

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Augustini Barbosae ... Collectanea doctorum tam
veterum, quam recentiorum, in ius pontificium universum**

In Qvo Tertivs Et Qvartvs Decretalivm Libri continentur

Barbosa, Agostinho

Lugduni, 1669

Collectanea Doctorvm, In Librvm Qvartvm Decretalivm.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95279](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95279)

COLLECTANEA DOCTORVM

IN LIBRVM QVARTVM DECRETALIVM.

De Sponsalibus, & Matrimoniis.

TIT. I.

SVM MATRVM.

- 1 Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.
- 2 Matrimonij Sacramenti materia ubi tractetur, ostenditur.
- 3 Sponsalia à verbo spondeo dicta sunt, & idem quod sponsionem significant.
- 4 Sponsalia per promissionem futurarum nuptiarum recte definiuntur.
- 5 Matrimonium plerumque sic appellatur, interdum coniugium, sapissime nuptie.
- 6 Matrimonium à matris officio circa prolem denominatur.
- 7 Coniugium ab ipso vinculo in quo subsistit Matrimonium recte dicitur.
- 8 Nuptie dicuntur proprie à traditione, que fit sponse viro.
- 9 Matrimonium in quo differat à nuptiis, ostenditur.
- 10 Matrimonium à Deo fuit institutum in lege nature ante peccatum ad conservationem nature humane.
- 11 Matrimonium non fuit simul institutum ac preceptum à Deo.
- 12 Matrimonium in lege Evangelica de fide eleuatum est à Christo ut sit Sacramentum.
- 13 Matrimonium definitur ut sit viri & mulieris coniunctio indiuiduam vitam retinens consuetudinem.
- 14 Matrimonium duplex, aliud verum, aliud putatiuum & que sit differentia inter utrumque, ostenditur.

UPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Anchor. Butr. Felin. Panorm. Præposit. Marian. Socin. Aretin. Petr. Gregor. Alex. de Neno, Cujac. Stephan. Ranchin. in continuatione titulorum Decretalium, Durand. in speculo iuris, lib. 4. sub hoc tit. Ioan. de Londris in breuiario sanctorum Canonum, Petr. de Rauenna in compendio iuris Canon. Martin. Mefnart. in epitome Decretal. Dan. Venat. in analysi methodica iuris Pontif. Goffred. & Host. in summ. huius tit. Alex. Caflan. & Anast. Germon. in paratiulis ad quinque libros Decretal. Barthol. Carthag. in exposit. tit. iuris Canon. Zypæ. in analytica postremi iuris Ecclesiast. enarrat. pag. 331. Lancel. in instit. iuris Canon. Canif. in summa iuris Canon. Cafarel. in erotem. eiusdem iuris, Ioan. Honor. lib. 3. summ. Decret. omnes sub hoc tit.

De materia huius tit. vide Veract. in speculo coniug. 1. Vinald. in candelabro aureo, tit. de Matrim. Matienzo tit. 1. lib. 5. noue recop. Card. Bellarm. in suis controuersis, de Matrim. Iul. Sanazar. de Matrim. dissol. Franc. Anton. Olivier. de nullitate Matrim. Petr. de Ledesma in speciali tract. de Matrim. & sua summ. p. 1. de Sacram. Matrim. Henr. in summ. lib. 11. de Matrim. Zecol. in praxi Episcop. p. 1. verbo Matrim. Steph. Quatant. in summa Bullary verbo Matrimonij impedimenta, & verbo Matrimoniales dispensationes, Gabr. Valq. in diff. de Matrim. Fillinc. in summ. tom. 4. tract. 10. de Matrim. Aegid. de Coninch. de Sacram. tom. 2. disp. 21. cum seqq. Ioan. Franc. Leo in thesauro fori Eccles. p. 2. cap. 19. de Sponsal. & Matrim. Rebell. de obligat. iustitie. p. 2. lib. 2. de contractu Matrimonij. Valer. Reginald. in praxi iuri pœnit. lib. 31. de Matrimonijs Sacramento, Ioan. Petri Fontanella in tract. de pactis nuptialibus, siue capitulis Matrimonialibus, Franc. Molina de ritu nup. & pactis in Matrim. conuentis, Fr. Basil. Pont. in tract. de Sacram. Matrim. & in tract. de impedim. Matrim. Ioan. Guiter. in speciali tract. de Matrim. Bonacin. in tract. de magna Matrimonij Sacramento, nouissimè Gasp. Hurtad. in tract. de Matrim. omnium latissimè tribus tomis totam hanc materiam eleganter tractauit Doctissim. Thom. Sanchillius quidem sacri Ordinis. qui nominis, quod omne nomen est, titulo præsignitur.

Sponsalibus. 1 Sponsalia à verbo spondeo dicta sunt, & idem quod sponsionem significant, ex Alciat. lib. 1. Parerg. c. 2. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 1. n. 1. Spondeo re autem apud Iureconsultos promissionem per stipulationem factam significat, l. sciendum 29. §. dicitur, ff. de edict. edicto, l. sponso 7. vbi Alciat. ff. de verb. significat. eo quod antiquis mos fuit eas, quas sibi uxores petebant, ab eis in quorum potestate erant, stipulari, l. 1. ff. de sponsalib. Vnde sponsi quasi adiniem per stipulationem promissi dicti sunt. Postea verò moribus, & legibus factum est ut sponsalia nudis promissionibus per nuntium, & epistolam contrahantur, ut res omnium frequentissima, & ad Reipubl. conservationem in primis necessaria facile expediri posset, l. 5. §. vlt. ff. de sponsal. atque ideo parentes pro filiis sponsalia faciunt, l. sponsalia, ff. de sponsalib.

Sponsalia per promissionem futurarum nuptiarum recte definiuntur, l. 5. ff. de sponsalib. cap. nostrates 30. q. 5. Palud. & Sot. in 4. dist. 27. q. 1. Martin. Ledelm. p. 4. q. 4. §. art. 1. Duaren. in tract. soluto Matrim. de Sponsalib. cap. 1. Tiraq. ad leges connub. gloss. 1. num. 19. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 1. n. 7. citat per me in collect. ad audientiam 4. n. 8. de sponsalib.

Matrimoniis. Matrimonium aliquando, & plerumque sic appellatur, interdum vero coniugium, sapissimè nuptie. Matrimonium in l. 1. §. ius naturale, ff. de iustu. & iure, & in tit. ff. soluto matrim. & tit. de sponsal. Coniugium in tit. de coniugio feruorum cum seq. Nuptie

De Sponsalibus, & Matrimoniis. Tit. I. 463

in tit. ff. de ritu nupt. & C. de nupt. cum multis seqq. & de
6 secundis nupt. Prima Matrimonij appellatio à matris
officio circa prolem denominatur, nec immerito, cum
7 primus Matrimonij finis proles sit. Coniugium verò
ab ipso vinculo in quo subsistit Matrimonium rectè
dicitur & formaliter, estque nomen hoc, ceteris præ-
stantius, quia substantiam actus petit, & colligitur ex
cap. cum iniatur, & ex cap. coniuges, & ex canonibus 30.
8 q. 5. Nuptiæ autem dictæ sunt ab iis, qui aperto capite
in signum pudoris mulieres viris tradebant, iuxta
doctrinam D. Pauli 1. ad Corinth. cap. 11. notant Do-
ctores in c. 24. Genesios. Unde nuptiæ dicuntur pro-
prie à traditione, quæ fit sponsæ viro, & primam con-
tractus executionem continent, & citra copulam. Un-
de Iureconsulti, in l. mulierem 5. ff. de ritu nupt. mulie-
rem ablente viro per procuratorem posse nubere, si
ad eam ducatur, ablentem verò mulierem, quæ virum
expectat, non posse per procuratorem illi nubere. In-
tellege autem ad nuptias esse Matrimonium, ut mulier
ducatur ad virum, & in eius potestatem tradatur,
nuncquam tamen ad eam perfectionem copula
requiritur, & hoc est, quod significat Vlpian. in l. cum
fuerit 15. ff. de condit. & demonstr. l. nuptias, ff. de regul.
iuris.

9 Constat autem apud Iureconsultos Matrimonium à
nuptiis in eo differre quòd Matrimonium significat
solum contractum, qui consensu perficitur, nuptiæ
verò solemnitate, qua mulier in domum viri ducitur, ut
plane colligitur ex d. l. mulierem, in c. 1. de i. s. ff. de do-
nat. inter virum, & uxorem. quæ sic ad concordiam reduci
debet, idem probat l. si donationem 2. d. l. sanctimus 24. C.
de nupt. quamvis Duaren. in tract. soluto matrim. tit. de
nupt. existimet à Matrimonio nuptias non differre, nec
ductionem ad domum requirere, cuius interpretatio-
nem præcitata iura non patiuntur. sed hoc servat anti-
quitas, hodie verò & nuptiæ, & coniugium, & Matrimo-
nium idem significant, ut colligitur ex cap. prius-
quam 27. q. 2. ideo fortasse, quia olim contractus Mat-
rimonij privatus, & domi fiebat, postea verò cum so-
lemnitate ad domum viri mulier ducebatur, & nuptiæ
celebrabantur, hodie verò cum nuptiarum domus Ec-
clesia sit, ex Gregor. homil. 38. in Euang. col. 4. & illa nu-
ptiarum solemnitas aboluerit, rectè his nominibus
promiscuè utimur.

10 Matrimonium à Deo fuit institutum in lege naturæ
ante peccatum ad conservationem naturæ humanæ
per productionem individuorum sub spe. Cum enim
Deus masculum, & feminam tantum per se ipsum
creaverit immediate, & non aliter quam per Matrimo-
nium genus humanum conservari, & propagari
potuisset, plane ubi primum masculus, & femina creati
sunt, Matrimonium fieri oportet, & sic asserendum
Matrimonium institutum fuisse factò potius quam
verbis dum Dominus masculum & feminam tantum
fecit, & Enam Adamo tradidit, & promulgatur ab
ipso Adamo lumine naturæ per illa verba: Hoc nunc
est ossibus meis, quæ habentur Genes. cap. 2. ad fin.
& hoc aperte docuit Christus Dominus Matrh. 19.
post princ. qui ut ostenderet uxorem dimitti non posse,
& Matrimonij vinculum indissolubile esse, illa tan-
tum verba adduxit: Propter hanc relinquet homo, &c.
aperte significans institutionem Matrimonij indissolu-
bilem factò creationis, & Adami promulgatione fuisse
constitutam; quare hanc partem timentur Magist. in 4.
dist. 26. in princ. Scot. ibid. quest. 1. §. per hoc patet,
Bonavent. art. 1. quest. 2. Ricard. art. 1. quest. 4. Hugo
lib. 2. de Sacram. quest. 11. Alexand. de Nevo in hac
rubr. num. 17. Covar. de sponsalib. part. 1. cap. 1. §. vnic.
num. 6. Fuit autem Matrimonium prædicto modo in-
stitutum de se in officium naturæ, quia nullus alius

finis, aut necessitas ante peccatum esse possit, postquam
verò primi parentes peccaverunt, cæpit esse reme-
dium concupiscentiæ, quod docet Augustin. lib. 9.
super Genes. cap. 7. Hugo d. loco, ad hoc reducendus
est Durandus, dum, ait Matrimonium duplicem ha-
bere finem, & duplicem institutionem, alteram quæ
fuit facta in paradiso ante peccatum in officium naturæ,
alteram extra paradysum post peccatum in reme-
dium concupiscentiæ, est enim hoc ineptum, nisi
prædicto modo intelligatur, ut scilicet una tantum
fuerit Matrimonij institutio in officium naturæ ante
culpam, post ea verò mansit in remedium concupis-
centiæ.

Quamvis Matrimonium institutum simul, ac præ-
ceptum esse à Deo, illis verbis, quæ dixit Genes. 1.
Crescite & multiplicamini, &c. teneant Soc. in 4. dist. 26.
q. 2. art. 2. vers. in bilominis, Sylvest. in summ. verbo Ma-
trimonium 1. q. 2. Viold. in candel. aureo, part. 1. ubi de
Matrim. num. 7. Perez l. 1. vers. que es el paraiso, tit. 1.
lib. 5. Ordin. pag. 20. Petr. de Ledesma de matrim. q. 42.
art. 2. Henriq. in summ. lib. 11. de matrim. cap. 1. §. 3. &
plures, quos refert, & sequitur Sánchez. de matrim. lib. 2.
disp. 4. num. 3. horum enim opinio confunditur pri-
mo, quia illa verba, Crescite, &c. benedictionem Do-
mini, & præceptum de generatione, & executione
Matrimonij continent, quoniam illo tempore tene-
bantur homines liberis operam dare, nec potuissent
aliquis in matrimonio sine copula permanere propter
necessitatem conservandæ naturæ humanæ, ac propa-
gandæ speciei, sicut etiam brutis Dominus præcepit
per eadem verba; præceptum de executione Matrimo-
nij licet virtualiter mandatum de eo contrahendo
contineatur, aptum non erat ad institutionem significan-
dam, prius enim res institui debet, & existere quam
de ipsa præceptum detur. Accedit quòd illa verba
dicta sunt postquam Deus Enam formavit, eamque
Adamo adduxit, qui illico uxorem recepit, & Matrimo-
nium significavit illis verbis, Hoc nunc os, &c. &
Propter hanc relinquet homo, &c. Postea verò Dominus
dixit, Crescite, & multiplicamini, &c. & quamvis hæc
verba referantur Genes. 1. verba autem Adami, c. 2. ad
fin. oportet intelligere illa verba Domini prolata fuisse
postquam Adamus Matrimonium agnovit, & pronun-
tiant, quia ubi primum Eva creata est, adducta fuit ad
Adamum, qui ea visa statim prædicta verba protulit.
Vnde fit, ut per illa verba, Crescite, &c. Matrimonium
institutum non fuerit, quòd prius Adamus pronun-
tiauera. Accedit quòd eadem verba habentur Genes. 9.
& dicta sunt Noë, & vxori ipsius, filiis & vxoribus
eorum; igitur cum ibi præceptum prolis suscipiendæ,
& benedictio tantum continebatur, sic dicendum est in
cap. 1.

In lege etiam Evangelica constat de fide Matrimo-
nium elevatum esse à Christo ut sit Sacramentum, ap-
probatur videlicet Ioan. 2. institutum autem Matrh.
19. dum Christus illud commendavit, etique insepa-
rabilitatem præcepit, dicens: Quos Deus coniunxit, homo
non separaret. ita Domin. Soc. in 4. dist. 26. q. 2. art. 2. vers.
ex quo fit, Petr. Soc. lect. 2. de Matrim. vers. de institu-
tione, Henriq. d. lib. 11. c. 2. §. 1. Sánchez. d. lib. 2. disp. 4. m. 5.
Verum autem Matrimonium sit homini naturale, dixit
ad cap. ius naturale, dist. 1. n. 21.

Definitur Matrimonium ut sit viri & mulieris con-
iunctio, individuum vitæ retinens consuetudinem, in
l. 1. ff. de ritu nupt. §. 1. Instit. de patria potest. summ. 27.
q. 2. cap. illud, in fine, de pres. loco generis ponitur con-
iunctio, quæ vinculum vitæque significat, in quo est
substantia. Prima differentia est viri, & mulieris, per
quam signatur de ratione Matrimonij esse ut sit inter
duos diuersi sexus, iuxta illud Matrh. 19. Masculum, &

feminam fecit eos. Secunda differentia est individuum vitae consuetudinem, per quam essentialiter ab aliis conventionibus, & societatibus distinguitur, quae non habent vinculum indissolubile, & perpetuum, & per eam contubernia excludantur, quae non sunt de se individua, licet enim ea turpitudine toto vitae tempore duo perseverauerint, Matrimonium tamen non erit, nec individua vitae consuetudo dici poterit, illa enim individua dicimus, quae de se talis est, & dividi à contrahentibus non potest. Qua ratione non differt haec definitio ab alia tradita à Theologis in 4. dist. 25. q. 1. & sequitur Sanch. d. lib. 2. disp. 1. num. 1. dum ait, Matrimonium est coniunctio maritalis viri, & mulieris inter legitimas personas individua vitae consuetudinem retinens, siquidem dict. maritalis includitur in consuetudine individua, quoniam nulla alia individua esse potest. Rursus illa verba, inter legitimas personas, eisdem etiam verbis includuntur, quoniam individua esse non potest coniunctio inter inhábiles propter defectum naturae.

- 24 Multiplices in varias species à Doctoribus adducuntur Matrimonij divisiones, quas explicat Henric. in summ. lib. 1. c. 1. de Matrim. c. 5. in princip. sed inter alias sciendum est Matrimonium duplex esse, aliud verum, aliud putativum: verum est illud quod verè interuenit inter personas hábiles ad contrahendum cum omnibus solemnitatibus, & requisitis ad ipsius validitatem necessariis. Putativum tripliciter distinguitur à D. Barbof. in l. si cum dotem 2. §. ult. n. 2. ff. soluto Matrim. sed in genere illud dicitur quod de facto contractum est, sed tamen propter aliquod iuris impedimentum valere non potuit. diciturque putativum ad veri differentiam, quia figuram habet Matrimonij, & Matrimonium putatur, cum tamen verè non sit validum, explicat post alios Bapt. Cost. de facti scientia, & ignor. cent. 2. dist. 3. ex n. 2. Inter utrumque illa est differentia quod Matrimonium verum filios legitimos reddit, sine antecedit, sine subsequatur, ex dicendis ad c. 1. & ad cap. tanta inf. hoc tit. & consequenter inde profluunt effectus omnes, quos lex communicat legitimis filiis tam respectu successionis, quam alimentorum. In Matrimonio putativo contraria regula est statuenda, quod veri Matrimonij effectus non operatur, praeterquam in casibus specialiter iure expressis, ut concludit vulgaris reg. in quod de iure nullum est, nullum producit iuris effectum, l. non dubium, C. de legib. ex quibus ita regulam constituit, & multis similibus confirmat Anton. Gom. l. 50. Tauri, n. 59. patetque exempli in l. ff. unde vir, & vx. ibi. si iniustum sit Matrimonium, bonorum possessio nequaquam periri poterit, & in terminis controuersae quaestiois utrum maritus accusare possit iure mariti vxorem putativam, quam de facto duxit stante impedimento, propter quod Matrimonium de iure non valuit, quod non posse probare videtur text. in l. si vxor, §. 1. vers. sed si ea, ff. ad leg. Iuliam de adult. unde eam non posse occidere in adulterio deprehensam, ex reg. l. marito, in fin. ff. eod. tit. ut notat ex communi Anton. Gom. l. 80. Tauri, n. 48. latè D. Barbof. in l. 1. in princ. p. 1. n. 98. ff. soluto Matrim. sed non respondet ad text. in d. l. si vxor, in fin. eiusdem §. 1. ibi. siue iusta vxor fuerit, siue iniusta, sed poterit responderi cum Brissol. lib. singulari, de adulter. c. 6. Cuiac. lib. 6. obseru. 16. Iacob. Reuad. var. lib. 4. c. 16. iniustam vxorem intelligi ibi non de vxore contra leges Matrimonium contrahente, sed de vera, quae tamen sine antiqua solemnitate contraxit, de qua meminit Briss. & alij nouiores post illum citati, atque etiam Henric. d. lib. 1. c. 13. §. 8.

SYMMARIVM.

- 1 Matrimonium solo consensu contrahitur, nec invalidatur si consuetudo patriæ non seruetur.
- 2 Matrimonium valet quauis non seruetur consuetudo regionis.
- 3 Consuetudinis nulle sunt vires circa substantiam Matrimonij.
- 4 Praestatur intellectus ad hunc text.
- 5 Statutum laicorum disponens circa substantiam Matrimonij inhibendo, vel impediendo illud, ubi Ecclesia non improbat, non valet.
- 6 Princeps secularis inter Christianos addere potest impedimenta irritantia nisi Ecclesia eam facultatem suo iudicio reseruasset.
- 7 Statuta prohibentia mulieribus ne extra territorium nubant, nulla sunt.
- 8 Conditio posita per testatorem heredibus suis ne cum alicuius sectae hominibus Matrimonium contrahant, an iure sustineatur? remissio.
- 9 Mulier nubendo viro alterius fori mutat sue originis forum.
- 10 Coniuges tenentur simul habitare ad adiuvandum se mutuo, atque familiam promouendam.

CAP. De Francia. I.

Ex Concil. Tribur.

Matrimonium tenet si contrahatur non secundum leges, & consuetudines illius loci, & si quis prima dimissa aliam ducit, debet secundam dimittere, & ad primam reuertere, & poenitentiae subici, quia primam dimisit, & secundam accepit. Colligitur ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabur. Ioan. Andr. Host. Aretin. Anchar. Butr. Felin. Panor. Prapof. Marian. Socin. Petr. Gregor. Alex. de Neno, Canif. Cuiac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 1. Alagona in compend. iur. Canon. pag. 557. remissio Casal in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. d. sumitur ex Concilio Tribur. c. 39. refertur à Burchard. lib. 9. Decret. c. 67. & Iuo. p. 8. c. 213. & ab Ant. August. collect. 2. Decretal. lib. 4. tit. 1. cap. 1.

Concilium Triburiense celebratum fuit sub Pontifice Formoso, & Imperatore Arnulpho à viginti duobus Episcopis Germanorum anno Domini 595. Miratus sanctus Praeful cladem, & deformitatem Ecclesiae, quos voluit, collegit Episcopos tempore illo tumultuoso. Triburiensis loci non meminerunt antiqui, est autem hodie villa, quae Germanica lingua dicitur Triburstrà ultra Rhenum propè Moguntiacum. Vide Card. Baron. tom. 10. annal. Eccles. anno Christi 895.

Collige ex text. valere Matrimonium etiam si non seruetur consuetudo regionis, ut per Perez l. 1. gloss. 4. pag. 24. tit. 1. lib. 5. Ordinam. Cened. pract. & Canonica quest. lib. 1. quest. 21. à princ. nulla enim sunt consuetudinis vires circa substantiam Matrimonij Abb. his. num. 3. Zabarel. num. 5. & alij, quos refert Sanch. de Matrimon. lib. 7. disput. 4. num. 9. ubi num. 11. existimat consuetudinem legitimè praecipiam, & rationi consonam (qualis petitur in cap. fin. sup. de consuet. ad legem statuendam, & ad statuta deroganda) vires habere inducendi novum impedimentum dicimus, ac subinde Matrimonium aduersus eam consuetudinem initum esse nullum; & addit ibi consuetudinis Galliae violationem in praesenti non obstare valori Matrimonij, eò quod deficeret potestas in inducentibus eam.

De Sponsalibus, & Matrimoniiis. Tit. I. 465

CAP. Propterea. II.

Innoc. III.

eans; quia statum laicorum disponens circa substantiam Matrimonij inhibendo, vel impediendo illud ubi Ecclesia non improbat, nec impedit, non valet, uti disponens de materia spectante ad Ecclesiam, ita Bernard. reg. 698. Conar. de sponsal. p. 2. c. 6. §. 10. n. 16. Brunel. de sponsal. concl. 29. n. 1. Gaët. in repet. cap. 6. ad lincia 30. q. 1. §. 4. n. 299. cum segg. Posset tamen Princeps secularis inter Christianos addere impedimenta irritantia, nisi Ecclesia eam facultatem suo iudicio referuisset, ut per Angl. in florib. Theolog. p. 1. de Matrim. q. 13. de impedimentis consanguin. art. 3. diff. 4. Barth. de Ledesma de Matrim. dub. 29. concl. 1. in fine, Petr. de Ledesma eod. tract. q. 50. art. 1. dub. 1. Henric. in summ. lib. 12. de Matrim. c. 1. §. 4. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 3. n. 1.

Sed transiit de gente ad gentem, &c. Ergo Matrimonium contrahendum est secundum leges, ac loci consuetudinem, ubi illud celebratur, & postquam ita contrahitur, non est dissolvendum, nam cum Matrimonium contractus sit quinquam à Christo Domino ad rationem Sacramenti elevatum, cap. fin. de condit. appof. sequitur quod quemadmodum in contractibus attenditur locus ubi illimet celebrantur, & eodem modo in matrimonio observandum est l. si finis 6. ff. de iust. l. unicum. ff. si certum per. ac quemadmodum contractus alibi celebrati non dissolvuntur quinquam dixerit solemnitas sint, quæ observantur in loco alterius ex contrahentibus, ita neque Matrimonium dissolvendum erit, quia transitus de gente ad gentem non potest causare mutationem re non integra atque perfecta, l. si sit, C. de alt. & obligat. ita Ant. de Fvertes Canon. l. 1. c. 4.

Causatus est quod eam, non sua, &c. Notatur ad hoc, quod statuta prohibentia mulieribus ne extra territorium nubant, nulla sunt, ut per Hieron. Gabr. conf. 12. n. 9. lib. 2. me citato in hoc loco, Diana resol. moral. p. 1. tract. 3. resol. 56. Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. diff. 7. n. 26. cum segg. & à n. 34. disputat an conditio posita per testatorem heredibus suis ne cum alicuius lectæ hominibus Matrimonium contrahant iure sustineatur.

Notatur etiam ad hoc, quod forum suæ originis mutat mulier nubendo viro alterius fori, ut per Duenh. reg. 77. Nam coniuges tenentur simul habitare, & committere ad iuvandum se mutuo, atque familiam promouendam, Valer. Reginald. in praxi fori panis. lib. 3. n. 302.

SVM MARIVM.

- 1 Sponsalia de futuro etiam iurata, dissolvuntur si sponsi se dissolvunt.
- 2 Sponsalia etiam legitime contracta per mutuum sponforum dissensum dirimuntur.
- 3 Procedit text. in presenti, cum sponsi simul liberè mutuo consensu non coactè sponsalia præcedentia dissolvunt.
- 4 Sponsaliorum dissolutionem quomodo facere debeat Ordinarius, ostenditur.
- 5 Impedimentum publicæ honestatis nullum nascitur ex sponsalibus mutuo consensu dissolutis.
- 6 Sponsalia iurata certa alicui personæ etiam intuitu Dei mutuo consensu dissolvuntur.
- 7 Remissio, qua dissolvuntur sponsalia, debet esse libera, non metu, aut dolo inducta.
- 8 Sponsalia obligant sub culpa mortali.
- 9 Iuramentum à parte, parti remitti potest.

Sponsalia, seu Matrimonium de futuro contrahens sine conditione, fide hinc inde data, si deinde ad inuicem nolint contrahere, sunt admonendi ut datam fidem servent: sed deinde non sunt cogendi, sed tolerandi, ne quid deterius contingat, cum eam ducit quæ in odio habet, sicut qui contrahunt societatem data fide, & postea eam adinvenire sibi remittunt. Colli gunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Io. in Andr. Holt. Anchar. Butr. Felin. Panorm. Prapof. Mar. tan. Socin. Petr. Gregor. Alex. de Neno, Canif. Cujac. Cened. collect. 97. Viu. in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 55. 7. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 2. remissive Cala. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 1. c. 11. & est pot. Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 6. cap. 33.

Collige ex te xt. sponsalia etiam legitime contracta per mutuum sponforum dissensum dirimi, ut per Conar. de sponsal. p. 2. c. 5. n. 3. Mozz. de contract. rit. de sponsal. §. quomodo serventur, seu annullentur sponsalia, ex n. 3. Hurtado in tract. de Matrim. disp. 2. difficult. 1. Brunel. de sponsal. concl. 9. n. 2. & plures apud Cened. ad Decret. collect. 97. n. 4. quibus adde Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 5. n. 2. Rebel. de obligat. iustitia, p. 2. lib. 4. q. 8. sect. 1. n. 1. Fr. Molin. de ritu nupt. lib. 1. comp. 15. n. 23. Bonacin. de Matrim. q. 1. p. 10. n. 1. Egid. de Coniunct. de Sacram. & censur. tom. 2. disp. 23. dub. 1. n. 1. Gütier. de Matrim. c. 24. à princ. ubi n. 3. observat text. in presenti, verè & proprie tunc procedere cum sponsi simul liberè mutuo consensu non coactè sponsalia præcedentia dissolvunt, & n. 4. advertit oportere pro maiori negotij securitate quod prædicta vera remissio utriusque partis fiat coram Ordinario Ecclesiastico contrahentium; & prius moneantur, & modis omnibus inducantur ad observantiam fidei interpositæ, & inter se præstitæ de contrahendo Matrimonium, ut in hoc text. quo factio per indicem, si adhuc partes consentiant isti dissolutione sponsalium, iudex eam dissolutionem approbabit, licentiamque utrique concedet liberè cum alio contrahendi. Et ex his sponsalibus, que mutuo consensu dissolvuntur nullum nasci publicæ honestatis impedimentum, tenent Basil. Pont. de impedimentis Matrimonij, c. 18. §. 2. vers. sequitur quinto, Sanch. lib. 7. disp. 68. n. 21. quod quidem verum est, nam Sacra Congrèg. Concilij censuit sponsalia per verba de futuro contracta, posse quandoque ante contractum Matrimonium per verba de presenti mutuo contrahentium consensu dissolvi, ac ubi sic dissoluta fuerint, nullum hodie inducere impedimentum, provt testantur Rebel. de obligat. iustitia, p. 2. lib. 3. q. 14. n. 2. & in declarat. sect. 5. n. 99. Armendar. in addit. ad recop. legum Nauarra, lib. 4. tit. 5. l. 1. in declar. n. 86. & 72. quos refero de offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 51. num. 188.

Principalis huius text. conclusio, quæ habet sponsalia etiam iuramento firmata mutuo consensu dissolvi, intelligitur, si causa eveniat in cuius eventum contrahentes aut non possunt, aut non intendunt se obligare; nam actus, qui ad effectus futuros diriguntur, principaliter dissolvuntur, ex prædictis causis; sed nulla est ex qua id manifestius appareat, quam mutui dissensus, per quem contractus civiles ex natura rei dissolvuntur, reg. 1. de regulis iuris, in 6. Ergo, &c. Deinde probatur, quia iuramentum de se non pertinet

pertinet ad faciendam obligationem, nec eius substantiam immutat, sed eam confirmat iuxta suam naturam, quam habet à lege, *cap. quemadmodum, de iureiur.* cum traditis per Aym. *conf. 12. n. 1.* Sed omnis obligatio, quæ partium consensu perficitur, ex natura rei dissolvitur earundem dissensu, ergo licet iuramentum accedat, dissolvi potest. Propterea iuramentum promissorum in gratiam partis principaliter factum, ab eo remitti potest, *c. 1. de iureiur. & ibi*, omnes scribentes, S. Thom. 2. 2. q. 189. art. 4. Bart. receptus in l. *Labeo, n. 1. ff. de iureiur.* Conar. qui alios refert, in *cap. quamvis pactum, p. 1. §. 2. n. 1.* Roland. *conf. 99. n. 5. lib. 3.* sed sponsalia iuramento firmata principaliter sunt in fauorem partium; ergo ab illis remitti poterunt, nam eam materia iuramenti, in quam cadit; sit promissio facta homini altero remittente promissionem, cessat obligatio iuramenti, quæ in illa fundabatur, *cap. de bitores, de iureiur.* Tandem colligitur ab exemplo societatis, quæ de iure communi partium consensu dirimitur, *§. manet Inst. de societate.* Quibus rationibus in hoc text. sponsalia secundum iuris regulas dissolui tenent Innoc. Butr. Zabarell. Abb. *mun. 5.* & Præpos. *n. 6. in presenti*, asserentes esse communem sententiam S. Thom. & alij Theologi in 4. dist. 27. q. 1. art. 3. Sot. q. 2. art. 5. Ledesm. 2. q. 45. art. 3. Sylvest. in *summ. verbo sponsalia, quest. 10.* Angel. *cod. verbo, mun. 20.* Cou. de *sponsal. part. 1. cap. 3. in princ. mun. 1.* Nauar. in *man. cap. 2. mun. 2. §. post Toler.* & Reb. ll. nouissimè Basil. Pont. in *suo tract. de Sacramento Matrimonij, lib. 13. c. 9. n. 1.*

Verum contra omnes contendit gloss. in *presenti*, verbo *tolerari*, in hoc text. contineri promissionem minoris mali ad euitandum maius, eandem sententiam repetit illa similis verbo *compellat*, in *c. ex literis, infra hoc tit. & alia verbo iudicio, in fine, in cap. de illis, de desponsat. impuberum.* Pro qua sententia prædictarum glossarum verba huius text. multis modis expendi solent, primò ibi, *monendi sunt, & modis omnibus inducendi.* Etenim si sine peccato poterant recedere, quorsum induci & moneri debeant, ut id faciant, quod non tenentur, & Ecclesia non solet tam stricte admonere ad illa, quæ iuste omitti possunt. Rursus contra communem faciunt illa verba: *Ne forte deterius inde contingat*, quibus manifestè fit comparatio inter duo mala; faciunt etiam illa, ibi: *hoc possit in patientia tolerari*, etenim in patientia toleratur quod iniuste, & non merenti fit, patientia enim voluntaria percussio est mali, non meriti, atque ideo illis verbis ostendit Pontifex malum aliquod hic tolerari. Quæ quidem glossarum sententia ultra verba text. confirmatur ex eo, quia eisdem ferè verbis vtitur text. in *cap. requisivit, infra hoc tit.* quinimo & plura habet text. in *presenti*, ad permissionem significandam, sed nemo negat in *d. cap. requisivit*, permitti peccatum ad euitandum maius; ergo idem dicendum est in hoc text. Accedit etiam *cap. cum iam dudum, ad fin. de prebend. vbi gloss. vlt. & DD.* notant tolerari in patientia, quod non iure fit.

Nec difficultatem tollunt DD. *prædictis locis*, dum aiunt propter vulgi opinionem falsè existimantis periculum committere eos, qui recedunt à sponsalibus iuratis summum Pont. in *hoc text.* adhibuisse verbum, *tolerantia*, etenim contra eos aduerto quodd vel illa vulgi opinio tanquam vana contemni poterat, & potius oportebat errorem explicare, & tunc ineptè Pontifex adhibet verba promissionis; aut illa vulgi opinio non poterat iure contemni, & iam datur hic vera promissio alienius malis. Rursus confunditur DD. responsio eo argumento, quod text. ille quatenus lex est non presentem nunc temporis opinionem vulgi,

& causam particularem definiuit, sed futuris sponsalibus legem præscribit; ergo quamvis vulgi opinio deficiat, ostendit Pontifex non esse licitum in posterum à sponsalibus mutuo iuramento confirmatis sine causa recedere. Præterea sic arguitur; si lex ad euitandum scandalum pusillorum credentium non licere ab eo iuramento recedere, iubet illud seruari, ut DD. volunt, iam & ratione præcepti Ecclesiæ id iuste mandantis, & ratione scandali vitandi peccatum committit, siquidem & scandalum pusillorum pusillorum in his, quæ non sunt de necessitate salutis, ex præcepto vitari debet, *c. 2. de noui oper. nuntiat. D. Thom. 2. 2. q. 43. art. 7. D. Anton. p. 2. tit. 7. c. 4.* Conar. in *cap. quamvis pactum, p. 1. in princ. n. 4.* Nauar. in *man. c. 1. n. 30.* Accedit quod hic text. nihil aliud considerat quam fidem, & iuramentum; ergo non agit de vitando scandalo, & vulgi opinione tunc exigente, sed de vitanda occasione in posterum: quamobrem si verba legum propriè accipienda sunt, concedendum est in hoc text. constitutum esse eos, qui mutuo iuramento sponsalia contraxerunt, non posse sine culpa recedere mutata voluntate propter iuramenti religionem, & reuerentiam.

Quare dicendum puto in hoc text. permissionem contineri non quatenus iuramentum ibi ex sua vi obliget, sed quatenus violatur lex humana iubens seruari iuramentum, quod sine dispendio spirituali seruari potest, licet de se non obliget ad conferendam Religionem ipsius, in hoc enim text. præceptum ad futura continetur de seruando tali iuramento, & permissio conceditur facienda si contrahentes nolint se admittere ne deterius contingat, quo pacto rectè sensit gloss. in *presenti*. Summi namque Pontifices tantum detulerunt iuramentum religioni, ne aut veniret in contemptum, aut periculis daretur occasio, ut haeruerint seruandum esse omne iuramentum, quod sine dispendio salutis spiritualis seruari potest; quamvis de se alias non obliget, constat hoc ex *cap. commissum hoc tit. & manifestè ex c. cum contingat, de iureiur.* dum iuramentum mulieris, quod ex vi sua non obligat, seruari iubet, idque euidentius apparet ex illis verbis, *non vi, aut dolo*, nam si iuramentum illud obligaret de se, planè ius non tolleretur obligationem, iuxta *cap. si verò, illo tit. de iureiur.* cum ergo iubeat seruari iuramentum non vi nec dolo præstitum, ne periculis daretur occasio, sequitur quod non ex vi ipsius iuramenti, sed ex præcepto Ecclesiæ ad conferendam eius religionem esse adimplendum, idem colligitur ex *cap. quamvis pactum, de pactis lib. 6. & ex cap. verum, & ceterum, & ex cap. debitores, de iureiur.* Nec refert quod iuramentum factum parti ab ea remitti potest, & enim in aliis iuramentis, quæ ab vno tantum fiunt, & alteri acquiruntur, id planum est, ceterum in iuramentis mutuis vicissim factis, præsertim de Matrimonio contrahendo non adeo manifestum apparet ex virtute remissionis obligationem dissolui, cum ad id se partes videantur obligare ne sine causa recedant, poteratque vulgus, & non omnino imperiti existimare contra iuramentum facere eos, qui sic recesserint & ideo non obstante mutuo dissensu iubentur hoc iuramentum seruare. Accedit quod in eo materia ipsa publicam utilitatem continet, iuxta l. 1. ff. *solutio matrim. & interim* dum sponsi de religione non cogitant, merito iubentur iuramentum seruare. Nec me mouet exemplum societatis in hoc text. adductum, siquidem non agit Pontifex de Societate simplici, sed de illa, quæ interposita fide, id est, iuramento contracta fuit, quemadmodum enim in principio fides iuramentum significat, sic etiam in fine, & in hac intra societate eadem ratione affirmandum est, quod nisi causa aliqua

De Sponsalibus, & Matrimonii, Tit. I. 467

aliqua vrgens superueniat, non poterunt socij recedere.

Amplia principalem textus conclusionem procedere in sponsalibus iuratis certe alicui personae, etiam intuitu Dei, hoc est, propter eius amorem & eleemosynam pauperi faciendam, nam tunc per huiusmodi personae, cuius intererat, remissionem, etiam si vtrique iurata sunt, mutuo quoque consensu dissoluntur. Vide Conar. in cap. quomodo pactum de pactis, lib. 6. p. 1. §. 3. n. 1. & 4. & de sponsalib. p. 1. c. 5. in initio, n. 1. Nauar. in man. cap. 2.2. n. 2. 5. Brunel. d. conol. 9. n. 1. & 2. & conol. 16. n. 1. Fr. Emman. in summ. tom. 1. c. 245. n. 10. Lancel. Instit. iuris Canon. lib. 2. tit. de sponsalib. verbo libere. Petr. Gregor. Synagm. iuris p. 2. lib. 8. c. 2. n. 8. Matien. in rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 45. lib. 5. noua recop. Menoch. de arbit. casu 103. n. 2. Henric. in summ. lib. 1. de Matrim. c. 14. §. 6. Vivald. in candelabro aureo, p. 1. de sponsalib. c. 5. n. 11. Sanch. d. disput. 52. n. 6. & 7. Gutier. d. cap. 2.4. n. 1. vers. quod. Rebello d. quest. 8. sect. 1. n. 3. Aegid. de Conine. d. disput. 2.3. dub. 1. n. 2. vbi cum Leon. Lessio intelligit modò libera vtrique sit remissio; si enim vna pars alteram metu, vel dolo ad remittendum induceret, maneret nihilominus in conscientia obligata, secus si rationibus, vel precibus non nimium importunis alteram ad remittendum induceret.

¶ *Vi praestitam fidem obseruent.* Quia sponsalia obligant sub culpa lethali. Petr. Sor. l. 18. de matrim. §. quoad primum. Conar. de sponsalib. p. 1. c. 4. in initio n. 2. Sanch. de test. lib. 1. c. 1. n. 3. Fr. Emman. d. tom. 1. c. 244. n. 1. Bja respons. casuum conscientiae, part. 1. casu 18. Vega in summ. lib. 6. casu 105. Brunel. d. conol. 16. n. 1. Petr. de Ledesma de matrim. quest. 48. art. 1. dub. 7. Vivald. d. part. 1. de sponsalib. c. 4. n. 23. Perez l. 1. vers. contrarium tamen, tit. 1. lib. 5. Ordinam. Anastas. Germon. de sacrorum immut. lib. 3. cap. 2. n. 86. & 87. Gutier. de iuram. confirm. p. 1. c. 5. n. 5. Henric. d. lib. 1. cap. 13. n. 2. Matien. in rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 43. lib. 5. noua recop. vbi Azeued. l. 1. n. 1. Sanch. de matrim. lib. 1. d. 27.

¶ *Et postea eandem sibi remittunt.* Ergo iuramentum à parte parti remitti potest, ad quod iam citauit Doctores ad c. 1. in princ. sup. de iurim.

¶ *Communendi sunt, & omnibus modis, &c.* Intellige prout dixi ad cap. ex literis in 2. infra hoc tit.

S V M M A R I V M.

- 1 Iuuenis qui duxit in uxorem minorem septennio, & eam tradidit ad domum, oritur ex tali contractu publica honestatis iustitia.
- 2 Affinitas non oritur absque seminis emissione.
- 3 Declaratur text. in presenti.
- 4 Impedimentum publica honestatis ex sponsalibus ante septennium initis ideo in presenti oritur, quia apparet contrahentes esse proximos septennio, & consensisse mutua cohabitatione cum nixu ad copulam.
- 5 Pars tutior in dubio est sequenda.
- 6 Amplia non solum in dubio facti, sed etiam in dubio iuris, quando scilicet dubitatur vtrum lex sit statuta necne, intellige prout infra.
- 7 Impedimentum publica honestatis per Concil. Trid. restrictum est ad primum gradum.
- 8 Delictum in dubio praesumitur in foro conscientiae cum agitur de salute animae.
- 9 Sponsalia ante septennium valide contrahuntur mixta suppleta etate.

10 Intellige in matrimonio quando adest potentia generandi cum discretionem.

11 Sponsa de futuro aliquando vocatur.

C A P. Iuuenis, III.

Eugen. III.

Iuuenis, qui duxit puellam, quae non erat septem annorum, si dubium est quod tentauerit id, quod explere non potuit, contraxit impedimentum publicae honestatis, & non potest contrahere cum consobrina, & si contrahat est separandus, quia in dubiis debemus tenere quod certius existimamus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Bellam. Ioan. Andr. Host. Anchor. Butr. Panorm. Praepos. Marian. Socin. Petr. Gregor. Alexand. de Neuo, Canis. Cuic. Cened. collect. 19. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 3. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 557. remissum Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 1. c. 18. & est post Conc. Lateran. p. 1. c. 18.

¶ *Quod complere non potuit.* Ergo copula imperfecta, id est, sine seminis effusione sufficit ad contrahendam affinitatem, nam constat ex hoc text. iuuenem, qui puellam nondum septennem duxit, & forsitan tentauit consummare, nec potuit, non posse permanere in matrimonio postmodum cum consobrina eius contracto, & ideo hanc sententiam solus sequitur Mich. Medina lib. 5. de sacrorum hominum continent. c. 76. At citra dubium est tenendum ex sola valis foemine penetratio- ne absque seminis emissionem minime oriri affinitatem, prout tenent Nauar. in man. c. 22. n. 42. Alphons. à Verac. in speculo coniug. p. 1. artic. 47. Stephan. de Gaeta in repet. cap. ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 51. & plures citati à Cened. ad Decretal. collect. 19. n. 1. quibus adde Azeued. l. 7. n. 17. tit. 20. lib. 8. noua recop. Sanch. de matrim. lib. 7. disput. 64. n. 8. vbi plures refert, & n. 19. respondet cum Sor. in 4. d. 4. t. quest. 2. c. 2. col. 3. vers. ex quo fit, & vers. quod si obiciatur, Impedimentum dirimens non esse inductum in hoc text. propter nixum ad copulam, quasi ex illo oriatur affinitas, seu propter publicam honestatem ex sponsalibus de futuro, quae ibi praecesserant, ortam, & ideo dicitur in hoc text. propter honestatem Ecclesiae id impedimentum esse. Nec obstat quod ex sponsalibus contractis ante septennium non oritur publica honestas ex eo quod sponsalia ante septennium nulla sint, responderetur enim ideo ex sponsalibus ante septennium initis oriri in presenti publicae honestatis impedimentum, quia apparet contrahentes esse proximos septennio, & consensisse mutua habitatione cum nixu ad copulam, quo casu oriri publicam honestatem resoluit Basil. Pont. de impedim. matrim. c. 18. §. 2. vers. sequitur 4.

¶ *Quod certius existimamus, &c.* Notatur ad hoc quod in dubiis tutior pars est sequenda, vt per Conar. in cap. alma mater. part. 1. §. 2. n. 5. casu 1. & de sponsalib. part. 1. cap. 4. §. 1. n. 9. Fr. Emman. in summ. tom. 2. cap. 51. n. 6. conclus. 4. Vgol. de censuris tab. 1. c. 14. in princ. n. 1. 4. Sayr. cod. tract. lib. 1. cap. 16. n. 30. & lib. 6. cap. 2. n. 16. & in clau. Regia, lib. 1. cap. 13. n. 9. & 36. Flores de Mena var. quest. lib. 1. q. 9. n. 18. Azor. instit. moral. p. 1. lib. 2. c. 18. quest. 4. & cap. 19. quest. 10. & lib. 1. c. 15. quest. 2. Basil. Pont. de impedimentis matrimonij, c. 26. §. 2. Sanch. de matrim. lib. 2. disp. 41. n. 9. in precepta Decalogi tom. 1. lib. 1. c. 10. n. 10. & n. 50. Vasquez 1. 2. q. 19. art. 6. disp. 65. cap. 3. & disp. 66. c. 1. vbi expresse resoluit non

7 Tum propter honestatem Ecclesie. Hodie per Concil.
Trid. sess. 24. de reform. *Marim. cap. 3.* hoc impedimen-
tum publicæ honestatis restrictum est ad primum gra-
dum, & ita declarauit Pius V. *Motu proprio, incip.*
ad Romanum spectat, de anno 1568. propt. referunt
Nau. in man. cap. 22. n. 56. Sanch. d. lib. 7. disp. 7. num. 5.
Rebell. de obligat. iust. part. 2. lib. 3. in appendice, n. 98.
Reginald. in praxi fori penitent. lib. 3. n. 128. Egid. de
Conicq. de Sacram. & censur. tom. 2. disp. 3. 2. dub. 5.
num. 70. conclus. 3. Ego ipse de offic. & potest. Episcopi,
p. 3. alleg. 51. num. 128. vbi numeris seqq. quando im-
pedimentum hoc publicæ honestatis ex sponsalibus
oriatur.

In gloss. *Dubia*, ibi, *sive quia malitia supplebat ætatem quoad sponsalia*. Notatur ad hoc, quod malitia suppleat ætatem, valide contrahuntur sponsalia ante septennium, vt per Anton. Cuchum lib. 5. *instit. maior. tit. 10. n. 11.* Vinald. *dist. de sponsalib. num. 14.* Vegam lib. 6. *summ. cap. 103.* Couar. de sponsalib. part. 1. lib. 5. num. 1. Petr. de Ledefma de *Matrim. q. 4. 3. art. 1. dub. 1.* Fr. Ludio. Lopez p. 1. *instruct. conficent. rit. de Matrim. cap. 37.* Perez l. 1. gloss. 1. *verf. fecunda opinio. rit. 1. lib. 5. Ordinam. pag. 6.* Henricq. *summ. lib. 11. cap. 13. num. 9.* Hurtado de *Matrim. disp. 1. diff. 14.* Gutier. *in aurb. Sacramenta puerber. C. si aduersus vendit. num. 5.* & *in tract. de Matrim. cap. 2. num. 10.* Sanch. lib. 1. *disp. 16. num. 9.* Ex antiquioribus eandem sententiam, quod scilicet infans ante septennium, quia ita præcox natura fit, vt plus sapere videatur, quam alij septennies, sponsalia valida contrahat, tenet S. Thom. *in 4. dist. 27. q. 2. art. 2. ad 7.* & *ibid.* Sots. Ledefma 2. 4. 9. 5. art. 2. qui assentit ab omnibus receptum, S. Antonin. p. 3. tit. 1. c. 18. Armil. *verbo sponsalia*, §. 8. Pro qua sententia hoc potissimum adducitur argumentum, quod quemadmodum ad sponsalia ætas septem annorum constituta est, sic ad Matrimonium quatuordecim in masculis, & duodecim in feminis requiritur, vt probat *l. que fitur, ff. de sponsal. l. minorum 4. ff. de ritu nupt. c. conubitor. de spons. inpub.* sed in Matrimonio malitia ætatem supplet, text. *in præsent. & in cap. de illis 9. de sponsat inpub. & in cap. unic. §. 5. eod. tit. lib. 6.* ergo idem in sponsalibus recipiendum est. Accedit quod ideo ætas septem annorum diffinita est, quia in eam iam sapere incipiunt infantes, sed hoc non contingit in omnibus eodem modo, & tempore, vt docet ex Aristot. & multis aliis Tiraquel. *l. 6. conub. à mm. 36.* ergo si appareat in aliquo ante illud tempus rationis vñs sponsalia valent. Rursus quod parum distat, distare nihil videtur, vt ex Philosopho dicit S. Thom. *vbi supra.* Postremo pro eadem sententia expenditur Iureco. *in l. in sponsalib. 14. ff. hoc rit. dum habet non esse in eis certam ætatem constitutam, quasi velit magis ex vi nature, quàm ex lege id definiendum* sed, sed secundum naturam sponsa-

Contrariam tamen sententiam, quod nullo pacto valeant sponsalia ante completum septennium, etiam si malitia etatem suppleat, probavit Panorm. hic n. 2. & in eam magis inclinat Anchar. in presenti, Richard. in 4. diff. 7. q. uest. 2. art. 1. Argent. ibi arr. 4. Durand. quest. 3. art. 2. Pro qua facit, quia ubi lex certum tempus requirit etiam ad iudicandum prudentiam aliquam, non potest, vel per diem praenuniri, ut probat Lay. etate ff. de testam. annulus 1. 34. ff. de verb. signific. notat Abb. in cap. attestations, de desponsat. imp. multa Tiraquel. de retract. tit. 1. s. 1. gloss. 11. n. 17. Sed in sponsalibus septem anni requiruntur, ergo non licet eos praenunire. Secundo ratio, & finis à lege praetentus non est in praepoto legis, sed solum medium, adeo quomvis ipsa deficiat in casu particulari, lex non cessabit, & propositi s. ff. qui, & à quibus, Clem. ad n. stram, de heret. S. Thom. in 2. q. 100. art. 9. Sot. de iustit. tit. 2. q. 4. art. 4. Couar. in cap. cum effes. n. 9. de testam. lib. 4. var. c. 20. n. 1. r. ergo licet in aliquo casu contingat ut aliquis infans vim rationis habere videatur ante septennium, non ideo minus lex seruanda est. Tercio obligatio in sponsalibus similis est aliae contractibus, sed in aliis leges nolunt ut infantes ante septennium, nec post nisi proximi pubertati sint, obligentur. I. pupillus, & ibi gloss. ff. de regulis iuris. glo. in l. 1. de donation. gloss. in s. pupillus. Infit. de inuolunt. ergo nec in sponsalibus dabitur obligatio ante septennium. Postremo colligitur haec sententia manifeste ex cap. literas. cum seq. de desponsat. impub. quo loco Pontifex in ardua & periculosa quaestione rogatus ait, quid si is, qui cum infante contraxerat ante septennium, matrem duxerit, valebit Matrimonium, quia sponsalia non valuerunt, nec praestiterunt impedimentum publicae honestatis, & non curat ibi Pontifex an militia puellae infantis etatem suppleret, quod omnino non poterit si id ad rem aliquid faceret, alias circumueniret partes, sicut non omisit in hac tace, Pontifex etiam expendi leges Pontificias, quae simpliciter & absolute aiunt non valere sponsalia ante completum septennium, ut in toto tit. de desponsat. impub. c. 1. in cap. vnic. eod. tit. in 6.

Nec obstat communis sententiae argumenta, ad primum enim neganda est similitudo inter Matrimonium, & sponsalia; in Matrimonio enim expresse est à lege, vel malicia ætatem (supplet); in sponsalibus contra. Rursus in iis, qui pubertati sunt proxime ætate dentis apparet, ad Matrimonium apti sunt, in infantibus non ita. Præterea Matrimonium grauis est res, & non oportebat aliàs naturali iure validum à scientibus, & potentibus factum limitatione temporis infirmari, & ideo aptitudinem ad Matrimonium secundum naturam indicari leges voluerunt, in sponsalibus verò contrarium reperitur. Ad secundum respondetur dari in aliquo infante vsum rationis, nihil aliud esse quàm cessare rationem legis in calu periculi, quæ non ideo cessat, ut dictum est. Ad tertium quòd in his, quæ certum tempus à lege habent, non dicitur parum distare, quod vel per diem diffinitur, probat text. in *ad, quia ætate*, quia oportet legi satisficere. Ad vltimum respondetur d. l. in *sponsalib.* potius contra communem facere, siquidem licet tempore quo Iureconsultus ibi respondit non esse lege aliæ taxatum tempus ad sponsalia, id verum esse, postquam tamen eius responsum auctoritate Imperatoris vniuersi leges accepit, ideo lege Cuius tantum restat, cum sponsalia ante septennium contrahi non possint, quod leges Canonice passim habent. Deinde res-
p. l. i.

De Sponsalibus, & Matrimoniis, Tit. I. 469

Iureconsultum ibi agere de lege sponsali, quæ nondum erat, attamen ex legibus generalibus, quæ decreverunt pupillum obligari non posse, etiam hæc quæstio de sponsalibus dirimebatur, & secundum has leges respondet ante septennium sponsalia non valere. Circa hunc text. plures intellectus refert ingeniosè Basil. Pont. in suo nouissimo tract. de Sacram. Matrim. lib. 2. c. 12. n. 7. cum multis seqq.

Malitia quando dicatur suppleri ætatem, & alia circa hanc materiam vtilissima, latè dixi in collect. ad cap. de illis, il. 2. in fine, & ad cap. ultim. sub num. 3. de desponsat. impuber.

In ead. gloss. ibi, Sicut supplet malitiâ quoad Matrimonium, intellige quando adest potentia generandi cum discretionē, vt per Aloyf. Ricc. in decisionibus Curie Archiep. Neapol. decis. 20. p. 1.

In gloss. Coniux, ibi, id est, sponsa. In iure enim sponsa de futuro aliquando vocatur vxor, Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 1. n. 1. Gutier. eod. tract. c. 1. num. 6. Quandoque vero vxoris appellatio etiam in statutis venit sponsa de præsentī, vt per Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 3. q. 6. n. 44. vbi n. 47. resoluit quod vxoris appellatione in fauorabilibus sponsa de præsentī continetur, vide quæ dixi in tract. de appellatiua verborum vtriusque iuris signif. verbo vxor appell.

SVMMARIUM.

- 1 Impedimentum publicæ honestatis oritur ex sponsalibus contractis cum consanguinea.
- 2 Impedimentum publicæ honestatis etiam ex nullis sponsalibus oritur.
- 3 Impedimentum ex sponsalibus irritis descendens extendebatur vsque ad quartum gradum.
- 4 Hodie attentio iure nouissimo Concil. Trident. id impedimentum non excedit primum gradum consanguinitatis, siue in linea transversa, siue in recta.
- 5 Impedimentum publicæ honestatis attentio iure nouissimo Concil. Trident. oritur ex sponsalibus validis, non verò ex illis, quæ fuerint inualida.
- 6 Matrimonium putatiuum publicam honestatem producit.
- 7 Impossibile est quod contra bonos mores fit.
- 8 Sponsalia sunt promissio futurarum nuptiarum.

CAP. Ad audientiam. IV.

Alex. III.

1 Impedimentum publicæ honestatis oritur ex sponsalibus contractis inter consanguineos, quamvis nulla sint, itavt mortuo sponso non possit mulier accipere fratrem sponsi mortui, etiam si intercesserit iuramentum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Bellam. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panor. Præpos. Mar. Socin. Petr. Greg. Alex. de Nevo. Cusl. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 4. Alagona in compend. iur. Canon. pag. 557. remissive Ximen. in concord. p. 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 1. cap. 1.

2 Collige ex text. publicæ honestatis impedimentum etiam ex nullis sponsalibus oriri, vt per Conar. de sponsal. p. 2. c. 6. §. 2. princ. Valer. Reginald. in praxi fori pœnit. lib. 3. i. num. 126. & alios, quos refert Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 68. n. 9. vbi etiam cum aliis resoluit impedimentum ex sponsalibus irritis descendens extendi quoque ad quartum vsque gradum, neque in Barbof. Collect. Tom. II.

hoc text. summum Pontif. aliquid disponere de gradu in quo sponsalia irrita procedunt hoc impedimentum, sed ad casum specialem in quo consultus fuit, respondet, latè de hoc impedimento publicæ honestatis Basil. Pont. de impedimentis Matrim. c. 18. §. 2. vbi in vers. Igitur primus, asserit olim attentio iure communi ex sponsalibus certis & absolutis, etiam si nulla essent, dummodo non essent inualida ex defectu consensus oriri impedimenta ad dirimenda sequentia tam sponsalia, quàm Matrimonia, non tamen ad præcedentia. At verò iure nouissimo Concil. Trident. sess. 24. de reform. Matrim. c. 3. limitatur solummodo ad primum gradum, & cum indistinctè loquatur, intelligi debet vt id impedimentum non excedat primum gradum consanguinitatis, siue in linea transversa, siue in recta. Quare iniens sponsalia non potest validum Matrimonium contrahere cum patre, matre, fratribus, fororibus, vel filiis sponsi alterius, vel sponsæ; potest cum consanguineis, siue ascendentibus, siue descendantibus, siue collateralibus. Vide Sanch. lib. 7. disp. 68. n. 10. Gutier. de Matrim. c. 103. Valer. Reginald. in praxi fori pœnit. lib. 3. i. c. 18. a. n. 126. Agid. Coninch. de Sacram. tom. 2. disp. 32. a. n. 58. Rebel. de obligat. iustit. p. 2. lib. 3. q. 14. & præterea statuit idem Conc. d. c. 3. vt tantum oriatur ex sponsalibus validis, non verò ex his, quæ fuerint inualida, quamvis ratione id acciderit; vnde non oritur ex sponsalibus contractis inter illos, inter quos non potest valere Matrimonium ratione alicuius impedimenti, nec ex sponsalibus celebratis post priora sponsalia, nec ex conditionatis ante aduentum conditionis, tenet idem Basil. Pont. loco proxime citato, & ego ipse pluribus ad id relatis Doctoribus de officio. & potest. Episc. p. 3. alleg. 51. n. 283. cii seqq. vsque ad n. 188.

Eam habere casu aliquo, & c. Notatur ad hoc, quod Matrimonium putatiuum publicam honestatem producit, vt per Tiraq. de iure mariti, gloss. 8. n. 169.

In gloss. Habere non potest, ibi, sed impossibile id quod contra bonos mores est. Vide Perez l. 1. gloss. 3. pag. 144. col. 1. tit. 1. lib. 5. Ordinar.

In ead. gloss. ibi, Quæ sunt promissio futurarum nuptiarum. Vide Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 1. num. 7. Franc. Molin. de ritu nupt. 1. lib. 1. c. 14. n. 13. & 14. Rota decis. n. 8. apud Farin. p. 1. recent. Franc. Leo in thesauro fori Eccles. 2. part. c. 9. n. 15.

SVMMARIUM.

- 1 Sponsus de futuro si ante copulam ad remota se transfert, sponsa libere cum alio contrahere potest, si tamen per eam stetit quominus Matrimonium perficeretur sibi pœnitentia imponitur.
- 2 Sponsa per verba de futuro non tenetur sequi sponsum suum quocunque vadat.
- 3 Sponsalia dissoluntur ob sponsi absentiam in terram longinquā, quando de proximo nulla est spes reditus.
- 4 Vxor non tenetur sequi per Orbem virum vagandum si tempore contracti Matrimonij ignorabat illum esse vagandum.
- 5 Sponso in longinquā se regionem transferenti absque sponsa licentia poterit sponsa derelicta alij nubere, & in hoc est correctum ius Civile per Canonici.

CAP. De illis. V.

Promittens præstito iuramento mulieri eam ducere de futuro, si postea discedēs ab ea terra se transfert ad aliā partem, potest mulier, si non præcessit consummatio, alteri nubere, si per eam stetit quominus Matrimonium consummaretur, pœnitentiam de peritio R r agere

agere debet. Colligitur ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabab. Bellam. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Prapof. Marian. Socin. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Cened. ad Decretal. collect. 74. Cuias. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 4. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 558. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 1. c. 4. & est post Concil. Lateran. p. 6. c. 12.

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Cou. de sponsalib. p. 1. c. 5. n. 7. Navar. in man. c. 22. n. 6. 26. vers. quarto, Verac. in speculo coniug. p. 1. art. 1. 1. vers. tertius quando, Vinald. in candelabro aureo, tit. de sponsalib. ex n. 38. Petr. Mozz. de contract. tit. de sponsalib. §. quomodo soluantur, seu annullentur sponsalia, n. 12. Menoch. de arbit. casu 45. n. 7. Hartad. in tract. de Matrim. disp. 2. diff. 10.

Collige ex text. sponsam per verba de futuro non teneri sequi sponsum sum quocunque vadat, vt per Tiraq. de iure mariti, gloss. 2. n. 24. Farin. in praxi crimin. p. 5. q. 142. n. 167. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 54. num. 21.

Dimittit terram se ad alias partes transferens. Ergo sponsalia non dissoluntur ob quamcunque sponsi absentiam, sed dum in terram longinquam se transfert, ita post multos a se citatos resoluit Sanch. d. disp. 54. n. 1. & n. 2. similiter intelligit vbi de proximo sponsi reditu minimè est spes, cum transferre se aliqd diuturnitatem quandam importet, & n. 1. resoluit quod quando sponsus de licentia sponsæ se in longinquam transiit cum conventionione de absentia tempore, tantum tenetur sponsa eo tempore expectare, itavt alij nubere possit si statuto tempore sponsus non venerit.

In gloss. Transferentes, ibi, unde non tenetur sequi ipsam vagabundum, iuncto ibi, imò de uxore iam cognita. Notatur ad hoc, quod vxor non tenetur sequi per Orbem virum vagabundum, vt per Bernard. reg. 800. limit. 2. Farin. d. q. 142. n. 269. Intelligit si tempore contracti Matrimonij ignorabat maritum esse vagabundum, secus si sciebat, quia tunc tenetur eum sequi, vt per Palat. in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum, in princ. §. 9. n. 13. Couar. de sponsal. p. 2. c. 7. in initio, n. 5. Navar. in man. c. 14. n. 20. Guillem. Bened. in cap. Raynuitius, verbo cuidam Petro, n. 89. sup. de testam. Tiraq. l. 2. connub. gloss. 1. p. 1. n. 39. Fr. Emman. in summ. p. 1. c. 2. n. 15. Perez l. 29. tit. 3. lib. 4. Ordin. Menoch. de arbit. casu 469. n. 4. §. 7. Azeved. l. 29. in fin. tit. 3. lib. 3. noua recap. Valer. Reginald. in praxi fori panit. lib. 3. num. 311. Gutier. de Matrim. c. 23. Bonacin. eod. tract. q. 4. punct. 6. n. 24. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 41. n. 5. Farin. d. q. 142. n. 272. vbi n. 274. resoluit quod in hoc casu potius præsumitur scientia, quam ignorantia.

In gloss. Liberum, ibi, post tres annos secundum l. 2. C. de repud. Unde hæc glossa in ea est sententia vt tempus, quo tenetur sponsa absentem sponsum expectare iure Civili præscriptum (scilicet trium annorum si in alia Provincia sit sponsus, l. 2. C. de repud. & duorum si in eadem, quando abest ex causa probabili & iusta, non tamen necessaria, l. 2. C. de sponsal. denique expectandus donec cesset impedimentum si abfuerit ex causa necessaria, vt ob parentum obitum, morbum, &c. l. sepè, ff. hoc tit. quæ iura ita conciliat Sanchez d. disp. 54. n. 4.) servandum sit, itavt in hoc ius Canonicum minimè Civile correxerit. Ita tenent in præsent. Host. verbo liberum. Ioan. Andr. n. 6. Butr. n. 4. Anchar. n. 2. Gregor. Lop. l. 8. verbo festina, tit. 1. p. 4. Menoch. de arbit. casu 454. n. 7. Matienf. rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 48. lib. 5. noua recap. nouissime Basil. Pont. in tract. de Matrim. lib. 12. c. 15. n. 4. Syluest. Rosel. Ant. Cuch. D.

Ant. & alij, quos refert, licet non sequatur, Sanch. d. disp. 54. n. 5. Verum probabilior sententia ait correctum esse ius Civile per Canonicum, & ita sponso in longinquam se regionem transferenti non obtenta sponsæ licentia liberum esse huic relicte alij nubere, ita tenent in præsent. Card. Zabab. vers. quæro, Alex. de Neuo n. 15. Prapof. n. 5. Cou. de sponsal. p. 1. c. 5. in initio, n. 7. Fr. Emman. in summ. tom. 1. c. 245. n. 4. plures quos refert, & sequitur Sanch. d. disp. 54. n. 6. Gutier. de Matrim. c. 31. n. 3. Valer. Regin. in praxi fori panit. lib. 3. n. 261. vers. ostendit, Bonac. de Matrim. q. 1. punct. 6. n. 8.

In ead. gloss. ibi, Pro istis, & similibus dantur tales versus. Illos referunt Rebuff. in praxi, tit. de dispens. in gradu prohibito, gloss. 5. n. 33. Petr. Mozz. in d. §. quomodo soluantur, seu annullentur sponsalia, in princ. Petz l. 1. vers. quæro in super, tit. 1. lib. 5. Ordin. pag. 7.

S V M M A R I V M.

- 1 Matrimonij contractum non omnis violentia inpedi.
- 2 Vis duplex est, alia absoluta, alia conditionalis, remissive.
- 3 Vis etiam duplex, alia præcisa, alia causativa.
- 4 Metus duplex est, alius cadens in virum constantem, alius in virum non constantem.
- 5 Metus alius dicitur grauis, alius levis, remissive.

C A P. De muliere. VI.

Matrimonij contractum non omnis vis annullat, post quam si sequitur consensus, valet. Colligitur ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabab. Bellam. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Prapof. Marian. Socin. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Canil. Cuias. Viu. in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 5. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 557. remissive Ximen. in concord. p. 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 1. c. 5. & est post Concil. Lateran. p. 6. c. 10.

Cum inter vim, & vim sit differentia. De duplici vi, absoluta scilicet, & conditionalis, agit Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 1. n. 1. Et de vi præcisa, & vi causativa bene Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 3. q. 98. n. 3. Et de duplici metu, vno cadente in virum constantem, altero in virum inconstantem, agit idem Franc. Molin. lib. 1. c. 3. n. 38. cum seq. Sanch. d. disp. 1. n. 8. vbi n. 10. cum seqq. refert, & explicat quinque condiciones requisitas ad hoc vt metus cadat in constantem virum. Et quis censeri debeat grauis & levis metus, optime dissertit Basil. Pont. de impedimentis Matrim. c. 29. §. 6. Et vide quæ dixi ad cap. veniens 15. infr. hoc tit.

S V M M A R I V M.

- 1 Matrimonium, seu sponsalia contrahentes per verba obscura communem verborum intellectum sequi tenentur.
- 2 Vsu communis loquendi attendendus, & observandus est in Matrimonij contrahendis in dubio ad explicandum quem valorem habeant verba prolata.
- 3 Vsu communis vitendi, & loquendi inspicitur.
- 4 Appellatio vulgaris pro lege habetur.
- 5 Verborum communis sensus qualitas, & conditio personarum attendenda est.
- 6 Verba secundum communem usum loquendi sunt intelligenda.
- 7 Dictiones interpretanda sunt iuxta eum sensum qui vulgari

De Sponsalibus, & Matrimonii, Tit. I. 471

vulgari & communi usu, ac legum provinciarum significatione est receptus.

- 8 *Consensus contrahentium sufficit, quod explicetur ab altero alteri per interpretem.*
- 9 *Verba interpretanda sunt secundum propriam significationem.*
- 10 *Verborum tenor semper est attendendus.*
- 11 *Verba secundum similitudinem sunt intelligenda, quando de mente non constat.*
- 12 *Confessio partis ambigua ut iuratur alteri parti debet peti per eam declarari.*

CAP. Ex literis j. VII.

Sponsalia, seu matrimonium quando duo contrahunt, ita ut alter non intelligat, quod alter proponit, tunc iudex prius videat si contrahentes Matrimonium sint idonei scientia, & etate, deinde recurat ad communem intelligentiam illorum verborum, & cogit utramque servare verba secundum sensum communem recte intelligentium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Bellam. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Petr. Gregor. Alexand. de Neuo, Canif. Cuiac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 6. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 558. remissive Calat. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 1. c. 6. & est post Concil. Lateran. p. 4. c. 2.

Ad communem verbi intelligentiam recuratur.] Notatur ad hoc, quod in matrimoniis contrahendis in dubio ad explicandum quem valorem habeant verba prolata, communis usus loquendi attendendus, & observandus est, ut per Conar. de sponsalib. p. 2. c. 4. §. 1. n. 2. Gutier. canonic. quest. lib. 1. c. 2. 1. a. n. 3. 3. & de Matrim. c. 3. n. 4. Sanch. eod. tract. de Matrim. lib. 1. disp. 18. n. 4. Caimet. de Matrim. c. 2. dub. 5. Bonacin. eod. tract. q. 1. puncto 1. n. 17. Nam communis usus utendi & loquendi inspicendus est, ut per Cassan. in consuet. Burgund. rub. 1. §. in princ. n. 10. & rubr. 9. §. 1. 7. n. 8. fol. mibi 315. verso, Tiraq. de retratt. lig. §. 1. gloss. 2. n. 3. & §. 2. gloss. 1. n. 5. cum seqq. & vulgaris appellatio pro lege habetur. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 1. n. 68. & 69. & gloss. 1. 3. n. 6. 2. Et verborum communis sensus, qualitas, & conditio personarum attendenda est, ut per Con. de sponsal. p. 2. c. 4. §. 1. n. 2. Socin. reg. §. 39. limit. 9. Ac verba secundum communem loquendi usum sunt intelligenda. Sord. conf. 1. 1. n. 87. & conf. 4. §. 4. num. 18. Card. Mantica. de consuet. ult. volunt. lib. 3. tit. 8. n. 1. & secundum communem hominum intellectum Perez l. 2. gloss. comudo, in princ. gl. 3. tit. 9. lib. 8. Ordin. Sunt denique dictiones interpretandæ iuxta eum sensum, qui vulgari & communi usu, ac legum provinciarum significatione receptus est. Cou. lib. 3. var. c. 5. n. 1.

In gloss. Intellexerit. Notatur ad hoc, quod sufficit, ut ipsi contrahentes alter alteri explicent consensum per interpretem, ut per Ioan. Andr. hic n. 4. Abb. n. 3. & Præpos. n. 4. vers. secundum, Con. de sponsal. p. 2. c. 4. §. 1. n. 3. Sanch. de matrim. lib. 3. disp. 39. n. 3. ubi etiam similiter resoluit sufficere hodie, ut constet Parocho & testibus de mutuo consensu per interpretem.

In gloss. Proposuit, ibi, non est recedendum à significatione verborum. Nam verba interpretanda sunt secundum propriam significationem, Brunor. à Sole in locis communib. verbo Verba 1. Cardof. in praxi iudicium eod. verbo n. 6. Mantica. de consuet. ultimarum volunt. lib. 8. tit. 18. n. 3. D. Barbof. in l. quia tale, n. 37. ff. soluto Matrim. Melch. Phæbos Lusit. decis. 77. n. 1. tom. 1. Card. Tusch. rom. 8. lit. V. concl. 91. Rota apud Farin. decis. 352. Barbof. Collect. Tom. 11.

u. 1. p. 1. recent. quia verborum tenor semper est attendendus, Franc. Molin. de ritu nupiarum, lib. 1. c. 20. n. 7.

In gloss. Intelligentiam, fin. ibi, tunc id quod verisimilius accipiendum est. Notatur ad hoc, quod licet contra proferentem instrumenta fiat interpretatio, primo loco suscipiendum est, quod verisimilius est, etiam si sit pro proferente, ut per Tiraq. in l. si unquam, C. de reuocandis donat. in prefat. §. 4. unde verba secundum similitudinem sunt intelligenda, quando de mente non constat. Card. Tusch. rom. 8. lit. V. concl. 94.

In ead. gloss. ibi, Postea in confessionibus, &c. Ex hac glossa colligit D. Barbof. in l. si quis intentione ambigua, n. 9. ff. de indic. cautelam circa illum, qui se vult iurare ex confessione aduersarij; ut si ambigua sit, petat per partem declarari, ne alias in dubio fiat interpretatio.

S Y M M A R I V M.

- 1 *Consanguineus nullus potest accipere sponsam alterius consanguinei.*
- 3 *De vi, & effectibus dictionis, maxime, remissive.*
- 4 *Declaratur text. in c. iuuenis, supra hoc tit.*

CAP. Sponsam. VIII.

Sponsam alterius nullus consanguineus accipere potest. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Bellam. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Petr. Greg. Alexand. de Neuo, Canif. Cuiac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 6. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 559. refertur ab Anton. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 1. c. 7. & est post Concil. Lateran. p. 6. c. 4.

Circa impedimentum publicæ honestatis oriens ex sponsalibus dixi supra commodius ad c. ad audientiam 4. hoc tit.

In gloss. Nubili, ibi, illud, maxime, ponitur proprie comparativè. De vi, & effectibus dictionis, maxime, dixi in meis remiss. de dictionibus & clausulis dict. 168. alias dict. 197. secundum Lugdun. impr.

In ead. gloss. ibi, Idem videtur si est proxima septennio & doli capax, supr. eod. c. iuuenis. Aduertit Basil. Pont. de impedimentis Matrimony c. 18. §. 1. ideo in d. c. iuuenis 3. sup. hoc tit. ex Matrimonio ante septennium oriri publicæ honestatis impedimentum, quia iam erant proxime septennio, & ita parum distabat, idque colligit, quia tentavit vir eam cognoscere, licet implere non potuerit, ex quo præsumit malitiam sufficientem ad consensum.

S Y M M A R I V M.

- 1 *Matrimonium de presenti est contractum si vir & mulier inuicem promittunt quod ab eo tempore se pro coniugibus habebunt.*
- 2 *Verba futuri temporis nulla addita particula faciente significari de presenti, important sponsalia, non matrimonium, ut tenet probabilior opinio.*
- 3 *Intelligitur text. in presenti.*
- 4 *Terminus quando statuitur ab actu, non à die actus computatur tempus de momento ad momentum.*
- 5 *Marito non licet propter adulterium uxoris aliam ipsa vivente ducere.*
- 6 *Coniugi innocenti utrum liceat, ubi fornicatio est notoria, propria auctoritate dinerere ab adultero.*

R r 2 C A P.

CAP. Ex parte. IX.

SUMMARIVM.

Matrimonium verum est quando duo inuicem sibi promittunt, quod ex eo tempore se habebunt pro coniugibus, & fidem inuicem seruabunt. Item ex causa fornicationis manifesta licitum est dimittere uxorem, sed ipsa viuente debet vir continere, & non aliam ducere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Host. Anch. Butr. Panorm. Prapof. Mar. Socin. Petr. Gregor. Alex. de Neuo. Canif. Cujac. Vinian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 8. Alagona in compend. iuris Canon pag. 559. remissu Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 1. cap. 8. & est post Concil. Lateran. p. 6. c. 25.

Quod eam ab eo tempore pro coniuge teneret. Notatur ad hoc, quod quando verbis futuri temporis importantibus executionem nulla additur particula faciens significare de presenti, veluti habebō, tenebō, iactabo te, &c. est Matrimonium, vt per Zabar. hic n. 1. q. 1. & 4. Abb. n. 3. 6. & 7. Prapof. n. 6. Greg. Lopez l. 2. verbo ē prometo, tit. 1. p. 4. Menoch. de presumpt. lib. 3. presumpt. 3. n. 3. & conf. 368. m. 2. & 5. Nisi præcedant verba clare significantia contractum sponsalium. Menoch. d. pres. 3. n. 4. Couar. de sponsalib. p. 2. c. 4. §. 1. n. 4. Gutier. Canon. quest. lib. 1. c. 21. n. 56. Fr. Emman. in summ. tom. 1. c. 216 n. 6. Sed contrarium probabilius est, & ita per huiusmodi verba, habebō, tenebō te in uxorem; vel iuro, aut promitto quod te habebō pro legitima uxore, aut quod non aliam ducam uxorem nisi te, induci tantum sponsalia, tenent & pluribus tuerentur Ioan. Andr. hic n. 3. Anchar. n. 4. Henric. Boich in fine, Alex. de Neuo n. 27. Couar. d. §. 1. n. 5. Gutier. d. c. 21. a n. 29. Henric. in summ. lib. 1. c. 11. n. 6. Ant. Cuch. Veracr. Barthol. à Ledesm. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 18. n. 18. vbi n. 21. responderet ad hunc text. quod scilicet consensus de futuro ex particula adiuncta ab eo tempore, importat consensum de presenti, & licet mulier respondens non repetat eam particulam, subintelligitur tamen cum respondeat iuxta verba præcedentia viri: & nuncupatum quod verba, promitto quod te habebō pro legitima uxore, adiuncta particula, ab hoc tempore, Matrimonium important, tenet Menoch. d. conf. 368. n. 13.

Ab eo tempore. Notatur ad hoc, quod quando statuitur terminus ab actu, non à die actus computatur tempus de momento ad momentum, vt per Tiraq. de retract. sign. §. 1. gl. 1. n. 24. Garc. Girona de privilegior. & exemption. explicat. n. 493.

Quia igitur nemini licet. Notatur ad hoc, quod non licet marito propter adulterium vxoris aliam, ipsa viuente, ducere, vt per Perez l. 2. gloss. porque no puede, tit. 1. lib. 7. Ordin. & l. 1. gloss. 1. pag. 1. vers. in contrarium, tit. 1. lib. 5. eiusd. Ordinar. Sanchez de Matrim. lib. 1. disp. 2. n. 2.

Sine manifesta causa fornicationis dimittere. Ergo à contrario sensu, vbi fornicatio est notoria, licebit coniungi innocenti propria auctoritate diuertere ab adultero quoad habitationem, de quo vide Couar. de sponsalib. p. 2. c. 7. §. 5. n. 11. Gregor. Lop. l. 2. verbo fiendo, tit. 2. p. 4. Cott. in memorab. verbo vxor suscepta, Henric. in summ. lib. 1. c. 17. n. 2. ad fin. Fr. Emman. tom. 1. summ. c. 240. n. 1. Surd. de aliment. tit. 7. q. 16. num. 18. Iacob. de Grass. in decis. aureis lib. 1. c. 8. n. 9. D. Barbof. in rubr. ff. soluto matrim. p. 2. num. 26. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 12. n. 12.

1. *Iurans cum aliqua contrahere, si non subest impedimentum per censuram Ecclesiasticam, contrahere compellitur.*

2. *Impubes doli capax an cum iuramento obligetur.*

3. *Concordatur text. in presenti cum text. in c. requi. sunt, infra hoc tit.*

4. *Sponsalia etiam iurata per verba de futuro contrahens non potest compelli ad Matrimonium rationabili causa subsistere.*

5. *Sponsi ad Matrimonium contrahendum iusta causa cessante cogi possunt per censuras Ecclesiasticas.*

6. *Causa iusta & rationabilis qua sit in hac materia arbitrio iudicis relinquitur.*

7. *Iurans se vnam ex pluribus ducturum, & postmodum aliquam ex illis carnaliter cognoscit, an illa sponsalia transcant in Matrimonium, & quid ad tento decreto Concil. Trid.*

CAP. Ex Literis. X.

Quando quis iurat accipere aliquam in uxorem, & postea vult eam alia contrahere, prius ab Episcopo est monendus, vt seruet iuramentum, & si monitus non acquiescat, compellendus censuris, vtpriam accipiat, & maritali affectione tractet, si tanta rationabilis causa non obstat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Prapof. Marian. Socin. Petr. Gregor. Alex. de Neuo. Canif. Cujac. Vinian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 7. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 559. remissu Casal. in amor. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 1. c. 9. & est post Concil. Lateran. p. 6. c. 26.

Impubescentes, & ibi, contra suum iuramentum, &c. Ergo impubes doli capax cum iuramento obligatur, vt tenent Abb. hic n. 6. Alex. de Neuo n. 15. Seraphin. de privilegiis iuram. privileg. 8. n. 22. Mich. Grass. in commun. opin. lib. 5. tit. 2. n. 16. pag. 767. Gregor. Lopez l. 6. verbo maior, tit. 16. p. 6. Gutier. in auth. Sacramenta puberum, n. 117. C. si aduersus vendit. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo minoribus, num. 9. C. de in integr. restit. Valer. Reginald. in praxi fori penitent. lib. 3. num. 161. vers. sexto, Gabr. commun. tit. de minorib. concl. 5. num. 39. Verum desiderari pubertatem in minore iurante vetus iuramentum contractum firmet, tenent alij numero & fama non inferiores, videlicet Couar. in cap. quantis, p. 3. §. 1. n. 2. & de sponsal. p. 1. c. 5. §. 1. n. 4. Ant. Gomez. variar. lib. 2. c. 14. n. 18. Menoch. conf. 29. n. 37. plures per Sanch. in præcepta Decalogi, lib. 3. c. 12. a n. 27. & de Matrim. lib. 6. disp. 38. n. 16. vbi aduertit quod licet in causa Matrimoniali, quippe quæ integrum intellectum potius, quam certam ætatem exigit, iuramentum impubertis pubertati proximi obliget, ad confirmandos tamen ceteros contractus alias inuálidos non satis est nisi pubertas adsit.

Et si monitus non acquieverit, censura compellat. Aduerte quod fidem non seruans prius monendus est per iudicem sponsalium, & si reuocat, cogendus est per censuram, & per carcerem, nisi attentis circumstantiis prudenter arbitretur iudex ex inuitis nuptiis gratia mala & scandala timere, veluti perpetuas dissensiones, inopia inter coniuges, virum relicta uxore discessurum, tunc enim potius est monendus, quam cogendus, qui fidem seruare non vult, quo casu loquitur, &

& sic necessarii intelligi debet text. in cap. requisit, in hoc tit. si illius verba, monenda est potius (id est, prius) quam cogenda, legere nolis, pro ut alij legunt. Vide Con. de sponsal. p. 1. c. 4. in initio, n. 3. Greg. Lop. l. 2. verbo quando, & l. 7. verbo apreniar el. 2. tit. 1. p. 4. Mench. de successionum creat. §. 28. n. 15. Guier. de inram. confirm. p. 1. c. 5. n. 4. & canon. quast. lib. 1. c. 18. n. 10. Petr. de Ledesim. de Matrim. q. 42. art. 3. dub. 3. Menoch. conf. §. 86. n. 1. Farin. Rot. decif. 107. n. 2. p. 4. suorum operum de delictis, Azuned. l. 1. n. 15. & 16. tit. 1. lib. 6. noua recop. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 29. à princ. Perez l. 1. gloss. 1. col. 4. vers. in oppositum, tit. 1. lib. 5. Ordin. Ceuall. communium contra commun. quast. 604. num. 12. & 14. Aloyf. Ricc. in praxi fori Ecclesiast. resol. 207. num. 1.

4 Nisi rationalis causa obstitit. Collige ex text. quod ille, qui contraxit per verba de futuro sponsalia etiam iurata, non potest compelli ad Matrimonium rationali causa subsistente, vt per Butr. n. 6. & Abb. n. 8. in presenti, Ruin. conf. 205. n. 5. vers. & plus dico, vol. 1. Menoch. conf. 69. num. 43. & de arbit. casu 455. in princ. Card. Mantie. de tacitis, & ambig. comment. lib. 2. tit. 17. n. 5. & 18. Hieron. Gabr. conf. 159. & 186. in princ. vol. 1. Rot. decif. 397. p. 1. diuers. & apud Card. Seraph. decif. 1112. n. 4. & decif. 1288. in princ. quos refert, & sequitur in Colimbrien. Matrimonij 5. Martij 1618. coram bon. mem. Buratto inter eius impressas decif. 311. n. 1.

5 Iusta autem causa cessante cogi possint sponsi ad Matrimonium contrahendum per censuras Ecclesiasticas, vt fuit resolutum in Mediolan. Matrimonij 27. Octobris 1616. coram bon. mem. Manzanedo, & in Hispanen. Sponsalium 1. Iulij 1619. coram eodem, tamen si quis post declaratoriam nihilominus pertinaciter Matrimonium contrahere recuset, & absolui debet, etiam si non petat, quia alijs deficeret consensus in Matrimonio requisitus. Henric. Boich. in c. 2. n. 7. vers. compelli autem, hoc tit. Hieron. Gabr. conf. 186. n. 2. & seq. lib. 2. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 29. n. 8. Card. Mantie. d. tit. 17. n. 10. & seq. & fuit dictum in Abulen. Matrimonij 28. Martij 1593. coram Card. Blanchetto, & in Mediolan. Matrimonij 1. Iulij 1619. coram bonae mem. Patriarcha Manzanedo, refert Ferentil. in annor. ad decif. 311. Buratti, n. 5.

6 Quae autem sit iusta & rationalis causa in hac materia est arbitrium iudici, vt notat Butr. in cap. requisit, n. 3. in fine, & Abb. n. 4. hoc tit. Hieron. Gabr. d. conf. 159. n. 3. Seraphin. d. decif. 1258. Menoch. de arbit. casu 455. Rot. d. decif. 397. Greg. decif. 379. n. 5. vbi Adden. n. 9. Caualer. decif. 526. n. 2. Buratt. d. decif. 311. n. 1. in fine, & fuit dictum in Vlixbonen. Matrimonij 7. Iulij 1599. coram Litta, & in Tullen. Sponsalium 8. Iulij 1628. coram Card. Verospio.

7 In gloss. Sub iuramento, ibi, hic posuit Laur. talem questionem, &c. Disputat haec glossa questionem illam, vtrum iurans se vnam ex pluribus ducturum, & postmodum aliquam ex illis carnaliter cognoscat, sponsalia illa transeant in Matrimonium, & postquam hinc inde plura adduxit, in negatiuam partem inclinat, addens tamen cogendum esse illam ducere. Pro hac glossae sententia praeter illius fundamenta facit, quia sponsalia cum in Matrimonium ordinentur, quod est vnius ad vnam. Math. c. 19. tunc perfecta erunt quando promissionem vni tantum factam continebunt; ergo haec pluribus facta non valet. Secundo si essent sponsalia, neutri eorum, qui promisit, posset nubere, etenim non potest dici quod magis contracta sunt cum vna quam cum alia, sed vbiunque dantur sponsalia, dummodo consensus non deficiat, datur impedimentum publicae honestatis, quod

Barbof. Collect. Tom. I. I.

impedit & dirimit Matrimonium contractum cum consanguinea sponsae cap. vnic. hoc tit. lib. 6. ergo sequitur quod si in hoc casu sponsalia contracta indicantur, neutri nubere poterit; hoc autem est absurdum, & implicat, ergo sponsalia non sunt, & per consequens nulla ex ipsis nascitur obligatio. Praeterea quoties qui promittit pluribus capacibus, quibus obligatio acquiri potest disiunctiue, nulli eorum quaeritur, & stipulatio non valet, litem si feruus, §. sed si, cum segg. ff. de stipulat. seruor. sic se res habet in proposito ergo hac promissio non valet. Tandem pro hac parte est d. cap. vnic. §. 1. vbi ex promissionibus incertis non nascitur impedimentum honestatis, quasi consensu careant, & obligatione, haec autem sunt incertae: ergo, &c.

Verum probabilius est transire in Matrimonium, quia erant sponsalia conditionata ante electionem, quae sequuta manent absoluta, haec autem electio facta esse per copulam censetur, nam per copulam purificatur conditio, & sponsalia conditionata transeunt in Matrimonium, cap. de illis, infr. de condit. appof. Ita contra hanc gloss. tenent in presenti, Ioan. Andr. num. 10. Butr. num. 16. Anchar. num. 7. Panorm. num. 7. Alex. de Neno num. 25. & Praepos. num. 6. Couar. de sponsalib. part. 1. cap. 3. §. 1. num. 17. Menoch. de praesumpt. lib. 2. praesumpt. 1. n. 13. & 17. Nauar. sub hoc tit. consil. 38. num. 7. in antiq. Spin. in speculo testam. gloss. 15. princ. n. 65. Bonacof. commun. crimin. p. 1. verbo promittens, fol. 140. verso, Sayr. in clau. Regia. lib. 1. c. 6. num. 21. bene Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 26. num. 8. vbi num. 9. intellige quando illae Matrimonium promittenti reptomiserant, & num. 10. quando promissio fuit facta cum vna ex certis, non vero incertis feminis, & num. 11. quando promissio contrahendi fuit cum vna ex pluribus, non vero si fuisset facta pluribus infimul, qui vnicum tantum pro se afferunt fundamentum, scilicet sponsalia sub conditione contracta valere, & sequuta copula Matrimonium fieri, cap. per tuas, de condit. appof. Sed in hac promissione facta duabus fororibus dantur sponsalia sub conditione, scilicet si hanc, vel illam elegerit, ergo valent, & sequuta copula Matrimonium efficiunt iure communi. Sed ultra hoc fundamentum ex dictis colligitur promissionem illam obligari, & probatur efficaciter, quia promissio nuptiarum non differt ab aliis promissionibus quoad vim obligandi, sed promissio facta duobus alternatiue valet, & vnusquisque ex illa agere potest, nisi vni tantum facta fuisset, l. si Titius 9. ff. de verbor. oblig. l. ex duobus 19. d. fin. ff. de duobus reis, ergo sic erit de sponsalibus indicandum. Quorum sententiam vt apertius declarem fateor ex ea promissione non contrahi sponsalia pura & perfecta, sed sub conditione eligendi, & interim dum pendet conditio, & electio non fit, non producent obligationem, vt contingit in omnibus actibus sub conditione factis, l. cedere diem 213. ff. de verbor. signific. §. ex conditio nali, Infr. de verb. obligat. cap. de illis, cum segg. de condit. appof. nec interim actus dici potest simpliciter, l. 1. ff. de donat. vnde hoc idem dicendum esse arbitror de hac promissione facta duabus fororibus, quod de ceteris conditionalibus, & alternatiuis, vt non producant statim obligationem, nec impedimentum honestatis ex defectu consensus, sed cum aut purificata fuerit conditio, aut ad certitudinem redacta promissio legitimis modis, scilicet per electionem promissoris, vel per litis contestationem, quoniam vbi quis promittit duobus disiunctiue, qui vocantur in iure duo rei stipulandi, elapso tempore ad implementum constituto vnusquisque agere potest;

R. 3. 46

ut dictum est, & cum lis contestata fuerit alium excludit, ita ut non possit amplius promissor alterum eligere, sed huic præcisè solvere teneatur, ut probat text. in d. l. si Titius, & ibid. notant Alex. n. c. 1. al. n. 2. Bart. in d. l. ex duobus, n. 3. Paul. & Imol. ad l. si Titio 19. per text. ibi, ff. de legat. 2. potest enim usque ad contestationem promissor variare, & alteram eligere, postea vero non potest, ex reg. l. 6. in §. 4. ff. de verb. obligat. & licet à principio nentri ex duobus fororibus actio competat, quia tamen litis contestatione statim nascitur, auditur in iudicio, ex d. l. si Titius, quam in hoc commendat DD. ubi sup. & communis hæc ultima sententia hoc pacto explicata verissima est, & in iudicio seruanda. Argumenta vero pro prima, quam secunda est hæc glossa in presenti, facile dissoluntur si respondeatur procedere pendente facultate eligendi, sed electione facta à promissore, vel à lege per litis contestationem, argumenta cessant, & impedimentum publicæ honestatis nascitur, quod si conditione, vel eligendi facultate pendente promissor alij nobis peccabit, iuxta reg. text. in l. qui balneum 9. ff. qui potiores in pignore, Abb. & Præpos. in cap. super eo, de condit. apposit. Hodie attento decreto Concil. Trid. sess. 24. de reform. Matrim. c. 1. huiusmodi sponsalia conditionata iam non transeunt in Matrimonium per copulam cum quadam ex illis fœminis subsequuntur, ac proinde per illam non efficiuntur sponsalia pura, & absoluta, ut obligent ad contrahendum, ex Sanch. d. disp. 26. n. 12. quicquid dicat Spin. d. gloss. 1. §. n. 65.

S Y M M A R I U M.

1. Pater per censuram Ecclesiasticam compellitur restituere filio eius uxorem, quam iniuste detinuit, vel detinet.
2. Filiosam licet experiri aduersus patrem pro repetenda uxore.
3. Factum proprium quando est graue, & notabile, etiam data longinquitate temporis, presumitur quis scire.
4. Tota ciuitas, vel Provincia plerumque submittitur interdicto ob culpam vnius, qui illius dominus est.
5. Diuinorum nomine, que continentur, ostenditur.
6. Interdicti tempore prohibetur recitari horas canonicas ex officio publico.
7. Baptismus tam paruulis, quam adultis tempore interdicti ministrari potest cum solemnitate Vnctionis, benedictione fontis, & susceptione patrum.
8. Interdicti tempore sanis, & morientibus conceditur Penitentia Sacramentum, cum duplici tamen limitatione.
9. Sacramentum sanctissima Eucharistia tempore interdicti, ut viaticum ministrari potest.
10. Matrimonij Sacramentum quoad sui substantiam licet, & indistinctè tempore interdicti contrahi potest.
11. Ordinis Sacramentum in loco interdicto, & personis interdictis conferri non potest.
12. Penitentia Sacramentum Catholicis recipere potest ab heretico in extremo vitæ periculo.

CAP. Non est vobis. XI.

Pater iniuste detinens uxores filiorum est compellendus intra certum tempus restituere illas, alioquin possunt interdicti terra ubi uxores sunt. Colli-

gunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Petr. Greg. de Neuo, Canif. Cuiac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 7. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 560. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Ang. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 1. c. 13.

Iustum, & honestum esse, &c. [Notatur ad hoc, quod filiosam licet experiri aduersus patrem pro repetenda uxore, cum sit res, quam filius non acquirit patri, ut per Lar. in l. si quis à liberis, in princ. n. 61. cum segg. & præcipue n. 65. ff. de liberis agnosce.]

In quacunq. provinciarum, &c. [Notatur ad hoc, quod quando factum proprium est graue, & notabile, etiam data longinquitate temporis, presumitur quis scire, ut per Mascard. de probat. concl. 735. n. 2.]

Notatur etiam ad hoc, quod ob culpam vnius, qui ciuitatis, aut Provincie dominus est, vel in ea habet secularem, Ecclesiasticamve iurisdictionem, tota ciuitas, vel Provincia submittitur interdicto, ut per Covar. lib. 2. c. 8. n. 10. Nobilibus tamen plerumque deferri solitum est, ut in literis contra illos obtentis soleat poni hæc clausula, Prouiso ne in terram dicti nobilis excommunicationis, vel interdicti sententiam proferas, nisi à nobis super hoc mandatum receperis speciale, ut refert Tiracuell. de nobilit. c. 20. num. 162.

Nulla diuina officia. [Aduerte eo nomine diuinorum cōineri omnia exercitia sacris Ordinibus maioribus, vel minoribus deputata, ut si Acolythus officiat viceceolos, Subdiaconus Epistolam solemniter canter cum manipulo, & Diaconus Euangelium, Sacerdos Missam dicat, Episcopus Ordines conferat, aut Virgines, Abbates, Altaria, & Calices consecraret, vel si Presbyter hebdomadarij officium agat in Choro dom. Mactinum, aut alia Hora Canonice peraguntur, hæc omnia diuina esse Officia asserens nouam esse rationem ab alijs perpenfam resoluti Nauar. in man. c. 27. n. 171. & post Covar. alios, Henric. in sum. n. lib. 13. c. 44. de princ. iur. lat. 2. Vgolin. de censuris, reh. 5. c. 5. §. 2. n. 2. & alij plenè relati à Sayt. rod. trakt. lib. 5. c. 5. §. 2. n. 4. & c. 14. n. 20. quorum sententiam partim sequitur, partim improbat Soar. eod. trakt. de censur. disp. 34. sect. 3. n. 6. & 7. ubi à principio late disputans communem doctrinam sequitur, quatenus officia deputata alicui Ordini interdicto prohiberi censet ea esse explicans, que fiunt à ministris ab Ecclesia deputatis et eorum officio, & ipsius Ecclesie nomine, ideoque non immerito etiam Ecclesiastica officia dici posse notat d. n. 5. Vnde bene inferitur solum prohiberi tempore interdicti recitari Horas Canonicas ex officio publico, modò communi Ecclesie nomine, non ita si priuaticè dicantur responsoria, Hora diuina, vel nocturna, ut post Nauar. explicant Sayt. d. c. 14. n. 15. Soar. d. sect. 3. n. 9.]

Præter Baptismum paruulorum. [De iure Decretalium per text. in presenti, & in cap. responsio, infra de sent. excomm. licitum tantum erat tempore interdicti administrare Sacramentum Baptismi paruulis, quo nomine videbatur denegari adultis in quibus tanta non cernitur necessitas. Deinde noniori iure sexti etiam adultis administrari posse expressè decidit text. in cap. quoniam, de sent. excomm. lib. 6. ex ratione, quam innuat ibi propter mortis periculum, addit etiam posse Baptismum administrari cum solemnitate Vnctionis & consequenter catechismi, & exorcismi, vide Vgolin. d. tab. 5. c. 7. §. 4. m. 1. & 2. Soar. d. disp. 33. sect. 1. num. 3. Fr. Emman. quest. Regul. tom. 3. q. 109. art. 3. in princip. Valer. Reginald. in pract. fori parisi. lib. 2. trakt. 3. num. 23. Ronacin. de censuris, disp. 5. parit. 1. §. 1. à num. 1. Sayt. lib. 5. cap. 7. num. 3. qui etiam resoluunt

De Sponsalibus, & Matrimoniiis, Tit. I. 475

Soluant fontem benedici, & susceptores, seu patrilios posse adhiberi, ex reg. *Concesso vno conceduntur omnia necessaria ad illud unum*, de qua in l. *ad rem mobilem* ff. de procurat. & in cap. *præterea*, de officio delegat.

8 Et penitentia morientium. Aduerte per hunc text. tempore interdicti morientibus tantum, & infirmis concedi Penitentia Sacramentum, de nouo vero iure in cap. *alma mater*, post princ. vers. *quia vero*, de sententia excommunicat. lib. 6. sanis etiam conceditur, ubi rationem reddit, ibi, *Propter pronitatem & facilitatem hominis ad peccandum summe necessaria est*, cum duplici tamen limitatione; prima est vt recipiens non sit excommunicatus excepto mortis periculo; secunda dummodo non fuerit aliquo modo in causa culpabili, ob quam latum est interdictum, aut non sit specialiter interdictus. Vide Couar. in cap. *alma*, p. 2. §. 3. n. 1. Vinald. in candelabro aureo, tit. de interdicto, num. 201. Vgolm. d. tab. §. c. 7. §. 6. Henrici. in sum. lib. 1. c. 4. §. 1. Fr. Emman. d. 9. 109. art. 3. vers. *quantum ad Sacram. Penitent.* Sayr. d. c. 7. n. 8. Soar. d. sect. 1. à num. 12. Bonacin. dist. 9. puncto 2. §. 3. n. 1. De Sacramento vero sanctissimæ Eucharistia quod tempore interdicti, vt viaticum ministrari possit, dicam commodius ad cap. *quod in te*, de penit. & remiss.

10 Et de Sacramento Matrimonij quod licet, & indistinctè quoad sui substantiam contrahi possit tempore interdicti, atque ita tam in Ecclesia, quam à personis specialiter interdictis, latè defendi multis pro hac parte citatis Doctores in tract. de offic. & potest. Episcop.

11 p. allegat. 32. à n. 198. Et quod in loco interdicto, & personis interdictis Ordinis Sacramentum conferri non possit, dixi ead. p. 2. alleg. 11. à n. 18.

12 In gloss. Baptismum, ibi, unde etiam in necessitate possum recipi ab heretico. Notatur ad hoc, quod Catholicus Sacramentum Penitentia recipere potest ab heretico in extremo vitæ periculo, vt post D. Th. Angel. Rosel. & alios tenent Azor. in fit. moral. p. 1. lib. 8. c. 1. r. q. 12. Valer. Reginald. in praxi fori penitent. lib. 1. n. 60. Egid. Coninx. de Sacram. & censuris, tom. 12. dist. 14. à n. 234. Quicquid contrarium teneant Couar. in c. *alma mater*, p. 1. §. 6. n. 8. Nauar. in man. c. 26. num. 26. & in c. 2. de penit. dist. 6. n. 87. & in §. *laborer*, n. 2. nisi intelligas quando hereticus & schismaticus fuerit omnino ab Ecclesia repulsus & condemnatus, cum Gutier. canon. lib. 1. c. 1. n. 67.

cognouisse carnaliter illam mulierem, etiam si hoc nolit publicè confiteri propter metum, & potentiam mulieris. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabara. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Prapof. Marian. Socin. Petr. Gregor. Alex. de Neno, Canif. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 7. Alagona in compend. iur. Canon. pag. 560. remissuè Ximen. in concord. part. 1. & 2. refertur ab Anc. Angust. collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 1. cap. 16. & est post Concil. Lateran. p. 50. c. 30.

Probat hic text. vnicum testem sufficere ad imped. diendum Matrimonium contrahendum, vt per Nauar. in man. c. 22. num. 83. Zerol. in praxi Episcop. p. 1. verbo *Matrimonium*, §. 10. vers. *secundum*, Gregor. Lopez per text. ibi in l. 18. tit. 9. p. 4. Perez l. 8. gloss. 1. pag. 361. col. 1. tit. 15. lib. 2. Ordinar. Nauar. in cap. *Sacerdos*, de penitent. dist. 6. n. 27. Malcard. de probat. concl. 63. & concl. 10 §. num. 3. Gutier. canon. quest. lib. 1. c. 11. n. 28. Sanch. de Matrim. lib. 1. dist. 71. n. 1. idem Gutier. eod. tract. c. 36. n. 2. cum segg. qui duo vltimo loco citati id ampliant, etiam si testis non fuerit citatus, sed per partem oblatus, & quauis esset denunciator, seu accusator, allegatque turpitudinem suam.

Sed hoc publicè confiteri recusat. Notatur ad hoc, quod vnicus testis sufficit ad imped. diendum Matrimonium contrahendum, quauis nolit parte citata & publicè, sed clam, & absque nominis publicatione testari, ita tenent in presenti, Innoc. num. vnic. Butr. n. 6. Abb. n. 7. Alex. de Neno n. 4. Prapof. etiam n. 4. Malcard. d. concl. 103 §. n. 4.

Nisi iuramentum interuenisset. Ergo requiritur vt testis asserat cum iuramento se certò scire impedimentum, vt tenet Couar. de sponsalib. p. 2. c. 6. §. 10. num. 21. Gutier. d. c. 11. n. 32. & ita de certa scientia deponere, Nauar. cons. 2. n. 1. sub tit. de consang. & affin. Sanch. dist. 71. num. 10. & 11. vbi etiam tenet testem de solo aditu testificanti non impedire, quauis alter testis simul cum eo absque iuramento de certa scientia deponeret.

In gloss. Publicè. Notatur hæc glossa ad hoc, quod testi publicè confitenti in casu huius text. non est fides adhibenda, quæ recipitur à Ioan. Andr. hic n. 5. Sed merito eam reprobant Host. hic paulo post princ. Butr. n. 7. Abb. n. 7. Alex. de Neno n. 7. Prapof. n. 7. quos refert, & sequitur Sanch. d. dist. 71. n. 3. vers. *imo*.

SVMMARIVM.

- 1 Dictum vnus asserentis impedimentum, impedit Matrimonium contrahendum non iuratum.
- 2 Testis vnicus sufficit ad imped. diendum Matrimonium contrahendum.
- 3 Amplia quauis esset denunciator, seu accusator, allegatque suam turpitudinem.
- 4 Amplia etiam quauis nolit testari nisi clam, & absque nominis publicatione.
- 5 Testis ad imped. diendum Matrimonium requiritur quod asserat cum iuramento se certò scire impedimentum.
- 6 Testi publicè confitenti turpitudinem suam ad imped. diendum Matrimonium, an sit fides adhibenda, ostenditur.

CAP. Præterea. ij. XII.

Impedimentum quando vnus adesse dicit, tunc ille impedit Matrimonium contrahendum non iuratum, v. g. si consanguineus volentis contrahere dicat se

SVMMARIVM.

- 1 Mulier si inuita cum aliquo contrahat, nec in eum postea consensit, tenet Matrimonium si alteri postea nubat.
- 2 Amoris ardore nihil est vehemensius.
- 3 Amor ebrietati aequiparatur, quia rectum iudicium subuertit.
- 4 Amanti qui furore libidinis, & amoris aliquid prohibuit fecit, aliquatenus parcendum est.
- 5 Matrimonia contracta inter amore excacatos, vbi plurimum exitum habent infelicem.
- 6 Matrimonium à filiosam, contractum sine parentum consensu validum est.
- 7 Leges, seu statuta prohibentia filiis Matrimonia contrahere absque parentum consensu, sunt inualida.

CAP. Veniens. j. XIII.

Mulier, quæ Matrimonium contrahere cum aliquo iurauit, deinde inuita, & reclamans à parentibus

R t 4

ventibus alteri traditur, & nunquam consentit, nec
definit se ab eo cognosci si iudicio Ecclesiæ constet
non potuisse contrahere cum primo ob impedimen-
tum consanguinitatis (etiam si mulier diceret se fuisse
ab illo primo cognitam) potest cum aliquo tertio va-
lidè contrahere, & Matrimonium sic contractum im-
pedientes sunt excommunicati. Colligunt ex Ordin.
Abb. antiq. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anchar.
Butt. Panorm. Prapof. Petr. Gregor. Al. x. de Neuo,
Canis. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 8.
Alagona in compend. iuris Canon. pag. 560. remissive
Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August.
collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 1. c. 17. & est post Conc. Late-
ran. p. 1. c. 31.

2. *Adumant in tantum.* J. Nihil enim ardore amoris
vehementius est, quem intra debitos limites carcera-
re potius est philophilicum, quàm muliebri, ut per
Tiraq. de penis temper. causa 4. n. 2. in fin. & de prescript.
§. 1. gloss. 4. prop. fin. vers. sed & amorem, Farin. in praxi
crimin. q. 98. num. 89. Amor ebrietati æquiparatur, ex
gloss. verbo bacchata, in 8. fin. Instit. de success. sub.
Mench. illustrium quest. c. 48. n. 4. Direct. Inquisit. p. 2.
q. 6. pag. 182. in fine, Farinac. d. q. 98. n. 77. Et rectum
iudicium subvertit, Mafcard. de probat. concl. 86. n. 20.
3. Vnde aliquatenus parcendum esse amanti, qui furore
libidinis, & amoris aliquid prohibitum fecit, cum id
videatur fecisse quasi furiosus, & demens, tenent Clar.
§. fin. q. 6. num. 7. vers. est & amore, Menoch. de arbit.
casu 328. n. 1. cum seqq. Emman. Soar. in thesauro com-
munium opinion. verbo pena, n. 159. Tiraq. d. causa 5. n. 1.
cum seqq. Farin. d. q. 98. n. 80. Simanch. de Cathol. instit.
tit. 17. ex n. 43. Ant. Gom. tom. 3. var. c. 14. n. 28. Petr.
Gregor. syntagm. p. 3. lib. 30. c. 3. n. 9. Torreblanc. lib. 2. de
magia, c. 47. n. 54. quia potentissimus est effectus amo-
ris, qui non consilio, sed furore ducitur, Sanctius &
Minois de Alciat. embl. 105. cum duobus seqq. Torrebl.
d. c. 87. n. 55. vide posita ad cap. cum in iuventute 15. n. 3.
4. de prescript. Matrimonium tamen inter amore excec-
ratos contractum, validum esse resoluit Aloys. Ricc. in
praxi aurea, resol. 135. licet ut plurimum habeat infelicem
extremum, ut advertunt Menoch. consil. 59. à n. 45.
Gutier. canonic. quest. lib. 1. c. 20. n. 18. cum seqq. Cened.
ad Decretal. collect. 20. n. 5.

6. *Quod parentes mulieris ipsum ignorantes, &c.* J. Nota-
tur ad hoc, quod Matrimonium à filiosam. contra-
ctum sine parentum consensu validum est, ut per
Covar. de sponsalib. p. 2. c. 3. §. 8. & plures, quos refert
Valdes. ad Xuar. l. 2. tit. de los casamientos. pag. 47. Perez
l. 1. gloss. 5. pag. 37. col. 1. & pag. 39. col. 2. vers. constat
etiam, tit. 1. lib. 5. Ordinan. Gutier. canon. quest. lib. 1. c. 20.
n. 1. & 2. & in tract. de Matrim. cap. 79. à princ. Melch.
Phobos Lusit. decis. 45. n. 10. cum seqq. Franc. Molin. de
ritu nuptiarum, lib. 2. differ. 7. n. 7. post Sayr. Bellarm. &
Sanch. resoluit Bonac. de magis Matrim. Sacram. q. 4.
puncto 17. n. 23. & hodie hoc parum habet difficultatis
ob expressam dispositionem Concil. Trid. sess. 24. de
reform. Matrim. c. 1. in princ. ibi, quinque falso affirma-
runt Matrimonia à filiosam. sine consensu parentum irri-
ta esse. Vnde cum possint filij & filiae incisi, & con-
tradictentibus parentibus nubere, si id faciant iure per-
mittente, poenam non merentur, arg. l. Gracchus, C. ad
legem Iuliam, de adulter. & ideo leges municipales, seu
statuta prohibentia filiis Matrimonia contrahere sine
parentum voluntate sub poena exheredationis, aut
privationis legitimæ, seu dotis omnino innalidas, &
de iure abrogatas esse tenent multi insignioris eru-
ditionis & pietatis viri, qui rectius de Matrimonij Sa-
cramento sentiunt, quoniam cum Principes nequeant
super illo aliquid statuere, quod liberum sit Sacramen-
tum, consequenter poena adiecta non potest nullum,

& iniquum statutum validare, vide Covar. de sponsalib.
p. 2. c. 3. §. 8. num. 5. Roderic. Soar. tit. de los casamientos.
vers. quero 1. lib. 3. vbi Valdes. pag. 47. n. 50. Greg. Lopez
l. 4. verbo desheredar, tit. 7. p. 6. Molin. de primogen. lib. 2.
c. 16. num. 6. Azaved. l. 2. n. 5. tit. 1. lib. 5. noua recep. vbi
Martens. gloss. 4. n. 2. & num. 49. Menoch. de arbit. casu
453. n. 8. & de prescript. lib. 4. prescript. 139. n. 55. & conf. 69.
à n. 22. Burg. de Pace conf. 20. n. 8. Surd. de alim. tit. 1.
q. 6. n. 2. Tiber. Decian. resp. 13. n. 10. vol. 1. & resp. 24.
n. 13. vol. 4. Vinian. Neapol. decis. 523. n. 3. plures quos
refert Cened. ad Decretal. collect. 58. n. 7. quibus adde
Baptist. Costa de scientia, & ignor. cent. 2. dist. 40. n. 71.
& reg. 11. D. Barbo. in l. 1. p. 4. n. 2. & 32. & 35. ff. soluta
matrim. Cennal. commun. contra communes, q. 5. num. 2. &
q. 14. n. 5. Petr. de Ledesma in summ. part. 1. de Sacram.
Matrim. c. 7. concl. 5. dub. unic. Pichard. in princ. Instit. de
nuptiis, n. 6. & 11. & in princ. Instit. de iustit. testam. n.
num. 9. Armendar. in addit. ad recopil. legum Navarra.
fol. 158. à n. 124. Gutier. de Matrim. c. 80. vbi refert alia
loca suorum operum optimè Franc. Molin. de ritu
nuptiarum, lib. 2. differ. 7. n. 9. cum seqq. Bernard. Gazez.
ad practicum Camera Imper. lib. 2. concl. 95. Don. Gato.
Maltrillo Sicilia decis. 163. Penedict. Agid. in repet.
l. Titia, p. 3. à n. 30. cum seqq. ff. de condit. & demonst. Ex
Theologis Azor. instit. moral. p. 2. lib. 2. cap. 2. Molin.
de iustitia, tract. 2. disp. 176. vers. dubium, Sanch. de
Matrim. lib. 4. disp. 25. Reboll. de obligat. iustitia, part. 2.
lib. 3. quest. 14. sect. fin. Agid. Coninck de Sacram. entis,
& censuris, tom. 2. disp. 24. n. 48. cum seqq. Viler. Regi-
nald. in praxi fori poenitent. lib. 1. n. 19. vers. quod vbi
attinet.

SYMMA RIVM.

1. Violentia si timeatur inferri puella de cuius Ma-
trimonio agitur, debet index illi promittere il-
lum tutum, & honestum donec causa termi-
netur.
2. Matrimonium contractum metu cadenti in constan-
tem virum ad eum finem iniuste incasso est
nullum.
3. Exterior expressio interni consensus est pars essen-
tis ipsius contractus Matrimonij.
4. Nuptia coacta malos exitus habere solent.
5. Metus minor magis excusat faminam, quàm vi-
rum.

CAP. Cùm locum. XIV.

Alex. III.

Q Vando agitur de aliquo Matrimonio, & time-
tur ne metus, vel coactio inferatur puellæ ad
consensum, index debet puellam constituere in loco
tuto & honesto, vbi nihil timeat donec causa finiamur,
& indagandus est liber consensus ab ea, quia Matri-
monium fit solo consensu. Colligunt ex Ordin. Abb.
antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Host. Butt.
Anchar. Panorm. Prapof. Petr. Gregor. Al. x. de Neuo,
Canis. Cujac. Vinian. in rationali lib. 4. iuris Pontif.
pag. 4. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 561. re-
missive Casal. in amor. & Ximen. in concord. p. 1. & 2.
refertur ab Anton. August. collect. 1. Decretal. lib. 4.
tit. 1. cap. 19.

Locum non habeat consensus, vbi metus, &c. J. Qui
scilicet possit cadere in constantem virum, ut interpre-
tatur gloss. in presenti verbo metus, nam Matrimonium
contractum metu cadenti in constantem virum ad
eum

enim finem iniussu inest nullum, vide Mozz. de
contrat. tit. de Matrim. in initio, n. 5. vers. item debet
esse talis, Matien. in rubr. tit. 1. gloss. 1. d. num. 27. lib. 5.
nomie recop. Gutier. de iurament. confirmat. p. 1. cap. 57.
num. 22. Menoch. de presumpt. lib. 3. pres. 4. a. n. 3. plu-
res Doctores relatos a Cens. ad Decretal. collect. 93.
num. 1. quibus adde ex nouioribus Viuian. tom. 1.
commun. opin. lib. 5. tit. 2. n. 5. p. 703. Bonacoli. commun.
crimin. p. 2. verbo Matrimonium, fol. 111. verso, & p. 2.
eodem verbo, fol. 48. D. Barbol. in rubr. ff. solut. Matrim.
p. 4. num. 29. & 30. Flamin. de resignat. benefic. lib. 13.
q. 2. n. 6. Aloyf. Ricc. in collect. decif. p. 3. collect. 535.
Azor. instit. moral. p. 1. lib. 1. c. 11. q. 5. Marc. Anton.
Genuen. in praxi Curie Archiep. Neapol. c. 87. Sayr.
in clau. Regia, lib. 2. c. 2. num. 11. Sanch. de Matrim.
lib. 4. disp. 12. num. 18. Paul. Comitot. respons. moral.
lib. 1. q. 111. & quest. 122. num. 3. Bernard. Graue. ad
pract. Camera Imper. lib. 2. concl. 9. latè Farin. fragment.
crimin. p. 2. lib. 2. quest. 11. a. num. 7. vbi num. 9. quod metus
lenis non impedit Matrimonium, & num. 10. idem
resoluit de metu reuerentiali, de quo etiam Mench.
illustr. quest. cap. 3. num. 17. & Farin. d. lib. 4. num. 56.
Nec etiam ex solo metu cadente in constantem vi-
rum annullatur Matrimonium, vt supra diximus, sed
ex importunis persuasionibus, quæ iustum metum,
& compulsionem inducunt l. 1. §. fin. de seruo corrupto,
vbi communiter notant Doctores, cum paria sint ob-
tinere per importunitatem, & obtinere per metum,
Petr. Pech. de testament. coniug. lib. 1. c. 3. n. 4. & seqq.
& cum pluribus aliis tenet Valenzuela conf. 29. n. 31.
& ita importunæ persuasiones eundem operantur ef-
fectum quem metus operantur ad annullandum Ma-
trimonium, vt eleganter consulit Angel. de Vbaldis
conf. 46. n. 4. p. 1. inter Matrimonialia Ziletti illis ver-
bis: Accedit etiam ad hoc quod nimia importunitas in-
ferat ad actus inualiditatem sicut metus, & paulo infe-
rius. Ergo sequitur quod importunitas mulierum de do-
mo facta dicta Helene reddit dictum Matrimonium inu-
tile. Idem probat Martin. de Garratis inter eadem consi-
lia Matrimonialia conf. 13. n. 16. & his non relatis
comprobat eleganter plures referens, & rationem
reddens Basil. Pont. de Matrim. lib. 4. c. 5. n. 17. Greg-
gor. X V. decif. 326. n. 12. ibi: Concurrunt importunæ,
& continua persuasiones, quibus nomine patris sollicita-
batur tam à nouerca, quam à quodam Sacerdote quæ
sufficiunt sine nimis, & verberibus. Afflict. decif. 69.
n. 4. Aym. conf. 29. n. 34. Maxime quando persuasiones
veniunt ex persona cui debetur aliqua reuerentia, &
respectus, vt per eundem Gregor. X V. decif. 326. n. 13.
& 14. & patet ex his, quæ latè concessit Sanch. d.
lib. 4. disp. 7. per tot. In idem est text. optimus in l. quis-
quis, C. de petit. honor. sub lib. 10. vbi Imperator impor-
tonis precibus se dicit compulsum, & ob eas multa
contra suam voluntatem concedere ait, quæ aliàs mi-
nimè concessisset, & huiusmodi sollicitudinem vocat,
innerecundam petentium inhiationem; non erit ergo le-
gitimus consensus, qui sollicitis precibus seu persua-
sionibus extorquetur, Basil. Pont. d. c. 5. n. 17. ibi: Quod
si apud Principes, quorum suprema in Republica auctori-
tas est, importuna preces adeo grauem molestiam asserunt,
vt sepe amittant votis postulantium, quis dubitet etiam
secundum recta rationis iudicium adeo molestas esse in-
stantes preces, vt merito metui cadenti in constantem
virum equiparari possint. Aym. Craver. conf. 461. n. 11.
vol. 5. ibi: Persuasio enim vim coactionis habet, l. 4. §. si
quis volentem, vers. sed & si volentem, ff. de libero
homo. exhib. &c. & subdit quod hoc procedit in viro
sollicitè persuaso, quamvis respectu mulierum sit faci-
lius, & respectu illius qui habet aetatem iuuenilem,

& debilem, Ioan. Bapt. Ferret. conf. 296. num. 17. & 18.
 Franc. Monald. conf. 1. n. 47. & 48.

Quando tractatur de nullitate Matrimonij cele-
 brati per metum, non requiritur probatio actualis
 compulsionis, sed sufficit quod iuste timeat ne com-
 pellatur, vt est text. in l. nouissimè, ff. quod falso tutore
 auctore, vbi Barth. Hippol. Riminald. conf. 177. n. 29.
 inter Matrimonialia Ziletti, Viuian. plures referens
 decif. 34. num. 7. lib. 1. Burg. de Pace consil. 25. num. 73.
 Ioan. Gutier. conf. 16. num. 5. & conf. 40. num. 1. & 3.
 & cum aliis Valenzuela d. consil. 29. num. 52. Seraph.
 decif. 863. num. 3. vbi quod ita fuit sepius resolu-
 tum, quod maximè procedit quando suspicio est pro-
 babilis, Bald. in l. interpositas, n. 6. in princ. vers. item
 adde, C. de transact. vbi dicit probabilem suspicionem
 metus equiparari ipsi illato metui, & ibi etiam Curt.
 iun. num. 29. Ioan. Sighard. num. 9. in fine, Thom. Gram-
 mar. decif. 103. num. 57. Hercul. de cautelis de non offen-
 dendo, c. 2. num. 13. vbi quod metus præsumitur pro-
 batus illius causa, licet metus in effectu non probetur,
 Farin. in fragment. crimin. p. 2. verbo metus, num. 26.
 vbi ampliat non solum si matrimonium fiat ex metu,
 sed etiam ex præsumptione metus, Alex. conf. 99.
 lib. 3. vbi vult quod solus timor violentiæ inferenda
 dicatur iustus metus ad infirmandum Matrimonium
 tanquam metu factum, ex gloss. in cap. bone el. 1. verbo
 metuebant, circa med. in vers. timebant, de elect. & ita
 etiam tenent in nostris terminis dicendo præfatam
 gloss. communiter approbati Ferret. conf. 296. n. 15.
 eleganter Franc. Monald. conf. 5. n. 32. 33. & 34. vol. 2.
 Euerard. consil. 4. num. 23. tom. 1. inter Matrimonialia
 Ziletti.

Metus ex coniecturis probatur, & primò vbi Ma-
 trimonium fuerit celebratum sine consanguineis, fam-
 ulis, vel aliqua persona illius, qui celebrare inten-
 dit, quia ex hoc vis, aut metus præsumptio colligitur,
 Alciat. consil. 5. num. 22. Ferret. conf. 296. n. 11. Seraph.
 decif. 59. num. 7. Gregor. X V. decif. 326. n. 29. sicut &
 contrario cessare præsumptionem metus in actu in
 quo intervenit præsentia coniunctorum ipsius contra-
 hentis, dixerunt Bart. & Doctores in l. transactionem
 la 2. ff. de transact. Paul. Parif. consil. 26. n. 68. lib. 3. Farin.
 in fragment. crimin. p. 2. verbo metus, n. 149. Sanch. d.
 lib. 4. disp. 12.

Secundò præsumptio est quod metus intervenit in
 Matrimonio, quando illud celebratum fuit clausis
 ostiis, Alex. conf. 99. sub n. 4. lib. 3. Hippol. Riminald.
 consil. 77. n. 18. & 19. & inter Matrimonialia Ziletti,
 Gregor. X V. decif. 326. num. 37. maximè si per ostium
 introire nullus permittatur, dum Matrimonium ce-
 lebratur, Menoch. de presumpt. lib. 3. pres. 5. n. 8. Farin.
 in fragment. crimin. p. 2. verbo metu, num. 88. Gregor.
 X V. decif. 326. num. 38. quia vt dicatur Matrimonium
 non metu contractum, non sufficit simplex consen-
 sus, sed requiritur plena securitas, & libertas, Nanar.
 consil. 3. sub num. 3. de sponsalib. Fachin. lib. 3. controuers.
 c. 28. vers. ad secundum respondeo, Paul. Parif. consil. 61.
 num. 31. lib. 4. Hippol. Riminald. consil. 77. n. 14. inter
 Matrimonialia Ziletti, Fortun. Garc. in tract. de ultimò
 fine, n. 188. 189. & 429. Gregor. X V. decif. 326. n. 31.
 Rot. decif. 643. num. 9. p. 1. recent. Circa metum, &
 non plenam securitatem in Matrimonio contrahendo,
 pendere debet index seriem facti & circum-
 stantias, & modum insolidum ex quo arguitur non
 bona fides, Alex. conf. 99. num. 7. lib. 3. Parif. dict.
 consil. 53. num. 55. lib. 4. Seraph. decif. 771. num. 6. Gre-
 gor. X V. decif. 326. num. 35. Ad probandum metum
 admittuntur præsumptiæ probationes etiam imper-
 fectæ, & quæ per se non afficiunt, simul iunctæ fa-
 ciunt plenam probationem cum tendant ad eundem
 finem

finem, Francisco. *Personalis consil.* 53. ex num. 14. lib. 1. Hippol. Riminald. *consil.* 52. num. 12. lib. 1. Cephal. *consil.* 608. n. 58. & 59. vol. 4. l. 1. tit. 4. p. 3. vbi Gregor. Lopez verbo *por grandes sospechas*, D. Barbof. l. 2. p. 1. ex n. 79. *ff. soluto Matrim.* in terminis Petr. de Barbof. *consil.* 24. n. 30. & 31. inter Matrimonialia Ziletti p. 1. Franc. Monald. d. *consil.* 5. n. 13. 14. 21. & 94. maxime quando coniecturae sunt propinquae, & immediatae ad actum. Rot. *decis.* 260. n. 2. 4. & 5. in collectis per Farinac. tom. 2. crimin. vbi ita eleganter: Ex circumstantiis insuper in actu Matrimonij multa se offerebant, metus videlicet, nimia festiuitas, clausura ostij, praesentia virorum armatorum, exteris introitum prohibentium, absentia propinquorum, & alia in decisione deducta, quae saltem simul iuncta metum sufficientem probant, praesertim stantibus protestationibus toris iteratis, quae multum conferunt ad probationem metus.

Matrimonium autem solo consensu contrahitur.] Notatur ad hoc, quod exterior expressio interim consensus est pars essentialis ipsius contractus Matrimonij, atque adeo Sacramenti, vt per Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 30. n. 3. Egid. de Coniug. de Sacram. & censuris, tom. 2. disp. 24. dub. 3. num. 63. Valer. Reginald. in praxi fori ponit. lib. 3. n. 16.

Et sequatur exitus, qui de iniuriis, &c.] Notatur ad hoc, quod nuptiae coactae malos exitus habere solent, vt Farin. p. 4. *decis.* 69. num. 16. Cened. ad Decretal. collect. 161. n. 1.

Quocirca mandamus, &c.] Notatur ad hoc, quod si iudex timet libertatem consensus in aliqua femina impediendam fore, id agere debet vt mulier illa in loco honesto, ac tuto deponatur, vbi liberè possit consensum suum exprimere, vt per Couar. de sponsal. p. 2. c. 3. §. 6. ex n. 1. Petr. Mozz. de contractib. tit. de Matrim. tit. de subsistant. formalib. & essentialib. Matrimonij, n. 10. Cened. ad Decretal. collect. 93. n. 4.

In gloss. *M. ius* ibi, minor tamen metus magis excusatur feminam, quam virum. Vide Couar. de sponsalib. p. 2. cap. 3. §. 4. num. 9. Molin. lib. 2. de primog. cap. 3. num. 10. Sarmient. lib. 1. *selec.* cap. 17. num. 11. Fr. Emman. tom. 1. summ. cap. 131. conclus. 3. num. 3. Boer. *decis.* 100. num. 2. Mandel. *consil.* 77. num. 4. lib. 1. Card. Tusch. *pract. concl.* lib. 2. conclus. 215. num. 26. Farin. *fragment. crimin.* p. 2. lib. 2. conclus. 73. Seraphin. de priuilegiis iuram. priuileg. 110. n. 14. Menoch. de arbitr. casu 135. num. 4. & 5. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 17. n. 2. 3. & 10. Henriq. in summ. lib. 11. cap. 9. num. 3. in comment. lib. D. & num. 4. Tiraq. l. 9. *conuub.* gloss. 1. part. 9. num. 260. Flamin. de resignat. benefic. lib. 13. *quest.* 1. num. 61. Sanch. de Matrim. lib. 4. disp. 3. num. 1. Gutier. *consil.* 16. num. 3. & 4. & cod. tract. de Matrim. cap. 77. num. 2. vbi num. 3. dicit quod eodem modo minor metus cadit in puerum quam in virum, ex text. in l. 1. *ff. ex quibus causis maiores*, ibi, & hoc ex affectu eius intelligitur, Barbat. *consil.* 60. num. 4. Socin. *consil.* 97. lib. 3. qui loquitur in minore quindecim annorum, Sanch. d. lib. 4. disp. 3. num. 4. ibi: Attendenda est etas, vt si senex, vel puer sit, cui metus incurritur, similiter eius fortitudo, innataque animi magnitudo aut paruitas, & fragilitas, Farinac. in *fragment. crimin.* part. 2. verbo *metus*, num. 4. Franc. Soar. de Reuig. tom. 3. lib. 6. cap. 4. num. 11. ibi: Aliam enim constantiam requirit recta ratio in viro, quam in femina, & aliam in matura etate, quam in puerili, &c. Idem Sanchez de Matrim. lib. 4. disp. 17. n. 2. *prop. fin.* vbi ait respectu feminae, aut meticulosi adolescentis ex subiecti qualitate metum ex genere lenem dici interdum in foro conscientiae, grauem respectu, & esse cadentem in virum constantem redderetque Matrimonium irritum, & idem metus efficitur magis verisimilis, considerata persona quae illum patitur, vt tenuit Rot. coram Lu-

donic. *decis.* 326. num. 24. & 26. Menoch. de *praesumpt.* lib. 6. *pres.* 50. n. 31. rationem reddit illis verbis: Nam pueri, in quibus nullus est usus, & qui omnia maiora quam sunt iudicant propter imperitiam etatis, rebus quibuscumque etiam leuissimis terrentur. Et hoc non solum in metu, quem coactum appellamus, habere dicitur, sed etiam in reuerentiali, vt in specie affirmat Marc. Ant. Cuch. lib. 5. *instit. de maior. tit.* 12. n. 133. à quo non dissentit Sanch. d. lib. 4. disp. 6. n. 8. & tener Menoch. *consil.* 125. n. 2. 4.

SUMMARIUM.

- 1 Sponsalia de futuro, si sequuta est copula, non dissoluntur per sponsalia de praesenti, nisi per metum, qui potuisset cadere in constantem virum, contracta sint.
- 2 Coitus antecedens sponsalia non praesumit Matrimonium contractum.
- 3 Metus cadens in constantem virum ad eum finem iniuste incussus annullat Matrimonium in vtraque foro.
- 4 Metus quando iniuste incutitur, non reddit irritum Matrimonium.
- 5 Metus excusat etiam eum, qui in illum incidit culpa sua.

CAP. Veniens. ij. XV.

Alex. III.

Sponsalia de futuro cum vna contrahens, & deinde cum alia de praesenti, debet remanere cum secunda, nisi cum prima rem habuerit, vel cum secunda ex metu cadente in constantem virum contraxerit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Prapoli. Petr. Greg. Alex. de Neuo, Causif. Cujac. Viu. in *ration. lib.* 4. *num.* Pontif. pag. 9. Alagona in *compend. iuris Canon.* pag. 561. remissive Casal. in *annot.* & Ximen. in *concord.* p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. Decretal. lib. 4. tit. 1. cap. 1.

Collige ex text. Matrimonium metu factum dici ab eo, qui duxit in uxorem puellam, cum qua fuit repertus iacens in lecto à patre, vel aliis eius coniunguincis, vt per Marfil. *sing.* 286. *vers.* *capias vnum*, & balt. Medic. de *casib. fort.* p. 197. n. 57. *vers.* *quadragesimo secundo*, Mascard. de *probat. conclus.* 105. n. 48. Menoch. de *praesumpt.* lib. 3. *praesumpt.* 4. n. 7. Card. Tusch. *pract. conclus.* lib. 2. *conclus.* 215. num. 9. 15. 19. & 22. & *conclus.* 216. n. 2. & 3. Sanch. de Matrim. lib. 4. disp. 3. n. 14.

Post fidem praestitam cognouerit, &c.] Ergo coitus antecedens sponsalia non praesumit Matrimonium contractum, vt per Couar. de sponsalib. p. 1. cap. 4. §. 1. n. 11. Menoch. de *praesumpt.* lib. 5. *pres.* 1. num. 42. D. Barbolan. rub. *ff. soluto matrim.* p. 1. n. 107.

Alioquin secunda, &c.] Aduerte quod licet Matrimonium nullum sit in vtroque foro per metum cadentem in constantem virum ad eum finem iniuste incussus, Henriq. in *summ.* lib. 11. cap. 9. num. 1. Sanch. de Matrim. lib. 4. disp. 12. n. 18. Valer. Reginald. in *praxi* ponit. lib. 3. n. 75. tamen illud irritum non reddit metus quando iniuste incutitur, vt docent in praesenti Zab. num. 2. Hostien. *ad finem*, in 1. *solut.* Ioan. Andr. num. 8. Anchar. num. 6. Henric. num. 3. Prapoli. num. 5. & Abb. num. 8. quos refert, & sequitur Sanch. *dist.* lib. 4. disp. 13. num. 3. *vers.* *quarto*, vbi n. 9. dicit ideo in praesenti

De Sponsalibus, & Matrimoniis, Tit. I. 479

fenti irritum fuisse Matrimonium ad quod pater coëgit inuenem repertum cum filia in eodem lecto, quia, iniuste coëgit volens eum interficere, quod iniustum erat, nec etiam pater poterat auctoritate propria iniuste talem cogere ad Matrimonium, quia id iudicis officium est, ut aduertit Valer. Reginald. d. lib. 3. l. 1. n. 79. vbi etiam resoluit valere potuisse Matrimonium si pater non venisset animo cogendi illum ad Matrimonium, sed animo interficiendi ob eam culpam, ille autem precibus impetrasset ab eodem patre, ut vitam sibi condonasset sub conditione quod filiam suam acciperet in uxorem, tunc enim metus non esset inculsus, ut Matrimonium fieret, nec contentio illa coniungeret ut Matrimonium obtineretur per metum; sed ut metus per Matrimonium tolleretur, de quo etiam Fr. Basil. Pont. de impediment. Matrimonij, cap. 29. §. 12. vers. neque obstat, vbi etiam dicit metum mortis in presenti illatum fuisse.

In gloss. *Vi uxori, fin. ibi.* & est hic argumentum quod licet culpa mea inciderim in metum, nihilominus excusor propter metum. Hæc glossa recipitur in presenti; Host. ad fin. super verbo nisi metu coactus, Ioan. Andr. num. 8. Anton. n. 3. Anchar. n. 7. Card. n. 1. Henric. Boich. n. 1. Præpos. n. 2. Nauar. in man. c. 17. n. 15. quos refert, & sequitur Sanch. d. lib. 4. disput. 8. num. 9. Monter. Aragonie decis. 45. n. 1. vers. nec obstat, Rot. in Colimbrien. Matrimonij 2. Decembr. 1616. coram bonæ mem. Buratto, inter eius impressas decis. 213. n. 8.

SVMMARIVM.

1. Iurans cum aliqua contrahere si vult Religionem ingredi, debet primo contrahere ut iuramentum seruetur, & postea ante copulam Religionem ingredi.
2. Sponsalia iurans potest Religionem ingredi non contracto Matrimonio.
3. Declaratur text. in presenti.
4. Sponsalia iurans, & postea adstringens se Religionis voto, non potest sine peccato mortali Matrimonium inire animo firmo ingrediendi Religionem ante consummationem.

CAP. Commissum. XVI.

Qui dedit fidem contrahendi cum aliqua, & iuravit, si vult ingredi Religionem, tutius est prius contrahere cum illa, ut seruet iuramentum, & postea ante copulam ad Religionem migrare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabara. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Petr. Gregor. Alex. de Neuo. Canis. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 10. Alagona in compend. iur. Canon. pag. 561. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 1. c. 4.

Quod tutius est ei, &c.] Verba hæc important consilium, ac proinde illum qui sponsalia iuravit posse Religionem ingredi non contracto Matrimonio, tenent D. Thom. in 4. dist. 27. quest. 1. art. 3. & in addit. ad 3. p. quest. 43. art. 3. in concl. ... Sot. d. dist. 27. q. 2. art. 5. dub. 1. Syluest. in summ. verbo Matrimonium 7. quest. 5. Nauar. in man. cap. 22. num. 26. Menoch. de arbitr. casu 455. num. 10. Soar. de relig. tom. 1. tract. de iurament. lib. 2. c. 13. num. 2. cum seqq. Conar. de sponsal. part. 1. cap. 5. in initio, num. 11. Veg. in summa, lib. 6. casu 21. Fr. Emman. in summa, tom. 1. c. 244. num. 5. Petr. de Ledesma de Matrim. quest. 43. art. 3. dub. 1. diff. 1. Laneel. in stir. iuris Canonici, lib. 1. de sponsal. c. 15. verbo consultus, Henric.

in summ. lib. 1. cap. 13. num. 3. cap. 14. num. 2. Hortad. de Matrim. disput. 2. diff. 5. Sanchez de Matrim. lib. 1. disput. 43. n. 3. ex quibus communis est sententia, quæ primò sic probatur. Maius præiudicium reperitur, & fortius vinculum in Matrimonio de presenti, quam in sponsalibus inratis, at Matrimonium de Religionem dissoluitur, ergo & sponsalia. Maior probatur, quia per Matrimonium acquiritur ius indissolubile ad vñs Matrimoniales, ex sponsalibus verò tantum obligatio ad contrahendum. Minor probatur ex c. verum, & ex c. ex publico, de controuers. coning. consequentia bona est. Deinde si is, qui iuravit contrahere, teneretur seruare iuramentum propter partis præiudicium, teneretur etiam manere in Matrimonio: hoc autem falsum est, & absurdum; ergo, &c. Maior probatur, quia is, qui iuravit nubere, censetur iurasse cum effectu, & in Matrimonio permanere, ut ex natura rei constat, & ex D. Thom. colligit Sot. loco citando: ergo contrahendo eo animo ut statim relinquat, & Religionem ingrediatur, iam non seruare iuramentum iuxta intentionem iurantis, & acceptantis, contra cap. quicunque 22. quest. 5. consequentia bene colligit. Præterea si teneretur seruare iuramentum, aut esset ex vi ipsius, ut reddatur Deo, aut propter partis præiudicium, sed neutrum dici potest, quod sic probatur. Iuramentum non potest impedire melius bonum, nec opera consilij, etiam si in eo iam exprimentur, vnde si quis iurasset non ingredi Religionem vsque ad certum tempus, non commendare, non fideiubere, licet iuramentum seruare posset, quia nullo præcepto ad illa opera tenetur, atamen iuramentum non obligaret quasi boni impedimentum, cap. ult. 22. quest. 5. quod sic declarant Palud. in 4. dist. 38. quest. 2. art. 1. col. 4. Abb. in cap. si verò, num. 6. de iureiurand. Turcer. in c. si aliquid 22. quest. 4. Sot. de tollendo iuramentorum abusu, c. 9. ad fin. Conarr. in c. quamvis pactum, p. 1. §. 6. num. 7. ergo iuramentum quatenus Deo reddendum est, ex vi sua non impedit quominus sponsus statim possit Religionem ingredi: quod verò nec partis præiudicium, ex eo patet, quia nullum mulieri fit præiudicium si non adimpleatur illud, quod statim renouari debet, & quod ipsa non posset impedire, nec sine peccato sponsum à meliori bono, vel per momentum retardare, ergo nihil est, quod impediat. Denique fornicatio, lepra, inimicitia & alia causæ supernæ dissolunt sponsalia propter defectum intentionis, ex cap. quemadmodum de iureiurand. ergo à fortiori Religio. Ex quibus fundamentis sponsalia iuramento confirmata per Religionem dissolui, tenent gloss. Innocent. Abb. num. 4. Præpos. num. 5. in presenti, Palud. dist. 28. quest. 1. ad fin. Richard. dist. 29. art. 2. quest. 4. Menoch. de arbitr. casu 455. num. 10. nonissimè Basil. Pont. de Sacramento Matrimonij, lib. 1. cap. 5. à princip. vbi num. 2. querit an per solum ingressum, an verò professio expectanda sit. Quamvis eum, qui iuramento promissit contrahere Matrimonium, teneri prius contrahere, & non posse ante contractum Matrimonium ad Religionem transire, teneant Sot. Ledesma. Nauar. & alij, quos refert, & sequitur Rebel. de obligat. lib. 4. de Matrim. quest. 8. sect. 6. conclus. 2. intelligentes per illa verba text. tutius esse, non explicari consilium; sed necessitatem, quos tamen cum iudicio reprobant Sanch. citato loco, Basil. Pont. d. lib. 2. cap. 10. num. 11. Vnde retenta hac sententia, & intellectu ad text. in presenti, excusari possunt circuitas, Azor. in stir. moral. part. 1. lib. 11. c. 5. q. 4. vers. videtur itaque, Basil. Pont. d. lib. 12. c. 10. num. 12. videlicet quod iuuenis de quo in presenti, sub biennij finem suspensio & incerto animo fuit, contraheret ne Matrimonium, an Religiosorum institutum susceperet, & ita rem totam in tempus differre

differebat, nec enim promissum præstabat, nec ad Religiosorum ordinem transibat, & proinde Pontifex decernit ut puellam ducat uxorem, & deinde ad religionis statum se conferat si velit, cū in dubio tutius & certius sit eligendum, & cū is iuuenis dubius sit utrum ex his duobus agat, & propterea rem totam in dies differat, latius ducit Pontifex ut Matrimonium contrahat, & iusiurandum seruet, siquidem post Matrimonium ratum, & non consummatum intra duorum mensium spatium, quod ius concedit, liberare poterit si velit de toto ad religiosam vitam institutum transire; nam facilius est confugere ad communem intellectum, ut supra. Vel potius tentari potest Summos Pont. tantum detulisse iusiurandi religioni, ut sæpe iubeant illud seruari in casibus in quibus non obligat, ne alij occasionem peierandi accipiant, néve scandalizentur, existimantes iuramentum violari. Vnde cū votum Religionis consilij sit, & non præcepti, rectè constitutum fuit ad evitandum scandalum pusillorum, & propter reuerentiam iuramenti, ut licet in hac specie non impediret religionem de se, seruaretur tamen quatenus fieri poterat. Qui ratione tutius dicitur in eo text. scilicet ne forte alij occasionem accipiant peierandi, aut scandalizentur, sicque verbum, *tutius*, præsupponit de se tutum esse statim religionem ingredi, nisi & prædictis causis perfecta charitas contrarium suaderet, quæ maxime in eo consistit, ut opera consilij differantur propter scandalum pusillum ignorantium, iuxta cap. 2. de noni operis humilitatis. resolu. S. Thomas 2. 2. quæst. 43. art. 3. Albertin. in libro de secreto, à n. 236. Castro lib. 1. de iusta hereticorum punit. cap. 2. tradunt nostri in c. Deus, quis, de vita, & honestat. Cleric. & ita hunc text. in effectu intelligunt gloss. hic, cuius opinionem recipiunt Panorm. & Cuiac. etiam in presenti, Richard. in 4. dist. 29. art. 2. §. 4. Sot. & Henric. quos refert Basil. Pont. d. lib. 1. c. 10. n. 9. Nec obicit si quis dicat Summum Pont. potius debuisset declarare iuramentum in ea specie non obligare, prout fecit in cap. ex parte, de Clericis non resid. Respondetur enim ex ea declaratione non cessare occasionem peritij, aut scandali in ignorantibus, atque ideo negligitur periculum credenti iuramentum in ea specie obligare ad evitandam aliam maioris mali occasionem, & bonum consequendum conservandæ religionis iuramenti, ut cum videant homines Ecclesiam velle seruare iuramenta, quæ de se non obligant, intelligant quanta in veneratione haberi debeant, quod si quis dicat non debuisset illud fieri in hac specie cum dispendio boni spiritualis, dum Religio differtur, responderetur maiorem esse charitatem propria bona, & opera perfectionis differre propter scandalum pusillorum, & in eo plus mereri eum, qui proximi utilitatem suis commodis anteposuit, ut resoluunt D. Thom. & alij vbi supra.

3 In gloss. Tutius, ibi, vel dic tutius saltem quoad opinionem. Secundum hanc glossam tenent Sot. Angel. Syluest. & Lancellot supra citati, quos sequitur Sayr. in clau. Regia, lib. 5. c. 7. num. 4. vers. secunda propositio. Pontificem in presenti intelligere tutius esse prius contrahere non secundum rei veritatem, sed iuxta vulgi opinionem, existimantis illum esse peritij reum, nisi prius Matrimonium ineat. Verum hunc intellectum improbat Sanchez d. disp. 43. n. 5. meliorem reputans quem supra ex illo & aliis præsticimus, quod scilicet Summus Pontifex tutius consulit iuramentum adimplere, non quidem de præcepto, sed de consilio ob evitandum scandalum pusillorum, & propter reuerentiam iuramenti.

4 In ead. gloss. ibi, videtur facere contra conscientiam, & sic peccat. Notatur ad hoc, quod iurans sponsalia, &

postea adstringens se religionis voto, non potest sub peccato mortali matrimonium inire animo firmo ingrediendi religionem ante consummationem, ut per Hostiens. paulo post princ. in presenti, & Ioan. Andr. n. 3. But. n. 9. Præpos. n. 5. Fr. Emman. in summa tom. 1. c. 244. n. 5. & alios plures, quos refert, & sequitur Sanchez d. disp. 43. n. 7.

In gloss. Lege. Hæc glossa, & Hostiens. in presenti, super hoc verbo remittunt lectorem ad c. licet, de Regular. vbi ponitur simile verbum, & constat non accipi pro voto; sed gloss. eod. cap. licet, verbo priuata, Hostiens. super eod. verbo, explicant ex amore & charitate Dei, addit Host. vel ex lege, quæ instinctu Spiritus sancti cordibus imprimitur.

S V M M A R I V M.

- 1 Iurans cum aliqua contrahere, moneri potius debet quam compelli ut contrahat.
- 2 Cogi qualiter quis debeat ad Matrimonium post sponsalia à se iurata, & numeris seqq.
- 3 Nuptia coacta malos exitus habere solent.

CAP. Requisiuit. XVII.

Luc. III.

Mulier, quæ iuravit nubere alicui, si postea non vult, monenda est potius quam cogenda, quia Matrimonia debent esse libera, & coacta sæpe habent exitus difficiles. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. In hoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchor. Panorm. Præpos. Petr. Gregor. Alex. de Neno, Camil. Cujac. Viuian. in rationali lib. 4. iuris Pontif. pag. 11. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 562. resoluunt Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. Ang. collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 1. c. 12. & est post Conc. Lateran. sub Alexand. III. p. 45. c. 6.

Collige ex text. sponsalia voluntaria præcedentia nihil operari quin Matrimonium remaneat nullum, si constet metum in illo intervenisse, ut per Fortun. Garc. repet. c. 1. n. 121. vers. vnum à ratione, de pactis, Ferrer. consil. 171. n. 6. Couarr. de sponsalib. p. 1. in princ. c. 4. num. 5. Hieron. Gabr. consil. 186. num. 12. lib. 2. Card. Mantica de tacitis, & ambig. comment. lib. 3. tit. 7. num. 9. quos refert & sequitur Rot. in Colimbrien. Matrimonij 2. Decembris 1616. coram bona mem. Burato inter eius impressas decis. 213. n. 8.

Quod cum libera debeant esse Matrimonia, &c. Intel. lige ab omni extrinseca necessitate, non tamen à necessitate intrinseca, hoc est ut ex consensu obligentur partes ad observandum, quod promiserunt, & tunc Matrimonia ad hoc non debent esse libera, quia esset enacquare omnem neruum Matrimonij, si diceremus quod consensus non adstringeret iuratos, ita Gutier. de iurament. confirmat. part. 1. cap. 51. num. 4. canon. quæst. lib. 1. c. 18. num. 10. vers. ultimo non possum, & alij relati per Cened. ad Decretal. collect. 161. num. 2. non est enim contra Matrimonij libertatem quod Ecclesia homines iure compellat post sponsalia præteritum iurata, Hentiq. in summa lib. 11. cap. 13. §. 4. monendos eos prius, & postea cogendos per censuram, si exponatur verbum, prius, de quo in presenti, id est, prius, iudex tamen debet semper procedere cum prudentia absque strictissima coactione, ne consensus requisitus ad Matrimonium difficiat, & si sponsium ita obstinatum esse videat, ut liberè Matrimonio consentire repugnet, monitione potius quam exactissima coactione

De Sponsalibus, & Matrimoniiis, Tit. I. 481

coactione vtatur, & hoc etiam potest esse quod sensu text in presenti, illis verbis, monenda est potius quam exigenda. Vide Couar. de sponsal. p. 1. c. 4. in initio, num. 5. D. dac. Lopez de Suenica de voto, q. 1. ex n. 57. Sarmient. lib. 1. select. c. 5. n. 5. Ioan. Segura Daualos in direct. iudic. Eccles. for. p. 2. c. 15. ex n. 6. Agid. de Coninek de Sacram. rom. 2. disp. 1. 3. dub. 2. Hurtad. in tract. de Matrim. disp. 1. difficult. 17. Perez l. 1. gloss. 1. pag. 4. vers. non obstat, tit. 1. lib. 5. Ordin. Azened. l. 1. num. 1. 5. & 16. tit. 1. lib. 5. nona recap. Menoch. conf. 386. n. 2. bene Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 29. n. 7. vbi n. 8. dicit iudicem si censura lata viderit sponsum esse pertinacem, nihilque censuram prodesse, absolutum esse a censura, quamvis sponsum absolutum minime petat, & vide dicta ad cap. ex literis, il secundo, supr. hoc tit.

Sed adhuc ratio illa quam in præcatis verbis reddit Pontifex, videbatur inepta cum coactio, quæ fit auctoritate legis, & iudicis, iusta præsumatur, & libertatem non tollat ex multis, quæ congerunt Sanch. de Matrim. lib. 4. disp. 1. 3. à num. 3. & nouissime Basil. Pont. eod. tract. lib. 4. cap. 19. à num. 7. Nec satisfaciunt recepta doctrina Butr. in presenti, dicentis eam coactionem libertatem tollere, quæ fit à causa extrinseca, quæ verb ab intrinseca, scilicet ab ipso consensu contrahentium, libertatem non tollere, sicut etiam quando quis in periculo mortis constitutus votum emisit, cap. literarum, de voto, ac proinde cum coactio in hoc text. proneniat ab obligatione mulieris, & à iudice, non tollit libertatem.

Ego tamen verum credo in hoc proposito errandam non esse verum coactio proneniat ab extrinseca, vel intrinseca causa, sed tantum verum fiat ex causa iusta cum debita moderatione, nam si sic fiat, augeat potius libertatem, quam minuit, dummodo id impellat, quod sub peccato mortali quis facere tenetur, quando enim iuste metus infertur, non extorqueatur consensus iniuste, nec per iniuriam, & is, qui cogitur, non est rationabiliter inuitus, quandoquidem iure cogitur, & ille in non parendo recedit à iure, & acquiescit, vt optime considerat Basil. Pont. loco citato, vbi ad plura infert. Sin autem cogendi causa iusta non fit, vel si in eo metu inferendo, etiam si iustam originem habuerit, aliquid fit contra bonos mores, aut non adhibeatur cum debita moderatione, coactio libertatem tollit, vt optime probat Basil. Pont. loco citato, vbi infert ad plura notabilia. Et ideo cum supposita mulieris contumacia nimia coactio iniuste faceret nuptias, & esset occasio maioris mali, planè erat iniusta, sicut quodlibet præceptum legis, aut iudicis, quod cum probabili periculo maioris mali minus cogit evitare, & hac de causa rectè Pontifex ait, quia libera debeant esse Matrimonia.

Vnde ex dictis infertur sponfos teneri præcisè nubere, vbi ad id causa iusta cogi possunt, nec satisfacere soluendo interesse, nam cum promissio per leges approbata obliget ad præstandum id, quod promissum est, & in sponsalibus nuptiæ sint promissa, non verò id, quod interest, sequitur quòd nuptiæ sunt præcisè in obligatione, accedit quòd ex cap. ex literis, & ex cap. sicut, hoc tit. aperte colligitur hanc obligationem esse præcisam ad contrahendum ita Præpos. n. 9. in d. cap. ex literis, Abb. in c. 1. n. 7. & Felin. n. 8. hoc tit. Corral. lib. 2. miscellan. c. 3. in fine, Angel. verbo sponsalia, n. 21. Porro si sponsalia iuramento confirmantur, inter omnes conuenit præcisè obligare, est enim recepta conclusio, quòd omnis promissio faciendi si iuramento vallata sit, obligat præcisè, vt probat gloss. verbo necesse habes, in l. si pecuniam, ff. de condict. ob causam, quam ibid. receptam asserit Ias. n. 33. Alexand. n. 27. Duaren. in fine, ad l. stipulationes non diuidantur, ff. de verb. obligat. Abb. in cap. veniens, n. 7. de iureiur. Rip. Barbol. Collect. Tom. II.

in cap. 1. n. 59. de iudic. Præpos. vbi supra, Couar. in cap. quamvis pactum, part. 1. §. 4. n. 6. Aym. consil. 1. 2. num. 2. Menoch. de arbit. casu 336. num. 31. & hoc probant auctoritate cap. ult. ne Prælati vices suas, & quia iuramentum in forma specifica seruandum est, cap. ad nostram, de iureiur. & ibid. Abb. n. 2. idem Abb. in cap. per tuas, n. 13. de arbit. non seruatur autem in forma specifica si loco facti promissi æquivalens pecunia soluatur, quamvis huiusmodi Doctorum fundamentum iuris principis consentaneum non sit, vt alibi ostendam, sponsalia tamen præcisam habere obligationem cum eisdem libenter fateor.

Cum coactiones difficiles, &c.] Notatur ad hoc, quòd nuptiæ coactæ malos exitus habere solent, Gig. consil. 36. n. 10. Neuzan. in sylua nupt. lib. 1. n. 153. vers. & quod nuptiæ, & lib. 2. n. 14. Couar. de sponsal. p. 1. c. 4. in init. num. 5. Farin. part. 4. decis. 69. num. 16. Cened. ad Decretal. collect. 161. mon. 1. Id enim plerumque etiam contingere solet quando inter impares contrahuntur, Menoch. consil. 385. n. 6. Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 6. num. 2.

SVMMARIUM.

1. Litis pendentia super Matrimonio non impedit secundum Matrimonium contrahi, si primum erat nullum.
2. Matrimonium pendente lite contractum valet.
3. Error qualitatis, seu dolus antecedens, Matrimonium non irritat.

CAP. Cùm in Apostolica. XVIII. Urban. III.

Matrimoniali lite pendente si litigans ante sententiam iudicis accipit aliam uxorem ignorantem facti, postea si feratur sententia de nullitate Matrimonij, tenet secundum Matrimonium, licet fuerit contractum pendente lite, sed viro debet iniungi penitentia, & vt abstineat à coniuge per tempus penitentiae, &c. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabara. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Petr. Gregor. Alex. de Neuo. Canif. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 12. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 562. remissimè Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 1. cap. 20. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 6. c. 21.

Pendente lite.] Ergo Matrimonium pendente lite contractum valet, vt per Couar. de sponsal. p. 1. c. 8. §. 1. n. 8. Mascard. de probat. concl. 1023. n. 8.

In maritali copula, &c.] Notatur ad hoc, quòd error qualitatis, seu dolus antecedens Matrimonium non irritat, vt per Couar. de sponsal. p. 2. cap. 3. §. 7. n. 3. & lib. 1. var. c. 5. n. 1. Perez l. 1. vers. dubitatur virum Matrimonium dolo contractum, tit. 1. lib. 5. Ordin. pag. 15. Molin. de iust. tract. 2. disp. 259. vers. illud pestremo, & disp. 352. n. 5. Valent. 2. 2. disp. 5. q. 2. q. puncto 4. 8. probatur conclusio, Flamin. de resign. benef. lib. 13. q. 3. n. 11. Petr. de Ledelm. de Matrim. q. 51. art. 2. dub. 3. paulo ante secundam conclusionem, Gutier. de Matrim. c. 89. n. 5. Sanch. eod. tract. lib. 7. disp. 18. n. 18. vbi n. 19. non capit limitationem nisi tantus esset dolus, vt consensum auferret.

SVM MARIYM.

2. Matrimonium secundum contrahere non potest mulier, nisi per certum nuntium certificata fuerit de morte primi viri, & c. 2.
3. Testis unus de visu an probet mortem, ostenditur.
4. Fama sola non sufficit ad probandam mortem viri, ut vxor secundo nubat.
5. Iudicis prudentis arbitrio relinquitur qualis debeat esse certitudo mortis prioris viri, ut vxor secundo nubat.
6. Mulier secundo nubens adhuc viuo primo viro, ab omni pena excusatur si verisimiliter credit primum fuisse mortuum.
7. Certitudo ad probandam viri mortem sufficit per testes, seu probabilitatem moralem.

CAP. In praesentia. XIX.

Clem. III.

Mulier licet iuuenis, & incontinens, cuius vir est absens septennio, vel quocumque numero annorum, nec potest certificari de morte, vel vita sine sit captivus, sine peregrinus, non potest secundo nubere, nec canonice potest hoc concedi donec recipiat certum nuntium de morte viri. Colligitur ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Hoff. Butr. Anchar. Panorm. Prapof. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Canil. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 12. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 562. remittit Casaf. in amor. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 1. c. 3.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Couar. de sponsal. p. 2. c. 7. §. 3. n. 3. Gregor. l. 6. tit. 9. p. 4. Steph. de Gaeta in repet. c. ad linia 30. q. 1. §. 4. n. 490. Petr. Moz. de contractib. tit. de Matrim. §. fin. n. 37. Matienz. l. 5. gl. 1. ex n. 2. & gloss. 3. ex n. 7. tit. 1. lib. 5. nona recop. Gom. de Leon. resp. 62. Menoch. de arbit. casu 420. ex n. 118. Ant. Gomez. l. 80. Tauri, n. 31. Nauar. consil. 15. sub hoc tit. in 1. edit. Perez per text. ibi in l. 7. gloss. 1. tit. 1. lib. 8. Ordinam. Mascard. de probat. concl. 1069. n. 4. cum segg. & concl. 1074. n. 4. Ioseph. Ludovic. Perus. decis. 12. n. 7. Fr. Emman. in summ. tom. 1. c. 233. num. 2. & 4. D. Barbol. in rubr. ff. soluto Matrim. p. 2. n. 71. & 72. remittit Cened. ad Decretal. collect. 171. n. 3. Henric. in summ. lib. 12. c. 6. n. 4. Gutier. practica lib. 2. q. 8. n. 3. cum segg. & de Matrim. c. 51. n. 1. cum segg. Sayr. in clau. Regia, lib. 1. c. 13. n. 28. Valer. Reginald. in praxi fori poenit. lib. 31. n. 70. cum segg. Aloyf. Ricc. in praxi fori Ecclesiast. resol. 231. Paul. Comitol. respons. moral. lib. 1. q. 127. cum segg. & prapof. q. 12. Farin. in praxi crimin. p. 5. q. 140. n. 50. cum segg. latè Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 46. Pont. de Matrim. lib. 7. c. 53. Et in hoc iura Civilia Digestorum, Codicis, & Authenticorum per text. in praesenti, esse correctæ asserunt hic omnes, & Gutier. d. q. 8. n. 4. Farin. d. q. 140. n. 52. plures, quos refert, & sequitur Sanch. d. disp. 46. n. 6.

Donec certum nuntium, &c.] Ergo per vnum testem de visu deponentem, aliàs idoneum, mors viri probata censetur, sic Hoff. Abb. Angel. & Veracr. quos refert, licet non sequatur, Sanch. d. disp. 46. n. 10. admittit Farin. d. q. 240. n. 73. casu, quo coniux obierit in loco ita distant ut facile nequeant aliae probationes haberi. Verum Sanch. licet cum hac limitatione Farin. sententiam recipiat, asserit multò magis sibi placere nūquam sufficere vnum testem, intelligens verbum nuntium, de quo in text. in genere neutro, ita ut significet, la nona

sed non potest dici nuntium certum, quod voce vnus habetur, cum iura clament vocem vnus esse vocem nullius, l. iusurandū, vers. simili modo, C. de test. veniens, in fin. sup. eod. tit. Vnde solam famam non sufficere, nisi aliis adminiculis adiungatur, resolunt Menoch. reuend. d. 4. adpiscende. n. 672. Mascard. de probat. concl. 1073. n. 4. cum segg. Abb. Syluest. Ant. Gabr. S. Antonin. Soc. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. d. disp. 46. n. 15. quibus adde Farin. d. q. 140. n. 61. cum segg. Paul. Comit. d. lib. 1. q. 127. n. 2. Rebel. de oblig. iust. p. 2. lib. 3. q. 3. Bassi. Pont. de imped. Matrim. c. 13. §. 5. vbi etiam in vers. ex dictis, ampliat etiam verè obisset coniux, resolvens tunc Matrimonium re vera nullum fore si femina sola fama de obitu viri mota cōtraheret. Idem repetit Iffmet Basil. Pont. d. tract. de Sacram. Matrim. lib. 7. c. 53. n. 5. & 6. colligit secundum Matrimonium non posse valde cōtrahi cum dubio de morte prioris viri, nam donec certus sit nuntius in habilis est: vnde etiā existimat text. in c. dominus, de secundis nupt. correctum esse per text. in praesenti, quatenus in illo text. colligitur valere Matrimonium initum cum dubio de morte viri.

De morte.] Cum hac certitudo mortis prioris viri non omnino qualis esse debeat praescribi posse, hoc iudicis prudentis arbitrio, attentis circumstantiis concurrentibus relinquitur. Vide Conar. d. §. 3. n. 4. Mascard. in repet. l. is potest ff. de acquir. hered. Perez l. 3. prop. fin. tit. 1. lib. 5. Ordin. pag. 50. & lib. 7. tit. 1. §. lib. 8. pag. 318. Fr. Emman. d. c. 233. n. 2. Menoch. de arbit. casu 420. n. 128. & de pras. lib. 6. pras. 49. n. 28. Gutier. d. q. 8. n. 9. Farin. d. q. 140. n. 75. Sanch. d. disp. 46. n. 7. vbi n. 3. aduertit illud esse speciale in morte probanda, ut testes nō citata parte, sed ex mero iudicis officio examini possint.

In gloss. Viris. Notatur ad hoc, quod mulier secundo nubens adhuc viuo primo viro ab omni pena excusatur, si verisimiliter credidit primum mortuum fuisse, ut per Ant. Gomez. l. 80. Tauri, n. 41. in princ. Farinac. d. q. 140. n. 42. vbi n. 43. secus resoluit si mulieris credulitas super morte viri non fuerit iusta, & verisimilis, & multò minus si fuerit ficta, falsa, & ab ea procurata. Vnde Basil. Pont. d. lib. 7. c. 53. n. 7. resoluit quod si fortasse credens allato nuntio secundum interit Matrimonium, ac postea maritum videre rescierit, planum est nec posse petere, nec reddere debitum secundo, sed reparari debere, ad prioremque reuerti. At si dubitet probabiliter, ac pendeat animo an vir eius viuat, exigere quidem non potest, nam in exigendo animum à dubitatione probabilis non auerit, & dubitatio, quæ viro non debet obesse, ipsi nocet: reddere autem potest, quia in reddendo valet dubitationem excludere ex eo dictamine ne noceat, aut lædat ins secundū viri.

In gloss. Donec, fin. Notatur ad hoc, quod certitudo ad probandam viri mortem non tantum requiritur per certum nuntium, sed etiam per testes, seu probabilitatem moralem, ita vt iudicio prudentis probabilis, & certa iudicetur mors, ut per Abb. hic in fin. & Alex. de Neuo n. 22. Cou. d. §. 3. n. 3. Ioseph. Lud. d. decis. 12. n. 7. Gutier. d. q. 8. n. 4. Mascard. concl. 1074. num. 4. & plures alios, quos refert, & sequitur Sanch. d. disp. 46. n. 6.

SVM MARIYM.

1. Matrimonij contractus cum peccatrice volente se corrigere, proficit ad remissionem peccatorum.
2. Matrimonium quod quis contraxit cum meretrice, validum est.
3. Meretricem trahere de lupanari, & accipere in uxorem, proficit in remissionem peccatorum.
4. Condemnatus ad mortem an effugiat mortis penam si velit ducere in uxorem meretricem in publico lupanari existentem, & n. 5.

6. Meret

De Sponsalibus, & Matrimoniiis, Tit. I. 483

- 6 Meretrix dicitur, quae multorum libidini paret.
- 7 Meretrix non est, quae peccatum aliquod occulte commisit, vel alicuius amore capta et sui copiam fecit.
- 8 Meretrix dicitur a merendo, quasi mereatur stipendia.
- 9 Meretricium genus infame.
- 10 Meretrices tanquam persona turpes non possunt capere ex testamento fratris ad exclusionem fratrum.
- 11 Meretrices cur permittantur in Christiana Republ. ostenditur.

CAP. Inter opera, XX.

Clem. III.

Meretricem publicam extrahere ex lupanari, & accipere in vxorem, est opus misericordiae, & proficit in remissionem peccatorum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Praepos. Cened. collect. 140. Petr. Gregor. Alex. de Neno, Cans. Cujac. Vinian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 13. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 563. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 1. cap. 5.

Et duxerint in vxores. Ergo Matrimonium, quod quis contraxit cum meretrice, validum reputatur, vt per Daen. reg. 350. l. i. v. 8. vers. contrariam. Palat. in repet. cap. per vestras, infra de donat. inter virum, & vxorem, notab. 3. §. 16. num. 2. Clar. in §. fin. q. 98. num. 6. Menoch. conf. 18. n. 12.

In remissionem proficiat peccatorum. Notatur ad hoc, quod meretricem trahere de lupanari, & accipere in vxorem, proficit in remissionem peccatorum, vt per Callan. in consuet. Burgund. rub. 1. §. 5. verbo s'il n'a grace, n. 98. pag. 207. Plaza de delict. c. 34. n. 6. ad finem. Menoch. conf. 18. n. 11. Anton. Scap. de iure non scripto, lib. 1. c. 54. n. 19. Couar. de sponsal. p. 2. c. 8. §. 11. n. 3. Viu. tom. 2. commun. opin. lib. 9. tit. 33. num. 1. vers. meretricem, Gutier. cen. q. lib. 2. c. 3. n. 25. Farin. fragm. crim. lit. C. n. 642. plures, quos refert Cened. ad Decret. collect. 140. n. 10.

Questio est ad praesens institutum non contemnenda, vtum scilicet condemnatas ad mortem eius pena effugiat, si velit ducere in vxorem meretricem in publico lupanari existentem. In qua partem affirmatiuam sequuntur Suar. a Ribeira in addit. ad Ant. Gom. variat. tom. 3. c. 13. n. 37. lit. M. Plac. de delict. lib. 1. c. 34. num. 6. Vin. lib. 1. commun. verbo condemnatus ad mortem, vers. tertio etiam, Rebuff. in comment. ad l. 24. §. ff. de verb. signif. Sebast. Medices in tract. Mors omnia soluit, p. 1. n. 158. Lancell. Gallia in consuet. Alexand. in gloss. vxori, q. 4. n. 79. Farin. d. lit. C. verbo condemnatus, n. 641. Bened. Aegid. in repet. l. 1. C. de sacros. Eccles. p. 3. §. 5. n. 8. Cui opinioni non obstat quod huiusmodi condemnatus ad mortem non voluntarie, sed metu ipsius mortis, vt illa effugere possit, meretricem in vxorem ducere videtur, quia facillime responderetur (si haec pars vera in se fuisset) validum esse huiusmodi Matrimonium, quia is metus non eo tendit, vt Matrimonium fiat, sed proprie & sponte id euadendi medium eligit, sic post Sot. Couar. Cordob. & alios, resoluit Cened. d. collect. 140. n. 11. & Sanch. de Matrim. lib. 4. disp. 1. 2. n. 8. vbi n. 9. idem dicendum esse putat, etiam si ipse damnatus minime offerat Matrimonium, sed alius ei promittat immunitatem ab ea pena si certam faeminam ducat.

Verum his non obstantibus veritas est in contrarium, tum quia text. in praesenti solum agit, an actus

Barbof. Collect. Tom. I. I.

ille ducendi meretricem in vxorem proficiat ad remissionem peccatorum, & licet dicat quod sic, non ideo tamen quiddam in foro exteriori disponit, sed in foro animae; tum quia contrariae partis affirmatiua nullam asserere possumus concludentem rationem, nisi quod per Matrimonium cum meretrice maior reo videtur poena imponi quam per mortem, quae quidem ratio nec est sufficiens, nec piatum denique quia ipsa affirmatiua opinio ultra quam nec ex iure probetur, nec pro se habeat sufficientem rationem, tenderet in graue Reipubl. praedictum, si in praxi obseruaretur. Quare hanc contrariam negatiuam opinionem merito tuerentur Gam. de Sacram. praestandis ultimo supplicio damnatis, q. 4. n. 10. Tiraquel. de penis temperandis, caus. 56. in fine, Bobadil. in sua politica, lib. 3. c. 15. num. 142. Cened. pract. ac Canon. quest. lib. 1. q. 9. n. 9.

An habens rem cum meretrice teneatur in conscientia soluere ei mercedem solitam, siue eam promiserit, siue non? questio est dubia, in qua probabilior sententia affirmat, eamque tenent Caiet. 2. 2. quest. 32. art. 7. Sot. de iust. lib. 4. q. 7. art. 1. Aragon. 2. 2. q. 37. & q. 62. art. 5. concl. 8. Salom. etiam 2. 2. q. 62. art. 5. contron. 4. concl. 1. & Sylui. etiam 2. 2. q. 32. art. 1. concl. 3. Turrian. 2. 2. tom. 2. disp. 14. dub. 1. Cordub. lib. 1. q. 32. art. 2. Sayr. in clau. Regia, lib. 1. tom. 5. c. 3. n. 34. Less. de iustitia, lib. 2. c. 14. dub. 3. Homobon. de Bonis de examine Ecclesiastico, p. 2. tr. 9. c. 9. q. 24. Tannerus in 2. 2. disp. 49. dub. 10. num. 300. Malder. 2. 2. tr. 1. c. 9. dub. 7. Rebell. de oblig. iustit. p. 2. lib. 18. q. 1. num. 9. Azor. instit. moral. p. 3. lib. 4. c. 21. q. 2. Regius in resolut. casu 8. Villalob. in summa, tom. 2. tr. 1. diff. 16. n. 8. Ratio est, quia pro omni actu pretio aestimabili potest accipi merces; sed actus meretricis si consideretur non vt turpis, & illicitus, sed vt naturalis, & delectationi hominum accommodatus, potest pretio aestimari; ergo, &c. Contra Nauar. in man. c. 17. n. 40. in fine, Medina in C. de restit. q. 20. Paul. Comitot. respons. moral. lib. 3. quest. 5. Ioan. Valer. de differ. viriusque fori, verbo promissio, differ. 8. exultantes habentem rem cum meretrice non teneri in conscientia soluere ei mercedem solitam.

In gloss. Publicas, ibi, & dicitur meretrix, quae multorum libidini paret, &c. ita Couar. de spons. p. 2. c. 8. §. 11. n. 4. Bermon. de publicis concubinariis, verbo concubinum dimittat, n. 10. cum segg. Gom. l. 6. 2. Tauri, n. 3. Menoch. de arbit. casu 201. n. 7. & casu 328. n. 4. Malcard. de probat. concl. 1066. n. 4. cum segg. Matien. l. 10. gloss. 4. n. 2. tit. 3. lib. 5. noue recop. Farin. conf. 33. n. 30. vbi additio litera R, & in praxi crim. q. 136. n. 76. cum segg. Ioseph. Sella Aragonia decis. 95. n. 8. & 9. vbi n. 10. dicit meretricem non esse, quae peccatum aliquod occulte cum aliquo commisit, vel alicuius amore capta ei sui copiam fecit, Farin. d. q. 98. n. 86. Rota apud eundem decis. 445. n. 2. p. 1. recent. Dicitur autem meretrix a merendo; mereri enim est stipendia facere, Petr. Greg. synagmatum iuris, lib. 2. c. 1. n. 1. Menoch. d. casu 535. Farin. d. q. 136. n. 80. Bened. Aegid. tract. de iure, & privilegio honestatis, art. 9. de meretrice. Huiusmodi tam turpe mulierum genus (quae turpes, & infames reputantur in iure, Aloyf. Rice. in praxi rerum fori Ecclesiastici, decis. 166. n. 87. & nuncupatim, vt tanquam torpes persona non possunt capere ex testamento fratris ad exclusionem fratrum, Gom. tom. 1. var. c. 11. n. 38. vers. ex quibus, Crall. §. testamentum, q. 46. n. 8. Cald. Pereira quest. forens. in comment. ad §. foror, n. 44. in medio, Instit. de iustic. testam. Bened. Aegid. d. art. 9. de meretrice, n. 13. & Steph. Grat. Marchia decis. 216. n. 3.) esse permittitur in Christiana Republica maiora mala euitanda, adeo vt lupanaria meretricibus sint deputata, Cou. de spons. p. 1. c. 4. n. 7. & n. 9. vers. Ecclesia igitur, Rojas de success. cap. 10. ex num. 27. Menoch. lib. 1. illustr. cap. 48. num. 1. Spin. in speculo re-

sc 2 stam

stament gloss. 1. 5. princ. n. 1. 3. in princ. Petr. Magdalen. de mun. test. in testam. p. 1. c. 3. n. 5. 4. in fine. Anton. Scap. d. lib. 1. cap. 5. 4. ex num. 22. Menoch. casu 535. num. 6. cum segg. Matienf. l. 6. gloss. 1. n. 1. 3. tit. 8. lib. 5. nona recop. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo cum non absimilis, num. 12. Malcard. de probat. conclus. 1. 063. Hieron. Fernan. de Otero in interpretatione cap. ult. de consuetudine, num. 68.

S V M M A R I V M.

- 1 Matrimonium metu gravi extortum ratificatur per diuinam habitationem mutuam, & spontaneam, & num. 2.
- 3 Consensus presumpsus ex mutua cohabitatione hodie non sufficit, nisi demo ratificetur coram parcho, & testibus, obseruata Concilij Tridentini forma.

CAP. Adid. XXI.

Mulier etiam vndecim annorum, si innita traditur viro cum quo spontaneè postea cohabitatur per aliquod tempus, vt per annum cum dimidio, censetur tacite consensisse, & sic coactio transit in consensum, & si mulier velit inducere testes ad probandam coactionem, non sunt admittendi, sed compelli debent coniuges affectu maritali se tractare nisi velint pariter ad Religionem conuolare; quod si interim vterque ad alienos, & illicitos concubitus transiit, pro hoc agere debent poenitentiam, antequam ingrediantur Religionem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Prapof. Canif. Petr. Gregor. Cuiac. Alexand. de Neuo. Cened. collect. 93. Vioian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 13. Alagona in compend. iur. Canon. pag. 563. remissus Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 1. Decret. lib. 3. tit. 1. c. 7.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. quoad primam eius partem desumunt Sebast. Medic. de casib. for. p. 1. q. 7. num. 4. 3. & 57. vers. si metu contraxit. Farin. fragm. crimin. p. 2. lit. M. n. 58. Alphons. à Veract. in speculo coniug. p. 1. art. 8. pag. 67. vers. contra istam determinationem. Stephan. à Gaëta in repet. cap. ad limina 30. q. 1. §. 4. ex n. 4. 5. 4. Couar. de sponsalib. p. 2. c. 7. §. 6. num. 1. cum segg. Greg. d. 15. verbo le pluguésse, tit. 2. partit. 4. Menoch. de presumpt. lib. 3. q. 4. n. 24. cum segg. Malcard. de probat. concl. 1051. à n. 35. Cened. ad Decret. collect. 93. n. 1. Henric. in summa. lib. 1. c. 9. n. 7. Sanch. de Matrim. lib. 4. disp. 18. n. 3. vbi n. 5. cum supra citatis Doct. ribus, quos refert, concludit non esse necessariam habitationem anni, & dimidij, quam hic text. exigere videtur; narrat enim facti contingentiam dum eius temporis habitationem ponderat: vnde rectè dicit prudentis arbitrio diffiniendum esse hoc tempus, qui in dubio considerabit fugiendi opportunitatem, habitationisque moram: nam quando constat de spontanea cohabitatione, tunc data opportunitate si illico, & incontinenti non fugit, satis esse momentaneam cohabitationem, resoluit idem Sanch. d. disp. 18. n. 6.

Hodietamen attento iure nouissimo Concil. Trid. sess. 24. de reform. Matrim. c. 1. presumpsus consensus ex mutua cohabitatione non sufficit nisi de nouo ratificetur coram parcho, & testibus obseruata eiusdem Concilij forma, ita Gutier. Canon. quest. lib. 1. c. 18. n. 7. Perez l. 1. gloss. 5. pag. 4. vers. quinto, tit. 1. lib. 5. Ordin. Ceval. commun. contra commun. q. 604. n. 19. Matienzo in rub. tit. 1. gloss. 5. n. 33. cum segg. lib. 5. nona recop. Spin. in spec. testam. v. l. 25. principali, n. 61. Cened. d. collect. 93.

num. 5. Franc. Molin. de ritu nuptiarum, lib. 1. compar. 11. num. 26. Ego ipse de officio, & potest. Episcopi, allegat. 3. 2. num. 149. Cened. practic. & Canon. lib. 9. q. 30. num. 15.

S V M M A R I V M.

- 1 Sponsalia irritantur per subsequens Matrimonium validè celebratum cum alia persona, & n. 2.
- 3 Sponsalia priora de futuro non dissoluntur per posteriora iuramento firmata.
- 4 Sponsalia prefixo termino non adimpleta reddunt liberum ab eorum fide illum per quem non stetit.
- 5 In Matrimony promissione an possit alter alteri absenti stipulari, ostenditur.

CAP. Sicut ex literis, XXII.

Innoc. III.

Sponsalia de futuro contrahentem cum vna & instantem, si deinde cum alia contrahit de presenti, potest index hoc cognito compellere seruare secundum Matrimonium, & iniungere poenitentiam viro pro fractione fidei, nisi forsan in iuramento prescriptum certum tempus contrahendi, & per eum non stetit in illo tempore; si verò cum vtraque contrahit de futuro, compelli debet seruare primum, & agere poenitentiam vt petierus de secundo; quod si de his non constat, tandiu cognoscatur de causa donec sufficienter index super his instruat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Prapof. Petr. Greg. Alexand. de Neuo. Canif. Cuiac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 14. Alagona in compend. iur. Canon. pag. 563. remissus Casal. in annor. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 1. c. 1.

Collige ex text. sponsalia irritari per subsequens Matrimonium validè celebratum cum alia persona, vt per Surd. conf. 364. n. 1. Henric. in summa, lib. 1. c. 14. §. 2. Gutier. de Matrim. c. 27. n. 1. cum segg. Menoch. de arbitr. casu 455. n. 9. Less. de iust. lib. 2. c. 40. num. 74. Coninch. disp. 23. dub. 4. n. 28. Bonacin. de Matrim. q. 1. punct. 7. n. 2. Basil. Pont. in tr. de Sacram. Matrim. lib. 1. c. 13. Hurtad. in tract. de Matrim. disp. 2. diff. 7. Sanch. eod. tract. lib. 1. disp. 48. à princ. vbi n. 3. resoluit priora sponsalia hoc casu omnino extincta esse, ac proinde soluto Matrimonio nullam perficiendi obligationem superesse, & n. 3. aduertit quod si sponsus ea spe virginem violasset, teneretur soluto Matrimonio eam ducere, non vi sponsalium, quæ extincta sunt, sed ratione damni illati, nisi iam aliunde esset satisfactum.

Priora verò sponsalia de futuro non dissoluntur per posteriora iuramento firmata, quia hoc casu non datur fortius vinculum sicut in priori, nec iuramentum obligare potest cum fuerit de re iniqua, & in praedictum tertij iuxta reg. non est obligatorium, & reg. iur. lib. 7. quare ita tenent Gutier. de iuran. confirm. p. 1. c. 5. n. 6. Couar. de spons. p. 1. c. 4. in princ. n. 3. Trinitan. d. 9. n. 11. lib. 1. Cened. pract. & Canon. quest. lib. 1. q. 30. n. 3. & seg. Burat. decis. 422. n. 5. Hurtado d. disp. 2. diff. 8. Matienf. ad rub. tit. 1. gloss. 1. n. 44. lib. 5. nona recop. plures, quos refert, & sequitur Sanch. d. lib. 1. disp. 50. n. 2. vbi n. 6. resoluit quod quando secunda sponsalia non fuerint valida, quia contrahens primis ligatus erat, nec erat iusta recedendi causa, si ante celebratum Matrimonium cum priori dissoluantur sponsalia, non tenetur hic ad posteriora.

De Sponsalibus, & Matrimoniiis, Tit. I. 485

Nisi forsan, &c. Notatur ad hoc, quod liber sit ille à sponsalium fide si absque eius culpa sponsalia praefixo termino impleta non sint, ita Couar. de sponsal. p. 1. c. 5. in intro. n. 8. Greg. l. 7. verbo excusacion, tit. 1. p. 4. Agid. de Sacram. & censur. tom. 2. disp. 23. num. 46. Valer. Regin. in praxi fori pœm. lib. 3. n. 261. vers. 7. Bail. Pont. d. lib. 1. c. 16. à princ. Ioan. Brunel. de sponsal. concl. 8. n. 4. Alex. Carrer. in simili tract. c. 1. 5. vers. soluntur quarto, Bonac. de Matrim. q. 1. punct. 6. in 2. propos. Buratt. decis. 412. n. 2. Hurtad. in tract. de Matrim. disp. 2. diff. 9. Sanch. d. lib. 1. disp. 53. num. 1. vbi n. 5. res- soluit quod si tempore ipso, quo sponsalia contrahuntur, apponuntur termini, tunc lapsus termini eximit ab obligatione illum per quem non stetit: cum enim nullus sit contractus perfectè initus, sed in ipsomet sponsalium contractu terminus inhibitus sit, censetur adiectus ad extinguendam obligationem, & in hoc casu loquitur text. in presenti, clarè demonstrans in præcitatis verbis terminum, de quo agit in ipsomet contractu interpositum fuisse. Vnde necessarium est ut dicamus si sponsalibus iam contractis tractetur ex intervallo de die celebrandi Matrimonium lapsum termini neutrum liberare à sponsione, quia cum accedat contractui sponsalium perfectè inito, censetur adiectus potius ad sollicitandam, quam ad extinguendam obligationem, & in hoc posteriori casu procedere potest, reg. text. in l. Celsus 27. §. 1. ff. de recept. ar- bitr. quicquid dicat gloss. hic verbo ad statutum, contra quam sic conciliant ultra præcitatos DD. Gutier. de Matrim. c. 2. 4. n. 6. Bonacin. eod. tract. q. 1. punct. 6. num. 6. Rebell. de obligat. in fine, lib. 4. q. 8. sect. 4. num. 20.

Cum I. Parochianus, &c. Ex huiusmodi verbis colligitur speciale esse in Matrimonij promissione, ut possit alter alteri absenti stipulari, id est, acquirere illi obligationem, & proinde non poterit promittens resistere etiam ante absentis acceptationem, ut per gloss. verbo nihil, in cap. vbi non est, 30. q. 2. & Alex. de Nevo hic n. 15. Verum Sanch. d. lib. 1. disp. 7. n. 32. id intelligit si alter stipulans contraheret promittendo pro absente Matrimonium, quia est mutus contractus utrinque celebrans, & sicut stipulans potest cogi, ut curet, & facit quod in se est, ad quod se obligavit, ita & promittens tenetur fidem servare, & ideo in presenti, promissio, quam pater fecit, de tradendo fili- am, firma est non ratione sponsalium, quia parentes ipsi ea contrahere non possunt pro filiis absque eo- rum consensu, cap. vnic. §. fin. de despons. impub. lib. 6. sed ratione promissionis. Potest ideo stipulans ante- quam parti absenti intimet remittere hanc sponsio- nem, quia obligatio non est acquisita absenti, sed huic stipulanti: sed si intimaret absentem, & ille acce- paret, iam non posset remittere: quia ius ut alter fi- dem sibi servaret cessit in absentem, in cuius fau- orem stipulatus fuerat.

S V M M A R I V M.

- 1 Mutus, & surdus, & omnes qui non prohibentur, Matrimonium contrahere possunt.
- 2 Mutus, & surdus possunt contrahere Matrimonium.
- 3 Verba non sunt necessaria in Matrimonio carnali.
- 4 Edictum de Matrimonio est prohibitorium.

C A P. Cùm apud. XXIII.

Matrimonium contrahere potest omnis ille qui non prohibetur, & sic mutus, ac surdus possunt Barbof. Collect. Tom. I. I.

contrahere, quia sufficit consentire signis, & nutu, licet non verbis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabart. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Petr. Greg. Alex. de Neno, Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 15. Alago- na in compend. iuris Canon. pag. 567. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Auguft. collect. 3. Decretal. lib. 4. tit. 1. cap. 3.

An mutus, & surdus possint, &c. Ex his verbis colligunt aliqui mutum simul, & surdum non posse contrahere Matrimonium, ex eo quia cum in plurali numero loquatur, videtur loqui de diversis, quorum alter mutus, alter verò surdus sit, ut per Flamin. de resign. benef. lib. 5. q. 3. n. 26. Bollum in Oeconomia cano- nica, classe 2. c. 4. §. 7. lit. G. Caterum in contrarium est communis, & recepta Doctorum opinio, asserentium posse mutum simul, ac surdum, si intellectum perspi- cace habeat, itavt signis edoceri possit quid sit Ma- trimonium, & signis indicare consensum, valide con- trahere sponsalia, & Matrimonium, quæ quidem re- solutio ex hoc text. probatur vbi in responsione sic di- citur, videtur si talis (nempe surdus, & mutus de quo erat quæstio) velit contrahere, non debet sibi dene- gari, &c. vbi collocatur in singulari videtur intellige- re de eodem utroque morbo laborante: quare hanc sententiam defendunt Couar. de sponsal. p. 2. c. 2. in fin. Greg. in l. 5. verbo que fuisse, tit. 2. part. 4. Donat. à Fin. tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 2. n. 30. pag. 705. Cald. Pe- reira in l. si curatorem, verbo cum non abstulit, n. 58. cum seqq. & de nomin. enphr. q. 1. n. 30. Matienz. in rub. tit. 1. gloss. 1. n. 67. lib. 5. nona recop. Spin. in speculo restam. gloss. 9. rub. n. 3. D. Barbof. in l. cum Prætor, §. fin. n. 2. ff. de indic. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 8. n. 12. Gutier. eod. tract. c. 8. n. 1. cum seqq. Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. compar. 3. 1. ampliantes præcipue tres ultimo loco cita- ti, etiam si aliquis sit simul mutus, surdus, & cæ- cus, &c.

Et sufficiat ad Matrimonium, &c. Ergo in Matri- monio carnali verba non sunt necessaria, etiam in iis, qui loqui possunt, sed sufficit ut consensus contrahen- tium Matrimonium aliquo signo exprimat. Vide Viu. tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 2. n. 59. pag. 307. Agid. de Sacram. & censur. tom. 2. disp. 24. n. 65.

Quod cum prohibitorium, &c. Notatur ad hoc, quod edictum de Matrimonio est prohibitorium, ut per Menoch. de presump. lib. 6. pres. 16. n. 11. Petez l. 1. gloss. 1. p. 5. vers. quaritur præterea, tit. 1. lib. 5. Ordinan.

S V M M A R I V M.

- 1 Furiosus non potest Matrimonium contrahere, & num. 2.
- 3 Mente captus rationis vna omnino destitutus Ma- trimonium contrahere non potest.
- 4 Ebrius ebrietatis tempore Matrimonium non potest contrahere.

C A P. Dilectus. XXIV.

Furiosus si aliquis perpetuò fuerit, non potest con- trahere Matrimonium, quia non potest esse con- sensus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabart. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Petr. Gregor. Alex. de Nevo, Canif. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 15. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 564. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 1. c. 4.

Sc 3 Hanc

SYMMARIVM.

- 1 Matrimonium solo legitimo consensu contrahitur, verba autem requiruntur quoad probationem.
- 2 Verba necessaria non sunt in Matrimonio contrahendo, sed satis sunt in quibuscunque signa consensum exprimentia.
- 3 Annuli immixtio, & recipio, si praeceperint verba unius, operantur verbum expressum alterius.
- 4 Sponsalia sunt si sponsus habito tractatu inter amicos de Matrimonio contrahendo misit arbas, vel ioculia, nihil aliud exprimens, & sponsa acceptant.

CAP. Tuæ fraternitati. XXV.

Matrimonium contrahitur per solum consensum legitimum, verba autem exprimentia consensum de praesenti, requiruntur respectu Ecclesiae, unde ludi, & muti per consensum mutuum sine verbis possunt contrahere, & pueri ante etatem per verba solum non contrahunt, & quia non intelliguntur consentire. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabara. Ioan. Andr. Host. Anchar. Bort. Panorm. Prapoli. Marian. Socin. Petr. Greg. Alex. de Neuo. Canis. Cujac. Cened. collect. 21. Vin. in ration. lib. 4. inris Pontif. pag. 15. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 564. remissum Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. Augusti. collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 1. cap. 5.

Nam & mutus sine verbis potest contrahere. Ergo verba necessaria non sunt in Matrimonio contrahendo, sed satis sunt in quibuscunque signa consensum exprimentia, ita Couar. de sponsal. p. 2. c. 1. in init. Victor. in sum. de Matrim. n. 250. Brunel de sponsal. conclus. 1. 4. n. 2. Bellarm. lib. 1. de Matrim. c. ad obedientiam, Iacob de Graff. in aureis decif. p. 1. lib. 1. c. 12. n. 10. ad finem, Caroc. in tract. de iuram. dec. 9. 1. 1. & 13. prius. n. 2. & 1. Vin. opin. 488. n. 1. Fr. Emm. in sum. tom. 1. d. 214. n. 5. Nauar. in man. c. 22. n. 20. Greg. l. 5. verbo palabras, tit. 2. p. 4. Petr. de Ledefm. de Matrim. q. 4. art. 2. ad ob. 2. Humad. l. 2. gloss. 2. n. 2. tit. 1. p. 1. Gam. de Sacram. prescript. supplicio damnatis, q. 4. n. 6. Spin. in specul. testam. gloss. 1. 5. princ. n. 3. & 13. Mozz. de contrah. tract. de sponsal. tit. de substantialibus sponsal. n. 4. & tract. de Matrim. tit. de spons. Matrim. n. 2. Maillard. concl. 1024. n. 2. Bart. à Ledefm. de Matrim. dub. 17. fol. 1271. D. Guier. de Matrim. c. 46. d. n. 10. Fr. Basil. Pont. de impediment. Matrim. c. 19. §. 1. à princ. Matienf. in rubr. tit. 1. gl. 1. n. 22. lib. 5. noue recop. Soar. de Sacram. q. 60. art. 8. disp. 1. sect. 1. & 2. Henric. in sum. lib. 1. c. 2. n. 6. plures per Cened. ad Decret. collect. 21. & alios per Sanch. qui hanc opinionem sequitur d. disp. 3. 1. n. 5. vbi n. 6. respondet ad hunc text. quatenus dicit verba esse necessaria quoad Ecclesiam, id est, quoad clariorem probationem, vel vitia ad meliorem probationem; vel potest intelligi de verbis non propriè, sed latè, itavt amplectantur & omnia signa, quibus perinde ac verbis exterius exprimitur consensus interior ad Matrimonium requisitus, secundum Valer. Reginald. in praxi fori parisi. lib. 1. n. 17. Et etiam multipliciter responderi Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. comp. 3. n. 67. cum segg.

Et itavt ea, quæ breuiter dicta sunt, distinctè, & copiosius explicentur, dicendum puto quod vel agitur de Matrimonio contrahendo, vel de eo indicando per Ecclesiam; priori casu Matrimonium fit mutuo consensu contrahentium inter eos quovis modo expresso, siue verbis, siue signis, quæ ipsi etiam soli intelligant, etenim eatenus contractus conventionem requirit, quatenus Sacramentum signum sensibile; in hoc

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Cou. de sponsal. p. 2. c. 2. n. 8. Gregor. 3. 6. verbo el que fuesse loco, tit. 2. p. 4. Henric. in sum. lib. 1. c. 1. 3. n. 10. Spin. in speculo testam. gloss. 1. 0. rubr. n. 5. Cened. ad Decret. collect. 148. n. 1. Valer. Reginald. in praxi fori parisi. lib. 1. n. 66. cum segg. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 8. n. 1. cum segg. Gutier. cod. tract. c. 8. n. 5. intelligentes supradictam conclusionem quando furiosus, vel mente capnis rationis vlt. omnino destitutus perpetuo furore laboraret.

3 Vnde ex ratione huius text. bene deprehenditur mente captum rationis vlt. omnino destitutum, sicut & furiosum Matrimonium contrahere non posse, vt tenent Couar. d. c. 2. n. 8. Henric. lib. 1. c. 4. n. 3. Sanch. d. disp. 8. n. 15. Gutier. d. c. 8. n. 12.

4 Sic etiam colligitur ebrius si ebrietatis tempore contrahat sponsalia, aut Matrimonium dum rationis vlt. orbatus est, nihil facere, quia libero consensu & debita deliberatione caret, tenent Couar. d. c. 2. n. 9. Cened. d. d. collect. 148. n. 2. Sanch. d. disp. 8. n. 19. vbi n. 20. non immeritè dubitat quid dicendum sit si ebrius & demens tempore sanæ mentis voluntatem habuerant contrahendi sponsalia, aut Matrimonium, illamque tempore ebrietatis, aut dementiae exequantur.

5 In gloss. Furore, ibi, quandoque tamen furiosus per dilucida intervalla redit ad sanam mentem. Adverte quod si furiosus habeat dilucida intervalla, & dubitetur an actus ab ipso gestus, sit gestus tempore furoris, vel intervalli, in dubio præsumitur gestus tempore furoris, vt tenent Menoch. de presumpt. lib. 6. presumpt. 4. 5. n. 63. Mascard. de probat. concl. 39. num. 4. Sanch. d. disp. 8. n. 17. Cald. Pereira quest. forens. conf. 24. num. 4. cum segg. Gutier. d. c. 8. n. 14. Valer. Reginald. d. lib. 3. n. 68. Furor enim præsumitur durare omni tempore, & illa dilucida intervalla, quia sunt per accedens, minime præsumuntur, Molin. de primog. lib. 2. c. 9. n. 30. Ioseph. Ludon tom. 2. commun. opin. tit. de probat. concl. vnic. vers. inferitur 193. pag. mibi 477. Menoch. d. presumpt. 4. 5. n. 18. & conf. 374. n. 45. Mascard. conclus. 82. 4. n. 4. Molin. de iustit. tract. 1. disp. 136. num. 3. Sanch. d. n. 17. vers. & ratio est, Valasc. conf. 145. n. 13. & 14. Farin. fragm. crim. p. 1. lit. E. verbo furiosus, n. 317. cum seg. Limita tamen nisi ex actus qualitate, qui ita bene gestus est vt ostendat non factum esse eo demente præsumatur gestum tempore sanæ mentis, ex Menoch. d. pres. 4. 5. num. 66. & Matienz. in rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 67. lib. 5. noue recop. Sanch. d. n. 17. vers. limita tamen. Farin. d. verbo furiosus, n. 326. cum segg.

6 In ead. gloss. ibi, Et tunc si contrahat tenet. Notatur ad hoc, quod furiosus habens dilucida intervalla potest eo tempore sponsalia & Matrimonium contrahere, tunc enim rationis vlt. participes est, sequuntur hic Ioan. Andr. n. 5. Henric. num. 1. Alex. de Neuo n. 16. Prapoli. n. 1. & alij citati à Sanch. d. disp. 8. n. 16.

7 In ead. gloss. ibi, Sed pone quod mulier, &c. Notatur ad hoc, quod necessarius non est consensus vtriusque coniugis simul tempore præstari, sed satis est temporis mora intercedente consensum ab viroque præstari, modò ille prioris coniugis reuocatus non sit: ita Cou. de sponsal. p. 2. c. 5. in initio, n. 7. Brunel de sponsal. conclus. 1. 3. n. 2. Greg. l. 10. verbo ni consueten, tit. 1. p. 4. Petr. de Ledefm. de Matrim. q. 4. art. 3. dub. 2. Vinald. in candelabro aureo, p. 1. tit. de Matrim. n. 42. Fr. Emman. in sum. tom. 1. c. 216. n. 8. Azened. l. 2. n. 20. ad fin. tit. 16. lib. 6. noue recop. Henric. in sum. lib. 1. c. 3. n. 6. Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 32. n. 3.

De Sponsalibus, & Matrimoniis, Tit. I. 487

hoc autem casu ut Matrimonium re vera sit, non requiritur ut consensus exprimat per verba, aut signa; quæ alij intelligent, aut per quæ Ecclesia iudicet consensum inter eos, sed satis est ut ipsi contrahentibus de consensu constet in terminis iuris communis ante Concil. Trident. & hoc est quod val. text. in presenti dum ait Matrimonium in veritate contrahi per mutuum consensum hoc inter ipsos contrahentes quovis modo declarato, licet inde Ecclesia indicare non possit, ut si inter se statuerent tunc contrahere, cum alter alteri manum ostenderit, certè esset inter eos verum Matrimonium, non tamen altero negante posset Ecclesia ex illo signo Matrimonium iudicare, & hoc casu procedunt argumenta omnia tam à Theologis, quam à nostris adducta, quibus nituntur probare verba non esse necessaria ad Matrimonium scilicet faciendum. Posteriori verò casu quando agitur de iudicando Matrimonio per Ecclesiam, distinguendum est inter mutos, & eos, qui loqui possunt, muti enim Matrimonium signis contrahunt, & sufficienter declarant, ita ut ab Ecclesia iudicetur, ad cap. cum apud, hoc tit. inter illos autem, qui loqui possunt, non aliter Ecclesia verum Matrimonium iudicavit, quam si mutuum consensum verbis consuetis expresserint, vel aliis id communiter significantibus, & hoc est quod inquit text. in presenti dum ait verba esse ad Ecclesiam necessaria, scilicet ut Ecclesia iudicet Matrimonium esse contractum, quod etiam colligitur ex cap. pen. hoc tit. & ex cap. licet, de sponsa duorum. Quorum enim toties intra repeterent verba esse necessaria si alia signa sufficerent ad iudicandum, dubitare aliquis posset, sed communiter tradunt DD. hoc fieri propter vehementem suspicionem quod non consentiunt illi, qui cum possint verbis paucissimis suam voluntatem explicare, ea adhibere noluerunt, ut considerant Specul. coniug. p. 1. art. 3. Sot. in 4. dist. 27. p. 1. art. 3. vers. ex huiusmodi.

Intellige verba hæc accipienda esse non solum illa, quæ actuali voce proferuntur, sed etiam, quæ per literas, vel nuntios explicantur, quoniam in materia favorabili, pro ut est Matrimonium ex cap. ultim. de re iudic. verba accipiuntur etiam per scripta, vel per nuntios dicta quasi per instrumenta, ut reholunt communiter DD. in l. 1. in princ. ff. de verb. obligat. vbi Alciat. num. 20. & Paril. num. 21. In aliquibus tamen casibus Ecclesia Matrimonium sine verbis non iudicat directè quasi ex certis probationibus, sed ex causa præsumit ex coniecturis, ut in cap. is, qui fidem, inf. hoc tit. ex hoc casu audiendi sunt DD. distinguentes inter Matrimonium verum, & præsumptum, quos refert Prapof. in presenti, num. 3. in princ. sic etiam videtur docuisse Catech. tit. de Matrimoniis. vers. ex his. Oportet autem ut verba talia sint, quæ secundum communem loquendi usum significant consensum de presenti. Ecclesia enim ex communi usu verba accipit, ut probat text. in d. cap. pen. & in d. cap. licet, facit doctrina Bart. in l. Labeo, n. 5. ff. de sepell. leg. quam exornat Socin. iun. cons. 19. lib. 2. Conar. lib. 3. var. cap. 5. num. 2. Menoch. de arbitr. casu 489. Vnde nec verba de futuro iuramento confirmato sufficient, ut otiosè videntur disputare Theologi in 4. dist. 28. quest. 1. Neque verba, Volo te habere, vel habeo in uxorem, vel non habeo aliam nisi te, Matrimonium per se probant, ut latè post multos scribit Menoch. de arbitr. casu 496. num. 19. Procedunt autem prædicta omnia iure communi, quo inspecto Matrimonium contrahatur mutuo consensu inter coniuges tantum significato. Hodie verò tam ad faciendum Matrimonium, quam ad iudicandum per Ecclesiam oportebit ut consensus coram Parocho, & duobus, aut tribus testibus exprimat, ita ut intelli-

gatur ab omnibus, iuxta decretum Concil. Trid. sess. 24. de reform. Matrim. c. 1. ibi: Qui intellectu ipsorum consensu, & rursus dum Parochum, ac testes ad validitatem Matrimonij requirit, necessariò præsupponit ita esse exprimentum consensum, ut ipsi intelligent, & iudicent. Vnde verba ab his, qui loqui possunt in communi usu, & signa in multis, secundum communem eorum significationem accipiuntur.

In gloss. Verba 3. ibi, & idem crede si per alios contrahatur subsequente annuli subarrhatione. Notatur ad hoc, quod si verba unus præcellerint, immisio annuli, & recipio, operantur verbum expressum alterius, & consensum, ut per Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 2. n. 4. Mascard. de probat. concl. 1024. n. 2. & 3. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 22. n. 3.

Sic etiam quando habito tractam inter amicos de Matrimonio contrahendo sponsus misit arrhas, vel iocalia, nihil aliud exprimens, & sponsa acceptavit, sunt sponsalia, quia hoc est sufficiens mutæ promissionis signum, quando sponsa de tractatu constitit, ita Henric. in summ. lib. 1. c. 13. n. 6. addens idem esse si pecunias nomine sponalitorum mittat, Sanch. d. disp. 22. n. 5. Gutier. de Matrim. c. 12. n. 5.

In gloss. ead. ibi: Verba & signa. Imò potius dicere debebat per distinctionem signa, vel verba, ut advertit Perez l. 2. gloss. 2. pag. 208. tit. 7. lib. 5. Ordinan. & tunc conformaretur resolutioni Doctorum, quos sup. retuli n. 2. hoc eod. cap.

SUMMARY.

- 1 Matrimonium re vera non est si alter contrahentium vtriusque verbis dubiis, aut falsis animo decipiendi mulierem, & eam postmodum cognoscit carnaliter, sed hoc in foro exteriori vix potest probari.
- 2 Sponsalia non iudicantur Matrimonium in foro conscientie si sponsus diceret se ad sponsam accessisse animo fornicario.
- 3 Intentioni secundum quam verba proferuntur standum est in foro conscientie.
- 4 Verbo quod quis non expressit, mente non videtur cogitasse.
- 5 Protestatio, qua alter coniux protestatus est ante Matrimonium se nolle per quæcumque verba postea à se dicta Matrimonium contrahere, non prodest Matrimonio postea inito.
- 6 Distio, fortè, regulariter est nota dubitationis.
- 7 Confessionis arcum non revelare non licet, ut Matrimonium aliquod probetur.
- 8 Matrimonij quæ sit materia, & forma ostenditur.

CAP. Tua nos. XXVI.

Matrimonium re vera non est si quis verbis æquiuocis, aut falsis decipit mulierem, & sine animo eam ducendi, contrahit, & carnaliter cognoscit, quia deest consensus, sed hoc in foro exteriori vix potest probari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Prapof. Marian. Socin. Petr. Greg. Alex. de Nevo, Canif. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 16. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 564. remissive Ximen. in concord. part. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 4. Decret. lib. 4. tit. 1. c. 1.

Collige ex text. quod in foro interiori animæ, (quem conscientie appellamus) si sponsus diceret se ad sponsam accessisse affectione fornicaria, non contrahitur.

§ 4 iugali

ingali non indicantur illa sponsalia Matrimonium, secus tamen in foro exteriori, vt per Conar. de sponsal. p. 1. c. 4. §. 1. n. 9. Menoch. de presumpt. lib. 3. presun. pt. 1. n. 2. §. 1. 29. nam si quis non habuit contrahendi animum, Matrimonium non est contractum, n. idem Menoch. conf. 3. §. 5. n. 13. Quia in foro conscientie standum est intentioni secundum quam verba proferuntur, Bonac. de Matrim. q. 1. puncto 1. a. n. 14.

4 Quod qualiter tibi constituerit non videmus. 1 Notatur ad hoc, quod verbo quod quis non expressit mente non videtur cogitasse, vt per Card. Tusch. tom. 3. lit. V. concl. 89. n. 1.

5 In gloss. Mulierem, ibi, sed pone quod aliquis protestetur, &c. Notatur ad hoc quod protestatio, qua alter coniux protestatus est ante Matrimonium se nolle per quaecumque verba postea a se dicta Matrimonium contrahere, non prodest, sed adhuc presupponitur ab ea discessum esse Matrimonio postea inito, vt per Nau. in man. cap. 2. n. 78. & alios citatos à Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 4. §. num. 18. vbi n. 19. intelligit si fiat altero ignorante, aut si sciuit, vel dissensit protestationi, secus tamen si ea protestatio fiat altero coniuge sciente, & consentiente, de quo etiam Conarr. de sponsal. p. 2. c. 2. n. 3. Malfard. de probat. concl. 1. 2. 48. n. 12. Matienz. in rubr. tit. gloss. 1. n. 66. lib. 5. noue recog.

6 In gloss. Videtur forte. Hec dictio regulariter est nota dubitationis, Rebuff. in comment. ad l. 38. versic. forte, ff. de verb. signif. & in compendio alienat. num. 71. Cened. practicae. & Canon. quest. singul. 16. num. 1. Card. Tusch. tom. 2. lit. D. concl. 281. n. 1. Ego ipse de dictionib. & claus. diction. 109. n. 2. alias in tract. de diction. vsusfreq. dist. 1. 27. n. 1. vbi num. segg. alia videre poteris de hac dictione.

7 In gloss. Qualiter, ibi, in penitentiali iudicio, in quo cuiuslibet est credendum, &c. Notatur ad hoc, quod arcannum Confessionis reuelare licet, vt Matrimonium aliquod probetur, vt per Roman. in l. si non speciali col. penult. C. de testam. lal. in l. 1. §. huius studij, num. 6. ff. de instit. & in l. pater furioso, n. 7. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iuris, Callan. conf. 1. vers. ad secundum presuppotionem, n. 17. Contrarium tamen verius est, & sequuntur Conar. de sponsal. p. 2. c. 8. §. 1. 2. a. n. 9. Salz. ad Bernard. in pract. cap. 109. lit. A. vers. sunt ex nostris, Malfard. concl. 377. a. n. 4. Menoch. de presumpt. lib. 6. q. 9. §. n. 3. Gutier. Canonic. quest. lib. 1. c. 1. n. 50. Nec huic veriori sententiae repugnat gloss. in presenti, nam si ea diligenter introspectiatur, non dicit nec intelligit Confessionem factam in foro penitentiali posse adduci in foro iudiciali, sed tantum in eodem foro penitentiali, vt non obscure demonstrant verba illa, hoc ei confessus fuit in penitentiali iudicio, in quo cuiuslibet est credendum, expone verbum in quo, id est, in quo iudicio penitentiali, & non iudiciali, dum de hoc foro iudiciali nulla fuerit facta mentio, & ideo ad illud relatio fieri non potest.

8 In gloss. Nec forma, ibi, pro substantia est ibi consensus, & pro forma verba, &c. Notatur ad hoc, quod consensus contrahentium est materia, verba autem, quibus illi exprimuntur, forma, quia consensus informatur per verba, ita Nauar. in man. c. 22. n. 20. Alex. de Neuo hic n. 25. Hamada l. 2. n. 19. in fin. tit. 1. p. 1. Vel melius dicere poteris contrahentes esse materiam, verba autem formam, prout tenet Conar. de sponsal. p. 2. c. 1. §. vnic. n. 8. Zambran. in decis. casum conscientiae, c. 7. de Matrim. in princ. n. 2. & hanc partem esse veram ac tenendam dicit Gutier. de Matrim. c. 4. n. 1. vers. tertia. Denique si magis placet cum receptiori DD. opinione dicere poteris verba, & signa, quibus consensus exprimitur, esse sibi inuicem materiam, & formam, & huius partis Auctores sunt Bellarmin. Soar. Ledesin.

Spin. Fr. Emman. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 4. n. 6.

S V M M A R I V M.

- 1 Matrimonium contrahendum impeditur ad denuntiationem vnius honesti viri, qui desert consanguinitatem, & de fama, vel scandalo docet.
- 2 Fama non sufficit ad impediendum Matrimonium adhibitis de contraria fama clarioribus probationibus.
- 3 Consanguineorum iuramentum admittitur contra famam, quae impedit Matrimonium.
- 4 Testi se offerenti ad testificandum creditur in materia in qua agitur de peccato euitando.
- 5 Fama ad impediendum Matrimonium non debet esse priuata.
- 6 Scandalum quando tinetur ex Matrimonio iuramentum consanguineos potest index illud contradicere.

C A P. Cùm in tua. XXVII.

Quando est fama quod interfit impedimentum consanguinitatis inter contrahere volentes, & isti volunt producere iuramenta maiorem quod nulla sit propinquitas, tunc index (si per ipsum possit certificari de plano, vel ei persona grauis & digna fide denuntiet eos esse consanguineos, & de fama, vel scandalo doceat) non debet recipere iuramenta parentum, & compellere teneri contrahentes vt li desistant à tali contractu, vel exhibent iuramenta propinquorum contra dictam famam pro arbitrio iudicis. Sed si denuntians non est talis, & grauis, vel non potest docere de fama, vel scandalo, index potest monere vt desistant, sed non compellere contrahentes. Colligitur ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Bellam. Iona. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Pzpos. Marian. Socin. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 17. Alagonain compend. iuris Canon. pag. 565. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 4. Decretal. lib. 4. tit. 1. c. 2.

Vel contra famam. Notatur ad hoc, quod non satis est fama ad impediendum Matrimonium adhibitis de contraria fama clarioribus probationibus, vt per Nauar. in cap. Sacerdos de poenitent. distinct. 6. num. 27. Malfard. de probat. concl. 1031. n. 14. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 7. n. 16.

Huiusmodi iuramentum adhibere propinquorum. Ergo ad deponendum contra hanc famam admittitur consanguineorum iuramentum, vt per Malfard. dist. concl. 1031. num. 16. Ant. Gabr. commun. tit. de criminal. concl. 8. n. 44. Menoch. de arbit. casu 243. n. 4. & casu 454. n. 1. & 2. Sanch. d. disp. 7. n. 17. Gutier. de Matrim. c. 36. n. 15.

Sponte oblata. Notatur ad hoc, quod in materia in qua agitur de peccato euitando testi se offerenti ad testificandum creditur, vt per Hyppolyt. sing. 1. 4. ad finem.

In gloss. Licet fama. Intellige quod fama ad impediendum Matrimonium non debet esse priuata, id est, si constet iudici vt priuato, quamvis ei facultatem det ad inquirendum & recipiendum probationem de illa, ita Abb. & Alexand. de Neuo, quos refert Sanch. d. disp. 7. n. 15. secus dicentes quando aliquid constat iudici vt notorium, quamvis enim id non probetur, potest index iuxta illud iudicare: qui etiam aduertunt

De Sponsalibus, & Matrimoniis, Tit. I. 489

adventum posse indicem ea fama priuata ductum per se ipsum de plano, & sine aliquo ordine iudiciario diligenter de impedimento inquirere.

6 In gloss. Scandalo. Notatur ad hoc, quod quando scandalum timetur ex Matrimonij contractu inter contrahendum consanguineos, potest & debet index contradicere Matrimonium, vt per Menoch. conf. 1. num. 44. & 66. Gutier. Canonic. quest. lib. 1. cap. 20. num. 20. & 23. Sanch. de Matrimon. lib. 1. disp. 14. num. 3.

S V M M A R I V M.

- 1 Mulieri, que negat se in Matrimonium concessisse, non creditur marito probanti contrarium, secus si probat se concessisse per metum qui potest cadere in constantem virum.
- 2 Metus an irritet ipso iure Matrimonium.
- 3 Metus cadens in constantem virum quo iure irritet Matrimonium, ostenditur.
- 4 Matrimonium coactum non ratificatur per copulam subsequendam metu graui extortam.
- 5 Metus cadens in constantem virum quis dicatur.

C A P. Consultationi. XXVIII.

Honor. III.

1 **M**ulieres quando veniunt cum sponsis ad benedictionem, & dicunt se nunquam concessisse Matrimonio, & sponsi legitime probant contrarium cum idoneis testibus, non sunt audiendæ. Sed si post benedictionem, & ante copulam fugientes dicunt se metu concessisse, & non veraciter, debet inquiri diligenter de metu illarum, & si est cadens in constantem virum, sunt audiendæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Marian. Socih. Petr. Gregor. Alex. de Neno. Canis. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 17. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 565. remissum Ximen. in concord. p. 1. & 2.

2 **E**run non immerito audienda. Ergo metus non irritat ipso iure Matrimonium, sed femina metum passa audienda est vt Matrimonium irritetur. Sed contrarium, imò metum illatum in contractu Matrimonij, facere illud ipso iure nullum, tenent Villalob. commun. opin. lib. 1. ex n. 43. vbi n. 45. ampliat etiam si metum passus dederit causam metui, Conar. de sponsal. p. 2. c. 3. §. 5. n. 1. Sebast. Medic. de casib. fort. p. 1. q. 7. n. 43. Menoch. de pres. lib. 3. pres. 4. n. 1. & 2. Sanch. de Matrim. lib. 4. disp. 12. n. 16. cum seqq. vbi ex n. 21. subdit quod licet Matrimonium metu contractum est ipso iure nullum, ita etiam & promissio dotis. Quia retenta opinione nō bene adducitur in contrarium verba supradicta, quæ aliū sensum habent diuersum ab illo, ad quem ab aliquibus adduci solent, decedit enim text. audiendam esse feminam non vt iudex rescindat Matrimonium metu contractum, sed vt declarat esse irritum, vt aduertit Sanch. de Matrim. lib. 4. disp. 12. num. 26. in princ. ac proinde illa est vera conclusio Matrimonium contractum metu cadente in constantem virum ad illum finem iniuste inculso esse nullum in vtroque foro, ad quod citati plures Doctores ad cap. cum locum, num. 2. supra hoc tit. Truill. Venet. decis. 63. Philip. Pascald. de viribus patriæ potest. p. 3. cap. 2. Monald. conf. 142. vol. 2. Laderch. conf. 18. Christine. decis. 235. vol. 1. Euerard. conf. 32. vol. 2. me citato in hoc loco, Cabreiros de metu lib. 2. c. 19. n. 60.

Notatur etiam ad hoc quod Matrimonium metu cadente in constantem virum contractum iure posttuo irritatur, vt per Navar. in man. c. 22. n. 50. Henric. in sum. lib. 11. c. 9. n. 1. & 3. plures quos refert, & sequitur Sanch. d. lib. 4. disp. 14. n. 1. vers. tandem, quibus adde Azor. in lit. moral. p. 1. lib. 1. c. 11. q. 6. Sayr. in clau. regia. lib. 2. c. 2. n. 11. Valer. Reginald. in praxi fori pñit. lib. 3. n. 75. Et licet hæc opinio vera sit, contraria tamen, quæ ait metum cadentem in constantem virum irritare Matrimonium iure Diuino, & naturali, probabilitate non caret, eamque sequuntur Conar. de spons. p. 1. c. 3. §. 5. n. 6. Matien. ad rubr. tit. 1. gloss. 1. num. 180. lib. 3. nonie recop. Molina de iustitia tract. 2. disp. 3. 6. in solutione ad secundum, Barbol. in rubr. ff. soluto Matrim. p. 4. num. 30. Paul. Comitol. responsor. moralium, lib. 1. q. 122. Basil. Pont. de impediment. Matrim. q. 29. §. 13. Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 4. num. 1. cum seq. Farin. fragm. crimin. p. 2. lit. M. n. 53.

Nec ad eandem carnaliter accessum habuit. Ergo Matrimonium coactum ratificatur per copulam subsequendam metu graui extortam, vt tenent Paludan. Gabr. Sot. Angl. Vega, & alij citati à Sanch. d. lib. 4. disp. 18. n. 13. Verum multò probabilior est sententia contraria, quæ ait nullo modo esse Matrimonium, quando aliquis metu graui cogitur contrahere & consummare, ita bb. bbe in fin. Præpos. n. 2. & Alex. de Neno n. 10. Navar. in man. c. 22. n. 51. ad fin. Petr. de Ledesim. de Matrim. q. 47. art. 3. dub. penult. Menoch. de presumpt. lib. 2. presumpt. 4. n. 31. cum sequentibus, Henric. d. c. 9. num. 7. Sanch. d. disp. 18. n. 15. vbi ait text. in presenti, & similes tantummodo probare Matrimonium coactum per copulam voluntariam ratificari.

Qui potuit cadere in constantem virum. Aduerte hæc verba magis prouerbij loco pro eo metu, qui non levis, & vana est accipienda esse, quàm vt verbis inherendum sit, vnde sufficiet metas, qui cadat in femina constanter, quare pensandum est ad annullandum Matrimonium, aut alios contractus à femina metu celebratos, quia femina constans tunc metueret pensata naturali feminarum inconstantia, quibus à natura inest minor animi vigor, corporisque fortitudo, ita Sanch. lib. 4. disp. 3. n. 3.

S V M M A R I V M.

- 1 Libertas debet esse in Matrimoniis, & sponsalibus, unde in eis promissio pena non obligat.
- 2 Pena adiecta contractui sponsalium est prorsus irrita, & fidem violans non tenetur in vtroque foro eam soluere.
- 3 Pena promissa in sponsalibus vel Matrimoniis quare solui non tenetur, arripe autem sic, ostenditur.
- 4 Pena etiam promissa à parentibus, vel consanguineis adiecta contractui sponsalium est irrita.
- 5 Amplia quamvis pena sit modica attempta contrahentium dignitate.
- 6 Pena adiecta contractui Matrimonij, quamvis non possit exigi, potest tamen exigi interesse consistens in damno emergenti.
- 7 Penas apponere in sponsalibus an sit peccatum mortale, remissum.
- 8 Sponsus qui fidem datam non seruat, vel ob nimiam contumaciam, vel quia alij nupsit, ad quid tenetur, ostenditur, & n. 9.

Matrimonium debent esse libera, ideo parentes non possunt imponere penam in sponsalibus filiorum, & si ponatur, altera pars non potest exigere, & est sub excommunicatione prohibendum ne exigat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Coll. & Zabar. Ioan. Andr. Host. Bnr. Anchar. Panor. Prapof. Marian. Socin. Petr. Gregor. Alexand. de Neno, Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 18. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 566. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2.

2 Collige ex text. penam adiectam contractui sponsalium esse prorsus irritam, ac proinde fidem violentam non teneri in utroque foro eam soluere, ita Con. de sponsalib. p. 2. c. 3. s. 7. n. 5. Gregor. l. 19. verbo la pena, tit. 1. p. 5. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 30. n. 1. Chamer. c. 2. de Matrim. dub. 9. Nald. verbo sponsalia, n. 10. Card. Tusch. tom. 7. concl. 4. n. 2. Gutier. de Matrim. cap. 17. à princ. Hurtado eodem tract. disp. 1. diffie. 18. Bonacina eod. tract. q. 1. punct. ultimo. quamvis Molin. de iustitia, disp. 151. vers. dub. Aegid. de Sacram. & censur. tom. 2. disp. 22. dub. 5. n. 29. & alij sentiant posse penam apponi soluendam ab eo, qui iniuste dissolvit sponsalia.

3 Dubium facit cur pena promissa in sponsalibus, vel Matrimonii non valeat, n. c. exigi possit, ut supra citati DD. resoluunt, artha autem sic, ut habetur in l. ult. C. de sponsal. in quacunque quantitate absque limite, ut bene resoluunt Couar. de sponsal. p. 2. c. 2. n. 7. Aegid. de Coniunct. d. disp. 2. n. 15. Hurtado in tract. de Matrim. disp. 1. diffie. 19. imprimis Costan. tract. de sponsal. c. 1. n. 3. cum sequenti, Couar. d. s. 7. num. 7. Ant. Gom. l. 50. Tauri, n. 22. Aegid. d. disp. 12. dub. 3. n. 14. Sanch. d. lib. 1. disp. 35. n. 9. & alij ab eo citari assentunt eam esse rationem, quia pena facilius promittitur, cum verbo tantum promittatur soluenda in futurum: artha verò maturiori consilio traduntur, cum statim, & ipso facto tradantur, ob idque ius aliter disposuit in arthas, quam in penis, eo quod quilibet proclivior sit (ut ait Bart.) ad verba de ore, quam ad pecuniam ex crimena depromendam. Verum licet hæc differentia ratio sit communiter recepta, tamen magis placet illa, quam adducit Consultatus noster Valasco consultat. 2. n. 1. ubi ait veram esse rationem differentia, quia artha datur in signum, & ad securitatem rei gesta; pena verò non pro securitate, sed ut ad nuptias adstringantur contrahentes.

4 Amplia principalem text. conclusionem procedere etiam si pena sit promissa à parentibus, vel consanguineis, ut per Iac. in l. 1. num. 9. ff. de in ius vocan. Gregor. l. 19. verbo queret, tit. 1. p. 5. Azeved. l. 2. num. 3. tit. 2. lib. 5. noua recop. Matienzo in rub. tit. 1. gloss. 2. num. 2. eod. lib. 5. Sanch. d. disp. 30. num. 3. & lib. 4. disp. 4. num. 8.

5 Gutier. de Matrim. cap. 17. num. 2. Amplia etiam quamvis pena sit modica attentata contrahentium dignitate, ut per Couar. d. s. 7. num. 5. Matienzo, & Azeved. dictis locis, Gutier. cap. 17. num. 5. Sanch. dicta disp. 30.

6 num. 11. ubi num. 14. resoluit quod licet hæc pena exigi non possit, potest tamen exigi interesse consilens in damno emergenti, de quo etiam Rebell. de obligat. iustitie. part. 2. lib. 4. q. 7. num. 5. Gutier. d. cap. 17. num. 14. Bonac. d. q. 1. puncto ultimo, num. 6. Amplia etiam quamvis huiusmodi pena posita sit in sponsalibus cum iuramento, nam eo non obstante quasi minime obligans ad rem illicitam, & prohibitam pena soluenda non est, ut resoluunt plures, quos referunt,

& sequuntur Sanch. d. lib. 1. disp. 32. num. 21. Gutier. d. cap. 17. num. 19. & 21. Bonac. d. puncto ultimo, num. 2. quicquid oppositum sentiant Less. de iustitia, lib. 2. c. 17. dub. 7. n. 56. Aegid. d. disp. 13. dubio 5. n. 24. Amplia denique ut etiam non valeat pena, qua coniuges se obligant abstinendum ab alio coniugio post illud dissolutum, ut per Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 88. n. 37. Vtrum verò sit peccatum mortale apponere in sponsalibus huiusmodi penas, vide Sanch. d. lib. 1. disp. 30. n. 2. Gutier. d. c. 17. n. 1. Aegid. d. dubio 5. num. 23. Bonac. d. puncto vlt. n. 3.

Quæstio difficilis est, vtrum sponsus, qui fidem dat, tam non seruat, vel ob nimiam contumaciam, iuxta cap. requisit, hoc tit. aut quia alij nupsit, ad pecuniam, vel interesse conveniri possit? & quid etiam in foro Conscientia debeat? Hanc quæst. retigi in collect. ad cap. tuam num. 4. de ordine cognit. ubi etiam sequitur sententiam, que dicit hoc casu nulla damna, & interesse peti posse cum Abb. & Fr. Balilio Pontio, quos ibi citam, nunc verò ut illius solutio clarior appareat, à primordiis rem petendo, inveni gloss. verbo Matrimonii, ad fin. in l. Titia 134. ff. de verb. oblig. que affirmat sponsum ad interesse posse agere, quam incant. testatur communiter receptam Costa in l. cum tales, s. ff. arbitratu, limit. 5. ad finem, & idem videtur velle alia gloss. in l. 2. ff. hoc tit. Dyn. & Salic. num. 5. in l. 1. C. de dem. si actione de dolo, vel in factum actum sit, quorum fundamenta sunt sequentia. Primum est quod in stipulationibus facti post moram agitur ad interesse, Corral lib. 2. miscel. cap. 3. Dyn. in reg. mora, de regulis iuris, lib. 6. Xuar. ad l. post rem indicatam, limit. 4. ad l. Regni, num. 9. Sponsalia verò stipulationem faciendi tenent ex d. l. 2. ergo ex ipsis agi poterit ad interesse. Secundum, artha peti possunt, l. ult. C. hoc tit. ergo & interesse. Tertium pena legales ad Matrimonium non prohibentur, si ita stipulatio facta 19. ff. de verb. oblig. interesse autem est pena legalis, ut docet Bart. ad l. cum stipulatus, num. 4. ff. eod. ergo debebitur. Sed hæc sententia defendi non potest, & melius contrarium probat gloss. verbo sororem, in l. stipuler, ff. de verb. signific. ubi Alexand. n. 7. testatur communem sententiam, eandem probat Bart. n. 3. Iac. 17. in d. l. Titia, Abb. hic in fin. & Prapof. n. 11. sentit Palat. in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum, §. 63. à num. 4. Costa ubi supra, qui omnes eo tantum nituntur fundamento, quod penalis stipulatio in sponsalibus, & Matrimonio prohibetur, quia libertatem infringit, d. l. Titia & text. in presenti. Interesse autem eandem habet rationem, quia non minus quam pena conventionalis libertatem minuit metus ipsius præstandi, & aliquando plus esse poterit in eo, quam in pena; ergo peti non poterit.

Ego verò communem sententiam in eo sequendam iudico, quod existimem ex sponsalibus non posse agi ad pecuniam, hoc est, ad estimationem facti promissi, aut circa rem, fundamentum verò Doctorum ex d. l. Titia, & text. in presenti, penitus improbo, etiam illa iura ad nostram speciem trahi non possunt, tum quia interesse non habet rationem penæ, tum etiam quia licet habeat, prædicta iura non improbant omnem penam, sed illam tantum, que absolute ponitur ne quis à sponsalibus, seu Matrimonio recedat: etiam ex causa iusta, quando per leges permittitur. Vnde non habent locum quando pena apponitur ne quis recedat sine causa, idque manifesta ratio demonstrat in prædictis legibus expressa de libertate Matrimonij, que sanè tunc infringitur cum qui metu penæ inuitus cogitur aut Matrimonium contrahere, aut in eo permanere casu, quo per leges non tenebatur, sed iuste, & liberè poterat recedere. Insuper eundem

eundem intellectum probat d.l. si ita stipulatio, ubi stipulatio ne quis diuertat à Matrimonio sine causa improbat, non quia libertatem minuit, sed quia, inquit, contenti esse debemus pœnis legibus comprehensis, quinimo addit in fine, quod si stipulatio non excedat pœnam legalem, valebit, atque ita probat ille text. de quo prius, quod cum d.l. Titia, & text. in presenti, prohibeant stipulationem, quæ minuit libertatem, illam certè prohibent, quæ verat etiam ex causa recedere; posterius quod stipulatio pœnalis, per quam quis adstringitur ne recedat à Matrimonio sine causa, valet quando non excedit pœnas legis, & sic prædicta iura tantum habent locum in stipulatione indistincta, & absoluta, quod etiam aperte probat, d.l. ult. in fin. C. hoc tit. ubi valet stipulatio ne quis à sponsalibus sine causa recedat. Atque ideo vera ratio, ob quam interesse intrinsecum, vel circa rem peti non potest, est quia in hac promissione non reperitur in ipso facto promisso aliquid, quod æstimationem recipiat, quia id, quod principaliter promittitur, est Matrimonialis coniunctio, quæ æstimationem non patitur. Dòs vero, nec eius æstimatio peti potest, primò quia non est principaliter in promissione nubendi, secundò quia non habet causam lucrativam, sed onerosam, l. ult. §. si à socero, ff. qua in fraudem cred. & datur pro oneribus Matrimonij, l. pro oneribus, C. de iure dotium, & frequenter non sufficit cap. salubriter, de iur. iur.

10 Rursus etiam à communi sententia recedendum puto in eo quod aliquando interesse intrinsecum saltem damni emergentis ex sponsalibus peti posse censeo, ut si magnis sumptibus nuptiæ præparatae sint, vel vestes, aut aliam suppellectilem sponsus emat, aliàs non facturus, vel si in obtinenda dispensatione aliquis impedimenti expensas fecerit, quo casu, qui sine causa recederet, ad interesse conveniri poterit, nec actione de dolo, aut in factum, ut post alios contendit Salic. in l. 1. C. de sponsal. Abb. & Prap. ubi sup. sed etiam ex ipsa promissione, & contractu, tenetur enim vnuquisque refarcire damnum, quod culpa sua datum est, l. ff. ad legem Rhodiam, cap. ult. de iniur. Exodi 21. dedit autem culpa sua damnum sponsa, quæ sine iusta causa fidem fregit in prædictis casibus, ergo tenebitur. Præterea quoties interesse intrinsecum non reperitur in promissione, extrinsecum peti potest, l. numeris, ff. si certum petatur, l. 3. §. si per venditorem, ff. de action. empti; hic autem non reperitur interesse intrinsecum, ut dictum est; ergo intrinsecum damni emergentis rectè petitur. Item si peti non posset, aut repugnaret rationi, aut legi, sed convenit rationi ex dictis, legi non repugnat, quia leges à DD. adductæ agunt de pœnis diuerso casu appositis, ergo nihil impedit quominus ex sponsalibus ad prædictum interesse agatur, & per consequens non erit locus actioni de dolo, vel in factum, quæ cum in subsidium dentur, ubi omnes aliæ deficient, iuxta l. 1. in princ. & in §. si quis in dolo, & hic reperitur actio ordinaria ex sponsalibus prædictæ non competent. Doctores enim ex eo decepti sunt, quod crediderint omnem actionem ex stipulatione ad pœnam, vel ad interesse in hac materia prohiberi, quod superius approbavimus. Denique illud etiam contra DD. assero pœnam conventionalem hodie in sponsalibus apponi posse, ne quis sine iusta causa recedat, quod vitra supradicta ex eo conuincitur, quia illa tantum stipulatio prohibetur, quæ à Matrimonio sine causa prohibet recedere, si excedit pœnas legis, d.l. si ita stipulatio, sed ubi quis à sponsalibus iniuste recedit archis non datis, à lege pœnam non habet; ergo in ea specie conventionalis rectè sustinebitur, quod manifestè probat d.l. ult. in fin. C. hoc tit. &

faciunt quæ Abb. Prap. & Palat. dictis locis. Quæ omnia locum habent etiam in foro conscientie, in quo interesse damni emergentis semper debetur, luctu vero cessantis si certum sit, iuxta communem sententiam in c. 1. & in cap. conquestus, de iur. Syluest. verbo iura 1. q. 19. Sot. de iust. lib. 6. q. 1. art. 3. Nanar. in man. c. 17. q. 111.

S V M M A R I V M.

- 1 Sponsalia de futuro per copulam subsequuntur transseunt in Matrimonium, & n. 2.
- 3 Dubia in meliorem partem sunt interpretanda, & delicti suspicio vitanda quoad fieri potest.
- 4 Obicitur contra conclusionem text. & responderitur n. 5. & 6.
- 7 Matrimonium contrahens post sponsalia copula consummata, cum alia, an & quando teneatur in foro Conscientie cum secunda permanere, ostenditur, & n. 8.
- 9 Sponsalia de futuro per copulam subsequuntur ita transseunt in Matrimonium, ut nulla in contrarium admittatur probatio, etiam per confessionem partis.
- 10 Amplia etiam si ambo sponsi tempore copula protestentur se non intendere Matrimonium contrahere, quia nihilominus obligantur ad Matrimonium.
- 11 Matrimonia præsumpta cessant per Concilium Trident.
- 12 Probatio in contrarium non admittitur contra præsumptionem iuris, & de iure, nisi sit confessio partis, ut n. 14.
- 13 Filius admittit probationem in contrarium.
- 15 Probatio contra præsumptionem iuris, & de iure parte non opponente est valida.
- 16 Lex vel præsumit aliquid statuendo tanquam pro certo & sibi comperto, vel tantum præsumit tanquam verosimile, & probabile, prior modus præsumendi dicitur præsumptio iuris & de iure, posterior præsumptio iuris tantum.

C A P. Commissum. XXX.

Sponsalia de futuro per eandem copulam transseunt in Matrimonium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Prap. Mat. Socin. Petr. Greg. Alex. de Neuo, Camf. Cujac. Cened. collect. 131. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 19. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 566. temissuè Ximen. in concord. p. 1. & 2. & Casal. in annot.

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Con. de spons. p. 1. c. 4. §. 1. n. 2. cum seqq. Tiraq. de reuatu conuent. ad finem tit. n. 77. Victor. de Sacram. n. 241. cum seqq. Gregor. l. 3. verbo con ella, & l. 8. verbo mas en todas, tit. 1. p. 4. Palat. in repet. rubr. de donat. inter virum & uxorem §. 4. n. 1. Franc. Leo in thesauro fori Eccles. p. 2. c. 9. n. 18. Mascard. de probat. concl. 1027. Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. c. 10. n. 10. & compar. 12. n. 15. Menoch. lib. 3. præsumpt. 1. n. 6. cum seqq. Petr. Mozz. de contract. tit. de sponsal. §. de naturalibus spons. n. 4. Ledesm. 2. 4. q. 48. art. 2. Syluest. verbo Matrimonium 2. q. 15. Hurtado in tract. de Matrim. disp. 3. diff. 14. Basil. Pont. etiam de Matrim. lib. 2. c. 12. Gutier. de iuram. confirm. p. 1. c. 51. n. 12. & de Matrim. c. 27. n. 4. Valer. Regim. in praxi fori panit. lib. 31. n. 10. vers. 3. plures per Cened. id Decret. collect. 131. n. 1. Quod adeo verum est, ut etiam si sponsus

sponsus presente sponsa, & consentiente protestatus esset nolle per huiusmodi copulam Matrimonio consentire, adhuc illud probabatur ex eadem copula subsecuta post sponsalia, ut resoluunt Menoch. d. pres. 1. n. 15. Malcard. concl. 102. n. 11. Gutier. d. c. 51. n. 14. sic etiam quando quis unam ex pluribus duarum promittebat cognita postmodum carnaliter una ex illis, sponsalia illa transibant in Matrimonium cum ea, Menoch. d. presumpt. 1. n. 13. & 14. Spin. in speculo testam. gloss. 15. princ. n. 65. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 26. n. 8.

3. Quæ quidem principalis conclusio ex hoc text. desumpta probatur Matrimonium vel ex verbis, vel ex facto aut aliis signis indicari potest in foro exteriori, cum Ecclesia de oculis non iudicat, sed externas probationes, & coniecturas sequatur, D. Thom. in 4. dist. 28. quest. vnic. art. 2. atqui nulla n. videtur factum, aut melior coniectura consensus, quam si post sponsalia sponte se immisceant, quia nisi sponso in eo facto maritalem animum habuisse existimemus, oportet delictum graue contra diuinum præceptum præsumere, & iniuriam sponsæ illatam; iubent enim diuinæ, & humanæ leges dubia in meliorem partem interpretari, & delicti suspicionem evitare quoad fieri potest, Matth. cap. 7. Nolite iudicare, gloss. in Paul. ad Roman. 14. circa illa verba: Qui non manducat, manducantem non iudicat, D. Thom. 2. 2. q. 60. art. 4. & ibi Caiet. in hac re legendus, Limerio, ff. pro socio, docet Bart. receptus in l. non solum, §. sed vi probari, ff. de noui oper. nuntiat. Alciat. de presumpt. reg. 3. presumpt. 1. Hippol. ad l. 1. n. 68. C. de fidei. Socin. iun. conf. 76. n. 66. lib. 1. Aym. conf. 151. n. 18. Roland. conf. 11. n. 30. lib. 2. Ergo, &c. Confirmatur hæc iuris præsumptio ex eo, quia cum nubendi promissio præcessit, non ineptè videat Ecclesia iudicare animo adimplendi promissionem copulam fuisse subsequenter confirmatam etiam optimo simili à spirituali Matrimonio in quo votum solemne, & legitima professio indicatur, si aliquis se actibus professorum immisceat, iuxta cap. vidua, & cap. ultim. de Regul. ergo cum sponsi immisceant se actibus Matrimonialibus, rectè videntur Matrimonium contraxisse.

4. Sed tamen aduersus hanc interpretationem, & præsumendi causam insurgunt nonnulli, inter quos est Maior, & alij, quos refert Sor. citato loco, negantes Matrimonium potuisse ab Ecclesia iudicari ad evitandam delicti præsumptionem, mouenturque primo ex eo quod actus mali, seu prohibiti licet aliquo casu defendi possint, in malam partem interpretandi sunt, ut probat text. in l. 1. C. de fidei. & in cap. 1. de presumpt. Felin. in cap. cum dilecti, num. 2. de accusat. Abb. in c. 1. num. 7. de cleric. non resid. Dec. in cap. in presenti à n. 14. de probat. atqui accedere ad sponsam malum est, & prohibitum, quoniam etsi animo maritali fiat, contrahitur Matrimonium clandestinum, quod peccatum mortale est contra Ecclesiæ prohibitionem, de qua in rit. de clandest. desponsat. & synodalibus constitutionibus incutitur excommunicatio, item peccatum scandalum dum accedit ad eam, quæ sua esse non creditur; ergo frustra Ecclesia ad excludendam delicti suspicionem Matrimonium iudicat. Deinde contra hanc interpretationem, & præsumendi causam à DD. excogitata est cap. ult. hoc tit. ubi conatus ad copulam non facit ut ex sponsalibus Matrimonium iudicetur, cum tamen eadem excludendi delicti ratio in eo casu detur.

5. His tamen non obstantibus retinenda est communis sententia, & asserendum Ecclesiam dum Matrimonium contractum iudicat delicti præsumptionem evitare, tum quia S. Thom. & omnes Theologi in propo-

sito asserunt non peccare sponso, qui animo maritali se immisceant, tum quia actus ille debet in iudicio Ecclesiæ positus in meliorem partem debet assumi, fatemur tamen illam præsumendi causam fortasse non fuisse solam, sed etiam eam quod cum præcesserit promissio, non per iniuriam, sed animo adimplendi id fecisse existimantur. Argumenta verò in contrarium adducta facile refutantur, si ad prioris solutionem dicatur copulam inter sponso animo maritali posse considerari, aut per se, aut secundum leges, aut per accidens ex aliqua circumstantia, & humana prohibitionem. Priori modo nullius culpa est accedere ad sponsam, & sic accipienda est præsumptio illorum iniuriam, & doctrina D. Thomæ; actus enim per se considerantur, & iudicantur à lege, non verò ex circumstantiis, & accidentibus, nisi lex id declare. Unde licet fateantur dari in ea copula peccatum aliquod, aut rationem scandalum, aut humanæ prohibitionis, non inde aliquid sequitur contra principalem huius text. conclusionem. Rursus in confesso est quod quemadmodum in dubio non licet peccatum præsumere, sic etiam si necessariò præsumendum sit, minus credere oportet, hoc enim & proximi dilectio postulat, & fatentur DD. præcitat. & colligitur ex l. si preses 12. ff. de penis, & probat ex aliis Socin. in l. cum quartus, in fine, ff. de rebus dub. Aym. conf. 6. num. 69. Roland. d. conf. 11. n. 37. at qui dum lex præsumit copulam, animo maritali maius delictum effugit contra legem diuinam, & minus suspicatur contra legem humanam; ergo licet admittamus aliquam in eo casu culpam esse præsumendam, non propterea argumentum conuincit. Tandem ut omnem culpe suspicionem ab eo actu remoueamus, & defendamus sententiam D. Thomæ asserentis simpliciter non peccare sponso, qui animo maritali se immisceant, dicendum est prohibitionem Ecclesiæ, de qua in cap. cum inobedientia, de clandest. desponsat. tantum habere locum in his, qui ita contrahunt clam, ut non statuunt solemnitates Ecclesiæ observare, cum verè consensum adhibent de presenti, ut statim constituant in Ecclesia Matrimonium observare, non offendunt prohibitionem illam, quod & ipsa ratio suadet, ut probat c. 2. de iur. de clandest. desponsat. ibi: Si persona contrahentium hoc voluit publicare, accipienda sunt, & comprobanda tanquam si à principio in conspectu Ecclesiæ contracta essent. Unde fit ut sponsi, qui animo maritali se immisceant, ut postea seruatis solemnitatibus Matrimonium celebrarent nullam penitus culpam committant, iuxta sententiam D. Thom. ubi supr.

Posterior verò argumentum ex cap. ult. infr. hoc tit. 6. maiorem videtur habere difficultatem, sed responderi potest consequentiam parum valere, in his enim, quæ extensionem non patiuntur, propterea sunt præsumptiones legum, licet eadem ratio diuerso casu viget, non licet extensionem facere, propterea in terminis resoluunt Abb. in d. cap. ultim. num. 3. Ruin. consil. 1. 1. col. pen. lib. 2. Roland. consil. 32. num. 22. lib. 1. Si autem querat aliquis quare lex ad evitandam delicti suspicionem non indicauit Matrimonium ex conatu in d. cap. ultim. facile responderetur multò maiorem dari causam iudicandi Matrimonium ex copula, quam ex conatu, tum propter grauiorem culpam, & iniuriam sponsæ, tum etiam quia fortasse ex dissensu alterius conatus effectum non habuit. Item dicendum est Ecclesiam ex conatu nec iudicare Matrimonium, nec delictum præsumere, non prius, quia non putauit esse illam sufficientem coniecturam, non posterius, quia de eo non agit, arque ideo ineptè DD. aiunt in conatu præsumi delictum, potest enim fieri ut nec detur delictum, quia maritali animo conatus factus fuit, nec indi-

De Sponsalibus, & Matrimoniis, Tit. I. 493

tenetur Matrimonium, quia id Ecclesia non statuit, etiam tamen re vera potuerit esse Matrimonium. Etenim illa propositio quod dubia in meliorem partem accipienda sunt, negativè sumpta vera est, & in præcepto, ut scilicet non liceat privato iudicio malum de proximo indicare ex quocumque actu ipsius, quia non pertinet ad privatos de actibus aliorum indicare. Affirmativè verò sumpta, quod scilicet debemus bonum positivè indicare, nec semper vera est, nec in præcepto, sed tunc cum necessariò alterum indicandum est, prout contingit in iudicio publico, si fieri potest bonum indicetur, si id vel coniectura, vel probationes patiantur, quod si magis delictum suadeant, id indicare oportet, etenim publicum iudicium necessitatem habet iudicandi, & externas probationes sequitur, privatum verò nec indicare potest, nec probationibus adstringitur. Iuxta quæ resoluendum est quòd Ecclesia ex copula Matrimonium iudicat, quia apta visa fuit probatio consensus, & non solum delicti suspicionem evitat, sed bonum positivè credit in prædictis iuribus, ex conatu verò non iudicat Matrimonium, nec bonum credit positivè, nec etiam malum indicat, nec debuit indicare, quia falsasse in conatu peccatum non fuit, & iuxta hanc resolutionem refutatur argumentum, & explicanda est *reg. 2. de reg. iuris, d. l. merito*, & omnia quæ Doctores circa illam scribunt.

7 Ex quibus omnibus primò inferitur non videri veram Doctorem sententiam, dum aiunt eum, qui post sponsalia copula consummata Matrimonium cum alia contraxit, in foro Conscientiæ teneri cum secunda permanere, si animo fornicario ad priorem sponsam accessit, quam sententiam ante omnes probavit Vincent. hic Bar. & Abb. num. 4. Præpos. num. 3. qui falsò contrarium imponit Butrio, Conar. de sponsal. part. 1. cap. 4. §. 1. num. 9. Socin. conf. 28. num. 7. lib. 1. Et ex Theologis D. Thom. quodlibet. 7. art. 5. Dur. in 4. dist. 28. q. 1. & ibid. Palud. art. 2. Soc. dist. 27. q. 2. art. 4. dub. 2. asserens tam à nostris, quam à Theologis probari, Sylvest. verbo Matrimonium 2. q. 15. Ledelm. 2. 4. q. 3. art. 2. in fine, nec contrarium voluit Host. quamvis à nonnullis perperam intelligatur. Movenitur Doctores primum eo fundamento. Ecclesia in hoc text. non irritat directè, & dispositivè Matrimonium contractum post sponsalia copula consummata, sed per consequentiam irritum iudicat, ex eo enim quod prius ab Ecclesia præsumitur, & contrarium non admittitur, inferit Summus Pontifex non censeri verum posterius Matrimonium: atque ideo quemadmodum prius ex præsumptione validum indicatur, sic posterius ex præsumptione irritum censetur, ut colligitur ex verbis huius text. Sed in foro conscientie veritas, & non præsumptio locum habet. Ergo si verè prius in Conscientia non fuit Matrimonium, posterius in ea valebit. Præterea non est fortis Matrimonium illud quod ab Ecclesia ex copula præsumitur, quam quòd verbis de præsentis palam contrahitur; sed si Matrimonium de præsentis verbis tantum sine consensu contractum sit, posterius in Conscientia contractum valebit, ut omnes fatentur. Ergo sic erit in nostro corollario indicandum. Insuper si aliquid impediret secundum Matrimonium in Conscientia valere, aut esset prius, aut Ecclesiæ constitutio, ut patet, sed prius non impedit, quia in Conscientia Matrimonium non fuit, Constitutio Ecclesiæ id non facit, quæ in foro exteriori tantum indicat ex præsumptione, ergo nihil est quod impedit. Tandem hoc videtur probare, *cap. tua nos, hoc tit.*

Barbof. Collect. Tom. II.

Verum ex dictis planè colligitur contrariam sententiam veriorè esse, diximus enim Ecclesiam in hoc text. ex optimis coniecturis Matrimonium indicare, & contrariam probationem prohibere, sed ex hoc sequitur posterius Matrimonium etiam in foro Conscientiæ non valere, ergo conscientia bona est: maior patet ex dictis: minor verò sic probatur, leges difficultatem, & grane peccati periculum hominibus incutere non solent, à quo se liberare non possint, ut in simili probat *cap. literas, versic. parvo, de restitut. spoliat.* Iniiceret autem quasi perplexam difficultatem Ecclesia si dum Matrimonium iudicat ex copula, & contrarium probari verat, posterius aliquo pacto valere pateretur etiam in foro interiori, quia ad priorem coniugem redire cogeret, quæ coniux non esset in Conscientia, & à posteriori recedere, quæ verè esset coniux, nec vllum relinquatur medium, quo hæc difficultas evitari possit, quòd planè absurdum est, & de lege Ecclesiastica minime credendum. Insuper si Matrimonium postea contractum non fuisset irritum, vel esset quia in ea lege deficit potestas, aut voluntas legislatoris, prius non est dicendum, posterius ex ratione proximè adducta convincitur, ergo, &c. Tertiò ante hunc text. iam ab Ecclesia constitutum erat ut ex sponsalibus subsequente copula Matrimonium præsumeretur, *cap. veniens, il. 2. hoc tit. cap. 2. cap. per tuas, de condit. appof.* & contraria probatio interdicta: Gregor. autem IX. in hoc text. antiquam Ecclesiæ constitutionem declaravit, inferens ex ea non valere Matrimonium, quod post illud præsumptum fuisset contractum, & hoc solum fecit, ut constat ex text. in quo sequitur quòd sic consequentiam, & declarationem ad forum exterius tantum fecit, rem iam explicatam, & perspicuam iterum tractavit, quod absurdum est; ergo fateri oportet novissimum Pontificem, qui nunquam res ante constitutas, perspicuas suis legibus refricavit, dubium aliquod decrevisse, & per consequens ad utrumque forum consequentiam illam deduxisse. Tandem colligitur nostra sententia manifestè ex hoc text. ibi, *nec verum, nec aliquid*, & ibi, *de facto*, &c. & hoc videtur sentire Anchar. hic n. 5. dum ait constitutionem, quam Hostiens. optabat, hic contineri. Argumenta verò contraria parum vrgent, ad primum enim respondetur, quod scilicet dum text. disponit non valere posterius Matrimonium, consequentia illa ad forum interius ex antecedentibus rectè deducitur, ob prædictas rationes. Ad secundum, & tertium negamus minorem. Ad d. *cap. tua nos, hoc tit.* dicendum sponsalia ibi ante contracta non valuisse, & hoc constabat tam ex nominis mutatione, quam ex aliis, atque ideo ex copula non indicatur Matrimonium; nostrum vero corollarium procedit quando sponsalia valuerunt. Vnde consequitur ineptè Conar. d. num. 9. & alios contra Hostiens. asserere Ecclesiam non potuisse statuere, ut Matrimonium postea contractum in foro interiori irritum esset, quasi tunc sine consensu Matrimonium faceret. Etenim Ecclesia & potuit citra dubium, & fecit, nec tunc prius Matrimonium præsumptum sine consensu facit; sed præsumit per consensum fuisse factum: secundum vero indistinctè irritat, quia in re de potestate non licet dubitare, potest enim Ecclesia ex iusta causa, materia, aut causa efficiente, aliquos ad Matrimonium inhabiles reddere.

Secundò inferitur adeò vehementem esse hanc Ecclesiæ præsumptionem, ut nulla in contrarium admittatur probatio etiam per confessionem partis; diximus Matrimonium ex prædictis coniecturis præsumi;

Tt &c

& probationes in contrarium prohiberi, sed confessio probatio recte dicitur, ut probat *cap. in presentia, de renuntiatio. Clem. constitutionem, de elect. ibi* probationem tamen factam super iis per confessionem, l. i. in *fu. ff. de interloquit. action. Bart. in l. i. i. i. ff. de verb. oblig. Ias. in l. cum te, num. 11. C. de transactionibus, & contra communem defendit Aretin. & Dec. ad rubr. de probat. num. 9. Marant. de ordine indic. p. 6. actus 5. Ergo probatio per confessionem contra Matrimonium admitti non potest. Secundò quotiescumque negotium eius naturæ est, ut à partium consensu nihil pendat, tunc confessio non admittitur, quia fieret frans legi dum id quod per consensum efficere non possunt, simulata confessione fateretur, & obtinerent contra *l. non dubium, C. de legibus*, observant post alios Felin. in *cap. quanto, num. 3. de pres. Alciat. de presumpt. p. 2. num. 8. omnes in presentia*. Sed Matrimonium semel contractum à partibus dissolvi non potest, ergo contra illud confessio non admittitur. Præterea si confessio valeret, fieri posse, ut si re vera in eo Matrimonio ab Ecclesia præsumpto consensus adfuit, quo casu verum est in utroque foro postea partes in Matrimonio conspirantes per confessionem damnabiliter recederent. Si verò non admittitur confessio hoc solum mali sequitur, ut si re vera non consenserunt, cogantur tamen permanere, quod malum adhibito consensu quocumque tempore possunt effugere, sed prius gravissimum continet periculum, posterius verò nullum; ergo merito confessio admitti non debet. Tandem hanc sententiam aperte probat *cap. super eo, de eo, qui cognovit consanguineam uxoris*, quibus argumentis hoc corollarium probant Butr. & Abb. num. 5. hic, Zabart. num. 2. Præposit. num. 7. Felin. 8. Alciat. ubi supra, communis ex Cou. dicto loco, n. 3. Menoch. de arbit. casu 103. num. 8. qua in re immerito Couar. communem rationem condemnat, quæ aperte colligitur ex *d. cap. super eo*, & nulla alia excogitari potest. Nec obstat recepta doctrina gloss. in l. in contr. actibus, verbo nullo modo, C. de non num. pecun. gloss. in *Auth. de aequalitate dotis, §. aliud, verbo privilegium*, quæ habet contra præsumptionem iuris, & de iure admitti confessionem, resoluunt Ias. & Dec. n. 5. in d. l. cum te, 7. Socin. iun. conf. 17. n. 12. Paris. conf. 112. num. 42. lib. 1. Menoch. qui plures refert, *remed. 1. recuper. num. 219*. est enim hoc argumentum, & communis traditio intelligenda, quando negotium, de quo agitur, tale est, ut partium consensu dissolvi, aut mutari possit, propterea Doctores prædictis locis, intelligunt. Nec etiam obstat sententia glossæ receptæ in *con. testationes, de desponsat. impub. dum ait contra Matrimonium admitti confessionem*, ex cuius auctoritate, Butr. Abb. & Præposit. num. 8. in d. c. super eo, resoluunt in eo text. admittendam esse confessionem si utraque pars Matrimonio velit stare, aut alterius si pro Matrimonio agat, & cessat collusio, idem affirmat Couar. ubi supra num. 4. Menoch. d. casu 103. num. 9. etenim hæc sententia periculosa est, cum evenire possit ut partes inter se de dissolvendo Matrimonio agant, & ut eorum confessio probeat impedimentum, simulant se velle Matrimonio stare, atque ideo sola confessio in hac specie non admittitur, nisi aliis coniecturis iuvaretur, ex quibus omnis fraudis suspicio cessaret. Deinde contra Couar. advertendum est quod doctrina illius glossæ & communis in dict. *cap. super eo*, tantum procedit, quando agitur de dissolvendo Matrimonio propter impedimentum per partes irreversibile, propterea est consanguinitas, vel affinitas, atque ideo nunquam admitti debent, quando contra Matrimonium allegatur tantum defectus consensus, propterea est in hoc corollarium, quia tunc cum partes adhibito consen-*

su possint verum facere Matrimonium, melius est ut nullo pacto audiantur, quam cum periculo ab eo Matrimonio recedant. Ex quibus cavendum est à Sot. in 4. distict. 27. art. 4. q. 2. & q. 3. dum ait admittendam esse probationem in hoc text. eius, qui ostendit signa dissensus tempore copulæ, loquitur enim contra manifestam est quod omnis indirecta probatio, per quam concluditur sponsalia non valuisse, vel fuisse ante copulam dissoluta admitti debet, iuxta text. in *cap. nos, hoc tit. & communem ubi supra*, quæ omnia admittenda sunt, & intelligenda in Matrimonio de presenti in facie Ecclesiæ contracto, & iuxta formam Concilij Tridentini, ita ut si quis velit probare tempore contracti Matrimonij non consensisse, nunquam admittatur directè, si autem velit probare propter aliud impedimentum Matrimonium non valuisse, admitti poterit.

Tertiò inferitur quòd etiam si ambo sponsi tempore copulæ protestentur se non intendere Matrimonium contrahere, nihilominus obligatur ad Matrimonium. Ratio est, quia protestatio, seu factum patris contra legem non valet, *cap. sollicitudinem, de appellat. cap. cum inferior, de maiorit.* Sed hæc protestatio est contra legem volentem concurrentibus sponsaliis, & copula censi Matrimonium, ergo protestatio ad rem non facit, ita gloss. verbo *presumptum*, in *cap. per tuas, de condit. appof. n. 15* ad hoc celebrata per Aretin. l. Titia, §. 1. num. 11. ff. de iur. Marim. & communiter recepta secundum Præposit. in *cap. veniens, il. 2. num. 4. de sponsalib. Abb. Felin. & Rip. num. 95. in cap. cum M. de consensu, ubi laudat Baptista in repetit. num. 23. refert plures alios Doctores, Couar. de sponsalib. part. 1. cap. 4. §. 1. num. 18. quicquid novissimè dicat Basil. Pont. de Sacramentis Matrimony, lib. 2. cap. 12. num. 4. Nec obstat hinc communi sententia difficile argumentum, cui prædicti Doctores satisfacere debuissent, nempe præsumptio est coniectura sumpta ex signis verisimilibus, ut per Alciat. in initio tractatus de presumptis, post Doctores in rubric. eod. tit. sed in presenti specie non est vlla coniectura probabilis consensus in Matrimonium, quoniam constat ex sponzorum apertissima protestatione de dissensu; ergo non est locus præsumptioni legis censentis esse Matrimonium, in claris enim, & perspicuis non habent locum coniecturæ. Sed responderi oportet text. in presenti, non præsumpsisse, sed motum illis coniecturis tanquam causa impulsiva statuisse censi Matrimonium, atque ideo etiam si de dissensu constet in caso particulari, & ita causa impulsiva cesset, non cessat dispositio iuxta decisionem text. & gloss. in *cap. est Christus, ad fin. de iur. iur. & DD. in cap. cum cessante, de appellat.* quocirca multo rectius loquuntur Doctores qui affirmant dicta sponsalia fieri Matrimonium non per præsumptionem, sed per statum iuris, ut adnerit Luffe. Philip. de fiction. p. 2. & satis hoc indicat hic text. ibi: *Licet præsumptum Matrimonium videatur, quasi dicat aliud amplius est.**

Hodie per Concil. Trident. sess. 24. de reformat. 11 Matrimony, cap. 1. cessant Matrimonia præsumpta, ita ut eo attempto sponsalia per copulam subiectam, vel alios actus occultè habitos iam in Matrimonium non transeant, nisi consensus verus, & expressus præstetur coram Parocho, vel retribus: vade Doctores nostri Hispanici vnicò ore censuerunt text. in presenti sublatum fuisse Trident. Concil. decreto in d. cap. 1. eorum omnium prior huius sententia auctor fuit Nauar. vit memorandos, & omnium, quos anteriora secula pepererunt, in Divino Canone

De Sponsalibus, & Matrimoniiis, Tit. I. 495

Canonicis, & Caesareo iure doctissimis simul & piissimis, in man. c. 2. n. 1. 4. 4. & ante c. 2. n. 28. quem sequuntur Perez lib. 1. gloss. 5. vers. secundo corrigitur tit. 1. lib. 5. Ordin. & l. 2. gloss. 2. ante fin. vers. inferitur etiam tit. 1. lib. 8. eiusdem Ordinam. pag. 289. Azened. l. 1. n. 29. & 37. tit. 1. lib. 5. noua recop. & l. 4. n. 25. tit. 2. eiusd. lib. 5. Matien. in rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 53. 54. & 62. eiusd. lib. 5. Gutier. canonic. lib. 1. c. 18. n. 4. & de iuramento confirmat. p. 1. c. 51. n. 12. cum segg. Lancel. Gallia in consuet. Alex. gloss. maritus. q. 3. n. 1. Spino d. gloss. 1. n. 65. cum segg. Henric. in sim. lib. 1. c. 1. n. 7. Cenall. commun. contra commun. q. 130. num. 7. & q. 604. num. 20. & 750. n. 34. Cened. d. collect. 131. num. 2. Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 40. n. 3. optime Franc. Molin. compar. 10. a. n. 13. & post vtrum illum in signum mox eum sequuti fuerunt Itali, praecipue Menoch. pres. l. 1. n. 99. late Ioan. Bapt. Cost. cent. 2. disp. 40. Malcard. concl. 129. n. 7. & alij ab ipsis relati, apud quos haec est receptissima opinio, quicquid audacius quam par sit contrarium tenuerit Ioan. Petr. Bimi. conf. 62. n. 33. & Truifan. decis. 20. n. 4. lib. 1.

13 Contra praesumptionem tamen, &c.] Notatur ad hoc, quod contra praesumptionem iuris, & de iure non admittitur probatio in contrarium, vt per Hippol. sing. 16. Alciat. de pres. in princ. p. 2. ex n. 4. Couar. de spons. p. 1. c. 4. §. 1. n. 3. Rojas sing. 166. Bald. conf. 250. n. 6. lib. 1. Card. Tusch. tom. 6. lit. P. concl. 614. per tot. Donat. a Fina tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 9. num. 369. pag. 512. Azened. l. 1. n. 13. tit. 9. lib. 4. noua recop. Menoch. de pres. lib. 1. pres. 31. & 60. Malcard. de prob. concl. 122. Dionys. Paul. de vera quatuor Patriarchalium sed. erect. c. 16. n. 12. Farin. in praxi crim. p. 1. q. 36. n. 1000. cum segg. Cened. d. collect. 131. n. 3. Alex. Trentacinq. var. resol. lib. 2. tit. de pres. resol. 2. Valac. cons. 52. num. 13. Aldrete de religioso disciplina tuenda, lib. 2. c. 7. n. 5. Fictio tamen admittit probationem in contrarium. Gonzal. ad reg. 9. Cancell. gl. 51. n. 29.

14 Per confessionem autem partis praesumptionem iuris, & de iure admittitur probatio in contrarium, resoluunt Turzan. tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 9. n. 284. pag. 507. Donat. a Fina d. num. 369. Menoch. remed. recip. n. 221. Hippol. conf. 17. n. 7. & 8. & conf. 127. n. 20. Bald. conf. 2. n. 2. lib. 3. Butr. conf. 28. n. 2. in fin. & conf. 28. col. 1. vers. item ex quo, Castr. conf. 360. circa primum, num. 4. lib. 2. Roman. conf. 102. Super eo, num. 4. vers. aut procedit. Abb. conf. 89. n. 3. lib. 1. Ozalch. Pedem. decis. 101. n. 33. Card. Tusch. d. lit. P. concl. 614. num. 3. Malcard. d. concl. 122. num. 11. idem Menoch. d. lib. 1. pres. 61. Item & per testes legalissimos, Hippol. conf. 1. n. 77. Menoch. d. lib. 1. pres. 64. & per indirectum Aegid. Bellam. conf. 30. n. 6. vers. secundo, Crauet. de antiq. temp. verbo materia ista, n. 14. vers. quarto respondeo, Ozalch. d. decis. 101. n. 34. & seg. Card. Tusch. d. lit. P. concl. 614.

15 Illud tamen aduertendum duxi omni casu admittendam probationem contra praesumptionem iuris, & de iure, parte non opponente esse validam, vt resoluunt Roman. conf. 315. n. 1. Cald. Pereira de extrinsec. emph. tassus, c. 17. n. 10. & Malcard. d. concl. 122. n. 18. vbi n. 19. limitat quando ageretur de iure publico, vel favore animae.

16 Sed vt huius materiae termini melius percipi valeant, sciendum est quod lex vel praesumit aliquid statuendo tanquam pro certo, & si bi comperto, vel tantum praesumit tanquam verosimile, & probabile, dum de contrario non apparet. Prior modus praesumendi dici potest praesumptio iuris, & de iure; posterior praesumptio iuris tantum, quam distinctionem tradunt Bald. in rubr. n. 4. C. de probat. Bart. in l. filium, ff. de his, qui sunt sui. Alciat. de pres. p. 2. a. n. 4. & part. 3. a. princ. bene Menoch. in simili tract. lib. 1. pres. 3. & 4. Barbof. Collect. Tom. II.

Malcard. de probat. q. 10. n. 31. & 38. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 37. ex n. 8. varia vtriusque membri afferentes exempla; prioris scilicet iuris, & de iure praesumptum est, ex hoc text. vbi si quis sponsam de futuro carnaliter cognouerit, aded lex praesumit Matrimonium de praesenti sponfos facere voluisse, vt nullatenus probationem in contrarium admittat: aliud deducitur ex l. 5. §. ult. ff. de fideiussor. tur. aliud ex l. re indicata, ff. de regul. iuris. Posterioris membri exemplum, scilicet praesumptionis iuris tantum adducit Menoch. ex d. l. filium, vbi lex praesumit filium viri & vxoris illum, qui ex ipsis cohabitantibus nascitur, aliud melius sumitur ex l. si chirographum, ff. de probat. vbi si probato chirographum cancellatum, praesumit lex debitorem satisfecisse, & in multis aliis, veluti vbi lex praesumit pro iudice, c. super eo, de reuocatur. c. quoniam contra, de probat. pro Matrimonio, cap. ult. de re iudic. pro innocentia, l. merito, ff. pro socio, cap. estote, de regulis iuris in Decretal. & in multis aliis, quae vtroque iure passim occurrunt, & breuiter congerit Duaren. disp. lib. 1. c. 27. quae receptissima resolutio est necessaria retinenda, licet ab aliquibus impugnetur, quia haec nomina nullibi in iure repetiuntur, & ex his, & aliis impugnare nititur Philip. de fictionib. p. 2. c. 2. sed haec ratio nihil euincit, quia videmus plura nomina magistralia à Doctoribus fuisse non abs te excogitata, quibus facilius possent suos sensus explicare, & longiores distinctiones, quae in varios casus diffunduntur, breui methodo completi, & haec de quibus agimus accommodatissima sunt, vt lucem aliquam afferre possint huic materiae praesumptionum, quae latissime patet, & innumerabiles prope continet casuum figuras.

S V M M A R I V M

- 1 Sponsalia de praesenti non soluantur per sequens Matrimonium, etiam carnali copula consummatum, sed sponsalia de futuro etiam iurata soluantur per sequentia de praesenti.
- 2 Sponsalia & Matrimonium quibus verbis contrahi censentur, ostenditur.
- 3 Verba in Matrimonio an sint necessaria, remittuntur.
- 4 Matrimonium de praesenti prius contractum praesentur secundo etiam copula carnali consummato.
- 5 Sponsalia priora dissoluantur per Matrimonium cum alia contractum.
- 6 Annulus tradens vir feminae consensum coniugalem expriment Matrimonium censetur contrahere.

C A P. Si inter. XXXI.

Sponsalia de praesenti non soluantur per secundum Matrimonium etiam carnali copula consummatum, sed primum in suo robore permanet: at vero sponsalia de futuro etiam iurata soluantur per sequentia de praesenti. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchast. Panorm. Prapof. Petr. Gregor. Alex. de Neuo. Canis. Chjac. Viit. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 20. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 566. remittuntur Casal. in amot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2.

Collige ex text. quod quando verba in contractu Matrimonij proferuntur de praesenti, vt si vir dicat, accipio te in vxorem, hoc casu contrahitur Matrimonium; quando vero sonant in futurum, & denotant principium actus tantummodo, vt si vir dicat, promitto quod te ducam in vxorem, tunc solum contrahuntur sponsalia, ita Menoch. conf. 36. num. 11. & 12.

T t 2 Malcard.

Malcard. de probat. concl. 133. Gutier. de matrim. num. 1. cum seqq.

3 Verbis consuetis expressis. Ergo in Matrimonio verba sunt necessaria: sed pro veritate consule Fr. Emman. in sum. tom. 1. c. 2. 16. n. 5. Henric. in sum. lib. 1. c. 2. n. 6. Valer. Reginald. in praxi fori penit. lib. 3. n. 17. & 19. latè Sanch. de matrim. lib. 2. disp. 31. & citatos ad cap. tua 25 sup. hoc tit.

4 Etiam si sit carnalis copula subsequuta, &c. Notatur ad hoc, quod Matrimonium de presenti prius contractum præfertur secundo etiam carnali copula consummato, ut per D. Barbof. ad rubr. ff. solut. Matrim. p. 2. n. 81. ubi etiam agit de difficultate illa ex reg. l. quoriet. C. de rei vend. quæ huic resolutioni obstat, & n. 85. post alia dicit quod ideo primum Matrimonium de presenti præfertur secundo Matrimonio copula consummato, quia cum ex primo Matrimonio dominium corporis ad potentiam copulæ sit translatum in uxorem, non potest ille, qui iam dominus non est sui corporis, illud in aliam uxorem transferre ad eandem potentiam copulæ, arg. c. quod autem, supr. de in re patron.

5 Verum si inter ipsos, &c. Notatur ad hoc, quod priora sponsalia dissoluntur per Matrimonium cum alia contractum, ut per Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 48. Gutier. eod. tract. c. 27. à princ. Valer. Reginald. in praxi fori penit. lib. 3. n. 26. Vnde si sponsalia sint contracta cum duabus, & secunda fuerit carnaliter cognita, præsumitur cum ea Matrimonium in præiudicium primæ sponsæ, ita Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. p. 1. n. 17.

6 In glot. Dicente, ibi per inmissionem annuli. Notatur ad hoc quod si vir scemina consensum conjugalem expriment annulum tradiderit, Matrimonium censetur contrahere, ut per Con. de spons. p. 2. c. 4. n. 3. in princ. & in vers. id tamen, Menoch. de præf. lib. 3. præf. 2. n. 4. Malcard. de prob. concl. 1024. n. 2. & 3. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 22. n. 3. Gutier. eod. tract. c. 12. n. 2.

SUMMARIUM.

- 1 Nisus ad copulam non facit sponsalia de futuro transire in Matrimonium.
- 2 Præsumptio proueniens ex copula non prouenit ex nisu, & conatu ad illam.
- 3 Nisus ad copulam facit præsumi adulterium.
- 4 Conatus non reputatur pro actu perfecto.
- 5 Affectus non præsumitur nisi sequatur effectus.

CAP. Adolescens. XXXII. & vlt.

1 Sponsus per verba de futuro si sæpè nititur habere copulam, & non habet, si contrahat cum secunda de presenti, valet secundum Matrimonium, quia in primo non fuit consensus de presenti, nec præsumptus, & conatus non habuit effectum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Anch. Butr. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Petr. Greg. Alex. de Neno, Canif. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 20. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 56. remissive Ximen. in concord. p. 1. c. 2.

2 Collige ex text. quod etsi præsumatur contractum Matrimonium inter sponsos ob subsequutam copulam carnalem, attamen præsumptio hæc non infurgit quando copula verè secuta non fuit, sed solum internit nisus, & conatus ad eam, ut per Menoch. de præf. lib. 1. præf. 2. n. 2. & præf. 5. n. 1.

3 Licet sæpè nisus fuerit, faciens scilicet, quidquid po-

tuat, ita quod per eum non stetit proueniendo ad actum proximum, & immediatum, ut per Boet. decis. 3. 16. n. 1. nihilominus tamen ex hoc præsumitur adulterium, Perez l. 2. gl. 3. pag. 29. col. 2. tit. 13. lib. 8. Ordinam.

Cum conatus non habuisset effectum, Notatur ad hoc, quod conatus non reputatur pro actu perfecto, Boet. d. decis. 3. 16. n. 1. Nam affectus non punitur nisi sequatur effectus, Duen. reg. 35. Thomas de Thoma. in foribus legum, reg. 18. Aloyl. Ricc. in collect. decis. tom. 3. 5. collect. 1895. Bened. Agid. in comment. ad l. ex hoc iure, ff. de iust. & iure. p. 1. c. 7. n. 32. Franc. Galet. in marg. nota casuum conscientie, verbo affectus, Brun. à Sole in la. cis commun. eod. verbo, Farin. in praxi crimin. p. 1. q. 17. n. 49. Card. Tusch. tom. 2. lib. C. concl. 544. quorum aliqui limitant in delictis atrocissimis videlicet in crimine læsæ maiestatis, simoniæ, assassiniæ, veneficiæ, & in volente aliquem veneno perimere, latè & eleganter Illustrif. D. mens. Rodericus à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus in comment. ad c. 1. n. 2. cum seqq. dist. 47.

De Desponsatione Impuberum.

TIT. II.

VPER hanc rubr. scripserunt Zab. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex. de Neno, Durand. in breuiario aureo iur. Canon. & in speculo iuris sub hoc tit. lib. 4. Steph. Rachin. in continuatione tituli. Decretal. Ioan. de Londris in breuiario sanctorum Canonum, Petr. de Ramena in compendio iuris Canon. Martin. Mesnard. in epitoma Decretal. Dan. Venat. in analysi methodica iuris Pontif. Goffred. & Host. in sum. huius tit. Alex. Callan. & Anast. Germon. in paratitulis ad quinque libros Decretal. Barthol. Carthag. in exposit. tit. iuris Canon. Canif. in sum. eiusdem iuris nouissimè Ioan. Honor. lib. 3. summ. Decretal. omnes sub hoc tit.

SUMMARIUM.

- 1 Pater pro filio impubere sponsalia contrahit, præbere verò non nisi consentiat.
- 2 Verbum, debet, importat de sui natura necessitatem.
- 3 Filius de honestatis debito tenetur adimplere sponsalia, quæ pater ipsius nomine contraxit.
- 4 Filius, vel filia licet patris consensum honestè exigant ad Matrimonium, tamen eo non petito tenentur tractus conjugalis.
- 5 Filius quoad contrahendum Matrimonium non tenetur parenti illud præcipienti obedire.
- 6 Refertur novus intellectus ad text. in præsent.

CAP. Tua nos. I. Hormisdas.

PATER pro filio non adulto potest contrahere sponsalia, quæ cum filius adoleuerit, tenetur omnino adimplere, sed pro filio adulto non potest, nisi ille consentiat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Anch. Butr. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Alex. de Neno, Canif. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 22. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 568. remissive Ximen. in concord. p. 1. c. 2. refertur ab Ant. Auguit. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 2. Hormisdas.

De Desponsatione Impuberum, Tit. II. 497

Hormisda auctor huius text. natione Campanus ex Patre Iusto patria Fruinate, fuit summa concordia creatus Pontifex 7. Kalend. Augusti anno Christi 1144. tempore Anastasij Imper. Provinciale Synodum in Vrbe habuit, omniumque consensu Eutyechianos iam antea improbatos damnauit, & Manichæos iterum in Vrbe Roma pullulantes, eorumque Codices ante fores Basilicæ Constantinianæ incendio consumpsit. Obiit 8. Idus Augusti 522. cum sedisset annos nouem, & dies decem, perfectus honestissime Pontificio munere, vide Card. Baron. tom. 6. anno Christi 1144. cum seqq.

2. *Omnino debet hoc adimplere.* Ergo debet filius de præcepto implere sponsalia, quæ pater ipsius nomine contraxit, tum ex illo verbo, debet, quod importat de sui natura necessitatem, vel præceptum, ut referunt citati per me de dictio. & clausul. dist. 62. alias in tract. de dictioib. usqueq. dist. 77. n. 1. tum quia adest etiam dictio, omnino, quæ præcisam necessitatem importat, ut etiam resoluunt citati per me dist. tract. dist. 206. n. 3. Quare ita hanc partem per hunc text. tenentur Sot. in 4. dist. 29. q. 1. art. 4. conclus. 3. Nauar. in man. c. 14. n. 1. Fr. Emman. in summ. tom. 1. cap. 23. n. 6. tenentes per hunc text. posse patrem desponsare infantem, qui cum ad legitimam ætatem peruenierit, teneatur obsequere, quod pater promittit. Obstat tamen primò, quia sponsalia sine promissione & consensu eorum, qui obligantur, contrahi non possunt, l. sponsalia 1. hoc tit. text. in presenti; sed in infante non datur consensus, qui nescit consentire; ergo à patre obligari non potest. Secundò obstat, quia non habet pater maiorem potestatem ad obligandum filium, quam ipse filius habeat, filius autem in ea ætate non contrahit; ergo nec pater pro eo. Tertio obstat hic text. dum in principio ait, non posse patrem obligare filium maiorem septennio, nisi is consentiat, sed eandem potestatem habet in eo, quam in infante; ergo infantem, qui non consentit, non obligabit. Quod obstat maximè text. apertus in cap. unic. hoc tit. lib. 6. ubi sponsalia contracta per parentes pro filiis infantibus non valent, nisi postquam perueniant ad ætatem legitimam approbauerint. Quintò obstat contra illa verba text. *omnino debet hoc adimplere*, quod etiam is, qui post septennium contraxit, non tenetur omnino, sed potest si voluerit, pœnitere, cap. de illis, il. 2. in fr. hoc text. ergo & infans, quem pater obligauit, poterit recedere.

3. Vnde alij melius verba prædicta huius text. intelligunt non de præcepto, sed de honestatis debito: sic gloss. hic, verbo debet, quam sequuntur in presenti, Ioan. Andr. n. 8. Zab. n. 1. Butr. n. 4. Anchar. etiam n. 4. Abb. n. 7. Henric. Boich. n. 4. Præp. mun. 4. & Alex. de Neno n. 13. Sarm. selectarum lib. 1. c. 13. n. 8. Petr. de Ledesma de Matrim. q. 43. art. 2. ad fin. Henric. in summ. lib. 1. c. 13. n. 13. Sanch. de Matrim. lib. 4. dist. 23. n. 3. Rebel. de obligat. iustitia. p. 2. lib. 4. de sponsal. q. 6. Valer. Reginald. in praxi fori pœnit. lib. 3. n. 13. Bonac. de Matrim. q. 1. p. 4. n. 9. vers. nec obstat, cap. 1. Nam verum est quod licet filius, vel filia patris consensum honestè exigat ad Matrimonium, tamen eo non petito tenet contractus coniugalis, ut per Conar. de sponsal. part. 2. c. 3. §. 8. num. 1. Perez l. 1. colum. 8. gloss. e se qualquiere, tit. 1. lib. 5. Ordinam. pag. 285. Bonacin. commun. crimin. part. 1. verbo Matrimonium, fol. 111. Menoch. consil. 69. n. 19. cum seqq. & consil. 198. n. 38 & de arbit. casu 453. n. 8. & de presumpt. lib. 4. præs. pt. 189. num. 55. Franc. Viuian. Neapol. decis. 523. n. 13. Gama Lusitania decis. 314. num. 1. Ceval. commun. contra commun. q. 503. n. 30. Baptista Costa de facti scientia, & ignorantia regul. 11. Bernard Graue. ad præc. Camera Imper. lib. 2. conclus. 95. Barbol. Collect. Tom. 11.

considerat. 1. Et filius quoad contrahendum Matrimonium est ita liber, & sui iuris, ut non teneatur parenti illud præcipienti obedire sub aliqua lethali culpa, nisi quando multò interesset parentum, ut filius tale Matrimonium inear, veluti si esset medium ad graues inimicitias componendas, quæ essent inter parentes, & consanguineos eorum, cum quibus est contrahenda Matrimonium, ut per Petr. de Ledesma de Matrim. q. 47. art. 6. dub. 2. conclus. 2. Menoch. consil. 69. n. 28. & 31. Fr. Emman. in summ. tom. 1. c. 201. n. 6. Henric. in summ. lib. 1. c. 9. D. Barbol. in l. 1. ff. soluto Matrim. p. 4. n. 37. Sanch. d. dist. 23. n. 4. Sayr. in clau. regia. lib. 7. c. 5. n. 12. Cenal. d. q. 503. sub n. 33. Bernard. Graue. d. conclus. 95. consil. 128.

Verum licet supradictus intellectus ad nostrum text. communis sit, & receptus, tamen ei acquiescere nunquam potui, offendit enim eius literam; & ideo defendi non potest, quia de honestate tam adules, quam infans tenentur, nisi iustam habeant contradicendi causam, quod text. in presenti, negat in princ. Deinde ex verbis subsequentibus colligitur in hoc text. necessitatem filio imponi, quia illa dictio, omnino, præcisa est, & ideo merito reprobat nonissimè Basil. Pont. in tract. de Sacram. Matrim. lib. 1. c. 9. n. 10. ubi etiam reuocat intellectum Canisij in presenti, interpretantis filio impubere hanc necessitatem imponi, ut pubes factus teneatur patris factum approbare, nisi iustam habeat reclamandi causam, & tandem videtur remanere quoddam hoc text. solum conuincitur necessitas olim imposita filiis non contrahendi Matrimonium sine parentum consensu.

Quare aduertendum duxi præcipuam filiorum eorum ad patrem ea ætate, qua se gubernare non possunt, pertinere, id est, usque ad 14. annum. Arist. lib. 5. Ethicorum c. 6. D. Thom. 2. 2. q. 106. art. 12. & quodlibet. 2. art. 27. Sot. in 4. dist. 27. q. 2. art. 2. Ledesma in 2. 4. q. 9. art. 10. Conar. lib. 3. var. c. 14. n. 3. & ideo si pater filium Religionis offert, vel cum collocat Matrimonio, non poterit usque ad 14. annum contradicere, sed dicitur in patris voluntate usque ad eam ætatem perseuerare, cum infirma illa ætas non habeat voluntatem sanam, l. furiosus, ff. de reg. iuris, perfectio autem 14. anno bene potest repugnare & rescire, sic sunt intelligenda iura, quæ dicunt, Monachum facit paterna deuotio, vel professio, scilicet usque ad decimumquartum ætatis annum facit Monachum paterna deuotio, postea verò perfectio 14. anno professio voluntaria profitentis, cap. si virum, cap. cum sumus, sup. de regularibus, c. Monachum 20. q. 1. vnde iam colligitur ad nostrum text. vera interpretandi ratio, quia hic minor septennio contraxit sponsalia, & pater pro eo, & usque ad 14. annum non potest dissentire, quo impleto vel ratificare, vel dissentire potest, c. 1. n. 20. q. 2.

Re vera nunc maturè discussa hic intellectus refellitur primò, quia supponit filium absque consensu suo dictis, aut factis expresso obligari ex patris promissione, & sponsalia illa statim valere, quod est falsum, & contra text. in cap. unic. 30. quest. 2. & in d. cap. unic. hoc tit. lib. 6. Secundò, quia ex eo sequeretur quod etiam pro adulto non consentiente pater posset promittere, qui pariter est in potestate patris, quod aperte negat text. in presenti. Vnde pro verò intellectu dicendum puto quod ad sponsalia necessariò requiritur consensus eorum, qui obligantur, ut dictum est, qui tamen vel expressus, vel factus aliquo significatus sufficiat, atque ideo contracta ab infante, vel à patre pro eo, nullius esse momenti, quia consentire nescit, ex d. cap. unic. & ex cap. literas, cum seqq. hoc tit. & sponsalia contracta à patre pro filio adulto non consentiente, & pro infante in eo

T 23 conue

conueniunt quoddam utraque non valent, & in eo differunt, quod illa nunquam valent, eiusque voluntas expostatur, quia dissentire potest, & consentire; hac vero utque ad septennium non valent, postea vero approbatione conualecunt, & negligitur ante septennium infantis consensus, quia prestare non potest, vt ex hoc text. colligitur, iuxta quæ pater potest tradere infantem, non vt ex ea promissione, & facto partis obligetur, sed vt cum peruenerit ad annos discretionis approbando factum patris ex suo consensu maneat obligatus, habetque paterna promissio illam intrinsecam conditionem, si infans maior factus traditionem patris approbauerit. Videbitur autem approbasse non ex eo solum quod sciens taceat, vt in adultis probat l. sed et i. ff. hoc tit. sed cohabitando cum sponsa, aut accipiendo, & dando munera, vt exprefit d. cap. vnic. in princip. gloss. Abb. & Prapof. in d. cap. lueras. Infit. Canonica sub hoc rit. de desponsat. impuberum ad finem.

His suppositis intellige in hoc text. infantem traditum a patre non obligari ante septennium, quia sponsalia non valuerunt, sed post completum septennium cohabitando cum sponsa, contractus à principio nullus approbatione eius conualecit, & tunc magis ex consensu suo, quam ex pacto patris obligatur, quod autem text. in fin. ait teneri filium omnino adimplere cum ad perfectam ætatem peruenerit, intellige eo modo, quo ceteri impuberes, vt si cum primū septimum annum impleverit reclaimer, obligatio euascat, fin autem taceat, præcisè teneatur, & hoc pacto cessant omnes difficultates, & ita text. in prædictis verbis dupliciter intelligi potest, aut post perfectam ætatem ad sponsalia ante 14. annum, quo casu reclamare non potest, aut post perfectam ætatem ad Matrimonium, quo tempore si statim non reclaimer, amplius pœnitere non potest, & præcisè tenebitur, vt probat text. in d. cap. de illis. Nec adhuc obstat text. in d. cap. vnic. quia agit de sponsalibus ante septennium, & in eo statu indicat non valere, text. autem in presenti, considerat sponsalia filij à patre traditi post septennium, quo casu confirmatur facto filij, licet aut ea non valuerit.

S V M M A R I V M.

- 1 Impuberes ambo, vel alter, nisi pro bono pacis, coniungi non debent.
- 2 Præceptum de quo in hoc text. obligat ad mortale.
- 3 Sponsalia contrahentes ante septennium an peccent mortaliter, ostenditur, & n. 4.
- 5 Episcopus potest dispensare vt impuberes Matrimonio copulerentur.

C A P. Vbi non est. II. Nicol.

1 Sponsalia contrahi non possunt quando vnus, vel Sanio contrahentes non sunt in ætate, nisi adsit aliqua vigentissima causa, vt pro bono pacis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Prapof. Mar. Socin. Alex. de Neuo, Canis. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 23. Alagona in compend. iuris Canon pag. 568. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 2. c. 4.

2 Districtius inhibemus ne aliqui, &c. Ergo huiusmodi præceptum de quo in text. obligat ad mortale, vt docent Petr. de Ledesma de Matrim. q. 43. art. 2. dub. 3. Henric. in sum. lib. 1. c. 13. n. 13. Sanch. de Matrim. lib. 2.

disp. 17. à princ. Val. r. Reginald. in praxi fori pœnitenti. lib. 3. n. 171. vers. notandum est secundo.

Sed maximum dubium est an text. in presenti, intelligatur de sponsalibus: in quo dubio duæ sunt Doctorum sententiæ sibi inuicem contrariæ. Prima ait text. in presenti, etiam loqui de sponsalibus, ac per consequens contrahentes sponsalia ante septennium peccare mortaliter, nisi vigentissima necessitas, vel ignorantia legis illos excuset, ita gloss. verbo coniunguntur, in presenti, quàm hic sequuntur Host. sup. eod. verbo, Ioan. Andr. n. 5. Anchar. n. 3. Butr. n. 7. & Alex. de Neuo n. 10. Henric. d. cap. 13. num. 13. Bonac. de Matrim. q. 1. puncto 4. num. 6. resolutens etiam pœnos ante septennium sponsalia contrahentes peccare mortaliter si tunc habeant rationis vsum, & ob ignorantiam legis non excusentur.

Verum altera sententia probabilior, & receptor tener, text. in presenti, non intelligi de sponsalibus, & sic nullo modo esse culpam lethalem contrahere sponsalia ante septennium, quia hic text. dicit non coniunguntur: at sponsalia non sunt propriè coniunctio, sed coniunctionis promissio, & cum res pœnalis, & prohibitoria sit, non est extendenda ultra proprium significatum; tum quia si pueri ante septennium rationis vsum destituti sunt, non habent culpam, & nil prius agunt, sed more pœtaci verbum proferunt, si autem vsum rationis septennium proueniat, ea esset ætas Canonibus præscripta ad sponsalia, vt resolutum citat DD. ad cap. iuuenis. n. 9. sup. de sponsal. Quare hanc partem merito tuerent Sanch. d. disp. 17. num. 4. Reginald. de Sacram. & censuris, tom. 2. disp. 21. dub. 5. n. 54. Guiter. de Matrim. c. 2. n. 14.

Nisi foris, &c. Notatur ad hoc, quod Episcopus potest dispensare vt impuberes Matrimonio copulerentur, ad illumque pertinere cognitionem an causa sit iusta vt Matrimonium ineant, videlicet quando sunt propè ætatem, & dubium est an malitia eam suppleat, ita Henric. d. c. 13. n. 12. vbi dicit dispensationem valere pro vtroque foro, refert Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 104. n. 12. sequitur Bonac. de Matrim. q. 1. puncto 4. num. 13. & sentire videtur Valer. Reginald. in praxi fori pœnitenti. lib. 3. n. 171. vers. notandum est secundo, quos refero ego ipse de officio & potestate Episcopi p. 2. allegat. 35. n. 20. vbi addo summum Pontificem voluisse dispensationem, de qua hic, tacite Episcopis concedere, cum illam sibi non referuasset, iuxta resoluta per me d. n. allegat. 33. n. 17.

S V M M A R I V M.

- 1 Puberes sunt quoad Matrimonium, qui ex habitu corporis concipere & generare possunt.
- 2 Fœmina cur citius pubescant, quàm masculi, ostenditur.
- 3 Matrimonium ante pubertatem initum validum est, si adsit potentia generandi, & sufficiens discretio ad se obligandum.
- 4 Masculus, & fœmina ante pubertatem, non presumuntur apti ad generationem.
- 5 Potentia generandi ante pubertatem an aliquando extiterit, ostenditur.

C A P. Puberes. III.

Puberes, seu apti ad Matrimonium dicuntur, & sunt qui ex habitu corporis ostendunt pubertatem, & generare possunt, & puerperæ sunt, quæ in annis puerilibus pariunt, & sic pubertas pro Matrimonio non consideratur ex numero annorum. Colligunt

De Desponsatione Impuberum, Tit. II. 499

gant ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Prapof. Marian. Socin. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 23. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 568. remiffiue Ximen. in concord. p. 1. & 2. defumitur ex D. Ifid. lib. 11. etymolog. c. 2. & refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 2. c. 7.

2. Quamvis tardiffime pubefcat. Hic curiofe interrogari poteft cur fœminæ citius pubefcant quàm mafculi; & refpondebitur hoc totum naturæ tribuendum, quæ mulierem citius ad mouet generationi, ficut enim eft breuioris vitæ, ita citius perficitur, vide Tiraq. l. 6. comb. gloss. 1. p. 6. n. 38. Gutier. in auth. de Sacram. puberum, n. 1. & 2. C. si aduersus vendit. & remiffiue de Matrim. c. 2. n. 17. in fin. Buccaron. de different. inter iudicia ciuilia, & crimin. different. 79. n. 8.

3. Et generare non poteft. Notatur ad hoc, quòd validum eft Matrimonium ante pubertatem initum fi tunc adfit potentia generandi, & fufficiens difcretio ad fe obligandum, vt per Couar. de fponfal. p. 2. c. 5. Cened. ad Decret. collect. 1. 8. n. 5. & 6. latè Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 104. n. 1. cum feq. vbi n. 4. refoluit quòd in dubio nec mafculus, nec fœmina præfuntur apti generationi ante dictam pubertatis ætatem completam, de quo etiam Sord. conf. 364. n. 33.

5. Nec mirum eft, quòd ante pubertatem adfit potentia generandi, Salomon enim in decimo, vel vndecimo anno genuit Roboam; Achaz eiuſdem ætatis Ezechiam genuit; puer nomen annorum nutritiem grauidauit, vt refert D. Gregor. lib. 4. dial. relatus à gloss. in ſumma 20. q. 1. & D. Hieron. epist. 32. ad V. ralem pref. byr. narrat fe audiuiffe idem de puero decem annorum, de quibus omnibus vide fi lubet Tiraq. d. gloss. 1. p. 6. n. 37. Couar. d. c. 5. n. 5. Henric. lib. 11. c. 13. n. 11. in comment. lit. P. Ferrer. in confit. Catalania gloss. 1. n. 12. Pined. in Monarchia Ecclef. lib. 3. c. 22. §. 4. ante fin. Nau. conf. 39. n. 13. ſub tit. de fponfal. in antiq. vbi etiam refert puellam decem annorum peperiffe in regno Neapolitano, & Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 104. n. 29.

SVMMARIVM.

1. Impedimentum publicæ honeſtatis non oritur ex ſponſalibus contractis cum minore ſeptennio, ſecus ſi cum maiore, vel cum minore conſentiente poſt ſeptennium, & affinitas ſequens diſſoluit ſponſalia præcedentia de futuro.
2. Sponſalia requirunt ætatem ſeptem annorum completorum.
3. Etatem eandem ad ſponſalia, & diuerſam ad Matrimonium cur ius præſcripſerit in viris, & fœminis, oſtenditur.
4. Impedimentum publicæ honeſtatis non oritur ex ſponſalibus contractis cum minore ſeptennio.

CAP. Literas. IV.

Alex. III.

1. Sponſalia quando adultus contrahit cum minore ſeptennio, non naſcitur impedimentum publicæ honeſtatis, imo poteſt accipere matrem puella in vxorem; ſed ſi poſtquam puella compleuit ſeptennium, illam duxit in Matrimonium, non tenet Matrimonium, & ſunt ſeparandi, quia cum ex tunc ſponſalia conſuetuerunt placere, iam ſunt valida, & ſi cognouit matrem non poteſt cognoscere filiam. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan.

Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Prapof. Petr. Greg. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 28. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 568. remiffiue Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 2. c. 12. & eſt poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. p. 12. c. 2.

Antequam ſeptimum annum compleuiſſet. Ergo ſeptennium completum deſideratur in ſponſalibus, vt per Couar. de ſponſ. p. 1. c. 2. n. 2. Perez l. 2. gloss. 5. verſ. qua autem, tit. 1. lib. 5. noua recop. Henric. in ſum. lib. 11. c. 13. n. 9. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 16. n. 2. Gutier. cod. tract. c. 2. n. 1. cum ſeqq. Bonac. cod. tract. q. 1. punct. 4. n. 1. cum ſeqq. qui etiam reſolunt ſponſalia contracta ante ſeptennium malicia ætatem non ſupplente eſſe nulla, niſi paulò ante ſeptennium contracta ſint, vel poſt legitimam ætatem expreſſe vel tacite ratificentur. Hic curioſe quæri poteſt cur eandem ætatem ad ſponſalia in viris, & fœminis ius præſcripſerit, cum tamen diuerſam ad Matrimonium perat; Reſp. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 16. n. 6. ex eo procedere, quia ad ſponſalia ſufficit rationis vſus, & eodem tempore viris, & fœminis aduenit, ad Matrimonium verdò potentia generandi deſideratur, quæ tardius in viris reperitur.

Matrimonium non diſſoluit. Ergo ex ſponſalibus contractis cum puella minore ſeptennio, non oritur impedimentum publicæ honeſtatis, vt per tot. in 4. diſt. 41. queſt. vnic. art. 2. verſ. vnde ſiue habens defectum ætatis, Vexac. in ſpeculo coniugatorum, p. 1. art. 52. verſ. ſecunda concluſio, & Steph. de Gaeta in repet. c. ad limina 30. q. 1. in §. 4. n. 45. quos refert Cened. ad Decret. collect. 19. n. 3.

SVMMARIVM.

1. Sponſalia nulla ex defectu conſensus non creant publicæ honeſtatis inſtitutam, alia verò ſic, licet legitimo modo fuerint diſſoluta.
2. Sponſalia nulla ob defectum ætatis poſtquam illa aduenerit expreſſe, vel tacite reſtificari poſſunt.

CAP. Accessit. V.

Sponſalia quando contrahuntur cum aliqua puella, ſi non compleuit ſeptem annos, ſi poſtea aduenerit ſeptennio puella non vult conſentire, ſponſus poteſt accipere matrem puellæ in vxorem, præcipue ſi fuerit à tali deſponſatione ab Epifcopo abſolutus; ſecus eſt ſi ſponſalia contrahat cum puella, quæ ſeptem annos iam compleuit, tunc enim licet puella nolit conſentire, & ſit ſponſus pro ipſo iure abſolutus, tamen ob honeſtatem non poteſt accipere matrem in vxorem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Prapof. Mar. Socin. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 24. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 568. remiffiue Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 2. c. 6. & eſt poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. p. 6. cap. 7.

De materia vide dicta ad cap. præced. quod concordat cum text. in præſenti.

Si conſensus poſtea non accedit. Ergo ſponſalia nulla ob defectum ætatis poſtquam illa aduenerit expreſſe vel tacite ratificari poſſunt; vt per Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 16. n. 5. Gutier. cod. tract. c. 2. n. 8. & 9.

S V M M A R I V M.

- 1 Puella inter nobiles annos desponsata & tradita, si pubes facta petat licentiam alteri nubendi, non auditur si vir iurat se eam cognovisse, nec auditur si nondum pubet, sed proxima pubertati probeatur cognita.
- 2 Iuramentum deferendum est viro super copula habita cum uxore ad eius domum tradita, & quomodo id intelligi debeat declaratur.
- 3 Iuramento viri dicentis se copulam habuisse cum impubere non est standum.
- 4 Verba, circa duodecimum, quomodo intelligenda.
- 5 Pubertati proximus quando quis dicatur relinquatur iudicis arbitrio.

CAP. Continebatur. VI.

Alex. III.

1 Puella inter annos nobiles si sit tradita in uxorem alicui, & tradita ab ipso, postea vero in aetate dicat se nunquam consensisse, & velle alterum, si vir iuret eam cognovisse, creditur viro, & non puella. Si vero sit proxima aetati ut in undecimum vel circa duodecimum annum, & cum suo consensu desponsata & cognita a viro, non debet separari, praesertim si parentes eius dicant illam fuisse in aetate legitima. Item si infra nobiles annos puella est desponsata, non licet sponso accipere consanguineam sponse, nec sponsae consanguineum sponso. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Prapof. Mar. Socin. Alexand. de Neuo. Canis. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 26. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 569. remissioe Casal. in amor. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 2. c. 8 & est post Concil. Lateran. p. 6. c. 10.

2 Si id firmanerit iuramento. Notatur ad hoc, quod viro super copula habita cum uxore ad eius domum tradita, & cum eo cohabitante, deferendum est iuramentum, ut per Viu. rom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 2. n. 3. vers. si de circo. Mascard. de probat. concl. 112. n. 23. & concl. 452. n. 14. & concl. 1410. n. 12. cum segg. Farin. de delict. p. 4. decis. 32. n. 1. & Rote decis. 128. n. 4. in collect. nouiss. alias p. 4. diuers. Intelligi procedere extante sola assertionem viri & mulieris, nam stabitur tunc viro iuranti, non autem mulieri, ut text. habet; si vero per alias probationes mulier intentionem suam, & assertionem probaret, tunc magis stabitur mulieri, quam viro, quamvis iurato, cum text. hic, & similes locum habeant cum mulier non probat contrariam, ita Tiraq. de retract. tit. 1. §. 4. gloss. 1. n. 1. Mascard. d. concl. n. 25. & concl. 1410. n. 15.

3 Verum autem standum sit iuramento viri dicentis se copulam habuisse cum impubere, quaestio est non contemnenda, in qua verior tenet opinio non lat esse id iuramentum, quia text. in praesenti, in vers. si autem, diversificari debet a praecedentibus in facto, & in iure, ob particulam illam aduersatiuam, autem, iuxta text. & DD. per me citatos de diction. & claus. dist. 37. & ideo debet intelligi dum ibi dicitur puellam pubertati proximam a viro cognitam non esse ab eo separandam, quando ea copula sufficienter probatur, quando autem paulo ante ibi dicitur standum iuramento viri in hac copula, intelligitur quando foemina pubes est, ita Alex. de Neuo in praesenti, mem. 32. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 104. n. 33. quicquid Abb.

hic n. 7. Butr. n. 10. & Prapof. n. 3. resoluunt standum tali iuramento, ac iudicari Matrimonium si puella proxima fuerit pubertati, ut in undecimo anno, vel circa duodecimum.

In decretis. In Concil. apud Compend. c. 20. vt est apud Borchard. lib. 9. Decret. c. 42. & Iuon. p. 8. c. 280. Etati proxima, &c.] Intelligi de undecimo capto, & non de plenè perfectio, & verba alia, ubi, vel circa duodecimum, intelligi de femeltri ante finem duodecimi, Menoch. de arbit. casu 57. n. 34.

In gloss. Proxima, ibi, potest dici, quod cum distat a pubertate per sex menses. Hac gloss. dicit pubertati proximum dici eum, qui ab ea per sex menses distat, leguntur hic Innoc. n. 2. Anchar. n. 4. Zabari. n. 3. & 6. Alex. de Neuo n. 13. in fine, & Abb. n. 9. ubi refertur de notandum ad statuta loquentia de proximo alicui aetati, ut talis dicatur quando ab illa sex mensibus, aut minori spatio distat, & procedere saltem in criminalibus agnoscent Ant. Gom. var. rom. 3. tit. de delict. n. 57. Farin. in praxi crimin. q. 92. ex n. 9. vsque ad n. 113. ubi sub d. n. 9. concludit quod in criminalibus, & quando agitur de incurtendo poenam, non dicitur quis proximus pubertati, nisi qui parum distat ab ea, & sic per sex menses, a decimo tertio anno cum dimidio masculus, & foemina ab undecimo cum dimidio etiam proximi pubertati, & non antea. Verior tamen est illorum opinio, qui totum reliquerunt iudicis arbitrio, ex quorum numero sunt Conar. de sponsal. p. 2. c. 5. mem. 5. & in Clem. si furiosus, p. 3. in initio, n. 5. Duenn. reg. 259. limit. 3. Mich. Grass. tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 4. n. 24. pag. 339. Scacc. de indic. caus. civil. lib. 2. c. 7. q. 2. n. 721. & seg. Gutier. in auth. Sacram. puberum, n. 4. C. si aduersus vendit. Menoch. de arbit. casu 57. n. 21. & 44. Sanch. conf. 364. n. 32. Farin. in praxi crimin. p. 2. q. 92. n. 13. & p. 4. decis. 72. n. 3. & in collect. 1. decis. Rota nouiss. decis. 246. n. 4. alias p. 4. diuers. Ceual. commun. q. 291. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 104. n. 40. Valer. Reginald. in praxi fori p. 1. lib. 31. n. 172. & segg. ubi etiam tenet pubertati proximum posse dici illum, qui habet discretionem ad coniugalem consensum intelligendum, & potentiam ad carnalem copulam, quae quidem potentia, ac proximitas ad pubertatem cognosci potest tribus modis. Primus est quando inter personas Matrimonio coniunctas intercedit copula carnalis. Secundus quando quis ante pubertatem habet copulam cum quacunque persona. Tertius ex signis corporis, de quibus omnibus plenè Sanch. d. disp. 104. mem. 24. cum segg.

S V M M A R I V M.

- 1 Impuberes duo si sponsalia contrahant, neuter potest ante pubertatem rescire, pubes tamen factus potest quilibet, & n. 2.
- 2 Impubes sponsalia contrahens si factus pubes nunc clamauerit, ea ratificare censetur.
- 3 Sponsalia inualida dissolui possunt absque iudicio auctoritate ubi adeo certitudo causa, & facta.
- 4 Pubes cum impubere contrahens nunquam rescire potest, nisi impubes cum pubes factus fuerit reclamauerit.
- 5 Pubes prius factus potest statim rescire, nec tenetur pubertatem alterius expectare quando sponsalia a principio ambobus impuberibus contracta fuerint.
- 6 Sponsalia impuberum ita firmanur iuramento, ut neutri liceat pubertatem adepti rescire.
- 7 Iuramentum quando in sponsalibus non interuenit, an sint iniuri compellendi, renouisse.
- 8 Approbatum semel non potest reprobari.

CAP.

De Desponsatione Impuberum, Tit. II. 501

CAP. De illis. VII.

Sponsalia si contrahant maiores septennio, & postulent separari ante annos aptos ad Matrimonium, non sunt audiendi, & ille qui primò sit pubes alterum expectabit, qui si deinde perueniens ad etatem petat separari, tunc erunt separandi; si verò quando contraxerunt sponsalia unus erat in etate Matrimonij, alter non, & qui erat in etate petat separari, non est audiendus, nisi minor cum peruenit ad etatem petierit separari. Colligitur ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Joan. Andr. Host. Butr. Anch. Panorm. Prapof. Marian. Socin. Alex. de Neuo, Canif. Cuiac. Viuian. in rationali lib. 4. iuris Pontif. pag. 17. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 569. remissum Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 2. c. 9. & est post Concil. Lateran. p. 26. c. 26.

Collige ex text. quòd si duo impuberes sponsalia contrahant, neuter potest ante pubertatem resiliere, pubes tamen factus potest quilibet, ita Couarr. de sponsal. p. 1. c. 5. §. 1. n. 1. Gregor. l. 7. verbo excusation. tit. 1. p. 4. Veg. lib. 6. summa. c. 105. Vinald. in candelabro aureo, p. 2. de sponsal. c. 5. n. 44. Barthol. à Ledesma dub. 11. de Matrim. post concl. 4. Nauarr. conf. 2. n. 2. sub hoc tit. in antiq. & consil. 1. in nouis, Gutier. canonic. lib. 1. c. 18. n. 19. Pet. de Ledesma de Matrim. q. 43. art. 3. casu 10. Matien. in rub. tit. 1. gloss. 1. n. 51. lib. 5. noua recap. Henric. in summa lib. 1. c. 13. n. 5. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 51. n. 6. Gutier. eod. tract. c. 29. à princ. etiam resoluens text. in presenti, esse intelligendum de impuberum sponsalibus.

Dum ad omnes illos peruenit, reclamauerit. Si verò non reclamauerit, quamvis expressè sponsalia non ratificet, indissolubilia manebunt, quia eo ipso quòd non reclamatur, videtur in ea priori voluntate persistere, ita post Hostiens. tenet Sanch. d. disp. 51. n. 15. vbi n. 6. resoluit dissoluta manere sponsalia si impubes ante pubertatem resiliat ab eis, & postea non mutuet eum disensum, nec amplius recordetur post pubertatem, & n. 14. tenet illo casu posse impubere factum puberem à sponsalibus resiliere, si statim pubertate adeptus resiliat, & intelligit illud statim triduo ante, vel post pubertatem.

Iudicio Ecclesie poterunt inuicem separari. Ergo sponsalia inualida non proprio, sed iudicis auctoritate sunt dissoluenda, ut per Innocent. hic num. vnic. Sed verius est vbi adest certitudo causæ, & facti, nullam desiderari iudicis auctoritatem, ut tenent Nauarr. in man. c. 2. n. 28. Gregor. l. 8. verbo natus in rodas. tit. 1. p. 4. Fr. Emman. in summa. c. 245. n. 11. tom. 1. Chamerot. c. 2. de Matrim. ad fin. Emman. Sa verbo sponsalia 12. Egid. de Sacrament. & censur. tom. 2. disp. 23. dub. 8. Valer. Reginald. in praxi fori penitent. lib. 31. n. 268. Gutier. de Matrim. c. 35. n. 4. Bonac. eod. tract. q. 1. puncto 10. n. 5. cum segg. Sanch. d. lib. 1. disp. 69. à princ. vbi n. 11. respondet text. in presenti, nolle esse necessarium Ecclesie iudicium, sed tantum iubere ut Ecclesiasticus index, si coram ipso impubes adepta pubertate reclamauerit, eum separet.

Mulier autem, &c. Notatur ad hoc, quòd pubes cum impubere contrahens nunquam resiliere potest, nisi impubes cum pubes factus fuerit, modo supra relato reclamauerit, ut per omnes in presenti, Henric. d. c. 13. n. 5. & c. 14. n. 7. Nauarr. consil. 2. alias 1. in nouis sub hoc tit. vbi etiam resoluit non posse puberem etiam de consensu impuberes resiliere, quia ob fragilem etatem impubes consensu insufficienti ad sponsalium dissolutionem caret, sequitur, Sanchez d. disp. 51. n. 10.

Gutier. de matrim. c. 29. n. 8. Valer. Reginald. in praxi fori penit. lib. 31. n. 261. vers. 6. in fine.

In gloss. Minoris. Quicquid hæc glossa inuoluat, 6 dic prius puberem factum posse statim resiliere, nec teneri pubertatem alterius expectare, nam text. hic in vers. si verò, loquitur quando is, qui tempore sponsalium erat impubes, factus pubes reclamatur; at verò in vers. mulier, quando sponsalium tempore pubes erat, & reclamatur altero impubere existente; ita in presenti, Hostiens. super verb. negauerit. Ioan. Andr. n. 4. Anch. n. 2. Abb. n. 5. Alex. de Neuo n. 15. & 16. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. d. disp. 51. n. 9.

In gloss. Iudicio. Notatur ad hoc, quòd sponsalia impuberum ita firmanur iuramento, ut neutri liceat pubertatem adepti resiliere, sequuntur hic Ioan. Andr. n. 4. Anch. n. 4. Abb. n. 6. Prapof. n. 1. Alex. de Neuo n. 13. Conar. de sponsalib. p. 1. c. 5. §. 1. n. 3. & in cap. quamvis pactum p. 3. §. 1. n. 3. Henric. lib. 11. c. 14. num. 7. & alij, quos refert & sequitur Sanch. d. disp. 51. num. 22. vbi n. 23. asserit iuramentum hoc ut firmet sponsalia præstandum esse ab impuberibus doli capacibus. Gutier. d. c. 29. n. 12.

In ead. gloss. ibi, Si verò iuramentum non interuenit 8 in sponsalibus, non sunt iniuncti compelleri di. Contra hanc gloss. intorgit Perez l. 1. gloss. 1. col. 6. vers. ex his inferitur, tit. 1. lib. 5. Ordin. pag. 3. Et de materia illius agunt Conar. de sponsal. p. 1. c. 4. in initio ex n. 4. Didac. Lopez de Summa de voto, q. 1. ex n. 57. Ioan. Segura Daualos in direct. ind. Eccles. p. 2. c. 15. ex n. 6. Gutier. de iurament. confirm. part. 1. cap. 51. ex num. 4. & canon. lib. 1. cap. 18. num. 10.

In gloss. Semel, ibi, argumentum quòd semel probatum 9 est, amplius non possum reprobare. Vide Thom. de Thom. malleris in floribus legum. reg. 37. Surd. conf. 18. num. 2. & conf. 351. n. 41. & decis. 132. n. 4. Sanch. de Matrim. lib. 9. disp. 6. n. 9. Mari. Antonin. variar. lib. 2. resol. 3. c. num. 2. metipsum in tract. Axiom. iuris vsufreq. axiom. 31. n. 1. cum segg. & de distion. vsufreq. dist. 39. n. 2.

In ead. gloss. ibi, Item argumentum quòd contractus 10 claudicat. Vide Perez l. 2. gloss. 1. pag. 184. in fin. tit. 7. lib. 5. Ordin. Contractus enim claudicare non potest, quia debet esse obligatorius hinc inde, de quo citauimus plures Doctores in tract. de Axiom. vsufreq. axiom. 57. num. 2.

S Y M M A R I V M.

- 1 Impuberes sponsalia contrahentes ante pubertatem separari non debent, sed post pubertatem possent, si contradicunt sponsalibus, nisi copula carnalis interueniret.
- 2 Ante pubertatem non licet resiliere à sponsalibus præsumptis.
- 3 Sponsalia de futuro per copulam subsequatam transeunt in matrimonium.
- 4 Nisus ad copulam facit presumere potentiam ad illam.
- 5 Impubere posse procreare, & generare possibile, & contingibile est.

CAP. A nobis. VIII.

Sponsalia infra annos nobiles contrahentes non debent separari antequam perueniant ad pubertatem, & tunc si simul esse nolunt, separari debent, nisi intercesserit copula, cum malitia supplet etatem. Colligitur ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Butr. Anch. Panorm. Prapof. Marian. Socin. Alex. de Neuo, Canif. Cuiac. Viuian. in ratio-

malis lib. 4. iuris Pontif. pag. 28. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 570. remissive Ximen. in concord. p. 2. refertur ab Anton. Augst. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 2. cap. 10.

2 Collige ex text. quod sicut a sponsalibus veris non licet resilire ante pubertatem, ita neque a praesumptis, quae resultant ex Matrimonio per verba de praesenti ab impuberibus contracto, ut per Couarr. de sponsalib. p. 1. c. 5. §. 1. n. 1. Anton. Cuch. lib. 5. instit. maior. tit. 10. n. 80. Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 51. n. 7. Gutierr. eod. tract. 6. 29. n. 12.

3 Nisi carnalis commixtio, &c.] Notatur ad hoc, quod sponsalia de futuro per copulam subsequendam transierunt in Matrimonium, de quo plures citati Doctores ad cap. 15. qui fidem 30. sup. de sponsal. Et Matrimonium sustineri si proximus pubertati attentaverit copulam, tenet Surd. conf. 364. n. 3. nam nihil ad copulam facit praesumere potentiam ad illam, Couarr. de sponsal. p. 1. c. 4. §. 1. n. 20. Menoch. de praes. lib. 3. praef. 2. n. 53. Sanch. lib. 7. disp. 104. n. 26. Verba tamen textus non verificantur in omni defloratione, sed in ea, quae intervenit cum his, qui a natura habiles sunt ad generandum, vel ad concipiendum, Farin. Rot. decis. 246. d. n. 11. in 1. collect. noviss.

5 Cum interdum illa, &c.] Est enim possibile, & contingibile impuberem posse procreare, & generare, ut per Ferr. in consil. Catalaunia, gloss. 1. n. 12. & de pluribus generantibus in nono, decimo, & undecimo anno mentionem feci ad cap. pubere 3. n. 4. sup. hoc tit.

SUMMARIVM.

- 1 Minores, qui possunt copula carnali coniungi, ex contractu Matrimonij obligantur, nisi violentia intercedat.
- 2 Matrimonium contractum ante legitimam aetatem validum est si malitia suppleat aetatem.
- 3 Sponsalia ante septennium valide contrahuntur malitia suppleante aetatem.
- 4 Potentia generandi ante pubertatem quomodo probetur, & ex quibus dignoscatur, ostenditur.
- 5 Malitia quando dicatur supplere aetatem, ostenditur.

CAP. De illis. ij. IX.

1 M Inores ita aetati proximi quod poterint copula carnali coniungi, si desponsantur, & traduntur non sunt separandi, secus si intercessit violentia, nisi post violentiam accedat consensus. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabara. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Praepos. Petr. Gregor. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 28. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 570. remissive Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. collect. 2. Decretal. lib. 4. tit. 2. c. 12. & est post Concil. Lateran. p. 50. cap. 41. vers. de illis vero.

2 Collige ex text. validum esse Matrimonium contractum ante aetatem legitimam si malitia suppleat aetatem, ut per Couarr. de sponsalib. p. 2. c. 5. n. 3. Tiraq. in l. 6. connub. gloss. 1. p. 6. n. 38. & in praefat. primog. num. 181. Costa in cap. si pater p. 1. verbo impuberes n. 8. & seq. de testam. lib. 6. Gregor. l. 6. verbo la sabedoria, tit. 1. p. 4. Henriq. in summa, lib. 12. c. 7. n. 1. Cened. ad Decretal. collect. 18. n. 2. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo vel aduersarij dolo, n. 55. Surd. consil. 364. num. 1. Valer. Reginald. in praxi fori panitent. lib. 31. n. 172. Sic etiam

malitia suppleante aetatem valide contrahuntur sponsalia ante septennium, Vinald. in candelabro aureo, p. 1. de sponsalib. n. 14. Petr. de Ledelma de matrim. q. 47. art. 2. dub. 2. Perez l. 1. vers. secunda opinio, tit. 1. lib. 5. Ordin. Henriq. lib. 1. c. 19. n. 9. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 19. n. 9. & alios citavi ad c. 3. n. 9. sup. de sponsal.

Quod poterint copula carnali coniungi, id est si de facto se coniunxerint, ut interpretatur Hostiens. hic, unde potentiam generandi ante pubertatem nullatenus probari posse nisi per actuale copulam, & dum de hac non constiterit, minime posse dici malitiam supplere aetatem ad Matrimonium petitam, resolunt Tancred. & Hostiens. in cap. puberes, sup. hoc tit. ubi etiam Henric. n. 3. D. Antonin. p. 1. tit. 1. c. 19. in prim. col. 3. immediate ante vers. & quia secundum. Sed verius est posse potentiam ad copulam ex signis probari, quamvis copula nondum habita sit, quia text. in praesenti ponderat propinquitatem pubertati, ac coeundi potentiam ut impuberis Matrimonium valeat, sicut ergo potentiam non ex sola copula probari, sed ex aliis quibuscunque signis, nam alias non potentiam, sed potius copulam ipsam ponderaret, ita hic Innocent. & Ioan. Andr. n. 3. Abb. n. 4. Praepos. n. 1. & Alex. de Neuo n. 8. Couarr. d. cap. 5. n. 3. Petr. l. 2. verbo de quatuor, tit. 1. §. lib. 8. Ordin. Menoch. de arbit. cau. 58. n. 8. Surd. consil. 364. n. 1. in fine, Sanch. d. disp. 104. n. 28. Basil. Pont. de impedimentis Matrim. c. 32. §. 5. vers. si quaerit, ubi etiam dicit signa arbitrio iudicis cum medicorum consilio relinquenda, qui loquentur inspecta aetate, qualitate corporis, educatione, soli & cetera natura, seminis etiam effusione, si aliquando id continget, alias etiam coniecturas adducit Sanch. ubi proxime n. 29. ubi dicit quod iudex arbitrabitur inspecta personae qualitate, membrorum dispositione, ac vultu bone.

Cum in eis aetatem supplevisse malitia videatur,] Quando scilicet possunt copula carnali coniungi, unde nomine malitiae intelligi solam generandi potentiam, atque ita in quacunque aetate haec adit, posse valide iniiri Matrimonium, resolunt Canonistae nostri in d. cap. puberes 3. hoc tit. Brunel. de sponsal. concl. 28. d. 1. n. 9. Perez l. 1. vers. rursus non obstat, tit. 1. lib. 5. Ordin. pag. 3. Sed multo probabilius est nomine malitiae suppleantis aetatem ad Matrimonium petitam comprehendere potentiam ad copulam, ac prudentiam, & discretionem ad intelligendam consensus coniugalis vim, ut per Abb. hic n. 4. & Alexand. de Neuo n. 7. Couarr. d. c. 5. n. 3. Sylvest. Tabien. Sot. Henriq. & alios, quos refert, & sequitur Sanch. d. disp. 104. n. 21. & ita requiritur copulativae potentia ad carnalem copulam, necnon prudentia rationis ad sufficienter discernendum vim coniugalis consensus, nec satis est alterum tantum adesse. Couarr. d. n. 3. Rot. decis. 246. n. 10. p. 4. divers. Quod malitia suppleat aetatem circa potentiam generandi ante pubertatem, probatur concludenter si femina impubes ab alio cognita fuerit, vel puer impubes aliam feminam cognoverit, Sanch. d. disp. 104. num. 25. Rota in Viterbien. Matrimony 19. Ianuarij 1629. coram R. P. D. meo Pironano. Copula vero subsequuta in muliere probatur ex relatione obstetricum deputatarum per iudicem ad id dignoscendum, quae probatio passim admittitur vigente necessitate ne Matrimonium iam contractum dissolvatur, Alexand. de Neuo in cap. continetur, num. 31. hoc tit. Sanch. d. disp. 104. num. 23. in fine, Rot. in d. Viterbica. Matrimony, quicquid sit quando Matrimonium nondum est initum, Sanchez d. n. 23. vide infra in cap. ubi hoc tit.

SUMMARIUM.

- 1 Matrimonium non facit contractus ante pubertatem etiam cum nisu carnalis copula.
- 2 Nisus ad copulam facit presumere potentiam ad illam.
- 3 Confessione coniugis aduersus seipsam quare in hoc text. stetur.
- 4 Confessione coniugis contententis Matrimonium esse contractum in prauidicium sui ipsius statuitur.

CAP. Attestationes. X.

Urban. III.

- 1 Iuuenis nondum duodecimum annum attingens si contrahat, & nictat mulierem corrumpere, sed corrumpere non potuit, & mulier non probat iuuenem consensisse circa decimumquartum annum suae aetatis accepto iuramento ab ipso quod in aetate legitima non consenserit, si modo non vult, est liberandus ab impetitione mulieris, & potest uterque ad secunda vota transire. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Prapof. Mar. Socin. Alex. de Neuo. Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 19. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 570. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 2. c. 13.
- 2 Et licet nisus fuisset. Quia nisus ad copulam facit presumere potentiam ad illam, ut per Couar. de sponsal. p. 1. c. 4. §. 1. n. 20. Menoch. de praes. lib. 3. praes. 2. num. 52. Corral. lib. 3. miscell. c. 4. n. 6. Henric. in sum. lib. 1. c. 13. n. 1. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 104. n. 26. Basil. Pont. de impedimentis Matrim. c. 2. §. 5. vers. sed queret.
- 3 Mulier tamen credit se virginem euasisse. Ideo hic confessioni coniugis aduersus seipsam statuitur, quia confitetur ea, quae ius ipsum nisi contrarium probatio ostenderit, praesumit: confessio mulier fuit virum nondum puberem virginis tamen claustrum perfingere: praesumit ius hunc adhuc impuberem impotentem, nec copula aptum, aut coniunctioni muliebri, etsi secus si malitia (ut gloss. ait) aetatem suppleret, item cum confessio hic mulier fuisset se virginem euasisse facile praesumitur, cum qualitas haec sit à natura indita, Abb. Zab. & alij in c. 1. de adul. Aym. cons. 156. n. 5. Mascard. concl. 131. c. à n. 1. Menoch. lib. 6. praes. 89. à princ.
- 4 In gloss. Euasisse. Nota dari confessioni coniugis tendentis Matrimonium esse contractum, & valuisse in prauidicium sui ipsius, ac proinde sufficere etiam confessionem alterius coniugis pro Matrimonio stantis absque fama, sequitur Couar. de spons. p. 1. c. 4. §. 1. n. 4. nisi inquit, sit aliqua collusionis praesumptio propter, quod collusionis periculum relinquitur iudicis arbitrio, an talis confessio utriusque coniugis pro Matrimonio stantis sufficiens sit, ita Menoch. de arbitr. casu 103. n. 9. Mascard. de probat. conclus. 103. §. num. 51. Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 45. n. 35. Quicquid in re tam ardua huiusmodi confessionem non sufficere asserant multi, quos refert, & sequitur Menoch. de praes. lib. 3. praes. 1. n. 9. cum seq. & cons. 15. num. 3. & distinguit Franc. Molin. de ritu nup. lib. comp. 15. n. 39.
- 5 In gloss. Circa ibi, forte per sex menses. Notatur ad hoc, quod pubertati proximus dicitur is, qui per sex menses à pubertate distat, vide tamen pro veritate quae dixi ad c. 5. num. ult. sup. hoc tit.

SUMMARIUM.

- 1 Sponsalia si maior iniuita contraxit cum minore, non tenetur ipsum expectare donec veniat ad aetatem adultam.
- 2 Metus reuerentialis nisi mine, aut verbera illi adiungantur, non cadit in virum constantem.
- 3 Metus reuerentialis datur in omni illo, qui iure aliquo subiectionis alicui subest.
- 4 Sponsalia metu graui contracta non firmanur iuramento.
- 5 Metus illatus post sponsalia iniuita est iusta causa illa dissoluedi.

CAP. Ex literis. XI.

Pvella in aetate à parentibus iurata, & desponsata cum viro non habente aetatem, & deinde iniuita traducta in domum sponsi à quo post annum recedit ad domum propriam non cognita, si non vult expectare donec vir habeat aetatem, potest alteri nubere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Prapof. Petr. Gregor. Alexand. de Neuo. Canif. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 19. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 570. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 2. c. 14.

Vbi nolens & iniuita minis parentum impulsus, &c. Ergo solus metus reuerentialis, nisi minae, aut verbera, aut alius metus grauis illi adiungantur, non cadit in virum constantem, ac proinde nec annullat Matrimonium, nec alios contractus rescindit, ita Cou. de sponsal. p. 1. c. 3. §. 6. n. 7. & Hippol. sing. 347. incip. Matrim. & cons. 124. n. 16. Gomez. tom. 2. var. c. 14. n. 27. Soar. alleg. 24. n. 5. Gutier. in auth. Sacramenta puberum, n. 94. C. si aduersus vendit. & consil. 16. n. 16. & de iuram. confirmat. p. 1. c. 2. n. 15. Gregor. l. 10. verbo toto, tit. 1. p. 4. Molin. de primog. lib. 2. c. 3. n. 9. Gama Lusitania, decis. 50. n. 4. & decis. 262. n. 1. Azueved. l. 9. n. 28. tit. 1. lib. 5. nona recopil. Flamin. de resignat. benefic. lib. 13. q. 2. n. 172. & seq. Matien. l. 11. gloss. 1. n. 2. tit. 1. lib. 5. nona recopil. Ioan. Garzia de nobilit. gloss. 17. n. 11. & 19. Henric. in sum. lib. 1. c. 8. n. 5. D. Barbol. in l. 2. §. fin. n. 7. ff. soluto Matrim. plures DD. refert Sanch. de Matrim. lib. 4. disp. 6. n. 7. quibus adde Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo lesi, n. 40. & de renouat. emphyteusis, q. 16. n. 59. Cenal. commun. contra comm. ures, q. 727. n. 21. cum seqq. Castill. quotidianarum quest. lib. 5. c. 1. n. 147. Mendez à Castro in praxi Lusit. lib. 3. c. 22. n. 25. prope finem, Rebel. de oblig. iustitia, p. 2. lib. 1. q. 5. à num. 10. Valer. Reginald. in praxi fori panis. lib. 3. l. n. 38. cum seqq. vbi n. 85. dicit metum reuerentialem dari in omni illo qui iure aliquo subiectionis subest alicui, ut in Clerico respectu Episcopi, in laico respectu Magistratus, in filio, vel filia respectu patris, aut matris, (quando haec perinde ac ille aultera fuerit, & solita minas exequi) aut aliorum ascendentium, item in fratre, vel sorore respectu fratris maioris, si cum hoc habitet, ab eoque gubernetur: itémque in minore annis respectu sui curatoris: ac demum in nepote, aut nepte respectu patris, vel auunculi cum quo habitat, & à quo gubernatur.

Iurata fuit. Notatur ad hoc, quod sponsalia metu graui contracta non firmanur iuramento, nec ratione illius obligant, aut relaxatione indigent, ut per Fr. Emman. in sum. tom. 1. cap. 231. concl. 4. num. 4. & c. 244. concl. 4. num. 4. Sanch. d. lib. 4. disp. 21. n. 3. quamvis n. 21 asserat

asserat esse probabilem contrariam sententiam tenentem id, iuramentum obligare, indigeretque relaxatione, & pro ea citet S. Bonavent. Sylvest. Henric. Petr. à Ledesma, & alios.

- 5 *Tempore procedente, &c.*] Ex his verbis colligit Alex. de Nemo in presenti, n. 5. & 6. metum illatum post sponsalia inita esse iustam illa dissolvendi causam, siue ab impuberibus, siue à pauperibus contracta sint; sed illum reprobant Sanch. d. lib. 4. disp. 19. n. 3. ex ea ratione, quia si sponsalia semel valida fuerunt coactio subsequens circa Matrimonium, cum minimè ipsa inficiat, solum Matrimonium ipsum irritabit manentibus illæis sponsalibus; eo vel maxime, quia puer ille, cui sponsalium obligatio acquisita erat, in nulla metus culpa fuit, parentes quippe puella illi metum incusserunt.
- 6 *Nec ad eandem carnaliter accessum habuit.*] Ergo Matrimonium coactum ratificatur per copulam sublequantam, de quo vide quæ dixi ad cap. consultationi, n. 4. de sponsal.

S V M M A R I V M.

- 1 Sponsalia contracta cum minore septennio per mutua cohabitationem post septennium conualescunt, & inducunt publicam honestatis iustitiam, solvuntur tamen per Matrimonium de presenti.
- 2 Copulam asserenti favore Matrimonij creditur.
- 3 Resilienti absque causa manifesta à sponsalibus non requisito Ecclesie indicio imponitur poenitentia.

C A P. Duo pueri. XII.

Clem. III.

1 **M**atrimonium contrahendum impedit, & contractum dirimit publica honestas. Item sponsalia solvuntur quando quis contrahit cum alia de presenti, sed propter scandalum est iniungenda poenitentia. Item incestus impedit Matrimonium contrahendum, & qui sine iudicio Ecclesie uxorem dimittit, est puniendus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Petr. Gregor. Alex. de Nemo, Canif. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. inris Pontif. pag. 13. Alagona in compend. inris Canon. pag. 570. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 2. Decretal. lib. 4. tit. 2. cap. vnic.

2 *Dicat se non cognovisse prius, &c.*] Colligunt omnes in presenti, ex hoc text. credi viro asserenti copulam Matrimonij favore, quod copula firmabatur; secus fore si non ad Matrimonij valorem, sed ad probandum delictum ageretur, hi sunt Ioan. Andr. in presenti, prope finem, Host. super verbo non cognovisse, Butr. n. 14. Abb. n. 6. Alex. de Nemo n. 12. quos refert Sanch. de Murim. lib. 1. disp. 7. n. 7.

3 *Iudicio Ecclesie non requisito.*] Obstant quæ supra dixi ad c. de illis 7. n. 7. hoc tit. Sed respondeo ideo in hoc text. Summum Pontif. imponendam iubere competentem poenitentiam coicidam, qui pro sua opinione iudicio Ecclesie non requisito à sponsalibus resiluit, quia agebatur de resiliente absque causa manifesta, & clara, tum quoad veritatem, tum quoad iustitiam, ita Ludon. Reja respons. casuum conscientie. p. 1. casu 13. vers. nec obstat, pag. mibi 194. Vel si magis placeat, dic cum Sanch. d. lib. 1. disp. 69. num. 1. text. hunc loqui de Matrimonio de presenti, à quo alter coniux absque iusta causa recesserat.

S V M M A R I V M.

- 1 Matrimonium vel sponsalia, quæ non sunt, ut si cum minore septennio contrahantur, accusari non possunt, denuntiari tamen potest impedimentum ne contrahantur in posterum.
- 2 Sponsalia inita contra Pontificis interdictum cum decreto irritante sunt invalida.
- 3 Multa fieri prohibentur, quæ facta tenent.
- 4 Dictio, omnino, iniuncta verbo carere, importat ipsi iure.
- 5 Matrimonium adversus Pontificiam prohibitionem initum quando sit invalidum, ostenditur.

C A P. Ad dissolvendum. XIII.

Innoc. III.

Matrimonium, vel sponsalia, quæ non sunt, ut si infra septennium contrahantur, non possunt accusari, potest tamen denuntiari consanguinitas, ut interdicitur Matrimonium contrahendum, & tunc assignabitur terminus ad probandas denuntiationes, salvis exceptionibus, & si interim aliquid attentatur in praedictum puellæ, est irritum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Io. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Petr. Gregor. Alex. de Nemo, Canif. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. inris Pontif. pag. 10. Alagona in compend. inris Canon. pag. 570. remissive Calal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 1. c. 1.

Quod si contra interdictum nostrum, &c.] Notatur ad hoc, quod sponsalia inita contra Pontificis interdictum cum decreto irritante quamvis generali, nec sponsalium mentionem facienti, sunt invalida, ut per Sanch. de Murim. lib. 7. disp. 2. n. 9. vbi n. 10. refertur per cap. 2. de Murim. contractio contra interd. Ecclesie Matrimonij adversus simplicem prohibitionem Pontificiam initum, nimirum absque decreto irritante esse validum, ex ea ratione quia multa prohibentur fieri, quæ facta tenent, de quo principio, vide Scotus de ratioc. cap. 6. num. 38. Anton. Monachum Bonavent. decif. 19. n. 22.

Omnino carere.] Id est, ipso iure, ex traditis per Tit. 4. in l. si unquam, C. de reuoc. donat. n. 164. verbo reuocatur. Vnde si constitutio dicat hæreticum, vel emphiteutam cadere omnino à beneficiis, vel ab employmentis, intelligitur ipso iure, sine ministerio, seu iudicio hominis, & sine sententia primationis, ut per Reb. in comment. ad l. pecunia 173. vers. 2. ff. de verb. signific. Rebel. de oblig. instit. p. 1. lib. 1. q. 6. num. 14. Bernardus Muscatel. de modo fidei iudicandi. p. 1. modo 14. n. 12. Cencel. pract. quest. sing. 24. n. 6.

In gloss. Irritum, ibi sed quod si contraherent Matrimonium contra interdictum, &c. Notatur ad hoc, quod Matrimonium adversus Pontificiam prohibitionem initum non est invalidum, nisi aliud subit impedimentum dirimens, & manifestè loquitur quando est interdictum cum decreto irritante; nam præmissa ceteros contractus initos adversus Pontificis decretum irritans esse invalidos, scilicet eo decreto irritante minimè adiecto prohibitioni: & immediatè querit quid in Matrimonio adversus Papæ interdictum celebrato? & respondet tanquam quid speciale esse validum, & ita hanc gloss. intelligunt Abb. hic num. 9. & Zab. etiam num. 9. quos refert Sanch. d. lib. 1. n. 3. vbi n. 9. cum Alexand. de Nemo hic n. 21. constituit discrimen inter sponsalia, & Matrimonium, adversus huiusmodi

De Desponsatione Impuberum, Tit. II. 505

huiusmodi prohibitionem contracta ut illa irrita sint, hoc autem minime, nisi addatur clausula specificam mentionem Matrimonij irrationis faciens, quia Matrimonium cum sit res adeo ardua, & gravissimum negotium, illud irritare specificam clausulam poscit, ad sponsalia vero irritanda non desideratur ea clausula specifica, sed satis est generalis, cum ea irritare non sit res tanti momenti.

SYMMARIVM

- 1 Matrimonium de presenti si contrahatur, & puella non est in aetate, nec malitia aetatem supplet, licet vir dederit in arrham, non est Matrimonium, sed sponsalia.
- 2 Dicitio, circiter, modicum tempus significat.
- 3 Matrimonium foeminae cui modicum tempus ad duodecimum annum completum deficit, est invalidum, nisi malitia suppleat aetatem.
- 4 Sponsalia annuli subarrhatione in Matrimonium transeunt.
- 5 Matrimonium inter impuberes contractum ut validum sit non satis est ut malitia suppleat aetatem, sed ultra requiritur discretio, & prudentia requisita ad conjugalem consensum.
- 6 Matrimonium per subarrhationem contrahitur.
- 7 Annuli traditio signum sponsonis est, & secuti Matrimonij.
- 8 Matrimonium contractum inter impuberes obligat ut sponsalia.

CAP. Tuæ nobis. XIV. & fin.

Matrimonium de presenti si contrahatur, & puella non est in aetate, nec malitia supplet aetatem, licet vir dederit ei arrham, non est Matrimonium, sed sponsalia. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex. de Neno, Canif. Cujac. Vivian. in ration. lib. 4. inris Pontif. pag. 31. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 57. remissive Ximen. in concord. p. 1. referunt ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 2. c. 2.

Circiter duodecim annos. Hæc dicitio modicum tempus significat, vide Rebuff. in comment. ad l. ceterorum 160. vers. communiter, ff. de verb. signif. Menoch. de arbitrar. casu 49. n. 3. & casu 57. n. 30. Mascard. de probat. concl. 1. 21. §. n. 13. Cened. præf. quest. sing. §. n. 4. & ideo non valet.

Matrimonium foeminae, cui modicum tempus ad duodecimum annum completum deficit, tam ex defectu præsumpto naturalis vigoris ad coeundum & generandum, quam ex defectu conjugalis consensus, tenet Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 104. n. 1. ubi n. 2. subdit satis esse si ultima dies anni duodecimi in foemina, & 14. in viro sit incepta, & n. 4. resolut in dubio nec matrem nec foeminam præsumi generationi aptos ante dictam pubertatis aetatem completam, de quo etiam Surd. conf. 364. n. 33. Quod tamen non procedit quando malitia supplet aetatem, ut per Covar. de sponsal. p. 2. c. n. 3. Sanch. d. disp. 104. n. 7. & fuit dictum in Viterbien. Matrimony 19. Ianuarij 1629. coram R. P. D. meo Pirouano. Ut autem malitia dicatur supplere aetatem, requiritur copulatio potentia ad carnalem copulam, necnon prudentia rationis ad sufficienter discernendum vim conjugalis consensus, nec satis est alterum tantum adesse, Covar. n. 3. cum alijs per Sanch. d. disp. 104. n. 21. Rot. decis. 246. n. 16. p. 4. divers. Verum quia præsumptio est in contrarium contrahenti Barbof. Collect. Tom. I. I.

Matrimonium ante legitimam aetatem, incumbit onus probandi habitatem, quæ suppleat utrumque defectum prædictum, Abb. per text. ibi in cap. de illis, il. 2. hoc tit. n. 4. Butr. n. 5. & Anchar. n. 3. Sanch. disp. 104. n. 25. Rot. in d. Viterbien. Matrimony, coram R. P. D. meo Pirouano. Exceptio autem prædicta quod malitia suppleat aetatem, admittitur etiam in iis, qui pubertati adeo proximi non sunt, ut ab ea plusquam lex mensium spatio distent, ut per Card. in cap. continebatur, n. 5. & Alex. de Neno n. 30. 31. hoc tit. Sanch. in d. disp. 104. sub n. 31. Rot. in d. Viterb. Matrim. quæ sustinuit Matrimonium contractum cum puella annorum decem, & mensium novem, licet contrarium ternerit antea decis. 246. n. 3. cum segg. p. 4. divers. in qua decis. Viterb. fuit etiam dictum concludenter probari malitiam supplere aetatem circa potentiam generandi ante pubertatem, si foemina impubes ab alio cognita fuerit, vel puer impubes aliam foeminam cognoverit.

Desponsavit, qui subarrhavit, &c. Per hunc text. 4 docuerunt hic Butr. & Præpos. sponsalia re & verbis de futuro annuli subarrhatione in Matrimonium transire, & verbum, desponsavit, intelligunt de presenti, Cou. d. §. 2. loco citando, n. 2. & Menoch. lib. 3. præf. 1. n. 26. qui quidem intellectus vim literæ infert, quia desponsare tempus futurum respicit, & sponsalia eo propria dicuntur, quæ nuptias futuras respiciunt, & à verborum proprietate in dubio recedendum non est, l. non aliter, ff. de leg. 3. tum quia si ea verba de presenti intelligenda forent, nullam text. dubitationem contingerent, quare hoc cogitandum relinquo.

Vrim ne prudentia, &c. Notatur ad hoc, quod ad Matrimonium impuberum non satis est ut malitia suppleat aetatem, id est, ut potentia generativa reperitur, sed ultra requiritur discretio, & prudentia requisita ad conjugalem consensum, ita Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 16. n. 13. & alij citati ad c. de illis §. n. ult. sup. hoc tit.

In gloss. Subarrhata ibi, & ita collige quod per subarrhationem contrahitur Matrimonium, &c. Vide Cou. de spons. p. 1. c. 4. §. 2. n. 2. Menoch. de præf. lib. 3. præf. 1. n. 62. Annuli enim traditio signum sponsonis est, & secuti Matrimonij, Menoch. d. lib. 3. præf. 2. n. 1. cum segg. Mascard. de probat. concl. 1020. d. n. 1. Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. compar. 1. 1. n. 15.

In ead. gloss. ibi, Quod si minor in contrahendo utatur verbis pertinentibus ad Matrimonium contrahendum, contrahit sponsalia. Notatur ad hoc, quod Matrimonium contractum inter impuberes obligat ut sponsalia, vide Vinald. in candelabro aureo, tit. de spons. p. 1. c. 3. n. 20. Fr. Emman. in sum. tom. 1. c. 20. n. 2. Perez l. 1. vers. dubitatur, tit. 1. lib. 5. Ordin. pag. 7. Spin. in specula testam. gloss. 16. princ. n. 78. Hentij. in sum. lib. 11. c. 13. n. 2. & c. §. n. 4. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 21. num. 2. Vtrum autem Matrimonium contractum absque præsentia Parochi, seu alterius Sacerdotis de ipsius Parochi, seu Ordinarij licentia, & duobus vel tribus testibus iuxta formam Concil. Trid. in vim sponsaliorum resoluatur, vide quæ diximus in tract. de offic. & potest. Episcop. p. 2. alleg. 33. n. 143. cum segg.

De Clandestina Desponsatione,

TIT. III.

SUPER hanc rubr. scripserunt Zabari. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Alex. de Neno, Durand. Cujac. in breviario aureo iur. Canon. & in speculo iuris Pontif. sub hoc tit. lib. 4. Stephani. V u Rächin,

Ranchlin. in continuatione tituli. Decretal. Ioan. de Londris in breuario sanctorum Canonum, Petr. de Ravenna in compendio iuris Canon. Martin. Mefnart. in epitome Decretal. Dan. Venat. in analysi methodica iuris Pontif. Goffred. & Host. in summ. huius tit. Alex. Castan. & Analt. Germon. in paratilis ad quinque libros Decretal. Barthol. Carthag. in exposit. tit. eiusdem iuris Canon. Lancel. in instit. eiusdem iuris. Canif. in summ. eiusdem. Cafarel. in erot. eiusdem iuris, novissime Ioan. Honor. lib. 4. summ. in Decretal. omnes sub hoc tit.

De materia tituli vide Alphons. à Vera Cruce in append. ad speculum coniug. dub. 11. Mascard. de probat. concl. 1032. Ceuall. commun. contra communes, q. 604. m. 35. & 36. Sanch. de Matrim. lib. 3. vbi per 54. quæstiones agit de clandestino Matrimonio, Gutier. eod. tract. c. 55. Cened. præst. & canon. quest. lib. 1. q. 30. Sanch. etarel. var. resol. q. 20. Basil. Pont. de Sacram. Matrim. lib. 5. de consensu clandestino, Hurtad. in tract. de Matrim. disp. 5. de Matrim. clandest.

SYMMARIUM.

- 1 Matrimonium quando negatur clandestinè contractum, ei, qui stat pro illo, incumbit probatio, & n. 2.
- 2 Mulier unde dicatur.

CAP. Si quis. I. Ex Concil. Arelat.

- 1 Q Vando quis clam desponsavit mulierem, & vir, vel mulier negat desponsationem, probatio incumbit viro. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anch. Batt. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viñian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 34. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 572. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2.

De Concilio Arelatensi II. & III. agit Illustriss. D. meus Roder. à Cunha in comment. ad c. 6. & 7. dist. 38.

- 2 Collige ex text. quod quando negatur Matrimonium clandestinè contractum ei, qui stat pro illo, incumbit probatio, vide Azeved. l. i. num. 45. tit. 1. lib. 5. noua recop. Perez l. i. gloss. 4. pag. 28. tit. 1. lib. 5. Ordin. Ceuall. commun. contra communes. q. 604. n. 39.

- 3 In gloss. Viro, ibi, mulier à mollitie mentis. Imò corporis secundum Tiraq. l. i. connub. n. 55. & ad faciendatatem vide Alciat. in l. mulieris appellatione, p. 2. ff. de verb. signif. pag. 32. Blas. Aluarez Mirabal. in libro quem inscripsit, Conservacion de la salud, cap. 88. pag. 369. Orozco en el thesoro de la lengua Española, verbo mugger, pag. 558.

Vnde ex hac gloss. colligit Torreblanc. lib. 2. de magia, c. 38. n. 15. & 16. quod scemina ideo potius masculicæ quam viri reperiuntur, quia proniores sunt ad credendum, & facilius decipiuntur quam viri, quam obrem frequentius eas demones aggrediuntur, & fallunt, tum quia tota illa diabolica tragœdia quam masculicæ cum diabolo peragunt, ad id tendunt ut facilissimis amplexibus coniungantur, in quo mulieres trahuntur magis propter insatiabilem libidinem, quia trahuntur magis voluptate, appetitu & sensualitate.

SYMMARIUM.

- 1 Ecclesia non iudicat de clandestinis Matrimonijs, sed si contrahentes volunt in Ecclesia publicari, sunt recipienda, & comprobanda.

- 2 Matrimonij omnis probatio ubicunque deficit, non est exigendum iuramentum à reo, sed potius pure absolvendus.
- 3 Matrimonia clandestina ante Trid. Concil. fuerunt valida.
- 4 Declaratur text. in presenti.

CAP. Quod nobis. II. Alex. III.

Ecclesia non iudicat de clandestinis Matrimonijs, sed si contrahentes volunt in Ecclesia publicari, sunt recipienda, & comprobanda. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Batt. Anch. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viñ. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 35. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 572. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 3. c. 3. & est post Conc. Later. sub Alex. III. p. 50. cap. 17.

Ab Ecclesia non sunt aliquatenus compellendi. [Note: 1] tur ad hoc, quod ubicunque deficit probatio Matrimonij, non est exigendum iuramentum à reo, sed potius pure absolvendus, vt per Soar. ad l. 4. lib. 2. fori, tit. de las iras, n. 10. in princ.

Si persona contrahentium hoc voluerit publicari, [Note: 2] go Matrimonia clandestina ante Concil. Trid. fuerunt valida, id enim definit ipsum Concil. sess. 24. de reform. Matrim. c. 2. in initio, anathemate damnans oppositam asserentes, vide Sanch. de Matrim. lib. 3. dist. 3. n. 2.

Nisi rationabilis causa præpediat. [Note: 3] Hec verba im- genda sunt illi verbo approbando, & ita est sensus, approbando esse Matrimonia nisi impedimentum tempore approbationis detectum impediatur: at vbi tunc non apparuit impedimentum approbatur absolute, ac si à principio in conspectu Ecclesiæ initum esset, ita Sanch. d. lib. 3. dist. 43. n. 4. vers. ad secundum.

Ab Ecclesia recipienda sunt. [Note: 4] Intellige nisi adie præiudicium tertij, nam tunc confessio non recipitur vt per Couar. de spons. p. 1. c. 4. §. 1. m. 5.

SYMMARIUM.

- 1 Matrimonia quando sunt contrahenda, debent per Presbyteros in Ecclesia edicta proponi, assignari termino infra quem, qui voluerit impedire, impedimentum opponat, & si probabilis coniectura fuerit de impedimento, interdicatur Matrimonium donec de hoc cognoscatur.
- 2 Clandestina Matrimonia contrahentes quæ parat incurrant, remissive.
- 3 Episcopus attentio iure huius text. non poterit dispensare vt denuntiationes prætermittantur.
- 4 Ordinarius hodie potest dispensare in denuntiationibus.
- 5 Parochus non tenetur denuntiare impedimentum Matrimonij, quod sciuit in Sacramenti Confessione.
- 6 Ordinarius, vel Parochus quancvis sciat impedimentum, & nemo denuntiet, potest illud dissimulare si sibi constet de dispensatione pro sua conscientia.
- 7 Matrimonium quod fit omisso denuntiationibus dicitur clandestinum.
- 8 Filij geniti ex Matrimonio nullo simul, vel nullo simul, & clandestino, quando sunt legitimi, ostenduntur.
- 9 Matrimonia interdicta dicuntur quoribus à iudice emanauerit preceptum contra aliquos vt Matrimonium ineam, vel contra ipsum Parochum nā auctoritatem interponat.
- 10 Dolus præsumitur in his, que clam facta sunt, nisi pretendatur ignorantia, vel simplicitas.

- 12 Ignorantia adscita, siue affectata nunquam prodest cum equiparetur scientia, & nullo pacto ignorantem excusat.
- 13 Matrimonium ubi nullum fuerit propter impedimentum consanguinitatis, & an solum procedat text. in presenti, ostenditur, & n. 1.
- 14 Matrimonium denuntiationibus omissis celebratum dicitur clandestinum quoad penas incurrendas.
- 15 Eily ex Matrimonio nullo concepti quoad omnia censentur legitimi propter bonam fidem unius ex parentibus.
- 16 Parochus concedens licentiam alij Sacerdoti assistendi Matrimonio clandestino, non comprehenditur sub hoc text. sicut nec comprehenditur Parochus alienus datus licentiam assistendi alij Sacerdoti.
- 17 Suspensionis triennalis poena imposita Parocho assistendi Matrimonio clandestino cessat hodie per poenam arbitariam positam à Concil. Trid.
- 18 Parochus suspensus triennio eo quod interfuit clandestino Matrimonio, si eodem currente triennio iterum assistat, suspendaturque iterum triennio, hoc posterius triennium incipit statim à die scientie iudicis illud inferentis.
- 19 Suspendus ab officio eo quod interfuit Matrimonio clandestino non est suspensus à beneficio.
- 20 Episcopus an possit dispensare in triennali suspensione comminata Parocho assistendi Matrimonio clandestino, ostenditur.
- 21 Verbum, suspendatur, importat sententiam ferendam.
- 22 Contrahentes omissis denuntiationibus, quas penas incurrant, ostenditur.
- 23 Poena triennalis suspensionis comminata in hoc text. an incurrat parochialis Sacerdos, qui interfuit Matrimonio valido, clandestino tamen ob omissis denuntiationes.
- 24 Impedimenta falsa denuntians ut Matrimonium impediat arbitrarie poena punitur.
- 25 Malitiose fieri dicitur, quod sit iniuria dolo adhibito.

CAP. Cùm inhibitio. III. & fin.

Innoc. III.

- 1 Matrimonia quando sunt contrahenda, debent per Presbyteros in Ecclesia edita proponi, prefixo termino ad impedimenta reuelanda, quæ etiam ipsi Presbyteri inuestigare debent. Si autem reueletur probabilis coniectura contra copulam, interdicendum est contractus donec manifestius appareat quid agendum. Colligitur ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchor. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Alex. de Neno, Canif. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 36. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 572. remissive Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 4. Decretal. lib. 4. tit. 2. de clandestino Matrim. cap. vnic.
- 2 Clandestina coniugia penitus inhibentur.] De poena contrahentium Matrimonia clandestina, vide Concil. Trid. sess. 24. de reform. Matrim. c. 1. & plures, quos refert Cened. ad Decret. collect. 8. n. 1. quibus adde Basil. Pont. de impedim. Matrim. c. 26. §. 7. Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 1. & disp. 4. cum seqq. & Matrimonio clandestino interuenientes intercessores, mediatores, testes, & tabellio qua poena puniantur, vide per Matienf. l. 1. gloss. 3. & 4. tit. 1. lib. 5. noua recap.
- 3 Publice proponantur.] Hodie nouiori iure Concil. Trid. in d. c. 1. habetur, ut antequam Matrimonium contrahatur ter à proprio contrahentium Parocho, Barbof. Collect. Tom. II.

tribus continuis diebus festiuis in Ecclesia, inter Missarum solemnias publicè denuntietur, inter quos sit contrahendum, ut omnes reuelent impedimenta si quæ sint, de quibus denuntiationibus egi latè singula verba Concilij declarando in meo tractatu de offic. & potest. Episcop. alleg. 3. 2. à princ. usque ad n. 55. Illud verò ex ibi dictis animaduertendum duxi quod licet attentio iure antiquo, de quo in hoc text. non posset Episcopus dispensare, ne denuntiationes præmitterentur Matrimonio, quia erant præceptæ in Concilio generali Lateran. in cuius lege nequit Episcopus regulariter dispensare, ut resolunt Salzed. ad Bernard. in pract. c. 7. §. verbo dispens. lit. D. Soar. de Pace tom. 2. sine praxis, prel. 3. n. 11. Sanch. d. lib. 3. disp. 7. n. 1. Hodie potest Ordinarius ex causa sibi bene visa dispensare ut omittantur omnes denuntiationes, vel aliqua illarum, ante, vel post Matrimonij consummationem, ut expressè definitur in Concil. Trid. d. c. 1. per quod ita resolunt plures citati per me d. alleg. 3. 2. n. 26.

Legitimum impedimentum opponat.] Qualiter noscens impedimentum inter volentes contrahere, siue illud sit occultum, siue audierit sub secreto, teneatur sub peccato mortali denuntiare, dixi d. alleg. 3. 2. n. 25. & 26. & de Parocho cognoscente impedimentum ex Sacramentali Confessione, vide citatos à Cened. d. collect. 8. 2. n. 6. quibus adde Sanch. d. lib. 3. disp. 1. §. 16. Reginald. in praxi fori penit. lib. 3. n. 2. 4. 2. vers. vltimo, Agid. de Sacram. & censur. tom. 2. disp. 27. n. 60. cum seqq. Gutier. de Matrim. c. 50. à princ.

Et ipsi Presbyteri inuestigent utrum aliquod impedimentum, &c.] Aduerte quod si nullus denuntiet impedimentum coram Parocho, vel Ordinario, quamvis ipsis constet de impedimento, si tamen eisdem constet de dispensatione pro foro conscientie, possunt dissimulare, & sic impedire Matrimonio coniungere, ut per Henric. in summ. lib. 14. cap. vlt. n. 1. in commento lit. E, Sanch. d. lib. 3. disp. 1. §. n. 14.

In gloss. Clandestina, ibi, dicitur clandestinum Matrimonium tribus modis, &c. Refert hæc gloss. tres clandestini Matrimonij acceptationes, prima est quando sine testibus celebratur; secunda quando sine solemnitate; tertia quando sine denuntiationibus; ita Martin. de Ledesm. 2. p. 4. q. 47. art. 4. fol. 451. art. 3. Petr. de Ledesm. de Matrim. q. 4. §. art. 5. paulo post princ. Lancel. in instit. iuris Canon. lib. 2. tit. de clandest. despons. in initio. Verum rationi multo conformius est ut duæ tantum sint Matrimonij clandestini species, primò quando testes deficiunt, ac proinde clam omnino celebratur; secundo quando denuntiationes ad perfectam eius publicationem ab Ecclesia petite desiderantur; cum verò absque solemnitate celebratum fuerit, non clandestinum, sed minus solemne appellabitur: & ideo ita merito tenent Jacob. de Graff. in ahreis decis. p. 1. lib. 2. c. 8. §. n. 1. Barth. à Ledesm. dub. 21. de Matrim. in initio, Perez l. 1. vers. plura tamen, tit. 1. lib. 5. Ordin. pag. 38. Spin. in specula testam. gloss. 15. princ. n. 22. Gutier. lib. 2. pract. q. 4. n. 13. & alij quos refert, & sequitur Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 1. n. 3.

In ead. gloss. ibi, Tertiò dicitur clandestinum, quod sit contra tenorem huius constitutionis, videlicet non præmissa denuntiatione. Notatur ad hoc, quod Matrimonia missis denuntiationibus, ubi fieri consueverunt, dicitur clandestinum, intellige quoad omnes effectus clandestinitatis, præterquam nullitatis Matrimonij. Menoch. conf. 69. n. 70. Perez l. 2. vers. si solent, pag. 30. & vers. plura tamen, pag. 38. tit. 1. lib. 5. Ordin. Gutier. pract. lib. 2. q. 3. n. 9. in fine, cum seqq. Spin. in specul. testam. gloss. 15. princ. n. 23. 24. 26. & 74. Henric. in summ. lib. 11. c. 6. n. 2. & in commento lit. M. & c. 20. n. 2. & in commento lit. C, Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 1. refert plures

plures Doctores Campan. in *diversis iuris Canonici*,
rubr. 1. c. 13. n. 143.

§. Si quis verò.

- 8 Probat hic §. filios genitos ex Matrimonio nullo quando simul fuit clandestinum, esse illegitimos, non obstante bona fide parentum, quamvis filij ex Matrimonio verè nullo, non tamen clandestino geniti, quando adfuit bona fides in utroque, vel in altero ignorante impedimentum fuit legitimi, ex ea ratione quia saltem alter parens laborabat ignorantia probabilis, ut docent omnes scribentes in cap. ex tenore, infra qui filij sunt legitimi, quæ ratio cessat quando clandestine contrahitur omittis denuntiationibus, & ideo filij non sunt legitimi: non est enim probabilis ignorantia, cum omittantur requisita ad assequendam veritatem. Unde ut illa pena illegitimitatis proles sequatur, duo requiruntur in hoc §. itavt vnum sine alio non sufficiat. Primum ut omittantur denuntiationes. Secundum ut ob id in gradu prohibito contrahatur. Unde si omittis denuntiationibus contrahat in gradu prohibito, quamvis cum ignorantia impedimenti, vel iuris, in hanc penam incurret, quia ex omittis denuntiationibus præsumitur affectata ignorantia, cum illi taliter contrahendo non expertes scientiæ, vel affectatores ignorantie videantur, inquit Pontifex: si verò non omittis denuntiationibus contrahat in gradu prohibito bona fide, legitima proles est: imò etiam si adfit mala fides ex parte vnius tantum coniugis, ex vi huius §. ille enim in postrema parte exigit malam amborum fidem quando in facie Ecclesiæ, & præmissis denuntiationibus contrahitur, similiter si omittant denuntiationes, non tamen contrahant in gradu prohibito. Colliguntur hæc ex Gabr. commun. tit. de legitim. concl. 3. a. n. 5. Peregr. de fideicom. art. 24. n. 74. Menoch. conf. 199. a. n. 39. Paleoth. de notis, & spuris, c. 9. n. 1. Fulv. Pacian. de probat. lib. 2. c. 16. num. 68. Card. Mantica de consuet. ult. volunt. lib. 1. tit. 12. n. 13. Menoch. de presumpt. lib. 4. q. 67. n. 2. Perez. l. 1. col. 2. tit. 2. lib. 5. Ordinar. pag. 29. Rebuff. de privi. scholast. privi. 106. vers. §. 5. Castil. verum quotid. lib. 2. c. 11. num. 8. Sanch. d. lib. 3. disp. 42. §. 43. Basil. Pont. d. c. 26. §. 7.
- 9 Vel interdicta. Dicuntur autem Matrimonia interdicta, quoties à iudice emanaverit præceptum contra aliquos, ne Matrimonium ineant, vel contra ipsum Parochum ne auctoritatem interponat, ut per Maiol. de irregul. lib. 3. c. 2. §. num. 17. Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 48. n. 5. vers. §. n. 17.
- 10 Cum illi taliter contrahendo, &c. Notatur ad hoc, quòd in his, quæ clam facta sunt et si prætendatur ignorantia, vel simplicitas, præsumitur dolus, nec excusatur aliàs excusandus, ut per Tiraq. de penis temper. casu 11. n. 11. Et ignorantia adscita, siue affectata nunquam prodest, cum æquiparetur scientiæ, idem Tiraq. eod. tract. causa 13. a. n. 22. & de retract. lign. §. 3. gloss. 4. a. n. 28. & nullo pacto ignorantem excusat, Clem. 1. §. non rigorem, de iudic. Honded. conf. 8. n. 41. lib. 1. Seraphin. de privileg. iuram. privileg. 4. a. num. 102. Mascard. de probat. conclus. 869. n. 31. Baptista Costa de facti scientia, & ignor. inspect. 81. n. 9. cum seqq. Farin. fragm. crimin. p. 2. lit. I. n. 167.
- 12 In gradu prohibito. Ex his verbis colligunt Ioan. Lup. in tract. de Matrim. p. 2. num. 9. & 19. Cephal. conf. 503. a. n. 18. & alij de quibus statim referendi, text. in præfenti procedere solum quando Matrimonium nullum fuit propter impedimentum consanguinitatis, itavt si ob aliud nullum fuerit, licet clandestine fiat, resoluunt filios esse legitimos si parentes fuerint in

bona fide; monentur quia text. in præfatis verbis restrictè loquitur de contrahentibus, in gradu prohibito, quæ verba conveniunt solummodo impedimento consanguinitatis, vel affinitatis, & consequenter ad alios casus trahi non potest decisio illa, quæ novam inducit præsumptionem odij plenissimam contra filios innocentes propter copulam parentum clandestinè contrahentium, ideoque non amplianda, sed restringenda est ad casum expressum, ex reg. odij, de regul. iur. lib. 6. cap. pena de panit. dist. 1. cum similibus, sequitur novè Basil. Pont. de impedim. Matrim. c. 26. §. 7. vers. secundo.

Quo tamen fundamento non obstante contrarium sententiam sequuntur Doctores communiter, resoluentes huius text. decisionem procedere tam in impedimento consanguinitatis, quam in alio quocunque dirimente, Host. Innoc. Butr. Anchar. Panorm. Alex. de Nevo, & alij communiter hic, ut testatur Couar. p. 2. p. 2. c. 6. in initio, Ant. Gabr. commun. lib. 6. tit. de leg. concl. 4. n. 17. Mascard. concl. 798. n. 6. Peregr. de fideicom. art. 24. n. 65. Sanch. d. disp. 42. n. 4. Azor. instit. iur. p. 2. lib. 2. c. 13. q. 9. Sayr. de cens. lib. 6. c. 10. n. 31. Probat, quia decisio huius text. penalis videatur in favorem tamen animæ condita est ad coercendum peccatum eorum, qui contra Canonica instituta Matrimonium audent contrahere, & insuper clam contrahendo ignorantiam affectant, subindeque non restringenda, sed magis amplianda est, iuxta doctrinam gloss. verbo alius, in cap. scientiæ cuncti, de elect. lib. 6. recepta ex multis, de quibus Tiraq. pie cause, privi. 161. & pluribus de quibus Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 39. n. 1. & lib. 3. disp. n. 8. Sed melius confutabilis si aduersas non esse necessarium hoc casu recurrere ad interpretationem extensivam, cum cõstet ex verbis expressè huius text. non limitativè agere de Matrimonio nullo ob impedimentum consanguinitatis, sed generaliter de quocunque alio, quòd dicimus Matrimonium ostenditur quia hic §. refert se ad principium text. ibi: Huiusmodi clandestina, vel interdicta, id est, hæc de quibus supra, in præf. dixerat: constat autem in principio de omnibus aliis impedimentis egisse, quamvis enim in exordio locutus sit de contrahentibus, in gradu prohibito, deinde decisionem concipit per verba generalia, ibi: Qui voluerit, & valuerit, legitimum impedimentum opponat, & clarius ibi: Inveniant utrum aliquod impedimentum obstat, quare prædicta verba §. sequentia, ibi, huiusmodi, & c. in toto rigore, absque alia extensione referri debent ad Matrimonia clandestina, & interdicta, & invalida propter consanguinitatem, vel aliud quocunque impedimentum dirimens, ut manifestè deducitur ex cap. ex tenore, qui filij sunt legit. ubi non de consanguinitatis impedimento agebat text. sed de coniugato, qui mulierem ignaram duxit, & tamen requiritur ad hoc ut filij sint legitimi, quòd publicè, & in facie Ecclesiæ cum ea contraxerit, aperte ostendens illegitimum esse prolem, si etiam in eo casu clandestine Matrimonium esset contractum, ut ibi notantur omnes.

In gloss. Clandestina la 2. ibi, scilicet non præmissa denuntiatione. Notatur ad hoc, quòd Matrimonium denuntiationibus omittis celebratum dicitur clandestinum quoad penas incurtendas, ut per Maiol. de irregul. lib. 3. c. 2. §. n. 12. vers. clandestinum, Menoch. conf. 69. n. 70. Gutier. pract. lib. 2. q. 4. n. 9. in fin. Segura Denalos in direct. iudic. p. 2. c. 15. n. 10. & seqq. Spin. in speculo testam. gloss. 16. a. n. 23. Sanch. de Matrim. lib. 5. disp. 1. n. 7. ubi probat ex hoc text. & n. 10. idem tenet quavis Matrimonium sciente maiore vicinæ parte celebretur.

In gloss. Si ambo, ibi, sed quid si unus scit, & c. Notatur ad hoc, quòd filij ex Matrimonio nullo conceduntur ad hoc, quòd filij legitimi propter bonam fidem vnius ex parentibus, ut per Couar. de spons. p. 2. cap. 8.

De Clandestina Desponsatione, Tit.III. 509

e.88.1.n.2. Costa in cap. si pater, de testam. lib.6. p.1. verbo uxorem, num.4. Gregor. l.3.tit.3.p.4. Auendan. l.6. Tauri, gloss.1. Gutier. lib.3. practica. q.79. num.4. Duen. reg. 150. limit.2. vers. contraria. Gom. tom.1. var. c.6. num.36. Xuar. in l. quoniam, super declarat. legum regni, limit.22.n.4. Cott.in memorat. verbo Episcopalis dignitas.

§. Sanē.

Parochialis Sacerdos qui Matrimonia interdicta, vel clandestina prohibere contempserit, & quilibet Clericus etiam Regularis qui interfuit, per triennium à beneficio suspenduntur, & si culpa exegerit etiam grauius punientur. Contrahentibus autem contra hanc formam penitentia est imponenda, & qui obtulit impedimentum malitiose, canonice puniri debet. Colligunt Doctores in principio text. citati, & plenè declarat Sanch. de Matrim. lib.3. disp. 48. ap. rine.

16 Quis eis præsumpserit interesse.] Ergo non comprehendit Parochum ob licentiam concessam alij Sacerdoti assistendi, si assistit Matrimonio clandestino, latè Sanch. d. lib.3. disp. 49. Mar. Alter. de censur. tom. 2. disp. 1.1. de suspensione, c.5. vers. secunda principalis quaestio. Ego ipse d. alleg. 32. n.163. Nec comprehendit parochum alienum, vel Sacerdotem, qui non est Parochus, dantem licentiam assistendi alij Sacerdoti; quia pena suspensionis triennalis hic comminata comprehendit proprium Parochum non impedientem clandestina Matrimonia; hic autem qui prædictam licentiam dedit, non erat proprius Parochus horum qui contraxerunt, ita Sanch. d. lib.3. disp. 49. n.2. vbi subdit, nec talem suspensionem esse per Concil. Trid. sess. 24. de reform. Matrim. c. 1. quia solum suspendit Parochum, vel alium Sacerdotem coniungentem vel benedicientem alienos Parochianos, & non exprimit dantem licentiam, vel mandantem, aut consulentem, & n.3. resoluit quod si proprius Parochus det licentiam non Sacerdoti assistendi Matrimonio, similiter neutram suspensionem incurrer, non huius text. cum illud clandestinum Matrimonium sit nullum, quia inualida est licentia concessa non Sacerdoti, vt dixi d. alleg. 32. n.1. ac proinde per illud Matrimonium sic inualide contractum non incurritur pena clandestinitatis iuxta opinionem eiusdem Sanch. d. lib.3. disp. 2. ex n.2. Non Tridentini, quia tantum suspendit Parochum, vel alium Sacerdotem, qui sine licentia proprii Parochi alienos Parochianos coniungit, ac illic nec Parochus coniungit alienos Parochianos, & ille coniungens non est Sacerdos, nec coniungit sine licentia Parochi, item idem Sanch. d. lib.3. disp. 49. n.3. subiicit idem dicendum, si non Sacerdos absque licentia proprii Parochi coniungeret aliquos Matrimonio; quia utraque suspensio fertur in Parochum, vel alium Sacerdotem absque licentia proprii assistentem, nomine autem Sacerdotis in materia penali, qualis est hæc, non comprehenduntur illi, qui Sacerdotes non sunt.

17 Per triennium, &c.] Pena hæc triennalis suspensionis imposita Parochi assistenti Matrimonio clandestino non est sublata per Concil. Trident. in d. c. 1. in illis verbis, insuper Parochum, &c. vt tenent plures citati per me d. alleg. 32. n. 162. Cuius tamen contrarium, imo cessare hodie hanc triennalem suspensionem per penam arbitriariam positam in Concil. Trid. tenent Marten. l.1. gloss. 7. n. 2. in fin. tit. 1. lib. 5. noue reop. Sanch. d. lib.3. disp. 48. num. 3. cum seqq. Gutier. de Matrim. c. 75. n. 14. Si autem Parochus qui interfuit clandestino triennio suspensus, & eodem currente

triennio iterum assistat, suspendatur iterum triennio, hoc posterius triennium incipit statim à die sententia iudicis illud inferentis, aut quando incurritur ipso iure statim à die commissi delicti, & ita confunditur cum priori tempore, nisi iudex in sententia declararet, vt incipiat finito priori tempore. Ita Sanch. d. lib. 3. disp. 50. n. 3.

Ab officio.] Non tamen à beneficio, quia suspensus ab officio, qui interfuit Matrimonio clandestino, non esse suspensus à beneficio, quia in hoc text. solum exprimitur suspendendum esse ab officio, resoluunt Perez l.1. vers. in oppositum, tit. 1. lib. 5. Ordinar. pag. 31. Gutier. canon. lib. 1. c. 5. num. 1. Sanch. d. lib.3. disp. 51. per tot. Mar. Alter. d. c. 5. vers. quare dubitatur, aduertit tamen Sanch. d. disp. 51. num. 14. in fine, posse iudicem suspendere simul à beneficio, quando culpa grauitas hoc postulat, per text. in presenti, ibi: Grauius puniendus si culpa qualitas postulauerit. Vtrum autem Episcopus in hac triennali suspensione dispensare valeat? negatiue respondent Sanch. d. lib.3. disp. 52. Mar. Alter. d. c. 5. vers. 5. & alij, quos refero ego ipse d. alleg. 32. num. 166. vbi num. 167. hanc resolutionem amplio, vt nec etiam virtute decreti Concil. sess. 25. de reform. c. 6. id sibi permissum sit, Basil. Pont. d. c. 37. num. 11.

Suspendatur.] Intellige non ipso iure, nam cum hoc verbum sit futuri optatiui modi, respiciens actum ac iudicis ministerium, ideo importat sententiam ferendam, ex resolutis per Tiraq. in l. si unquam, C. de reuoc. donat. verbo reuertatur, num. 39. & per Moner. de distribut. quod. p. 3. q. 7. num. 21. quo fundamento in his terminis, resoluunt Sanch. d. lib.3. disp. 48. num. 2. Gutier. d. c. 75. num. 13. Ego ipse d. alleg. 32. num. 161.

Sed his qui tales, &c. Collige ex text. contrahentibus ommissis denuntiationibus condignam penitentiam imponendam esse, sed attento Concil. Trid. sess. 24. de reform. Matrim. c. 1. ibi: Sancta Synodus eos arbitrio Ordinarij puniri precipit, illi solum arbitrio Episcopi puniendi sunt, qui contrahunt clam absque Parochi, vel alio Sacerdote, de eius licentia, aut minori testium numero quam duorum, ita Sanch. d. lib.3. disp. 46. n. 6. vbi subdit quod si id Matrimonium consummauerint, cum grauius delictum sit, rigidior debet esse pena, & n.8. addit quod licet contra testes nec hic nec alibi pena imponatur, tamen cum peccent auctoritatem præstando Matrimonio ab Ecclesia interdicto condigna penitentia puniendi sunt. Dubitari potest an penam triennalis suspensionis comminatam in hoc text. incurrat Parochialis Sacerdos, qui interfuit Matrimonio valido, clandestino tamen ob denuntiationum omissionem: in quo dubio videtur respondendum affirmatiue, quia hoc sic dicitur: Sane si Parochialis Sacerdos tales coniunctiones prohibere neglexerit, vbi verbum illud, tales, refertur ad nuptias, de quibus §. præcedenti actum fuerat text. autem egerat de clandestinis, vel interdictis coniugiis, ibi: Si quis verò huiusmodi clandestina, vel interdicta coniugia, ponderando verbum illud, huiusmodi clandestina, quod referri debet ad principium text. qui præmiserat denuntiationes ante Matrimonium faciendas esse, eo quod Ecclesia detestetur Matrimonia clandestina; ac proinde manifestè Matrimonium non præmissis denuntiationibus celebratum appellat clandestinum, quod etiam agnoscent Doctores citati supra ad gloss. verbo clandestina, la 2. n. 14. Quare hanc partem affirmatiuam tuentur Maior. de irregularit. lib. 3. c. 25. num. 17. & Sanch. dict. lib.3. disp. 48. num. 5. qui aduertit cum Concilium Tridentinum in hoc casu nullam statuatur penam, standum esse

Vbi 3 penæ

penae huius text. ac proinde talem parochum suspendendum esse termino.

- 24 Si quis autem, &c. Notatur ad hoc, quod si falsa impedimenta denuntians, ut Matrimonium impediat, arbitraria poena punitur, ut per Anch. hic n. 13. Menoch. de arbit. casu 453. n. 2. Vgolin. de potest. Episcop. c. 15. §. 11. n. 6. quos refero ego ipse d. alleg. 3. 2. n. 24.
- 25 In gloss. Malitiosè, fin. Notatur ad hoc, quod si malitiosè fieri dicitur, quod iniuria fit dolo adhibito, cum malitia sit calumnia, ut per Gutier. canon. lib. 1. c. 20. num. 12.

De Sponsa duorum.

TIT. IV.

UPER hanc rubr. scripserunt Zabari. Ioan. Andr. Anchar. Buttr. Panorm. Præpof. Mar. Socin. Alex. de Nevo, Durand. in breuiario aureo iuris Canon. & in speculo iuris sub hoc tit. lib. 4. Steph. Ranchin. in continuat. tituli. Decret. Ioan. de Londris in breuiario sanctorum Canon. Petr. de Rauenna in compend. iuris Canon. Martin. Mesnart in epitome Decret. Dan. Venat. in analysi method. iuris Pontif. Goffred. & Host. in sum. huius tit. Alex. Cassan. & Anastas. Germon. in paratitulis ad quinque libros Decret. Barth. Carthag. in exposit. tit. iuris Canon. Canif. in sum. eiusdem iuris, nouissimè Ioan. Honor. lib. 3. summ. Decret. omnes sub hoc tit.

SUMMARIUM.

- 1 Matrimonium de presenti contrahens successu cum duobus, tenetur adhaerere prime, si autem primo contraxit per verba de futuro, deinde secundo per verba de presenti, adhaerere debet secunde.
- 2 Matrimonium validum dissoluit priora sponsalia eo modo ut illo soluto nulla ea perficiendi obligatio supersit.

CAP. Duobus. I. August.

- 1 **M**ulier dans fidem pactionis, id est, promittens sponsalia de futuro cum pacto, ut tunc eam cognoscat, non debet aliam ducere, sed si ducit, tenet Matrimonium, debet tamen de fide mentita poenitentiam agere. Si verò dat fidem consensus, id est, ducit de presenti, tenet Matrimonium, & si aliam ducit, non tenet cum secunda. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Anchar. Buttr. Panorm. Præpof. Marian. Socin. Alex. de Nevo, Canif. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 38. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 573. remissuè Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 4. c. 1.
- 2 Cum Matrimonium fortius vinculum sit, si illud validum fuit, nemini dubium est priora sponsalia dissolvere eo modo, ut ut soluto Matrimonio nulla illa perficiendi obligatio supersit, ut per Fr. Emman. in sum. tom. 1. c. 24. §. 5. n. 5. Azened. l. 1. n. 13. in fin. tit. 1. lib. 5. nouè recop. Henric. in sum. lib. 11. c. 23. n. 3. & c. 14. n. 2. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 48. per tot.

SUMMARIUM.

- 1 Poenitentia illius, qui alterius sponsam de presenti sibi accepit in uxorem, ostenditur.
- 2 Poena, quas incurrat sciens uxorem adhuc viuere, & ducit secundam, remissuè.
- 4 Carena quid dicatur, ostenditur.

CAP. Accepisti. II.

Coniuget alterius in uxorem ducens nunquam poterit esse eius legitima vxor, & debet quadraginta diebus ieiunare in pane, & aqua, & poenitere per septem annos. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Hentie. Buttr. Anchar. Panorm. Præpof. Mar. Socin. Alex. de Nevo, Canif. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 39. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 573. remissuè Ximen. in concord. p. 2. desumitur ex Burchard. lib. 19. c. 5. tit. de fornicat. §. receperis illam, & refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 2. c. 2.

Quam alter sibi desponsatam habuerat.] Aduertit quod ille, qui sciens uxorem adhuc viuere, ducit secundam, præter peccatum mortale quinque poenis incurrit, de quibus Valer. Reginald. in praxi fori panis. lib. 3. n. 74.

Et quadraginta dies in pane, &c.] Hæc poenitentia in foro exteriori locum habet, nam in foro anime Presbyter, qui audit confessionem secundam summum arbitrium poterit eam modificare, ita Perez l. 3. col. 4. vers. punitur, pag. 45. tit. 1. lib. 5. Ordin.

Cum septem sequentibus annis poeniteat.] Non intelligas continuis, & per singulos dies, quasi per omnes poenitentia agi debeat, sed per quosdam in vnaqueque hebdomada, qui vulgò legitime feriæ dicebantur, scilicet secunda, quarta, & sexta, iuxta cap. de illi, & ibi gloss. l. 9. §. 3. Socin. in 4. dist. 19. q. 2. art. 5. Couar. lib. 4. var. c. 20. n. 8.

In gloss. Carenam. Dicitur tempus quadraginta dierum in pane, & aqua cum septem sequentibus annis, & in literis Papalibus, ubi conceditur carena indulgentiæ, intelligitur tempus quadraginta dierum, & septem annorum poenitentia. Ita Fr. Emman. quasi. Regul. tom. 2. q. 8 §. 5. art. 3. vers. pro explicatione. Vide quæ dixi ad cap. accusasti 8. n. 3. de accusat.

SUMMARIUM.

- 1 Sponsalia de presenti non dissoluntur per sequens Matrimonium etiam carnali copula consummatum.
- 2 Coniuges non possunt secundum Matrimonium contrahere existente primo, etiam carnali copula consummatum.
- 3 Verba, ego accipio te in meam, an sint de essentia Sacramenti Matrimonii.
- 4 Verba in Matrimonio sūt salte de necessitate præcepti.
- 5 Papa an possit statuere ut Matrimonium ratum dirimatur per subsequens copula consummatum, ostenditur.

CAP. Licet. III. Alex. III.

Matrimonium de presenti non soluitur per alterum sequentem, etiam cum copula, & cogi debet vir redire ad primam. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Hostienf. Buttr. Anchar. Panorm. Præpof. Marian. Socin. Alex.

Alex. de Neno, Canif. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 40. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 573. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 4. c. 3. & est post Concil. Lateran. p. 7. c. 8.

2 Collige ex text. coniuges non posse secundum Matrimonium contrahere existentibus primo, etiam carnali copula minime consummato, vt per Couar. de sponsal. p. 2. c. 7. §. 3. n. 5. Menoch. de presumpt. lib. 3. pres. 1. n. 17. Valer. Reginald. in praxi fori pœnit. lib. 3. n. 72. in fin.

3 Ego accipio te in meam, &c.] Hæc verba non esse de essentia Sacramenti resolunt Perez in l. 1. vers. præterea necessarium est. tit. 1. lib. 5. ordinam. pag. 39. Petr. de Ledefma de Matrim. q. 43. art. 1. dub. 4. concl. fin. & q. 45. art. 5. puncto 3. ante primum dubium, concl. 2. & in summ. p. 1. de Sacram. Matrim. cap. 1. concl. 1. in fin. Henric. in summ. lib. 11. c. 2. n. 7. Ceval. commun. contra communes, q. 604. n. 53. Cened. præf. & canon. quest. lib. 1. q. 30. n. 38. Gutier. de Matrim. c. 69. n. 3. Et ad text. in presenti, & ad cap. si inter supr. de sponsalib. bene respondet Francisc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. comp. 3. a. num. 74 illa intra non asserere, certa, & diffinita ab Ecclesia verba fuisse præscripta, quibus contrahentes se inuicem in Matrimonio copularent, sed consensum debere volunt tantum eos ostendere, vel verbis illis: Ego te in meam accipio, &c. addit text. in d. c. si inter, vel alia verba consensum exprimentia de presenti, & id ipsum dicit text. in presenti, cum antea dixisset consuetis verbis consensum contrahentes producere posse, & nouè Concil. Trid. sess. 24. de reform. Matrim. c. 1. ibi, vel aliis verbis iuxta receptum vniuersi cuiusque provincie ritum, &c.

4 Verbis consuetis.] Notatur ad hoc, quod verba in Matrimonio sunt saltem de necessitate præcepti, vide Petr. de Ledefma d. q. 45. art. 2. concl. 1. Fr. Emman. in summ. tom. 1. c. 216. n. 5. Henric. d. c. 2. n. 6. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 3. n. 9. vbi n. 10. tenet nullum de hoc esse Ecclesiæ præceptum, sed tantum esse veniale culpam, non exprimere verbis, sed solum signis consensum.

5 Quamvis aliter, &c.] Notatur ad hoc, quod potest Papa statuere vt Matrimonium ratum dirimatur per subsequente copulam consummatam, vt per Host. in c. fin. verb. volumus, infra hoc tit. vbi Card. in fin. Abb. n. 5. & Henric. n. 4. cum seqq. Metina lib. 5. de sacrorum hominum continentia, c. 87. Sed verius est non posse, sic Couar. d. c. 7. §. 4. n. 1. Gutier. canonic. lib. 1. c. 17. n. 22. Mariens. in rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 76. lib. 5. noua recop. Sanch. d. lib. 2. disp. 14. n. 4. vbi cum Couar. d. n. 15. respondet ad hunc text. ea scilicet iudicia Summorum Pontificum non pertinere ad Canonum vniuersalium institutionem, sed ad quarundam litum decisionem, & eodem quasi modo respondet Azor. instit. moral. p. 2. lib. 5. c. 4. q. 3. vers. tertio obicitur, vbi refert text. in presenti, non dicere suos quosdam Prædecessores definisse, sed indicasse, & indicare idem est quod sentire, & non diffinire.

S V M M A R I V M

- 1 Appellanti in causa Matrimoniali interdicti debet ne aliud Matrimonium contrahat lite pendente, & si contraxerit, debet separari.
- 2 Matrimonium initum contra interdictum Ecclesiæ an sit nullum?

CAP. Tua fraternitas. IV.

- 1 Appellans ad Sedem Apostolicam in causa Matrimoniali de presenti ante sententiam, & cognitionem illius, est publicè interdicendus, nec ante de-

cisionem causæ, aliam ducere potest, & si ducere præsumpserit, tale Matrimonium est irritandum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex. de Neno, Canif. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 140. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 573. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 4. c. 5. & est post Concil. Lateran. p. 50. c. 41.

Et si contra interdictum Ecclesiæ, &c.] Notatur ad hoc, quod Matrimonium initum contra interdictum Ecclesiæ est nullum, vt per citatos à Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 2. à princ. Sed pro veritate, vide quæ supra dixi ad c. penult. de dispensatione impuberum.

S V M M A R I V M.

- 1 Contrahens de presenti cum duabus primam desponsatam debet habere in uxorem.
- 2 Matrimonium à filiis contractum absque consensu parentum validum est.
- 3 Consuetudo etiam improba inducit probabile dubium & excusat à pœna.
- 4 Sponsus, & sponsa per concubitus se sibi inuicem tradunt.

CAP. Tuas dudum. V. & fin.

Contrahens de presenti cum vna, & ante copulam contrahens cum alia, primam desponsatam debet habere in uxorem, quia solus consensus sine copula sufficit, nec valet consuetudo in contrarium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Mat. Socin. Alexand. de Neno, Canif. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 41. Alagona in compend. iuris Canonici, pag. 574. remissive Calal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 3. cap. vnic.

Ad materiam huius text. faciunt quæ dixi ad cap. licet 3. supra hoc tit. & pro concordia huius text. & regulæ l. quoriet, C. de rei vendicac. dixi ad cap. si inter, de sponsalibus, & quod validum sit Matrimonium à filiis contractum absque parentum consensu, nec ab ipsis parentibus irritari possit, dixi ad c. 1. sup. de desponsat. impuber.

Collige ex text. nullam consuetudinem etiam si scandalum oriatur; vires habere ad dissolvendum Matrimonium semel legitime initum, cum sit vinculum iuris naturalis, & diuini, vt per Syluest. verbo Matrimonium 2. q. 3. Brunel. de spons. concl. 20. n. 8. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 4. n. 2.

Ne verò turpis sit, &c.] Notatur ad hoc, quod consuetudo etiam improba inducit probabile dubium, & excusat à pœna, vt per Roch. in c. fin. supr. de consuetudine scilicet. 1. n. 2. & 3. Baptista in repeh. si quando à n. 15. C. vnde vi, Couar. de spons. p. 2. c. 7. §. 3. n. 5. Tiraq. de pœnis temperand. causa 4. 2. à princ.

In gloss. Cognouisset 1. ibi, possessio, &c. Notatur ad hoc, quod per concubitus sponsus, & sponsa se sibi inuicem tradunt, vt per Tiraq. de retract. comment. ad fin. tit. n. 77.

De Conditionibus apposis in Desponsatione, & aliis Contractibus.

TIT. V.

SYMMARIUM.

- 1 Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.
- 2 Condicio definitur ut sit eventus futurus, in quem dispositio suspenditur, vel melius ut sit qualitas dispositioni adiecta, aut inherens, quæ in dubium eventum futurum suspendat, seu dissolvat.
- 3 Conditiones in quinque species dividuntur, alia enim sunt possibiles, & honestæ, alia impossibiles, alia difficiles, alia contra substantiam, alia turpes, & singule declarantur.
- 4 Impossibilium conditionum tres sunt species, alia impossibiles, alia difficiles, alia turpes, & declarantur singula species.
- 5 Impossibiles conditiones, quas possibiles partes credebant, quam vim habeant, ostenditur.
- 6 Conditiones naturæ impossibiles, & difficiles, quam vim habeant, ostenditur.

UPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex. de Nevo, Cened. collect. 8. Durand. in breuiario aureo iuris Canon. & in speculo iuris Pontif. sub hoc tit. lib. 4. Stephan. Ranchin. in continuatione tit. Decretal. Ioan. de Londris in breuiario sanctorum Canon. Perr. de Ranenna in compendio iuris Canon. Martin. Mehnart. in epitome Decret. Dan. Venat. in analysi methodica iuris Pontif. Goffred. & Hostien. in summa huius tit. Alex. Cassan. & Anastas. German. in paratilis ad quinque libros Decret. Lancel. Carthag. in exposit. tit. iuris Canon. Zypæ. in analytica postremi iuris Ecclesiæ. enarrat. pag. 352. nouissimè Ioan. Honor. lib. 4. summ. in Decretal. omnes sub hoc tit.

- 2 Conditionibus. Condicio definitur ut sit eventus futurus in quem dispositio suspenditur, secundum Bart. communiter receptum in l. 1. n. 1. ff. de condit. & demonstr. sequitur Socin. in rubr. ff. eod. tit. Doct. in l. cum ad præsens. ff. si certum petatur. Alii verò definit Alciat. in l. debitori. n. 2. ff. de pactis, secundum verbi etymologiam, ut sit qualitas, quæ res condi, id est, fieri actum est; atque ideo pactum, modum, tenorem, & conditiones de præsentem, seu præterito esse veras conditiones contendit ipse in d. l. cum ad præsens. Sed nec Alciat. audiendus est, quia grammaticè agit: in iure enim condicio non est quævis qualitas, sed illa quæ in eventum futurum rem confert: nec etiam exacta est Bart. definitio, primò quia comprehendit diem certum, in quem saltem quoad effectum suspenditur dispositio l. cedere diem. ff. de verb. signif. Insuper conditiones necessarias, quas Iuriconsulti negant esse proprias conditiones in l. illa, s. ult. ff. de verb. oblig. l. si pupillus. s. qui sub conditione. ff. de nouat. facit idem Bart. ubi supr. Rip. in l. hæc verba. n. 1. ff. de legat. 1. Coss. in cap. si pater, p. 3. verb. verbis, num. 2. Et postremò Bart. definitio non comprehendit conditiones resolutivas, quæ propriè conditiones sunt, iuxta text. in l. 1. ff. de in diem adiect. licet Bald. in rubr. C. de institut. existimet illam tantum esse propriè conditionem, quæ à principio impedit ori-

ginem actus. Quamobrem ex sententia Card. in cap. verum. n. 7. in fr. hoc tit. quem sequitur Abb. in rubr. huius tit. Socin. ubi supr. ad fin. definienda est condicio, ut sit qualitas dispositioni adiecta, vel inherens, quæ in dubium eventum futurum suspendit, aut dissolvit: continet enim omnia necessaria requisita, scilicet conditiones resolutivas, & suspensivas, expressas, & tacitas, & quæ insunt à iure: insuper, & declarat conditionis substantiam in eo esse ut contineat eventum dubium, & futurum, certum vel præteritum, aut præsens excludat, iuxta l. itaque 39. ff. si certum per. recipit autem vltimum tripartitam diuisionem, ex l. in factis 59. ff. de condit. & demonstrat.

Omnes autem conditiones in quinque species diuiduntur, alia enim sunt possibiles, & honestæ, alia impossibiles, alia difficiles, quæ fermè impossibilibus comparantur, alia contra substantiam, alia turpes. Possibiles, & honestæ sunt illæ, quæ vel per calum, vel per potestatem impleri debent, vel per vtrumque possunt, & solent existerè, ut si naus ex Asia venerit, si nupleris Titio, si centum dederis, si pater voluerit, de his agit totus fere tit. ff. de condit. appof. & cap. super eo, cap. per tuas, hoc tit. Impossibiles verò sunt illæ, quæ per rerum naturam non possunt existerè, quamvis per divinam potentiam possint, ut si cælum tergeris, si montem transuleris. Conditiones verò contra substantiam sunt illæ, quæ substantiam ipsius actus, aut expressè offendunt, aut opponuntur alicui rei, quæ in ipsa substantia essentialiter includitur, ut, contrahito tecum si obligatus non maneo, initio te heredem, ut succedere non possis, quarum exempla habentur in l. si is, qui hæres. ff. de hered. instit. in l. sub hac ff. de altius. Conditiones difficiles sunt illæ, quæ cum per rerum naturam possint existerè, sunt tamen partim impossibiles, ut si montem aureum dederis, vel si pauper homo ad ingentem pecuniæ quantitatem obligetur. Conditiones verò turpes sunt, quæ cum per rerum naturam de facto possint existerè, & non opponantur substantiæ actus, per leges tamen diuinas, aut humanas sine culpa impleri non possunt, ut si hominem occideris, si furtum feceris, quæ aliquando solent impossibiles de iure appellari, ut in cap. ult. infr. hoc tit. Conditiones possibiles, & honestæ non improbantur, sed suspendunt quovisq; adimpleantur, vel aliter remittantur, iuxta text. in d. c. super eo, cum seq. quod in aliis etiam dispositionibus procedit. Conditiones impossibiles, vel turpes licet alios contractus vitient, ex l. sem. solus, ff. de actionib. ab vltimis tamen voluntatibus, & à Matrimonio reiciuntur, l. 3. l. non dubitamus ff. de condit. & demonstr. cap. soler, cum seq. 3. 2. q. 2. d. cap. ult. Conditiones contra substantiam omnes actus vitiant, l. per seruum 14. s. r. ff. de usu, & habu. l. pacta commenta 7. ff. de contrahenda, l. 1. ff. de adim. leg. stipulatio 17. ff. de verb. oblig. d. cap. ult. in princa.

Quamvis Bart. & communiter Doct. in l. 1. ff. de condit. instit. soleant impossibilium conditionum quatuor species constitinere, scilicet naturæ, iure, perplexitate, & facto, verius tamen aliter distinguendum est, ut scilicet dicamus alias esse impossibiles, alias difficiles, alias turpes. Impossibiles sunt in duplici differentia, alia enim sunt naturæ, & per se. seu absolute tales, de quibus in s. si impossibilis, Instit. de instit. stipul. quas Doctores nostri generaliter impossibiles appellant. Alia verò sunt impossibiles per suppositionem, quas Doctores vocant in spe, cum scilicet aliquo supposito sequitur aliquid impossibile, ut si nanis ex Asia venerit hoc anno, quæ vel ab Indis profecta non est, vel medio facta itinere, si Titius viuit, qui mortuus iam erat, de quibus in l. multa 6. s. si seruus, in fin. de condit. & demonstr. l. si Mania 45. ff. de hered. instit.

De Conditionibus appositis, &c. Tit. V. 513

insit. Conditiones verò difficiles sunt illæ, quæ cum impleri possunt per rerum naturam, nec aliquo supposito sunt impossibiles, non possunt ab eo præstari, cui iniunguntur per se, vel per alios, ita ut penè impossibiles videantur illis, quas Doctores impossibiles de facto dicunt, & de his agit text. in l. cum heres 4. §. i. ff. de statulib. l. Aretiusa 15. ad fin. ff. de statu homin. Turpes tandem conditiones illæ sunt, quæ cum facto præstari possint, & substantiæ non repugnent, diuinis tamen, aut humanis legibus, aut bonis moribus improbantur, ut si furum feceris, si occideris, &c. de quibus in l. conditiones 9. §. 12. & in l. filius 15. ff. de condit. insit. & in l. non dubitamus 9. ff. de condit. & demonstr. Item has autem conditiones illud obseruandum est discrimen quòd impossibilis conditio, quæ vel à natura, vel absolute talis est tam ab vltimis voluntatibus, quam à Matrimonio reiecit sine controuersia ex coniectura voluntate disponentium, l. 3. ff. de condit. & demonstr. §. impossibilis, Insit. de hered. insit. d. cap. ult. quæ autem per suppositionem fuerit impossibilis, pariter vitiat si disponentis impossibilitatis conscius eam adiecit, ut in d. multa, & in d. si Mania, aperte probatur, quòd si possibilem crederet ob manifestum defectum voluntatis, dispositio non vitabitur, ut probat l. seruo manumisso, ff. de condit. indeb. iuxta communem interpretationem Doctorum ibid. quod ipsum docet Bart. in d. l. n. 5. ff. de condit. insit. Imol. ibid. n. 11. quam tamen communem sententiam post alios impugnatur Cost. lib. 2. select. c. 1. cuius noua interpretatio manifestam vim inferit verbis illius text. atque ideo cum ratio ostendat immerito reici conditionem quam disponentis probabiliter crederet possibilem, cum eo animo apposita videatur ut impleri debeat, nec aliter videatur iudicandum de voluntate partium, si in conditione verè possibili ac de impossibili quam possibilem crederet, text. verò in d. l. ab omnibus 107. §. in testamento, ff. de legat. 1. qui in contrarium adduci solet, cum agat de patrimonio, & facto testatoris; rectè cum Bart. & communis ubi supra intelligi potest. ubi ignorantia nulla fuerit, vel aliter cum Iaf. in d. l. seruo, & Aretin. in l. impossibilis, ff. de verb. oblig.

Ego verò circa has impossibiles conditiones, quas posibles partes credebant, distinguendum puto, ut si talis sit conditio, quam testator, vel qui Matrimonium contraxit, intelligeret non posse adimpleri, aliter disposuisset, tunc vltima voluntas, & Matrimonium non valeant propter manifestum voluntatis defectum, ut si quis nauem suam mercibus onustam expectans mille alicui reliquisset sub conditione, si nauis sua ex Asia veniret, vel Titium heredem institueret si haberet foratorem, aut conlobrinam quam maximè diligebat, vel Matrimonium contraxisset cum aliqua sub conditione, si pater aut patruus, à quo honorem expectabat & dotem, viveret, vel si bona, quæ mulier alibi possidebat, extarent: in his casibus si tempore personæ non vivebant, vel res non extabant, itavt impossibilis reddita fuisset conditio, idque disponentis ignorabat, proculdubio vitatur dispositio, quia coniectura voluntatis aperte cessat, & sic Bart. l. ententia & communis procedit, & interpretandus est text. in d. l. seruo, quoniam conditio libertatis ex eo testamento consequenda vtilitatem maximam testatoris continebat, fin autem inanis esset conditionis euentus, nihilque vtilitatis, aut voluntatis disponenti afferre posset, ignorantia impossibilitatis non vitabit actum Matrimonij, aut vltimæ voluntatis, quia tunc nihilominus is, qui talem conditionem adiecit, etiam si sciret impleri non posse, sic disposuisset quia non creditur inani conditionis euentu commotus id fecisse, & sic procedit contraria sententia, quæ res boni iudicis arbitrio relinquitur, qui

considerata personarum qualitate, materia subiecta & aliis circumstantiis rectè perpenis vel ignorantiam impossibilitatis vitare actum vel esse negligendam pronuntiabit.

Circa conditiones verò natura impossibiles inter ignorantes, & scientes non est distinguendum, tum quia in ipsi iusta ignorantia non datur, tum etiam, quia istarum euentus inanis est. Porro difficilis conditio, neque ab vltimis voluntatibus, nec à Matrimonio reiecit, quia & cessat voluntatis coniectura, & illa dubia ac difficilis iuris interpretatio in vltimis voluntatibus & Matrimonio facta, cum de impossibilibus conditionibus tantum agat, non est ad difficiles trahenda, in quibus & ratio, & verba deficiunt, quod bene docet recepta in d. §. impossibilis, communis in d. l. 1. ff. de condit. insit. Costa select. lib. 1. cap. 8. n. 14. Menoch. de arbit. lib. 2. casu 89. n. 8. Molin. de primog. lib. 2. c. 13. n. 8. Vnde in his difficilibus constituendum est, quòd si ita sint difficiles ut considerata qualitate personæ, cui iniunguntur, æquè pateat manifestè non posse per eum aliquo modo præstari etiam ex amicorum auxilio, dispositio ab initio non valeat, iuxta text. sic intelligendum in l. cum heres, §. 1. ff. de statulib. Sin autem difficultas talis est, quam persona, cui iniungitur per amicos, per fidem, atque æstimationem suam possit adimplere, tunc non valebit à principio dispositio, & expectabitur futuris euentus, ut si adimpleatur actus, valeat, si verò deficiat conditio, non valeat, iuxta text. in l. Aretiusa, ff. de statu hom. & in l. Stichum 39. §. si Stichus, ff. de statulib. Conditio verò impossibilis de iure, quæ propriè turpis appellari debet, indistinctè reiecit in vltimis voluntatibus in penam adicientis, in Matrimonio verò ex præsumpta voluntate, quæ omnia si non ex verbis, ex mente Doctorum colligi possunt, & Iuriconsultorum auctoritate manifesta sunt.

SUMMARIVM.

1. Conditionis turpis defectus in contractu Matrimonij apposite non vitat Matrimonium, sed vitatur.
2. Declaratur text. in præfenti.

CAP. Quicumque. I.

Ex Concil. Afric.

Conditionis nomine non debet frangi Matrimonium, sed reiecta conditione desponsatio irretractabiliter teneatur. Colligitur ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchât. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viuian. in rationali lib. 4. iuris Pontif. pag. 62. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 574. remissuè Ximen. in concord. p. 1. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 5. c. 1. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 6. c. 5.

Hunc text. intelligit si à principio resolutione, vel post contractum suspensio conditiones ponantur. Nauar. in man. c. 22. n. 62. vers. tertium. Deinde intelligendus est quando coitus intercessit ante conditionis defectum ex quo à conditione recessum est per ipsam copulam, & Matrimonium valet explosa conditione, quia verba huius text. ibi, eam relinquere, voluerit, præmittunt cohabitationem, & carnalem copulam, ita Couar. de sponsal. p. 2. c. 3. §. 1. n. 13.

SUMMA

SUMMARIVM.

1. Servus manumissus ea conditione ut fiat Monachus, & Monasterio serviat, alias in servitutem redeat, manumittentis voluntatem cogitur observare, & hoc acceptato Monachus factus sit.
2. Declaratur text. in presenti, & n. 3.

CAP. Cùm sit. II. Gregor.

1. **M**anumittens servum ea conditione ut fiat Monachus in tali Monasterio, alias redeat in servitutem, debet servari conditio, & voluntas manumittentis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Prapof. Mar. Socin. Alex. de Nemo. Viu in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 43. Alagona in compend. iur. Canon. pag. 574. remissive Ximen. in concord. p. 1. desumitur ex D. Greg. lib. 7. epist. 36. in dict. 2. registri, & refertur ab Ant. Ang. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 5. c. 2.

2. Difficilis est hic text. dum dicit duo mancipia fuisse manumissa sub conditione ut Monachi fierent, cui quidem conditioni cum alterum parere nolisset, respondet Pontifex cogendum esse, ut sic manumittentis voluntas impleatur; & ex eo confurgit difficultas, quia illa conditio circa spiritualia versabatur, nempe circa Religionis ingressum, unde videbatur non esse admittendam. Reiecto intellectu glossæ, Antonij, Abb. & aliorum probabilior est ille, quod scilicet in specie huius text. conditio, seu modus de ingrediendo Religionem adiectus libertati ideo non improbetur, quia pro substantia non requiritur partis acceptionem, quod autem is modus non requirat partis acceptionem ex eo patet, nam adiectus fuit manumissioni proprii servi, ac proinde sicut libertas data proprio servo statim suum habet effectum antequam à parte acceptetur, l. 2. C. de manumiss. vindicta, ita idem de modo adiecto omnino dicendum erit, reg. accessorium. de reg. iur. in 6. Cum igitur modus ille de ingrediendo Religionem absque partis acceptione suam habeat vim, recte, ut quantumcumque circa spiritualia versetur, improbari non debeat, quia quando modus, seu conditio pro sui substantia partis acceptionem non desiderat quantumcumque ad instar conventionis circa spiritualia adiciatur, regulariter admittitur, quia hi modi, seu conditiones nullo iure in spiritualibus improbantur, iuramen. de hoc agentia solum prohibent pactiones, seu conventiones text. in cap. ult. sup. de pactis, & de ratione conventionis est ut actus absque partis acceptione non subsistat, l. quancunque gerimus r. c. ff. de action. & oblig. innata l. 1. §. conventiones, ff. de pactis, vide Soar. de Relig. tom. 1. tract. 3. lib. 4. de simonia, c. 16. n. 13.

3. Vel forsitan melius verus huius text. sensus duobus propositis principiis constabit. Prius sit nullam simoniam, vel eius speciem dari posse, nisi ubi onerosus contractus celebratur, vel non gratuita spiritualium datio, aut receptio sit, saltem secundum figuram conventionis, gratiosa autem, & liberalis donatio nullo iure potest improbari: patet hoc ex diffinitione simoniæ à nostris & Theologis tradita, dum aiunt esse studiosam voluntatem emendi, &c. & nomine emptionis omnem contractum onerosum intelligunt, ut colligitur ex omnibus auctoritatibus à Gratiano congestis r. q. 1. per totam, & apertius ex c. super eo, ad fin. de transact. quo loco gratis; & amicaliter componere in spiritualibus culpa non est. Posterius est donationem

libertatis, vel alterius rei sub modo, seu conditione facta, vel ob causam in duplici esse differentia, aliquando enim modus, causa, & conditio in favorem donatoris, aut tertij adiciuntur, aliquando ipsius donatarij recipientis in utilitatem continent, prout contingit cum alicui pecunia datur, ut domum sibi ædificet, & prædium suum melius facit. Priori casu conditio, aut modus, vel causa efficiunt, ut donatio illa iam non sit propria & liberalis, sed magis onerosi contractus naturam accipiat, ut docet Paul. in l. 1. n. 2. ff. de donation. Roger. in l. Modestinus n. 32. ff. eod. Tiraq. qui alios refert, in l. si unquam, verbo donatione, n. 145. Posteriori casu conditio, modus, & causa non efficiunt quominus omnino gratuita, & liberalis donatio fiat, ut colligitur ex d. l. 1. & præcitati DD. verum affirmant. His suppositis dicendum est text. in presenti, & in cap. eo libentius, de servis non ordin. donationem libertatis sub modo spirituali sine vitio carere, quia ex omni parte erat liberalis, nam & libertas data, & Religionis, ordinive conditio solius recipientis favorem continebat principaliter, atque ideo merito Romani Pontifices rem quasi perpicuam statuerunt, quinimo dicendum non solum libertatem, sed pecuniam sub eo modo recte dari, idque quotidie fit dum virginibus legata, aut donationes fiunt sub conditione Religionis, & aliquibus bona relinquuntur si Clerici fiant, quod in terminis probat Bald. in auth. cui relicta, C. de indulta viduit. vel. & ibi Paul. & Tal. n. 4. Costa in l. cum tale, §. si arbitratu, l. i. n. 3. ff. de condit. & demonstr. quo pacto etiam intelligi heretico, & infideli recte dari, ut convertatur. Nec his obstat argumentum ex cap. quam pio 1. g. 2. respondetur enim in eo text. conditionem, vel pactum non gratuitum fuisse, quia is, qui temporalia dabat, sponsalia recipiebat, sic etiam factum est in c. tua nos, de simonia.

SUMMARIVM.

1. Intrans aliquam in uxorem accipere si centum sibi dederit, illis non datis recipere non tenetur, nisi postea pure consenserit, vel eam cognoverit.
2. Conditio possibilis, & honesta de futuro suspendit contractum Matrimonij ut nullo modo valeat dum conditio non adimpletur.
3. Intellige si conditio adiciatur in ipso actu contrahendi Matrimonium, secus si ex intervallo.
4. Sponsa si promittat sponso aliquid in dotem, non tenetur sponsus cum ea contrahere, nisi id sibi daretur, quid vero si vir promittat uxori, vide ibi.
5. Sponsalia de futuro contracta cum conditione per culpam carnalem transeunt in Matrimonium recedente conditione; quid vero attento iure Concil. Trident. ostenditur.

CAP. De illis. III.

Alex. III.

Intrans dicendo, Ego te in uxorem accipiam si centum dederis, si non dederit centum non tenetur eam accipere nisi consensus de presenti, seu carnalis commixtio intercessisset. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Prapof. Marian. Socin. Alex. de Nemo. Canif. Cujac. Viu in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 43. Alagona in compend. iur. Canon. pag. 574. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Ang. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 5. c. 4. & est post Concil. Lateran. p. 6. c. 12.

2. *Reus perituri non habebitur.* Notatur ad hoc, quod conditio possibilis, & honesta de futuro suspendit contractum Matrimonij, ut nullo modo valeat dum conditio non impletur, vide l. 3. tit. 4. partia 4. vbi Gregor. verbo *casu*, Conar. de sponsal. p. 2. c. 3. in initio, n. 2. Nauar. in man. c. 22. n. 61. Sylvest. verbo *Matrimonium* a. n. 1. Candelab. aureum tit. de Matrim. p. 1. n. 53. Spino in spec. restam. gloss. 1. 5. princ. n. 63. Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. comparat. 1. 6. n. 5. Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 6. in princ. Intelligit si conditio adiciatur in ipso actu contrahendi Matrimonium, secus si ex intervallo, ut per Conar. d. cap. 3. §. 1. n. 8. Sanch. d. disp. 6. n. 3. Guier. de Matrim. c. 81. n. 3.

4. *Si tantum mihi donaueris.* Notatur ad hoc, quod si sponsa promittat aliquid in dotem sponso, non teneatur sponsus cum ea contrahere, nisi id sibi daretur, ut per Conar. de sponsal. p. 1. c. 4. n. 4. & p. 2. c. 3. §. 1. n. 2. Et ideo text. hic dum decedit iuratum promissionem mulieri factam de accipiendo eam in uxorem sub conditione si centum daret, valere, ex eo procedit, quia in hac promissione cessat cupiditatis presumptio, tum quia vir promittit feminæ Matrimonium si centum sibi dederit, intelligitur causa dotis, & in dubio non presumitur libidinis causa, sed honesta, ac proinde causam iustam subesse promittendi. Si verò vir promittat uxori, tunc presumitur libidinis causa, nisi vir sit ignobilior, aut senior, & ita uxori promittat in iuuentute, aut nobilitatis compensationem, & hoc casu procedit text. in l. si ita stipulatus fuero 97. §. si tibi nuptero, ff. de verb. oblig. necessarium intelligendus quoties promissio quantitas lucri gratia principaliter fit, ita Conar. d. c. 3. §. 3. n. 1. & 2. Palat. in repetit. c. per vestras, de donationibus inter virum & uxorem, notabili tertio, §. 1. n. 1. & 2. Franc. Molin. d. compar. 1. 6. n. 101. & 102. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 3. n. 4. vbi dicit non ob stare huic dispositioni prædicta text. verba, cum dotis gratia largitum non censetur donatum, sed ad onera Matrimonij sustinenda datur, ex l. pro oneribus, C. de iure dotum; quia respondet, verbum, *donaueris*, non vituperari hic in rigorosa significatione, sed pro eo quod est dare ex aliqua causa, ut constat, quia ea donatio deducta est in pactum, & conditionem Matrimonij contrahendi, ergo non fuit gratuita.

5. *An carnalis sit inter eos, &c.* Notatur ad hoc, quod sponsalia de futuro contracta cum conditione per copulam carnalem transeunt in Matrimonium recedente conditione, ut per Palat. in repet. rubr. §. 4. n. 1. Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 26. num. 8. Menoch. de presumpt. lib. 3. q. 1. n. 80. & 81. vbi etiam quod hæc presumptio est iuris, & de iure, & solum inducitur per copulam carnalem subsecutam, non autem per alios actus, puta per amplexus, oscula, & alia similia. D. Barbof. in rubr. ff. solut. matrim. p. 2. n. 108. vbi etiam dicit quod non erit idem si copula præcesserit Matrimonium. Hodie verò cum Matrimonia præsumpta cessauerint per Concil. Trid. sess. 24. de reform. Matrim. c. 1. ut asserunt citati DD. per me in c. 30. n. 3. supra de sponsalib. huius text. dispositio iam non procedit, ut tenet Perez l. 1. gloss. 5. pag. 41. vers. 2. tit. 1. lib. 5. Ordinarum.

SUMMARIUM.

1. Donatio modalis facta Ecclesie, vel pio loco, non potest reuocari, nisi expressè fuerit conuentum, & n. 2.
3. Modus favore Ecclesie presumitur causa impulsiva, vel finalis, prout ipsi Ecclesia magis utile fuerit.
4. Dominium rerum donatarum retro confertur in do-

nantem si in donatione appositum sit pactum quod donatarius teneatur alere donatorem, & ille deficit in eo.

5. Legis duplex prohibitio magis operatur, quam simplex.
7. Delictum solius Prelati Ecclesie non nocet.
8. Iuramentum quando factum est in favorem rerum cum aliqua conditione, nisi ea adimpleatur, iurans ad iuramentum seruandum non obligatur.
9. Donans in donatione facta Ecclesie potest eam legem apponere ut non liceat Ecclesie alienare, & si contra factum fuerit, possit eadem res ab eo reuocari.
10. Alienandi prohibitio hominis ubi concurrebat cum prohibitione legis impedit dominij translationem.
11. Donata Ecclesie cum conditione ne alienentur, an possint in casu alijs promisso abalienari, ostenditur.

CAP. Verum. IV.

Donans Ecclesie aliquid, v. g. prædium cum conditione ut quid faciat, vel donet simpliciter, si Ecclesia non facit, vel donat, non potest donator reuocare domum, nisi adiectum sit in donatione, quod si pactum, vel modus non seruetur, possit reuocari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchor. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex. de Neno, Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 41. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 574. remissuè Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 5. c. 3. & est post Concil. Lateran. p. 29. c. 3.

Probat hic text. donationem modalem factam Ecclesie, vel loco pio, non posse reuocari, nisi expressè fuerit conuentum, ut per Socin. reg. 8. 2. privileg. 60. Joseph. Ludou. Perus. decis. 93. n. 43. Nam favore Ecclesie semper modus præsumitur causa impulsiva, ut per Rip. in l. fin. C. de reuoc. donat. q. 52. n. 173. Conar. lib. 1. variat. c. 14. n. 6. Surd. de aliment. tit. 1. q. 48. num. 70. Et etiam favore pie causæ præsumitur causa finalis si sit favor, & commodum ipsius pie causæ ut talis præsumatur, si verò e contra id tenderet ad odium, & incommodum ipsius pie causæ, tunc contra præsumeretur non esse finalem, ut per Tirac. in tract. Cessante causa, limit. 1. 58. unde ex contractu innominato facto cum Ecclesia non potest agi contra eam conditionem ob causam, sed solum præscriptis verbis ad implementum contractus, Duen. reg. 110. limit. 3.

Notatur text. hic ad hoc quod si in donatione appositum sit pactum, quod donatarius teneatur alere donatorem, & ille deficit in obseruatione pacti, retro transfertur dominium rerum donatarum in donatorem, & ei datur utilis rei vindicatio speciali alimentorum favore, ut per Rip. in l. fin. q. 38. num. 129. C. de reuoc. donat. Conar. lib. 1. var. c. 14. n. 4. Laram in l. si quis à liberis, §. verum, n. 20. ff. de liber. agnosc. Surd. de aliment. tit. 8. princ. 61. n. 8.

Notatur etiam ad hoc quod duplex prohibitio, legis scilicet, & hominis plus operatur, quam simplex, ut per Farinac. in praxi crimin. p. 1. q. 25. n. 37. Menoch. conf. 95. n. 124. Surd. decis. 254. n. 35.

Notatur etiam ad hoc, quod potest quis facere donationem bonorum Monasterio iam dotato atque fundato sub conditione resoluitiva, quod obseruarentur conditiones, vel res donate restituerentur, ut per Præpos. hic num. 6. col. 4. in med. vers. quintus est intellectus, Abb. in cap. cum dilecti, per illum text. num. 3. vers. nota tertio, & ibid. Imol. num. 4. vers. item potest notare.

de donat. qui text. loquitur in puncto de conditionibus appositis in secunda donatione facta Ecclesie, quas supponit iustitiam tanquam posteriori donatione inferas, Felin. in cap. cum venerabilis, n. 29. vers. nota tercio, de except. Lambertin. de iureparon. part. 1. lib. 1. quest. 9. art. 4. num. 3. vers. tertio vero casu, Rip. in l. fin. quest. 38. n. 132. C. de renovand. don. & fuit dictum in Lucana bonorum 5. Decembris 1603. coram bonæ mem. Cardin. Pamphilio, & in Toletana iurisperito- natus 17. Novembris 1628. coram R. D. meo Coccino Decano.

6 Interposita conditione.] Id est, interposito modo ex gloss. & Doct. hic, nam text. præsupponit donatum Ecclesie acquiri, & postea onus esse implendum, quo casu censetur modus, & non conditio, quamvis conditio appelletur, l. cum tale 71. §. ff. de cond. & demonstrat. Nec novum est modum conditionem appellari, ut patet ex l. liberto 21. §. Lucius annis legatis, & l. Tuto centum 70. §. 1. & ibi notat Paul. n. 2. ff. de cond. & demonstrat. l. liberto 106. eod. tit. l. licet 12. ff. ut legatorum nomine censatur.

7 Quod ea cessante, &c.] Scilicet si id expressum fuerit ex mente omnium hic facit l. liberto 21. §. Lucius ff. de annis legatis; unde habet hic text. expressum de eo quod dubitat Socin. in l. quibus diebus, §. fin. n. 17. ff. de condit. & demonstrat. & inferas etiam in Ecclesia modum resoluente donationem esse observandum, ut etiam insinuat cap. cum dilecti, de donat. aded quod si ponatur pactum, ut modo non observato, donator propria auctoritate rem recuperet, id pactum observandum sit, argum. l. 4. de pignoriis, quod ira contra Innoc. in cap. verum, in foro compet. resoluunt esse receptum Tiraquel. de retractu convent. ad fin. tit. n. 14. Tinel. in l. 1. C. de bonis mater. p. 3. n. 54. vers. infer- tur 21. Intelligere autem hunc text. quando Prælati cum capitulo modum non implerunt, ut enim delictum solius Prælati Ecclesie nocere non debet, iuxta, reg. delictum, de reg. iur. in 6. cum enim ex donatione facta sub modo statim ius quaratur, iuxta tradita per Bart. in l. quibus diebus, §. fin. n. 1. ff. de condit. & demonstrat. in hoc iure iam quæsitio Prælati Ecclesie non potuit præiudicare, ut eleganter considerat Panorm. in cap. brevis, n. 7. sup. de iureiur. & in specie ita explicat Cardin. hic n. 6. & Socin. in d. l. quibus diebus, §. fin. n. 17. quibus tamen addere debes id procedere quando Ecclesia conventum habet, alias enim solus Prælati potest Ecclesie præiudicare, iuxta traditionem gloss. cap. potuit, supra de locato, & ita Felin. in cap. verum, n. 9. de foro compet.

8 Debeat renovari.] Notatur ad hoc, quod quando instrumentum factum est in favorem tertij cum aliqua conditione, nisi illa adimpleatur iurans ad instrumentum servandum non obligatur, ut per Sayr. in claus. Regia, lib. 5. c. 8. n. 5.

9 In gloss. Debeat renovari. Notatur ad hoc, quod in donatione facta Ecclesie ea lex apponi potest à donante, ut non liceat Ecclesie alienare, & si contra factum fuerit, possit eadem res à donante renovari, & ita etiam ut ne ob redemptionem quidem captivorum, aut aliam necessariam causam ea res possit alienari, ut per Tiraquel. de retractu. convent. ad fin. tit. num. 15.

10 Notatur ad hoc, quod prohibitio alienandi hominis, ubi concurret cum prohibitione legis, impedit dominij translationem, nec potest fieri alienatio in casibus alias iure communi permixtis, ut per Surd. decis. 254. n. 35.

11 In ead. gloss. libi, Alij dicunt, &c. Vult glossa veteriorem esse eorum sententiam, qui constituunt rem Ecclesie donatam cum conditione ne alienetur, non

posse etiam in casu alijs permissio alienari, quantumcumque necessitas virgens, ac subinde evidens utilitas occurrat, & frequentius recepitur ex Alex. in l. filiusfam. §. diui, n. 1. ff. de legatis 1. pro qua maxime videtur text. in auth. de alienat. & emphyr. §. sanctissimas, & ibi gloss. notabilis collat. 9. videtur etiam text. per locum à speciali in l. legatum, ff. de administr. rerum ad civ. facit etiam, quia verba testatoris in relicto facto Ecclesie cum prohibitione de non alienando aliquid debent operari, iuxta l. si quando 109. ff. de legatis 1.

Verum contrariam sententiam, scilicet quod saltem in subsidium, hoc est, si non sint alie res, quas alienando possit satisfieri necessitati Ecclesie, tunc poterit res relicta Ecclesie cum prohibitione de non alienando, alienari, observat post alios Ruin. d. §. diui, col. 4. dicit receptam Capol. in l. 2. n. 18. & seg. C. de usufruct. trans. quam sequuti sunt antiquiores, ut refert gloss. in Clem. 1. de rebus Ecclesie, & recentiores, quos congruit Redoan. de rebus Ecclesie non alien. q. 19. n. 1. cum segg. Ex quibus saltem illud colligitur, magis scilicet adstringere alienationis prohibitionem inductam ab homine, quam inductam à lege.

Ego tamen in hac controuersia dicendum puto, quod siue prohibitio alienationis fiat à lege, siue ab homine, in dubio legitimus administrator subsistente evidenti utilitate rem potest alienare, observat in specie Arretin. consil. 25. n. 5. Claud. d. §. diui, col. 3. Bald. in auth. res quas n. 23. C. communia de leg. Redoan. ubi sup. etenim cum alienatio in hac specie prohibita non censetur, sed potius ex mente prohibentis permittitur, neque defectus intentionis possit considerari, ratione cuius speciale mandatum requiritur, iuxta text. in l. procurator, ff. de procurat. l. transactionis, C. de transact. gloss. recepta verbo mandato, in cap. qui ad agendam, de procurat. lib. 6. recte fit, ut si alias rite celebraretur, hoc est, observatis solemnitatibus iure requisitis, valida sit, iuvat reg. c. pervenit in 2. de iureiur. & in c. scriptura de voto. Imple reg. gloss. recepta in l. tale pactum, §. fin. ff. de pactis, scilicet, id quod disponens verisimiliter disponeret, de eo cogitasset, debet pro disposito haberi, quam in id expendit Molin. de primis, lib. 4. cap. 4. n. 6. Nec obstat reg. text. in d. §. sanctissimas, respondetur enim in primis text. illum agere de alienatione necessaria ex causa pietatis, redemptionis scilicet captivorum, quæ necessitas non dicitur provenire ex pacto, seu debito prohibentis, qualis requiritur ut alienatio permittatur, iuxta text. in d. §. diui, & in l. cum fidei, ff. de fideicom. lib. 1. observat post alios Alexand. ubi sup. prosequitur longo discursu Molin. d. lib. 4. c. 6. n. 1. Vel aliter dici posset prohibitionem alienationis inductam à testatore concurrente cum prohibitione legis illud operari ne extantibus alijs bonis ex quibus Ecclesie indigentia succuri possit, alienatio fiat, iuxta receptam sententiam, de qua per Ruin. ubi sup. Nec etiam obstat reg. text. in l. 1. innota l. legata, ff. de admin. rerum ad civ. & Clem. quia contingit de relig. domib. tunc- mur namque bona destinata in aliquos usus, in alios converti non posse, nisi ex Summi Pont. aut secularis Principis licentia iuxta illa iura, non tamen inde sequitur, ut alienari non possint, ut alia utiliora subrogentur in eisdem usus, siquidem alienatio eo casu non fit contra voluntatem disponentis, sed potius ex tacita eiusdem mente, iuxta prædicta.

S V M M A R I V M.

- 1 *Matrimonium contrahens sub conditione non improbat a non compellitur illud consummare ante conditionis eventum.*
- 2 *Conditiones appositae Matrimonio, faciles scilicet, & contingentes, illud suspendunt.*
- 3 *Matrimonium nec diem, nec conditionem recipit.*
- 4 *Matrimonium sub conditione contractum ea pendente dirimitur per secundum pure contractum.*
- 5 *Conditio illa, si parentibus placuerit, ut honesta potest adici in contractu Matrimonij.*
- 6 *Matrimonium contractum sub ea conditione si pater consenserit, regulatur ex primo illius consensu, aut dissensu.*
- 7 *Matrimonium contractum sub conditione honesta non efficitur Matrimonium adveniente conditione, sed tantum sponsalia, nisi novus consensus accedat.*
- 8 *Matrimonium contractum inter inhabiles sub illa conditione, si Papa dispensaverit, non efficitur validum adveniente conditione absque novo consensu, nisi dispensatum fuerit in radice.*
- 9 *Papa potest dispensare in radice Matrimonij etiam post mortem alterius ex coniugibus si dispensatio per parentes in vita petita fuerat.*
- 10 *Matrimonium inter consanguineos nulliter contractum censetur a Papa dispensatum in radice, quando ipse Papa declarat legitimos filios natos ante dispensationem, & postea nascituros, & tunc operatur etiam in praedictum tertij ad successione vocati.*
- 11 *Promittens contrahere Matrimonium sub illa conditione, si Papa dispensaverit, potest pœnitere etiam post obtentam dispensationem, non tamen in radice.*
- 12 *Conditio an sit mentio faciendi in dispensatione obtinenda pro consanguineis, vel affinis?*
- 13 *Conditio honesta quamvis suspendat tam sponsalia quam Matrimonium usque ad conditionis eventum, non potest alter antequam conditio deficiat recedere.*

C A P. Super eo. V. Urban. III.

- 1 *Matrimonium contrahens sub conditione non improbat ab Ecclesia, ut contrahat eum si meus pater voluerit, non est cogendus ad contrahendum Matrimonium, nisi accedat voluntas patris, quia consensus positus in alieno arbitrio non dicitur liber, nec potest dici consensus de presenti. Colligitur ex Ordinari. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anghel. Panorm. Præpos. Mar. Socin. Alex. de Nevo. Canis. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 45. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 575. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 5. c. 4. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 6. c. 21.*
- 2 *Collige ex text. conditiones appositae Matrimonio, faciles scilicet, & contingentes, veluti, si mihi centum dederis in dotem, aut si pater meus voluerit, illud suspendere, ut nihil actum censetur dum conditio pendet: ita Couar. de sponsalib. p. 2. cap. 3. num. 2. in fin. Sylvest. in summ. verbo Matrimonium 3. n. 1. ad finem. Mozz. de contractib. tit. de Matrim. §. divisio Matrimonij, n. 10. vers. quadam verò. Nauar. in man. c. 22. n. 72. Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. comp. 26. n. 91. Sanch. de Marr. lib. 5. disp. 6. à princ. Nec obstat quod Matrimonium, nec diem nec conditionem recipit, Cou. de sponsal. p. 3. Barbos. Collect. Tom. I.*

c. 3. in princ. n. 3. Soc. in 4. diff. 29. q. 2. art. 1. col. 4. Cotta in memorab. verbo Matrimonium, pag. 568. quia respondetur conditiones illas non adici Matrimonio, nec illud suspendere, sed magis adici consensui futuro, cum non sit Matrimonium, sed causa illius, ex D. Th. ad 3. p. q. 4. §. c. 1. ad secundum, & probat l. nuptias, ff. hoc tit. non est actus legitimus, & consequenter inspicendi potest, non obstante reg. actus legitimi, 77. ff. de reg. iur. de qua latè Molin. d. comp. 26. a. n. 11. vnde Matrimonium ipsum conditionem non recipere, bene tamen eius consensum, resoluit Sanch. de Matrim. lib. 6. disp. 1. n. 5.

Quæ quidem principalis text. conclusio addo vera est, ut si interim hac conditione pendente, scilicet, si mihi centum dederis in dotem, vel patri meo placuerit, qui sub dicta conditione contraxit, cum alia contrahat, valet Matrimonium secundò contractum, quamvis postea conditio sequatur, dum Matrimonium hoc fuerit pure contractum, censetur enim à priori nondum perfecto recessum, ita Nauar. d. cap. 22. n. 64. Franc. Molin. d. comp. 16. n. 92. vbi n. 93. resoluit Matrimonium cum alia contractum sub conditione valere, non obstante conditione in priori contractu appositae dum hæc posterior prius purificetur, & n. 92. tenet quod Matrimonium secundo loco contractum, & sub conditione sicut primum, stante dubio quæ conditio prius fuerat purificata, neutrum valet Matrimonium.

Ad conditionem ipsam, &c.] Notatur ad hoc, quod conditio illa, si parentibus placuerit, ut honesta potest in contractu Matrimonij adici; ita Menoch. conf. 69. n. 42.

Nisi voluntas patris, &c.] Aduerte quod si contractum est Matrimonium ea conditione, si pater consenserit, & primum pater dissenserit, postea verò mutata voluntate consenserit, non propterea erit contractum Matrimonium, quia intelligitur de primo consensu, aut dissensu, ut per Tirac. in l. bones, §. hoc sermone, in reg. n. 132. & resoluit Sanch. d. lib. 5. disp. 7. n. 9.

Cum huiusmodi consensus non sit de presenti, &c.] Notatur ad hoc, quod quando uterque contrahens est habilis, & contrahit per verba de presenti, sub conditione honesta, ut si pater voluerit, vel dotem dederis, non efficitur Matrimonium adveniente conditione, sed tantum sponsalia, nisi novus consensus accedat, cum text. in presenti dicat aperte consensum interposita conditione, si pater consensum præstiterit, non esse de presenti habendum, quamvis de presenti exprimitur, ita Angl. in florib. p. 5. de Matrim. q. 2. de consensu conditionato, art. vnic. c. 1. diff. 2. Viuald. in candel. aureo, p. 1. de Matrim. n. 54. Nauar. libi contrarius conf. 14. n. 7. sub tit. de sponsal. in nouis, & conf. 1. sub hoc tit. in vtraque edit. Con. de sponsal. p. 2. c. 3. in initio, n. 5. Petr. de Ledesma de Matrim. p. 47. art. 5. dub. 7. princ. concl. 12. Matien. in rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 63. lib. 5. nona recop. Gut. lib. 1. canon. c. 22. n. 21. Henric. in summ. lib. 1. c. 12. n. 3. Paul. Comitol. respons. casuum cons. lib. 1. q. 113. num. 6. Quamvis contrarium imò adveniente conditione statim absque nouo consensu effici Matrimonium teneant scribentes omnes in presenti, & in cap. de illis 3. supr. hoc tit. Nauar. in man. c. 22. n. 63. in princ. & n. 64. in fin. & conf. 1. sub hoc tit. Fr. Emman. in sum. tom. 1. c. 219. concl. 18. n. 19. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. d. lib. 5. disp. 8. n. 5. vers. tandem; hoc colligentes ex hoc text. arg. à contrario.

Vnde quando Matrimonium contrahitur inter personas inhabiles, sub illa conditione, si Papa dispensaverit, non efficitur validum absque nouo consensu adveniente dispensatione, quia Summus Pontifex dispensando dat solum facultatem contrahendi, non appro-

X

bandi

bandi quod illicitum factum est, ita Innoc. & Host. hic, & Ioan. Andr. n. 3. Abb. n. 8. & Alex. de Nevo, n. 16. Sylvest. verbo *Matrimonium tertio*, q. 9. Tello l. 22. *Tauri*, n. 17. Naa. conf. 15. n. 7. sub tit. de spons. in nouis. Gutier. de iuram. conf. p. 1. c. 51. n. 32. & 33. & canon. lib. 1. c. 22. Peregr. de iure fisci, lib. 3. tit. 18. n. 85. Clar. lib. 5. s. incestus, n. 6. Nald. verbo *Sponsalia*, n. 4. Mant. de eis. 201. n. 4. Seraphin. dec. 858. n. 12. Rota etiam in una S. Severini sponsalium 11. May 1609. coram Illust. Ludovico, postea S. D. N. Gregorio XV. Aloy. Ric. in praxi aurea resol. 129. Farin. dec. 107. n. 4. in collect. nouiss. Conar. de spons. part. 2. c. 1. 4. in initio, n. 10. Surd. conf. 364. n. 44. Ceual. communium contra communes, q. 391. n. 2. vers. sed contrariam. Stephan. Gratian. discept. forens. c. 138. n. 45. Paul. Comit. resp. moral. lib. 1. q. 155. in fine. Quamvis contrariam sententiam cum Angelo & Gregor. Lop. teneat Sanch. d. lib. 5. disp. 8. n. 10. Verum quando à Papa est dispensatum in radice, non requiritur notus consensus adueniente dispensatione, sed sufficit primus cum effectu maritali praestitus, Rot. dec. 687. n. 12. apud Farin. p. 2. recent. vbi n. 13. censuit Papam posse dispensare in radice Matrimonij etiam post mortem alterius ex coniugibus, si tamen dispensatio per parentes in vita petita fuerit, & 10. n. 14. & 15. quod Matrimonium inter consanguineos nulliter contractum censetur à Papa dispensatum in radice, quando ipse Papa declarat legitimos filios natos ante dispensationem, & postea natiuitus & à n. 16. quod tunc operatur etiam in praedictum tertij ad successionem vocati.

11. Hinc euenit vt promittens contrahere Matrimonium sub illa conditione, si Papa dispensauerit, possit poenitere, quamvis sit obtrita iam dispensatio (non tamen in radice) tenebitur tamen poenitere alteri parti conuentioni stare vti refundere expensas pro impetranda dispensatione factas, vt per Gutier. canon. lib. 1. c. 12. n. 19. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 12. in princ. n. 81. 82. 84. & 85. quod autem in hoc casu locus sit poenitentiae, tenuit Rota penes Mantie. dec. 201. n. 3. & penes Seraphin. dec. 638. n. 12. in fin. & n. 13. & fuit dictum in vna Vlixbonen. Matrimonij 25. Iunij 1613. coram Illust. Sacrat. quamvis non posse recedere altero inuito, dicat Bonac. de Matrim. q. 1. puncto 7. n. 10.

12. Questio est ad praesens institutum non contemnenda, vtram in dispensatione Matrimonij inter consanguineos, vel affines, & generaliter inter eos inter quos est impedimentum dirimens, sit copula inter eos habitae mentio facienda: ad quam plures refert DD. Cened. ad Decretal. collect. 85. n. 2. Pro parte affirmativa, quod scilicet sit facienda mentio, alias dispensatio subrepticia censetur, vide Ludon. Lopez in instructorio conscientiae, tom. 1. c. 296. Callet. de cognitione spirituali, c. 2. 4. à n. 1. Sarm. lib. 1. select. c. 9. n. 3. Fr. Emman. del orden. del Inizio, c. 10. n. 5. Gutier. canon. lib. 1. c. 15. & nouissime in tract. de Matrim. c. 12. n. 12. cum segg. Steph. Quaranta in summ. Bullar. verbo *Matrimoniales dispensationes*, n. 13. Prax. Episcop. p. 1. verbo *dispensatio*, §. 4. Nicol. Garc. de benef. p. 8. c. 3. num. 31. cum segg. Paul. Comit. respons. moral. lib. 1. q. 104. Sanch. de Matrim. lib. 4. disp. 14. n. 3. & lib. 3. disp. 25. à princ. Rebel. de oblig. iustitia, p. 2. lib. 1. q. 5. n. 24. Valer. Regin. in praxi forens. lib. 3. num. 200. vers. simulque. Pro parte vero negativa, vide Na. ar. vers. 19. 19. sub tit. de constit. & conf. 5. sub tit. de consanguinit. in antiquis, & conf. 3. 9. 10. & 11. sub eod. tit. in nouis. Laeli Zech. de reperi. Ecclesiast. c. 28. de Parocho pag. 367. Emman. sà verbo *dispensatio*, num. 10. Salzed. ad Bernard. in tract. c. 12. 6. vers. unde merito. Vegam tom. 2. sum. c. 34. casu 97. Fr. Emman. sibi cotarium in summ. tom. 1. c. 236. n. 5. Petr.

de Ledefma de Matrim. quast. 56. art. 5. & in summ. de Sacram. Matrim. c. 27. diff. 3. concl. 1. Henric. in summ. lib. 2. c. 2. §. 4. & §. 7. Ceual. communium contra communes. q. 737.

In gloss. Alieno. Notatur ad hoc, quod quamvis conditio honesta suspendat tam sponsalia, quam Matrimonium usque ad conditionis euentum, nec sit usque tunc perfecte obligatio, non tamen potest altere antequam conditio deficiat recedere à sponsione, ita Petr. de Ledefma de Matrim. q. 47. art. 5. dub. 7. prius. §. colligitur tertio. Matien. in rubric. 1. gloss. 1. num. 65. lib. 5. noua recop. Sanch. de Matrim. lib. 5. disp. 6. n. 8. & disp. 8. n. 1. Gutier. eod. tract. c. 81. à n. 5.

S V M M A R I V M

1. Sponsalia contrahens sub honesta conditione, & ante conditionis euentum desponsatam cognoscens, à conditione recedit.
2. Sponsalia sub conditione contracta per copulam transiunt in Matrimonium.
3. Confessio dubia in Matrimonialibus est intelligenda contra confidentem.
4. Protestatio facta à sponso quod non intendit sponsalia debere transire in Matrimonium per copulam subsequentem, nihil valet.
5. Matrimonium iniurum sub necessaria conditione est absolutum, & validum.
6. Condicio, si te virginem inuenero, quando sit iurata, & quando honesta, ostenditur.

CAP. Per tuas. VI. Innoc. III.

Sponsalia contrahens sub conditione honesta, vti si mens pater velit, & ante expletam conditionem habet copulam, recedit à conditione, & tenet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabac. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Praepol. Alexandr. de Nevo, Canis. Cuj. c. Vvian. in ration. lib. 4. iur. Pontif. pag. 45. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 575. remissum Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ad Anton. Augult. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 4. cap. unico.

Collige ex text. sponsalia sub conditione contracta per copulam transire in Matrimonium, de quo vide Sylvest. verbo *Matrimonium* 3. Tiraq. de retrat. conuent. ad fin. tit. n. 77. & adde citatos ad cap. 3. mon. vbi. sub hoc tit.

Pro Matrimonio, est praesumendum. Notatur ad hoc, quod in Matrimonialibus dubia confessio est intelligenda contra confidentem, licet secus sit in aliis contractibus, quando nulla datur contumacia ex parte confidentis, vt per Conar. de sponsal. p. 2. c. 3. l. 1. n. 25. & ita quod extra Matrimoniales causas confesso dubia interpretari debeat ad fauorem confidentis, firmat Rot. dec. 806. num. 1. p. 1. & dec. 90. num. 21. part. 2. diuers. & dec. 366. sub num. 5. & dec. 633. num. 7. p. 1. recent. etiam verba impropriando, Rot. dec. 121. n. 8. p. 1. diuers. & dec. 56. num. 11. in fin. post lib. 1. consil. Farin. Hoc tamen procedit, quando agitur aduersus confidentem, secus autem vbi ipse est actor, tunc enim habet locum alia conclusio, quod i verba interpretanda sunt contra confidentem. Alex. conf. 47. n. 16. in fine, & num. seq. lib. 1. vbi quod verba scripta per aliquem producta vt probent, clara, & necessario concludentia esse debent, alias interpretantur contra producentem. Castren. consil. 461. in fin. lib. 1. Rotam Arminen. dotis 15. May 1623. coram Reuerendiss. meo Corecino Decario.

De Conditionibus apposis, &c. Tit. V. 519

In gloss. *Presumendum*, sed ibi, quid si ante coitum protestetur se nolle, &c. Notatur ad hoc quod si sponsi futuri protestentur, quod quamvis sequatur copula, non intendunt sponsalia debere transire in Matrimonium, nec illud velle contrahere, attamen huiusmodi protestatio nihil valet, nec eam praesumptionem inris, & de iure tollit, ut per Cou. de sponsal. p. 1. c. 4. §. 1. n. 18. & 19. Menoch. lib. 1. de praesumpt. q. 7. §. 5. n. 5. Sic etiam protestatio vnus coniugis, qui ante Matrimonium coram pluribus professus est altero consentiente se nolle per quaecunque verba à se dicta, vel dicenda Matrimonium contrahere, non esse sufficiens indicium dissensus, nisi postea copula subsecuta sit, tunc etiam videtur omnino à protestatione recessum, & praesumitur Matrimonium, ita Menoch. de praesumpt. lib. 3. p. 1. n. 1. Matien. in rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 6. lib. 5. noua recop. Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 4. §. 2. n. 1. Gutier. eod. tract. c. 5. 2. à prime.

In ead. gloss. ibi, item quid si contrahitur Matrimonium sub conditione, quae omnino exiuitura est, &c. Notatur ad hoc quod Matrimonium initum sub necessaria conditione est absolutum, & validum, nec conditio illa suspendit, sed perinde est ac si apposta non esset, ut per Couar. de sponsal. p. 2. c. 3. §. 2. num. 10. Henric. in summ. lib. 1. c. 12. n. 4. Sanch. d. lib. 5. disp. 2. n. 2. Anton. Gom. var. tom. 1. c. 12. n. 6. 3. Aegid. de Sacram. & censur. tom. 2. disp. 29. dub. 1. n. 8. vers. idem, Rebello de obligat. iustitiae, p. 2. lib. 2. q. 10. n. 11. Bonac. de Matrim. puncto 10. n. 3. vbi n. 6. dicit validum esse Matrimonium de praesenti sub his conditionibus celebratum, Duce te in vxorem si eras sol oriatur, aut si stelle erunt in caelo, &c. aduertit tamen cum Henric. d. c. 1. 2. num. 4. Sanch. d. disp. 2. num. 3. & Aegid. d. dub. 1. num. 8. conditiones necessarias saepius apponi non tanquam conditiones, sed tanquam praesumptiones, & determinationes temporis, quo contrahentes intendunt Matrimonium celebrare, in quo casu contractus non censetur statim factus, sed faciendus, cum illa conditio sit posita tanquam terminus ad illum contractum celebrandum.

In ead. gloss. ibi, si te virginem inuenero, Aduerte quod si haec conditio, si te virginem inuenero, non referatur ad coitum, sed ad aspectum matronarum, vel huiusmodi, non est turpis conditio, sed honesta, & suspendit actum, si verò referatur ad coitum, est conditio turpis, quia praesupponeret rem veneram cum futura vxore penitusquam esset vxor, & tunc tanquam turpis reicerebatur, & teneret Matrimonium saltem in foro exteriori, licet non esset virgo, ut per Greg. l. 10. verbo que te diuise, tit. 2. p. 4. Cou. de spons. p. 2. c. 3. §. 2. n. 12. Petr. de Ledefma de Matrim. q. 47. art. 4. dub. 3. Fr. Emman. in summ. c. 244. concl. 8. n. 8. Henric. in summ. lib. 1. c. 12. n. 6. Sanch. de Matrim. lib. 5. disp. 16. n. 7. Gutier. de Matrim. c. 8. 2. n. 28. Bonac. d. puncto 10. n. 28.

SVM MARIUM.

1. Condicio turpis, vel impossibilis si in contractu Matrimonij apponitur, habetur pro non adiecta, nisi sit contra substantiam matrimonij, quia tunc vitiat contractum.
2. Condicio turpis, & inhonesta aduersus Matrimonij substantiam illud irritat.
3. Conditiones honestae, & licitae, quae tamen bonis Matrimonij aduersantur, illud irritant.
4. Matrimonium an verum fuit inter Beatissimam Virginem, & Ioseph, ostenditur.
5. Modus aduersus substantiam Matrimonij omnino illud irritat.

Barbol. Collect. Tom. II.

6. Sponsalia redduntur nulla per conditionem contrariam substantiam Matrimonij.

7. Copula carnalis non efficit validum Matrimonium contractum sub conditione turpi, & inhonesta aduersus Matrimonij substantiam.

8. Conditiones verae non sunt, quae ponuntur de praeterito, vel de praesenti tempore.

9. Conditiones turpes contra substantiam Matrimonij appositae de consensu vtriusque partis illud non irritant.

10. Conditiones turpes, quae Matrimonij substantiam, & illius bonis non aduersantur, illud non irritant.

11. Matrimonium contractum sub conditione impossibili, est statim validum illa reiecta.

12. Assignatur ratio quare contractus sub impossibili conditione gesti non valeant, Matrimonium verò sic.

13. Votum ac professio valida est ea adiecta conditione, ut proprium quid ad usum possideat.

14. Matrimonium inter Christianum & Iudaeum non subsistit.

15. Matrimonium inter Christianum, & haeticum an sit validum, remissum.

CAP. Si conditiones. VII. & fin.

Gregor. IX.

Matrimonium contractum cum conditione contraria coniugio, ut si euitis generationem proli, vel donec inueniam aliam ditioem, vel si adulterabilis, Matrimonium non tenet, & si cum conditione turpi, vel impossibili, Matrimonium tenet, & conditio habetur pro non adiecta. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Prapof. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 34. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 57. 5. remissum Calal. in amor. & Ximen. in concord. p. 1. & 2.

Collige ex text. in prima eius parte conditionem turpem, & inhonestam aduersus Matrimonij substantiam appositam Matrimonij contractum irritare omnino. Exemplum perhibent omnes Doctores in praesenti, vbi aduersus tria Matrimonij bona, aut vnum ex his conditio apponeretur. Veluti si quis cum diceret, Contraho tecum donec aliam inueniam ditioem aut meliorem, repugnat enim indiuiduo vitae coniugalis vinculo, & illius humanae societati, quae ex tribus Matrimonij bonum est. Aliud exemplum vbi quis contraheret sub conditione, si prolem vitaret vxor, est enim proli susceptio secundum Matrimonij bonum. Tertium exemplum vbi quis contraheret sub conditione si se adulterandam praebere, est enim conditio contra bonum fidei: itaque has omnes conditiones vitare Matrimonium per hunc text. docent Cou. de spons. p. 2. c. 3. §. 1. n. 1. Syluest. verbo Matrimonium tertio, num. 1. Nauar. in man. c. 23. n. 61. & 62. Sanch. de Matrim. lib. 5. disp. 9. Lell. de iustitia, lib. 2. c. 18. dub. 1. §. n. 12. ad fin. Aegid. de Sacram. & censur. tom. 2. disp. 29. dub. 3. Petr. de Ledefma de Matrim. q. 47. art. 5. dub. 4. Gutier. de Matrim. c. 8. 2. Bonac. eod. tract. q. 2. puncto 19. n. 8. Franc. Molin. de ritu nuptiarum, lib. 1. comp. 26. n. 63. cum seqq. latè Basil. Pont. de Matrim. lib. 3. c. 5. cum seqq. & c. 7. agit de conditione si nupserit, an turpis sit, c. 8. n. 3. & 4. tractat de conditione, si virginem te inuenero, & n. 8. de conditione, si decem dederis.

Amplia primò ad conditiones honestas, & licitas, quae tamen bonis Matrimonij aduersantur, veluti si quispiam aliquam ducat sub conditione, si in eo

X x 2 Matrim

modi, & præsumere non appositae esse, vt conditiones, sed modos; & pacta quæ in futurum oriuntur. Cum enim si duo contrahant Matrimonium sub conditione impossibili, vel turpi, per verbum de præsentis, nullo alio addito, ex quo de eorum mente indicari possit, merito dubitari queat, an voluerint contrahere sub conditione propriè dicta, & suspendente consensum usque ad euentum conditionis, an verò sub modo, itavt velint contractum Matrimonij statim validum esse per consensum absolutum de præsentis, cum obligatione tamen præstandi in posterum rem ipsam, quæ sub conditione continetur: merito Pontifex præsumit, cum videat consensum exprimi per verba de præsentis, adhibitas conditiones illas, vt modos & pacta, & non vt propriè conditiones. Est autem optima ratio præsumptionis ex eo desumpta, vt optimè assignant Gregor. de Valent. disp. 10. generalis, q. 3. punct. 3. vers. sed vera, quia cum aliqua persona contrahit, non solet id ipsum in vanum & otiosè facere, sed vt expectationi, & desiderio persone satisfaciatur, non autem satisfacere nisi saltem veller consensum illum esse de præsentis; quamvis cum obligatione exinde orta adimplendi, quod in conditione expressum est. Atque ita admissio per Pont. consensu de præsentis, quem præsumit, repellit obligationem inde ortam adimplendi aliquid impossibile, vel turpe, & vult haberi pro non adiectis.

- 13 In gloss. Contr. ibi; item quid si dicit: Profiteor talem Religionem; ita quod possint proprium habere, &c. Nota: ut ad hoc, quod votum & professio valida est adiecta ea conditione, vt proprium quid possideat is, qui solemniter se voto deuincit, non quidem quod dominium & proprietatem retineat, sed vsum duntaxat, vt per Azor. instit. moral. p. 1. lib. 1. c. 15. q. 9. vers. porro sciendum, cum seque vide tradita ad cap. infirmante 7. qui clerici, vel vouentes.
- 14 In ead. gloss. ibi, Vt cum Christianus dicat Iudeæ, &c. Adverte Matrimonium inter Christianum & Iudeam consistere non posse, s. fin. 29. q. 1. nemo, C. de iud. D. Th. in 3. dist. 30. q. unic. art. 1. Bero. in cap. 1. n. 187. de consir. Bellarm. in controu. tit. de Matrim. lib. 1. c. 23. latè Anton. Ricc. de iure personarum extra gremium Ecclesie exist. lib. 2. c. 2. An autem Matrimonium inter Christianum, & hæreticum sit validum, vide Conar. de spons. p. 2. c. 6. §. 1. n. 4. Vinald. in candelabro aureo tit. de cultus dispar. n. 19. Pet. Rebuff. in praxi benef. in reg. de dispensat. in gradibus prohib. gl. 5. n. 34. Mozz. de contract. tract. de Matrim. tit. qui possit contrahere Matrimonium, n. 27. Matien. in rubr. tit. 1. gl. 1. n. 16. lib. 5. noua recop. Azor. instit. moral. p. 3. lib. 5. c. 2. q. 2. vbi etiam an possit Romanus Pontifex dispensare in huiusmodi Matrimonio; plures refert Doctores Cened. ad sextum collect. 13. n. 3. & Ant. Ricc. d. c. 2. n. 24. Sanch. lib. 5. disp. 72. n. 2. Götter. eod. tract. c. 104. latè & eleganter Basil. Pont. post similem tract. in appendice de Matrimonio Catholici cum hæretico, Cornel. à Lapide 2. Corinth. 6. in fine, Agid. de Coninch. tom. 1. de Sacram. disp. 31. dub. 3. conclus. 3. Reginald. in praxi fori penit. tom. 2. lib. 3. n. 169. Filliuc. tom. 1. tract. 10. de Sacram. Matrim. p. 2. c. 6. q. 2. n. 229. ex quibus vetior est sententia illa quæ habet Matrimonium Catholici cum hæretico non esse irritum, sed iam ex multis temporibus valere in Ecclesia semel contractum: quamvis contractum censetur gloss. in præsentis, Host. in c. de coniugio seruorum; n. 11. vbi Anchar. etiam n. 1. Carret. de heret. n. 157. Simanc. de Cathol. c. 40. & 46. Rojas sing. 228. num. unic.

Qui Clerici, vel Vouentes Matrimonium contrahere possunt.

TIT. VI.

UPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Cujac. Dura. d. in breuiario aucto iuris Canon. & in speculo iuris sub hoc tit. lib. 4. Steph. Ranchin. in continas. tit. Decret. Ioan. de Londris in breuiario sanctorum Canon. Petr. de Rauenna in compend. iuris Canon. Martin. Mesnart. in epitome Decret. Dan. Veniat. in analysi method. iuris Pontif. Goffred. & Host. in sum. huius tit. Alex. Cassan. & Anastas. Germon. in paratitulis ad quinque libros Decret. Barth. Carthag. in exposit. tit. iuris Canon. nouissimè Ioan. Honor. lib. 4. summ. in Decretal. omnes sub hoc tit.

SUMMARIVM.

- 1 Diaconus, vel Subdiaconus Matrimonium contrahere non possunt, & si contraxerint, etiam si facti irregulares, debent separari.
- 2 Matrimonium post sacrum Ordinem contractum est irritum.
- 3 Matrimonium contractum post sacrum Ordinem vs præcisæ, vel metu in constantem virum cadente susceptum, non est irritum.
- 4 Promotus ad sacros Ordines inualide, vel ante pubertatem contrahit valide Matrimonium.
- 5 Irregularitas per solam penitentiam nunquam tollitur.
- 6 Clericus in sacris constitutus si uxorem duxerit sit irregularis.

CAP. Dei Diacono. I. Alex. III.

Diaconus si vulnerauit alium Diaconum, & uxorem duxit, illam dimittere tenetur, si autem contritus accedat, debet absolui, & penitentia pro utroque excessu iniungi; quæ peracta si fuerit perfectæ vitæ, & conuersationis Episcopus potest dispensare cum eo vt exerceat officium Diaconatus, & ascendat ad Sacerdotium. Subdiaconus non potest contrahere Matrimonium siue fuerit homicida, siue non. Colligunt ex Ordinari. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 47. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 376. remissiuè Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 6. c. 1. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 26. c. 21.

Collige ex text. Matrimonium post sacrum Ordinem contractum esse irritum, vt per Valent. tom. 4. disp. 10. q. 5. punct. 3. §. Ordo. Henric. in sum. lib. 12. c. 5. n. 9. Agid. de Sacram. Ordin. disp. 20. dub. 11. num. 116. Azor. instit. moral. p. 1. lib. 1. c. 13. q. 13. Valer. Reginald. in praxi fori penit. lib. 3. num. 120. Basil. Pont. de impedim. Matrim. c. 3. §. 1. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 28. Götter. eod. tract. c. 94. Bonac. eod. tract. q. 3. punct. 9. n. 8. & hunc de Fide definit Concil. Trid. sess. 24. de reform. Matrim. can. 9.

Limita principalem text. conclusionem in promoto, siue assumpto ad Ordinem sacrum vi præcisæ, vel metu cadente in constantem virum. Sanch. d. lib. 7. disp. 29.

*disp. 29. n. 5. Aegid. d. dub. 1. n. 145. Gutier. d. c. 9. 4. n. 14. Bonac. d. puncto 9. n. 1. Limita etiam in promotio inuolide ad sacros Ordines, qui tamen verè promoueri voluit, ac Ordo fuit irritus deficiente aliquo substantiali requisito, ita Gutier. d. c. 9. 4. n. 15. Limita denique in promotio ad Ordinem sacrum ante pubertatem, vt per Henric. in *summ. lib. 1. c. 22. s. 3. Sanch. d. lib. 7. disp. 2. c. 8. num. 8. & alios plures, quos refero ego ipse de officio. & potest. Episcopi. p. 2. allegat. 15. num. 4. vbi assero improbabile non esse contrariam opinionem, quam sequuntur Caietan. Sayr. Aegid. & Bonacin. quos ibi refero.**

5 *Inuncta sibi poenitentia.*] Notatur ad hoc, quòd per solam poenitentiam nunquam tollitur irregularitas, vt per Henric. in *summ. lib. 1. c. 17. s. 1. lit. E.*

6 *Poteris ei Diaconatus officium reddere, &c.*] Notatur ad hoc, quòd Clericus in sacris constitutus si uxorem duxerit, efficitur irregularis, adeò vt nec in susceptis Ordinibus ministrare, nec ad maiores Ordines suscipiendos admitti possit, ita Decian. *tract. crim. lib. 6. cap. 22. n. 9. versum Clericus*, Petr. de Lede. in *de Matr. m. q. 66. art. 3. col. antepen. Cou. de sponsal. p. 2. c. 6. s. 3. n. 1. Vinald. in candelabro aureo, p. 1. tit. de Matr. m. 2. c. 20. Azor. d. lib. 1. c. 1. s. 9. 6. Matienf. in rubr. tit. 1. n. 157. lib. 5. noua recap. Cenal. *commun. contra commun. q. 58. num. vnic.* Sanch. d. lib. 7. disp. 8. n. 5. in fin. Valer. Reginald. d. n. 120. Bonacin. d. puncto 9. n. 17.*

S V M M A R I V M.

- 1 Subdiaconus Matrimonium contrahere non potest.
- 2 Matrimonium contrahere possunt in minoribus Ordinibus constituti.
- 3 Ordinibus minoribus credens annexum votum castitatis non tenetur ad illius obseruantiam.
- 4 Dispensare potest Episcopus cum Clerico in sacris constituto contrahente Matrimonium cum vnica & virgine, secus si cum vidua, vel corrupta, &c.

C A P. Ex literarum, II.

1 *S*ubdiaconus, qui de facto contrahit Matrimonium, debet prius ad Religionem transire, & post laudabilem conuersationem, si Episcopus iudicauerit, potest ei concedere vt ad altiores Ordines promoueatur. Si verò non vult transire ad Religionem, non est permittendum vt ascendat ad maiores, nec vt ministret in Subdiaconatu, poterit tamen ministrare in minoribus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. in *ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 48. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 579. remissum Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 6. c. 2. & est post Concil. Lateran. p. 50. cap. 58.*

2 *In Subdiaconatus officio constitutus.*] Qui enim in minoribus Ordinibus sunt constituti, Matrimonium contrahere possunt, quia illud non dirimunt Ordines minores, ita Fr. Emman. in *summ. cap. 22. s. n. 1. Sanch. de Matr. m. lib. 7. disp. 3. 1. Gutier. eod. tract. c. 9. 4. num. 19.*

3 Bonacin. eod. tract. q. 3. puncto 9. n. 1. resoluens etiam accedentem ad Ordines minores credentem illis annexum esse votum castitatis nullo modo teneri ad illius obseruantiam, nec prohiberi Matrimonium contrahere.

4 *Ad maiores Ordines promoueri concedas, &c.*] Notatur ad hoc, quòd Episcopus potest dispensare cum Clerico in sacris constituto contrahente Matrimo-

nium cum vnica, & virgine, secus si cum vidua, vel corrupta, vel quando Clericus duplex iniit Matrimonium, & quamvis text. hic, & c. 1. sub hoc tit. non explicent quando cum virgine, & vnicum iniectum est Matrimonium, ita necessariò intelligendi, ne aduerentur duplici textui neganti in his casibus dispensationem, quippe c. super, & cap. vlt. de bigam. ita Couar. in *Clen. si furiosus. p. 1. s. 2. n. 2. vers. 2. Petr. de Lede. in de Matr. m. q. 66. art. 5. in fin. Tolet. lib. 1. summ. cap. 2. 6. num. 8. Aloy. Ricc. in praxi aurea, resolut. 2. 20. Valent. part. 4. disp. 7. q. 18. punct. 3. in prima specie irregularitatis, in fin. Ludou. Miranda in man. Prælator. tom. 2. quest. 8. art. 2. concl. 3. Sanch. de Matr. m. lib. 7. disp. 8. 6. num. 2. vbi etiam asserit text. hunc, quatenus concedit Episcopi facultatem dispensandi cum his Clericis quod Episcopi poenitentes sunt ac Religionem ingrediuntur, intelligi de consilio.*

S V M M A R I V M.

- 1 Votum solenne impedit, & dirimit Matrimonium post contractum: votum simplex tantum impedit contrahendum, sed non dirimit post contractum.
- 2 Matrimonium subsequens post factum solenne Religionis professionem est irritum.
- 3 Religiosi Soc. I E S V post emissam tria simplicia vota sunt incapaces Matrimonij.

C A P. Meminimus, III.

*V*otum solenne Religionis impedit, & dirimit Matrimonium postea contractum, simplex vero impedit, sed non dirimit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Canis. Cujac. Viu. in *ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 48. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 576. remissum Ximen. in concord. p. 1. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 6. c. 6. & est post Concil. Lateran. p. 69. c. 6.*

Collige ex text. Matrimonium subsequens post factam solennem Religionis professionem esse irritum, ita Sanch. de Matr. m. lib. 7. disp. 26. n. 1. & in præceptis Decalogi, tom. 2. lib. 5. c. 5. n. 35. Gutier. de Matr. m. q. 4. & latè aduersus hæreticos nostræ tempestatis eorum rationibus confutatis defendit Card. Bellarm. in *lib. controversiis Fidei, lib. 2. de Monach. c. 22. num. seqq. Percoliare est in Soc. I E S V, vt qui tria simplicia paupertatis, castitatis, & obedientie vota expleto nouitibus biennio in illa emisit, sit capax Matrimonij, ab ipsoque contractum sit inualidum, vide Hentig. in *summ. lib. 1. 2. c. 5. s. 5. & 6. Valent. tom. 4. disp. 10. q. 5. puncto 3. Valer. Reginald. in praxi fori panit. lib. 3. n. 22. vers. porro. Qualiter autem dimissus à Soc. I E S V post hæc simplicia biennij vota maneat ab illis liber, vide Valq. 1. 2. q. 96. art. 4. disp. 16. s. c. 8. n. 83. Ribadeneyra de instit. Soc. I E S V, c. 17. in solutione ad questionem c. 19. ad fin. Azor. instit. moral. p. 1. lib. 12. c. 6. q. 2. in fin. Sanch. d. tom. 2. lib. 6. c. 1. n. 11. citantes constitutiones Greg. XIII. incip. *Ascendente Domino*, de ann. 1584. 8. Kal. Iunij.**

S V M M A R I V M.

- 1 Matrimonium contrahendum impedit, sed non dirimit contractum susceptio habitus professionem extra Religionem à non habente potestatem ingrediendi Religionis.

- 2 *Votum simplex castitatis impedit Matrimonium licite iniri, non vero dirimit contractum.*
3 *Professio an & quando potuit fieri in manibus Episcopi, remissive.*

CAP. Consulit. IV.

Habitum professorum, vel velamen Virginitatis suscipiens à non habente potestatem incorporandi Religioni, nec propriis renuntiatis, nec professus obedientiam si deinde dimittat habitum, non potest contrahere, sed si contrahit, Matrimonium tenet, quia sicut votum simplex impedit contrahendum, sed non dirimit contractum, ita habitus Religionis suscipiens sine professione. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Prapof. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. *Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 49. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 577. remissive Ximen. in concord. p. 1. refertur ab Anton. August. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 6. c. 7. & est post Concil. Lateran. p. 4. c. 4.*

Collige ex text. votum simplex castitatis impedire Matrimonium licite iniri, non tamen dirimere contractum: ita D. Ba. bol. in rubr. ff. solut. *Matrim. p. 2. n. 3. Gutier. de Matrim. c. 8. s. à princ. Sanch. eod. tract. lib. 7. disp. 1. n. 4. vbi n. 9. resolut. iis votis adstrictum non posse Matrimonium absque dispensatione inire, quamvis vehementissimis carnis stimulis urgeatur, expertisque sit passim se succumbere, nec vires ad resistendum sentiat, siue votum antecesserit difficultatem hanc se continendi, siue subleuatum sit, & n. 11. resolut. quod scienter contrahens cum habente votum castitatis peccat mortaliter, & n. 12. docet qualiter responderi liceat adstricto castitatis voto roganti vtrum valeat Matrimonium contra illud inire? Et ad illud quod qui post votum simplex castitatis ante obtentam dispensationem summi Pontif. Matrimonium contrahit animo illud consummandi, peccet mortaliter, docet nonissimè Barth. à S. Fausto in thesauro Religiosorum, lib. 1. q. 17. c. 9. 18. contra Scot. Caietan. Angel. & Tabien. resolut. eum, qui post simplex votum castitatis etiam animo non consummandi contrahit Matrimonium, peccare mortaliter.*

Vtrum autem qui post simplex castitatis votum Matrimonium peccando contraxit illud prima vice consummando, peccatum denno committat: questio est difficilis, in qua talem mortaliter delinquere dum prima vice Matrimonium consummat siue petendo, siue reddendo, docent S. Thom. in 4. dist. 38. q. 1. art. 2. q. 2. ad 3. & 2. q. 189. art. 8. ad 3. Scot. in 4. dist. 38. quest. vnic. ad fin. Caiet. verbo Matrimonium, concl. 1. Azor. instit. moral. p. 1. lib. 11. c. 12. q. 2. Couar. in cap. quamvis pactum, p. 1. s. 6. n. 8. Nauar. in man. c. 12. n. 80. & c. 22. n. 73. & quos, & alios refert Barth. à S. Fausto lib. 1. q. 19. quicquid distinguant Scot. in 4. dist. 38. q. 2. art. 1. Henric. in summ. lib. 12. de Matrim. c. 2. n. 8. Philarch. de officio Sacerd. tom. 1. p. 2. lib. 3. c. 10. Veg. in summ. tom. 2. c. 129. casu 118.

3 *Nec in manu alicuius Episcopi, &c.] An & quando professio potuit fieri in manibus Episcopi, dixi in collect. ad cap. porrectum 13. n. 5. de Regul.*

4 *An super Altare.] Professio super altare emitti potest acceptante eo, qui habet potestatem admittendi ad Religionem, vt resoluunt Doctores citati ad cap. porrectum, n. 4.*

SUMMARIVM.

- 1 *Votum castitatis de presenti impedit Matrimonium contrahendum, Ecclesia tamen ex causa Matrimonium contrahi quandoque permittit.*
- 2 *Sponsalia non dirimuntur per simplex castitatis votum.*
- 3 *Matrimonij promissio facta absenti nullo pro eo acceptante, est reuocabilis in utroque foro ante acceptationem.*
- 4 *Sponsalia dissoluntur quoties denno agnoscitur notabilis morum asperitas, & sania.*
- 5 *Dispensare an possit Episcopus in votis castitatis perpetue, ostenditur.*

CAP. Veniens. j. V.

Mulier, quæ dedit fidem sponso, & postea venit castitatem, ob idque sponsus aliam duxit, si non valet continere, seu timet peccatum fornicationis, petere potest ab Ecclesia dispensationem, & nubere alteri imposita penitentia pro fide mentita, & voto violato. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Prapof. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. *Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 50. Alagona in compendio iuris Canon. pag. 577. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 6. c. 8. & est post Concil. Lateran. p. 5. c. 10.*

Collige ex text. per votum simplex castitatis sponsalia non dirimi, constat enim in hoc text. sceminæ, quæ Matrimonium promissit, imponi penitentiam de fide mentita, sponso scilicet, vt explicant hic Host. verbo de fide, Ioan. Andr. n. 3. Anchar. n. 2. & Alex. de Neuo n. 4. cum per ipsam steterit ne Matrimonium sequatur, & tamen emisit postea votum castitatis; ergo votum castitatis non dirimit sponsalia, vt resoluunt Nauar. in man. c. 22. n. 27. Henric. in summ. lib. 11. c. 14. num. 4. Gutier. de Matrim. c. 26. Sanch. eod. tract. lib. 1. disp. 46. n. 9. & 11. responderi sceminam de qua hic, non petiisse licentiam nubendi illi, cui fidem dederat, hic enim iam cum altera contraxerat, vt text. asserit, sed ad nubendum alij quoddam dispensatione indigebat, valet enim votum respectu aliorum, vt videtur tenere gloss. hic verbo voto violato, & resoluunt Innoc. num. unico, Host. ad finem, Ioan. Andr. n. 9. Anchar. n. 3. Zabar. ad finem, & Alex. de Neuo n. 5. & 6.

Cuidam viro absenti, &c.] Aduerte quoddam promissio Matrimonij facta absenti nullo pro eo acceptante est reuocabilis in utroque foro ante acceptationem absentis, vt per Veracern. p. 1. specul. art. 16. s. sed dubitatur vtrum, Azued. l. 2. n. 2. tit. 16. lib. 5. nona recopil. Sanchez d. lib. 1. disp. 6. n. 24. Hurtad. de Matrim. disp. 1. diff. 3.

Audiens plura de feneritate, &c.] Nota sponsalia dissolui quoties denno agnoscitur notabilis morum asperitas, & sania alterius; sic docent in presenti Abb. n. 2. & Alex. de Neuo n. 2. Syluest. verbo sponsalia, q. 10. casu 15. Henric. lib. 11. c. 14. n. 6. Sanch. d. lib. 2. disp. 58. vbi n. 4. asserit in hoc text. sponsam hoc non certo nonisse, sed ex auditu, & ideo ex hac causa non fuisse dissoluta sponsalia.

Licentiam tribuere non postponas.] Ex his verbis colligunt aliqui posse Episcopum dispensare in votis castitatis perpetue, ac religionis; sed hoc non ita indistinctè text. proponit, nam Host. hic in fine. Ioan. Andr. num. 5. Butr. num. 9. Anchar. n. 3. Gutier. canon. lib. 2. c. 22. num. 49. dicunt in presenti, Episcopum non dispensare

dispensare propria auctoritate, sed ex Papæ commiffione, in idem coincidit refponfo Azor. *inftit. moral.* p. 1. lib. 1. c. 19. q. 1. domat hic dispensare Epifcopum in voto continentiae ex commiffione Pontificis, vel quia femina iuuenis erat, aut incontinentiae periculum patiebatur. Verum multo probabilius est poffe Epifcopum dispensare in voto continentiae fi detur vrgens caufa, feu grauis neceffitas, quæ fuadeat neceffarium effe dispensationem in tali voto, prout eft probabile periculum incontinentiae, vel fimile, & interueniet fimul impotentia moralis, vel graue impedimentum adeundi Pontificem, & ita detur probabile periculum in mora, in quo calu poteft Epifcopus dispensare: ita Nauar. *in man. c. 1. n. 76.* Fr. Emman. *quaest. Regul. tom. 1. q. 63. art. 6.* Soar. *de Relig. tom. 2. tract. de voto, lib. 6. c. 26. n. 8.* cum feqq. Lett. *de iustit. lib. 2. c. 40. dub. 13. n. 106. verf. 4.* plures refert DD. Sanch. *de Matrim. lib. 3. disp. 9. n. 2.* quos omnes cito ego ipse de officio, & poffe Epifcop. p. 2. alleg. 37. n. 8. Et ideo nihil mirum fi Papa in hoc text. refcribat quod Epifcopus licentiam nubendi tribuere non poffit mulieri habenti simplex castitatis votum emiffum, quia erat in magno periculo incontinentiae, vt text. infinnat, ibi: *Matrimonium potius contrahat, quam fornicationis reatum incurrat.*

S V M M A R I V M.

1. *Votum simplex impedit fponfalia de futuro, non autem dirimit Matrimonium fequens, fecus in voto folemni.*
2. *Votum simplex, & folemne non differunt per fe ex ipfius voti ratione & natura, fed fola Ecclefiae conftitutione.*

CAP. Rurfus. VI. Caeft. III.

1. **C**astitatem vouens fi deinde iurat aliquam durationem, feruare debet votum, quia votum simplex non minus obligat apud Deum, quam folemne, & agere poenitentiam de iuramento temerario. Si vero de praefenti contraxit, tenet Matrimonium, quia votum simplex impedit, fed non dirimit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Hof. Anchar. Butr. Panorm. Praepos. Alex. de Neuo, Canil. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 50. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 577. remiffiue Ximen. in concord. p. 1. refertur ab Ant. Aug. collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 4. c. 2.

2. **Q**uod cum simplex votum apud Deum, &c. Aduerte quod votum simplex, & folemne non differunt per fe ex ipfius voti ratione, & natura, vel iure diuino, fed fola Ecclefiae conftitutione, vt per Medin. lib. 4. de continentia facrorum hominum, c. 23. & alios, quos refert Azor. *inftit. moral.* p. 1. lib. 1. c. 6. q. 1. Caiet. 2. 2. q. 88. art. 7. Valq. 1. 2. q. 96. art. 4. disp. 165. c. 7. n. 73. Barth. à S. Fausto in thefauro Religioforum, lib. 1. q. 11. Valer. Reginald. in praxi fori poenit. lib. 3. n. 123. verf. verum. Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 2. §. à princ. & in precepta Decalogi, tom. 2. lib. 5. c. 1. n. 7.* Vnde cum votum folemne à fimplici non differat fpecie, neque alterius rationis vinculum eft, fed folum accidentaliter, fufficit in confeffione Regularem, feu Monialem profellam dicere fe fregiffe toties votum caftitatis, & tacere circumftantiam profellionis, vt bene refoluunt Llamas in *summ.* p. 3. c. 8. §. 14. Megal. in 1. part. lib. 5. c. 1. n. 8. Fil. linc. *tom. 2. tract. 20. c. 9. à n. 124.* Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 27. n. 27.* Villalob. in *summ.* tom. 1. tract. 9. dub. 37.

n. 13. Diana *refol. moral. tract. de circumftant. aggravant. refol. 4.* vbi fubdit id dicendum effe de Sacerdote faculari, non enim in confeffione tenetur dicere fe habere facros Ordines, fed fatis eft dicere fe habere votum caftitatis, & contra illud toties peccaffe, & deinde addit contra Fagund. in *quinque Ecclefiae preceptis, tract. 2. lib. 4. c. 3. n. 10.* qui votum caftitatis fimplex in faeculo, vel in nouitatu emiffit, & poftea in Religione profellus eft, vel fi poft votum caftitatis fimplex facris Ordinibus initiatur, fufficere fi dicat fe habere votum caftitatis, & non tenetur explicare circumftantiam facrorum Ordinum, vel profellionis in Religione. Contra Henric. lib. 5. de poenit. c. 5. §. 6. lit. G. Arag. 2. 2. q. 88. art. 7. Azor. p. 3. lib. 3. c. 27. q. 10. Paul. Layman. in *Theolog. moral. lib. 4. tract. 20. c. 7. n. 4.* Fagundez *de c. 3. n. 6.* Coninck *de Sacram. disp. 7. dub. 4. n. 20.* Petr. de Ledefm. in *summ.* p. 1. vbi de poenit. c. 19. in circumft. perfonae, dub. 2. In eo vero votum folemne & fimplex differunt, quia folemne religionis votum conftitit effentialiter in traditione actuali domini fui ipfum non immediatè in manus Dei, fed ex Dei commiffione per miniftros ab Ecclefia ad id deputatos; votum autem fimplex mediatè folum Deo fit abfque illa apparenti traditione, vide Couar. *de fponf. p. 2. c. 7. §. 4. n. 7.* Vinald. in *candelab. p. 1. tit. de Sacram. Matrim. n. 13.* Matienz. in *rubr. tit. 3. gloss. 1. in 7. lib. 5. moine recap. D. Hecbol. in rubr. ff. folut. Matrim. p. 2. n. 93. cum feqq.* plures refert Sanch. *de Matrim. disp. 1. §. cum feqq.* Quid iure autem votum folemne in profellione religionis emiffum Matrimonij contractum poftea initum dirimat, vide eundem Sanch. latè difputant *de lib. 7. disp. 26.*

S V M M A R I V M.

1. *Votum folemne impedit, & dirimit Matrimonium poft contractum.*
2. *Proffefio ea conditione facta vt profitent domi maneat, & certam fuorum bonorum portionem habeat ad neceffaria vite fubfidia ex Abbatis voluntate pendente valida eft.*
3. *Declaratur Concil. Triad. felf. 25. de regulatibus cap. 2.*
4. *Nouitatus annus extra Monafteriū de licentia fuperioris iufta de caufa peragi, & adimpleri poffe.*
5. *Metus folum reuerentialis non annullat profellionem.*
7. *Nullum, & modicum aequiparantur.*

CAP. Infinuante. VII. & fin.

Innoc. III.

Solemniter vouens licet cum modica coactione, & quam patientia ac perfenerantia temporis per fe tollit, fi deinde contrahat Matrimonium de praefenti non tenet, & cogendus eft per cenfuram vt reuertatur ad Religionem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Hof. Butr. Anchar. Panorm. Praepos. Alex. de Neuo, Canil. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 51. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 578. remiffiue Cafal. in *amor. & Ximen. in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Auguft. collect. 3. Decretal. lib. 4. tit. 5. cap. vnic.

Vt in domo propria, &c. Notatur ad hoc, quod femina poteft religionem proficere ea conditione, vt domi fuae maneat, & certam fuorum bonorum portionem habeat ad neceffaria vite fubfidia, & alimenta ex fuperioris voluntate pendente, vt per Nauar. *comment. 26.*

comment. 2. de regularibus, num. 14. Azor. in lit. moral. part. 1. lib. 1. cap. 9. quest. 4. latè Ioan. à Cruce de statu relig. lib. 1. c. 3. dub. 2. vbi affert prohibitionem Concil. Trident. sess. 25. de regularibus, c. 2. habere tantum locum in redditibus vt propriis & irrenocabilibus per Prelatos, & sine eorum licentia distrahendis. Barthol. à S. Fausto in thesauro Relig. lib. 5. quest. 246. vbi hoc limitat, nisi Religionem profiteretur cum pacto vt in propria domo maneat independentè à superioris voluntate, quia tunc nulla erit professio, cum huiusmodi pactum sit contra obedientie votum, ac subinde contra Religionis substantiam pugnet. Vnde text. in presens, intelligi de retentione, seu reservatione bonorum ad vsum profitentis in domo propria pro suis necessitatibus tanquam obedientiarum, & ex voluntate Prelati, tenent Navar. cons. 20. num. 3. sub tit. de regular. in antiq. & d. com. 2. n. 16. Azor. d. lib. 12. c. 5. quest. 2. in fine, Beja responsorum casuum conscientie, part. 1. casu 17. Fr. Emman. quest. regul. tom. 3. quest. 17. art. 6. Sanch. de Matrim. lib. 7. diff. 2. n. 21. & in precepta Decalogi, lib. 5. c. 4. num. 99. Nicol. Garc. de beneficiis, part. 7. c. 10. num. 100. & ita non quoad proprietatem, sed quoad vsum, vt intelligit Sanchez lib. 5. diff. 9. n. 14. vers. ad 4. Alij tamen clarius, vt ipsi dicunt, in hac questione sub distinctione procedunt, dicentes quod si quis Religiosus sub ea conditione, vt sibi liceat proprium & bona immobilia possidere, & libere acquirere profiteatur retinendo ea, vt propria etiam inuito Prelato, talis professio erit nulla, & irrita vt pote contra essentiam atque substantiam religionis, & omnino contraria voto paupertatis, secus autem esset quando vsum solum sibi reservaret proficiens pro suis necessitatibus ex superioris licentia, cuiusque nunc reuocabilem, tunc enim valet professio, nec conditio reicitur, ita gloss. hic verbo vt in domo, Bart. in auth. ingressi, de sacros. Eccles. num. 29. vbi Paul. num. 18. Bernard. reg. 5. 21. Garc. reg. 4. 20. num. 21. Spin. in speculo testament. gloss. 1. 2. num. 12. Less. de institut. lib. 2. c. 4. 1. num. 63. Ceval. commun. contra communes, quest. 85. n. 2. Ludovic. Miranda in manual. Prelatorum, tom. 1. q. 28. art. 2. Humad. l. 7. gloss. 1. n. 2. tit. 7. part. 1. Sylvest. verbo religio 3. q. 8. Fr. Emman. d. q. 1. art. 6. Barthol. de Vecchis in praxi notit. diff. 13. dub. 1. n. 11. Basil. Pont. de Matrim. lib. 5. cap. 10. n. 10. Soar. tom. 3. de Relig. lib. 6. c. 1. n. 14. & 15. nouissime post primam impressionem visus Hieron. Roder. in comp. 99. Reg. resol. 136. num. 13. bene Sanchez in precepta Decalogi, tom. 2. lib. 5. cap. 4. n. 97. vbi n. 98. resoluit in dubio reservationem aliquorum bonorum tempore professionis à Religioso factam esse hoc modo intelligendam, nempe quoad vsum ex licentia Abbatis, ab ipsoque reuocabilem, & in his terminis credo intelligendum Marc. Anton. Genuen. nimis largè loquentem in practica. Ecclesiast. quest. 265.

Sed mirum est quod Pontifex hic professionem Religionis validam iudicauerit cum bonorum retentione etiam ad effectum dirimendi Matrimonium postea contractum, contra text. in cap. vnic. de voto, lib. 6. & contra resoluta ad cap. 2. de testam. & quæ nouissime tradit Bonacina de clausura, & penis eam violantibus impositis, q. 2. puncto 10. diff. 2. §. 1. num. 4. circa omnimodam repugnantiam monachatus cum proprii retentione. Quare Zabarell. num. 3. prepos. 2. & 3. cum communi hic post Innocent. in cap. porrectum, n. 1. de Regular. arbitrantur propterea hic voluisse Religionis professionem, quia immediate subsequenta est habitus suscepcio cum lapsu biennij, per quæ inducitur religionis professio, saltem tacita, seu virtualis, arg. cap. vidua 4. cap. ad Apostolicam 16. ibi habitum recepit, de Regularib. Clement. ult. cod. tit. Constat autem

tem nobilem mulierem, de qua hic, in Ordinis habita per biennium perseuerasse, vt patet in licera, & ideo tacite fuisse professam, ac subinde, saltem tacite voluisse abdicare bonorum proprietatem, quod erat antecedens omnino necessarium ad validitatem professionis ex reg. c. praterea 3. ad fin. de officio deleg. cum alijs. Ergo, &c. Verum communis placere non potest, quia multò fortior probatio voluntatis est illa, quæ fit per expressum viuientis consensum, quàm quæ per tacitum, qui resultat ex habitus suscepcione, etiam cum temporis perseuerantia gloss. ult. in d. cap. vidua gloss. verbo signatos, in cap. tuarum, 11. de privileg. gloss. verbo fallens, in l. qui in aliena, §. ult. ff. de acquirend. hered. cum his quæ Conar. de sponsal. p. 1. c. 4. §. 1. num. 5. vers. hinc, igitur cum mulier hæc tempore, quo habitum suscepit, votum emisit, expressè fuerit protestata se non aliter velle profiteri quàm adiecto tenore, vt in domo propria cum omni substantia sua remaneret, sit conueniens suscepcionem habitus, & perseuerantiam in illo, ex quibus tacita inducitur voluntas, non posse plus operari, quàm expressam eiusdem viuientis, & protestantis, fatemur quidem suscepcionem habitus cum perseuerantia tanti temporis metum illatum penitus profugasse, vt text. habet, negamus tamen tacitum illum consensum prævalere potuisse contra expressum de manendo in domo cum omni substantia. Eodem modo reiecta distinctione Innocent. hic num. 5. ad fin. vers. vel d. cap. & in d. cap. porrectum, num. 3. reiectoque intellectu, quem præstitit gloss. hic verbo vt in domo, consonantius dici potest professionem hic valuisse ex eo, quia mansio extra claustrum cum omni substantia fuit de licentia superioris remonibili ad ipsius nutum, quo casu nihil proprium retineri dicitur, & professionem sub huiusmodi conditione factam validam esse ultra citatos in Collectaneis ad hunc text. nouissimi, tenent. Barth. à S. Fausto in thesauro Religiosorum, lib. 8. quest. 33. Bonacina d. num. 4. vers. secundo inferunt, aduertens istam conditionem non repugnare substantie voti paupertatis, cum paupertatis votum actuali retentione vsum alicuius rei dependentem à voluntate superioris non violatur; additque hoc pacto explicandum esse in dubio, dum quis in professione preseruat sibi aliqua bona; cum in dubio nullus presumatur delinquere, credendus est voluisse modo licito promittere, & professionem validam emittere.

Ex prædictis huius text. verbis colligi videtur notitatus annum extra Monasterium de licentia superioris iusta de causa peragi, & adimpleri posse, quia satis dicitur manere in Monasterio, imò verò intra Monasterium, qui manet extra ipsum sub obedientia Prelati, & de eius licentia iusta de causa data, & cum habitu probationis, qui ferri consuevit in tali religione. vide Fr. Emman. quest. Regul. tom. 3. q. 15. art. 10. vers. tum quia, Ludou. Mirand. d. tom. 1. q. 22. art. 5. & plures citatos per me de officio, & potestate Episcoporum, p. 3. alleg. 101. n. 28. quibus adde Sanch. in precepta Decalogi, tom. 2. lib. 5. c. 4. n. 27. cum seqq. Bonac. de clausura & penis eam violantibus impositis, q. 2. puncto 9. diff. 2. §. 3. n. 6. vbi citat metipsum in collect. ad c. 16. n. 5. & 8. de Regular. Barthol. à S. Fausto in thesauro Relig. lib. 5. quest. 176.

Non ititur, &c.] Notatur ad hoc, quod metus levis non est sufficiens ad irritandam professionem nedum in foro externo, sed nec in foro conscientie, quia non immutat multum voluntatem, ac proinde non diminuit notabiliter libertatem profitentis, vt per Sor. de instit. lib. 7. q. 2. art. 1. vers. ad secundum, col. 12. Valent. 2. 2. diff. 6. q. 6. puncto 4. col. ult. vers. neque ferò eadem. Philarch. de officio Sacerd. tom. 1. part. 2. lib. 3. c. 18. vers. decimo, Azor. in lit. moralium, part. 1. lib. 1. c. 13.

BOSA
s Can.

c. 15. q. 6. Sayr. in clau Regia, lib. 6. c. 4. num. 19. Less. de instit. lib. 2. c. 40. dub. 3. num. 18. vers. hinc sequitur, Soar. tom. 3. de Relig. lib. 6. c. 4. n. 12. Bonac. de legib. disp. 4. q. 2. punct. 3. n. 7. Fr. Barthol. de Vecchis in praxi observanda in admittendis ad Religionis statum novit. disp. 1. dub. 12. n. 16. vbi ampliat etiam si hic metus levis sit causa, sine qua professio non emitteretur, dummodo non tollat rationis usum, nec libertatem ad lethaliter peccandum sufficientem.

5 Non tam metu regio, &c. Notatur ad hoc, quod metus solam reuerentialis non annullat professionem, Con. de sponsal. p. 2. c. 3. §. 6. n. 7. & 8. Salzed. ad Bernard. reg. 532. ampliat. 1. Hentiq. in summa, lib. 11. c. 9. n. 5. Sanch. de Matrim. lib. 4. disp. 6. n. 18. Sayr. in clau Regia, lib. 6. c. 4. n. 18. Beltramin. in annot. ad decif. 385. Gregor. XIV. Rot. decif. 579. n. 1. p. 1. recent. Barthol. de Vecchis d. loco, n. 11. Secus autem si praecefferint minae, aut verbera, quia tunc sui valore careret professio expressa metu reuerentiali emissā, secundum Henric. & Sayr. d. locis, Rot. d. c. 4. n. 17. Sanch. in praecepta Decalogi, lib. 4. c. 3. n. 26. Fr. Barthol. de Vecchis vbi supra n. 19.

6 De parentum consilio. Id est, de consanguineorum consilio, ut per Tiraq. de retract. tit. 1. §. 1. gloss. 8. n. 2.

7 Vel modica. Ergo nullum, & modicum equiparantur, vide tamen Tiraq. in l. si unquam, verbo donatione largitus, n. 107. C. de reuocandis donat.

De Eo, qui duxit in Matrimonium, quam polluit per adulterium.

TIT. VII.

UPER hanc rubr. scripserunt Zabarel, Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Praepos. Marian. Socin. Alexand. de Neno, Cened. collect. 85. Durand. in breuiario aureo iuris Canon. & in speculo iuris Pontif. sub hoc tit. lib. 4. Steph. Ranchin. in continuat. titul. Decret. Ioan. de Londris in breuiario sanctorum Canon. Petr. de Rauenna in compend. iuris Canon. Martin. Meun. in epitome Decret. Dan. Venat. in analysi method. iuris Pontif. a pag. 543. Goffred. & Host. in sum. huius tit. Alex. Cassan. & Anastas. Germon. in paratilis ad quinque libros Decret. Barth. Carthag. in expost. titul. iuris Canon. omnes sub hoc tit.

De materia huius tit. & quae crimina ad mortem coniugis relata Matrimonium contractum dirimant, vide apud Socin. in 4. dist. 37. quest. unica, art. 4. Alphons. Veracru. in specul. coniug. p. 1. art. 33. 34. & 36. Rebuff. in praxi tit. de dispensat. in grad. prohib. gloss. 3. ex n. 27. Viuald. in candel. aureo, tit. de impediment. crim. Matrim. n. 212. cum seqq. Mozz. de contract. lib. tit. de Matrim. §. fin. ex n. 25. Stephan. Gaëta in reper. cap. ad limina 30. q. 1. §. 4. ex n. 410. Henric. in summa, lib. 12. c. 12. Valent. tom. 4. dist. 10. q. 5. punct. 3. Basil. Pont. de impedimentis Matrimonij, cap. 27. Agid. de Sacram. & cens. disp. 31. dub. 5. Rebell. de oblig. iustitiae, p. 2. lib. 3. q. 8. n. 10. Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 8. & 79. Gutier. eod. tract. c. 105. Bonac. eod. tract. q. 3. puncto 6.

SVM MATRIM.

1 Matrimonium contrahens viuentem primam uxorem cum secunda hoc ignorante, prima mortua à sui petitione non separabitur à secunda.

- 2 Ignorante rem habens cum uxore potest post obitum coniugis cum ea Matrimonium contrahere.
- 3 Amplius etiam si habita scientia ad sit copula, si ante eam inueat Matrimonium.
- 4 Adulterium committens fide de Matrimonio contrahendo priore coniuge superstiti non potest cum adultera Matrimonium contrahere.
- 6 Machinatio in mortem viri debet effectum sortiri, ex ea impedimentum hoc oritur.
- 7 Metu contrahens sit uxor illius cum quo contrahit sine aliquo nono consensu si cohabitauerit illi.
- 8 Matrimonium prius inualide contractum non rati- ficatur si sublati impedimento ignorans coniugem carnaliter cognoscat.

CAP. Propositum I.

Alex. III.

Viuente prima uxore quando quis contrahit cum secunda hoc ignorante, si moriatur prima, & vi- petat diuortium à secunda, non sunt separandi, nisi mulier petat diuortium, non obstante quod secundum iura vir non potest ducere illam, quam polluit per adulterium, praeterquam illam, cui fidem dedit viuente prima, vel quae machinata est in mortem uxoris. Col- ligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Praepos. Cassil. Cujac. Cened. collect. 95. Alex. de Neno, Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 52. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 578. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 3. refertur ab Anton. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 7. c. 1. & est post Concil. Lateran. p. 6. c. 1.

Probat hic text. quod is, qui viuente prima uxore cum alia contrahit huius rei infamia, & cum ea perman- sit mortua prima cogendus est cum secunda viam agere, mulieri vero datur ad discedendum facultas. Verum hic text. difficilis apud DD. reputatur, & difficil- tas ex duobus potissimum perpenditur, primo dum indicat Matrimonium inter eos, inter quos legitimus consensus non fuit. Secundo dum cogit virum in hoc coniugio permanere quasi Matrimonio alligatum, mulieri vero quasi liberè diuertendi licentiam facit, atque ideo videtur in eo text. Pontifex Matrimonium sine consensu iudicare. Accedit quod paria sunt in iure nostro aliquid non fieri, vel fieri minus legitimè, l. quoties 6. ff. qui satisfdare cog. l. eleganter 24. §. qui repre- bes. ff. de pignor. act. Mantu. lib. 1. dial. class. 18. c. 17. Ti- raq. de retractu lign. §. 8. gloss. 7. à n. 3. Si autem nullus praecessisset consensus, ex sola cohabitatione Matrimo- nium indicari non potuisset, cap. illud, de praesumpt. Ergo ex antecedenti consensu inutili, per cohabitatio- nem non bene indicatur Matrimonium in hoc text. Tandem in contrarium videtur text. in cap. pen. ibi, de nouo, hoc tit.

Doctores igitur circa explicationem huius text. mirum in modum se inuoluunt, nam gloss. in praesent. & in d. cap. penult. verbo nouo, requirit nouum consensum, atque ideo inquit quod si antequam de nouo consentirent, vir alteri nuberet, Matrimonium vale- re, sequuntur communiter DD. ut testatur Abb. hic num. 4. Bald. Novel. de dote, p. 11. §. haec enim, num. 18. Paris. cons. 52. in princ. lib. 4. & pro hac sententia facit reg. non firmatur, de reg. iur. lib. 6. & quae ibi gloss. & DD. tradunt Dec. & Cagnol. in l. quod ab initio ff. de reg. iur. eandem sententiam confirmat gloss. recepta in l. si contra, verbo depositum, C. de nuptiis, & ibi Bald. n. 2. Sed haec communis sententia aperte confunditur ex hoc text. vbi tantum requiritur vt sublati impedi- mento

De Eo, qui duxit in Matrim.&c. Tit.VII. 527

mento in eadem cohabitatione maneat. Rursus in contrarium est auctoritas gloss. communiter receptæ in cap. debet, verbo de cetero, de consang. dum ait quod si duo in gradu prohibito contrahant, & sublato impedimento per legem, vel dispensationem in Matrimonio maneat absque alio nouo consensu Matrimonium indicatur, sequuntur multi, quos refert Couar. de spons. p. 2. c. 2. in princ. n. 5.

Quare reiecta concordia Paris. & Couar. dictis locis, quæ manifestè tepugnat menti, & verbis DD. ubi supra, qui nouum consensum requirunt, prætermittenda sunt duo. Prius est consensum semel expressum, quamvis propter aliquod impedimentum non possit effectum sortiri, naturaliter tamen & verè consensum expressum esse, cum sit assensus voluntatis circa rem intellectam, consensus autem hic semel expressus quamvis effectus suo careat per accidens, manere tamen creditur donec vel expresse, vel virtualiter actu contratio renouetur, iuxta reg. text. in l. 3. & l. cum qui, ff. de probat. cap. maiores, §. 2. de Baptism. tradit Alciat. de pres. reg. 2. pres. 16. Et verum est quamvis longum temporis spatium elapsum sit, vt scribit Ias. in l. sanctimus, n. 6. C. de testam. & in Matrimonio resoluit Ruin. cons. 1. §. 1. lib. 5. Tiraq. l. 9. comm. n. 37. quod absque dubio procedit quando factio aliquo voluntatis periclenantia ostenditur.

Hoc supposito dicendum est quod siue agatur de Matrimonio, siue de quocunque alio contractu celebrando, qui certam verborum formam non requirit, sed naturali consensu perficiatur, si semel consensus sit expressus, & propter impedimentum iuris non possit effectum sortiri, vt actus statim valeat sublato impedimento ex vi prædicti consensus, qui persene- rat, actus perficitur, patet hoc ex dictis manifestè, & ex eo probatur, quoniam verum est dicere in eo actu reperiri consensum, qui per actum nullum rectè significatur, vt probat text. & ibi Bart. notat in l. ult. ff. de rebus eorum, Menoch. de arbitr. casu 161. num. 70. Item sublato impedimento nihil obstat quominus consensus olim expressus, eo modo manens effectum sortitur, ergo, &c. Probatur etiam hoc auctoritate Iuricons. in l. obseruare 4. ff. de offic. Procons. in fin. & in l. si quis 37. ff. de ritu nupt. l. quæritur, ff. de sponsal. iuxta quæ dicendum est in hoc text. cum similibus perfici Matrimonium ex consensu olim expresso inualide, cohabitatione tamen continuato, non vt à principio consensus præstiti, sed vt ex nunc quasi tempore remoti impedimenti exprimeretur. Nequè audiendi sunt DD. existimantes cohabitationem nouam facere consensum per se sufficientem ad Matrimonium faciendum, quoniam si nullus præcessisset consensus expressus tempore inhabili, cohabitatione non sufficeret, ergo ex vi prioris consensus, qui manere præsumitur, hoc fit, & ita in specie probat text. in cap. ad id quod, de sponsal. & in cap. duo, de despons. impub. & in cap. ult. de coniug. seru. oportet autem vt sciant coniuges impedimentum esse sublatum, quia ignorantia effectum consensus impedit, & ita in effectu resoluit Innoc. receptus in presenti, gloss. in d. cap. non debet, & alij DD. proxime citati. Ad text. verò in d. cap. ult. quatenus videtur requirere nouum consensum, resp. in eo text. non fuisse dubitationem vtrum ex antecedenti consensu cohabitatione continuato perficeretur Matrimonium, sed vtrum inter illos potuerit esse coniugium non obstante impedimento adulterij, & huic quærit. respondet Pontif. impedimentum non obstat, quia possunt de nouo Matrimonialiter consentire. Vel dici possunt nouum consensum appellari ibi scientiam impedimenti sublato cum perseverantia prioris, quia nouum ex tunc Matrimonium facit, ideo antea ut fa-

cultas mulieri ad recedendum in hoc text. quia antequam sciret impedimentum sublatum consensus non sufficiebat, vt cum primum scinit, potuit recedere, & consensus renouare, maritus autem in penam non potest, vterque tamen si per diem cohabitauerit impedimento sublato scienter Matrimonio alligatus manet.

Erat inscia quod ille aliam haberet, &c. Ergo coniuge altero ignorante reliquum habere coniugem, cum non fuerit adulterium formaliter ex parte vtriusque, poterit inter eos consistere Matrimonium post coniugis obitum, ita Sylu. verbo Matrimonium 8. q. 9. dist. 4. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 79. n. 31. vnde hoc crimen vxoridij non irritare Matrimonium, siue ex altera parte propter ignorantiam circumstantia non fuit formaliter adulterium, sed simplex fornicatio, tenet Nau. cons. 1. 2. n. 2. sub tit. de sponsal. in antiq. Henric. in summ. lib. 1. c. 14. n. 3.

Vtrum verò desideretur post scientiam coniugij alterius Matrimonium de facto iniri, & copulam haberi, an potius sufficiat si ante scientiam inearit Matrimonium, & habita scientia adit copula: id sufficere ad hoc impedimentum incurrendum, resoluit Sanch. d. disp. 79. n. 32. & n. 34. dicit sufficere fidem dari ante coniugij notitiam, dummodo ea habita sequatur adulterium nondum priori fide dissoluta, & n. 37. dicit haberi tunc scientiam quando adest certitudo, aut probabilis opinio, & n. 38. contra communem tenet exculare ignorantiam crassam, & supinam.

Cui fidem dederat. Notatur ad hoc, quod quando quispiam fide data de Matrimonio contrahendo adulterium committit, vel de facto cum eadem Matrimonium init prioris coniuge superstitie, Matrimonium subsequens inter eos dirimitur, vt per Valer. Regim. in praxi fori ponit. lib. 31. n. 130. cum seqq. Sanch. d. lib. 7. disp. 78. a princ. ubi n. 28. aliquos citat, qui ex prædictis nostri text. verbis persuaderi videntur ad hoc impedimentum contrahendum necessarium esse vt promissio illa non sit nuda, & simplex, sed fide vallata, at n. 29. contrarium merito sequitur.

Et illam maxime, cui fidem dederat. Id est, quamvis fides minime data sit, provt colligi videbatur ex contextura verborum text. sed id verum non est, nam dictio maxime, accipi debet pro tantum, vt explicant hic Abb. n. 3. Alex. de Neuo n. 6. Præpos. n. 2. quos refert Sanch. d. lib. 7. disp. 78. n. 1.

Vel quia machinata est in mortem vxoris. Adverte huiusmodi machinationem debere effectum sortiri, si enim coniux mortem coniugis machinetur, nec ea subsequatur, locus non erit huic impedimento, sed poterunt adulter, & coniux superstes altero defuncto Matrimonium inire, ita Sanch. d. lib. 7. disp. 78. n. 7.

In gloss. Insitiam, 1. Notatur ad hoc, quod illa, quæ metu contraxit, sit vxor illius cum quo contraxit sine alio nouo consensu, si cohabitauerit illi, vt per Nau. cons. 1. 2. n. 2. sub tit. de sponsal. in antiq.

Notatur etiam ad hoc, quod non ratificatur prius Matrimonium inualidum si sublato impedimento ignorans coniugem carnaliter cognoscat, ita Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 36. n. 3. in medio.

SVM MARIVM.

1 Vxore prima viuente, & non cognita, si quis contraxit cum secunda sciente, & eam cognouit, etiam mortua prima secundam habere non potest, secus si prima erat non legitima vxor.

2 Adulterium existimatum interueniente promissione futuri Matrimonij non dirimit sequentes cum adultera nuptias, si Matrimonij prius contractu fuit inualidum.

3 Matrimo

- 3 *Matrimonium contractum metu cadenti in constantem virum ad eum finem iniuste incusso est invalidum.*
 4 *Matrimonium metu initum non ratificatur copula metu gravi extorta.*
 5 *Iuramento non efficitur validum Matrimonium metu contractum.*
 6 *Iuramentum adiectum Matrimonio metu gravi extorto non obligat.*

CAP. Significavit. II.

- 2 *Quod non sponte in primam consenserit.*] Notatur ad hoc, quod adulterium existimatum interveniente promissione futuri Matrimonij non dirimit sequentes cum adultera nuptias si Matrimonium prius contractum fuit invalidum; ita Viuald. in candel. aureo, p. 1. tit. de Matrim. n. 213. Jacob. de Grass. in decis. aureis, p. 1. lib. 2. c. 8. n. 7. Matienz. in rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 183. lib. 5. nova recop. Valer. Reginald. in praxi fori pœnit. lib. 3. num. 135. vers. 4. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 70. num. 30.
- 3 *Tanta vis, &c.*] Ergo Matrimonium contractum metu cadenti in constantem virum ad eum finem iniuste incusso est validum, de quo vide Fr. Emman. in sum. tom. 1. c. 231. n. 1. Henriq. in sum. lib. 11. c. 9. num. 1. Sanch. de Matrim. lib. 4. disp. 12. n. 18.
- 4 *Ipsam carnaliter cognoverit, &c.*] Notatur ad hoc, quod Matrimonium metu initum non ratificatur copula metu gravi extorta, ita Palud. Gabriel & alij, quos refert Sanch. d. lib. 4. disp. 18. n. 13. vbi n. 15. cum multis, quos citat, resoluit nullo modo esse Matrimonium quando aliquis metu gravi cogitur contrahere, & consummare, & n. 18. in princ. respondet text. in presenti, cum similibus intelligi quando copula est spontanea.
- 5 *In gloss. Tanta.* Notatur ad hoc, quod iuramento non efficitur validum Matrimonium metu contractum, ut per Sanch. d. lib. 4. disp. 20. n. 12. Nam iuramentum adiectum Matrimonio metu gravi extorto non obligat, nec indiget relaxatione, Couar. de spons. p. 2. c. 8. §. 5. n. 3. Greg. d. fin. verbo in orden, tit. 1. p. 3. Guier. de iuram. confirm. p. 1. cap. 57. n. 22. Seraphin. de prinil. iuram. prinil. 110. n. 11. Matienz. d. gloss. 1. n. 120. Henriq. lib. 11. c. 9. n. 6. Sanch. d. disp. 20. n. 15.

SUMMARIUM.

- 1 *Matrimonium quis cum illa contrahere non potest quam uxore vivente cognovit si machinata fuit in mortem uxoris.*
 2 *Adulterium, ubi intervenit machinatio mortis alterius coniugis, impedit, ac dirimit Matrimonium subsequens.*

3 *Crimen machinationis mortis alterius coniugis quando Matrimonium dirimit, ostenditur.*

CAP. Super hoc. III.

Contrahens de facto cum alia vivente prima uxore, si ista adultera aliquid est machinata in mortem uxoris, siue fidem dederit, quod prima defuncta eam duceret, secundum iura non potest in perpetuum illam habere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Holt. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 59. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 579. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 7. c. 3. & est post Concil. Lateran. p. 6. c. 16.

Collige ex text. adulterium ubi intervenit machinatio mortis alterius coniugis impedire, ac dirimere Matrimonium subsequens, etiam si de eo non adire promissio, ita Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 78. n. 2. Bonacin. eod. tract. q. 3. punct. 6. n. 5. At vero machinatio in mortem coniugis si ab uno tantum fiat, & sine adulterio, nec impedit, nec dirimit Matrimonium, ut solunt Valer. Reginald. in praxi fori pœnit. lib. 3. n. 130. vers. 2. Basil. Pont. de impedim. Matrim. c. 27. in princ. vers. similiter neque.

Advertit tamen Sanch. cum pluribus, quos citat d. disp. 78. a. n. 7. aliquot condiciones requirit ut crimen machinationis mortis alterius coniugis Matrimonium dirimat. Prima est ut machinatio illa effectum sortitur, nam si coniux mortem coniugis machinetur, nec ea sublequatur, locum non esse huic impedimento resolunt multi, quos refert, & sequitur idem Sanch. d. n. 7. quibus adde Rebell. de obligat. instit. p. 2. lib. 34. n. 10. Bonac. d. punct. 6. n. 5. in fine. Secunda est ut occidat sit uxoris non solum quando vir occidit uxorem per se, vel per alium, sed etiam quando vxor ipsa occidit virum intentione contrahendi Matrimonium, ita Sanch. d. disp. 78. n. 8. & ibi per eum citatis adde Agil. de Sacram. & censur. disp. 3. dub. 5. n. 55. Guier. de Matrim. c. 105. n. 10. Basil. Pont. d. c. 27. vers. tertius. Bonac. d. punct. 6. n. 7. Tertia conditio est, ut cum mortis machinatione interveniat adulterium. Quarta ad adulterium illud requirit, quod altero solo coniugis mortem machinanti, sit utrobique Matrimonium contractum notum. Quinta ut illa coniugis interfectio vestiant sine ineundi alterius Matrimonij, quas omnes condiciones percurrit, & declarat Sanch. d. disp. 78. vbi in vnaqueque explicanda plures refert Doctores.

SUMMARIUM.

- 1 *Matrimonium contrahens cum secunda concia prima vivente etiam ob adulterium separata, prima mortua separabitur secunda, & cum alia contrahere poterit.*
 2 *Matrimonium cum aliqua contractum vivente prima coniuge & superstitie impedimentum dirimens est.*
 3 *Consubina publica que dicatur, ostenditur.*

CAP. Ex literarum. IV.

Clem. III.

Vivente prima uxore etiam ob adulterium separata & facta Monacha, qui contrahit cum secunda concia primæ, mortua prima est separandus à secunda.

De Eo, qui duxit in Matrim.&c. Tit.VII. 529

cunda, & facta pœnitentia de adulterio, potest accipere non secundam, sed aliam Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchor. Panorm. Prapof. Alex. de Neno, Canif. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 54. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 579. remissive Ximen. in concord. p. 2. refertur ab Ant. August. collect. 2. Decretal. lib. 4. tit. 5. c. 1.

Collige ex text. Matrimonium cum aliqua contrahente viuenti primo coningit, & superfluit esse impedimentum dirimens, vt habetur in epist. 53. Nicol. I. in causa Lotharii Regis, qui Theoperga prima vxore legitima viuenti sibi Valdradam coniunxit, & copulauit, & postea retinere volebat, vt refert, & declarat alias auctoritates Basil. Pont. de imped. matrim. c. 27. vers. secundum, & de Sacram. Matrim. lib. 7. c. 45. n. 3.

In gloss. Deprehensam. Ex hac gloss. iuncto text. colligit Aniles ad cap. 47. pratorum, verbo manceba, num. 1. concubinam publicam non dici, quæ inuenitur in lecto, vel in mensa cum Clerico, Religioso, vel vxorato, vel quæ fuerit in delicto, vel accessu deprehensa, quia talis deprehensio non dicitur, nec reddit delictum, & concubinatum publicum, vel notorium, nisi aliter conuincatur.

SVMMARIUM.

1. Viuenti legitima vxore contrahens cum secunda adultera etiam prima mortua à secunda est separandus.
2. Alimenta à patre spurii debentur, & n. 2.
3. Alimenta filiis spurii non solum pater tenetur prestare dum viuunt, sed etiam eo mortuo eius heredes.
4. Clericus ex redditibus beneficij tenetur alere filios spurios.
5. Mater in subsidium patris tenetur filios alere.
6. Auius tenetur alere nepotem, & decedentes ab illo.
7. Filij etiam spurij tenentur parentem alere.
8. Dotare tenetur pater filiam spuriam.
9. Pater non tenetur alere filium spurium si ipse ex sua arte, vel aliunde commodè viuere possit.
10. Alimenta prestanda sunt filiis spurii, attentis, & consideratis diuitiis patris, & eius qualitate.
11. Pontificum ius quando naturali imitatur, & ab illo procedit, est ubique obseruandum.

CAP. Cùm haberet. V.

Vxore viuenti si quis cum aliqua adulterauit, & in ius vocatus abiurauit adulteram, mox spreto iuramento cum ea contraxit viuenti legitima vxore, & diu id est, per decem annos vixit cum ea habens ab ea plures filios, isti sunt omnino separandi, etiam mortua legitima vxore, & iniuncta pœnitentia est eis indicenda perpetua continentia, quia Ecclesiam scandalizarunt graui scandalo, præsertim si iam sunt senes, & Episcopus prouideat vt ipsi pro suis viribus filiis prouideant. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchor. Panorm. Prapof. Mar. Soc. Alex. de Neno, Canif. Cuijac. Cened. collect. 168. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 54. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 579. remissive Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 2. Decretal. lib. 4. tit. 5. c. 2.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt l. 12. vbi gloss. 1. tit. 1. lib. 3. fori leg. Perez l. 3. gloss. 1. pag. 47. Barbol. Collect. Tom. II.

col. 2. ad med. tit. 1. lib. 5. Ordin. Steph. de Gaëta in reper. c. ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 416.

Et diuturnitas temporis peccatum non minuat. Vide dicta ad cap. ult. n. 2. sup. de consuet.

Necessaria subministrer, &c.] Notatur ad hoc, quod spurii debentur alimenta à patre saltem de iuris Canonici aequitate, vide Conar. de spons. p. 2. cap. 8. §. 16. à princ. Cort. in memorabil. verbo spurii, Perez l. 22. gloss. 1. pag. 101. colum. 1. tit. 3. lib. 1. Ordinam. & in l. 1. gloss. 1. pag. 69. & gloss. 2. pag. 98. versic. spurii, tit. 2. lib. 5. & l. 2. gloss. 3. pag. 307. colum. 2. versic. utrum autem, tit. 1. lib. 8. Mader. in animaduers. iuris Civilis. c. 32. n. 7. Gom. l. 9. Tauri, à n. 37. Sim. de Præcis de interpret. vltim. volunt. lib. 3. solut. 2. n. 7. Natat. de spoliis Cler. §. 18. num. 9. Menoch. de success. creat. lib. 2. §. 20. num. 513. Menoch. conf. 60. n. 6. Corset. sing. 330. verbo spurii in 2. Mathel. sing. 147. Paul. Fulc. sing. 131. lit. F. in fine, & sing. 115. lit. A. Hippol. sing. 358. Duen. reg. 266. vers. quarto limit. & in reg. 363. Gabr. lib. 5. commun. tit. de alim. concl. 1. n. 2. Paleoth. de nobis, & spurii, c. 45. n. 8. & c. 46. cum segg. Olan. in antinom. iur. lit. F. n. 47. Molin. de primog. lib. 2. c. 15. num. 42. & 49. Mozz. de contract. Matrim. tit. de natural. matr. n. 15. Laram in l. si quis à liberis, §. idem rescriptis, à n. 9. ff. de lib. agnosc. Cornet. Benenc. de primis paup. in 2. specie, in ind. à n. 9. Garc. de expens. c. 3. num. 8. Brunor. à Sole in q. leg. q. 25. n. 16. & 17. cum segg. Spin. in speculo testam. gloss. 26. princ. à num. 96. Matienf. l. 8. gloss. 1. n. 1. tit. 8. lib. 5. noua recap. Lancel. Gallia in consuet. Alexand. in gloss. solidus, q. 6. n. 9. & n. 30. vers. & proprius, Menoch. de presumpt. lib. 1. pres. 36. n. 13. Pontan. de aliment. c. 1. à n. 9. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 168. vers. iure tamen, Less. eod. tract. lib. 2. c. 19. dub. 6. n. 67. Sanctarel. var. resol. lib. 1. q. 30. à princ. & præcipue n. 8. Cened. collect. 168. n. 5. Surd. de alim. tit. 1. q. 10. n. 6. cum segg. Gam. decis. 201. 204. & 225. Peregr. de iure fisci, lib. 3. tit. 10. n. 55. Morl. in emporio iuris, p. 3. tit. 1. q. 11. n. 12. Gutier. pract. lib. 2. q. 109. & seg. Valalc. consil. 92. num. fin. Ceuall. commun. contra commun. q. 757. à n. 39. Card. Mantie. de iacitis, & ambig. conuent. tom. 2. lib. 13. tit. 12. num. 5. Cabed. p. 1. decis. 148. Farin. nouiss. Rota decis. 747. Azor. instit. moral. p. 1. lib. 5. c. 20. col. 457. & p. 1. lib. 2. c. 12. q. 2. D. Gare. Mast. Sicilia dec. 85. n. 2. & dec. 144. n. 8. Mart. de iuris d. p. 4. casu 162. n. 12. Aloyf. Rice. in collect. dec. p. 1. collect. 110. & p. 4. collect. 1099. & collect. 1212. D. Barbol. in l. 1. p. 4. n. 65. ff. solut. matr. Card. in praxi iudicium, verbo filius, n. 37. Cened. pract. & canon. quest. lib. 1. q. 13. n. 11. Valer. Regin. in praxi fori panit. lib. 20. n. 29. & 32. Rebell. de oblig. iust. p. 2. lib. 5. q. 8. sect. 2. n. 8. & seg. nouissime Lusit. Benedict. Agid. ad l. ex hoc iure, ff. de iust. & iure, in initio, n. 21.

Amplia primò huiusmodi obligationem alendi filios illegitimos, & spurios non solum subsistere in patre viuenti, sed etiam eo mortuo transire ad heredes, vt per Duen. reg. 367. n. 4. Con. d. §. 6. m. 14. Laram d. §. idem rescriptis, n. 79. & §. item rescriptum, n. 9. Molin. d. c. 15. n. 43. Cened. d. collect. 168. n. 12. Bened. Agid. d. l. ex hoc iure, in initio. num. 32. D. Barbol. d. l. 1. p. 4. n. 72. & 127. Surd. de alim. tit. 1. q. 50. per tot. Rebell. d. q. 8. n. 7. Gam. decis. 111. num. 6. Molin. disp. 168. vers. non solum, Aloyf. Ric. d. collect. 1099. vers. infertur secundo, & collect. 1212. vers. amplia secundo, vbi refert de Franchis decis. 178. quicquid dicat Capyc. decis. 144. non enim potest pater disponere vt filius non alatur. Surd. tit. 8. prim. §. n. 10. Couar. d. §. 6. n. 5. vers. 5. Paleoth. d. c. 47. n. 6. Lara n. 82. dictis locis, quia obligationem legis immutare potest, præcipue quando ex naturali vinculo procedit, l. nemo potest, ff. de legat. 1. Et ad omnes alios transit successores, vt est donatarius omnium bonorum, ex Rip. in l. si vnquam, q. 23. C. de reuoc. donat. Paleoth. c. 34. n. 10. Surd. tit. 1. q. 39. à n. 8.

Y y Secundò

- Secundo amplia, hanc obligationem alendi filios spirituos comprehendere Clericum etiam ex redditibus beneficij, vt per Naur. de spolijs clerico. §. fin. n. 11. Surd. consil. 177. n. 13. & consil. 310. n. 2. Azor. instit. moral. p. 2. lib. 2. c. 4. q. 20. versio si roges, & c. 40. q. 7. Paul. Comit. respons. moral. lib. 1. quest. 45. D. Garc. Mastrillo Sicilie decif. 144. n. 21. D. Barbof. d. l. 1. p. 4. n. 133. Cald. Pereira de potestate elig. c. 3. n. 11. & de empt. c. 16. n. 45. Matram de iurisdic. p. 2. c. 20. n. 18.
- 7 Tercio amplia in matre per text. in presenti, vbi commune vtrique parentum onus relictis liberis sicut natis alimenta ministrare, intellige non ordine coniunctiuo, sed ordine successiuo, vt scilicet pater per prius teneatur, mater vero in subsidium, vt per Peregr. de iure fisci, lib. 3. tit. 18. n. 59. Surd. tit. 1. q. 15. n. 11. Gam. decif. 304. Conar. d. §. 6. n. 13. Palat. in repet. cap. per vestras de donat. inter virum, & vxor. notab. §. 2. n. 12. Latam d. §. idem rescripti, num. 35. Sanctarel. d. l. 1. q. 33.
- 8 Quarto amplia quod nedum pater filium spirituum, sed & nepotes, & descendentes ab illis alere tenentur, & praterea auus nepotem spirituum, & reliquos, vt per Gamam dec. 11. n. 7. & seqq. Latam in §. idem rescripti, n. 39. Vincent. de Franch. decif. 283. num. 15. Peregr. d. tit. 18. n. 64. Surd. tit. 1. q. 13. num. 6. D. Barbof. d. l. 1. p. 4. n. 70. Perez tit. 2. lib. 5. Ordinar. pag. 98. Anton. Gom. l. 9. Tauri. n. 38. Molin. d. disp. 168. vers. non solum. Azor. p. 2. lib. 2. c. 12. q. 6. Sanctarel. d. lib. 1. q. 31. n. 11. Nepos quamquam legitimè natus ex filio spurio, non potest auo ab intestato succedere. Bernard. Graue ad practice. Camer. Imper. lib. 2. concl. 115. Ioseph. Ludonic. Perns. decif. 18. n. 37. Gama decif. 11. n. 5. & decif. 136. n. 4. at vero ex testamento posse hunc nepotem auo succedere resoluunt Ioseph. Ludonic. d. decif. 18. n. 53. cum seqq. Duen. reg. 366. limit. 2. Peregr. d. tit. 18. n. 45. cum seqq. Gama d. decif. 11. n. 5. & decif. 236. ad fin. D. Barbof. d. l. 1. p. 4. n. 76.
- 9 Quinto amplia per reg. correlatiuorum è contrario filios non solum legitimos, sed etiam naturales & spirituos vtriusque sexus obligari ipso iure naturali, & humano ad alendos parentes, vt per Menoch. de praesumpt. lib. 3. q. 29. n. 16. Latam in §. parens, n. 14. Surd. tit. 1. q. 17. & 20. & tit. 4. q. 18. n. 52. cum seqq. Molin. de iustitia, tract. 2. disp. 228. vers. quintus effectus, Azor. instit. moral. p. 2. lib. 2. c. 3. Alcan. Clem. de patria potestate. cap. 4. n. 44. Lancel. Gall. in consuetud. Alexand. verbo vxori, q. 4. n. 32. Padil. in summa legum penalarum, p. 2. c. 49. n. 2. Sayr. in clauis Regia, lib. 7. c. 5. n. 15. Cardol. in prax. iudicium, verbo alimenta, n. 14. & verbo filius, n. 40. Rebel. d. q. 8. n. 8. Bened. Egid. d. lex hoc iure, in initio, n. 36. Sanctarel. d. q. 31. n. 32.
- 10 Sexto amplia, vt etiam pater teneatur dotare filiam spirituum, vt per Conar. d. §. 6. num. 11. Hieron. Gabr. consil. 25. n. 4. & 5. Molin. de primog. lib. 2. c. 15. num. 45. Sanctarel. d. q. 31. n. 14. Perez ad lib. 8. Ordinar. pag. 307. in fine. Peregr. d. tit. 18. n. 56. D. Barbof. d. l. 1. p. 4. n. 64. & 65. Duen. reg. 366. ampl. 3. Craff. §. institutio, q. 7. n. 17. & 18. Ceual. commun. contra commun. q. 565. Aldouin. consil. 103. n. 14. Surd. consil. 210. n. 2. & de aliment. tit. 1. q. 10. n. 15. D. Barbof. d. l. 1. p. 4. n. 56. Card. Mantica. de tacitis, & ambignis conuent. lib. 12. tit. 16. n. 19. Cald. Pereira d. q. 18. n. 10.
- 11 Limita tamen principalem text. conclusionē, si spiritus de sua arte vel operibus, aut aliunde commodè viuere possint, vt per Palat. in repet. c. notab. §. 2. n. 7. Conar. d. §. 6. num. 9. Spino d. gloss. 16. n. 15. & 216. Gutier. pract. lib. 2. q. 109. n. 3. Cened. d. collect. 168. n. 5. in medio. Rebel. d. lib. 5. q. 8. n. 7. Henric. in summa. lib. 11. c. 19. n. 2. lit. N. Surd. tit. 7. q. 8. Aloyf. Ric. d. collect. 1099. in fin. & collect. 1212. vers. annuè lumen, vbi refert The-

saui. decif. 211. Aym. conf. 219. n. 8. vol. 2. Rot. Bononi. decif. 22. n. 6.

Secundum quod eis suppetunt facultates. Ergo alimenta praestanda sunt filiis spiritibus attentis, & consideratis diuitijs paternis, & eius qualitate, ac dignitate, vt tenent Con. d. §. 6. n. 8. Gom. d. 10. Tauri. n. 40. Mol. lib. 2. de primog. c. 15. num. 54. vers. sed verius est. Vincent. de Franch. decif. 284. n. 17. & 19. Matienf. d. §. gloss. 1. n. 10. tit. 8. lib. 5. nona recap. Surd. de alim. tit. 4. q. 18. num. 51. Mol. de iust. tract. 2. disp. 168. in princ. Less. de iust. lib. 2. c. 19. num. 67. Azor. instit. moral. p. 2. lib. 2. c. 12. q. 6. Megal. in p. 2. lib. 2. c. 2. q. 2. n. 4. Sanctarel. d. var. rescripti. lib. 1. q. 31. n. 29. me citato in hoc loco. Diana rescripti. moral. p. 1. tract. 2. rescripti. 85. quamvis in alimentorum praestacione considerandum esse filij spiritus indigentiam in proprio iure naturali, & non ipsius nec patris nobilitate, ac patrimonij viribus, minus bene teneantur Palat. in repet. d. c. per vestras, §. 2. n. 3. Lata d. §. idem rescripti, n. 40. Gam. Lufit. decif. 201. n. 4. & decif. 225. & 342. Barbof. d. l. 1. p. 4. n. 65. vers. sed prima opinio. Rebel. d. quest. 8. n. 4. & 7.

In gloss. Secundum facultates, fin. ibi, hoc intelligitur de benignitate Canonica, &c. Notatur ad hoc, quod Pontificum ius quando naturalis inimitur, & ab illo procedit, est vbiq; obseruandum non solum in rebus Ecclesiae, sed etiam Imperij, & in vtroque foro, civilis lege expolita, vt per Molin. de iust. tract. 2. disp. 168. vers. iure tamen Canonico. Azor. instit. moral. p. 1. lib. 5. c. 21. post princ. & p. 2. lib. 2. c. 12. q. 3. Card. Tulech. in a. tit. 1. d. concl. 287. n. 48. Soar. de legib. lib. 3. c. 6. n. 8. Egid. d. l. ex hoc iure, in initio, n. 3. vers. hoc autem, vbi refert Gabr. n. 2. Conar. n. 6. Rot. num. 19. Duen. ampl. 1. Lata n. 17. Paleoth. c. 47. D. Barbof. n. 6. Surd. q. 19. n. 7. a. is locis. Verum non defuerunt, qui contrariam sententiam securè teneantur, contententes equitatem Canonicam in suo foro, legem Civilem in suo esse obseruandam, ita Ioan. de Imola, quem refert & sequitur Alexand. consil. 74. n. 3. vol. 3. Felin. in cap. Ecclesia, n. 44. de consil. ita alij, quos refert Gabr. d. num. 240. prius pertinaciter multis defendere nititur, Menoch. d. §. 20. n. 313. adducentes generalem regulam de distinctione vtriusque potestatis Ecclesiasticae & Civilis, de qua in cap. ad verum 96. dist. Deinde ait Mench. quod lex Civilis non habet se in hac materia tanquam prohibens, sed tanquam permittens, non concedendo scilicet actionem, qua patres cogantur alere spiritus, in quibus terminis vtraque lex in suo foro feruatur, vt in materia pacti nudi, & l. 2. C. de rescript. vend. notant omnes in c. 1. de pactis. Verum ex iuris principijs prior sententia verior est ex fundamento pro ea deducis, indeque soluitur praecipuum contrariae de distinctione duplicis potestatis, non enim procedit vbi lex Civilis peccatum approbat, tunc enim cedit Canonica, cap. ult. de prescripti.

SVMMARIVM.

- 1 Vxor vinente habens copulam cum altera, mortua uxore si non praecessit fides, vel machinatio, punitur illam ducere.
- 2 Adulterium simplex non efficit Matrimonium invalidum ne quidem contractum, &c.
- 3 Excommunicatus potest contrahere Matrimonium.
- 4 Excommunicatus potest iniurius absolvere.

VXORE viuentem habens copulam cum altera, mortua vxore si non præcessit fides, vel machinatio, potest illam ducere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabare. Ioan. Andr. Host. Butr. Anch. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 55. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 580. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 6. c. 1.

Collige ex text. simplex adulterium non efficere Matrimonium inualidum, ne quidem contractum inter personas à quibus illud commissum est, ut per Valer. Reginald. in praxi fori penit. lib. 3. n. 1. 32. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 78. n. 1. ubi dixit c. 1. & cap. illud verò 31. q. 1. in quibus statuitur nulli licere ducere in vxorem eam, quam prius per adulterium polluit, intelligi quando cum adulterio concurrit duplex crimen, videlicet adulterium cum machinatione mortis alterius coniugis, ac proinde adulterium cum fide data de contrahendo post coniugis mortem, vel cum contractu Matrimonij de præsentem cum adultera: unde obseruandum est per adulterium tantum si non adit promissio, vel fides data de Matrimonio futuro, vel machinatio in mortem coniugis, nullum gigni impedimentum, ex hoc textu docuerunt Bonacin. de Matrim. quest. 3. puncto 6. num. 8. Basil. Pont. de imped. matrim. c. 27. in princ. ubi etiam resoluit solam fidem de contrahendo matrimonio, imò nec matrimonium rei ipsa contractum non consummatum, si coniugem, cui fidem adtrinxit, non cognoscat, nec impedire, nec dirimere.

Si petierit. Collige ex text. excommunicatum, vel simili censura ligatum absolucendum non esse, nisi absolutionem humiliter petierit, ut per gloss. vlt. & Abb. n. 20. ac alios communiter in cap. ab excomm. de refer. latè Vgol. de cens. tab. 1. c. 19. §. 3. Soar. eod. tract. disp. 7. f. 10. licet enim ad absolutionis iustitiam hoc pertineat, si tamen, qui absolutionem non petit, vel etiam inuitus absoluitur, absolutionem mero iure validam esse resoluit ipse Abb. & alij communiter, ut per Vgolin. d. c. 19. §. 2. Jacob. de Graff. in aureis decis. part. 1. lib. 4. c. 19. m. 5. Tolet. in instruct. Sacerd. lib. 1. c. 14. n. 4. Ratio autem facilis est, quemadmodum enim quis excommunicatur inuitus, ita absolutio ipsius excommunicationis non pendet ex voluntate illius, qui absoluitur, sed ex potestate absoluentis, sicut etiam cernitur in omnibus alijs actibus iurisdictionis contentiosis, quæ in inuitum redditur, l. inter stipul. §. 1. ff. de verbor. oblig. Unde pendet ratio quare absolutio penitentialis non valet nisi reddatur volenti & petenti, quia scilicet ad iurisdictionem pertinet voluntariam ultra alias rationes, quod contritionem, & penitentis dispositionem exigit, notat Nauar. de indulgent. notab. 20. num. 7. Quamvis autem præcitati latè controuertant an casu aliquo licitè excommunicato inuito præstari possit absolutio, ut per prædictos præcipue Vgolin. §. 2. n. 3. videri potest, placet distinguere, vel enim excommunicatus adhuc in sua perdurat contumacia, & regulariter vera videtur Chalderini sententia negativa, si adiungas limitationem D. Thomæ, quem Abb. refert, & sequuntur alij citatis locis, scilicet si iudex viderit magis expedire salutem illius spirituali, in cuius medicinam protulit excommunicationem, ut ea, quamvis excommunicatus petat, relaxetur, licet enim per viam Barbof. Collect. Tom. I. I.

regulæ censurarum naturæ, & institutioni repugnet, ut censura ad correctionem subdi prolata durante contumacia relaxetur, cum tamen finis ipsius sit medicinalis, maxime eidem fini videtur contrariari ut tali casu, quamvis effectus sequutus non sit, præstetur absolutio non petenti.

Excommunicata. Notatur ad hoc, quod matrimonium contrahi potest ab excommunicato, ut per Cou. de sponsal. p. 2. c. 6. in initio, n. 3. Tolet. lib. 7. summ. cap. ... num. 1. Vinald. in candelabro aureo, part. 1. de matrim. num. 80. Petr. de Ledesma de matrim. quest. 59. num. 1. §. penult. Graffius in aureis decis. p. 2. lib. 1. c. 1. n. 2. §. Vgol. de censur. tab. 2. de excomm. c. 7. §. 2. n. 4. Matienl. in rubr. tit. 1. gloss. 1. num. 36. lib. 5. noua recop. Henric. in summ. lib. 1. 3. de excomm. cap. 10. n. 1. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 9. n. 2. D. Conar. eod. tract. c. 83. n. 4. Anton. Ricc. in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesie existens. lib. 4. c. 48. n. 13.

In gloss. Si petierit, ibi, imò videtur quod compelli debeat, &c. Notatur ad hoc, quod excommunicatus potest inuitus absolui non à copula, sed à censura, ut per D. Antonin. part. 3. tit. 2. c. 77. Felin. in cap. Apostolica, num. 3. de except. Syluest. verbo absolutio 3. dub. 6. Henric. lib. 1. 3. de excomm. cap. 29. §. 1. Vgolin. de censuris, tab. 1. cap. 10. §. 2. Sayr. eodem tract. lib. 2. cap. 20. num. 2. Soar. in simili tract. disp. 7. sect. 7. num. 5. Palat. in repet. c. per vestras, de donat. inter virum, & vxor. §. 18. num. 17.

SUMMARIUM.

1. *Vxoratus si contrahit cum secunda nesciente mortua prima licitè remanet, & cum secunda nouo consensu interueniente.*
2. *Capitulum Sede vacante cognoscere potest de causis matrimonialibus.*

CAP. Veniens. VII.

VXORATUS si contrahit cum secunda huius rei signata, mortua prima potest secundam habere si de nouo consentiat, dummodo non præcesserit machinatio, vel fides. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabare. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchor. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 56. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 480. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 6. c. 2.

In superscript. text. ibi, Messanen. Capitula. Ergo Capitulum Sede vacante cognoscere potest de causis matrimonialibus, de quo vide Stephan. Quarant. in summa Bullarj, verbo Capitulum Sede vacante, quest. 5. Couar. de sponsalib. part. 2. cap. 8. §. 12. num. 1. in princ. versic. atque etiam, Pavin. de officio, & potestate Capituli Sede vacante, part. 1. quest. 10. sub num. 8. Aloyf. Ricc. in praxi fori Ecclesiastici, decis. 245. in 1. edit. & resol. 215. in 2. edit. quos refero ego ipse de officio, & potestate Episcopi, p. 3. alleg. 84. n. 4. ubi ex Quaranta aduerto quod licet per Concil. Trident. sess. 24. de reformat. cap. 20. vers. ad hæc, causæ matrimoniales relinquuntur examini, & iurisdictioni Episcopi tantum, ut excluderentur alij prælati inferiores non tamen excludit Capitulum in hoc casu, cum non dicatur inferior, sed par.

De nouo potuit matrimonialiter consentire. Ergo iterum debet consentire, ut per Perez l. 1. gloss. 1. pag. 16. vers. ex quo clarè, tit. 1. lib. 5. Ordinam. Nam si

Matrimonium fuerit simpliciter inter inhabiles contractum, licet inhabilitas, seu impedimentum postea cesset, non ex hoc ratificatur Matrimonium ex prioris consensu, sed ex novo, cum notum contrahatur Matrimonium, ut per Boet. *de iur. 264. n. 2. col. 2.* In ratificatione enim actus nullius consideratur tempus ratificationis, secundum Sord. *de iur. 241. n. 7.* Gregor. *de iur. 395. n. 9.* & ideo professio irrita non incipit esse valida, nisi à tempore ratificationis, & non antea. Navarr. *consil. 17. n. 3. de Regular. in nouis*, Barthol. de Vecchis in *praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disp. 15. dub. 8. n. 2.* Vnde Rota coram Seraphin. *de iur. 900.* ait Sacram Congregationem respondisse quòd si Matrimonium esset nullum propter impedimentum occultum, & partes postea in Matrimonio ita contracto permanere consentiant, ex stylo Pœnitentiariæ Papa solet dispensare, ut de nono possit contrahi, non repetitis solemnitatibus à Concilio requisitis, secus si impedimentum sit manifestum.

S V M M A R I V M.

1. Matrimonium contrahens cum secunda viuentis prima, quam tamen non cognouit, nec ante contractum, nec post, mortua prima potest contrahere cum secunda.
2. Promissio alterutrius de contrahendo cum ea, quam pollicitus per adulterium, non inducit impedimentum nisi ab altera expresse acceptata sit.
3. Adulterium, & promissio matrimonij ad impedimentum contrahendum fieri debent viuentis coniuge illius, qui est complex adulterij.
4. Conatus ad copulam non sufficit ad hoc impedimentum inducendum.

C A P. Si quis. VIII. & fin.

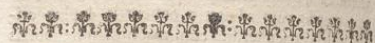
Gregor. IX.

- V**XORE prima viuentis dans fidem secundæ, immo de facto cum illa contrahens, dammodo nec ante, nec post viuentis prima ipsam cognouerit, prima mortua, si contrahit cum secunda Matrimonium tenet, utriusque tamen pro isto delicto debet pœnitentia iniungi, secus si viuentis uxore illam cognouit ante, vel post fidem, seu Matrimonium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Anch. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. in *ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 56.* Alagona in *compend. iuris Canon. pag. 580.* remissimè Ximen. in *concord. p. 1. & 2.*
- Fide data**] Intellige cum effectu, id est, acceptata, nam ante acceptationem non est propriè promissio, sed pollicitatio, unde non sufficere ad hoc impedimentum inducendum promissionem alterius nisi ab altero acceptata sit expresse, non verò per taciturnitatem, tenent Sanchez de *Matrimonio*, lib. 7. *disp. 79. num. 22. cum seqq.* Gutierr. *cod. tract. cap. 105. n. 20.* Bonacina eodemmet tract. *quest. 3. puncto 6. num. 9. vers. secundo.* Valer. Reginald. in *praxi fori panit. lib. 31. num. 137.*
- Cognouit eandem, &c.**] Notatur ad hoc, quòd adulterium, & promissio matrimonij fieri debent viuentis coniuge illius, qui est complex adulterij ad hoc impedimentum contrahendum, requiritur enim, ut utrumque intercesserit durante eodem Matrimonio, & non sufficit ut intercesserit in diuersis coniugijs,

seu Matrimonijs, ita Sanchez *d. lib. 7. disp. 79. n. 5. Soc. in 4. dist. 37. quest. unic. artic. 4.* Agid. de *Sacramentis, & censuris*, *disp. 31. num. 54.* Bonacina *d. puncto 6. num. 12.*

In gloss. *Cognouit*, ibi, quia non obsistit conatus, ubi voluntas, ubi iniuria non habuit effectum. Ergo conatus ad copulam non sufficit, sed debet interuenire adulterina copula, quæ delictum consummationis importat, ita Sanchez *d. lib. 7. disp. 79. n. 2.* Valer. Reginald. *d. lib. 31. num. 134.*

In ead. gloss. ibi, *idem intellige de eo, vel ea, &c.* Notatur hæc gloss. ad hoc, quòd nihil refert ad hoc impedimentum dirimens incurrendum, siue vir uxorem, siue uxor virum perimat gratia migrandi ad alterum Matrimonium, ut per Vivald. in *candel. aurea*, p. 1. de *Sacram. Matrim. n. 212. concl. 3.* Fr. Emmanuel *sem. 1. tom. 1. c. 229. n. 5.* Grassius in *decijs aureis*, p. 1. lib. 2. c. 8. *num. 6.* Vgolin. de *Sacram. tit. de Matrim. c. 19. n. 9.* Card. Bellar. *lib. 1. de Matrim. cap. 22. casu 1.* Matien. in *rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 177. lib. 5. noue recop.* Henric. in *summ. lib. 12. c. 14. n. 2.* Sanchez de *Matrim. lib. 7. disp. 78.*

De Coniugio Leprosorum.

TIT. VIII.

S V M M A R I V M.

1. Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.
2. Leprosi extra ciuitatem ponendi.
3. Leprosi expelli possunt à ciuitate.
4. Ecclesiasticus index solum est competens, quando agitur de coniugum separatione ob lepram.
5. Vicarius Episcopi potest visitare laicos suspectos de lepra.

SUPER hanc rubr. scripserunt Zab. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Durand. in *breuiario aureo iuris Canon. & in seculo iuris sub hoc tit. lib. 4.* Steph. Ranchin. in *continuatione tituli Decretal.* Ioan. de Londris in *breuiario sanctorum Canonum*, Petr. de Rauenna in *compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. in *epitome Decretal.* Den. Venat. in *analyti methodica iuris Pontificij*, Goffred. & Host. in *summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. German. in *paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carliag. in *exposit. tit. eiusdem iuris Canon.* Zyp. in *analyti postremi iuris Eccles. enarrat. pag. 354.* nonnullimè Ioan. Honor. *lib. 4. summ. in Decretal.* omnes sub hoc tit.

De leprosis, & quòd sint extra ciuitatem ponendi, vide apud Hispanos *l. 1. §. 10. tit. 16. lib. 7. noue recop.* Gregor. *l. 7. verbo per que no sean, tit. 12. p. 4. & tit. 17. princip. verbo apartado*, Francisc. Mar. *decijs*, 101. *de 6. cum seqq.* Auendan. de *exequendis mandatis*, p. 1. *cap. 600.* Azeued. *ad l. 2. n. 28. tit. 10. lib. 8. noue recop.* & possunt expelli à ciuitate, ut per Auiles *ad c. 26. Prætorum n. 4.* Et quando agitur de sola coniugum separatione ad tempus ob lepram, solus Ecclesiasticus est competens, ut per Conar. de *sponsal. p. 1. 2. cap. 7. §. 6. m. 8.* Sanchez de *Matrim. lib. 7. disp. 8. n. 15.* & potest Vicarius Episcopi visitare laicos suspectos de lepra, ut per Rebuff. in *tract. quando sacularis*, n. 82.

S M M A

S V M M A R I V M.

- 1 Leprosus superueniens non dissoluit Matrimonium, nec Matrimonij effectum, ideo ad inuicem maritali affectione coniuncti se tractare debent, aut ad perpetuam continentiam vouendam induci.
- 2 Coniux sanus, an teneatur reddere debitum coniugi leproso, remissum.
- 3 Coniuges non possunt esse diutius separati.
- 4 Iudicis arbitrio relinquitur quando maritus diu abesse dicatur ab uxore.
- 5 Vxor an, & quando teneatur sequi virum suum, remissum.

CAP. Peruenit. I.

Alex. III.

1 **V**ir, & vxor cum sint vna caro, non debet alter sine altero esse diutius, quare si alter incidit in lepram, debet coniux illum sequi, & affectu maritali ei ministrare; & si ad hoc ab Episcopo induci non potest, Episcopus imponat ut uterque altero viuente seruet continentiam, quod si contemnat, excommunicet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Prapof. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 57. Alagona in compend. iur. Canon. pag. 586. remissum Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 8. c. 1. & est post Conc. Lateran. sub Alex. III. p. 37. c. 2.

2 An, & quando coniux sanus teneatur reddere debitum alteri coniugi leproso, dicam commodius cap. seq. ubi proprie sedet hæc materia.

3 Non debet alter sine altero diutius esse. Notatur ad hoc, quod coniuges non possunt esse diutius separati, nec valet statutum, aut consuetudo, ut viri diutius, sine vxore sint, ita Sanch. de Matrim. lib. 9. disp. 4. num. 12. ubi n. 2. asserit quod coniuges iure naturali, ac diuino simul habitare tenentur.

4 In gloss. Diutius. Notatur ad hoc, quod iudicis arbitrio relinquitur quando maritus diu abesse dicatur ab uxore, ut per Menoch. de arbitr. casu 456. n. 2.

5 In gloss. Sequantur. An, & quando vxor teneatur sequi virum suum, vide Cou. de spons. p. 2. c. 7. n. 5. Tiraq. l. 1. conubiali. gl. 1. p. 1. n. 39. & 40. Bernard. reg. 800. Perez l. 29. verbo si aliqua muger, tit. 11. lib. 4. Ordin. Mariens. in rubr. tit. 1. gl. 1. n. 9. 4. cum seqq. lib. 5. noue recopil. D. Barbof. in l. maritum, n. 5. ad fin. ff. solut. matrim. Facin. Rota decif. 278. n. 15. in collect. 1. nouiss. Cened. ad Decretal. collect. 74. in fine, Sanch. de Matrim. lib. 9. disp. 4. n. 14. Gutier. eod. tract. c. 23.

S V M M A R I V M.

- 1 Coniuges propter lepram separandi non sunt à coniugio, & contrahere possunt Matrimonium, & inuicem sibi reddere debitum tenentur.
- 2 Leproso coniugi tenetur sanus debitum reddere, quando redditio non cedit in redditus notabile damnum.
- 3 Gallico morbo laboranti coniugi non tenetur sanus coniux cum periculo notabilis infectionis debitum reddere.
- 4 Leproso tenetur sanus coniux debitum reddere etiam cum notabili damno, quando lepra Matrimonium præcessit.

Barbof. Collect. Tom. II.

3 Horror naturalis consurgens ex accessu ad coniugem lepra infectum excusat à debito reddendo, ubi virgam erigi, aptamque copula reddi minime posset.

6 Auctoritas Christi Domini Matth. 5. & 19. asserens ob solam fornicationis causam licitum esse diuortium, declaratur.

7 Diuortium perpetuum cur ob fornicationem concedatur, ob alias vero causas ad tempus quo durat, ostenditur.

CAP. Quoniam. II.

Vxor sine fuerit leprosa, sine alia infirmitate detenta, non est separanda, vel dimittenda. Item leprosi si volunt continere, possunt contrahere Matrimonium si inueniant mulierem, quæ illos velit, & vxor tenetur reddere debitum leproso, & è contra, non enim fit separatio nisi causa fornicationis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Prapof. Alexand. de Neuo, Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 58. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 581. remissum Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 6. c. 2. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 37. c. 3.

Probare videtur text. hic coniugem sanum teneri ad reddendum debitum coniugi leproso, ut ex illo docent D. Thom. in 3. dist. 32. quest. unic. art. 1. ad 5. ubi S. Bonauent. art. 2. q. 4. n. 19. & alij Theologi. Verum huius text. decisio intelligitur ubi illa redditio non cedit in redditus notabile damnum, unde DD. communiter resoluunt propter morbum lepræ posse vxorem à coniuge recedere, ac ei debitum denegare, ubi iudicio medicorum notabilis infectionis periculum immineret sano ex debiti redditione. Ita tenent Petr. de Soto lect. 16. de Matrim. §. sunt etiam præter hæc, Greg. l. 7. verbo su deudo, tit. 2. p. 4. Angles in florib. Theologicis, p. 1. de Matrim. q. 6. de obligat. soluendi debitum, art. 1. difficult. 1. Vict. de Sacram. n. 256. Fr. Emman. in summ. tom. 1. c. 243. n. 2. Iacobus de Grassis in decis. aureis, p. 1. lib. 2. c. 83. n. 16. Nauar. in man. c. 16. n. 25. Viuiam. tom. 1. commun. opinion. lib. 5. tit. 16. num. 1. vers. ino si maritus, pag. 754. Petr. de Ledesma de Matrim. quest. 64. art. 1. dub. 2. concl. 1. Henriq. in summ. lib. 1. c. 15. n. 7. Egid. de Sacram. & cens. tom. 2. disp. 34. num. 221. D. Barbof. in rub. ff. solut. matrim. p. 2. n. 28. Farin. in praxi crimin. p. 5. q. 143. n. 7. Valer. Reginald. in praxi fori pœnit. lib. 3. n. 234. Sanch. de Matrim. lib. 9. disp. 24. n. 17. Bonacin. eod. tract. q. 4. punct. 1. n. 8.

Amplia, non solum in leproso, sed etiam in laborante morbo Gallico, non enim tenetur ei sanus coniux cum periculo notabilis infectionis debitum reddere, ita Petr. de Ledesma d. art. 1. dub. 2. Flamin. de resignat. beneficiorum, lib. 5. quest. 6. num. 29. Henriq. d. n. 7. D. Barbof. d. n. 29. Sanch. d. disp. 24. n. 18. ubi extendit ad quemcumque morbum contagiosum, Bonacin. d. num. 8.

Limita, quando lepra Matrimonium præcessit, nec ab altero coniuge ignorata fuit, tunc enim tenetur reddere, quia per contractum Matrimonium scienter se ad hoc obligauit, ita Petr. de Ledesma d. dub. 2. conclus. 2. Fr. Emman. d. c. 243. n. 2. in fine, Sanch. d. disp. 24. num. 22. Bonacin. d. num. 8. validum enim est Matrimonium contractum cum leproso, quia periculum sit ægritudinis contrahendæ in congruendo, nihilominus adest potentia congruendi, ita post Sanch. & Gutier. tenet Bonacin. quest. 3. punct. 13. num. 15. Limita etiam ubi sublatum periculum fuit infectionis

Y y 3 lepræ

lepre, vel morbi gallici, quamvis sit periculum infectionis in prole nascitura, ita Sanch. d. disp. 2.4. n. 25. Rebell. de oblig. infirmit. p. 2. lib. 2. q. 1.9. n. 4. Bonacin. d. 5. punct. 1. n. 9. An autem ubi infectionis periculum cessat, excuset à debito reddendo horror naturalis con-
furgens ex accessu ad coniugem lepra, vel alio morbo horrorem inferente infectam? Affirmative ubi vxor eo morbo laboraret, tantusque horror esset in viro, vt virgam erigi, aptamque copula reddi minimè posset, responderet Sanch. d. disp. 2.4. n. 21.

6 Excepta causa fornicationis. Dicit hic text. ob solam fornicationis causam licitum esse diuortium ex testi-
monio Christi Domini Matth. 5. & 19. Veritas tamen Catholica in Concil. Trid. sess. 24. de reformat. matrim. canon. 8. definit ut ob aliquas alias causas permissum esse diuortium quoad thorum, seu quoad cohabitationem, ad certum incertumve tempus; unde multipliciter solent declarare DD. prædicta huius text. verba, vt videre est apud Sanch. de Matrim. lib. 1. o. disp. 1.5. n. 2. Quidam dicunt dictionem illam exceptionem non firmare regulam in contrarium circa casus alibi exceptos in iure, vt laudat Euerard. in suis topicis iuris, loco ab exceptione ad reg. n. 5. Alij verò respondent solam fornicationem carnalem esse causam perpetuæ dimissionis, & diuortij absoluti, de quibus Christus loquebatur (diuortium enim non est verum, nisi quod animo constituenda perpetuæ separationis sit, l. diuortio 3. ff. de diuortis). At propter alia crimina non est licita separatio nisi dum ea durant, si enim coniux sanus sit, aut ad peccandum alliciti coniugem, quam ob causam hic diuertat, cessante sanitate, & inductione instauratur Matrimonium. Sed Bellarm. lib. 1. de matrim. c. 14. vers. dicendum est, Maldonat. d. cap. 5. Matth. n. 32. Valent. in suis controuersis, lib. 2. mco, de indissolubilitate matrimonio, c. 6. aliterut bifarie intelligi posse vt coniux à coniuge dimitti valeat. Priori modo quatenus coniux est, id est, ita vt causa dimissionis petita ex ipsamet coniugij natura, sitque propria, & peculiaris ratio solius Matrimonij, & hoc modo sola fornicatio carnalis est causa diuortij, & sic locutus est Christus de causa diuortij, sola enim fornicatio carnalis fidei coniugali, & substantiæ ipsius Matrimonij opponitur. Posteriori modo, vt persona quædam est, cuius consortium contingit alteri esse perniciosum, sicut etiam posset accedere inter alias personas simul habitantes, & hoc modo multe aliæ causæ possent accedere propter quas ius diuinum naturale causa incolumitatis corporis, vel animæ à coniuge discedere concedit.

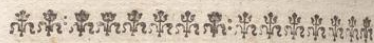
7 Hinc inferitur ratio cur ob fornicationem concedatur diuortium perpetuum, ob alias verò causas solummodo ad tempus, quo durant, quia causa in fornicatione est ex ipsa coniugij natura, eo quòd fides promissa violata est, cum hæc sit perpetua, ita & dimissio, ceteræ autem causæ ex natura ipsius coniugij non sunt perpetuæ, ac proinde tantum dum ipse permanent, permittitur diuortium. Dico ergo in hoc text. agi de ratione peculiari, & propria contractus Matrimonij, & quæ est causa perpetuæ diuortij, atque ita solum concludi huiusmodi causam non esse lepram, non autem non licere ad tempus durationis morbi diuertere, debitumque negare.

S V M M A R I V M.

- 1 Sponsus non tenetur contrahere Matrimonium cum sponsa, quæ post sponsalia incidit in lepram, & num. 2.
- 3 Idem si superueniat morbus contagiosus, vel infirmitas incurabilis.

Sponsus non tenetur contrahere Matrimonium de
Sponsa cum sponsa, quæ post sponsalia incidit in
lepram. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect.
Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm.
Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Vin. in ration.
lib. 4. iuris Pontif. pag. 59. Alagona in compend. iuris
Canon. pag. 581. remissum Ximen. in concord. p. 1. & 2.
refertur ab Ant. August. collect. a. Decret. lib. 4. tit. 8. c. 3.
& est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 50. c. 67.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Nauar.
in man. c. 2. n. 27. vers. 3. Sanch. de Matr. lib. 1. disp. 17.
Gutier. eod. tract. c. 32. n. 3. Bonac. eod. tract. q. 1. punct. 8.
n. 9. Egid. de Sacram. & cens. tom. 2. disp. 23. dub. 8. n. 66.
& 67. Card. Tufsch. tom. 5. concl. 126. n. 6. Molin. de iust.
tract. 2. disp. 272. num. 4. & 5. Valer. Regin. in praxi fori
pauit. lib. 3. n. 263. Scraph. decis. 111. n. 8. Aloy. Ricc.
in praxi fori Eccles. resol. 207. in fin. extendentes ad
quemlibet morbum contagiosum superuenientem al-
teri sponso, vt si habeat morbum gallicum, vel ad
grauem infirmitatem incurabilem, vt epilepsia, li-
peruenientem.

De Coniugio Seruorum.

TIT. IX.

Super hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr.
Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo,
Durand in breuiario aureo iuris Canon. & in speculo i-
uris Pontif. sub hoc tit. lib. 4. Stephan. Ranchin. in con-
firmatione tituli. Decretal. Ioan. de Londis in breuiario
sanctorum Canonum. Petr. de Ravenenna in compend. i-
uris Canon. Martin. Mesnart. in epitome Decretal. Dan.
Venat. in analysi methodica iuris Pontif. à pag. 544.
Goffred. & Host. in summ. huius tit. Alex. Cailan. &
Anast. Germon. in paratitulis ad quinque libros Decretal.
Barthol. Carchag. in exposit. tit. eiusdem iuris Canon.
nouissime Ioan. Honor. lib. 4. summ. in Decretal. om-
nes sub hoc tit.

De materia huius tituli vide Sot. in 4. disp. 35. q. 2. con-
cl. ex art. 1. Anton. Butr. conf. 64. Nauar. in man. cap. 12. c. 2.
n. 33. Paleoth. de nobis & spur. c. 15. Alphens. à Vete-
rute in speculo coniug. p. 1. art. 29. & seq. Mozz. de
contractib. tit. de Matrim. §. qui possunt contrahere Ma-
trim. vel non, n. 14. Henric. in summ. lib. 1. c. 10. Conar.
de sponsal. p. 2. cap. 3. §. 7. Basil. Pont. de imped. Matrim.
c. 23. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 19. & 29. Gutier. eod.
tract. c. 80. cum seqq. Bonac. eod. tract. q. 3. punct. 7. Egid.
de Sacram. & cens. tom. 2. disp. 31. dub. 2. Basil. Pont. de
Sacram. Matrim. lib. 6. ex c. 42.

S V M M A R I V M.

- 1 Seruus contradicente domino Matrimonium contra-
here potest, sed propter hoc non liberatur à serui-
tutis domino debitis.
- 2 Serui inuitis dominis possunt licite Matrimonio co-
pulari.
- 3 Seruum Matrimonio coniunctum an liceat dominum
vendere in longinquam prouinciam ab eptore
transferendum.

4 Seruum

- 4 *Servus post contractum Matrimonium minimè eximitur ab obsequiis consuetis domino præstari.*
 5 *Obsequium domini, ac reddere vxori debitum, quando simul non stant, an potius fauendum sit coniugali obligationi, quam domini obsequio, remissum.*

CAP. Dignum est. I. *Adrian.*

- 1 *Servus si inuito, & contradicente domino Matrimonium contrahit, illud tenet, sed debet exhibere domino debita, & consueti servitia. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 59. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 581. remissum Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 9. c. 1. & est post Concil. Lateran. sub Alex. 1. l. 1. p. 45. c. 3.*

- 2 *Collige ex text. posse seruos innitis dominis licite Matrimonium copulari, ita l. 1. tit. 5. p. 4. Valac. de iure emphyt. q. 37. n. 4. & 5. Henric. in summ. lib. 1. c. 10. n. 4. in med. Azor. instit. moral. p. 2. lib. 4. c. 38. q. 4. Cened. ad Decret. collect. 88. n. 1. Flores ad Gam. Insir. decif. 142. vbi etiam quod potest maritus acculare vxorem seruam, Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 22. Gutier. eod. tract. c. 92. Bonacin. eod. tract. q. 3. punct. 3. n. 7. vbi reddit rationem, quia Matrimonium concessum fuit à iure naturali, & Diuino in remedium concupiscentiæ, & ad propagationem naturæ humanæ, hoc autem ius non potest seruis à dominis auferri, imò graniter peccant domini contra iustitiam positum impediendo seruos ne Matrimonium iueant, aut impediendo eorum maritale commercium post contractum Matrimonium; faciunt enim contra ius tributum illis à natura; ita Gutier. d. c. 92. n. 3. Sanch. d. lib. 7. disp. 21. Basil. Pont. de imped. Matrim. c. 23. §. 2. vers. ex dictis colligitur, & de Matrim. lib. 7. c. 42. n. 5.*

- 3 *Vtrum autem domino liceat vendere seruum Matrimonio coniunctum in longinquam provinciam ab emptore transferendum? questio est dubia, de qua vide Sor. in 4. dist. 35. art. 4. Rebell. de oblig. insir. p. 3. lib. 3. q. 2. n. 10. Sanch. d. lib. 7. disp. 22. Azor. d. c. 38. q. 6. remissum Gutier. d. c. 92. n. 8. Bonac. d. punct. 5. n. 9. Basil. Pont. d. §. 1. vers. secundo colligitur, quos notat ad gloss. infra verbo servitia.*

- 4 *Debita tamen, &c.] Notatur ad hoc, quod servus post contractum Matrimonium minimè eximitur ab obsequiis consuetis domino præstandis, id est, maxime consuetis, vt explicant hic. Host. n. 9. super verbo consueti. Ioan. Andr. n. 4. Ant. num. 7. Anch. n. 5. & Alex. de Neuo n. 12. quos refert Sanch. d. lib. 7. disp. 21. n. 11.*

- 5 *In gloss. Servitia, in princ. Disputat hæc gloss. quando non simul stant obsequium domini, ac reddere vxori debitum, an potius fauendum sit coniugali obligationi, quam domini obsequio, de quo vide Gregor. l. 2. verbo de su señor, & verbo enemiga, tit. 5. p. 4. Petr. de Ledelm. de matrim. q. 52. art. 2. ad fin. Azor. d. c. 38. q. 5. Sanch. d. disp. 21. n. 12. cum seqq. Basil. Pont. d. §. 1. vers. ex dictis colligitur.*

S V M M A R I V M.

- 1 *Matrimonium separatur quando liber ignoranter cum ancilla contraxerit, nisi postea hoc sciens illam cognoverit.*
 2 *Error conditionis servilis reddit irritum Matrimonium, ampliatur multipliciter.*

- 3 *Error in servitute adscriptitia, vel originaria non dirimit Matrimonium.*

- 4 *Servitus ignarus coniux an possit propria auctoritate quoad thorum recedere quando servitutem alterius detegeret, ostenditur.*

- 5 *Matrimonium, quod liber contraxit cum serva ignorans servam esse, sit validum, si post cognitam servitutem habeat copulam cum ea, quid attento Concil. Trid. ostenditur.*

- 6 *Serva non potest transire dominium dotis in maritum sine consensu domini.*

- 7 *Matrimonium est nullum ex errore persona, aut conditionis durante ipso errore.*

- 8 *Coniux dubius de servitute alterius tenetur reddere debitum.*

CAP. Proposuit. II.

Alex. III.

Matrimonium contrahens ignoranter cum ancilla, vbi hoc sciverit, poterit eam dimittere restituta dote, si verò postquam sciverit illam carnaliter cognovisse, non potest. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Cened. collect. 88. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 60. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 572. remissum Ximen. in concord. part. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 9. cap. 2.

Collige ex text. errorem conditionis servilis, quando scilicet liber contrahit cum ancilla, vel libera cum servo reddere irritum Matrimonium, vide Viç. de Sacram. n. 251. & relect. 1. de matrim. n. 10. Henric. in summ. lib. 1. c. 10. n. 3. Gutier. de matrim. c. 90. n. 16. Rebell. de oblig. insir. p. 2. lib. 3. q. 1. sect. 2. Bonacin. de matrim. q. 3. punct. 1. n. 3. & 4. Basil. Pont. de imped. matrim. c. 23. §. 2. Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 19. n. 2. vbi n. 3. ampliatur, etiam si servitus ignorata non sit perpetua, sed pro certo tempore concedatur, vt eo scilicet transacto in pristinam redigatur servitutem, & n. 4. ampliatur etiam minimè valere Matrimonium liberi cum ancilla statulibera, cui ex tempore aliquo, vt abhinc biennio, concessa est libertas ignorante libero eam conditionem servilem, nisi modicum tempus deficiat, vt statulibera plenam acquirat libertatem, tunc enim Matrimonium valebit.

Quo autem iure servitus ignorata dirimat Matrimonium dissensio est. Nonnulli censent iure naturali id fieri, alij verò cum D. Thoma censent iure tantum Ecclesiastico, quod valde tamen consonum sit iuri naturali, in fauorem scilicet libertatis, & etiam quia statutus servitutis impediatur multum coniugalis debiti obligationem. Ego tamen cum Basil. Pont. de Sacram. Matrim. lib. 7. c. 43. n. 2. existimo distinctione vtendum. Si enim error servitutis sit antecedens, & in eum feratur consensus, nubatque quia liberum existimavit, certum est iure naturali etiam dirimi Matrimonium. At verò cum error servitutis non dat causam contractui, neque animus expresse quidquam de ea conditione cogitat, in quo casu iure naturali valeret Matrimonium, cum sit error circa qualitatem, nullum est iure tantum Ecclesiastico, vt posterioris sententia. Doctores affirmant. Hæc Basil. Pont. loco citato, vbi n. 3. dicit Matrimonium tenere si adit vel scientia servitutis, vel saltem opinio, aut probabile dubium, vel affectata ignorantia, quæ in hoc casu scientia æquiparatur.

- 3 Limita in servitute non vera, sed adscriptitia, vel originaria, cuius errorem non dirimere Matrimonium, tenet post multos, quos refert Sanch. d. disp. 19. m. 9. ubi n. 10. resoluit etiam valere Matrimonium cum libera, id est, cum ea, quæ ancilla fuit, iam tamen libertate donata est. Vtrum autem coniux servitutis ignarus possit propria auctoritate quoad thorum recedere quando servitutem alterius detegeret, vide Sanch. d. disp. 19. num. 5. Basil. Pont. d. 5. 5. ubi responderet recedere posse quoad thorum, & etiam quoad habitationem, si scandalum ab sit, aliàs necessarium esse Ecclesiæ iudicium; quod si defectus fuerit probationis, tuta conscientia poterit in partes longinquas recedere, ubi sine illo scandalo inire cum alio coniugia possit. Vtrum verò validum sit Matrimonium contractum à libero cum serva, quæ contrahendo sit libera, ut accidit quando dominus ducit servam suam in eum locum, in quo sit libera per huiusmodi contractum, vide Couar. de sponsalib. p. 2. cap. 3. §. 7. num. 1. Sylvest. verbo Matrimonium 8. q. 2. Henric. d. cap. 10. num. 4. Emman. Sà verbo Matrimonium, tit. de impediment. Matrim. num. 1. & alios citatos à Bonacin. d. puer. 2. num. 3.
- 5 Carnaliter cognovit. Notatur ad hoc, quòd Matrimonium, quod liber contraxit cum serva nesciens servam esse, sit validum si post cognitam servitutem habeat copulam cum ea: hodie verò post Concil. Trid. sess. 24. de reform. Matrim. c. 1. cum præsumptus consensus non sufficiat ad Matrimonium inducendum, nisi post sublatum impedimentum notus consensus contrahentium interueniat coram Parocho & testibus, cessat huius text. dispositio quoad hanc partem, itavt vir liberè contrahens Matrimonium ignoranter cum ancilla, etiam si postquam sibi consiliterit eam esse ancillam, & carnaliter ipsam cognoscat, non est compellendus ut eam sicut uxorem maritali affectione pertractet: vide Cened. ad Decret. collect. 88. n. 2. & prætt. quest. lib. 1. q. 30. n. 14. Agid. d. disp. 31. num. 2. 5. Gutier. de Matrim. c. 90. n. 9. Bonacin. d. puer. 2. n. 9. Basil. Pont. d. 5. 2. vers. sed quæret aliquis, & de Matrim. lib. 7. c. 43. n. 5.
- 6 Pro dote concessit. Aduertit D. Barbo. in l. cum dote, §. fin. n. 10. ff. solut. matrim. quòd serva non potest transferre dominium dotis in maritum sine consensu domini, & n. 11. quod servæ non competunt privilegia dotis repetitioni concessa, quia in serva cessat ratio, l. 3. ff. de priuil. cred. cum ipsa non liberos, sed servos procreet Reip.
- 7 In gloss. Audiuit, ibi, non enim cuilibet referenti credere tenetur. Notatur ad hoc, quòd quando Matrimonium est nullum ex errore personæ, aut conditionis, durante eodem errore nunquam censetur ratificatum, nisi audita servitute cum probabili credulitate, ita Host. & Innoc. super illo verbo audiuit, Henric. n. 10. & Anton. num. 5. Sylvest. verbo Matrimonium 8. quest. 3. dist. 2. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. de matrim. lib. 2. disp. 36. num. 1. ubi etiam tenet cum Alex. de Neuo hic n. 9. minimè ratificari in foro conscientie, licet verisimiliter credere debuisset si non credit.
- 8 In ead. gloss. ibi, Nunquid Ecclesia debet ei præcipere ut debitum reddat, &c. Notatur ad hoc, quòd coniux dubius de servitute alterius tenetur reddere debitum, sequuntur hic Ioan. Andr. in fine, Butr. n. 6. Anchar. n. 6. Henric. n. 11. & 12. Alex. de Neuo n. 11. Sylvest. verbo Matrimonium 8. q. 3. dist. 24. & 25. Petr. de Ledesma de matrim. q. 45. art. 1. dub. 2. ad ultimum primæ sententia. Sanch. lib. 2. disp. 43. n. 5. cum seqq. ubi n. 8. tenet istam sententiam esse probabiliorē, nempe coniugem in hoc dubio teneri reddere debitum etiam iudice non

præcipiente nec sibi præiudicium inferre; quamvis contrarium, imò non teneri hunc reddere etiam Ecclesia præcipiat, teneantur hic Abb. n. 6. Præp. n. 10. vers. venio ad secundam. Gregor. l. 4. verbo de partit. tit. 1. p. 4. Couar. de sponsal. p. 2. c. 7. §. 2. in fin. Nanar. in cap. si quis autem, de penit. dist. 7. n. 84. Henric. in sem. lib. 1. c. 10. num. 6. & c. 15. n. 7. Sayr. in claus. Regia, lib. 5. c. 13. n. 40. in fine.

SYMMA RIVM.

- 1 Consuetudo si est in loco quod partus conditionem patris sequatur, natus ex libero, & ancilla liber est, & vi liber matrimonium contrahit.
- 2 Consuetudo legitimè præscripta valet, ut filius non matris, sed patris, aut viri quæ conditionem sequatur.
- 3 Matrimonium liberi cum ancilla ignorato errore conditionis servilis valet si transferit decennium ex quo illa ancilla est in libertatis possessione.
- 4 Matris conditionem de iure Civilis quoad servitutem sequuntur filij.

CAP. Licet. III. Urban. III.

Mulier, quæ ignorans contraxit cum seruo, si i seruus probet suum patrem fuisse liberum, & secundum morem provincie illius, partus sequitur patrem, & à decennio non fuit molestatus in libertate, Matrimonium tenet, quia favore libertatis liber censetur. Colligunt ex Ordinarij, Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præp. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viñian. in raium. lib. 4. iuris Pontif. pag. 61. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 582. temissiuè Ximen. in concord. p. 1. & 1. refertur ab Anton. August. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 9. cap. 3.

Collige ex text. valere consuetudinem, si alicubi legitimè præscripta sit, ut filius non matris, sed patris, aut viri quæ parentis servitutem sequatur, ita in præfenti dicunt Butr. n. 3. Abb. m. 2. Anchar. n. 2. & Alex. de Neuo etiam num. 2. Sylvest. verbo Matrimonium 8. q. 2. dist. 3. Lancel. Instit. iuris canon. lib. 1. tit. de nuptiis, §. si quis tamen, verbo leges, Molin. de iustit. tract. 2. disp. 33. ad fin. Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 24. n. 9.

Elapso decennio. Ergo valet Matrimonium liberi cum ancilla ignorato errore conditionis servilis, si transferit decennium, ex quo illa ancilla est in libertatis possessione, ut per Tiraq. de præscript. §. 1. gloss. 4. vers. 12. Sanch. d. lib. 7. disp. 11. n. 6. ubi id verisimiliter dicit si ante matrimonium initum ancilla illam iam legitimè præscripserit libertatem, concurrentibus ad eam præscriptionem requisitis; vnde valere Matrimonium cum libera, id est, cum ea, quæ ancilla fuit, iam tamen libertate donata est, tenent Couar. de sponsalibus, p. 2. c. 3. §. 7. num. 1. vers. primum, Vinaldes candel. aureo, p. 1. de matrim. n. 123. Henric. in summ. lib. 11. c. 10. n. 3. in comment. lit. N, Sanch. d. disp. 19. num. 10.

In gloss. Secundum. Notatur ad hoc, quòd de iure communi filij quoad servitutem sequuntur matris conditionem, atque ita si mater ancilla sit, filij sunt servi eius, cuius est mater: & si mater sit libera, filij quoque liberi sunt cuiusque conditionis sit pater, ita pluribus citatis iuribus resolunt Sanch. d. lib. 7. disp. 24. n. 5. Pich. de nobilitate communicata, n. 12. ubi num. 93. dicit quòd partus matrem potius, quam

patrem sequitur, quia mater, quod attinet ad statum ingenuitatis, vel seruitutis, causam partui pluribus temporibus accommodari potest in nanciscenda partui libertate, quam pater ipse, in quo vnicum tantum tempus, nempe generationis considerari poterat, quia illo solo tempore pater est causa potentior, & effectiua.

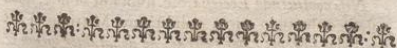
S V M M A R I V M.

- 1 Matrimonium ignoranter contrahens cum serua si deinde cognita ipsius conditione, nec facto, nec verbo consensit, potest aliam ducere.
- 2 Legatus Pape potest indicare de causa Matrimoniali.
- 3 Seruitutis ignorantiam alleganti an incumbat onus probandi.
- 4 Ingenuus si ducat seruam ignorans seruitutis potest cognita seruitute resiliere, non autem serua.

CAP. Ad nostram. IV. & fin.

Innoc. III.

- M**atrimonium ignoranter contrahens cum serua, si deinde cognita ipsius conditione nec facto, nec verbo consensit cum illa, potest aliam ducere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anch. Panorm. Prapof. Alex. de Neuo, Canif. Vin. in rationali lib. 4. inris Pontif. pag. 61. Alagona in compend. inris Canon. pag. 583. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 7. c. vnic.
- 2 Apostolica Sedis Legatus, &c. Ergo Legatus Pape potest cognoscere de causa Matrimoniali, vt per Corset. in sing. Matrim. incip. de iure.
- 3 Si constituerit quod miles ignoranter, &c. Notatur ad hoc, quod alleganti ignorantiam seruitutis incumbit onus probandi, vt tenet Henric. in sum. lib. 1. c. 10. n. 5. Verum dicendum est coniungi seruilis conditionis incumbere onus probandi scientiam sue conditionis in altero, & ignorantiam liberi praelum dum contrarium minime probatur, ita Host. hic n. 3. Ioan. Andr. etiam n. 3. Butr. n. 6. Abb. n. 6. Zabarel. in princ. oppos. 1. Alex. de Neuo n. 5. Prapof. n. 4. quos refert, & sequitur Sanch. d. lib. 7. disp. 19. n. 3.
- 4 In gloss. Nec facto, vlt. ibi, sed pone libera contraxit, &c. Notatur ad hoc quod si ingenuus ducat seruam ignorans seruitutis, potest cognita seruitute resiliere, sed si serua velit inuito ingenuo resiliere, cogenda est ab Ecclesia stare Matrimonio, quia ipsa fuit in deceptionis culpa, sequuntur Butr. hic in fin. Anch. n. 4. vers. querit glossa, Panorm. & Alex. de Neuo pariter in fine, Nauar. in man. c. 22. n. 33. Henric. lib. 1. c. 10. num. 5. Sanch. de Matrim. lib. 4. disp. 15. n. 4. vers. 4. vbi etiam resoluit decipientem teneri ante compulsionem Ecclesie stare Matrimonio.

De Natis ex libero ventre.

TIT. X.

SUPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Butr. Anchor. Panorm. Prapof. Alex. de Neuo, Durand. in breuiario aureo inris Canon. & in speculo inris sub hoc tit. lib. 4. Steph. Ranchin. in continuatione tit. Decret. Ioan. de Londis in breuiario sanctorum Canon. Petr.

de Ravenna in compendio inris Canon. Martin. Mefnart. in epitome Decret. Dan. Venat. in analysi methodica inris Pontif. Goffred. & Host. in summa huius tit. Alex. Cassan. & Anastal. Germon. in paratitulis ad quinque libros Decret. Barthol. Cathag. in expositio. inris Canon. nouissime Ioan. Honor. lib. 4. sum. in Decret. omnes sub hoc tit.

S V M M A R I V M.

- 1 Liber est qui nascitur ex libera, vel liberta.
- 2 Ancilla etiam coniugata filius, quamvis patrem habeat liberum, nascitur seruus.
- 3 Filij quare sequantur seruitutem matris, ostenduntur.
- 4 Partus ex ancilla, vt liber sit, sufficit matrem liberam esse tempore conceptionis, natiuitatis, aut medio.
- 5 Indi, & Aethyopes quomodo possunt in seruitutem redigi, ostenduntur.

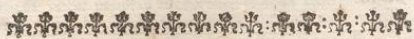
CAP. Indecens. I. Greg.

Filij nati ex libera, vel liberta sunt liberi, & Ecclesia debet libertatem defendere potius quam impugnare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Anch. Butr. Panorm. Prapof. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Vin. in rationali lib. 4. inris Pontif. pag. 62. Alagona in compend. inris Canon. pag. 583. remissive Calal. in annor. & Ximen. in concord. p. 1. refertur ab Anton. August. collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 10. cap. vnic. & ab Iuo. c. 16. p. 73. desumitur ex D. Greg. I. lib. 1. epist. 5. registri.

Collige ex text. quod filius ancillae etiam coniugatae quamvis patrem habeat liberum, & ingenuum, nascitur seruus, vt per Henric. in summa lib. 1. c. 20. n. 4. lit. E. nam alij sequuntur seruitutem matris, l. partum 7. C. de rei vendic. ratio est secundum aliquos, quia mater grauida non est satis apta obsequiis domini sui, & pariendo subit periculum mortis, ergo aequitas postulat vt domini, qui priuantur obsequiis, & subeunt periculum damni, & incommodi, sentiant commodum ex partu illius iuxta illud axioma, Qui sentit incommodum, par est vt sentiat commodum, ita Sanch. de matrim. lib. 6. disp. 24. n. 5. Gutier. eod. tract. c. 93. n. 5. sufficit tamen vt partus libertate gaudeat tempore conceptionis, aut natiuitatis, aut medio tempore matrem liberam esse, ita probat text. in §. sed, & si quis, Instit. de ingen. l. & seruorum §. vers. ingenui sunt, ff. de statu homin. gloss. verbo deteriore in c. fin. 32. q. 4. Bonac. de Matrim. q. 3. punct. 3. n. 11. Sanch. d. disp. 24. num. 10. vbi num. 11. intelligit quando ex vi natalium, & status matris est futura liberos libera, aut seruituti subdita, & n. 16. resoluit quaestionem illam si tempore quo mater se vendidit, vel a patre venundata praegrans esset, an factus sit liber.

Indecens esse credimus, &c. Indi, & Aethyopes, vt constat ex iis, qui a Lusitanis nostris, & Hispanis illuc nauigantibus capiuntur, & emuntur, si existant maiores viginti annorum, possunt se ipsos sua sponte vendere, vel eorum parentes egestate oppressi valent etiam eos vendere, qui tunc ita serui facti possunt licite possideri, aliisque vendi, si tamen fraude, vel dolo homines illi nigri capiuntur, aut vi adducantur, aut allekti, & seducti quibusdam iocalibus, & muliculis ad naves ducantur, tunc nec illi, qui capiunt, nec alij, qui ab eis illos emunt, nec etiam illi, qui modò eos possident tuti sunt in conscientia, sed tenentur eos manumittere, & sua libertati restitueretiam

etiam si non possint pretium recuperare, vide Sot. lib. de iustitia. q. 2. art. 2. concl. 2. Petr. de Aragona tract. de dominio. Mich. Salon. cod. tract. q. 5. art. 1. post conclus. 4. Sayr. in clauis Regia. lib. 9. c. 6. n. 2. 4. cum seqq. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 35. & seq. Rebel. de oblig. iustit. p. 2. lib. 18. q. 23. sect. 5. n. 30. cum seqq.

De Cognatione Spirituali.

TIT. XI.

UPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Cuiac. Durand. in breuiario aureo iuris Canon. & in speculo iuris sub hoc tit. lib. 4. Steph. Ranchin. in continuat. tit. Decret. Ioan. de Londris in breuiar. sanctorum Canon. Petr. de Rauenna in compend. iuris Canon. Mart. Mesnart. in epitome Decret. Dan. Venat. in analysi method. iuris Pontif. Gostred. & Host. in summa huius tit. Alex. Cassan. & Anastas. Germon. in paratilis ad quinque libros Decret. Balth. Carthag. in exposit. titul. iuris Canon. Zypæ. in analytica postremi iuris Eccles. enarrat. fol. 355. nonissimè Ioan. Honor. lib. 4. sum. in Decret. omnes sub hoc tit.

De materia huius tit. vide Sot. in 4. dist. 42. q. 1. Alphons. à Veracene in speculo coning. p. 1. art. 55. cum seqq. Nauar. in man. c. 22. ex n. 36. Rebuff. in praxi tit. de dispens. in gradibus prohib. ex n. 28. Vivaldian candel. aureo. tit. de cognat. spirit. ex n. 148. Mozz. de contract. tit. de Matrim. s. pro declaratione, ex n. 19. refert plures Cened. ad Decretum collect. 18. n. 3. quibus adde Ludou. Bejam respons. casuum conscient. p. 1. casu 16. Ft. Emman. in sum. tom. 1. c. 226. Iodoc. Cocc. in thesauro Catholico. tom. 2. lib. 5. art. 13. Petr. de Ledesma in sum. tract. de Baptismo. c. 13. & tract. de Matrim. c. 16. Gallec. in speciali tract. de cognatione spirituali, Henric. in sum. lib. 12. c. 11. Aloy. Ricc. in collect. decis. p. 4. collect. 1224. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 54. cum seq. Gutier. cod. tract. c. 100. Bonac. cod. tract. q. 3. punct. 5. §. 2. Basil. Pont. de imped. Matrim. c. 14. Rebel. de oblig. iust. p. 2. lib. 3. q. 6. Agid. de Sacram. & cens. tom. 2. disp. 32. n. 22. cum seqq. Valer. Regin. in praxi fori penit. lib. 3. n. 148. cum seq. Ferdin. in examine Theologiae moralis. p. 3. c. 28. §. 9. & 10. Vgolin. de offic. Episc. c. 15. §. 6. a n. 8. & c. 8. & c. 25. §. 1. Molfes. in sum. Theologiae moral. tract. 4. c. 10. ex n. 120. Filliuc. tom. 1. tract. 10. n. 187. cum seqq. plura tetigi in meo tract. de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 30. n. 32. cum multis seqq.

SUMMARIUM.

- 1 Compateritas impedit solum filios, quorum ratione fuit contracta, matrimonium inire, nisi consuetudo alicuius Ecclesie obuiet, cui standum est.
- 2 Confraternitas, paternitas, & compateritas indirecta sublata est per Conc. Trid.
- 3 Cognatio spiritualis inter ipsosmet paternos non contrahitur.
- 4 Vir, & Vxor suscipientes alienum puerum in Baptismo, vel Confirmatione non peccant.
- 5 Consuetudo circa validitatem Matrimonij an valeat ostenditur.

CAP. Vtrum. I. Alex. III.

Filij duorum compatrum, per quorum neutrum dolum nentum est ad compateritatem, licite contrahunt, nisi consuetudo repugnet, separantur autem si per eorum alterum vel vtrumque compateritas est contracta. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anch. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Cuiac. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 62. Alagona in compend. iur. Canon. pag. 581. tenet siue Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 9. c. 3. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 32. c. 1.

Extitit olim grauis dubitatio vtrum omnes fratres baptizati confratres essent omnium filiorum eorum, qui susceperant, compatrum, conmatrumque nonnulli omnium, alij eorum, qui prius suscepti essent, alij eorum, qui postea, ac iuxta hanc opinionem diuersitatem intelligendi sunt text. in cap. super quibus, & in c. post scriptum 30. q. 3. quos legitime ad concordiam reducit text. in presenti, quatenus dicit primum canonem text. scilicet in d. c. post susceptam, esse contractum per illud posterius in d. c. super quibus, per quod statuitur ut sine ante, siue post compateritatem geniti sint, simul possint coniungi, excepta illa persona dumtaxat, per quam peruenitum esset ad compateritatem. Sed tandem Conc. Trid. magno Ecclesie bono celebratum sess. 24. de reform. Matrim. c. 7. fustulit confraternitatem omni item & paternitatem, ac compateritatem indirectam, sequentibus verbis: *Vnus tantum siue vir, siue mulier iuxta sacrorum Canonum instituta, vel ad sumum totum, & una baptizatum de Baptismo suscipiant inter quos, ac baptizatum ipsum, & illius patrem, ac matrem, iuxta uerum baptizatum, ac baptizantem, baptizatumque patrem, & matrem tantum spiritualis cognatio contrahatur.* Vnde et prædicto Conc. Trid. decreto iam colligitur cognationem spiritalem a viro contractam non transmitti ad uxorem, nec e contra, vt resoluunt Tolet. in summa lib. 7. c. 4. n. 5. Fr. Emman. in sum. tom. 1. c. 226. n. 1. Matien. in rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 168. lib. 5. noua recap. Petr. de Ledesma de Matrim. q. 56. art. 3. vers. conclusio fit, & in summa p. 1. tract. de sacram. Matrim. c. 17. concl. 6. dub. 3. Hentiq. in sum. lib. 12. c. 11. §. 2. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 54. n. 11. Agid. de Sacram. & cens. tom. 2. disp. put. 32. n. 14. vers. inter famina, Valer. Regin. in praxi fori penit. lib. 3. n. 159. Armendar. in addit. ad recap. legu. Nauar. lib. 14. tit. 15. l. 1. de Matrim. in declar. n. 4.

Secundò colligitur huiusmodi cognationem inter ipsosmet paternos non contrahi, vt statuit Pius V. in Bulla, quæ incipit. *Cum illius vicem*, venient Fr. Emman. & Soar. citatis locis, Sanch. d. lib. 7. disp. 54. n. 12. Bonac. de Matrim. q. 3. puncto 5. §. 2. n. 6. Regin. d. lib. 3. n. 19. Armendar. n. 84. Et ita virum, & uxorem maxime peccare suscipientes alienum puerum in Baptismo, vel Confirmatione, resoluunt Nau. in man. c. 12. n. 19. Armendar. d. n. 84. Sanch. d. lib. 7. disp. 57. n. 5. Bonac. d. s. 2. n. 5.

Nisi consuetudo Ecclesie, & c. Notatur ad hoc, quod valet consuetudo circa validitatem Matrimonij, vt per Palat. in reper. c. per vestras, de donat. inter virum & uxorem. notab. 3. §. 3. n. 15. vers. nec videtur. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 4. n. 11. vbi resoluit consuetudinem legitime prescriptam, ac rationi consonam, qualis petitur in c. fin. de consuet. ad legem statuentem, & statutam derogandam, vires habere in addendum impedimentum dicentis, ac subinde Matrimonium aduersus eam consuetudinem inintum esse nullum, idque sola consuetudine posse abique ican. dato, & adminiculo alterius intis; additque idem Sanch. text. in presenti quatenus exprimit, vt talis sit

De Cognatione Spirituali, Tit. XI. 539

fit consuetudo, quæ scandalum generet, non censeri restrictionem consuetudinis contra reg. generaliter traditam in cap. fin. sed potius esse declarationem conditionum consuetudinis, quæ petuntur d. cap. fin. nempe ut sit ratione consentanea, & legitime præscripta; si enim eas conditiones habeat, eius violatio suapte natura scandalum generabit; atque ita sensus est, quod non sit consuetudo contra rationem, nec denuo introducenda, sed talis ac tam diuturna, ut eius violatio iure optimo scandali oritur ansam præbeat, quicquid aliter intelligat Basil. Pont. de impediment. Matrimon. cap. 1. §. 2.

In gloss. Nisi consuetudo. Notatur ad hoc, quod nulla consuetudo, etiam si scandalum oriatur, vires habet ad dissolvendum Matrimonium semel legitime initum cum sit vinculum iuris naturalis, & divini, ut per Sylvest. verbo Matrimonium 2. q. 5. Brunel. de sponsal. concl. 2. c. n. 8. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 4. n. 2.

SVMMARIVM.

1. Compaternitas scienter, vel ignoranter superveniens inter coniuges coniugium non dissolvit.
2. Doctores quando in aliquo articulo sunt varij, sequenda est opinio æquior, & rationalior.
3. Baptizans scienter coniux extra necessitatem, aut tenens in Baptismo, vel Confirmatione communem filium, aut alterius coniugis, tenetur debitum reddere, prius tamen potestate illud exigendi.
4. Cognationem spirituales non contrahit leuans per errorem filium Petri, existimans se filium Pauli leuare.
5. Ignorantia facti quando in hoc excuset, ostenditur.
6. Delictum eorum, qui casu, aut imprudentia, siue etiam facti ignorantia quicquam admisserunt, leuius puniuntur.
7. Ignorantia vincibilis, & culpabilis non excusat.

CAP. Si vir. II.

Conjuges contrahentes compaternitatem in proprio filio, siue ex ignorantia, siue ex malitia, non sunt separandi, nec debitum negare debent. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Canis. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 62. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 584. remissive Ximen. in concord. p. 1. c. 2. refertur ab Anton. Aug. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 1. c. 1. & est post Conc. Lateran. sub Alex. III. p. 3. c. 21.

Humanitas, &c.] Notatur ad hoc, quod ubi Doctores in aliquo articulo sunt varij, sequenda est opinio humaniorum, id est, rationalior, & æquior, ut per Corlet. in sing. opinio.

Quia ex ignorantia, &c.] Notatur ad hoc, quod coniux extra necessitatem scienter baptizans, aut tenens tanquam patrinus in Baptismo, vel Confirmatione communem filium, aut alterius coniugis, tenetur debitum reddere, prius tamen potestate illud exigendi: ita gloss. verbo non fraudentur, in cap. nasse 30. q. 1. & in presenti Host. n. 3. Henric. etiam n. 3. Butr. n. 6. Ioan. Andr. n. 5. Alex. de Neno n. 8. Panorm. n. 5. Nauar. in man. c. 2. n. 40. Fr. Emman. in sum. tom. 1. c. 243. n. 10. Jacob. de Grassi. in decis. aureis, p. 3. lib. 1. c. 5. n. 11. Vinald. in candel. aureo, p. 1. tit. de Matrim. n. 149. Matienf. in rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 143. lib. 5. noua recap. Henric. lib. 3. de Confirm. c. 3. in fin. & lib. 1. c. de

Matrim. c. 1. §. n. 11. Paul. Comit. respons. moral. lib. 1. q. 137. latè Sanch. de Matrim. lib. 9. disp. 26. num. 7. vbi n. 8. resoluit coniugem non solum ex certa scientia, sed etiam ex malitia, atque in Matrimonij fraudem baptizantem, aut tenentem communem filium, aut alterius coniugis, teneri reddere, non tamen posse petere instar illius, qui scienter fecit, & n. 10. dicit quod quamvis huiusmodi coniux debitum petere nequeat, non potest tamen excludi domo, & è cura alterius coniugis.

Notatur etiam ad hoc, quod per errorem leuans filium Petri existimans se filium Pauli leuare, non contrahit cognationem spirituales, ut per Abb. hic n. 4. & Alex. de Neno num. 6. qui ex hoc text. colligunt requiri scientiam, & animum ad contrahendam cognationem, sequitur Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 58. n. 7. vbi n. 8. rogat an sit credendum iuramento patrini testantis se non habuisse animum tenendi instar veri patrini.

Ex ignorantia.] Notatur ad hoc, quod ignorantia facti, qualiscumque sit, & quantumcunque crassa, modò non sit adeò crassa ut sit ingens temeritas ignorare, vel non sit affectata, excludat coniugem, qui affinitatem, aut cognationem spirituales cum suo coniuge contraxit ne debiti petitione priuaretur, ita Sanch. d. lib. 9. disp. 32. n. 47.

Excusare videtur.] Notatur ad hoc, quod delictum eorum, qui casu, aut imprudentia, siue etiam facti ignorantia, non de industria, aut dolose quicquam admisserunt, aut non puniuntur, aut leuius puniri debent, ut per Tiraq. de panis temper. causa 13. num. 1. cum seq.

In gloss. Si ex ignorantia, ibi, probabili, aliis non excusatur à peccato. Ergo vincibilis & culpabilis ignorantia non excusat, ut docent Petr. de Ledesma de Matrim. q. 56. art. 1. dub. 4. Fr. Emman. in sum. tom. 1. c. 43. n. 10. Henric. lib. 3. de Confirm. c. 3. in fin. Sanch. d. lib. 9. disp. 32. n. 44.

SVMMARIVM.

1. Filij compatrum, ratione quorum non fuit contracta compaternitas, possunt coniungi, nisi consuetudo Metropolitana Ecclesie, vel vicinorum esset contraria ut faceret Matrimonium nullum.
2. Consuetudo an efficax sit ad reddendos quospiam habiles ad Matrimonium, qui iure Canonico inhabiles erant.
3. Papa potest inhabilitare personas Matrimonium contrahentes.
4. Vicini loci attenduntur consuetudo.
5. Contractus simpliciter factus censetur celebratus secundum consuetudinem loci.

CAP. Super eo. III.

Filij duorum compatrum per quorum neutrum defunctum est ad compaternitatem, licet inuicem contrahunt Matrimonium, nisi consuetudo Metropolitana Ecclesie, vel vicinorum impediatur, & dirimat talia Matrimonia, quia seruanda est. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Canis. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 64. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 584. remissive Ximen. in concord. p. 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 1. c. 3.

Probare

2 Probare videtur text. in *præsenti*, consuetudinem efficacem esse ad reddendos quospiam habiles ad Matrimonium, qui iure Canonico inhabiles erant, quæ quidem decisio aduersari videtur alteri in cap. quod super, in fin. vers. ne autem, infra de consang. & affin. pro quorum iurium conciliatione maxime laborat Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 4. à princ. & contra eum nouè conciliat Basil. Pont. de imped. Matrim. c. 1. §. 2. qui in illis iuribus conciliandis aliquatenus immorantur, & ideo vide apud eos.

3 Notatur communiter hic text. ad hoc, quod Papa potest inhabilitare personas ipsas Matrimonium contrahentes, quia illud nimium accedit humano contrahenti, vt per Conar. de sponsal. p. 2. c. 6. §. 10. n. 17. ad fin. Matien. in rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 38. lib. 5. noua recop. D. Barbof. p. 2. rubr. ff. solut. Matrim. n. 84.

4 In gloss. Circumadiacentium, ibi, & ita vicinorum locorum non est contemnenda consuetudo. Notatur ad hoc, quod loci vicini attenditur consuetudo, vt per Sylu. conf. 60. n. 10. Boer. decis. 26. §. 3. n. 9. Menoch. consil. 3. 1. 2. n. 13. & conf. 390. n. 2. 2. & conf. 395. n. 9. & 10. Malcard. de probat. concl. 1. 41. §. 1. 2. Gam. Lustr. dec. 16. n. 6. & decis. 1. 44. n. 10. Valac. conf. 5. n. 48. & conf. 70. num. 5. Cald. Pereira de potest. elig. c. 1. 2. ad fin. Bernard. Grenæ ad pract. Cam. Imper. lib. 1. concl. 36. n. 15. Camil. Borrel. in sum. omnium decis. tit. 1. 4. n. 11. Et contractus simpliciter celebratus censetur factus secundum consuetudinem loci, Brunor. à Sole in locis communibus, verbo consuetudo 7. & quod consuetudo patriæ sit sequenda, vide Molin. de primog. lib. 2. c. 1. n. 1. Cald. Pereira de renouat. emphyt. q. 1. §. 4. n. 47.

S V M M A R I V M.

- 1 Pater Baptizati non potest accipere uxorem leuantis ab eodem leuante cognitam.
- 2 Cognatio spiritualis contracta à viro non transfunditur ad uxorem, nec è contra, secundum Motum proprium Pij V.
- 3 Matrimonium consummatum solum significat eam coniunctionem per quam Christus factus est vna caro cum Ecclesia per incarnationis mysterium.

C A P. Martinus. IV. Clem. II.

1 Compaternitas efficax ad Matrimonium dirimentem contrahitur inter patrem baptizati, & uxorem leuantis prius ab eo cognitam. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabari. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Canil. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 65. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 584. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 6. cap. 1.

2 Verum non obstante huius text. dispositione sanctæ mem. Pius V. in quodam suo motu proprio, incip. Cum illius vicem, edito de anno 1566, declarant cognationem spirituales ab illo contractum eo quod aliquem baptizauerit, aut tenuerit in Baptismo, vel Confirmatione ad uxorem, & è contra non transfunditur cum Trident. Concil. sess. 24. de reformat. Matrimon. cap. 2. decidat cognationem non contrahi ab aliis personis præter ibi numeratas, inter quas non continetur vxor patris, vel baptizantis, ita Nanar. in man. cap. 2. 2. num. 39. Tolet. instruct. Sacerd. lib. 7. cap. 4. num. 5. Petr. de Ledesm. de Matrim. quest. 56. art. 3. vers. conclusio fit. Henriq. in sum. lib. 1. 2. c. 1. n. 2. Zerol. in praxi Episcop. p. 1. verbo Baptismus, §. 6.

Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 54. num. 11. & alij citati per me de officio, & potestate Episcopi, p. 2. alleg. 30. num. 56.

Efficaciter per coniunctionem vna caro, Id est, per carnalem copulam, vt gloss. exponit, quare solum Matrimonium consummatum significat eam coniunctionem per quam Christus factus est caro cum Ecclesia per incarnationis mysterium, docet Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 1. §. 1.

In gloss. Cum quo, ibi, si verò compaternitas, &c. Vide Ceual. commun. contra commun. q. 271.

S V M M A R I V M.

- 1 Compaternitas per catechismum contracta impedit Matrimonium contrahendum, sed contrahit non dirimit.
- 2 Catechizans cum catechizato contrahit cognationem spirituales impediens quidem, sed non dirimentem Matrimonium, & n. 4.
- 3 Catechismi impedimentum est omnino sublatum concilio Trident.

C A P. Contracto. V.

Compaternitas contracta per catechismum, seu per pabulum sacrae salutis, vix impedit contrahendum, non dirimit contractum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alexand. de Neno, Canil. Cujac. Viuian. in rationali lib. 4. iuris Pontif. pag. 66. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 584. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 6. cap. 2.

Collige ex text. tenentem puerum in Catechismo contrahere cognationem spirituales impediens quidem, sed non dirimentem Matrimonium, ita Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 10. cum segg. Gutier. eod. tract. c. 84. n. 2. cum segg. Bonac. eod. tract. q. 3. p. 1. 4. num. 6.

Difficultas est, vtrum hoc Catechismi impedimentum sit omnino sublatum per Concil. Trid. sess. 24. de reformat. Matrim. c. 2. in fin. vers. omnium inter alias personas, in qua vna sententia tenet adhuc manere, quam tuerent Nauar. in man. c. 22. num. 72. Vgolin. de Matrim. c. 20. & alij plures, quos refert Sanch. d. disp. 10. n. 11. quibus adde Ludou. Bejam. respons. cas. conscient. p. 2. casu 16. vers. dubitatur. Verior tamen sententia est, huiusmodi impedimentum catechismi esse per dictum Tridentini decretum omnino sublatum, eamque meritis sustinent Petr. de Ledesma de Matrim. q. 56. art. 3. vers. in huius expositionem, & in sum. p. 1. c. 13. de Baptismo, dub. 2. post 5. causas. Henriq. in sum. lib. 2. de Baptismo, c. 15. n. 4. & c. 18. n. 2. in fin. & lib. 1. 2. de Matrim. c. 2. n. 1. plures, quos refert & sequitur Sanch. d. disp. 10. n. 12. quibus adde Valer. Reginald. in praxi fori pænit. lib. 1. n. 19. Rebol. de oblig. instit. p. 2. lib. 3. q. 18. n. 20. cum segg. Agid. de Sacram. & conf. tom. 2. disp. 30. dub. 3. n. 24. Gutier. de Matrim. c. 84. n. 6.

In gloss. Vix contrahendo, ibi, & ideo dico quod catechismus impedit, & dirimit. Hanc gloss. reprobat Beja. d. cas. 16. vers. falsa est, dum habet illum, qui per totum catechismum tenet puellam invalidum contrahere Matrimonium, si eam postea ducat, eo quod ex huiusmodi catechismo oriri videatur cognatio spiritualis impediens, & dirimens, sicut ex Baptismo, & Confirmatio

matione argumento *c. si qui ex una* 39. q. 4. & *c. in catechismo*, de consecrat. distinction. 5. quibus iuribus illa tria æquiparantur. Dicit igitur Beja hanc glossæ opinionem falsam, quia sicut consanguinitas non nisi ex generatione carnali oritur, ita nec spiritualis filiatio, seu spiritualis cognatio causatur, nisi per generationem spiritalem, & hæc cum non fiat alio modo, quam per Sacramentum Baptismi scilicet, per quem homo in vtero Ecclesiæ concipitur, quasi ab ipsa fovendus, vel Confirmationis, per quam homo quasi extra vterum exponitur fide roboratus, vt publice Christi fidem tueatur, Catechismus autem nequaquam est Sacramentum, ideo per hunc cognatio spiritualis strictè, & propriè non contrahitur, quæ Matrimonium dirimat; nec obstat quod in *d. c. catechismo*, & in *d. cap. si quis*, æquiparantur illa tria Catechismus, Baptismus, & Confirmatio: nam, vt ex verbis satis apparet, non fit ibi æquiparatio vniuoca, quasi quod eiuſdem rationis, & efficaciæ sit impedimentum ortum ex catechismo, vt est illud, quod oritur ex Baptismo, & Confirmatione, vt per se patet.

S V M M A R I V M.

- 1 Cognatio spiritualis valida ad dirimendum Matrimonium iam contractum contrahitur inter patrem baptizati, & leuantem seu tenentem baptizatum, & n. 2.

CAP. Veniens. VI.

Innoc. III.

- 1 Impedimentum impediens, & dirimens contractum Matrimonium nascitur inter patrem baptizati & leuantem, seu tenentem baptizatum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 67. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 584. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 1. c. 1.
- 2 Innouatur per Concil. Trident. sess. 24. de reformat. Matrimon. cap. 2. vide Farinac. in praxi crimin. part. 5. quest. 149. num. 51. & alios relatos per me de officio, & potestate Episcopi, part. 2. allegat. 30. num. 53. cum seqq.

S V M M A R I V M.

- 1 Filij duorum compatrum, per quorum alterum deuentum est ad compaternitatem, si Matrimonium contrahant, illud non tenet, & qui hoc sciunt, tempore contractus reuelare tenentur.
- 2 Denuntiationes hodie quomodo fieri debeant, & qui teneantur denuntiare, ostenditur.

CAP. Tua nos. VII.

- 1 Filij duorum compatrum per quorum neutrum deuentum est ad compaternitatem, si Matrimonium contrahant, separari debent, quia non tenet, & scientes impedimentum, tempore contractus illud denuntiare tenentur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Canif. Viu. in ration. lib. 4. iuris Barboſ. Collect. Tom. 11.

Pontif. pag. 67. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 584. remissive Ximen. in concord. p. 1. refertur ab Anton. Augult. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 8. c. 2.

Debent Ecclesiæ illud nuntiare.] Hodie per nouum Decretum Concil. Trid. sess. 24. de reformat. Matrimon. c. 1. denuntiationes fieri debent eorum, qui Matrimonio iungi volunt, vt si quis sciat inter eos aliquod impedimentum esse, illud in medium proferat: ita, qui nonit aliquod impedimentum inter volentes contrahere, etiam si occultum sit, & illud probare minimè possit, sub peccato mort. illud tenetur nuntiare, Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 13. num. 2. Egid. de sacram. tom. 2. disp. 27. dub. 7. num. 61. Valer. Reginald. in praxi fori pontif. lib. 3. num. 228. Gutier. de Matrim. c. 59. Bonac. eod. tract. q. 2. punct. 6. num. 20. nisi cognouerit sub secreto, vel sit adeo occultum vt ipse solus nogerit, præcipue si nascitur ex infamia, aut peccato, Bonac. d. puncto 6. n. 2. Basil. Pont. de imped. Matrim. c. 26. §. 4. vers. denique.

S V M M A R I V M.

- 1 Impedimentum impediens, & dirimens nascitur inter baptizatum, & filium baptizantis.
- 2 Baptizans in necessitate, an contrahat cognationem spiritalem, ostenditur.
- 3 Cognationem spiritalem an contrahat tenens puerum in Baptismo non solemniter celebrato, ostenditur.
- 4 Vicarius Episcopi de causa Matrimonialis cognoscere potest.

CAP. Ex literis. VIII. & fin.

Gregor. IX.

Cognatio spiritualis impediens, & dirimens Matrimonium oritur inter baptizatum, & filium baptizantis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Canif. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 70. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 585. remissive Casal. in annor. & Ximen. in concord. p. 1. & 2.

Qui Sacerdos exitit, &c.] Ex his verbis colligunt aliqui laicum in necessitate baptizantem non contrahere cognationem spiritalem, quasi illa non contrahatur nisi ex Baptismo solemniter à sacerdote ministrato; sed dicendum prorsus est baptizantem etiam laicum in extremo necessitatis periculo contrahere cognationem spiritalem perfectam subsequens Matrimonium dirimentem cum baptizato, eiusque parentibus: ita Couarr. de sponsalib. p. 2. c. 6. §. 4. n. 4. Gregor. l. 1. verbo Clerigo, tit. 7. p. 4. Galet. in tract. huius tit. c. 11. num. 5. Vitale. in candel. aur. p. 1. tit. de Baptismo, num. 42. & tit. de Matrim. num. 155. & 157. Petrus de Ledelma de Matrim. q. 59. art. 1. dub. 2. Henric. in summa lib. 12. c. 11. n. 1. Matienſ. in rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 170. lib. 5. nonz recap. Fr. Emman. in sum. tom. 1. c. 2. §. 6. num. 2. concl. 2. & num. 11. concl. 5. Basil. Pont. de imped. Matrim. c. 24. §. 4. vers. secundo, Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 62. num. 10. vbi n. 12. responder in hoc text. narrari factum, nec vim efficit ad contrahendam cognationem spiritalem in sacerdotio ministri baptizantis.

Questio est dubia, vtrum tenens puerum in Baptismo non solemniter ministrato contrahat cognationem spiritalem; Vna sententia, quæ probabilis est; tenet

Z z hoc

hoc casu illam contrahi, quia in eo casu verum con-
fert Baptismum, ex quo confurgit cognatio spiri-
tualis, quae contractum dirimit Matrimonium. ita Vivald.
d. tit. de Matrim. num. 154. Agid. de Sacram. & cens.
rom. 2. disp. 32. num. 39. concl. 5. ubi declarat si id faciat
ut manus susceptoris obeat, secus si faceret ut puer
commodius posset baptizari, Gutier. de Matrim.
c. 100. n. 7. Nauar. in man. c. 22. n. 40. sed probabilius
est illam in hoc casu non contrahi à susceptore, provt
docent Soar. 3. part. q. 67. art. 8. dub. ult. Fr. Emman. d.
c. 22. n. 2. concl. 2. Sanch. d. disp. 62. n. 13. & alij quos
refert, & sequitur Bonac. de Matrim. q. 3. punct. 5. §. 2.
num. 11.

4 Sed cum idem officialis. Ergo Episcopi Vicarius de
causa Matrimoniali cognoscere potest, ut per Cou. d.
spons. p. 2. c. 8. §. 1. n. 1. Gomez super Bullam Cruciatam,
c. 4. q. 4. n. 28. Jacob. de Sbroz. de Vicario Episc. lib. 1.
q. 4. in fin. Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 29. num. 28.
& alios plures, quos refero de officio, & potestate
Episcoporum, & ante ad sess. 24. de reform. Matrim. c. 2.
num. 6.

De Cognatione Legali.

TIT. XII.

SUMMARIUM.

- 1 Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.
- 2 Cognationis legalis materiam qui Doctores tractent
referuntur.
- 3 Cognatio legalis est necessitudo personarum per ado-
ptionem contracta.
- 4 Cognatio legalis lege humana dirimitur.
- 5 Cognatio legalis ad quem gradum extendatur, & quae
sint eius species, ostenduntur.

UPER hanc rubr. scripserunt Zabarel.
Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præ-
pol. Alex. de Nevo, Durand. in breuiario
aureo iuris Canon. & in speculo iuris, sub
hoc tit. lib. 4. Steph. Ranchin. in conti-
nuat. tit. Decretal. Ioan. de Londris in breuiario san-
ctorum Canon. Petr. de Rauenna in compend. iuris Canon.
Mart. Mesnart. in epitome Decret. Dan. Venat. in analysi
methodica iuris Pontificij, à pag. 547. Goffred. & Host.
in summ. huius tit. Alex. Cassan. & Anastas. Germon. in
paratilis ad quinque libros Decret. Barthol. Carthag. in
exposit. tit. iuris Canon. omnes sub hoc tit.

- 2 De materia huius tit. vide Couar. de sponsalib. p. 2.
c. 6. §. 5. Vivald. in candelabro tit. de cognat. legali. n. 175.
cum seqq. Emman. Sà in summ. verbo Matrimonium, ubi
de imped. dirim. n. 9. Gregor. l. 7. per text. ibi tit. 7. part. 4.
Henric. in summ. lib. 1. c. 12. Sot. in 4. distinct. 32. q. 2.
Alphonf. à Veracrucis in speculo coniug. part. 1. art. 59.
& 60. Nauar. in man. c. 22. ex n. 44. Mozz. de contractib.
tit. de Matrim. §. pro declaratione huius, ex n. 23. Petr. de
Ledesma de Matrim. q. 57. art. ... Cened. ad Decretum
collect. 38. n. 5. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 63. Gutier.
eod. tract. c. 102. Bonac. eod. tract. q. 3. puncto 5. §. 3. Valer.
Reginald. in praxi fori pœnit. lib. 31. n. 158. cum seqq.
Basil. Pont. de impedim. Matrim. c. 25. Agid. de Sacram.
& cens. tom. 2. disp. 31. dub. 3. à n. 42.

- 3 Cognatio legalis, quæ nihil aliud est, quàm ne-
cessitudo personarum per adoptionem contracta, lege
4 humana dirimit, quia inter eos qui per adoptionem

cognati efficiuntur, lex non patitur nuptias consiliteri,
c. intelligere, c. per adoptionem 30. q. 3. l. si qua 1. l. ad-
prius 14. ff. de ritu nupt. l. si stipuler 35. in fin. princ. ff.
de verb. obligat. explicant ordinarij in cap. vnic. hoc tit.
S. Thom. in 4. dist. 42. q. 4. art. 1. Bonavent. ibid. art. 1.
q. 2. Scot. quest. vnic. vers. iuxta quod, Durand. quest. 1.
Richard. art. 2. q. 2. Sot. q. 2. art. 1. idem S. Thom. addit.
ad 3. p. q. 57. art. 2. Nauar. in man. c. 22. num. 54. Syluest. in
summ. verbo Matrimonium 8. q. 1. §. Viguer. infra. c. 16.
§. 7. vers. 9. imped. 9. Couar. de sponsal. p. 2. c. 6. §. 5. & alij
suprà citati n. 2.

Continet autem huiusmodi legalis cognatio tres
partes. Prima est linea recta ascendenti, & descen-
denti, quæ inter parentes, & adoptivos filios,
avos, & nepotes usque ad quartum gradum Matrimo-
nium prohibet, d. l. adoptivus, l. quando, ff. de ritu nupt.
§. 1. vers. hac adeo, §. inter eos, vers. sed si qua, Inst. de
nupt. Secunda species linea transversæ inter natu-
rales, & adoptivos filios eiusdem parentis veteris, ex d.
cap. vnic. & hæc primum gradum non excedit colla-
teralem. Tertia species per Matrimonium affinitatis ad
uxores adoptivorum, parentum, & filiorum extendi-
tur, ut præcitata iura probant, neque refert virum
per abrogationem per quam aliquis in iuris recepto
principis in filium, aut nepotem accipitur, & in po-
testatem adoptantis transit, l. 2. ff. de adopt. §. adopti-
Infir. eod. an verò ex adoptione propria cognatio hæc
proveniat per quam is, qui in alterius est potestate
ab extraneo in locum filij, vel nepotis subrogatur,
& hodie ex lege Iustiniani non transit in potestatem
adoptantis, nisi proavus, vel avus sit qui adoptat, l.
qui adoptivus, C. de adoption. §. sed nostra, Infir. eod.
omnes enim liberorum, fratrumve locum obtinent,
& de omnibus indistinctè præcitata iura agunt, ut
que ideo ab omnibus impedimentum dirimens con-
trahitur, ut bene docet gloss. in d. cap. vnic. infir. hoc
tit. quam communiter receptam testantur Abb. Præpol.
ibid. num. 6. & 7. S. Thom. & frequentius Theologi
ubi supra, Couar. Nauar. & noviores præcitati, quan-
vis ergo Innocent. ibi, & eum sequuntur Sylvest. ubi
supra, contendant ex adoptione per quam quis non
transit in potestatem adoptantis non contrahi hoc
impedimentum, ita ut dirimatur, quasi in his propriè
adoptivus cesset, & prohibitionis ratio, per quam in-
distinctè leges distinguantur. Sed audiendi non sunt,
cum quia generales leges sine manifesta ratione dis-
tinguere non oportet, tum etiam quia in adoptivis
ratio legis non cessat, illa enim, quam assert. D. Thom.
& Theologi ubi supra, quia scilicet in eadem domo
habitant adoptivi, & ideo oportuit prohibitionem
nuptiarum eos à turpitudine deterere, non est sola
huius impedimenti ratio, sed honestas, quæ non pa-
tuitur eo Matrimonio iungi, qui parentum filiorumve
loco censentur, aut fratrum, & nihilominus con-
siderant patriam potestatem, cum ea finita adhuc inter
ascendentes, & descendentes impedimentum ma-
neat, ut præcitata iura probant, & solum inter fra-
tres cessat finita adoptione, & hæc honestatis ratio
in omnibus adoptivis viget, Nec etiam refert quod
non reperitur expressa lex Canonica, quæ inter
ascendentes, & descendentes nuptias prohibeat, sed
tantum inter fratres, ut constat ex d. cap. ita diligere,
& ex d. cap. vnic. sufficit enim virtualis approbatio,
& usus Ecclesiæ, quæ dum inter fratres adoptivos
Matrimonium irritat iuxta leges Civiles. Censetur
proculdubio eandem prohibitionem in aliis casibus
recipere, in quibus longè maior ratio reperitur, quin-
imo cum leges Civiles ante legem Evangelicam hu-
iusmodi nuptias prohibuerit, quo tempore leges se-
culares poterant impedimenta Matrimonij obicere,
quæ

quæ nondum erant Sacramentum, vt etiam hodie possunt illi, qui sunt extra Ecclesiam infideles, vt sentit D. Thom. Bonac. & Palud. in 4. dist. 39. q. 1. art. 1. & ibid. Sot. art. 2. in fine, Syluest. verbo *Matrimonium* 8. q. 10. Spec. coniug. p. 1. art. 3. concl. 9. Victor. in relect. de Matr. p. 1. n. 12. sequitur prædictas leges Civiles hoc impedimentum statuente iustas, & validas fuisse, ac si de reliquis contractibus disponerent, vnde cum per Ecclesiam postea nec expresse, nec virtualiter fuerint abrogatæ, sed potius tacite receptæ, adhuc requirendæ sunt, argum. c. 1. & 2. de noui oper. nunt.

S V M M A R I V M.

- 1 Cognatio legalis impedit, & dirimit Matrimonium inter adoptatum, & filios carnales adoptantis, quæ tandiu permanet, quandiu durat adoptio, & num. 2.
- 3 Cognationis legalis quot species sint ostenditur, & num. 4.
- 5 Adoptiue filia potest copulari filius illegitimus.

CAP. Si qua, vnic. Nicol.

Cognatio legalis impedit, & dirimit Matrimonium inter adoptatum, & filios carnales adoptantis durante adoptione. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Hoff. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 70. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 58. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. Angust. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 1. 2. cap. vnic.

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt in præsent. Innoc. num. vnic. Butr. n. 6. Abb. n. 6. Anchar. n. 7. Alex. de Neno n. 12. Henric. n. 6. & alij plures, quos refert, & sequitur Sanch. de Matr. lib. 7. disp. 63. n. 15. quibus adde Bonac. de Matr. q. 3. punct. 5. s. 3. n. 15. Basil. Pont. de imped. matrim. c. 25. tertia, quæ cognatio legalis tandiu permanet, quandiu durat adoptio; vnde si moriatur pater, vel emancipetur carnalis, aut adoptiuus filius, cessat hoc impedimentum, Sanch. d. disp. 63. num. 24. Valer. Reginald. in praxi fori penit. lib. 3. n. 163. Bonac. d. s. 3. n. 5. in fin. Basil. Pont. d. vers. tertia, ibi: Extinguitur autem adoptio, vel morte civili, vel naturali, vel emancipatione, vel si adoptiuus contrahat incestuosus nuptias, vel si adoptatus fiat Patrius, vel Episcopus, &c.

Ultra huiusmodi adoptionis transversalis speciem inter adoptatum, & filios carnales adoptantis, de qua agit text. in præsent. sunt & alia duæ species cognationis legalis. Prima est recta inter adoptantem & adoptatum, & descendentes adoptati, quæ persenerat vsque ad quartum gradum, Nauar. in man. c. 22. n. 45. Tolet. in instrum. Sacerd. lib. 7. c. 4. Bonac. d. s. 3. n. 5. vers. primo, vbi etiam dicit hanc cognationem inter has personas semper impedire, etiam si adoptio dissoluta fuerit, Basil. Pont. d. c. 25. vers. sunt autem, & vers. ex dictis sequitur.

Alteræ species cognationis legalis est per modum cuiusdam affinitatis legalis inter adoptantem, & vxorem adoptati, & inter adoptatum & vxorem adoptantis, & mensuratur gradibus affinitatis, ob reuerentiam, quæ parentibus naturalibus debetur, quæ quidem cognatio perpetuo dirimit, ac subinde non poterit etiam adoptione soluta adoptatus cum vxore adoptantis, nec adoptans cum vxore adoptati Matrimonium inire, ita Bonac. d. s. 3. num. 5. vers. secundo, Sanch. d. disp. 63. n. 24. vbi n. 26. resoluit inter adoptantem & Barbol. Collect. Tom. II.

tem, & filij adoptiui parentes nullam contrahi cognationem, ac proinde posse inter illos consistere Matrimonium, quia nullo iure canetur eam contrahi, & n. 27. similiter tener integrum esse filiis legitimis contrahere cum adoptiuis Matrimonium, post parentis adoptantis obitum, & n. 29. tener cum aliis, quos citat, posse inire Matrimonium filios duorum fratrum adoptiuorum, & n. 35. pariter dicit nullam cognationem contrahi, & sic posse consistere Matrimonium inter patrem adoptantem, & filiam filia adoptiue.

In gloss. *Quandiu*, ibi, sic etiam potest dici quod filius illegitimus potest copulari filia adoptiua, quia illegitimus non est in potestate patris. Vide Couar. de spons. p. 2. c. 6. s. 5. ad fin. Tolet. d. c. 10. n. 7. Henric. in sum. lib. 12. c. 12. n. 3. in fin. Petr. de Ledesm. de Matr. q. 57. art. 3. dub. 1. Matienf. in rubr. tit. 1. gloss. 1. num. 172. lib. 5. noua recop. Sanch. d. disp. 63. n. 30. cum seq. Bonac. d. s. 3. n. 8. Basil. Pont. d. c. 25. in fin.

De Eo, qui cognouit consanguineam uxoris suæ.

TIT. XIII.

UPER hanc rubr. scripserunt Zabari. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Casal. in annot. Præpos. Alex. de Neno, Cujac. Durand. in breuiario aureo iuris Canon. & in speculo iuris sub hoc tit. lib. 4. Steph. Ranchin. in continat. tit. Decretal. Ioan. de Londris in breuiario sanctorum Canonum, Petr. de Rauenna in compendio iuris Canon. Martin. Mefnart. in epitome Decretal. Dan. Venat. in analysi methodica iuris Pontificij, à pag. 544. Goffred. & Host. in sum. huius tit. Alex. Cassan. & Anast. Germon. in paratitulis ad quinque libros Decret. Barthol. Carthag. in exposit. tit. iuris Canon. Zypæ. in analyt. postremi iuris Eccles. enarrat. pag. 356. nonissimè Ioan. Honor. lib. 4. sum. in Decretal. omnes sub hoc tit.

De pena incestus agit apud Lusitanos Ordinatio Regia, lib. 4. tit. 17. & apud Castellanos tit. 18. p. 7. & l. 7. tit. 20. lib. 8. noua recop. Vela de delictis, c. 17. Clar. dub. 5. s. incestus. Perez l. 4. tit. 15. lib. 8. Ordinam. Pradil. in summa legum penal. p. 1. c. 8. Azor. instit. moral. p. 3. lib. 3. c. 9. & 10. Sayr. in clauis reg. lib. 8. c. 4. à princ. Farin. in praxi crim. q. 149.

S V M M A R I V M.

- 1 Filiastram suam qui scienter cognouit, non potest petere debitum à matre, nec vnquam habere filiam in vxorem, nec ipse nec filiastram vnquam poterit Matrimonio alicui copulari.
- 2 Incestus commissus à viro cum consanguineis suæ uxoris impedit, non tamen dirimit Matrimonium.
- 3 Coniugatus non potest à suo coniuge, cuius consanguineam vel affinem cognouit, amplius debitum petere.
- 4 Incestus cum consanguineis uxoris impedit Matrimonium quando scienter admissus fuit.

CAP. Si quis. I.

Filiastram suam, qui scienter cognouit, non potest petere debitum à matre, nec vnquam habere filiam in vxorem, nec ipse, nec filiastra vnquam poterit

terunt Matrimonio alicui copulari. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Butt. Anch. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Canif. Cujac. Vitian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 71. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 585. remissive Ximen. in concord. p. 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 1. c. 1. & à Burchard lib. 19. Decret. cap. 5. tit. de fornicat. 2. vers. fecisti fornicationem cum filiastra tua, &c.

2 Collige ex text. incestum commissum à viro cum consanguineis suæ vxoris impedire, non tamen dirimere Matrimonium, vide Gutier. de Matrim. c. 87. à princ. Sanch. eod. tract. lib. 7. disp. 15. n. 1. vbi n. 3. notat ex hoc text. non solum ipsis coniugibus huiusmodi incestus reis interdicti aliud Matrimonium, sed etiam illis consanguineis coniugis cum quibus alter coniux incestum admisit, & n. 6. resoluit quod copula habita cum consanguineis sponsæ de presenti ante Matrimonium consummatum præstat impedimentum perpetuum Matrimonio alij contrahendo, sicut si fuisset copula habita cum consanguineis coniugis cognita, & ita accedenti ad consanguineam sponsæ de presenti ante Matrimonij consummationem interdicti petitionem debiti tenent. Couarr. de spons. p. 2. c. 7. §. 2. n. 6. Vinald. in candelabr. aur. p. 1. tit. de Matrim. n. 207. Petr. de Ledesma de Matrim. q. 55. art. 6. dub. 4. quod mouet circa tertium statum affinitatis, Gutier. canon. lib. 1. c. 23. num. 15.

3 Nec à matre debitum petere. [Notatur ad hoc, quod coniugatus non potest à suo coniuge, cuius consanguineam, vel affinem cognouit, amplius debitum petere: vide Menoch. de arbit. casu 502. n. 89. Farin. in praxi crim. p. 5. q. 149. num. 29. Sanch. de Matrim. lib. 9. disp. 27. n. 1. Bonac. eod. tract. q. 4. puncto 16. n. 10.

4 Scienter. [Notatur ad hoc, quod incestus cum consanguineis vxoris impedit Matrimonium quando scienter admissus est, vide Gutier. d. c. 87. n. 11. Sanch. d. disp. 15. num. 9. vbi n. 11. etiam petit quod sit copula consummatum, & vide eundem Sanch. d. lib. 9. disp. 32. n. 43. & n. 47.

5 In gloss. Copulare, ibi, propter incestum. Notatur ad hoc, quod interdictum petendi debitum, de quo in presenti, confurgit ex peccato incestus, vide Petr. de Ledesma d. art. 6. dub. 5. vers. in huius rei expositionem, Iacob. de Graff. in decis. aureis, p. 1. lib. 2. cap. 81. num. 4. Sanch. d. lib. 9. disp. 27. n. 13.

S V M M A R I V M.

- 1 Affinitas superueniens etiam per illicitum coitum dissoluit sponsalia de futuro, sed non Matrimonium, & incestuosum contrahere non potest.
- 2 Episcopus potest dispensare in impedimentis impedientibus, non tamen dirimentibus Matrimonium.
- 3 Incestum committenti, etiamsi sit iuuenis, non licet debitum coniugale exigere.

CAP. Veniens. j. II.

Alex. III.

1 Sponsalia de futuro contrahens cum filia, si cognoscit matrem, soluuntur sponsalia, secus si esset Matrimonium de presenti. Item incestuosus, veluti qui cognouit uxorem patris, vel matrem vxoris, non poterit amplius aliquam ducere nisi ex dispensatione. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Henric. Butt. Anch. Panorm. Præpos.

Alex. de Neno, Canif. Cujac. Vit. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 72. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 585. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 1. c. 3. & est post Conc. Lateran. p. 12. c. 4.

Poterit ex dispensatione. [Ergo Episcopus potest dispensare in impedimentis impedientibus, non tamen dirimentibus Matrimonium, vide Vgol. de potest. Episc. c. 60. §. 3. Henric. in summ. lib. 1. c. 2. n. 2. vers. secundo. Gutier. canon. lib. 1. c. 23. à n. 10. Bonac. de Matrim. q. 3. puncto 15. n. 3. Sanch. eod. tract. lib. 7. disp. 17. n. 15. quos refero de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 35. num. 2. vbi num. seqq. quando Episcopus possit dispensare in impedimento dirimente Matrimonium, de quo etiam Aloyf. Ricc. in praxi resol. 228. in 2. edit.

In gloss. Ex dispensatione. Notatur ad hoc, quod committens incestum, si sit iuuenis, non ex hoc ei licet debitum coniugale exigere, vel vxore mortua cum alia de nouo contrahere absque dispensatione, quauis iuuenis iusta causa sit ad illam facilius impetrandam, vt per Gutier. canon. lib. 1. c. 23. n. 7.

In gloss. Matrem sponsæ, ibi, de futuro. Vnde hinc a text. intelligit de sponsalibus de futuro citati à Sanch. d. lib. 7. c. 15. n. 5. & Gutier. de Matrim. c. 87. n. 7.

S V M M A R I V M.

- 1 Matrimonium non separatur ex dicto vnius assentis affinitatem inter coniuges præcessisse.
- 2 Confessio vtriusque vel alterius sponsi, an sufficiat probet impedimentum, remissive.
- 3 Impedimentum ne Matrimonium contrahatur probet vnico teste.

CAP. De illo. III.

Matrimonium non separabitur ad dictam vnius assentis se prius cognouisse coniugem sui fratris, nisi hoc sit publicum, & notorium, aut probetur idoneis testibus. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Butt. Anch. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Canif. Cujac. Vitian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 73. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 586. remissive Ximen. in concord. p. 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 1. cap. 2.

Se proposuit cognouisse. [Vtrum confessio vtriusque vel alterius sponsi quod impedimentum subdit sufficienter illud probet, vide Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 7. vbi disp. 71. disputat qualis probatio plena ac sufficiens sit impedimenti Matrimonij.

Aut idoneis testibus comprobatur. [Impedimentum tamen ne Matrimonium contrahatur, plenè probatur vnico teste, vt per Sanch. d. disp. 71. à princ. Cardos. in praxi iudicium, verbo testis, n. 43. Facin. in praxi crim. p. 2. q. 63. n. 48.

S V M M A R I V M.

- 1 Incestuosum Matrimonium contrahere non debet, sed si contrahit, tenet, & tunc tenetur reddere, sed non potest debitum exigere.
- 2 Incestus commissus cum consanguineis vxoris de funtæ, an præstat impedimentum, ostendatur.
- 4 Dicitio, videlicet, est sui natura præcedentium declarationum, & simul restrictiua.
- 5 Coniux qui affinitatem, aut cognitionem contraxit non potest

De Eo, qui cognouit, &c. Tit. XIII. 545

potest reddere debitum alteri quoties ex lege iustitia reddere non adstringitur.

- 6 Impedimentum hoc an incuratur si vxor incestum committat cum consanguineis viri, ostenditur.
- 7 Incestuosus Matrimonium contrahere non debet, si tamen contrahat tener, & tunc tenetur vxori debitum reddere, non tamen potest exigere.

CAP. Transmissæ. IV.

Cælest. III.

1 Vxor mortua, si quis cognouerit eius filiam, id est, priuigiam, & postea ducit aliam, tenetur reddere, sed non potest debitum exigere, & agere debet penitentiam; si vero superuixerit, quia incestuosus, sine spe coniugij manere oportet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 73. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 586. remissive Calal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 7. c. 3.

2 Vxor sua defuncta. Ergo coniuge etiam mortuo incestus commissus cum consanguineis coniugis defunctæ præstabit hoc impedimentum, ita Gaët. in repet. c. ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 29. Sarm. selectarum lib. 7. c. 10. statim in princ. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 16. n. 12. Quamvis incestum mortuo iam coniuge perpetratum impedimentum non præstare resoluant Vega in sum. tom. 2. cap. 5. cas. 2. Vinald. in candel. aur. de Sacram. p. 1. tit. de matrim. n. 96. Henric. in sum. lib. 1. c. 2. n. 1.

3 Filiam eius, &c. Vtrum idem sit si cum propria consanguinea fiat incestus? vide Cenal. comm. contra comm. 9. 7. 3. Sayr. in claus. Regia, lib. 3. c. 8. n. 10. vbi negativè respondet.

4 Videlicet propriam. Dicitio illa, videlicet, est sui natura præcedentium declarativa, & simul restrictiva, ut docent Maran. de ord. iudic. p. 3. tit. iudicij telam aggredditur, n. 115. Menoch. conf. 21. num. 27. Surd. conf. 315. num. 65. & decis. 161. num. 7. & de alim. tit. 1. q. 42. n. 100. Cald. Pereira de renouat. emphyr. q. 11. num. 15. Steph. Grat. Marchia decis. 44. n. 7. Cened. præf. & can. quest. sing. 66. n. 1. Fatim. p. 4. conf. 95. n. 6. & alij citati in tract. de ditionib. v. usqueq. dict.

5 Non cognoscat eam. Notatur ad hoc, quod ipse coniux, qui affinitatem, aut cognationem contraxit, non potest reddere debitum alteri quoties ex lege iustitiæ reddere non adstringitur, ita Syluest. verbo Matrimonium 8. q. 1. §. dict. Sanch. lib. 9. disp. 6. n. 14. vbi ponderat solum incestuosus, de quo agit hic text. concedi facultatem accedendi ad vxorem, quando legitimè fuerit exactus: additque hoc importare ea verba huius text. (non sine graui cordis dolore accedat) id est, coactus lege iustitiæ, ne innocentem suo iure priuet.

6 Vtrum verò id impedimentum incuratur, si è contra vxor incestum committat cum consanguineis viri; in quo dubio, licet nullus loquatur text. in hoc text. cum de solo viro cognoscente vxoris consanguineam sermo sit, idem proflus dicendum puto de vxore incestuosa, quod nequeat scilicet petere debitum à viro, sunt enim correlatiua, & militat eadem ratio in vtroque. Ita Sarm. d. c. 10. statim in princ. Victor. in sum. vbi de Matrim. n. 288. Gutier. canon. lib. 1. c. 2. n. 5. & 21. Matienf. in rub. tit. 1. gl. 1. m. 103. lib. 5. noua recop. & alij, quos refert, & sequitur Sanch. d. lib. 7. disp. 15. n. 2.

7 Postea aliam accipiens. Notatur ad hoc, quod incestuosus Matrimonium contrahere non debet, sed si

Barbof. Collect. Tom. 11.

contrahat tenet, & tunc debet vxori debitum reddere, non tamen potest exigere, ita Sylu. verbo luxurie, q. 4. dict. 1. Con. de spons. p. 2. c. 7. §. 2. n. 6. Sanch. lib. 9. disp. 27. n. 5. vbi aduertit quod cum hoc sit pœna Matrimonij iniquè contracti, si consuetudo obtinuerit, ut incestuosus absque dispensatione inear Matrimonium, cum iam culpa cessauerit, cessabit quoque pœna. Quamobrem hodie nulla erit culpa petere debitum, eo quod propter consuetudinem iam præscriptam culpa vacat Matrimonium cum eo impedimento inire, vt multis citatis DD. probat idem Sanch. d. lib. 7. disp. 17. n. 8.

SUMMARIVM.

- 1 Matrimonium separandum non est ad confessionem coniugum, qui dicunt affinitatem præcessisse, quamvis rumor vicini consentiat.
- 2 Confessio sola coniugum non sufficit ad dissoluendum Matrimonium contractum.
- 3 Ratio assignatur cur stetur confessioni coniugum assertentium Matrimonium esse contractum, & non contententium Matrimonium esse dissoluendum.
- 4 Confessione coniugum ad dissoluendum Matrimonium non statuitur, etiamsi concurreret rumor vicini.
- 5 Confessione coniugum statuitur quando solum agitur de separatione thori.
- 6 Assertioni contrahentium in prauis iudiciis consanguineis non statuitur.
- 7 Confessione coniugum contractus Matrimonij probatur.

CAP. Super eo. V.

Matrimonium separari non debet etiamsi vterque coniugatus fateatur maritum ante Matrimonium cognouisse consanguineam vxoris, & sit rumor vicini, quæ hoc reclamet, nisi accedant rationabiles, & fide dignæ probationes. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 75. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 586. remissive Calal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 7. c. 4.

Collige ex text. ad dirimendum Matrimonium iam contractum solum coniugum confessionem non sufficere, etsi ambo conformes id confiterentur, vt per Dec. conf. 133. Cou. de spons. p. 1. c. 4. §. 1. n. 3. & 4. Malnet. inter conf. matrim. conf. 87. n. 2. Brunel. tract. de spons. concl. 29. n. 1. Nan. conf. 8. n. 3. sub tit. de spons. Mascard. de prob. concl. 1026. n. 7. & concl. 1031. n. 29. Franc. Marc. decis. 754. Menoch. de præf. lib. 3. præf. 1. n. 10. & de arbit. cas. 103. n. 8. vers. tertius casus, Franc. Molin. de rit. nupt. lib. 1. comp. 15. n. 37. vbi n. 40. & 41. quarit cur stetur confessioni coniugum contententium Matrimonium esse contractum iuxta c. attestacionem, de desponsat. impub. & minimè stetur eorum confessioni aduersus Matrimonij contractum quoad dissoluendum, vel separandum, & respondet quia assertio coniugum pro Matrimonio disponentium est tota fauorabilis, & contentibus, & Reip. cuius interest Matrimonium angere, & liberis hominibus ciuitates repleri, ad ea quæ omnes in l. 1. ff. soluto Matrim. At confessio aduersus vinculum Matrimonij est omnino odiosa: primò quia præsumitur collusio, vt habet text. in presenti, secundò quia confitentur de ea re, quæ in ipsorum potestate non sit ratione Sacramenti indissolubilis, de quo ipsi disponere nequeunt, vt per text. in presenti, aduertit Pacian. de probat. lib. 1. c. 38. num. 17. tertio quia ea confessione

Z z 3 bona

bona Matrimonij, proles scilicet, & alia omnia auferantur.

4 Amplia primò principalem text. conclusionem procedere est cum assertionem coniugum concurrat rumor viciniæ, vt per Panorm. *hic notat. 2. Brunel. de sponsal. concl. 29. n. 1. ad med. Franc. Molin. d. comp. 1. q. n. 4. 2. & probat text. in presenti. vers. rumor. Amplia secundo vt multò magis procedat in confessione coniugum assertionem valere Matrimonium præsens in præiudicium alterius, nam nec huiusmodi assertioni in damnum primi Matrimonij statuit, vt per Panorm. *hic num. 6. quoniam credetur eorum testimonio in causa propria, Cou. d. §. 1. n. 5. Menoch. d. casu 103. n. 6. Brunel. d. concl. 29. n. 3.**

5 Limita primò quando solùm agitur de separatione thori, nam eo casu statuit confessioni coniugis assertionem impedimentum contra se ipsum, quemadmodum si mulier, vel vir se commississe adulterium fateantur vt ad inuicem fieret separatio, Panorm. *hic n. 5. Rom. sing. 610. Menoch. d. præf. 1. n. 1. & d. casu 103. n. 7. Brunel. d. concl. 29. n. 2. Mascard. d. concl. 103. n. 3. 3. Secundo limitatur quoties ageretur de dissolutione Matrimonij propter impedimentum consanguinitatis, nam eo casu confessioni coniugum illud asserentium, si cum ea concerneret fama, statueretur & posset dissolui, dum ipsi cuperent impedimentum huiusmodi non reperi, vt in matrimonio contracto persisterent, ita Panorm. *hic n. 6. vbi communem testatur Doctorum sententiam, refert & sequitur Menoch. d. casu 103. n. 9. et si adiciat in hac specie plurimum iudicis arbitrio tribui debere propter periculum collusionis, & ante Panorm. hic etiam eiusdem fuisse sententiæ Host. Innoc. Anchar. Henric. & Ioan. Andr. quos refert, & sequitur Brunel. d. concl. 29. n. 3. vers. quarto, & in eadem confendit Couar. de spons. p. 1. c. 4. §. 1. n. 4. qui etiam plurimum iudicis arbitrio tribuit, sequitur Mascard. d. concl. 103. n. 31.**

6 Cum & quandoque, &c.] Notatur ad hoc, quòd de simulatione non statuit assertioni contrahentium in præiudicium consanguinei, vt per Tiraq. de retract. tit. 2. §. 1. gloss. 7. n. 47.

7 In gloss. Confessionem: ibi, sed si confiteatur pro Matrimonio contrahendo, bene statuit confessioni. Notatur ad hoc quòd contractus Matrimonij coniugum confessione probatur, vt per Menoch. de arbit. casu 103. n. 4. & de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 1. n. 10. & 11. Mascard. de probat. concl. 1026. num. 1. Ceual. commun. contra commun. q. 449. Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. comparat. 13. num. 17.

S U M M A R I U M.

- 1 Affinitas superueniens non dissolvit sponsalia de præfenti.
- 2 Fœmina violenter cognita à consanguineo mariti nullius culpe rea est.
- 3 Dinortium non potest vir petere propter coniugis adulterium quando ab illo inuita, & renitens prostituta est.
- 4 Debitum petere non possit vxorata per vim cognita ab affine.
- 5 Copula cum fœmina inuita, &c. sufficit ad contrahendam affinitatem.
- 6 Affinitatis impedimentum superueniens post contrahendum Matrimonium non impedit, nec dirimit illud quoad vinculum.
- 7 Sponsa sponsi concubitus pati non debet.
- 8 Adulterium minime committitur cum sponsa de futuro.

Affinitas superueniens non dirimit contractum Matrimonium de præfenti. Item maritus, qui tradit vxorem adulterandam, præfentim inuitam, non potest ei obicere de adulterio, nec separari, & nemo debet sine sua culpa pascui iure suo. Colligitur ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpof. Alex. de Nen. Canis. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 76. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 586. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Auguit. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 9. c. 1.

Cum adulterium ei non possit obicere, &c.] Notatur ad hoc quòd si fœmina à consanguineo mariti violenter cognita sit, nullius culpe rea est, omnemque condit poenam, vt per Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 31. n. 10. vbi etiam resoluti mariti consanguineum, qui violenter cognouit eius vxorem tanquam veri innoxius reum incurrere impedimentum contrahendi Matrimonium.

Qui etiam adulterandam tradidit, &c.] Notatur ad hoc quòd dinortium non potest petere vir propter coniugis adulterium, quando ab illo inuita, & renitens prostituta est, intelligendo verba text. ibi, præfentim inuitam, vt tenet gloss. hic verbo præfentim, verum in hoc casu tenendum est sufficere vt de viri beneficio vxor etiam volens committat adulterium, ne ob id à viro dimitti possit, ita contra gloss. tenent in presenti. Abb. n. 8. Præpof. n. 5. & Alex. de Nen. n. 9. Iacob. de Grass. in decis. aur. p. 2. lib. 1. c. 12. n. 72. casu 5. Henric. in summ. lib. 1. c. 17. n. 4. Nauar. sub tit. de spons. conf. 15. num. 3. in antiq. & sub tit. de conuers. coniugat. conf. 4. Fr. Emman. in summ. tom. 1. c. 240. n. 3. in fin. Farin. in praxi crimin. p. 5. q. 143. n. 25. & 26. Sanch. de Matrim. lib. 9. disp. 5. n. 4.

Vir prior cogatur redire ad ipsam.] Ergo vxorata per vim cognita ab affine non impeditur potestatem debiti petendi, quia affinitas inique contracta ei non officit coniugi, qui iniquitatis particeps minime fuit, vide tamen Petr. de Ledelin. de Matrimonio. q. 5. art. 6. difficult. 5. concl. 1. Henric. d. lib. 12. c. 2. n. 2. lit. l. Valer. Reginald. in praxi fori panit. lib. 3. n. 295. Gutier. de Matrim. c. 87. n. 12. Sanch. eod. tract. lib. 9. disp. 31. n. 1. vbi etiam aduertit quòd licet text. hic loquatur quando viri consensu vis ea vxori illata est, idem prout suadet vbi absuit mariti consensus.

Eam licet inuitam cognouit.] Notatur ad hoc quòd copula cum fœmina inuita & coacta, ignorante, dormiente, ebria, & infana, cum satis sit ad generationem, sufficit ad contrahendam affinitatem, ita Sanch. lib. 7. disp. 64. n. 17. Valer. Reginald. in praxi fori panit. lib. 3. n. 147. Basil. Pont. de imped. Matrim. c. 38. §. 1. & alij citati per me de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 5. n. 165.

Affinitas, que post contractum, &c.] Notatur ad hoc quòd impedimentum affinitatis superueniens post contractum Matrimonium non impedit nec dirimit illud quoad vinculum, vt per Nauar. conf. 43. n. 1. sub tit. de spons. in antiq.

Vel vxor virum, &c.] Ergo sponsa, sponsi concubitus pati non debet, vt per Tiraq. de iure mariti gloss. 2. num. 23.

In gloss. Reatum adulterij, ibi, & est hoc modum quòd adulterium committitur cum sponsa nondum cognita à viro, &c. Hanc glossam & aliam similem verbo non admittere in cap. quemadmodum, de iureiur. approbat, lateque

latetque defendit Sarmient, *select. lib. 1. c. 5. a prime*. Contrarium tamen, imò cum sponsa de futuro adulterium minimè committi, tenent plures, quos recti ad d. gloss. non admittunt, quibus adde Zerol. in *praxi Episc. p. 1. verbo adulterium*, Don. Christoph. de Pace in *schol. ad leges styli*, l. 72. n. 2. Pradil. in *sum. legum penal. p. 1. c. 9. n. 1. in fine*, Molin. de *inst. tom. 4. tract. 2. disp. 96. a n. 6. Rebel. de oblig. iustit. p. 2. lib. 4. q. 8. sect. 2. Gutier. de Matrim. c. 2. a n. 16*. Unde videbatur colligi sponsum, vel sponsam de futuro, & cum eis carnaliter se commiscientes minimè teneri hanc circumstantiam in confessione aperire, quia cum non detur adulterium in hoc casu, illa minimè speciem mutat, ita Couar. de *sponsal. p. 1. c. 1. n. 12*. Vinal. in *candelabro aureo*, p. 1. tit. de *sponsal. n. 10*. Megal. p. 1. lib. 5. c. 11. q. 5. n. 9. & probabile dicit Petr. de Ledesma de *Matrim. q. 43. art. 1. dub. ult.* Contrarium tamen tenent magis communiter Doctores ex ea ratione, quia datur hic duplex malitia, altera fornicationis, altera fracturam sponsalium, quæ ob id dirimi possunt, *cap. quemadmodum, de iureiur. & ita resoluunt Sarmient, select. lib. 2. c. 5. n. 3*. Ludou. Lop. in *instru. conscient. p. 1. c. 29. Sylu. in 3. part. q. 43. art. 1. queritur 2. Petr. Fay in addit. ad 3. part. q. 9. art. 2. disp. 7. ad 4. Homobon. de Bonis de exam. Ecclesiastico, tom. 1. tract. 7. c. 36. q. 140. Nald. in *sum. verbo sponsalia*, n. 12. Ego verò has contrarias opiniones facile ad concordiam reduci posse existimo, ut scilicet prima procedat quando circumstantia se tenet ex parte viri, quia sponsus de futuro fornicatur, tunc enim huiusmodi circumstantia non est de necessitate detegenda in confessione: ut verò secunda habeat locum quando circumstantia hæc se tenet ex parte femine, id est, dum aliquis fornicatur cum sponsa alterius de futuro, tunc enim tenetur fornicans & ipsa sponsa fateri hanc sponsalium circumstantiam, ita magis communiter Fr. Emman. in *sum. tom. 1. c. 109. n. 13*. Sanch. de *Matrim. lib. 1. disp. 2. n. 6*. Filluc. tom. 2. rr. 50. c. 2. n. 53. Fagundez in *quinque Ecclesie precepta*, tr. 2. lib. 4. c. 3. n. 21. Villalob. in *sum. tom. 1. tract. 9. dub. 36. num. 16*.*

S V M M A R I V M.

- 1 Sponsalia contrahens cum puella septem annorum, & eam polluens, non potest habere eius sororem in uxorem.
- 2 Affinitas an oriatur ex penetratione vasis femineæ, absque seminis emissionem, ostenditur.

CAP. Fraternitati. VII.

1 Sponsalia contrahens cum puella septem annorum, & eam polluens, non potest habere eius sororem in uxorem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viu. in *ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 76*. Alagona in *compend. iuris Canon. pag. 586*. remissive Ximen. in *concord. p. 2. referitur ab Anton. August. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 9. c. 2*.

2 Extraordinaria libidine, &c. Notatur ad hoc, quod ad contrahendam affinitatem sufficit imperfecta copula, penetratio scilicet vasis femineæ absque seminis emissionem, constat enim copulam carnalem extraordinaria libidine habitam cum puella septem annorum dirimere Matrimonium postea contractum cum consanguinea, ita Michael Medina lib. 5. de *sacrorum hominum continentia*, cap. 76. Verum sine dubio tenendum

est ex sola vasis femineæ penetratione non emisso intra virili semine minimè oriri affinitatem, ut tenent Sot. in 4. sentent. dist. 41. quest. vnic. art. 2. *vers. quod si obiciet*, Hentiq. in *sum. lib. 12. c. 16. n. 1*. plures, quos refert, & sequitur Sanch. lib. 7. disp. 64. n. 7. vbi n. 19. cum Sot. loco proxime citato, respondet in hoc text. impedimentum dirimens non esse inductum propter nixum ad copulam, quasi ex illo oriatur affinitas; sed propter publicam honestatem ex sponsalibus de futuro, quæ hic præcesserant, ortam.

S V M M A R I V M.

- 1 Affinitas causata ex copula illicita rumpit sponsalia precedentia, & priuat facultate contrahendi Matrimonium.
- 2 Affinitas contracta ob crimen incestus commissum cum affine an priuet incestuosum potestate contrahendi Matrimonium, ostenditur.
- 3 Dispensandum facilius est cum iuvene ob incontinentia periculum.

CAP. Ex literis. VIII.

Sponsalia rumpit qui carnaliter cognoscit matrem, & sponsam de futuro, & neque mater, nec filia, nec ipse poterunt amplius contrahere Matrimonium cum aliqua, nisi de lapsu carnis timeatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viu. in *ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 76*. Alagona in *compend. iuris Canon. pag. 587*. remissive Ximen. in *concord. p. 1. & 2. referitur ab Ant. August. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 9. c. 3*.

Collige ex text. affinitatem contractam ob crimen incestus commissum cum affine priuare incestuosum facultate contrahendi Matrimonium, ut per Couar. de *spons. p. 2. c. 6. n. 4*. Sanch. de *Matrim. lib. 7. disp. 15. n. 3*. qui disp. 17. n. 8. refert iam hodie nullius culpæ reos esse, qui affecti hoc impedimento Matrimonium absque dispensatione ineunt.

Præsertim si circa, &c. Notatur ad hoc, quod cum iuvene facilius est dispensandum ob incontinentia periculum, ut per Sanch. disp. 17. n. 12.

S V M M A R I V M.

- 1 Cognoscens vnam, & mox contrahens cum altera sorore, debet ab utraque abstinere.
- 2 Consuetudo cupidinis mater ac veneris ministra est.
- 3 Feminarum consortium fugiendum est.
- 4 Malorum consortia bonos corrumpunt.
- 5 Consenti delictum in foro penitentiali anima in suis ipsius datur præiudicium.

CAP. Veniens. ij. IX.

Cognoscens vnam, & mox contrahens cum altera sorore, debet ab utraque abstinere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viu. in *ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 77*. Alagona in *compend. iuris Canon. pag. 586*. remissive Ximen. in *concord. p. 1. & 2. referitur ab Ant. August. collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 9. c. 4*.

Deinde ex conversatione diuturna, &c. Notatur ad hoc,

Z 2 4 hoc;

- hoc, quod consuetudo cupidinis mater ac veneris ministra est, ut per Tiraq. l. 6. *commubili gloss.* l. 1. p. 6. n. 24.
- 3 Et feminatum consortium quatenus a vitis spiritualibus fugiendum exemplis confirmat Consilistanus noster Emman. do Valle de *ensalmis*, & *incantat.* sect. 3. c. 3. n. 19. inveni namque fuerunt, quia diabolica suggestione incesta, & stupra ex nimia mulierum conuersatione commiserunt, Menoch. de *presumpt.* lib. 5. *presumpt.* l. 17. num. 9. Valer. Reginald. in *praxi fori* pœnit. lib. 3. o. *tratt.* 4. n. 18. Vnde maiorum confortia bonos corrumpere, probat text. in cap. *sepē* 28. q. 1. Camil. Borrel. ad Bellug. in *speculo Principum*, rub. 1. 1. §. *visio*, lit. C. *versiten hereticus*, Tiraq. l. 5. *commub. gloss.* l. 1. p. 5. n. 29. quia consuetudine mali facilius corrumpitur bonus quam boni familiaritate emendetur malus, S. Chrylost. in *Marth.* & B. Ildor. lib. 2. *soliloq.* aixe ignem, inquit, consistens etiam si fetrens sis, aliquando dissolueris, proximus periculo diu turns non eris, per assiduitatem citò peccat homo; sapē familiaritas implicauit, sapē occasionem peccandi dedit; sapē quod voluntas non potuit assiduitas separauit; melius igitur est maiorum habere odium, quam consortium: sicut bona multa habet communis vita sanctorum, sic plurima mala societas affert malorum.
- 5 Verum licet in *presentia tua*, &c.] Notatur ad hoc, quod confitenti delictum in foro penitentiali animæ in sui ipsius statum præiudicium quoad penitentiam, ut per Host. Panorm. & ceteros Ordinarios in *presenti*, Iacob. à Can. inter *consilia matrim.* consil. 19. n. 6. Brunel. de *sponsalib. concl.* 20. n. 2. Malcard. de *probat. concl.* 1026. n. 9. Ratio est, quia agitur in hac specie de interiori animæ foro, in quo soli confitentis assertioni statuitur, quia suæ salutis nemo immemor præsumitur, & veritatem exponere creditur, ut peccati iustam consequatur penitentiam & remissionem, Gloss. & Panorm. in cap. *tua nos*, *supr. de spons.* Conar. de *spons.* p. 1. c. 4. §. 1. n. 9. Malcard. d. *concl.* 1026. n. 10. ad finem, quos aliò, & longè plures congerit Menoch. de *presumpt.* lib. 3. *presumpt.* l. 1. n. 29. & 30. Et generaliter affirmant Theologi credendum penitenti pro se, & contra se in foro conscientie, quemadmodum docet Nauar. in *man. c.* 17. n. 250. & latius in c. *placuit*, à n. 171. vsque ad n. 174. de *pœnit.* dist. 6.

S V M M A R I V M.

- 1 Affinitas superueniens non dissoluit Matrimonium.
- 2 Incestuosus coniux propter incestum cum alterius coniugis consanguineo, vel consanguinea actum intra vas consummatum non potest debitum petere, renetur tamen reddere.
- 3 Quoto consanguinitatis gradu debeat persona carnaliter cognita a coniuge coniuncta esse alteri coniugi, ut coniux ille incestuosus arceatur a debiti petitione, ostenditur.
- 4 Affinitas oritur ex copula illicita.

CAP. Tuæ fraternitatis. X.

- 1 Affinitas superueniens non dissoluit Matrimonium, sed impedit petitionem debiti. Colligitur ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Anchar. Butr. Panorm. Prapof. Alex. de Neuo, Canis. Cuiac. Viu. in *ration.* lib. 4. *iuris Pontif.* pag. 77. Alagona in *compend. iuris Canon.* pag. 587. remissive Ximen. in *concord.* p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 4. Decret. sub tit. 10. de *consanguin.* & *affinit.* c. 1.
- 2 Collige ex text. coniugem incestuosum propter in-

cestum commissum cum alterius coniugis consanguineo, aut consanguinea actum intra vas consummatum non posse debitum petere, teneri tamen reddere: ita post multos à se relatos colligit Sanchez de *Matrim.* lib. 6. *disp.* 17. n. 1. vbi n. 9. resoluit peccare mortaliter huiusmodi incestuosum si abique dispensatione debitum petat, quia contrauenit præcepto Ecclesie in re gravi.

Quæstio est ad præsens institutum non contentenda quoto consanguinitatis gradu debeat persona carnaliter cognita a coniuge coniuncta esse alteri coniugi, ut coniux ille incestuosus arceatur a debiti petitione? & quidem attento iure antiquo inueniunt omnes, quotquot de hac re disputant, vnanimiter asserentes extendi eam consanguinitatem vsque ad quantum gradum asserit Sanch. d. *disp.* 28. n. 12. vbi n. 1. cōtrouertit quid dicendum sit attento decreto Concil. Trid. sess. 24. de *reformat. matrim.* c. 4. & tandem n. 14. probabilius asserit correctum esse ius commune per dictum Concilij decretum, atque ita copulam habitam cum consanguineis alterius coniugis vltra secundum gradum minime impedire debiti exactiōem, addit ad Nauar. *consil.* 6. n. 4. de *consanguin.* & *affinit.* ait factam Penitentiariam in hanc sententiam magis inclinasse, eamque sustinent Vinald. in *candelabro aureo de Sacrament.* p. 1. vbi de de *Matrim.* n. 200. Gutier. *causa lib.* 1. c. 2. in fine, Henric. lib. 1. c. 15. n. 11. & lib. 1. c. 10. n. 1. Fr. Emman. in *summa.* tom. 1. c. 243. n. 12. & *super Bullam Cruciate*, §. 13. n. 8. & hoc iam caret difficultate cum habeamus expressam declarationem à sacra Congregatio Concilij censuit decretum Trident. sess. 24. de *Matrim.* c. 4. Ad primum, & secundum gradum restringens impedimentum inducitur propter affinitatem ex fornicatione contractum, censeri etiam ad eodem gradum restringisse impedimentum exigendi debitum ab uxore, quod inducitur ex affinitate proueniente ex illicita copula a viro cum consanguinea sue uxoris post Matrimonium, refert Sanch. d. *disp.* 27. n. 14.

[Honestatem.] Ansam præbuit text. hic appellans publicam honestatem impedimentum, quod ex copula illicita confurgit, Corrafo, & aliis antiquioribus ad asserendum ex copula illicita naturali non oriri affinitatem, sed solum ex copula coniugali. Veritas tamen est ex copula illicita oriri affinitatem, ut nouè constat ex Concil. Trid. d. c. 4. & aliis iuribus, quæ adducit Sanch. d. lib. 7. *disp.* 64. n. 16. vbi cum hac gloss. declarat hunc text. dum hoc impedimentum appellat publicam honestatem, ut nomine illius intelligat affinitatem, prout statim se explicat.

De Consanguinitate, & Affinitate.

TIT. XIV.

S V M M A R I V M.

- 1 Doctores referuntur super hanc rubricam, scribentes, &c. n. 1.
- 3 Consanguinitatis materiam qui Doctores tractant, ostenditur.
- 4 Affinitatis materia vbi tractetur, ostenditur.
- 5 Consanguinitas dicitur quasi sanguinis unitas, & consanguineus quasi sanguine iuncti.
- 6 Consanguinitas definitur ut sit vinculum personarum ab eodem stipite descenditum carnali propagatione contractum. Vel melius ut sit relatio sanguinis per naturalem generationem communis.

7 Consan

De Consanguinitate, & Affinit. Tit. XIV. 549

- 7 Consanguinitatis nomen dupliciter in iure reperitur, vel strictè, & civiliter, vel naturaliter, secundum propriam ac totam significandi vim.
- 8 Consanguineorum appellatione qui veniant, remissive.
- 9 Affinitas dicitur quasi finium propinquitas.
- 10 Affinitas definitur ut sit propinquitas ex carnali copula proveniens omni carens parentela.
- 11 Affinitatis genera quæ ostenduntur.
- 12 Affinitum appellatione qui veniant, remissive.

PER hanc rubr. scripserunt Zabaz. Ioan. Andr. Anchaz. Buttr. Panormit. Praposit. Marian. Socin. Alexand. de Neno, Cujac. Cened. collect. 85. Durand. in breuario auro iuris Canon. & in speculo iuris Pontif. sub hoc tit. lib. 4. Steph. Ranchin. in continuat. tit. Decret. Ioan. de Londris in breuario sanctorum Canon. Petr. de Rauenna in compend. iuris Canon. Martin. Mennart. in epitome Decret. Dan. Venat. in analysi method. iuris Pontif. à pag. 551. Goffred. & Host. in summ. huius tit. Alex. Cassan. & Anastas. Germon. in paratitulis ad quinque libros Decret. Barthol. Carthag. in exposit. tit. iuris Canon. Zypæ. in analytica postremi iuris Eccles. enarrat. pag. 361. nouissime Ioan. Honor. lib. 4. sum. in Decret. omnes sub hoc tit.

De materia tituli ex professo tractant Gregor. Rhamus. tom. 6. tract. Doct. fol. 178. Hieron. Mangiar. tom. 9. fol. 158. Ioan. Andr. eod. tom. 9. fol. 136. & sigillatim.

De Consanguinitate vide Couar. de spons. p. 2. c. 6. §. 6. Henriq. in sum. lib. 12. c. 9. Valer. Reginald. in praxi fori pontif. lib. 3. n. 10. cum seqq. Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 50. cum seqq. Gutier. eod. tract. c. 98. Bonac. eod. tract. q. 3. punct. 5.

De affinitate vide Henriq. d. lib. 12. c. 10. Couar. d. c. 5. §. 7. Gutier. c. 99. Valer. Reginald. d. lib. 3. n. 145. cum seqq. Sanch. d. lib. 7. disp. 64. cum seqq. Bonac. d. q. 3. punct. 12.

Consanguinitate.] Dicitur consanguinitas quasi sanguinis vnitas, & consanguinei quasi sanguine iuncti, ut inquit Iureconf. in l. 1. §. sciendum, vers. consanguineos autem, ff. de suis & leg. hered. Diffinitur autem consanguinitas ut sit vinculum personarum ab eodem stipite descendenti carnali propagatione contractum: quæ diffinitio communis est tam Iureperitis, quam Theologis, ut videre licet per scribentes in hac rubr. & notatur in c. 1. & per tot. 34. q. 1. Con. de sponsal. p. 2. c. 6. ex n. 1. Nan. in man. c. 2. n. 42. Guillem. in cap. Raymutius, verbo in eodem testam. il. 1. n. 210. Syluest. in summ. verbo Matrimonium 3. §. 6. Henriq. etiam in summ. lib. 12. c. 9. in princ. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 50. à princ. ubi singulas prædictæ definitionis particulas explicat. Verum licet hæc definitio communis sit, nec nobis displiceat, breuior tamen & forsan melior illa est quæ dicitur ut sit relatio ratione sanguinis per naturalem generationem communitati.

Dixit, relatio, loco generis, & ut significarem consanguinitatem non esse ipsum vinculum, prout Doctores communiter arbitrantur, sed potius esse causam ipsius vinculi, itavt vinculum effectus sit ipsius consanguinitatis, ut etiam aduertit Richard. in 4. disp. 40. art. 1. q. 1. cui consonat illud Ciceron. lib. 1. de offic. dicentis sanguinis coniunctione ac benevolentia deuinciri charitate homines, meminit Couar. d. n. 1. ad fin. Dixi, ratione sanguinis, ad excludendas cæteras relationes, quæ aliunde, & ex aliis causis resultant, de quibus Aristot. 8. ethicor. c. 12. Dixi, per naturalem generationem, ad excludendos collectaneos, etenim licet hi eodem sint nutriti sanguine, & eo respectu dici possint coniuncti ratione sanguinis, nunquam tamen

consanguinei sunt nuncupandi, quia talis coniunctio non inducitur per naturalem generationem, quod tamen requiritur ad esse consanguinitatis, iuxta prædicta. Dixi, etiam per naturalem generationem, tum ut significarem Etiam non fuisse Adamo consanguineam, ex cuius costa non naturaliter, sed miraculose fuit formata, iuxta illud Genes. 2. 2. tum vel maxime ut ostenderem inter Christum Saluatorem, & eius matrem, ac Virginem Beatissimam Mariam verè, & propriè repetiri consanguinitatis relatione, quia, ut etiam aduertit D. Thom. p. 3. q. 33. art. 4. in corpore, generatio diuini Verbi ex parte materie per Virginem & matrem exhibitæ fuit omnino naturalis, ac proinde ipsa verè dicitur mater Dei, iuxta illud Pauli ad Roman. 1. Christus factus est de semine David, & ad Galat. 4. factum ex muliere.

Consanguinitatis nomen dupliciter in iure accipitur, vel enim strictè & civiliter, vel naturaliter, & secundum propriam ac totam significandi vim. Primo modo tantum comprehendit fratres ex eodem patre, vel ad plurimum eos, qui per masculinam lineam coniunguntur. Secundo modo refertur non tantum ad eos, qui ex parte patris sunt coniuncti, sed etiam ad illos, qui per lineam maternam copulantur, & ita non solum agnatos, sed cognatos complectitur, ita Couar. d. §. 6. mun. 2. vers. ex eadem. Apud Iureconsultos, & Imperatores consanguinitatis nomen frequentissime in stricta ac civilis significatione usurpatur, licet aliquando, sed raro, eo etiam vtantur in propria ac naturali, & ita per illud tam agnatos, quam cognatos comprehendat, constat hoc ex text. ubi gloss. verbo consanguineus, in l. cum quidem, §. quod dicitur, ff. de acquir. hered. & in l. hac parte, ff. unde cognati, l. vacantia, C. de bonis vacant. lib. 10. Pontifices verò prædicto nomine in propria & tota sua significandi vi vtuntur, ut vix aliquando in stricta & civilis illud exceperint, ut videre licet ex cap. tua nos, & ex cap. non debet, cum multis ibid. hoc tit. cap. postremo 66. de appell. iuncto cap. coniunctiones, in fin. 35. q. 2. quem ita intelligit Petegrin. de fideicom. art. 22. n. 35. Hodie tamen ex consuetudine, & communi loquendi vsu consanguinitatis nomen secundum propriam ac totam significandi vim accipitur, atque ita utriusque lineæ descendentes sub eodem comprehendit, ut fatentur Bald. in l. ultim. n. 3. C. de verbor. signif. Corn. cons. 167. col. 1. lib. 2. Consanguineorum appellatione qui veniant dixi latè in tract. appellat. verborum utriusque iuris signif. appell. 257.

Affinitate.] Affinitas iuxta nominis etymologiam ac geminam significationem dicitur quasi finium propinquitas, unde affines dicuntur ex eo quod duas cognationes inter se diuersas copulent, ac coniungant, ut restatur Modestini in l. non facile, vers. affines, ff. de gradib. prosequuntur Stephan. Costa in tract. de affinit. n. 1. vers. ad secundum, Petegrin. de fideicom. art. 22. n. 4. Couar. d. c. 6. §. 7. à n. 1. Definitur autem affinitas ut sit propinquitas ex carnali copula proveniens, omni carens parentela, ita est communis & nostris, & Theologis, ut per Henriq. in summ. lib. 12. de Matrim. c. 10. à princ. Sanch. d. lib. 7. disp. 64. à n. 1. loco generis ponitur, propinquitas, etenim plures aliæ sunt propinquitates, quæ minime ad affinitatem spectant, ut est in euidenti. Adiciitur, ex carnali copula, tum ad ostendendum in quo differat affinitas à cognatione carnali, & cæteris impedimentis, tum etiam ut significetur carnalem copulam esse essentielle affinitatis fundamentum. Dicitur etiam simpliciter, ex carnali copula, ut constet huiusmodi impedimentum æque resultare ex licita & illicita copula, cap. descriptionem, de eo quæ cognom. consang. cap. in literis 24. de testib. cap. 2. hac tit. Couar.

Conat. d. c. 6. §. 7. n. 3. Ant. Cuch. lib. 5. instit. maior. tit. 12. n. 24. Vivald. in candelabro aureo, p. 1. n. 20. & 21. Tandem additur, omni carens parentela, ut notum sit ad effectum affinitatis non requiri, ut aliqua consanguinitatis ratio interueniat, licet aliquando per accidens utrumque impedimentum in eadem persona concurrere possit, ut aduertit D. Thom. in 4. dist. 41. quest. unic. art. 1. ad 2.

- 11 Tria olim fuerunt affinitatis genera, de quibus nuncupatim Pontif. in cap. de propinquis, & in cap. & hoc quoque, & in cap. ult. §. 9. 3. explicant Palud. in 4. dist. 41. q. 1. Conat. d. §. 7. n. 6. & alij citati à Sanch. d. lib. 7. disp. 67. à princ. Ex quorum dictis resoluunt primum affinitatis genus contrahi inter consanguineos viri, & mulierem ab eo licite, vel illicitè cognitam, & è conuerso inter consanguineos eiusdem mulieris, & ipsum virum, de quo genere agitur per totum tit. de eo, qui cognouit consang. Secundum verò affinitatis genus reperitur inter affines, & matrem, seu uxorem sui affinis. Tertium autem genus consideratur inter ipsos affines, & coniugem illius qui erat in secundo affinitatis genere. Colliguntur hæc omnia ex iuribus supra citatis, quæ in hunc modum communiter explicant Doctores, inde deducentes antiquitus ex affinitate affinitatem postulare, quod iam hodie non procedit, quia tam secundum, quam tertium affinitatis genus omnino sunt abrogata; primum verò licet attempto iure Decreti usque ad septimum gradum duraret, tamen postea per Concil. Lateran. generale, de quo in cap. non debet, infra hoc tit. restrictum fuit ad quartum gradum, itavt amplius illud non excederet, ut præter supra citatos latè probat Mant. lib. 1. dial. 14. Sed nouissimo iure Concil. Trident. sess. 24. de reform. Matrim. c. 4. impedimentum affinitatis ad secundum gradum est restrictum, & coarctatum, circa cuius decreti explicationem aliqua adduxi in collect. ad eundem.
- 12 Affinitum appellatione qui veniant, dixi latè in tract. de appellat. verbor. utriusque iuris signif. appell. 224.

SYMMARIVM.

- 1 Matrimonium separatim inter affines & consanguineos usque ad quartum gradum.
- 2 Testes duo omni exceptione maiores ad dissoluendum Matrimonium non desiderantur.
- 3 Fama cum unico teste non sufficit ad Matrimonium dissoluendum.
- 4 Matrimoniales cause sunt iudicanda ab iis, qui statuta Canonum non ignorant.
- 5 Sententia in causa Matrimoniali lata à Canonum imperio valet.
- 6 Testes debent esse omni exceptione maiores, ubi agitur de dissolendo Matrimonium.
- 7 Testes omni exceptione maiores an sicut requiruntur in dissolutione Matrimonij, ita & in eius celebratione requirantur, remissiuè.
- 8 Duo testes, qui presentes esse debent Matrimonio contrahendo iuxta formam Concil. Trident. an debeant esse omni exceptione maiores, remissiuè.
- 9 Testes omni exceptione maiores dicuntur illi, qui repellunt non possunt aliqua exceptione, etiam debili.
- 10 Mulieres licet non sint testes omni exceptione maiores, in causis Matrimonij testes esse possunt.
- 11 Testes quod sint omni exceptione maiores per producentem articulandum, & probandum est.
- 12 Qualitas ubi in teste requiritur in superlatiuo gradu per producentem est omnino articulanda, & probanda.

Matrimonium separatim si post illud contractum de presenti inquisita diligenter veritate per testes circumspiciat omni exceptione maiores inueniatur contrahentes in aliquo ex primo usque ad quartum consanguinitatis, vel affinitatis gradum contrahentes. Item cause Matrimoniales non sunt tractanda à quolibet, sed per iudices discretos, qui habeant potestatem, & sciunt Canones. Colligitur ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Holt. Butt. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Nemo. Canis. Cujas. Vinian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 78. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 387. remissiuè Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 14. c. 2. & est post Concil. Lateran. Alex. III. p. 6. c. 32.

Si per testes circumspiciat, &c. Notatur ad hoc, quod ad dissoluendum Matrimonium duo testes omni exceptione maiores desiderantur, ut per Conat. de sponsal. p. 2. c. 8. §. 12. n. 7. & 8. Malcard. de probat. concl. 1035. n. 19. Perez l. 3. in fine, tit. 1. lib. 3. Ordin. Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 45. n. 30. cum seqq. Farin. in pract. crimin. p. 2. q. 61. n. 106. unde in Matrimonio dissoluto, quia gravis causa reputatur, non sufficit fama cum uno teste, Duen reg. 300. vers. amplius secundo.

Si statuta Canonum non ignorent. Notatur ad hoc, quod cause Matrimoniales ob sui gravitatem sunt iudicanda ab iis, qui statuta Canonum non ignorent, ut per Menoch. conf. 100. n. 240. & 238. resoluunt quid sententia in causa Matrimoniali lata à Canonum imperio valet, licet ipse index peccet, non enim imperita reddit sententiam nullam, sed solam defectus potestatis, unde text. in presenti, intelligitur cum causa Matrimonialis mandatur iudicanda Canonum imperio, ut ipsemet iudicaret, secus verò cum simpliciter ei mandatur, quia si delegatus ignorat Canones à peritis consilium habere potest.

Omni exceptione maiores. Notatur ad hoc, quod ubi agitur de rescindendo Matrimonium testes debent esse omni exceptione maiores. Rota apud Farin. decis. 147. n. 2. p. 2. recent. ubi n. 3. censuit testes non omni exceptione maiores suppleri ex numero si sit ultra tres, & declara. ut ibi Optime aduertit Gotic. de Matrim. c. 44. n. 38. cum seqq. text. in presenti, requiruntur testes omni exceptione maiores ad dissoluendum Matrimonium propter consanguinitatem, vel affinitatem non excludere parentes, vel consanguineos ad probandam consanguinitatem, vel affinitatem inter coniugatos, nec cap. videtur, qui Matrimonium accipi possunt, & cap. in literis, de testibus, corrigi per litter. text. Vtrum autem testes omni exceptione maiores fuerint in separatione Matrimonij, ita etiam in eius celebratione, & probatione requirantur, vide Turan. tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 2. n. 62. pag. 707. Vinian. tom. 2. lib. 6. tit. 13. n. 95. vers. 1mo; Malcard. concl. 1039. n. 4. & concl. 1356. n. 56. & concl. 1360. n. 1. Barg. de Pece conf. 6. n. 2. Menoch. conf. 342. n. 14. Bernard. Guead. ad pract. Camer. Imper. lib. 2. concl. 9. 3. in coroll. n. 1. Vtrum verò duo testes, qui presentes esse debent Matrimonio contrahendo, iuxta formam Concil. Trident. sess. 24. de reform. Matrim. c. 1. debeant esse omni exceptione maiores, iam dixi de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 32. n. 138.

In gloss. Maiores, ubi illi dicuntur omni exceptione maiores, qui repellunt non possunt aliqua exceptione. Vide Farin. d. p. 1.

- d. p. 2. q. 6. 2. a. princ. Rota apud ipsum d. decif. 1. 47. n. 1. 6. p. 1. recent. Gutier. de Matrim. c. 4. n. 8. 4. Aldret. de religioſa diſciplina tuenda, lib. 2. c. 3. n. 9. Malcard. de probat. in preſatione, q. 6. num. 69. & ſeq. vbi ampliatur etiam ad minimam exceptionem debilem, & penè nullius momenti, & concl. 585. n. 10. & concl. 1019. n. 5. & concl. 1306. n. 6. Menoch. conf. 149. n. 2. cum ſeqq. Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. compar. 8. n. 5. Mulieres autem licet non ſint omni exceptione maiores, Menoch. conf. 380. n. 15. in cauſis tamen Matrimonij teſtes eſſe poſſunt, Viu. d. n. 9. 5. verſ. claudicat, pag. 48. Malcard. d. concl. 1019. n. 6.
- 11 Qualitas hæc quòd teſtis ſit omni exceptione maior per producentem articula, & probanda eſt, Malcard. conf. 222. num. 15. & concl. 1360. n. 7. & concl. 1019. n. 16. Menoch. conf. 380. n. 11. Auend. de exequend. mand. p. 1. c. 2. n. 19. & c. 6. n. 7. Azueu. l. 6. n. 15. tit. 9. lib. 3. noua recop. pag. 339. Viu. d. n. 9. 5. in fine, Farin. d. q. 62. n. 12. Vbi enim requiritur in teſte qualitas in ſuperlatiuo gradu, videlicet vt ſit optima opinio, tunc iſta qualitas non præſumitur, & per conſequens per producentem teſtem eſt omnino articula, & probanda, vt per Malcard. concl. 222. num. 14. & concl. 1248. n. 13. & concl. 1019. n. 17. Molin. de primog. lib. 2. c. 6. n. 30. Ioan. Garz. de expenſis, c. 9. n. 15. Menoch. de præſumpt. lib. 5. præſumpt. 1. n. 34. & ſeq. Farin. d. q. 62. num. 6. & 10.

S V M M A R I V M.

- 1 Affinitas ſuperueniens de qua ſaltem conſtat per ſamam, ſoluit ſponſalia de futuro.
- 2 Fama impedimenti ſufficit ad impediendum Matrimonium contrahendum.
- 3 Declaratur cap. cum in tua, ſupr. de ſponſalibus.

CAP. Super eo. II.

Urban. III.

- 1 Pvellam ſi quis deſponſauit, & poſtea excipit illius propinquam ſe carnaliter cognouiſſe, ſi fama loci hoc habet, liberatur à ſponſalibus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Hoſt. Butr. Anchar. Panormit. Præpoſ. Alexand. de Neuo, Canil. Cujac. Viuian. in rationali lib. 4. iuris Pontif. pag. 78. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 588. remiſſiue Ximen. in concordant. p. 2. reſertur ab Anton. Auguſt. collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 8. cap. 1.
- 2 Fama tamen, &c.] Notatur ad hoc, quòd ante contractum Matrimonium vt illud impediatur ſufficit fama impedimenti ſine alia eius probatione, l. 18. tit. 9. p. 4. Couar. de ſponſal. p. 2. c. 6. §. 10. n. 20. Duen. reg. 299. l. m. 6. Malcard. de probat. concl. 410. n. 9. & concl. 733. n. 17. & concl. 1031. n. 11. cum ſeqq. Sanch. de Matrim. lib. 1. diſp. 7. n. 13. Gutier. eod. tract. c. 56. num. 13. quod quidem notabile verum eſt, quamvis ſponſalia iuramento confirmata ſint, quia in hoc text. dicitur famam impedire Matrimonium contrahendum fide data, & gloſſ. hic verbo fide, explicat, id eſt, iuramento; ita docent Butr. hic n. 6. & Abb. n. 5. Couar. d. §. 10. n. 22. Malcard. concl. 1035. n. 12. Sanch. d. diſp. 71. n. 14. Gutier. d. n. 23. vbi aſſert non obſtare text. in cap. cum in tua, ſupr. de ſponſ. vbi vltra perſonam fide dignam requiritur fama, eo quòd ſponſalia iurata erant, quia ibi teſtis non deponebat, ſed tantum denuntiavit.

S V M M A R I V M.

- 1 Diſpenſatio quando alicui conceditur vt poſſit contrahere in certo gradu aliàs prohibito, requiritur quòd vterque contrahentium toto gradu diſtet à ſtipite, præſertim ſi hoc habet conſuetudo.
- 2 Diſpenſandi potestas conſuetudine reſtringi poſſet vt caueatur ſcandalum.
- 3 Filiorum vnusquisque facit ſuam lineam.
- 4 Legatus an poſſit diſpenſare in gradibus conſanguinitatis, vel affinitatis lege tantum Canonica prohibitis, quando eſſet in provincia remota, oſtenditur.

CAP. Quòd dilectio. III.

Celeſt. III.

Diſpenſatio quando alicui conceditur vt poſſit contrahere, v. g. in quarto gradu, vterque debet diſtare in quarto, alioquin ſi alter diſtaret in tertio ſtipite, non valeret diſpenſatio, præſertim ſi hoc habet conſuetudo loci, cui ſtandum eſt ad vitandum ſcandalum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Hoſt. Butr. Anchar. Panorm. Præpoſ. Alex. de Neuo, Canil. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iur. Pont. pag. 79. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 588. remiſſiue Ximen. in concord. p. 1. & 2. reſertur ab Anton. Auguſt. collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 8. c. 2.

Qua permiſſum eſt hominibus, &c.] Notatur ad hoc, quòd ratione conſuetudinis reſtringenda eſt potestas diſpenſandi vt caueatur ſcandalum, Gambac. de auctoritate legati, lib. 10. num. 194. Sanch. de Matrim. lib. 8. diſp. 1. n. 8.

Per deſcendentem lineam, &c.] Notatur ad hoc, quòd vnusquisque filiorum facit ſuam lineam, vt per Valac. rom. 2. conſult. 171. n. 8.

Apoſtolica Sedis Legati.] Notatur ad hoc, quòd Legatus potest diſpenſare in gradibus conſanguinitatis, vel affinitatis lege tantum Canonica prohibitis, quando eſſet in provincia ita remota, vt facile Papam conſulere nequiret, vt per Gambac. de offi. legati, lib. 7. n. 375. & ſeq. Sed contrarium verius eſt, imò Legato Pontificis integrum non eſſe in his impedimentis diſpenſare, reſoluunt Gaët. in reper. cap. ad limina 30. q. 1. 8. 4. q. 134. n. 363. & q. 115. n. 313. & ſeq. Couar. de ſponſ. p. 2. c. 6. §. 10. n. 11. Hentriq. in ſumm. lib. 12. cap. 3. n. 1. Azor. inſtit. moral. p. 2. lib. 5. c. 30. quaſt. 15. Sanch. d. lib. 8. diſp. 6. n. 15. nam gloſſ. hic verbo indulgentiam, dicit Legatum de auctoritate ſpeciali Papæ diſpenſare, alias non tenuiſſet indulgentia ab eo conceſſa.

Multitudini, & obſeruata conſuetudini deferendum, &c.] Ergo Pontifex in præſenti, non innititur interpretationi ſtriſtæ faciendæ diſpenſationis, ſed ratione conſuetudinis, quæ in eo loco vigeat, ex cuius violatione ſcandalum oriebatur, ita gloſſ. hic verbo vterque, Couar. d. §. 10. n. 12. Petr. de Ledefma de Matrim. q. 54. art. 2. ad fin. Sanch. de Matrim. lib. 8. diſp. 1. n. 33. propè fin.

S V M M A R I V M.

- 1 Infideles coniuncti in gradu prohibito à lege Canonica poſt Baptiſmum non ſeparantur.
- 2 Matrimonium apud infideles legitime, & valide contrahi poſſet.
- 3 Repudiū libellum dant inter ſe Iudæi,

4 Matrimo

4. *Matrimonium inter Indeos initum pacto expresse ut liceat dare libellum repudij secundum ritum eorum est invalidum.*

CAP. De Infidelibus. IV.

Innoc. III.

1. Infideles coniuncti Matrimonio in gradu prohibito ab Ecclesia, si convertantur non sunt separandi, quia quos Deus coniunxit, homo non separet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Prapof. Alex. de Nevo, Canis. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 80. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 588. remissive Casal. in amor. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 2. Decretal. lib. 4. tit. 10. c. 1.

2. Collige ex text. Matrimonium apud infideles legitime, & valide contrahi posse, vide Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 8. & 9. lib. 7. disp. 7. n. 2. Bonac. eod. tract. q. 2. punct. 2. n. 2. Addunt nonnulli quod Matrimonium Indeorum quia non habet suum significatum ex quo non potest denotare unionem inter Christum, & Ecclesiam) etiam si ad fidem convertantur, non prius effici Sacramentum, quam iterum inter se contrahant in facie Ecclesie, ut visum est Palad. & Capr. in 4. sentent. disp. 26. quest. unic. art. 6. ad 2. Verum contrarium in hac parte, scilicet quod ad hoc ut efficiatur Sacramentum, sufficiat quod permaneant in antiquo contractu, & mutuum consensum quocunque signo visibili etiam nuda copula declarent, magis communiter recipitur à nonioribus, ut docent Petr. de Ledefma de matrim. q. 59. art. 2. dub. 3. Bellarm. lib. 1. tit. de matrim. c. 5. Nauar. conf. 4. sub tit. de pactis in antiq. & conf. 2. ad fin. de conuer. infid. in nouis, Henric. in sum. lib. 11. c. 8. n. 1. ad fin. & c. 15. num. 3. Veg. in sum. lib. 4. casu 319. Rebell. de oblig. iustit. p. 2. lib. 2. q. 6. n. 2. Sanch. d. lib. 2. disp. 9. n. 5. Bonac. d. q. 2. punct. 2. n. 5. Gutier. de matrim. c. 42. Ant. Ricc. de iure personarum extra gremium Ecclesie exist. lib. 2. c. 13. n. 12. Unde probabiliter defendi potest hanc expressionem, vel ratificationem consensus non opus esse fieri coram Parocho, & testibus iuxta formam Concil. Trid. sess. 24. de reform. matrim. c. 1. quia dictum Concilij Decretum requirit presentiam Parochi, & testium, ut contractus valide celebretur, nos vero supponimus contractum infidelium valide celebratum fuisse ante Baptismum consequenter non videtur necessaria presentia Parochi, & testium ut Matrimonium infidelium post susceptum Baptismum fiat Sacramentum, sed videtur sufficere expressio novi consensus, vel ratificatio precedentis, qua posita sit Sacramentum Matrimonij, & recipitur Sacramentalis gratia ad rite obeunda munia coniugalia, ita Sanch. disp. 9. n. 1. Gutier. d. c. 42. n. 6. Rebell. d. q. 6. n. 5. Fr. E. man. in sum. p. 1. c. 230. n. 1. Bonac. d. q. 2. punct. 2. n. 9. de qua re commodius agam ad cap. gaudemus infra de diuoritiis.

3. In gloss. *Esse Matrimonium*, fin. ibi, sed ipsi separantur dato repudij libello, quia repudij libellum dant inter se Indei, Cou. de sponsal. p. 2. c. 7. §. 4. n. 3. omnes hic in presenti, videlicet Ioan. Andr. n. 5. Zabari. n. 4. Anchar. n. 4. Butr. n. 9. Abb. n. 6. Alex. de Nevo, n. 10. Prapof. n. 5. vers. item nota, Tiraq. de primog. q. 86. sub num. 25. Sanch. de matrim. lib. 5. disp. 12. n. 1. Ant. Ricc. in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesie existentium, lib. 2. c. 18. n. 11. ubi m. 12. cum Bald. Tiraq. & aliis subdit posse Iudeum impune facto repudio transire ad secunda vota, & n. 13. aduerti ex eodem Bald. conf. 428.

n. 4. lib. 5. cum ista repudiatio sit de concernentibus ritus, merito fieri debere coram Sacerdote Iudeorum, non autem coram Episcopo.

In gloss. ibi, *Sed hoc est contra substantiam Matrimonij*, Notatur ad hoc, quod Matrimonium inter Indeos initum pacto expresse, ut liceat dare libellum repudij secundum ritum eorum, est invalidum; ita Host. hic in fine, Cou. d. p. 3. c. 3. §. 1. n. 5. Sanch. d. disp. 12. n. 1. quicquid contrarium defendant Abb. hic n. 6. Anchar. n. 4. Butr. n. 9. Alex. de Nevo, num. 10. Prapof. n. 5. vers. item nota, & Ant. Ricc. d. c. 13. n. 11. in fine.

SUMMARIUM

1. Consanguinei mariti cum consanguineis vxoris licet contrahere possint.
2. Consuetudo contrahendi Matrimonium in gradu consanguinitatis, seu affinitatis iure prohibita an & quando valeat, ostenditur.

CAP. Quod Super. V.

Consanguinei mariti possunt accipere consanguineos vxoris, quia nulla est affinitas. Item consuetudo contrahendi inter gradus prohibitos est corruptela, & non valet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Prapof. Alex. de Nevo, Canis. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 80. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 588. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 3. Decretal. lib. 4. tit. 10. c. 2.

Non obstante consuetudine, &c. Ergo non valet consuetudo contrahendi Matrimonium in gradibus consanguinitatis, seu affinitatis iure prohibitis, quod quidem videtur ex diametro ob stare decisioni text. in cap. super eo, de cognat. spirituali, quatenus probat quod a consuetudine inductum sit, ut aliqui vancur Matrimonio in gradu prohibito contracto tolerandi sunt: quapropter in his iuribus concordandis non eodem modo iuris Canonici DD. loquuti sunt, variis enim distinctionibus rem istam obsecrant, dum explicare conantur, ut videre licet apud Ordinatio in presenti, & Cou. de sponsal. p. 2. c. 6. §. 10. n. 18. Henric. in sum. lib. 1. c. 1. n. 5.

Præceptores igitur nostri difficultati succumbentes responderunt text. in presenti, cui similis est cap. cum debet, ad fin. infra hoc tit. esse Innoc. II. ut patet ex orig. Concil. Lateran. sub eod. Pontifice. At verò d. cap. super eo, esse Alex. III. qui multis annis præcessit Innocentio, que adeo nil mirum si consuetudo illa valuisse tempore d. cap. super eo, quamvis postea fuerit reprobanda per text. in presenti: secundum iidem præceptores respondent quod per text. in presenti, tantum reprobanda consuetudo in consanguinitate, & affinitate carnali in qua est minor ratio; & ideo mihi videtur quærentibus ex his Præceptorum intellectibus posse solueri, & euicare velis difficultates quas in his iuribus concordandis eleuant dum plures intellectus referunt. Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 4. & Bañl. Pont. de imped. matrim. c. 15.

SUMMARIUM

1. Dispensatio facta à Papa contrahendi in gradu prohibito si est ex falsa causa non valet, nisi de iure à Papa confirmetur.

2. Dispo

De Consanguinitate, & Affinit. Tit. XIV. 553

- 1 Dispensatio erit subreptitia si tempore concessionis Pontificis, vel penitentiarii causa allegata vera non sint, quavis tempore subsequenti vera existant.
- 2 Dispensationem & actum validitatem inducit Papa & superioris tolerantia.
- 3 Consensus superiorum inducit per eorum patientiam, vel tolerantiam.
- 4 Declaratur text. in c. cum iam dudum, sup. de prae-bend.
- 5 Dispensare in Concilio generali etiam ex magna causa Episcopi non conceditur, nisi desit recursus ad Papam.
- 6 Dispensare in impedimentis iure Pontificio dirimentibus Matrimonium solius est Pontificis.
- 7 Legatus etiam a latere non potest dispensare in impedimentis iure Pontificio dirimentibus Matrimonium.
- 8 Privilegium vitiae falsa causa.
- 9 Dispensationis causa cessante cessat dispensatio.
- 10 Liberos non facit vitium est agendum quando is, qui reliquit, plures filios habet.

CAP. Quia circa. VI.

Dispensatio obtenta à Papa super Matrimonio inter consanguineos contracto in gradu prohibito non valet si ibi causa falsa sit expressa, nisi postea eam Papa confirmaret. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Praepos. Alex. de Neuo. Canis. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 82. Alagona in compend. iur. Canon. pag. 558. remissive Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2.

Falsa nobis causa, &c. Notatur ad hoc quod subreptitia erit dispensatio si tempore concessionis Pontificis, vel penitentiarii causa allegata vera non sint, quamvis tempore subsequenti vera existant; ita docent in presenti. Host. verbo ingressus. Ioan. Andr. num. 3. Anton. m. 3. notab. 3. Abb. n. 5. Alex. de Neuo n. 4. Praepos. n. 1. notab. 3. Rebuff. tom. 2. ad leges Gallie, tit. de rescript. in pref. n. 56. vers. 14. Petr. de Ledesma in sum. p. 1. tract. de Sacram. Matrim. c. 27. post. 7. concl. diffie. 4. Fr. Emman. in sum. tom. 1. c. 2. 18. n. ult. Mascard. de prob. concl. 1128. n. 22. Gut. can. lib. 1. §. n. 131. & 132. quos refert, & sequitur Sanch. de Matrim. lib. 8. disp. 30. n. 4.

Diffimulare poteris, &c. Notatur ad hoc, quod tolerantia Papae, & superioris inducit dispensationem, & actus validitatem, ut per Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. §. 2. n. 87. Alexand. Randen. de analogis, c. 39. n. 147. cum segg. Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. compar. 19. n. 64. & per patientiam, vel tolerantiam superiorum inducit eorum consensus. Hippol. conf. 46. m. 31. & conf. 107. n. 3. & 4.

Nec obstat text. in cap. cum iam dudum, sup. de prae-b. ex quo constare videtur Principis dissimulatione non inducere dispensationem. Quidam enim respondent aliud esse impunitate ac facto Principem tolerare, tunc enim non inducit dispensatio, iuxta d. c. cum iam dudum; aliud vero respondendo dicere toleramus, vel toleratur, tunc enim dispensat iuxta text. in presenti, ita gloss. & Ordinarij omnes hic, Syluest. verbo lex, q. 6. ad fin. Brunor. à Sole in locis commun. lit. M. verbo Matrimonium toleratur. Alij vero melius tenent quod in hoc text. coniuges bona fide existimabant se legitime coniugatos esse, & ex veritatis derectione timebatur grane scandalum; quapropter Pontifex tacendum, & dissimulandum esse dicit, illosque Matrimonio illo putatino, & inuincibili ignorantia excusato permittendos esse: ita Covar. de spons. p. 2. c. 6. §. 10. num. 15. Medina in codice de conf. tract. 2. de conf. dimidiata iteranda, vers. corollarie sequitur ex dicto, Cordub. in summa, q. 189. punct. 1. Nanar. in cap. si quis autem, de penit. Barbof. Collect. Tom. 1. l.

dist. 7. n. 67. usque ad n. 73. & conf. 9. n. 1. de tempor. ordinat. & conf. 42. de spons. in antiq. Ferrer. in confit. Catalaunie. gloss. 6. num. 129. cum segg. Sanch. de Matr. lib. 2. disp. 38. n. 12. Gutier. eod. tract. c. 48. n. 1.

Poteris. Notatur ad hoc, quod non conceditur Episcopo dispensare in Concilio generali ex magna causa, nisi desit recursus ad Pontificem, ut per Henric. in summa, lib. 12. c. 3. n. 1. comment. lit. G. vide tamen Doctores citatos in meo tract. de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 3. §. n. 26.

In gloss. A Sede Apost. ibi, solus Papa, &c. Notatur ad hoc, quod solius Pontificis est dispensare in impedimentis solo iure Pontificio dirimentibus Matrimonium, ad quod plures refert DD. Sanch. d. lib. 8. disp. 6. n. 13. quibus adde Nicol. Garc. de benef. p. 1. c. 5. n. 344. Armendar. in addit. ad recap. legum Navarrae, lib. 1. tit. 18. l. 7. n. 28. & lib. 5. tit. 1. §. 1. n. 98. & segg. & plures quos refero ego ipse d. p. 2. alleg. 3. §. n. 1. ubi num. 3. cum segg. cumulo aliquos calos, quibus potest Episcopus dispensare in impedimentis dirimentibus.

In ead. gloss. ibi, & non Legatus. Intellige quamvis à latere sit, ut per Couarr. de spons. p. 2. c. 6. §. 10. m. 11. Henric. in sum. lib. 12. c. 3. n. 1. Sanch. d. disp. 6. n. 5.

In gloss. Falsa, fin. Notatur ad hoc, quod falsa causa vitiat privilegium, & nullius valoris sunt ea, quae ex falsa causa facta fuerint, Menoch. conf. 9. n. 40. cum segg. & dispensationis causa cessante cessat dispensatio, ut per Tiraq. in tract. Cessante causa, p. 1. lit. D. n. 91.

Notatur etiam ad hoc, quod mitius est agendum in favore liberorum quando is, qui deliquit, plures filios habet, ita Tiraq. de pen. temp. causa 26. n. 1.

SUMMARIUM.

- 1 Testes, qui de consanguinitate deponunt, à stipite vel germine computationem incipere debent.
- 2 Testes super consanguinitate deponentes debent gradus clara computatione distinguere.
- 3 Testes super consanguinitate deponentes tenentur efficacem causam & probabilem rationem dicti sui reddere.
- 4 Testes de auditu alieno an & quando probent consanguinitatem remissive.

CAP. Tua nos. VII.

Testes, qui prodicuntur ad faciendum diuortium cum computantur gradus consanguinitatis, debent incipere à parentibus, id est, à stipite, vel germine, distinguendo gradus per ordinem, designando personas propriis nominibus, vel equipollentibus iudiciis, praesertim quia sepe testantur de auditu, quod minus est validum, ideo in hac materia non est nimium laxanda facultas. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. ex. de Neuo. Canis. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 83. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 588. remissive Casal. in annot. & Ximen. in concord. part. 2. refertur ab Anton. August. collect. 4. Decret. lib. 4. tit. 3. e. 2.

Distinguere gradus, &c. Notatur ad hoc, quod testes super consanguinitate deponentes debent gradus clara computatione distinguere, ut per Tiraq. de re tract. tit. 1. gloss. 16. n. 1. 6. & 7. Farin. in praxi crim. p. 2. q. 69. n. 17. tenentur enim efficacem causam, & probabilem rationem dicti sui reddere in consanguinitatis probatione. Belac. tom. 1. com. opin. lib. 6. tit. 47. n. 100. Ioseph. Ludou. tom. 3. tit. de probat. concl. unic. vers. inferitur 123. Mascard. conclus. 69. & conclus. 410. num. 22.

A A a

¶ *concl. 1596. n. 25. Menoch. conf. 321. num. 6. cum seq. Farin. d. p. 29. 70. num. 88.*

4. *Testimonium perhibeat de auditu.* An & quando testes de auditu alieno probent consanguinitatem, & affinitatem, vide Fulv. Pac. de probat. lib. 1. c. 9. n. 43. vrd. decis. 145. Malcard. conclus. 104. n. 19. Farinac. d. q. 69. n. 103. cum seqq.

S V M M A R I V M.

1. Prohibitio contrahendi in secundo & tertio genere affinitatis, tollitur. & etiam illa, quæ erat inter filios secundarum nuptiarum cum consanguineis primi mariti mortui, & statuitur ut deinceps prohibitio coniugij ultra quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum non extendatur, constitutionibus, & longinqua consuetudine in contrarium non obstantibus.
2. Leges humana mutari possunt.
3. Matrimonium inter consanguineos olim fuit interdictum usque ad septimum gradum, hodie vero usque ad quartum.
4. Affinitas orta ex copula licita dirimit Matrimonium usque ad quartum gradum etiam attento Conc. Trid.
5. Affinitas orta ex copula illicita non extenditur ultra secundum gradum.
6. Matrimonij prohibitio & irritatio inter ascendentes & descendentes iure nature inducta ad quem gradum protrahatur, remissive.
7. Matrimonium invalidum ob impedimentum dirimens impetrata illius dispensatione non recomalescet nisi accedat novus utriusque consensus.
8. Filij legitimantur, qui nati sunt ex Matrimonio nullo contracto inter consanguineos si obtineatur dispensatio ad validandum Matrimonium, & legitimandum prolem, quamvis non potuerit effectum sortiri propter supervenientem mortem alterius ex coniugibus.
9. Prescriptio nulla currit contra Matrimonium.

CAP. Non debet. VIII.

1. Prohibitionem contrahendi in secundo & tertio genere affinitatis tollit hæc constit. & etiam illam, quæ erat inter filios secundarum nuptiarum cum consanguineis primi mariti mortui, & statuit ut deinceps prohibitio coniugij ultra quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum non extendatur, constitutionibus, & longinqua consuetudine in contrarium non obstantibus. Colligunt ex Ordinarij Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Nevo, Canis. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 83. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 589. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 4. Decret. lib. 4. tit. 3. c. 3. & est in Concil. generali Lateran. sub Alex. II. c. 50.
2. Statuta quandoque variantur humana.] Notatur ad hoc, quod leges humane mutari possunt, ut per Mantuanam lib. 1. dialog. 14. Tiraq. de retract. rit. 1. §. 9. gloss. 2. n. 53. Couarr. in c. alma mater. p. 2. in princ. n. 2. Callan. in consuetudinibus Butr. rub. 3. §. 1. in fin. n. 1. pag. 97. Perez ad rit. 3. lib. 2. Ordin. pag. 199. Lancellot. Conrad. in templo omnium ind. lib. 1. c. 1. §. 4. vers. 3. Gregor. I. 11. verbo mndar. tit. 3. p. 3. Sayr. in clavi regia, lib. 3. c. 3. n. 7. & c. 10. n. 12. Bobadil. in sua politic. lib. 1. c. 5. n. 8.
3. Quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum, &c.]

Olim Ecclesia coniugium interdixit usque ad septimum consanguinitatis gradum, ut constat ex c. 1. & cap. nulli 35. q. 3. & c. ad sedem 35. q. 5. cum similibus. Postmodum autem sub Innocent. III. in Concil. Lateranen. de quo in hoc text. restricti sunt gradus consanguinitatis usque ad quartum, & docent Sanchez de Matrim. lib. 7. disp. 53. n. 1. Basil. Pont. de impediment. Matrim. c. 38. §. 2. vers. præterea, Bonac. de Matrim. q. 1. punct. 5. §. 1. n. 7. cum seqq. quæ restrictio intelligenda est non solum in collateralium linea, sed etiam in recta ascendenti, & descendenti, ita ut quicumque coniungitur ultra quartum gradum possint Matrimonio iungi, ita Sanchez d. lib. 7. disp. 51. n. 22.

Quæstio est, utrum hodie affinitas orta ex copula licita dirimat Matrimonium usque ad quartum gradum, pro ut disponit text. in præfati in quo dubio illa est communis Doctorum resolutio Conc. Trid. sess. 24. de reform. Matrim. c. 4. restringere tantum affinitatem ex fornicatione contractam, aliam vero, quæ procedit ex copula licita, cum sit ommissa à nona dispositione Concilij in d. c. 4. intelligi secundum ius antiquum, de quo in hoc text. Quare affinitatem ex copula licita ortam etiam hodie post Conc. Trid. dirimere viget ad quartum gradum, ac per consequens in ea vigere dispositionem huius text. tenent Nauarr. in man. cap. 23. n. 43. Vivald. in candel. aur. tit. de Sacram. p. 1. vbi de Matrim. n. 29. 5. Philarch. de officio Sacerd. tom. 1. p. 2. lib. 2. c. 12. vers. consanguinitatis, Lat. in l. si quis à libris, in princip. n. 90. ff. de lib. agnos. Emman. Sà in forma, cetero Matrimonium, tit. de imped. Matrim. n. 13. Perez. l. 5. col. 5. tit. 15. lib. 8. Ordin. Llam. p. 3. methodi curatum, c. 8. §. 19. Tolet. in sum. lib. 7. c. 11. n. 4. Azucard. l. 7. n. 9. tit. 20. lib. 8. nona recop. Valent. p. 4. disp. 10. q. 5. punct. 3. vbi de imped. affinitatis, Fr. Emman. in sum. c. 23. n. 4. Henric. lib. 12. c. 10. n. 1. lit. H. Rebell. de oblig. disp. 2. lib. 3. q. 15. n. 6. Sanchez de Matrim. lib. 7. disp. 67. num. 5. Gutier. eod. tract. c. 99. num. 14. Bonac. eod. tract. q. 3. punct. 12. n. 6.

Hæc de affinitate orta ex copula licita, quoad illam verò, quæ ex fornicaria & illicita oritur iam hodie per dictum Concilij decretum in d. c. 4. dicendum est ultra secundum gradum non extendi, ut advertunt Sanchez d. disp. 67. n. 4. Basil. Pont. de impediment. Matrim. c. 38. §. 1. vers. deinde. Gutier. d. c. 99. num. 12. Bonacina d. puncto 12. num. 16. Armentar. in addit. ad recopil. legum Nauarre. lib. 4. tit. 15. l. 1. de Matrim. in declaratione n. 92. Farin. in praxi crimin. p. 5. quest. 149. n. 116. & declaravit Pius V. in suo moto proprio incip. Ad Romanum. Itaque iam hodie si quis rem habeat cum alio sine ex fornicatione, in tertio, vel quarto gradu, non tenebitur in foro Conscientiæ huiusmodi circumstantiæ meminisse, quia cum illa iuxta supradicta hodie ad incestum non spectet, nec aliam specialem deformitatem habere possit, ut constat, non est cur de ipsa mentio fiat, ut tenent Ledesma de Matrim. q. 5. art. 3. dub. 5. Fr. Emman. in sum. tom. 2. cap. 106. num. 2. conc. 2. Sanchez d. disp. 67. n. 8. Vnde inferri potest restrictio ad illud dubium admodum utile, & necessarium, à nullo autem ex his, quos videre licuit, tractum, seu agitam, utrum scilicet impedimentum affinitatis proveniens ex Matrimonio consummato, quod tamen ex aliquo capite nullum extitit, ad secundum gradum hodie sit restrictum, in quo pars affirmativa ex eo videtur comprobari quod supposita Matrimonij nullitate verum est copulam inter contrahentes habitam fornicariam extitisse, sed affinitas ex fornicatione secundum gradum non egreditur, iuxta Trid. Concil. ac Pij V. declarationem, ergo idem dicendum est de ea, quæ ratione Matrimonij ita invalidi habitata est. Inuat quia affinitas resultans ex quacunque copula

copula, quæ coningalis non fit, secundo gradu terminatur, Tolet. in *instrucl. Sacerd.* lib. 7. c. 11. à num. 4. Gutier. canon. lib. 1. c. 23. n. 3. sed copula habita inter tales coningalis non est; vt resoluunt Molin. de *instr. tr.* 2. disp. 4. 22. col. 3. vers. & quidem, Gam. *Lyst. decis.* 89. in de inferentes ratione prædictæ copulæ inter nulliter contrahentes habitæ etiam bona fide minimè bona propria communicari; ergo similiter affinitas ex huiusmodi copula orta secundum gradum excedere non debet. Verùm licet hæc sententia improbabilis non sit, contrariam tamen amplecti non dubitarem ex eo quòd mihi persuasum habeam per Sacrum Concil. minimè esse restrictam affinitatem remanentem ex copula habita sub vmbra, seu figura Matrimonij etiam invalidi, & vt ita sentiam illud mouet, quia scilicet Concil. Trid. restrictit affinitatem ex fornicatione ex ea ratione, quia cum illa clam perpetretur, iuxta illud, *Qui male agit, odit lucem*, consequenter impedimentum ex eadem proniciens oculum erat ex quo multoties eueniebat, vt plures eo irretiti Matrimonium inter se contraherent, nec ab Ecclesia separari possint, quia eorum impedimentum probari non poterat, & ita in perpetuo incestu cum maximo animarum periculo persistebant, vt cognoscunt supracitati: vnde cum respectu copulæ habitæ intuitu Matrimonij etiam invalidi contracti esset prædictum periculum, eo quòd impedimentum ex ipsa permanens notorium est, sicut quodcumque aliud ex maritali copula, fit consequens dicendum tale impedimentum per Concil. minimè restrictum extitisse, iuxta reg. text. in l. pen. vers. de vno dubitari, ff. de ritu nupt. quam latè exornat Cald. Pereira de *potest. elig.* c. 1. n. 17. Cui etiam sententiæ illud maximè suffragatur quòd non debent esse melioris conditionis hi, qui inualidè contraxerunt lege repugnante, quàm illi, qui validè & ipsa lege approbante, iuxta reg. text. in cap. cum qui 18. de *prehend.* in 6. l. nam etsi seruis, ff. quod vi aut clam, sed illi, qui licitè & validè Matrimonium inierunt, non possunt etiam hodie obstante sibi affinitatis impedimento coniungi cum consanguineis alterius coniugis in tertio, vel in quarto gradu, iuxta text. in *presenti*; ergo similiter & hi, qui inualidè, & de facto matrimonialiter sunt coniuncti, non poterunt intra eodem gradus nuptias inire, ne alias melioris conditionis existant stulti, quàm prudentes, delinquentes quàm innocentes contra prædicta iura, & similia citata à gloss. verbo existat, in d. cap. cum qui, ex quibus huic sententiæ magis adhareo, cuius tamen censuram iudicio cuiuslibet melius sentientis remitto.

6 Vtrum autem prohibitio & irritatio Matrimonij inter ascendentes; & descendentes iure nature inducatur protrahatur ad quemcunque gradum in infinitum, an verò ad solum primum, & vtrum iure Ecclesiastico non excedat quartum, iuxta text. in *presenti*; discurrunt Doctores in præfati, vt per Couar. de *sponsalib.* p. 2. c. 6. §. 20. n. 4. Greg. l. 4. verbo *nunca*, tit. 6. p. 4. Humad. l. 2. gloss. 2. n. 24. tit. 1. p. 1. Tolet. lib. 7. *summ. c. 5. in fine*, Petr. de Ledesma de *Matrim.* q. 54. art. 3. diff. 2. concl. vnic. Gaët. in *reper. cap. ad limina* 30. q. 1. §. 4. q. 132. n. 358. Brunel. de *spons.* concl. 23. n. 4. Valq. 11. 2. q. 74. art. 3. disp. 112. n. 7. Menoch. *casu* 502. num. 4. & seqq. Matienf. in *rubr. tit. 1. gloss. 2. n. 176. lib. 5. nona re-* cop. Henric. in *summ. d. c. 9. n. 5. Reginald. in praxi lib. 31. n. 119. Reb. d. lib. 3. q. 5. n. 12. Egid. de *Sacram.* tom. 2. disp. 32. dub. 1. num. 16. Bonacin. d. q. 3. punct. 5. §. 1. num. 8.*

7 In gloss. De *cetero*. Notatur ad hoc, quòd ad ratificandum Matrimonium inualidum hoc impedimentum ditimens impetrata dispensatione hoc Matrimonium non reconstituit, nisi nouus vtriusque

consensus accedat, quia cum prior consensus fuerat omnino ex parte vtriusque inualidus, eo quòd super illegitimam, & inhabilem materiam cecidit, denno vterque renouandus est, vt per Petr. de Ledesma de *Matrim.* q. 45. art. 3. dub. ult. Aragon. 2. 2. q. 5. art. 6. concl. 3. Couar. de *spons.* p. 2. c. 4. in initio, n. 5. Greg. l. 5. verbo *le plaigne*, in *fin. tit. 2. p. 4. Nauar. in man. c. 22. n. 47. & 80. & in cap. si quis autem, de penit. dist. 7. n. 70. & cons. 12. sub tit. de *spons.* Fr. Emman. in *summ. tom. 1. c. 220. n. 2. Perez l. 1. vers. ex quibus respondendum, tit. 1. lib. 5. Ordin. pag. 18. Sarmient. select. lib. 6. c. 17. in fin. Henric. lib. 12. c. 1. n. 7. Matienf. in *rubr. d. tit. 1. gl. 1. n. 66. Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 35. n. 2. Gutier. cod. tract. c. 47. n. 3. Legitimantur tamen filij, qui sunt nati ex Matrimonio nulliter contracto inter coniunctos quarto gradu consanguinitatis, vel affinitatis, & postea obtenta fuit dispensatio ad validandum huiusmodi Matrimonium, & ad legitimandam prolem, quæ dispensatio licet quoad Matrimonium non potuerit habere effectum propter superuenientiam mortis alicuius ex parentibus, valuit tamen & potuit executioni mandari gratia quoad legitimacionem prolis etiam in præiudicium venientium ab intestato: ita Anchar. cons. 409. Put. *decis.* 483. n. 3. lib. 2. Rot. *decis.* 206. n. 2. p. 1. diuers. Gonzal. ad reg. 8. *Cancel. gloss.* 5. §. 9. n. 57. refert, & sequitur Bellet. *disquisit. cleric. p. 1. tit. de disciplina cleric. §. 3. n. 21. Seraphin. decis.* 1121.***

In gloss. Nulla longinquitate, ibi, & ita nulla præscriptio currit contra Matrimonium. Vide Bald. de *prescript. p. 1. texta princ. n. 3. vers. quintus casus*, Boët. *decis.* 262. n. 17. col. 11.

S V M M A R I V M.

- 1 Matrimonium contrahere potest distans à stipite quarto gradu, vel ceteriori cum distans quinto, vel vltiori.
- 2 Consanguinei duo inaequaliter distantes à stipite, si alter distet ultra quartum gradum, possunt Matrimonio copulari.
- 3 Arborem consanguinitatis, & affinitatis qui Doctores declarant, referuntur.
- 4 Computatio graduum in materia Matrimoniali tam in foro Ecclesiastico, quàm saculari, secundum ius Canonicum est facienda, quoad temporalia secundum ius civile.

C A P. Vir qui. IX. & fin.

Gregor. IX.

Vir si distat à stipite in quarto gradu, & mulier in quinto, possunt sine dispensatione contrahere, quia quanto gradu remotior distat à stipite, in tanto distat à quolibet descendendum per aliam lineam ex eodem stipite. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. In hoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Prepos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. in *varior. lib. 4. inris Pontif. pag. 85. Alagona in compend. iuris Canonici, pag. 589. remissimè Ximen. in concordant. part. 2.*

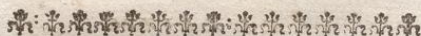
Collige ex text. quòd duo consanguinei inaequaliter distantes à stipite, si alter distet ultra quartum gradum, alter vero intra illum, possunt Matrimonio copulari, ita Sanch. de *Matrim. lib. 7. disp. 53. n. 4. vbi n. 5. reprobat limitationem eorum, qui temperabant hanc principalem resolutionem, nisi alter eorum distet à stipite in primo gradu, itavt minimè validum*

A A a 2 fin

sit Matrimonium inter ipsum, & alium distantem ab eodem stipite in quinto, vel alio ulteriori gradu, contra quam limitationem insurgit idem Sanch. pluribus pro sua parte citatis Doctoribus, ut apud eundem videtur potest.

3 Hic erat locus arboris consanguinitatis, & affinitatis, quia tamen de eius declaratione DD. diffusè tractarunt, in computatione graduum regulas constituendo, qui eas videre cupit, consulat Sylvest. verbo *Matrimonium* 8. quest. 7. Valer. Reginald. in *praxi forei penit. lib. 3. n. 141*. Henric. lib. 12. cap. 9. Sanch. d. lib. 5. disp. 50. Agid. de *Sacram. tom. 2. disp. 32. dub. 1*. Gutier. de *Matrim. c. 98*. Bonacin. eod. tract. quest. 3. puncto 5. n. 6. Basil. Pont. de *imped. Matrim. c. 37. §. 1. & tetigi de officio, & potestate Episcopi, part. 3. alleg. 51. n. 158. cum seqq.*

4 Illud verò aduertendum duxi, gradus computationem esse faciendam secundum ius canonicum in materia Matrimoniali, tam in foro Ecclesiastico, quam seculari, quia circa hanc ius civile disponere nequit, at verò quoad alios contractus, & reliqua civilia iuris Caesaris computatio est retinenda, cum illa nec de iure quoad temporalia, nec de facto reprobata sit ab Alex. III. in cap. ad sedem 35. q. 5. vide tamen Couar. de *sponsal. p. 2. c. 6. §. 6. num. 8*. Viu. tom. 2. *commun. opin. lib. 6. tit. 8. num. 75*. Cott. in *memorab. verbo Graduum*, Gregor. l. 3. verbo *heredar.*, tit. 6. p. 4. Surd. *conf. c. n. 20*. Rebuff. in *praxi super reg. Cancellariae Innoc. VII.* circa dispersiones in gradibus prohibitis, gloss. 2. Escob. de *ratiocin. comput. 23. n. 2. & 3*. Valac. *consul. 159. n. 3*. Sanch. d. lib. 5. n. 8. Steph. Gratian. *discept. forens. c. 77. n. 1. cum seqq.*

De Frigidis, & Maleficiatis, & Impotentia coeundi.

TIT. XV.

SUMMARIVM.

- 1 Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.
- 2 Frigidorum materia ubi tractetur, ostenditur.
- 3 Maleficiatorum materiam qui tractent, citantur.
- 4 Impotentia coeundi materiam qui tractent, referuntur.
- 5 Impotentia coeundi duas habet causas, seu partes, prior naturalis, posterior accidentalis.
- 6 Impedimentum frigiditatis, vel coeundi aut perpetuum, aut temporale esse potest, & declaratur utrumque membrum.
- 7 Impotentia perpetua ad copulam iure naturali impedit Matrimonium.

1 PER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Durand. in *breviario aureo iuris Canon. & in speculo iuris, sub hoc tit. lib. 4*. Steph. Ranchin. in *continuat. tit. Decretal.* Ioan. de Londris in *breviario sanctorum Canon. Petr. de Rauenna in compend. iuris Canon. Mart. Mesnart. in epitome Decret. Dan. Venat. in analyti methodica iuris Pontificij, a pag. 551*. Goffred. & Host. in *summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. in *paratilis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthag. in *exposit. tit. iuris Canon. Zypæ. in analytica postremi iuris Eccles. enarrat. pag. 366*. Canik. in *summ. eiusdem iur.*

ris, nonissimè Ioan. Honor. lib. 4. *summ. in Decret.* omnes sub hoc tit.

De Frigidis vide Henric. in *summ. lib. 12. c. 7. n. 50*. 6. 1. Matens. ad *rubr. tit. 2. gloss. 1. n. 201. lib. 5. noua resop.* Basil. Pont. de *imped. Matrim. c. 12. §. 4. vers. 1. plures fert Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 94. n. 5.*

De Maleficiatis vide Martin. *Deleio disquisitionum magicarum lib. 3. p. 3. q. 4. sect. 8*. Henric. d. c. 7. num. 2. Basil. Pont. d. c. 32. §. 5. Sanch. d. lib. 7. disp. 94. cum seqq. Gutier. de *Matrim. c. 115*. Bonac. eod. tract. q. 3. punct. 1. n. 9. cum seqq. Inter frigidum & maleficiatum dicuntur vide apud Ioan. Bapt. Cost. de *falsi scient. & signis. cent. 1. dist. 82.*

De impotentia coeundi vide Henric. d. c. 7. num. 4. Menoch. de *arbitr. casu* 519. Mascard. de *prob. cond. 118*. 16. & 888. Sanch. d. lib. 7. disp. 92. cum seqq. Gutier. d. tract. c. 112. Agid. de *Sacram. & censur. tom. 2. disp. 31. dub. 7*. Basil. Pont. d. tract. c. 31. & 32. Bonac. d. punct. 1. 3. a princ. & de *Matrim. lib. 6. c. 58*.

Ad perfectam huius rubr. & omnium initium sub ea contentorum intelligentiam scire oportet impotentiam impedimentum duas habere causas, seu partes, prior naturalis, quæ provenit ex defectu ipsius naturæ, siue ob nimiam frigiditatem, siue caliditatem, & hæc naturalis impotentia significatur per verbum *frigidis*, quoniam frequentius provenit ex frigiditate ad illam tamen reducenda sunt omnia impedimenta provenientia ex impotentia naturali, de quibus agit c. 1. 2. & 3. q. 1. & totus hic tit. de *frigidis*. Posterior verò pars huius impedimenti accidentalis est, quæ provenit ex maleficio cap. ult. 33. q. 1. vel ex morbo, aut ex aliqua similiter accidentali causa, & hoc impedimentum significatur per verbum *maleficiatis*, quemadmodum enim ad instar frigiditatis omnis impotentia naturalis indicatur, quamvis ex caliditate proveniat, & ideo sub illo nomine, *frigidis*, declaratur: sic etiam ad instar maleficii omnis impotentia accidentalis metienda est, & ad illam reducitur, unde totus tit. tantum de *frigidis*, & *maleficiatis* inscribitur.

Hoc autem impedimentum aut perpetuum, aut temporale esse potest. Perpetuum est quod provenit à natura ex complexione, vel ex aliquo accidenti, ut putà, morbo, aut maleficio, ita tamen ut absque diuino miraculo aut evidenti vitæ periculo non possit remedio aliquo humano reparari. Temporale est quod arte humana sine vitæ periculo potest removeri, & sic impedimenta hæc distinguit Pontifex in cap. *fraternitatis, vers. quamvis, infr. hoc tit.* quem ad id latius notandum esse dicunt Abb. & Præpos. lib. 7. Navar. in *mar. c. 22. n. 59*. Soc. in *4. dist. 34. quest. unie. art. 2. vers. nihilominus*. Rursus impedimentum perpetuum impotentia, aut esse potest respectu omnium propter esse frigiditas, similisve causa ad omnes æqualis aut potest esse respectu vnius tantum, propter contingit plurimque in maleficiis, & aliis multis similibus causis, quas Doctores prædictis locis asserunt, & idem per contrarium dicendum est de impotentia temporali. In hoc impedimento, aut potest considerari potentia ad copulam, aut ad actum seu executionem ipsius potentia quatenus impedit. Potentia pertinet ad executionem Matrimonij, & per Pontifices, Iureconsultos, Doctores omnes inter impedimenta ex rei natura dirimentia refertur, quatenus verò impedit actum ad validitatem Matrimonij nihil facit eo quod actus copule non est de essentia Matrimonij. Ratio est, quia obligatio, & potestas ad copulam essentialiter pertinet ad Matrimonij, & consensus vel munda illa obligatio, quæ efficitur ad individuum vitæ consuetudinem virtualiter, & implicite continet obligationem, & potestatem

De Frigidis, & Maleficiatis, &c. Tit. XV. 557

ad copulam S. Thom. 3. q. 48. art. 1. actus vero copulae ad primam & essentialiam perfectionem Matrimonij, seu ad secundam accidentalem.

- 7 Et quibus etiam colligitur perpetuam impotentiam ad copulam siue ex natura, siue ex accidenti proveniat, siue sit respectu omnium, siue vnus, tantum iure naturali impedire Matrimonium, itavt contractum non valeat, de quo latè dixi ad cap. 1. 33. quest. 1.

S V M M A R I V M.

- 1 Compendium huius text. refertur.
- 2 Conciliatio huius text. & c. laudabilem, infr. hoc tit. ubi tractetur, ostenditur.
- 3 Mulier, quae tempore Matrimonij virgo erat, & statim proclamat viri impotentiam, audienda est, quamvis ipse vir impotentiam neget.
- 4 Matrimonium iam contractum dissolvitur propter impotentiam coeundi.
- 5 Vxor viro parere debet.
- 6 Accusatio illius redditur suspecta quando multum stetit ad accusandum.
- 7 Dolus praesumitur ex tarditate.
- 8 Mulier quando facit impedimentum, & vir negat, & Matrimonij initio nihil illa proclamavit, non est audienda aduersus Matrimonium.
- 9 Maleficij ratione separatio Matrimonio conceditur virique coniugij licentia ad aliud transseundum, & coinitio non est prius restaurandum.
- 10 Vicarius Episcopi de causis Matrimonialibus cognoscere potest.

C A P. Accepisti I.

Maritus si transacto aliquo tempore dicat se esse frigidum ad copulam, itavt non possit, cum vxore, nec cum alia coire, & si vxor idem affirmat, & probari potest per verum iudicium, separari debent; sed si deinde vir aliam ducit, est peritius, & cogendus redire ad primam facta poenitentia. Item si vxor post annum, aut ad sex menses dicat, maritum non posse coire, & maritus negat, creditur marito, quia vxor se ro reclamavit, si vero post mensem, vel duos reclamavit, si hoc potest probari per verum iudicium separabitur, & mulier nubat cui vult. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Praepos. Alex. de Neno, Canis. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 88. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 590. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. desumitur ex Burchard. lib. 19. Decret. c. 5. tit. de diffidio coniugij, vers. accepisti, & refertur ab Anton. August. collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 16. c. 1.

2 Circa intellectum huius text. quatenus probat vito post mensem, aut trimestre, aut annum ab inito Matrimonio fatenti propriam frigiditatem, vxoreque eandem affirmante, si ea per verum iudicium probari valeat, statim dissolui posse Matrimonium, & conciliationem alterius in cap. laudabilem, infra hoc tit. requisitis esse expectandum triennium ubi clarè non constet de frigiditate, agam commodius ad dictum cap. laudabilem.

3 Si autem statim in ipsa novitate, &c.] Notatur ad hoc, quod mulier, quae tempore Matrimonij virgo erat, & statim proclamat viri impotentiam, nempe post mensem, aut bimestre, audienda est, quamvis vir impotentiam neget, & si ea probatur per rectum iudicium, dissolvitur Matrimonium. Ita Sanchez de Barbof. Collect. Tom. 11.

Matrimonio, lib. 7. disp. 109. num. 16. cum seqq. ubi n. 18. refert hoc non procedere quando mulier initio Matrimonij proclamans erat tempore contractus corrupta, quia tunc audienda non est, licet intra octo dies proclamet, nisi vir convincatur impotens per aspectum.

Separari potestis.] Notatur ad hoc, quod propter impotentiam coeundi Matrimonium iam contractum dissolvitur, vt per Farinac. in praxi criminali, part. 5. quest. 143. num. 6. Bonac. de Matrim. quest. 3. punct. 13. num. 12.

Eo quod caput es mulieris.] Notatur ad hoc, quod vxor viro parere debet, vt per Tiraquel. l. 1. communi. gloss. 1. part. 1. num. 21. ubi etiam refert ideo prohibitum esse ne mulieres comam amputarent vt Mariti quicquam in eis inuenirent unde possent vxores trahere, & ligare, Couarr. de sponsalibus, part. 2. c. 7. num. 4. D. Barbosa in l. maritum, num. 53. ff. solut. Matrim.

Quia si proclamare valuit, cur tandem tacuit?] Hinc nota quod si accusator multum stetit ad accusandum, tunc eius accusatio redditur suspecta, vt per Hippol. conf. 82. n. 47. & conf. 111. n. 8. & 9. & conf. 117. num. 45. Flores ad Gamam decis. 143. Nam ex tarditate dolus praesumitur, vt per hunc text. dicit Farin. in praxi crimin. p. 1. q. 46. n. 103.

Ille autem si prior, &c.] Notatur ad hoc, quod quando mulier facit impedimentum, & vir negat, nec illa Matrimonij initio proclamavit, minimè audienda est proclamans aduersus Matrimonium, sed eius petitio reiicienda est, ac fides habenda viro fatenti se consummasse Matrimonium, vt per Sanchez. disp. 109. n. 2. cum seqq. Basil. Pont. de impedimentis Matrimonij, c. 22. §. 6. vers. verum. Sed haec resolutio difficultatem patitur, in eoque versatur quod in hoc impedimento sapè constitutum est post annum & post tres, aut octo Matrimonium dirimi posse, iuxta c. ult. hoc tit. quinimo coguntur coniuges per triennium cohabitare, & facultatem reclamandi vsque ad triennium concedit Imp. in Auth. sed hodie, C. de repud. Quare gloss. in praesenti verbo tacuit, inquit hunc text. non habere iuris auctoritatem, quia non est aliquis Pontificis, aut approbati Auctoris, vt constat ex superscriptione, sed communiter reprobat glof. quia cum iam redactum sit in volumine Decretal. ex approbatione Gregor. X I. auctoritatem legis accepit, l. 1. §. cumque, C. de veteri iure enucl. Vnde aliter difficultatem soluit Innoc. aliter Host. & DD. antiqui, Butr. vero Card. & Anchar. vix aperiant quid sentiant, octo interpretationes refert Praepos. in praesenti. Sed videntur mihi DD. in eo frequentius conveniri, vt mulier etiam post duos menses quocumque tempore, textus vero in praesenti, procedat quando mulier poterat statim impedimentum probare, quia tunc reclamare debet intra duos menses. Verum interpretatio haec, & omnes aliae, quae à Doctoribus afferuntur, & recensentur nonissimè à Basilio Pontio in tractat. de Sacramento Matrimonij, lib. 7. c. 66. n. 10. verbis text. parum conveniunt, & ratione minimè nituntur.

Quare dicendum est difficultatem huiusmodi ex forma text. esse apertissimam, colligitur enim ex toto hoc titulo quale debeat esse huius impedimenti iudicium, & ait hic text. quod si vterque impotentiam iureiurando affirmant, etiam si antea nullus reclamaverit, semper audiuntur, vt colligitur ex hoc text. in princ. ibi, per annum, iunctis illis verbis, ibi, si illa, quae vxor tua esse dicitur eadem affirmet, quasi velit utriusque coniugis affirmationem esse necessariam vt post annum audiantur. Sin autem alter accuset impedimentum, alter vero neget, si is, qui duortium petit propter impotentiam

A A a 3 alcerius;

alterius, non reclamaverit intra duos menses, non erit postea audiendus altero negante, quoniam lex vehementer praesumit contra eum, qui tacuit, aut noluit amplius audiri, estque haec praesumptio iuris & de iure, ut DD. appellant. Sapienter enim lex constituit, ut potius in hoc consortio impediti maneant, quam contra vehementem praesumptionem incertas probationes admittere, quales in hac materia esse solent cum gravissimo periculo, & hoc est quod probat hic text. & confirmatur ex eodem text. in princip. ibi, & nunc primum dixisti, &c. ubi innuit quod si mulier eo casu negaret mariti impotentiam, non esset ille audiendus, qui tanto tempore tacuit. Facta autem protestatione ab eo, qui petit divortium intra breve tempus, tunc si statim potest legitime impedimentum probari, expectabitur triennium, de quo in cap. laudabilem, cum seqq. infra hoc tit. itaque cum uterque impedimentum affirmant, etsi non reclamant, quocumque tempore audiuntur, si verò alter negat, nisi is, qui affirmat intra duos menses reclamet, non auditur propter praesumptionem iuris, quae ex illis duobus colligitur, scilicet ex taciturnitate affirmantis, & negatione alterius, confirmatur hic intellectus, ex d. c. laudabilem, ibi, ambo fatentur, & ex d. c. ult. in fin. ibi, ipsi cum septima manu, &c. quibus probatur esse necessarium ut uterque impedimentum iniret ut post triennium audiantur. Nec ad haec iura displicet concordia, quam nunc tradit Basil. Pont. d. tract. de Sacram. Matrim. lib. 7. c. 66. n. 11. ubi in haec verba. Verum ego existimo in primis text. istum non loqui de causis evidenter probantibus impotentiam, Idque manifestè deducitur. Nam cum adsint ea signa siue ab initio proclamet, siue non, auditur, neque enim tunc licet villo pacto cohabitatio, ut diximus. Loquitur ergo text. in eo casu quando signa sunt verisimilia tantum, vultque ut si proclamaverit mulier siue virgo, siue corrupta, intra duos menses à die intentatae copulae computandos, etiam si vir renuat, & alias sint sufficientes probationes ad rectum iudicium separatur, non expectato triennio. Nam etiam in dicto c. laudabilem, hoc rit. decernitur ut si aut ea probari, aut deprehendi impotentia possit, non expectatur triennium, quod in defectum aliarum probationum decernitur à iure. Quare ex hac parte non pugnant hi textus. At si fecmina non proclamat, nisi post annum, aut dimidium, & vir affirmet se esse potentem, & illam cognovisse, siue ea corrupta, siue virgo ad eius potestatem devenierit, siue etiam se virginem ostentare velit, non audiendam. Quid ergo tunc fieri debet? id sanè non explicatur in hoc text. At explicatum est in d. cap. laudabilem, ut decernatur scilicet experientiae triennium muliere negante, & viro asserente, ut inde sufficiens desumatur probatio. Praesumit enim ius in hoc text. malitiam vxoris, quae eo tempore tacuit, atque ideo merito ab eo tempore decernendū à iudice experimentato triennij tempus. Nisi fortè postea utrobique consentientes, & sufficientibus aliis adhibitis probationibus iuxta dicta, separationem postulent, tunc enim non erit necessarium triennium expectare, sed standum decisioni d. c. laudabilem, quae de eo casu agit. In poenam itaque taciturnitatis potior habetur ratio iuramenti viri, & ab eo tempore decernitur triennium, sicut constitutum postea per d. c. laudabilem. Haec Basil. Pont.

In gloss. Separare. Notatur ad hoc, quod separato Matrimonio ratione maleficii conceditur utrique coniungi licentia ad aliud transeundi, l. 5. c. ult. in fin. tit. 8. p. 4. Petr. de Ledesma de Matrim. q. 58. art. 2. paulo ante primum dubium, Vega tom. 2. summ. cap. 24. casu 109. Henric. in sum. lib. 12. c. 9. n. 2. Sanch. d. lib. 7. disp. 99. num. 23.

In gloss. Atissim. Notatur ad hoc, quod Vicarius Episcopi de causis Matrimonialibus cognoscere potest: ita Sbroz. de officio Vicarij, lib. 2. q. 44. in fin. Sanchez de Matrim. lib. 3. disp. 29. n. 17. & alij citati per me de offic. & potest. Episcop. p. 3. alleg...

SVM MARIVM.

- 1 Impotens ad copulam est impotens ad contrahendum Matrimonium, siue sit impedimentum aetatis, siue naturae.
- 2 Impotentia coeundi dirimit Matrimonium.
- 3 Potentia generandi in dubio praesumitur, & qui allegat contrarium debet probare.
- 4 Eunuchi, qui sana & integra habent virilia, si altero carent testiculo, apti sunt ad Matrimonium.
- 5 Hermaphroditus quando & quo sexu Matrimonium contrahere possit, ostenditur.
- 6 Senes decrepiti an sint apti ad contrahendum Matrimonium, ostenditur.
- 7 Generandi potentia secundum iuris praesumptionem terminatur in homine in anno 60.
- 8 Generandi terminus ultimus in feminis est annus 50.

CAP. Quod sedem. II.

Alexand. III.

Sicut puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus coniugio, sic qui sunt impotentes non sunt reputandi apti ad Matrimonium. Colligitur ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Boet. Anch. Panorm. Praepos. Cened. collect. 83. Alex. de Nevo. Canil. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. tit. 1. par. 51. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 590. remissus Ximen. in concord. p. 1. refertur ab Ant. Angust. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 16. c. 3. & est post Concil. Lateran. sub Alex. II. l. p. 50. c. 28.

Probat hic text. impotentiam coeundi dirimere Matrimonium, quod DD. infra citandi extendunt, ut etiam iure naturae impotentia dirimat Matrimonium, ex ea scilicet ratione, quia ad valorem matrimonij requiritur ut coniuges vna caro fieri possint (duo enim dicuntur in carne vna) sed cum impotentia perpetua non possunt fieri vna caro; ergo non est validum Matrimonium cum impotentia perpetua, ita Petr. de Leshima de Matrim. q. 58. art. 1. dub. 7. circa solutionem ad septimum principale, concl. 1. Valent. p. 4. disp. 10. q. 5. punct. 3. tit. de impot. vers. constat autem, Spin. in speculo regiam. gl. 1. 5. princ. n. 96. Aloys. Ricc. in collect. decis. p. 2. collect. 284. Viu. Neapol. decis. 272. Gutier. can. lib. 1. c. 16. n. 12. Nanan. conf. 39. n. 1. sub tit. de spons. & conf. 3. n. 5. & 10. sub hoc tit. in antiq. D. Barboz. in l. 1. ff. solut. Matrim. p. 1. n. 90. & seqq. Henric. in sum. lib. 12. c. 7. n. 5. Basil. Pont. de impedim. Matrim. c. 32. §. 2. Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 98. Gutier. eod. tract. c. 112. a princ. Bonac. eod. tract. q. 3. punct. 1. 3. n. 12. Aegid. de Sacram. & conf. rom. 1. disp. 31. dub. 7. n. 77. Valer. Reginald. in praxi furi perualib. 31. n. 99. Et in dubio potentia generandi praesumitur, qui allegat contrarium debet probare, ex Sord. dec. 8. n. 5. Triuil. Venetia decis. 29. quem refert Aloys. Ricc. d. collect. 284. in fine.

Sic qui impotentes sunt. Eunuchi qui sana & integra habent virilia, si altero carent testiculo apti sunt ad Matrimonium, quia verum semen, idoneumque generationi emittunt, testiculus enim ille potest minime rium generationi necessarium exercere: ita Petr. Greg. Synagm. iuris, lib. 7. c. 20. n. 18. Sanch. d. lib. 7. disp. 99. num. 23.

De Frigidis, & Maleficiatis, &c. Tit. XV. 559

Si tamen utroque testiculo orbati sint, Matrimonij sunt incapaces, quia verum semen emittere non possunt, ut declaravit Sixtus V. in quodam Motu proprio incip. *Venerabilis frater*, de anno 1587. quem referunt Petr. de Ledesma d. quest. 58. art. 1. dub. 3. circa solutionem ad 3. principale, Gregor. l. 6. verbo *castrado*, tit. 2. part. 4. Gutier. d. cap. 16. sub num. 17. Stephan. Quarant. in summ. Bullar. verbo *Matrimonij impedimenta*, in fin. & resoluunt Franc. Marc. Delphin. decis. 677. num. 6. Fr. Emman. in summ. tom. 1. cap. 235. concl. 2. num. 2. Vivald. in candel. p. 1. tit. de Matrim. num. 237. Henriq. d. lib. 1. c. 10. num. ult. & lib. 12. c. 8. num. 1. Zerol. in praxi Episcop. part. 2. verbo *Matrimonium*, Azor. in instit. moral. part. 1. lib. 2. c. 9. in fine, Sanch. d. disp. 92. num. 17. cum seqq. Gutier. d. cap. 112. num. 11.

5 Hermaphroditus, in quo prævalet unus sexus, innatè contrahit Matrimonium iuxta sexum inferiorem, in illo verò casu in quo sexus est æqualis, & neuter prævalet, potest hermaphroditus eligere quem sexum ipse voluerit, & secundum illum contrahere Matrimonium; vide Henriq. in summ. lib. 14. cap. 8. num. 6. Vgolin. de irregular. cap. 48. §. 1. num. 3. Sanch. d. lib. 7. disp. 106. Agid. d. disp. 31. dub. 7. num. 89. Gutier. de Matrim. c. 119. Bonac. d. punct. 13. num. 16. & 27. quo postea non potest abuti, & utroque incumbi, & prosterni, sed vno electo in eo permanere debet, ut monet Torreblanc. lib. 2. de Magia, c. 17. n. 3. sexus enim mutari ita ut ex fœminis mares fiant ad eod. literarum monumentis est proditum, ut illud negare proflus sit insanire, vide Plin. lib. 7. cap. 4. Pontan. lib. 10. de rebus Calest. vide de vxore pilatoris post quartum decimum annum de muliere in virum transacta, Marcel. Donat. lib. 6. histor. mirab. cap. 2. Alan. Cop. dial. 1. c. 3. Marul. lib. 1. num. 1. c. 5. qui attestatur mulierem, quæ prius filium peperit, postea virilem sexum adeptam fuisse, Amar. Lulit cent. 7. curs. 19. vbi de Maria Pacheca apud Lusitanos versa in marem, Petr. Peramato tract. 2. de regin. pregn. c. 8. fol. 117. vbi de alia Cordubæ, & alia Marii Monacha S. Dominici, Mich. Montan. lib. 1. experim. c. 21. vbi de alia, quæ cum violentius saltasset, virilia cruerunt; & quamvis aliquando ex maribus fœminas converti nonnulli affirmant, frequentius tamen est ex fœminis fieri mares, tum quia natura ad perfectiora semper aspirat, tum quia facilius est virilia erumpi, quam retrocedi, & abscondi, Gell. lib. 6. not. Atric. c. 4. Hippocr. lib. 6. epidemiar. c. 8. Neuzan. in sylva nupt. verbo *est nubendum*, num. 34. Ioan. Schenckio in observ. medic. tom. 2. lib. 4. tit. de genital. observ. 5.

6 Senes ad eod. decrepiti, & exhausti, ut omnino impotentes sint ad copulam habendam, nec iudicio medicorum iuvati arte possunt, incapaces sunt Matrimonij, vide tamen Gaët. in repet. cap. ad limina 30. quest. 1. §. 4. q. 220. n. 521. Couar. de spons. p. 2. c. 8. §. 2. n. 10. vers. 9. Gregor. l. 1. in fine, tit. 8. p. 4. Vivald. d. tit. de Matrim. n. 238. Petr. de Ledesma d. q. 58. art. 1. dub. 4. circa solutionem ad quartum in fin. Matienz. in rub. tit. 1. gloss. 1. n. 193. lib. 5. nona recap. Pined. in vita D. Ioan. Baptiste, lib. 1. art. 1. c. 6. pag. 85. D. Barbof. in l. 1. ff. solut. matrim. p. 1. n. 94. Navar. conf. 39. num. 15. & 18. sub tit. de spons. in antiq. & conf. 4. num. 15. & 18. sub tit. de sponsat. impub. in nouis, Henriq. lib. 12. c. 7. num. 3. in commento lit. X. Sanch. d. disp. 92. n. 20. cum seqq. Gutier. d. c. 112. n. 12. cum seqq. Bonacin. d. punct. 13. num. 18. plures ex antiquioribus refert Cened. ad Decretal. collect. 38. num. 1.

7 Curiosè Sord. decis. 83. num. 9. dicit quod generandi potentia secundum iuris præsumptionem terminatur in homine in anno sexagesimo, & num. 19. quod filius

præsumitur adulteri quando maritus est adeo senex vel infirmus: attento enim naturali generandi statu sexagesimus annus est iam communiter viris terminus generandi, etsi contrarium contingat, accidenti potius, quam naturæ tribuendum est, gloss. verbo *sexagenaria*, in l. si paterfamilias, ult. ff. de adoptio. Menoc. de arbit. casu 89. n. 58. & de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 49. n. 29. Mascard. de probat. concl. 1152. n. 6. Sanch. d. lib. 7. disp. 32. n. 16. propè finem. Senes tamen octogennarios & nonagenarios eo quod luxuriæ minus dediti essent, genuisse tradit Matth. de Gradi in comment. Rasis ad Alman. lib. 9. c. 29. & in centesimo anno Sabonarol. tract. 6. c. 21. rubr. 23. Ioan. Schenckius tom. 2. observ. Medic. lib. 4. observ. 124. quia ex anticipato & assiduo coitu homines citius senescunt ac moriuntur, coitus enim est morbus comitialis, quo brevi totius corporis compago dissolvitur ac extinguitur, ut docet Hippocrat. ex quo autem Phœnicem quingentorum annorum vita perdurasse, quia nunquam coivit, scribunt Herodot. lib. 2. c. 5. Mela lib. 3. c. 9.

In fœminis vltimus gignendi terminus est annus 84. quinquagesimus, ita ut mirabile, & rarum in hac ætate gignere appellari text. in l. si maior, 12. C. de legitimis hered. vide Tirac. l. 8. conubialis, gloss. 1. p. 6. n. 22. Vezin. tom. 2. commun. opin. lib. 8. tit. 30. de adopt. num. 6. Menoch. de præsumpt. lib. 5. præf. 2. num. 4. cum seqq. & lib. 6. præf. 42. n. 29. & præf. 53. n. 17. Cald. Pereira de potestate eligendi, c. 4. n. 6. Sanch. d. disp. 32. n. 16. in fin. Pineda d. c. 6.

An separato Matrimonio ob impotentiam copula sint restituenda localia? affirm. Canalc. decis. 18. quem refert Aloyf. Ricc. d. collect. 284.

S V M M A R I V M.

- 1 Matrimonium impedit naturale impedimentum ad coitum irreparabile arte medicorum.
- 2 Impotentia perpetua superveniens Matrimonio non consummato illud non dirimit.
- 3 Fœmina maleficio ita potest arctari ut à viro cognoscere nequeat.

C A P. Literis. III.

SI vir contrahit cum muliere, & mulier est impedita, v. g. arctata, & omnino inhabilis ex infirmitate, ita ut arte medicorum adiuvari non possit viro datur licentia ducendi aliam. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Nevo, Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 92. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 591. remissimè Ximen. in concord. p. 1. refertur ab Ant. August. collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 9. c. 1.

Tam gravem infirmitatem contraxit, &c. Ergo impotentia perpetua superveniens Matrimonio nondum consummato illud dirimit, ut per Gratian. in summ. ad fin. 33. quest. 1. Alberic. in suo dictionar. lit. I. verbo *impedimentum* 15. Iacob. Sprenger. in malleo malefic. p. 1. q. 8. ad fin. Alex. Carrer. de sponsal. lib. 5. c. 18. Ceterum verissima sententia est Matrimonium ratum non dirimi per quancunque impotentiam supervenientem, ut docent Gregor. l. 4. verbo *non se desatze*, tit. 8. p. 4. Vivald. in candel. p. 1. de Sacram. tit. de Matrim. num. 206. Gaët. in repet. cap. ad limina 30. quest. 1. §. 4. quest. 18. num. 329. & quest. 234. num. 537. Petr. de Ledesma de Matrim. quest. 58. art. 1. in dubio circa solutionem ad sextum, Tolet. in instruct. Sacerd. lib. 7. c. 12.

n. 4. Matien. in rubr. tit. 1. gl. 1. m. 1. 1. 2. lib. 5. noua re-
cop. Henric. in sum. lib. 1. c. 1. 6. n. 7. & lib. 1. 2. c. 8. m. 3.
Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 10. 2. m. 3. vbi n. 4. in fin.
respondet cum gloss. hic verbo contraxit, text. in presenti
loqui quando impotentia praecessit Matrimonium, vt
constat ex illis verbis, si vitium illud mulier à natura
contraxit.

3 Nec ope medicorum poterit adiunari.] Notatur ad
hoc quod femina maleficio ita potest arctari, vt à
viro cognosci nequeat, potest enim à demone ex mul-
tis causis tam in ossibus, quàm in carnositate compri-
mi, vt per Torreblanc. lib. 2. de Magia, c. 4. 2. n. 20. cum
segg. & tunc maleficium huiusmodi ope medicorum
adiunari nequit, Griland. de sortileg. q. 2. n. 2. & 3. Co-
dronch. lib. 3. de morbis venef. c. 1. 1. 2. & 13. Casalpini.
de inuestig. demon. c. 2. 2. cum segg. vnde altero maleficio
esse tollendum, quasi licitum sit maleficium ad bonum
finem, existimauerunt Codron. lib. 4. de morbis venef.
c. 9. Griland. q. 2. n. 3. & 4. Petr. Aro. lib. 8. rerum indic.
tit. 7. c. 6. Binsfeld. in confess. malefic. p. 1. dub. 1. & id li-
cere tantum vi, & verberibus extorquere à maleficis,
non autem precariò, putauit Remig. lib. 2. demonolat.
c. 3. & denuum Petr. Aureol. in 2. sentent. dist. 3. 4. q. 2. &
Nider. in fornicar. c. 3. ad fin. voluerunt licere à malefi-
cio parato petere vt maleficium maleficio tollat. Ve-
rùm omnes praedicti Doctores à veritate aberrant, quia
maleficia nec ad bonum finem possunt esse licita, cum
in eis omnibus pactum interueniat Maiol. tom. 1. canicul.
colloq. 3. Codronch. d. lib. 4. c. 2. Sanch. in praecepta Deca-
logi, tom. 1. lib. 2. c. 4. 2. maleficius enim nullo modo po-
test induci, vt per aliquem modum licitum tollat ma-
leficius, Castro. de heret. lib. 1. cap. 1. Spreng. in mall. p. 3.
q. 16. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 96. n. 7. & 19. & ma-
nifestum est non minus peccare qui orat quàm qui
cogit inuitum, Castro d. lib. 1. c. 15. Abulen. ad c. 19.
Matth. q. 90.

q. 1. 8. 4. q. 228. n. 531. Valent. 4. p. dist. 1. c. 9. 5. vbi de im-
potentia, vers. ex quo fundamento. Nauar. in man. c. 2. 1.
n. 60. & conf. 3. n. 3. sub hoc tit. in nouis, Tolet. lib. 7. sum.
c. 1. 2. n. vlt. Fr. Emman. in sum. tom. 1. c. 2. 3. n. 1. Henric.
in sum. lib. 1. c. 1. c. 10. in commento propè fin. & lib. 1. 2. c. 8.
n. 1. Matien. in rubr. tit. 1. gl. 1. n. 196. lib. 5. noua re-
cop. D. Barbolan. l. 1. ff. solut. Matrim. p. 1. m. 92. Sanch. de
Matrim. lib. 7. disp. 97. n. 2. Basil. Pont. de imped. Matrim.
c. 2. 5. in princ. plures ex antiquioribus refert Cene-
ad Decret. collect. 38. n. 2.

Vi quas tanquam uxores habere non possunt, habent
vt sorores.] Phrasia haec Pontificum multos refellit
cum existimauerint significare Matrimonia rescindi
tantumque relinquere coniunctionem aliquam, & co-
habitationem civilem. Ceterum ignorantia antiqui-
tatis lapsi sunt; hac enim formula tantum significatur
coninges illos non daturos operam eis actibus, quos li-
citos efficit maritale cōsortium inter eos, qui obedi-
muni potentes sunt, sed casti victuros, ac si cum sorore
verlatentur, manente tamen vinculo coniugij. Id in
primis satis liquidò constat ex text. in c. requisij 33.
q. 1. quod ex Epistola Gregorij ad Episcopos. Rancum refert
scripta desumptum est cum dicat: si nolite eam habere
quasi sororem, retinaculum coniugij rescindendum
esse. Ergo vt sororem habere non est sublato Matrimo-
nij vinculo in eadem domo simul habitare, & cuius
vinere, aliàs non esset rescindendum vllum retinacu-
lum coniugij. Sed & huius phrasia sensum esse quem
diximus, confirmatur amplius ex Hieronymi Epistola
ad Rusticum, qua dicit, narrauit mihi vxor quondam
tua tunc soror atque conserua, quòd iuxta praeceptum
Apostoli abstineritis vos ex consensu ab opere ma-
tiorum, vt vacaretis orationi, &c. pluresque aliam
d. 5. vers. sed fecerit. Vide quæ latè dixi ad c. 33. q. 1.

SYMMARIVM.

- 1 Contrahens scienter cum impotenti ad copulam, ab ea non separatur.
- 2 Impotentia perpetua vtrique coniugi nota dirimit Matrimonium.
- 3 Declarantur verba text. ibi, vt quas tanquam, &c.

CAP. Consultationi. IV.

Luc. III.

- 1 Cum scienter contrahente cum arctata, Ecclesia ita solet indicare, vt si non possit eam habere vt uxorem, habeat vt sororem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 92. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 591. remissiuè Ximen. in concord. p. 2. refertur ab Ant. August. collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 9. c. 2.
- 2 Quod licet incredibile videatur, &c.] Notatur ad hoc, quòd impotentia perpetua vtrique coniugi nota dirimit Matrimonium: nam text. in presenti, loquitur manifestè de contrahente scienter cum arctata, vt ait hic Innocent. num. unic. & constat ex contextu, quare per hunc text. ita tenent hic Butr. n. 2. Panorm. num. 2. Alexand. de Neuo num. 2. & 3. Præposit. n. 1. opposit. 2. Gregor. l. 1. verbo marito, tit. 9. part. 4. Petrus de Ledesma de Matrim. quest. 59. art. 1. in diffie. princ. Vega tom. 1. sum. c. 34. casu 11. 3. Gaëta in repet. c. ad limina 30.

SYMMARIVM.

- 1 Impotentia coeundi vbi statim probari non potest, alitur triennium ad experiendum, & si coniges eam septima manu propinquorum iurant, quòd dederunt operam carnali copula, & non potuerunt coniugio statim separari debent.
- 2 Conciliantur text. in presenti, & c. i. sup. hoc tit.
- 3 Impotentia illa censetur perpetua, qua nulla arte humana absque corporali periculo remoueri potest.
- 4 Matrimonium initum cum ita impotenti, aut ita vt tali defectui absque miraculo subueniri non possit, est tanquam irritum dissolendum.
- 5 Miraculose fieri dicitur id quòd sit modo extradiuinaro, & consueto.
- 6 Matrimonium ratione frigidiutis viri dissolutum instaurandum est si postea contingat frigidum illud aliud Matrimonium contraxisse, & consummasse.
- 7 Impotentes si immaniantur ad copulam qui pueri Matrimonium contraxerunt, expellendum est usque ad plenam pubertatem.
- 8 Triennium de quo in hoc text. quando incipiat, & non debeat esse continuum ostenditur.
- 10 Quare desideretur in presenti vt iuret septima manu propinquorum, &c. ostenditur.
- 11 Copula coniugalit, cuius impotentia impedit Matrimonij validitatem, debet esse cum emissione seminis intra vas.
- 12 Iuramenti ad essentiam non requiritur contractus aliquis rei sacra.

Frigiditas naturalis, si statim probari non potest, datur triennium ad expectandum, & postea si non sint simul cohabitare, & mulier per istud iudicium probat virum non posse coire cum ea, alium accipere poterit: si autem vir aliam acceperit, separentur. Si vero ambo fatentur quoddam nunquam inuicem cognoverunt, & cum legitima manu propinquorum, vel si deessent, vicinorum bona fame: tactis Evangelis id iurent, tunc mulier poterit secundum maritum accipere, vir autem si aliam duxerit, facta poenitentia reuertatur ad primam, & sunt perituri. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. And. Host. Butr. Anchar. Panorm. Praepos. Alex. de Nemo. Canis. Cuiac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 93. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 591. remissus Ximen. in comend. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 9. c. 3.

Probat hic text. ubi clarè non constat de frigiditate, expectandum esse triennium expectantiae, in quo contradicere videtur decisioni text. in cap. sub hoc tit. statim in princ. decidenti viro post mensem, aut trimestre, aut annum ab initio Matrimonio fatenti propriam frigiditatem, vixorèque eandem affirmante, si ea per verum iudicium probari valeat, dissolui posse Matrimonium, illa est communis ad hoc text. conciliatio, & in hac materia vera resolutio, quod scilicet text. in praesenti cohabitationem triennalem requirens, sit intelligendus ubi frigiditas, & impotentia per alia signa vigentia videri, aut probari non potest. At verò d. c. 1. procedit quando impedimentum frigiditatis est naturale, & visibile ut sensu oculorum percipi possit à medicis, ut si membrum virile sit scitum, vel aridum, aut quid simile, & tunc statim sit separatio Matrimonij, non expectata habitatio per triennium, & pro clariori praedictorum declaratione Domini de Rota decis. 69 s. n. 1. apud Farin. p. 1. recent. confirmant impedimenta naturalia posse considerari in triplici differentia, ut scilicet quaedam necessaria, & euidenter concludant impotentiam, alia verò similiter, alia dubie & praesumptive: & ita quando impotentia coeundi est euidentis & necessaria, deueniendum est ad separationem absque alia cohabitatione triennali, & absque alio iuramento: si verò est verosimilis, sufficit iuramentum coniugum super impossibilitate coeundi, & septima propinquorum manus, &c. si verò est dubia, & praesumptiva, tunc requiritur cohabitatio triennalis; qui verò ad satisfactionem scire voluerit quid de hac materia censeant Doctores, consulat Malcand. de probat. concl. 311. num. 3. & 4. & concl. 316. num. 5. cum seqq. & concl. 888. Nauar. conf. 1. sub hoc tit. in antiq. Seraphin. decis. 688. n. 2. & 4. Marc. Anton. Genuen. in praxi Archiepisc. Neapol. c. 85. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 1. c. 8. Gutier. cod. tract. cap. 121. Farin. p. 4. decis. 75. & nouiss. Rota p. 4. diuers. decis. 284. & 286. vbi n. 5. & 6. habetur quod quando vitium frigiditatis, & impotentiae non est visibile, ita ut sensu oculorum percipi possit, & negatur per alterum ex coniugibus impotentia, tunc dispositio huius text. est de solemnitate probatoria, eamque obtemperari est necesse, cum fieri possit ut tale impedimentum non sit naturale, sed temporale proniens ex aliquo maleficio, & sperari possit quod acta poenitentia Deus miseretur coniugum tale impedimentum si sublatus. Et breuiter ex praedictorum tenore dicendum est, quod si statim impedimentum

per probationes concludentes, prout est aspectus, possit probari, non oportebit expectare triennium, & ita procedit text. in d. cap. 1. in princ. & colligitur ex illis verbis, ibi, per verum iudicium; si autem impotentia non possit statim probari, quia talis est, quae non potest per aspectum ostendi, tunc expectanda est triennalis cohabitatio, & alia adhibenda sunt, de quibus in hoc text. Pro quo intellectu facit, quia impotentia perpetua ex sententia Abb. h. n. 5. tribus modis probari potest, qui ad duos redeuntur, scilicet iuris, & concludentibus probationibus, & coniecturis, seu praesumptionibus. Concludens probatio est, quae per aspectum deprehenditur, coniecturalis verò, seu praesumptiva est, quae ex usu, seu cohabitatione adiunctis aliis indiciis colligitur, priori casu Matrimonium statim separari debet, iuxta d. c. 1. in princ. posteriori verò expectabitur triennium, quia illa expectatio triennalis potissima pars est illius probationis praesumptivae, & ita procedit text. in praesenti, quod planè colligitur ex illius verbis ibi, si frigiditas prius probari non potest, scilicet per verum iudicium, de quo agit text. in d. cap. 1. tunc cohabitabunt per triennium, & veriusque iuramento cum septima propinquorum manu impotentia perpetua indicabitur, & hoc casu procedit cap. ult. infr. hoc tit. ibi, per continuum triennium, scilicet quando talis est impotentia, quae prius probari non potest, ut communiter DD. declarant.

Quod impedimentum illud non erat perpetuum, &c.] Notatur ad hoc, quod ea impotentia censetur perpetua, quae nulla arte humana absque corporali periculo remoueri potest, docent Paul. Comit. respons. moral. lib. 1. q. 18. vers. secunda, Henric. lib. 12. c. 7. n. 5. & 8. Aegid. de Sacram. & cens. tom. 2. disp. 31. dub. 7. num. 85. Bonacin. de Matrim. quaest. 3. punct. 13. num. 1. vbi num. 2. resoluit illam etiam dici impotentiam perpetuam, quae non potest auferri absque arte magica, vel sine peccato, & num. 3. illam esse asserit impotentiam perpetuam, quae solo miraculo potest auferri, latè Sanch. d. lib. 7. disp. 93. n. 7. vbi n. 8. resoluit Matrimonium initum cum ita impotenti viro, aut cum muliere sic arcta, ut illi defectui absque miraculo subueniri non possit, esse tanquam irritum dissolucendum, quamvis ante dissolutionem iam per miraculum cessauerit impotentia illa. Dicitur autem per miraculum fieri id quod fit modo extraordinario, & infueto, & hoc diligenter aduertendum est propter maleficium, quod licet auferri non possit nisi per orationes, non tamen dicitur auferri per miraculum, cum auferatur modo consueto: sicut etiam remissio peccatorum, quae obtinetur per Sacramenta, non dicitur effici miraculosa, cum efficiatur modo consueto, quamvis fiat virtute supernaturali, ita Aegid. d. n. 85. Bonacin. d. punct. 13. num. 4. Gutier. d. c. 112. n. 22. & alij per eos citati.

Verum si ille aliam duxerit, &c.] Notatur ad hoc, quod dissolutum Matrimonium ratione frigiditatis viri instantandum est si postea contingat frigidum illud ad alias nuptias transire, quod intelligendum est si constet posterius Matrimonium consummatum esse, ut per Sanch. d. lib. 7. disp. 99. n. 3. cum seqq. vbi n. 7. resoluit quod ut restauretur prius frigidum Matrimonium tanquam validum, non sufficit, nec desideratur frigidum ad alias nuptias transisse, sed legitime probandum est eum posteriores nuptias consummasse, aut fornicatum fuisse, & n. 13. quaerit qualis probatio plena possit haberi consummationis posterioris Matrimonij, seu copulae fornicariae frigidi, ut sic instauretur prius Matrimonium.

Frigidis, &c.] Aduerte quod quando puer 14. anno 7. completo

completo, vel femina 12. adhuc inveniuntur impotentes ad copulam, expectandum est usque ad plenam pubertatem, quae feminis 14. aetatis anno, & viris 18. contingit; quod quidem nihil obstat textui in praesenti, ille enim procedit quando coniecturari potest ex frigidityte, aut alio impedimento impotentiam consurgere, non quando ex aetatis imbecillitate provenit, quia tunc aequitas suadet eam aetatem expectandam esse, in qua perfectum robur comparat natura, ita Sanch. d. lib. 7. disp. 104. n. 16. cum seqq.

8 *Habent per triennium.* Illud in praesenti advertendum est, triennium huiusmodi incipere die copulae attentae, quando impotentia provenit ex frigidityte, vel maleficio; quando vero provenit ex arctatione, incipit quando incipiunt remedia adhiberi, vide Henric. lib. 12. c. 8. n. 1. Marc. Anton. Genens. d. c. 8. n. 2. Valer. Reginald. in praxi fori penitent. lib. 31. num. 107. Basil. Pont. d. c. 22. in fin. Bonacin. d. punct. 13. n. 21. Gutier. de Matrim. c. 12. n. 4. Sanch. d. lib. 7. disp. 110. n. 4. & n. 10. resolvit hoc triennium incipere à plena pubertate, de quo etiam Valer. Reginald. d. n. 107. vers. 3. tercio, quod quidem triennium non requiritur ita continuum, ut sponsi die ac nocte cohabitaverint, sed sufficit si maiore anni parte cohabitaverint; vide Henric. lib. 12. c. 8. n. 2. Valer. Reginald. d. n. 107. vers. 3. tercio, Aegid. d. disp. 31. dub. 7. n. 83. Bonac. d. punct. 11. num. 21. Sanch. d. lib. 7. disp. 111. à princ. ubi n. 6. declarat supplendum esse tempus interpellatum quando arbitrio prudentis fuerit notabile.

9 *Et iuxta decretum Gregorij.* Ad Ioan. Rauennaten. Episcopum, ut referunt Burchard. lib. 9. Decret. c. 40. Iuo. p. 8. c. 178.

10 *Cum septima manu propinquorum.* Ideo ultra triennium illud & iuramentum utriusque coniugis fatentis impedimentum, desideratur ut septima manus propinquorum iuret, vel vicinorum bonae famae si propinqui defuerint, quia huiusmodi iuramentum petitur eo quod posset esse collusio inter coniuges, & ut cautiore diligentia adhibita dissolutio Matrimonij fiat, ita docet Gregor. l. 6. in fin. tit. 8. p. 4. Navar. cons. 1. n. 3. sub hoc tit. Mascard. de probat. concl. 816. n. 8. Fulv. Pac. eod. tract. lib. 2. c. 2. n. 24. Valer. Reginald. d. lib. 31. num. 107. Sanch. d. lib. 7. disp. 108. n. 7. & n. 12. tenet quod si tot testes haberi nequeant, sufficient pauciores arbitrio iudicis, Basil. Pont. d. c. 22. §. 6. vers. 3. sed addendum, ubi advertit quod si postea vir inveniatur, non esse frigida natura, nequaquam sunt perituri rei testes illi, qui solum de credulitate deposuerunt, sunt tamen rei perituri ipsi coniuges, & de illis tantum accipiendum, quod habetur in praesenti.

11 *Quod nunquam per carnis copulam una caro, &c.* Notatur ad hoc, quod ad copulam conjugalem, cuius impotentia impedit Matrimonij validitatem, requiritur ut sponsus intra vas sponse seminet, sed in illud semen virile effundat, ut per Valer. Reginald. d. lib. 31. num. 101.

12 *Tactis Sacrosanctis Evangelis.* Adverte quod quando pro iuramenti forma requiritur Evangeliorum tactus, nec iniri satisfat, nec valet actus quoad inris effectus praestito iuramento absque eo tactu, Sanch. d. disp. 108. n. 14. ubi in fine asserit consuetudine praescriptum esse id iuramentum super Crucis praestari, quamvis Evangelij tactus iure petatur: nam in iuramenti forma cuiusque provinciae morem servari debere recte notat Panorm. in cap. tuus. n. 7. supr. de testib. & ita iam in Italia ex antiqua consuetudine sufficit ipsius notarij scripta manu tangere, ut ex Panorm. d. loco, ad Farinae. in praxi crim. p. 2. q. 74. n. 22. & ubique servari ut Sacerdotes manu pectori admota iurent se ut Sacerdotes veritatem dicturos, ex Grauat. ad Vestr.

lib. 6. c. 2. n. 4. 1. tradit Farin. d. q. 74. n. 82. Nam ad essentiam iuramenti non desideratur contractus alicuius rei sacrae ut Crucis, Evangeliorum, &c. si expresse id pro forma iuramenti non requiritur; vide Couar. in cap. quamvis pactum. p. 1. §. 1. n. 1. Ceval. commun. contra commun. q. 407. Christoph. de Pace in scholiis ad leges Ryli. l. 240. à princ. Nicol. Garc. de benef. p. 5. c. 4. n. 171. Valer. Reginald. in praxi fori penit. lib. 18. c. 1. n. 10. Sanch. in precepta Decalogi, lib. 3. c. 1. n. 3.

SUMMARY.

- 1 Matrimonium separari potest propter arctationem mulieris si appareat quod praeter divinum sacramentum absque periculo corporalis habilitatis reddi non potest, redintegratur tamen si postea appareat Ecclesiam fuisse deceptam.
- 2 Matrone, quae adhiberi debent in terminis huius text. debent esse de Parochia, & perituros quantum fieri potest.
- 3 Impotentia temporalis ad copulam non reddit irritum subsequens Matrimonium.
- 4 Impotentia quantumvis ignorata minime obstat velori Matrimonij.
- 5 Impedimentum perpetuum censetur ad dirimendum Matrimonium quod per opus humanum adque peccato auferri nequit.
- 6 Mulier ob impotentiam prioris viri cum secundo contrahens praesumitur cognita à priori si à secundo cognoscatur, & viceque vir similis est utatur, robore, ac membro virili.
- 7 Matrimonium prius non restituitur ratione arctitudinis feminae dissolutum, quando per concubinum proprii prioris viri nequit reddi apta copula cum illo, quamvis per concubinum cum altera apta sit.
- 8 Sententia quae per evidentiam facti nulla est, nonquam transit in rem iudicatam.
- 9 Sententia vitiorum & est nulla, si index in ea refert se expresse ad acta, & ex illis appareat de errore ipsius iudicis.
- 10 Finis ipse declarat qualis sit rei sententia.
- 11 Divortium quoad thorum & cohabitationem celebratur licet ratione fornicationis admissa à coniuge praesumpto impotente, & ob id separate, quamvis errore prioris sententia detecto restitutum sit Matrimonium quoad vinculum.
- 12 Dicitio, ammodo, quid significet, ostenditur.
- 13 Periculi corporalis nomine intelligitur periculum probabile vitae, aut gravis morbi secundum eam opinionem, sed solius morbis secundum alteram veriorem.
- 14 Impotentiam quae signa necessarii, & evidentia ostendant.
- 15 Maleficio ratione dissoluti Matrimonio si maliciae aliquid inest, & eandem uxorem cum qua maleficiatus fuerat, & dissoluti fornicariae cognoscatur, tunc instaurandum est Matrimonium cum illa.
- 16 Matrimonij prioris, quando inuenitur error dissolutionis altero coniugi professo, aut praestiteri volenti, nulla est facienda restitutio, si consummatum non sit Matrimonium, intellige & declarare proxi. ubi.
- 17 Matrimonium dissolutum ob viri impotentiam quando possit instaurari, ostenditur.
- 18 Sententia Matrimonij non transit in rem iudicatam à qua decennio appellatum non est, vel duplici sententia confirmata.

1 Impedimentum mulieris ætate, quod præter diu-
inum miraculum per opus humanum sine periculo
vitæ potuit remoueri, non est perpetuum: quare si per
sententiam Ecclesiæ ex errore informationis diuisa à
marito, & ipsa alteri se coniunxit, reiecto secundo de-
bet redire ad primum, quia erat verum Matrimonium.
Sed si mulier hæc separata est professæ Religionem, &
vir aliam duxit, tenet secundum, quia primum non erat
confirmatum, si secus redeat ad primam, nisi ex eo
quod illa fuerit cum alio fornicata, à viro repellatur.
Colligunt ex Ordine. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar.
Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex.
de Neuo, Canif. Vin. in ration. lib. 4. inris Pontif. pag. 94.
Alagona in compend. inris Canon. pag. 591. remissive
Casil. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur
ab Ant. August. collect. 3. Decret. lib. 4. cap. unic. sub tit.
de impotentia cõiundi.

2 Quasdam matronas sue parochia, &c.] Notatur ad
hoc quod matronæ in hoc casu debent esse de Paro-
chia, quia præsumitur eas habituras pleniorē noti-
tiam, ut per Sanch. d. lib. 7. disp. 113. n. 2. ubi cum Host.
& Præposit. addit quærendas esse matronas peritio-
res in quantum fieri potest, quamvis non sint ex Pa-
rochia.

3 Quamvis igitur, &c.] Notatur ad hoc quod impo-
tentia temporalis ad copulam non reddit irritum sub-
sequens Matrimonium, ut per Valer. Reginald. in præxi
fori pœnit. lib. 31. n. 100. Gutier. de Matrim. c. 112. n. 4.
Bonac. eod. tract. q. 3. punct. 1. n. 1. 2. vers. dixi impotentia,

4 Sanch. d. lib. 7. disp. 92. n. 2. ubi n. 4. tenet impotentiam
quantumvis ignoratam minime obstat valori Matrimo-
nij. Sed obstat quod in contractibus, & quibusvis
obligationibus inspicitur tempus, in quo obligatio
contrahitur, itavt si tunc impedimentum existat,
quamvis præcipuum non sit, & possit remoueri, actus,
non valet, l. si stipuler 35. in fine princ. ff. de verbor. signif.
l. continuis 137. §. cum quis, ad fin. ff. eod. tit. ergo si tem-
pore contracti Matrimonij impedimentum extat, non
subsistit obligatio, quia eo tempore erat impossibilis.
Accedit quod idem indicandum est de eo impedimento
impotentia, quod de cæteris indicabitur, sed cætera
impedimenta quamvis perpetua non sint, & possint
remoueri, si tamen extant tempore contracti Matrimo-
nij, ipsum vitiant, ut patet in impedimento furoris,
qui dilucida habet interualla, in impedimento metus,
erroris, & consanguinitatis, seu cognatione legali.
Igitur pari ratione non valebit Matrimonium si detur
impedimentum impotentia tempore contractus. Sed
pro hac difficultate soluenda resoluendum est quod si
temporale impedimentum proveniat ex aliquo acci-
denti, provt est morbus, aut maleficium, non vitiat
Matrimonium, & ita procedit text. in præsent. & ea,
quæ DD. scribunt circa impedimentum temporale.
Sin autem temporale impedimentum proveniat ex
defectu naturæ, seu defectu naturalis potentia, provt
contingit in impuberibus, tunc Matrimonium non
valebit. Ratio discriminis est, quia priori casu verum
est dicere dari in contrahentibus potentiam natura-
lem, licet actum pro aliquo tempore non possint præ-
stare, & impedimentum hoc non vitiat, quia impedi-
dit actus, sed quia tollit potentiam, vt colligitur ex
hoc text. ibi, cognoscibilis erat, id est, potentia, non actu.
Posteriori vero casu non datur naturalis potentia, quia
natura in ea ætate non præstat sufficientiam, atque

ideo vitatur Matrimonium propter impedimentum
naturæ, & hoc casu procedunt argumenta in contra-
rium adducta.

Quamvis igitur, &c.] Notatur ad hoc, quod si is, qui
propter impotentiam separatus fuit, alteri nubat, co-
gendus est ad primum Matrimonium redire, idem
probat text. in cap. requisisti, in fin. 3. q. 1. cap. laudabi-
lem, in fin. sup. hoc tit. Ratio est, quia impedimentum
huiusmodi tunc vitiat cum perpetuum est, iuxta supra
resoluta, quando autem is, qui impotens indicatus
fuit ad secundas nuptias, habilis requiritur, iam con-
stat impedimentum perpetuum non fuisse, ac per conse-
quens Matrimonium valuisse, ergo non obstante
sententia diuortij cogendus erit ad primum Matrimo-
nium redire, ut habetur in hoc text. quod ibidem
DD. omnes observant, docent S. Thom. in 4. dist. 34.
quest. unic. art. 2. Palat. & Sot. eod. arr. Richard. art. 3.
quest. 2. Scot. ead. dist. col. 5. Bonavent. ibid. in princ. n. 6.
& quest. 1. ad fin. S. Antonin. part. 3. tit. 1. cap. 12. §. 1.
Angel. in summ. verbo Matrimonium 3. impedim. 16.
nouissimè Basil. Pont. in tract. de Sacramento Matrimo-
nij, lib. 7. c. 61. & n. 4. & melius cap. 64. num. 2. Sed in
contrarium obstat text. in cap. si per sortitias 33. q. 1.
cui respondent gloss. ultim. ibi, Innocent. in præsent.
illud non habere auctoritatem, affirmantes indistinctè
esse resoluendum retinendum esse prius Matrimo-
nium, si is, qui propter impotentiam fuit separatus, re-
peritur habilis ad secundum, & esse sine distinctione
seruandum, quod ait text. in præsent. Sed non placet.
Quare communis concordia est, quod si impeden-
tum erat generale respectu omnium, provt est frigi-
ditas, seu ætatio, is, qui reperitur habilis ad secun-
dum Matrimonium, restituitur primo, quia eo ipso
apparet impedimentum quoad secundum perpetuum
non fuisse, & hoc modo procedit text. in præsent., vt
colligitur ex illis verbis, cognoscibilis erat; sin autem
impedimentum non fuerit generale, respectu om-
nium, sed vnius, provt regulariter est maleficium, vel
aliud, de quo per Abb. hic num. 20. tunc etiam si is,
qui iudicatur esse impotens ad primum Matrimonium,
reperiatur habilis ad secundum, non restituitur pri-
mo, quia ex eo non constat non fuisse impeden-
tum perpetuum respectu primi, & in hoc casu proce-
dit text. in d. cap. si per sortitias, quam concordiam in
effectu probant Abb. & communis ubi supra, pro qua
optimè expendit idem Abb. hunc text. in præsentis
verbis. Vnde fit, vt si quis, vel propter maleficium,
vel propter disparitatem, aut aliquid simile reperi-
atur perpetuo impotens respectu vnius, itavt si cum
illa maneret, nunquam Matrimonium consumma-
ret, non valebit Matrimonium, quamvis postea
illa per secundum Matrimonium fiat habilis ad pri-
mum, quo pacto intelligenda sunt verba text. in d.
c. si per sortitias, in fine, quæ gloss. & ibid. DD. non
perceperunt, vel etiam possunt rectè explicari si illud
verbum, eis, non referatur ad priores coniuges, sed ad
ipsosmet, qui propter maleficium fuerunt separati,
quod vero similis videtur, & omnem difficultatem
tollit.

Per opus humanum.] Intellige de opere humano li-
cito, quia censetur impedimentum perpetuum, ac
proinde ob illud dirimitur coniugium, quando per
opus humanum absque peccato auferri nequit. Ita
Gregor. l. 3. verbo del segundo, tit. 8. part. 4. Petr. de
Ledesma de Matrim. q. 58. art. 1. paulo post principium.
Fr. Emanan. in summa, tom. 1. cap. 133. conclus. 3. num. 2.
Hentig. lib. 12. cap. 7. num. 4. & num. 9. c. 8. num. 2. San-
chez d. lib. 7. disp. 93. num. 9. Valer. Reginald. d. lib. 31.
num. 100.

Sed alio quolibet modo.] Neque maleficij dissolutio-
ne,

ne, vel terminatione, vt per Spreng. in mall. p. 2. q. 1. c. 12. Torrellanc. lib. 2. de magia. c. 4. n. 20. quod an, & quando licite fieri possit, dixi supra à cap. 3. num. 3. hoc fit.

¶ Cuius simili commiscetur. Notatur ad hoc, quod inspiciendum est an uterque vir similis sit ætate, robore, ac membro virili, & si similes sint, presumitur potuisse quoque cognosci à priori viro, secus si dissimiles sint, quia prior vir erat senex, vel debilis, vel alium defectum in virili membro patiebatur, posterior autem iuuenis, vel robustior, vel eo defectu membri virilis carebat, vt per Brunel. de sponsal. concl. 28. limit. 6. n. 25. Angles in florib. Theolog. p. 1. tit. de matrim. q. 8. art. 1. dub. 6. Gregor. l. 17. verb. in membris, tit. 2. p. 4. Vega tom. 2. summ. c. 34. casu 107. Gaeta in repet. c. ad linia 30. quest. 1. s. 4. quest. 2. 2. mon. 325. Henric. in summ. lib. 12. c. 7. n. 9. Marien. in rubr. tit. 1. gloss. 1. num. 197. lib. 5. noue recop. Sanch. d. lib. 7. disp. 39. num. 11. Vnde non restauratur prius Matrimonium ratione ætutudinis femine dissolutum quando per concubitum proprii prioris viri nequit reddi apta copula cum illo, quamvis per concubitum cum altero apta sit, vt per D. Barbosa ad l. 1. ff. sol. matrim. p. 1. num. 95.

8 Sententiam diuortij per errorem, &c. Notatur ad hoc, quod sententia, quæ per euidentiam facti nulla est, nunquam transit in rem iudicatam, vt per Tiraq. de retractu lig. 5. 4. gloss. 1. n. 38. in fin. Nam si index in sententia referat se expressè ad acta, & ex illis appareat de errore ipsius iudicis, vitatur sententia, & est nulla. Turzan. tom. 2. commun. opinion. lib. 7. tit. 8. n. 11. pag. 142. Tiraq. de iure mariti, gloss. 7. num. 184. Duen. reg. 246. Gam. Lnst. decis. 110. n. 42. Menoch. conf. 110. n. 57. & conf. 345. n. 35. Stephan. Gratian. discept. forens. c. 103. n. 18.

10 Nouimus esse prolatam. Quia finis ipse declarat qualis sit res cenienda, vt per Tiraq. de retract. lig. 5. 1. gloss. 7. n. 45. Et à fine res denominatur Barthol. Petet. ad Extravag. ambrosia de rebus Ecclesie non alien. pag. 93. n. 23. & 24. qui refertur in libello de principiis utriusque iuris, lit. E. n. 48.

21 Nisi se fornicario, &c. Notatur ad hoc, quod ratione fornicationis admittit à coniuge illo presumptio impotente, & ob id separato, licet alteri, si innocens sit, celebrare diuortium quoad thorum, & cohabitationem, quamvis errore prioris sententia detecto restaurandum sit Matrimonium quoad vinculum, ita Sanch. d. lib. 7. disp. 101. n. 3.

22 Ammodo. Id est, post primum coitum, vt per Pannormit. hic n. 20. Brunel. de sponsal. concl. 28. limit. 6. n. 27. Sanch. d. disp. 101. n. 11. vbi n. 12. in fine, dicit quod id importat ammodo, id est, des de luego, absque alia indagine, vel mora, est separanda à posteriori Matrimonio, quia statim constat id esse irritum, nam si non est acta, valet prius Matrimonium, & sic non posterius, si verò sit acta, neutrum.

23 Corporali periculo. Gloss. hic verbo corporali, tenet nomine huius corporalis periculi intelligi periculum probabile vite, aut gravis morbi, quam sequuntur Gregor. l. 2. verbo grande tit. 8. part. 4. Marien. ad rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 97. lib. 5. noue recop. Sed verius & probabilius est solius mortis periculum intelligi, vt docent Sanch. d. lib. 7. disp. 93. n. 18. Gutier. de matrim. c. 112. n. 28. vbi n. 31. resoluit quod mulier acta tenetur pari incisionem cum molestia, & graui dolore, & canterio faciendam, non tamen grauissimum morbi incommodum.

24 In gloss. Matronas. Aduerte quod quando signa necessariò, & euidenter impotentiam concludunt, siue viri, siue femine, nulla temporis mora expectata, est

dissoluendum Matrimonium nullo interueniente instrumento, aut septima manu propinquorum, vt tenet Sanch. d. lib. 7. disp. 107. num. 3. vbi mon. 7. resoluit quod signum omnino euidentis est impotentia, ita vt nec triennium sit expectandum, nec prædicta instrumenta desiderantur, quando mulier est acta, de qua etiam Mascard. conclus. 888. num. 4. Henric. lib. 12. cap. 7. num. 9. Gutier. de Matrim. cap. 120. num. 5. vbi signum.

In gloss. Diuini. Notatur ad hoc, quod dissolutum Matrimonio ratione maleficii, aut viri, aut alterius coniugis si maleficiatus aliud Matrimonium inuenit, & eandem vxorem cum qua maleficiatus erat, & à qua ratione maleficii diuinctus fuerat, fornicatè cognoscat, tunc instaurandum est Matrimonium cum illa: vt docent Gregor. l. fin. verbo tornari tit. 3. p. 4. Petet. de Ledelma de Matrim. q. 58. art. 2. paulo ante primum dubium, Fr. Emman. in summ. tom. 1. c. 234. n. 5. vbi Sanch. d. lib. 8. disp. 99. n. 23.

In gloss. Remaneat. Notatur ad hoc, quod quando in inuenio errore dissolutionis prioris Matrimonij alter coniux est iam professus, aut vult profiteri, nulla est facienda restitutio, cum iam prius Matrimonium, quod consummatum non erat, dissolutum sit per professionem, iuxta text. in c. ex publico, sup. de consens. coniug. ita Bonac. d. q. 3. puncto 13. num. 23. Sanch. d. lib. 7. disp. 99. num. 37. vbi aduertit maxime attendendam esse virgo illam, quam Ecclesia actam indicauit, & non experientia inuenitur apta priori viro, salua integritate recepti semen illius intra vas, quacumque aetate, aut matrice attrahente, tunc enim cum consummatum iam fuerit, minimè dissoluetur professione, de qua etiam Henric. in summ. lib. 12. cap. 7. in comment. petet. Quando autem vxor manente in seculo vir iam sacris est initiatus detecto errore sententia, quæ prius Matrimonium dissoluit, vir restitendus est vxori impotenti, quia Matrimonium non est dissolutum: vt per Petet. de Ledelma de Matrim. q. 58. art. 2. dub. 1. Sanch. d. disp. 99. n. 39. Bonac. d. puncto 13. n. 24. Henric. d. lib. 12. c. 8. n. 3. vbi limitat nisi vxor fornicata esset, quia tunc ratione fornicationis si vir esset innocens, possit illam repellere; deinde idem Henric. d. n. 3. in comment. lit. L, limitat nisi impedimentum esset ex maleficio, & transacto triennio atque aliis diligentibus premis facta esset Matrimonij dissolutio, quod non approbat Sanch. d. loco.

In gloss. Fornicatio, ibi, dicit quod usque tertium coitum tantum. Notatur ad hoc, quod quoties femina à viro separata, quod ab eo cognosci nequit, tenet tantum restituenda priori viro propter deceptionem circa impotentiam deprehensam, & cum eo remanente triennio, & si eo tempore cognoscatur situm mutare debet prius Matrimonium, si autem eo triennio cognosci nequeat ab illo, presumitur saltem vir maleficiatus respectu illius, ac impotens ad illam, ac proinde in perpetuum declarandum est irritum illud prius Matrimonium, ac reddenda est posteriori viro, cui nuplerat femina illa: vt per Brunel. de sponsal. concl. 28. limit. 6. n. 25. Gaeta in repet. c. ad linia 30. quest. 1. s. 4. q. 231. n. 534. Sanch. d. lib. 7. disp. 99. n. 34. vbi n. 35. idem resoluit quando ratione frigidity viri, aut maleficii existimati alterutris coniugis generaliter respectu omnium, separatum est Matrimonium, & postea experientia compertum est eum virum aliud inuise ac consummasse Matrimonium, aut fornicatum esse, in quibus casibus prius Matrimonium instaurandum est, si enim eo instaurato, & reddita priori vxori hinc frigido, vel maleficiato, non potest triennio illam cognoscere, separabitur iterum Matrimonium abique restitutionis spe.

18 In eadem gloss. ibi, *Quoniam duo tantum sententia*, &c. Notatur ad hoc, quod sententia Matrimonij non transit in rem iudicatam à qua decennio appellatum non est, vel duplici sententia confirmata ad hunc sensum quin per viam querelæ possit contra eam allegari, vt per Conar. de sponsalib. p. 22. §. 12. versic. *sententia verò*, Sanch. d. lib. 7. disp. 100. n. 4.

S V M M A R I V M.

- 1 Matrimonium separari potest ubi uxor dicit virum, cui cohabitauit per triennium, non habere potentiam cōiūgi, illis hoc iurantibus cum septima manu propinquorum.
- 2 Impotentiam alterius coniugis integrum est coniugis quocumque tempore transactio allegare.
- 3 Declaratur text. in presenti.
- 4 Virgo an sit mulier, vel potius corrupta, probatur per inspectionem obstetricum & matronarum.
- 5 Matrona, quæ inspicere debent an mulier sit virgo, vel corrupta, debent esse honestæ, & bonæ famæ.
- 6 Depoñentes de re aliqua iuxta artis peritiam accusari possunt si veritatem non dicant.
- 7 Triennium in impedimento maleficij à quo tempore computatur, ostenditur.
- 8 Maleficium quando constare non potest an sit perpetuum, vel temporale, præsumitur perpetuum.
- 9 Triennium continuum quod dicatur, ostenditur.
- 10 Maleficium dicitur quando vir non potest uxorem cognoscere cum possit ad alias accedere, frigiditas verò quoad omnes vniuersalis est.
- 11 Maleficij signum quod sit, ostenditur.

CAP. Literæ. VII. & fin.

Honor. III.

1 Si mulier dicit per triennium se cohabitasse cum viro, & illum esse impotentem, vir autem fatetur se esse impotentem cum illa, sed non cum alijs, & si per inspectionem matronarum mulier reperitur virgo, & facta inquisitione non reperitur aliqua carnaliter cognita à viro illo, si constet per triennium continuum simul habitasse, & ipsi cum septima manu propinquorum iurent se nequiuisse carnaliter commisceri, inter eos sententia diuortij proferenda est. Colligitur ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchor. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo. Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 94. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 582. remissus Casal. in annotat. & Ximen. in concord. p. 1. & 2.

2 Quod cum octo annis elapsis, &c. Notatur ad hoc, quod integrum est coniugis quocumque tempore transactio allegare alterius coniugis impotentiam, vt per Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 109. n. 14. vbi etiam dicit quod text. in c. 1. super hoc tit. negans mulierem audientem quando non statim proclamatur, intelligitur donec triennium transactum sit: text. verò in presenti, & in c. fraternitatis, hoc eodem tit. concedentes audiendam esse clamantem post nullos annos, intelliguntur modò iam triennium transierit.

3 Tamen se habere potentiam cognoscendi alias. Hoc appellatur maleficium respectuum, quo Theodoricum Regem affectum docet Paul. Emil. in vita Cleotar. poterat nempe cum concubinis coire, cum uxore Barbof. Collect. Tom. II.

tamen non poterat, de quo Capel. Tholof. decis. 381. dub. 1. n. 1. Henric. lib. 1. c. 7. §. 2. & Galéatius sfortia similiter fraude tactus fuit ne Matrimonio Isabellæ Aragoniæ potiretur, vt narrat Franc. Guicciard. in historia Italia, refert Torreblanc. lib. 2. de magia, c. 42. n. 28. & 29.

Vos verò ne id confiterentur in fraude, &c. Aduertit Pontificem in præsentem ponderare mulierem fatentem vnà cum viro impotentiam, ac lapsis octo cohabitationis annis fuisse inspectam, quia id ad abundantiorē cautelam affectum est, vt sentiunt Panorm. hic. n. 10. Zabarell. n. 3. Præposit. n. 3. Alex. de Nenò n. 15. quos refert Sanch. d. lib. 5. disp. 108. n. 6. Vnde Rota apud Seraphin. decis. 688. à princ. censuit dispositionem huius text. non habere locum quando per euidentis genus probationis constare potest de frigiditate viri, veluti quando vitium est tale, quod per visionem detegit, & quoties coniuges fatentur impotentiam, alias secus.

A matronis, &c. Notatur ad hoc, quod probatur per inspectionem obstetricum, & matronarum, an mulier sit virgo, an verò potius corrupta, & deflorata, vt per Mascard. de probat. conclus. 1313. num. 3. Farin. in praxi crimin. part. 4. decis. 27. num. 2. vbi addit. lit. A.

Bonæ opinionis, & fide dignis. Notatur ad hoc, quod matrona debent esse honestæ, ac bonæ famæ, non leues, aut viles, ne modico pretio subornatæ falsò depoñant, vt per Sanchez d. lib. 7. disp. 113. num. 1. vbi num. 7. resoluit quod matronæ, ac omnes alij, qui iuxta artis peritiam de re aliqua depoñere debent, recusari possunt, de quo etiam Fulc. Pac. de probat. lib. 1. c. 47. num. 120. Ioan. Garc. de expens. c. 24. num. 23.

Si constitueris vobis, &c. Notatur ad hoc, quod in maleficij impedimento triennium computatur à die copulæ intentatæ, nec oportet huiusmodi triennium assignari à iudice, nec prius penitentiam peragi; nec text. in presenti, narrans penitentiam peccatorum fuisse iniunctam, contrarium decidit, quia factum narrat, nec ius statuit; imò quando decidit solum petit toto illo octo annorum tempore, ex quo initium erat Matrimonium, triennio continuo coniuges habitasse, vt docent Gregor. l. 5. verbo *dar*, tit. 8. part. 4. Matienf. in rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 203. lib. 5. noua recopil. Henric. in summ. lib. 12. cap. 7. num. 1. Sanch. d. lib. 7. disp. 110. num. 5. Quamvis huiusmodi triennium incipere currere à die cohabitationis, teneat Menoch. de arbit. casu 519. num. 14. & 15. vel à tempore assignationis per iudicem factæ allerat Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 56. num. 74.

Infra prædictos octo annos, &c. Notatur ad hoc, quod quando constare non potest perpetuumne sit, an temporale maleficium, præsumitur perpetuum, ac dissoluetur coniugium quando triennio coniuges dedere operam carnali copulæ, nec perficere poterunt, vt per Sanch. d. lib. 7. disp. 93. n. 12.

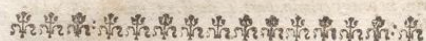
Per continuum triennium. Intelligit civilis modo, nempe vt toto triennio vacauerint coniuges copulæ debitæ horis, & locis; non verò Mathematicè, continuo, quia id esset moraliter impossibile, sæpe namque morbis intermittit tempus illud, & si aliud diceremus, impedirentur peregrinationes, aliæque negotia, quibus vitum vacare societas, atque gubernatio domestica cogit, ita Sanch. d. lib. 7. disp. 111. n. 2. & 3. Gutier. eod. tract. c. 122. n. 7.

In gloss. Cognoscendi, ibi, maleficium quantum ad istam, & non quantum ad alias. Notatur ad hoc, quod maleficium dicitur quando vir non potest uxorem cognoscere

B B b cognosce

cognoscere, cum possit ad alias accedere, frigiditas vero quoad omnes vniuersalis est, vt per Victor. in *summ. vbi de Matrim. n. 286*. Henric. in *summ. lib. 1. c. 8. n. 2*. Sanch. de *Matrim. lib. 7. disp. 9. n. 6*. vbi etiam asserit malefici signum esse quando coitum quis appetit, & virgam erigit, itavt ad copulam aptus sit, & cum ad vas femineum penetrandum appropinquat relaxantur, ac concidunt subito organa, nec potest complere, atque iterum rigent, & si iterum copulari nitatur, denuo laxantur.

12 In gloss. *Septima*. fin. ibi, tamen si alterum committeretur, &c. Hæc gloss. cum dicit non sufficere aspectum matronarum, nisi etiam concurrat iuramentum septimæ manus propinquorum, subdit valere sententiam altero eorum omisso: si enim intelligatur de matronarum aspectu, verum dicit, sed omisso iuramento septimæ manus propinquorum sententiam reddit nullam: nam in hoc text. prope finem tradens Pontifex formam dissoluendi Matrimonium ratione impotentie, ponit tanquam prærequisitum hoc iuramentum, & cum sit forma probationis iure præscripta, eius emissio vitiat sententiam, ita Sanch. d. *lib. 7. disp. 108. n. 9*.

De Matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ.

TIT. XVI.

SUMMARIVM.

- 1 Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.
- 2 Interdictum Ecclesiæ tribus modis fit, per legem, per iudicem, per Parochum, & unaquæque species declaratur, num. seqq.

SUPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præposit. Alex. de Neno, Cujac. Durand. in *breviario aureo iuris Canonici*, & in *speculo iuris*, sub hoc tit. lib. 4. Steph. Ranchin. in *continuat. tit. Decret. Ioan. de Londris in breviario sanctorum Canonum*, Petrus de Ravenna in *compendio iuris Canon. Martin. Mesnart. in epitome Decret. Dan. Venat. in analyt. methodica iuris Pontif. à pag. 564*. Goffred. & Hostiens. in *summa huius tituli*. Alex. Cassan. & Anastas. Germon. in *paratitulis ad quinque libros Decret. Barthol. Carthag. in exposit. tituli iuris Canon. Zypæ. in analytica postremi iuris Ecclesiæ enarrat. pag. 168*. Canil. in *summ. iur. Canon. nonisime Ioan. Honor. lib. 4. summ. in Decret. omnes sub hoc tit.*

2 Interdictum Ecclesiæ tribus modis fit, per legem scilicet, per iudicem, per Parochum; per legem quæ certis temporibus nuptias prohibet, de quibus in *cap. non oportet*, il. 2. 3. 9. 4. & in *cap. capellanus*, de *ser. que tempora restricta sunt per Concil. Trid. sess. 24. de reformat. matrim. cap. 10*. his tamen temporibus non ipsum Matrimonium, sed solemnitates nuptiarum & traditio ad domum prohibentur, vt expresse colligitur ex *d. cap. capellanus*, vbi gloss. verbo quocumque tempore, communiter recepta. Insuper per licis pendentiam Ecclesiæ interdictum Matrimonium, ex reg. generali, quæ prohibet pendente lite innotari; & rem de qua controuersia est distrahi *cap. Ecclesiæ*, vt lite pendente.

Secundo modo fit interdictum per iudicem, solent enim, & debetur pendente de Matrimonio lite vel eas, vel alias nuptias contrahi specialiter interdiceret, *cap. tua nos*, de *sponsa duorum*, *cap. 1. & vbi hoc tit.*

Tertio modo fit à Parocho cum aut impedimentum denuntiatur illi, aut probabilis est eiusdem suspicio, & cum inhibitis, in *prin. & in s. san. de clandest. desponsat.* In omnibus tamen his casibus Matrimonium contractum valet, *cap. 1. & 2. hoc tit.* vbi Doctores citant, non tamen quia hoc impedimentum temporalem habet prohibitionis causam, est enim hæc falsa ratio, licet communis sit cum gloss. in *d. c. tua nos*, & confirmatur per text. in *l. stipules*, ff. de *verb. oblig.* & quia sic probatur, impedimenta legis humanæ minime diiunt, cum prohibitio non dirigitur in ipsam Matrimonij substantiam, sed accidentia, quod tunc fit cum non simpliciter & absolute Matrimonium prohibetur inter aliquos, sed circumstantia modi, temporis, & loci, tunc enim nisi lex habeat decretum irritans actum valet; sed lex quæ prohibet Matrimonium contractum contra Ecclesiæ interdictum, solum tempus videtur prohibere, & non habet decretum irritans, d. c. non oportet, & capellanus; igitur actus valet.

SUMMARIVM.

- 1 Matrimonium contra interdictum Ecclesiæ, vbi dicit factum, seu contractum, propter hoc solum non dirimitur, imponitur tamen penitentia sic contrahentibus, & separantur donec cogantur de causa interdicti.
- 2 Sponsalia per oscula, amplexus, & similia signa nequaquam transeunt in Matrimonium.
- 3 Præsentia, & taciturnitas contrahendorum non sufficiat dum quicumque extraneis contrahunt, & separantur.
- 4 Coniuges ad tempus separandi sunt quando Matrimonium contra prohibitionem interdicti.

CAP. Literæ. I. Alex. III.

VDEX quando interdicat mulieri ne alicui nubat, & ipsa spreto mandato contrahit; Matrimonium tenet, sed pro mandato spreto imponenda est illi penitentia; & si præceperit iudex vt prius redeat ad domum matris, debet hoc facere, & postea ite ad matritum, ne mandatum iudicis contemnat. Colligitur ex *Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præposit. Alex. de Neno, Canil. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 95*. Alagona in *compendio iuris Canon. pag. 59*. & *remissio de Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Angeli collect. 4. Decret. lib. 4. tit. 17. c. 2*.

Sæpe amplexata fuisset, &c. Notatur ad hoc quod sponsalia, quæ re, & verbis de futuro appellantur, per oscula, amplexus, & similia signa nequaquam transeunt in Matrimonium, vt per *Conat. de spons. p. 1. c. 4. §. 2. num. 2. Malcard. de probat. concl. 1039. Menoch. de præsumpt. lib. 1. præsumpt. 1. n. 62. Matien. in rubric. tit. gloss. 1. n. 57. lib. 5. noue recep. Franc. Molin. de rit. nupt. lib. 1. comparat. 14. n. 18.*

A proprio viro sui fratre se desponsari, &c. Notatur ad hoc, quod non est speciale dum parentes pro filiis contrahunt, vt sufficiat præsentia, & taciturnitas, sed idem dicendum est de quocumque extraneo, vt per Fr. Emman. in *summa cap. 234. num. 4. rem. 1.* & saltem quoad internum forum, in illo enim quicum

De Matrimonio contracto, &c. Tit. X V I. 567

quicunque respondeat satis esse ad valorem Matrimonij, vel sponsalium, quoad verò forum externum minime sufficere, nisi parentes, aut tutores sint, tenent Vinald. in candel. p. 1. de Sacram. tit. de Matrim. n. 39. Angl. in flor. Theolog. p. 1. quest. de essent. Matrim. art. 2. dub. 3. Petr. de Ledesma de Matrim. q. 45. art. 2. dub. 3. Vega lib. 3. sum. c. 1. § 2. Henric. in sum. lib. 1. c. 2. n. 6. iunct. comment. lit. P. Ceterum probabilius est speciale esse in parentibus, unde si alij respondeant, desiderabit aliud signum consensum internum exprimens vt valeant sponsalia, vel Matrimonium, ita Gregor. l. 10. verbo no las puede, tit. 1. p. 4. Conar. de spons. p. 2. c. 4. in initio, n. 4. Matien. in rubr. tit. 1. gloss. 5. n. 26. lib. 5. noue recip. Guier. de Matrim. c. 13. n. 2. Sanch. cod. tract. lib. 1. disp. 23. n. 7. vbi n. 15. respondet in hoc text. adfuisse expressum consensum, vel vltra taciturnitatem interfuisse alia signa tacita consensum exprimentia.

4 Mandamus quatenus, &c.] Notatur ad hoc, quòd quamvis causa interdicens Matrimonium sit temporalis, & Matrimonium contra prohibitionem initum sit validum, quando iudicis prohibitio fuit legitima, separandi sunt coniuges ad tempus in poenam delicti, ne poenae immunitate præceptum iudicis iustum contemnere audeant: non obstat text. in c. 2. infra, hoc tit. vbi huiusmodi Matrimonium minime separandum esse decernitur, quia intelligitur de perpetua separatione: ita docent Couar. de sponsal. p. 2. c. 6. in initio, n. 6. Ludou. Lopez in instruct. conse. p. 2. de Matrim. c. 46. vers. porro aduertendum. Perez gloss. 1. pag. 493. tit. 2. lib. 8. Ordinan. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 2. n. 14. vbi etiam aduertit, quamvis in hoc text. assignetur vnicus mensis, tempus hoc esse arbitrium, & mensum illud poni hic gratia exempli, & non ad arctandam iudicis facultatem.

S V M M A R I V M.

- 1 Sponsalia de futuro cum vna etiam contra interdictionem Ecclesie contracta, non dirimunt Matrimonium postea contractum cum alia.
- 2 Matrimonium non est irritum si contra prohibitionem temporalem Pontificiam incatur.
- 3 Index à quo generaliter potest intentare illa, quæ tendunt in faciliorem exitum cause appellationis, non tamen cognoscendo de eius viribus.
- 4 Contrahens cum aliqua contra prohibitionem à superiore Ecclesiastico iusta de causa sibi facta peccat mortaliter.
- 5 Index à quo est appellatio in causa matrimoniali inhibendo partibus ne interim lite pendente alteri nubant, non dicitur attentare.

C A P. Ex literis. II.

- 1 Sponsalia de futuro contrahendi cum vno si interdicitur ne ad alium transeat, & spreto interdicto contrahit de presenti cum alio, tenet secundum Matrimonium, sed poenitentiam de excessu agere debet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 96. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 592. remissiuè Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. Ang. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 17. c. 3. & est post Conc. Lateran. sub Alex. III. p. 6. c. 28.
- 2 Collige ex text. non esse irritum Matrimonium si contra prohibitionem temporalem Pontificiam illud incatur, vt per Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 2. Barbosa. Collect. Tom. II.

num. 4. Valer. Reginald. in praxi fori pœnit. lib. 31. num. 189.

Eidem sub excommunicationis interminatione, &c.] Notatur ad hoc, quòd index à quo generaliter potest intentare illa, quæ tendunt in faciliorem exitum cause appellationis, non tamen cognoscendo de viribus appellationis; vt per Duën. reg. 42. limit. 27. Corfet. sing. appellatio, licet index, Couar. præf. c. 23. n. 1. vers. prima.

Alia tamen poenitentia eis, &c.] Aduerte mortaliter peccare contrahentem cum aliqua quando interuenit prohibitio à superiore Ecclesiastico ei facta, iusta de causa, ne cum illa contrahat, secus si certò sciat nulum subesse impedimentum, ita Valer. Reginald. d. lib. 31. n. 189. vers. tertio.

In gloss. Interminatione, ibi, comminatio tantum sit non sententia. Vide Tiraq. in l. si unquam, C. de renouand. donat. verbo reuertatur, n. 255. Sayr. in clau. Regia, lib. 3. c. 8. n. 19.

In gloss. Distinctus, Notatur ad hoc, quòd index à quo est appellatum in causa matrimoniali inhibendo partibus ne interim lite pendente nubant, non dicitur attentare, vt per Mascard. de probat. conclus. 148. num. 22.

S V M M A R I V M.

- 1 Consanguinei vulgò dicti si contraxerunt contra præceptum iudicis, debent separari donec de causa cognoscatur.
- 2 Contrahentes contra prohibitionem à superiore factam sunt separandi.

C A P. De muliere. III. & fin.

Contrahere volentes; quibus Ecclesia eo quod consanguinei vulgò dicebantur, præcipit, seu interdicit ne contrahant, donec cognoscatur de consanguinitate, & ipsi hoc non obstante contrahunt, sunt separandi sub poena excommunicationis donec plenè constet de causa. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 97. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 593. remissiuè Ximen. in concord. p. 1. hic text. est pars cap. de muliere, sup. de sponsalibus, quæ refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. sub illo tit. de sponsalib. c. 5. §. illos, & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 6. c. 19. §. illos.

Probat hic text. contrahentes contra prohibitionem à superiore factam esse separandos, & sub poena excommunicationis ne cohabitent quousque cognoscatur legitime an eorum Matrimonium possit, & debeat iure stare, vt per Valer. Reginald. in praxi fori pœnit. lib. 31. n. 189. vers. tertio.

Qui Filij sint legitimi.

TIT. XVII.

S V M M A R I V M.

- 1 Doctores scribentes super hanc rubr. referuntur.
- 2 Filius unde dicatur, ostenditur.
- 3 Filij definitio traditur.

B B B 4 Decla

- 4 Declaratur text. in l. filium desinimus, ff. de his, qui sunt sui.
- 5 Filij, liberi, nati inter se maxime differunt.
- 6 Filij hi proprie quos ipsi genuimus.
- 7 Liberos nomen licet ad filios referatur, latiore tamen habet significationem, quia ad nepotes veterinos porrigitur.
- 8 Nati an de filiis primi gradus proprie dicantur, ostenditur.
- 9 Liberos nomen illud proprium est ut de solis liberis personis proprie dicatur, natorum vero nomen etiam de servis, & brutis.
- 10 Filij appellatione in numero singulari femininum non continetur ex vi verbi, nec ex communi loquendi usu, sed per interpretationem extensivam.
- 11 Filiorum nomine in plurali ex communi loquendi usu filia comprehenduntur.
- 12 Legitimi tantum filij sunt adoptivi, quia a sola lege, non a natura probati sunt.
- 13 Legitimi & naturales simul dicuntur, qui a natura & lege simul approbantur.
- 14 Illegitimi sunt, qui non ex iustis nuptiis verè, vel putative nati sunt.
- 15 Nati qui dicantur, & quæ inter eos & spurios sit differentia, ostenditur.
- 16 Illegitimorum variae differentie traduntur.
- 17 Spuri qui, & quorundam dicantur, ostenditur.

SUPER hanc tab. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Anchar. Butt. Panorm. Præp. Alex. de Neno, Durand. in breuiario aureo iuris Canon. & in speculo iuris, sub hoc tit. lib. 4. Steph. Ranchin. in continuation. tit. Decretal. Ioan. de Londris in breuiario sanctorum Canon. Petr. de Rauenna in compend. iuris Canon. Mart. Mesnart. in epitome Decret. Dan. Venat. in analysi methodica iuris Pontificij, a pag. 565. Goffred. & Host. in summ. huius tit. Alex. Castan. & Anastal. Germon. in paratilis ad quinque libros Decret. Barthol. Carthag. in exposit. tit. iuris Canon. Zypa. in analytica postremi iuris Eccles. enarrat. pag. 370. Canis. in summ. iuris Canonici, nouissime Ioan. Honor. lib. 4. summ. in Decret. omnes sub hoc tit.

2 Filij. De huius nominis etymologia non satis apud Doctores constat, ut videre est apud Alciat. in l. filij, ff. de verborum significat. Tiraq. in l. si unquam in prefat. iud. fin. C. de renouand. donat. Petr. Gregor. syn. iur. lib. 10. c. 3. n. 4. Sed frequentius nomen filius à φιλος, id est, amor, derivari tradunt gloss. verbo appellantur, in §. ult. Insit. qui tut. dari poss. Conan. lib. 10. comment. iuris Civilis, c. 1. c. 2. Rojas in epit. success. c. 2. n. 5. cuius etymologie ratio posita est naturali parentum amore in filios, quo nullus maior reperitur, l. ult. in princ. C. de furis, l. liberos, ad fin. ff. de verb. signific.

3 Propriam filij diffinitionem vulgò Doctores existimant tradi à Iurecons. Vlpiano in l. filiorum, ff. de his, qui sunt sui, vel alieni. dum inquit, filium eum desinimus qui ex viro & vxore nascitur, & ibi Petr. Castald. & Agninar. Baro adnotarunt, atque etiam Bald. & Angel. & alij communiter, ut refert Ias. in l. hac consuetissima, §. ex imperfecto, n. 4. C. de testam. notant etiam nouiores omnes, ut constat ex Corral. miscel. lib. 10. c. 7. Petr. Gregor. d. lib. 10. c. 3. num. 6. Paleoth. de nobis & spur. c. 27. à princ. Rojas success. c. 2. num. 4. Verum hæc Vlpiani decisio non videtur continere absolutam filij diffinitionem, cum filiorum nomen attenda sua origine, & proprietate tam de legitimis, quam de illegitimis proprie dicatur, nam in legis

dispositionibus appellatione filiorum contineri naturales probat text. in l. parentes, ff. de in iur. vocandis, & in pœnis, l. hos accusare, §. omnis, ff. de accusat. & facere deficere conditionem notant Doctores communiter per text. ibi, in l. ex facto, §. si quis regius, il. 1. ff. ad Trebel. l. Lucius 99. §. fin. in fine, ff. de legat. 2. & ex his confunditur dictum quorundam dicentium & existimantium, filiorum nomen solum legitimis, liberos omnibus conuenire, ut voluit Dec. in cap. in presentia, n. 4. ad fin. de probat. Sed merito reprobat Costa in l. Gullus, §. & quid si tactus, p. 1. à num. 74. tum quia filiorum appellatio naturalior est, l. tutelae, in fine princ. ff. de capitis dimin. l. ubi deque magis naturalibus competit, quam nomen liberos, tum quia in l. 1. ff. solut. Marim. Vnde res communiter notant nomen liber, magis ad legitimos referri, ut docet ibi Ripa, num. 18. tum deique ex l. huius, ff. de vulgari, ubi Alciat. num. 10. unde etiam magis ad verum accedere videbatur relatio Panorm. in dict. cap. in presentia, ex n. 22. dum ait filiorum nomine naturales, liberos vero appellatione solos legitimos contineri; sed merito etiam hanc differentiam improbat Paleoth. de nobis & spuris, c. 10. num. 9. promiscuè enim filiorum & liberos nomine videntur Iureconsulti, ut ostendit Cujac. lib. 3. obseruat. 37. Ego verò in hac materia, quæ latissima est, non immemori, quia late de egest. in meo tract. de appellatiua verborum scripsi quæ significat. appellat. 99. ubi ostendo appellatione filiorum qui veniant, & præcipue ex n. 13. an & quando filiorum nomine comprehendantur legitimi, naturales, & spurij.

Non obstat text. in d. l. filium desinimus, ibi, ex viro, & vxore; nam respondent multi eam diffinitionem referendam esse ad solos filios naturales, & legitimos simul, ut sentit Bart. & explicat Berol. ibi, sed ut apparet ex litera, verius est in tota illa decisione voluisse Iureconsulti. tradere veram filij diffinitionem, seu quandam regulam, aut generalem determinationem, quod scilicet filius illius qui esse presumitur, ex cuius vxore infimus cum eo cohabitante nascitur, nec nouum est utroque inter verbum desinimus accipi pro decernimus, aut presumimus, & diffinitionem pro regula, ut in l. suo quoque, §. puro, ibi ad generalem diffinitionem, ff. de hered. instit. & in l. nara, ff. de iur. iuncta explicatione Corral. lib. 2. miscel. cap. 6.

Tria sunt nomina filij, liberi, nati, quæ licet inter se maximam habere similitudinem, & fere synonyma esse videantur, nihilominus tum origine tum etiam secundum communem loquendi usum inter se maxime differunt. Filij enim hi proprie dicuntur, quos ipsi genuimus, & solent vlt. parti, prout à nepotibus, & aliis vltioribus gradibus distinguuntur, ut deducitur ex l. quod si nepotes, ff. de testam. & ex §. vltim. Insit. qui testam. nator. dari poss. Liberos vero nomen licet etiam ad filios referatur, ut in toto tit. ff. de liberis, & posthum. latiore tamen habet significationem, nam ad nepotes veterinos porrigitur d. l. liberos 22. c. ff. de verbor. signif. d. l. quod si nepotes.

De natorum vero nomine magna est inter rectorios pugna; nam ad nepotes etiam extendi potest, ut docet Modestinus in l. natorum 104. ff. de verbor. significat. sed male ex Græco versum esse potius quam verti debuisse, d. l. liberos, scribit ibi, Alciat. atque etiam Curt. Burg. comest. lib. 1. c. 50. concedentes nepotes de solis filiis primi gradus proprie dici. Sed contrarium, imò natorum, & liberos appellatione quoad hoc non differre, benèque verum esse Modestinus

nam contendit Conan. *comment. iuris Civilis*, lib. 10. c. 1. num. 1. Nota nihilominus huius nominis libertorum illud esse proprium, ut proprie de solis liberis personis dicatur; natorum verò nomina etiam de seruis, atque etiam de brutis, ex Colum. dum inquit, *equas amore natorum, nisi fiat partus, noxam trahere.*

80 Opportunè in presenti occurrit inuestigare quare de solis filiis in masculino genere hæc rubr. concipiatur, cum tamen per totum titulum promiscue Pontifices non solum de legitimitate filiorum, sed etiam filiarum agant, ut in c. 1. & in cap. causam quæ 4. & in cap. peruenit 11. *infr. hoc tit.* Aliqui respondent hoc factum fuisse, quia filiorum appellatione filiarum continentur, quarum memini d. tract. de appellat. verborum utriusque iuris signific. appellat. 99. ex num. 48. confirmantes quia generaliter receptum est masculinum concipere femininum. Sed magis aridet resolutio quæ placuit Costæ in cap. si pater, verbo utrumque, num. 1. de testam. in 6. & lentis Valasc. de iure emphyt. 9. 41. num. 3. versic. idem, dum aiunt appellatione filij in numero singulari femininum non contineri ex vi verbi, nec etiam ex communi loquendi usu, sed aliquando per interpretationem extensivam, ut bene probat text. in l. iusta 201. ff. de verborum significat. & in l. Herennius 122. ff. cod. tit. sic procedunt text. in l. 1. §. sed etsi incertum, ff. de ventre in possess. mitt. vbi exheredato vno filio non videtur filia exheredata, & in l. libertum, §. fin. ff. de ritu nupr. vnde ad text. in l. sed etsi, §. ob Senatûs consultum. ff. ad Macedon. dum probat Macedonium loquens de filio continere filiam, responderetur ex ratione procedere, quia ratio Senatûs consulti fortius in filiabus vigeat, ut bene explicat Conan. *comment. lib. 7. c. 2. num. 5.* Per contrarium autem filiorum nomen in plurali licet non ex verbi proprietate, ut contendit Cost. d. num. 1. saltem ex communi usu loquendi filias etiam comprehendit, ut satis probatur ex l. si ita scriptum 46. ff. de legat. 2. & l. si quis ita 16. ff. de testam. tutel. & hic colligitur intellectus ad text. difficile in l. qui quis 116. ff. de verbor. signific. vbi Modestinus reprobat Labeonis sententiam negantis in ea loquutione, quisque mihi filius, filivæ, filiam contineri, & Proculum affirmantem sequitur, & merito, non ex proprietate verborum, ut ipse Modestinus significat, ibi, *Labeo videtur verborum figuram sequi*, sed ex communi usu, iuxta quem mens testantis sub ea forma videtur quoque filias comprehendere, ex modo dictis. Retenta igitur hac distinctione facile resoluitur proposita difficultas, cum enim in plurali numero concipiatur hæc rubr. qui filij sint legit. necessarium non fuit addere, quæve filiar, licet per discursum tituli de utrisque Pontifices agant promiscue.

12 Legitimi. Filij in duplici sunt differentia, alij legitimi, alij illegitimi dicuntur. Legitimi vel sunt legitimi tantum, vel legitimi ac naturales simul: legitimi tantum sunt adoptivi, quia à sola lege, non à natura probati sunt, qui tamen an & quando veniant appellatione filiorum, dixi in d. tract. de appellat. verborum utriusque iuris signific. appellat. 99. n. 75. cum seq. & ibi citatis addo optimam decisionem in Burgi S. Domini in iurisdictione 6. Martij 1625. coram bonæ mem. Vbaldo. Legitimi & naturales simul dicuntur qui natura & lege simul approbantur, id est, qui ex iustis nuptiis secundum patriæ morem veris, vel putativis sunt procreati, princip. Instit. de patria potest. l. filium definimus, ff. de his, qui sunt sui, text. optimus in auth. quibus modis naturales efficiantur sui, §. natura, versic. legitimi, collat. 7. notat Petr. Gregor. sin. Barbof. Collat. Tom. I.

ragm. iuris, lib. 10. c. 3. num. 6. Paleoth. de nobis, & spur. cap. 3. ex num. 3. Rojas in epit. success. cap. 1. à num. 8.

14 Illegitimi per contrarium tantum sunt, qui non ex iustis nuptiis verè, vel putativè nati sunt, ut probat text. in d. auth. §. quod verò, notat Paleoth. d. c. 3. hi namque Græco nomine nothi dicebantur, quamvis enim Quintil. dicat nullum nomen Latinum posse pro illo Græco poni, & alij aliis modis explicant, quos refert Paleoth. c. 173. vbi nothos naturales esse magis probat, quod etiam tenet Conar. de sponsalibus, p. 2. c. 8. §. 5. à prime. melius tamen alij resoluunt nothos Græcè appellari omnes eos, qui non ex iustis nuptiis nascuntur, & ideo tam ad spurios, quàm ad naturales refertur in discursu illius Auth. neque ita explicant Curt. Burgenf. coniectur. lib. 3. c. 8. Ferrand. in iuris partes, lib. 2. c. 98. Conan. *comment. iuris*, lib. 2. c. 16. num. 2. Petr. Gregor. d. c. 3. num. 19. sic intelligentes differentiam Pontificis in cap. nisi, de renuntiatio. inter nothos & spurios, hi enim ad naturales nunquam pertinent, illi verò etiam ad hos propriè referuntur, quicquid gloss. ibi verbo Manzares, (quam inadvertenter sequuntur alij, ut per Rojas d. cap. 1. num. 15. & 18.) in ipsis verbis explicare nitatur, Manzares etiam de omnibus illegitimis dici.

15 Illegitimorum varias differentias adnotarunt Doctores, ex eo quia, ut supra diximus, illegitimi sunt qui non ex iustis nuptiis, seu extra Matrimonium nascuntur, conflat namque varios esse modos, quibus extra Matrimonium nasci poterunt, scilicet, vel quia de facto Matrimonium contractum non est inter eos, qui contrahere poterunt: vel quia nec contraxerunt, nec poterunt contrahere: vel quia cum de iure non possent, de facto contraxerunt; igitur merito variae species illegitimorum distinguuntur; sed ad duas præcipuè rediguntur, ad naturales scilicet, & spurios; ij verò ad diversos gradus, naturales aliter secundum ius Civile, aliter secundum Pontificium iudicandos resolvit communis, nam iure Civili attento, inquit, eos solos esse, qui ex soluto & unica concubina æque uxoris loco habita domi semper eo affectu retenta, cum qua neque stuprum, neque incestus cadere poterint, procreati fuerint, ut colligitur ex l. 1. & per tot. ff. de concubin. l. Masurius, vbi recentiores, ff. de verbor. signific. Attento verò iure Canonico, ait eadem communis naturales esse omnes illos, qui nascuntur ex his, inter quos potuit esse Matrimonium, ita gloss. verbo coniugata, vbi post Ioan. Andr. notat Abb. à num. 17. in cap. immutuit, de elect. & est recepta sententia, & distinctio secundum Paleoth. de nobis & spur. c. 12. Conar. de sponsalib. p. 2. cap. 8. §. 4. num. 3. Lara in l. si quis à liberis, in princ. num. 89. Rojas c. 10. à princ. Cald. Pereira de nominat. emphyt. 9. 21. ex n. 4. Valasc. conf. 34. à num. 5. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 165. Cuius autem differentie inter utrumque ius fundamentum ex eo deducitur, quia licet utroque iure naturales per subsequens Matrimonium legitimi efficiantur, iure tamen civili soli ad hunc effectum dicuntur naturales, qui ex concubina prædicto modo domi retenta suscipiuntur, §. ult. Instit. de nupt. at verò attento iure Canonico sufficit quod suscepti sint ex soluta & soluto, inter quos potuit esse Matrimonium, cap. tanta, *infr. hoc tit.* vbi dicam. Verùm multi & melius negant hanc inter utrumque ius differentiam, referentes eam ad communem usum, ita Ioan. Andr. & Abb. dictis locis, & latè prosequitur argumentis communis satisfaciens Lara in d. princ. à n. 82. Sarin. lib. 1. select. c. 7. à princ. Ceuaptes l. 11. Tauri, à n. 123.

& iuxta hanc sententiam notantur Auctores gravissimi hodie raros esse, vel nullos filios naturales; cum enim concubinitus, ex quo iuxta predicta nascuntur naturales, lege Canonica sit improbus *capitulum 32, q. 4. Concil. Trid. sess. 24. de reform. c. 8. inf. tunciam hodie naturales propter non reperiri, quod docuit Oldrad. conf. 196. & Cujac. lib. 5. observ. 6. in fine.*

- 17 Spurius verò per contrarium censendi sunt omnes, qui ex illis nascuntur, qui Matrimonium non potuerunt contrahere, ut eleganter docet text. in l. vulgo concepti, ff. de his qui sunt sui, ibi, vulgo concepti dicuntur qui patrem demonstrare non possunt quidem, sed cum habent quem habere non licet, qui & spurius appellatur. Quibus verbis aperte Iureconsultus duos distinguit spuriorum modos, alios scilicet, qui patrem certum non habent, ut sunt nati è meretricibus, vel aliis cum quibus multi habent consuetudinem, qui propterea omitti variis etymologiis, de quibus Rojas c. 1. m. 1. & c. 19. m. 1. à duabus literis S. P. quibus à Romanis significabantur, quasi sine patre filij dicebantur, ut docet Iustin. in §. si adversus, Inst. de imp. & ex multis explicatur Conar. de sponsal. p. 2. c. 8. §. 5. à prime, Paleoth. c. 16. m. 4. Rojas d. c. 19. n. 6. Cervantes l. 9. Tauri, n. 19. Solorzan de parricid. lib. 2. c. 3. Alij verò sunt spurius, qui patrem certum habent, sed quem legibus habere non licet, ut sunt nati ex his quos Matrimonium contrahere lex vetat, veluti ex consanguineis, aut vxoratis, vel voto solemniter adstrictis. Sed hi in duplici sunt differentia, vel enim sunt spurius simpliciter, vel ex damnato coitu procreati; illi dicuntur omnes, qui nascuntur ex coniunctione quam leges humane nulla exteriori pena coercet, hi verò quando lex humana aliquam penam præscribit, & in prædictis exemplis de natis ex consanguinea, vxorata, vel Moniali, de quibus agit text. in auth. quibus modis naturales efficiuntur sui, §. ult. Exemplum verò spuriorum simpliciter Doctores adducunt de filio nato ex vxorato, & soluta, nulla enim pena hic coitus ponitur, l. 1. C. ad leg. Jul. de adulter. & ideo Doctores magis communiter inferunt filios sic natos ex damnato coitu procreatos non esse, ut ex Caltr. Alex. & aliis ostendit Con. d. §. 5. n. 16. & post Ant. Gom. l. 9. Tauri, n. 14. receptum testatur Valasc. conf. 29. n. 6. & 13. quicquid dubitet Molin. de Inst. tract. 2. disp. 67. concl. 4. Ex hac autem differentia inter alios notabilis ille effectus resultat, quia filij simpliciter spurij matri non illustri sunt successibiles, & è contra l. si spurius, l. hac parte, ff. unde cognati, l. si qua illustrius, C. de Orficiis, non ita si ex damnato coitu sint procreati, ut notant Doctores per text. ibi in Auth. ex complexu, C. de incestu imp. Conar. ubi proximè, Valasc. d. conf. 29. num. 9. Duenn. reg. 366. limit. 8.

SUMMARIUM.

- 1 Naturalis ex soluto genitus & soluta, legitimatur per subsequens parentum coniugium etiam quoad hereditatem.
- 2 Maritus de vxoris legitimitate in iudicio agere potest sine mandato.
- 3 Coniuncta persona excepto patre sine mandato ea agere non possunt, quæ speciale mandatum requirunt.
- 4 Vxor pro marito agere non potest.
- 5 Diffamatus ab aliquo de illegitimitate potest petere in iudicio ut legitimus declaretur, &c.

Legitimus naturalis natus ex soluto, & soluta per subsequens Matrimonium legitimatur etiam quoad hereditatem, & si pater vult cum ob hanc causam hereditate privare, est excommunicandus. Colligitur ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabari Ioan. Andr. Host. Bptr. Anchar. Panorm. Prapoli. Alex. de Nemo, Caus. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. inris. Pontif. pag. 97. Alagona in compend. inris Canon. pag. 593. remittit Ximen. in concord. p. 1. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 18. c. 1. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 33. c. 1.

Conquestus est nobis H. & C. Notatur ad hoc, quod maritus de vxori legitimitate in iudicio agere potest sine mandato, consonant text. in cap. consuetus, super de procur. & in cap. ult. de confessis, docent Host. Ioan. Andr. Iur. Anchar. Zabari. Prapoli. in presenti, & alijs de quibus Alphan. collect. 648. quibus adde Tiraq. de retract. tit. 1. §. 10. gloss. 1. à prime. qui omnes adducunt similem text. in l. maritus, C. de procurat. & in l. soluta, §. si quis, ff. de procur. & exhibend. C. ad. etiam in iura, & resitens sit vxor ex noua constitutione d. maritus.

Licet autem coniuncte persone excepto patre sine mandato ea agere non possint, quæ speciale mandatum requirunt, Con. lib. 1. var. c. 6. n. 5. Tiraq. d. tit. 1. §. 1. gloss. 1. n. 34. Garc. reg. 2. limit. 7. Cald. Periculi. si curatorem, verbo implorandum, n. 8. cum seq. Multo tamen hæc omnia agere potest sine aliquo vxoris mandato, tum quia liberam habet facultatem, l. procurator, cui generaliter §. 7. ff. de procur. & cap. quid agendum, in fine, eod. tit. 6. tum etiam ex ratione text. quæ in omnibus pariter concludit. Sic etiam similiter licet receptum sit coniunctam personam pro coniuncta in causis spiritualibus sine mandato admittendam non esse, gloss. 1. vers. sed credo, in cap. coram 34. super de offic. deleg. recepta per citatos ibi; in marito tamen hoc locum non habet, hic enim etiam in spiritualibus debet admitti sine vxoris mandato ex libera potestate et à lege concessa, quæ etiam extenditur ad ea, quæ speciale mandatum requirunt, tum quia de aliis coniunctis ad maritum non inferitur consequentia, tum denique ex text. in presenti, ubi nisi dimittendo sapienter mandatum vxoris, sine eo admissus est maritus de eius legitimitate agens.

Quare autem maritus liberam habeat potestatem agendi causas vxoris absens, & inuitæ, ex supra dictis, vxor tamen non ita pro marito agere potest, ut probat l. qui absente, C. de procurat. curiose in erroribus aliquis. Ratio facilis est, quamvis enim vxor marito suo æque sit coniuncta, ut ipse maritus vxori in vxore tamen non solum deficit, verum etiam in contentum militat ratio propter quam marito libera illa potestas conceditur, ne scilicet femina in contumelia maritalis pudoris irreuerenter irrumpat contentum iudicium, quæ si exigit ut maritus admittatur in causis vxoris contradicentis, fortius concludit vxorem ipsam pro marito admittendam non esse sine mandato, ut latè profequitur Tiraquell. de legibus canon. l. 1. c. 1. num. 31.

5 R. patris mulieris ipsam exheredare, &c.] Notatur ad hoc, quod is, qui ab altero diffamatur, quod sit illegitimus, potest petere in iudicio, ut legitimus declaratur, & aduersario non agenti, ex excipienti perpetuum silentium super illegitimitate, & hereditate imponatur, nisi illegitimitate probauerit, ut per Menoch. consil. 366. n. 5. Nam diffamatio, & iactatio, seu verbalis molestia non sufficit ut quia in iudicio audiat co-gens aduersarium agere de iure, quod extra iudicium dicit, seu iactat ad se pertinere, excepto speciali casu diffamari, C. de ingen. & manumiss. quando scilicet quis diffamatur de statu personae ingenuitatem, seruitutem, aut similem qualitatem respiciente. Ita Ordin. Regia Lusitanorum lib. 3. tit. 11. §. 4. Anton. Gomez. tom. 3. variat. c. 1. n. 18. Sarmient. select. lib. 1. c. 2.

SUMMARIVM.

- 1 Matrimonium in facie Ecclesie contractum si separatur, filij geniti, vel concepti ante sententiam sunt legitimi.
- 2 Legitimi sunt filij concepti ante sententiam diuortij a parentibus, qui bona fide contraxerunt, licet inter eos existat impedimentum propter quod postea Matrimonium iudicio Ecclesie fuit separatum.
- 3 Legitimi sunt censendi filij suscepti ex Matrimonio, quod iusto facti, vel iuris errore parentes nulliter contraxerunt, & n. 17.
- 4 Filij suscepti a parentibus qui publice & bona fide contraxerunt vere, & proprie sunt legitimi.
- 5 Filij ex bona fide parentum legitimi ad Ordines sacros, & ad Episcopatus sunt admittendi.
- 6 Ecclesiasticam emphyteusim obtinere possunt filij ex bona fide parentum legitimi.
- 7 Legitimi per bonam fidem parentum admittuntur ad feudum, & maioratus successionem.
- 8 Legitimi per bonam fidem parentum, an succedant in maioratus feudo, emphyteusi, aut fideicommissio, si ad sit clausula, ut succedant y soli, qui ex legitimo Matrimonio procreati fuerint, ostenditur.
- 9 Filij ex Matrimonio putatiui quoad utrumque parentem legitimi sunt, si unus ex parentibus fuerit in bona fide, quamvis alter habeat malam fidem.
- 10 Parens qui habeat malam fidem impediendi, non gaudet iure legitimi parentis.
- 11 Matrimonium clandestinum dicitur quoad penas, cum desint denuntiationes.
- 12 Filij suscepti a parentibus Matrimonium clandestine contrahentibus, indistincte sunt illegitimi.
- 13 Legitimi sunt filij nati post litem contestatam super Matrimonio publice contracto, quod per sententiam postea nullum fuit declaratum.
- 14 Successioni filiorum in bonis parentum origo, & necessitas eis ex iure civili prouenit, imò iure natura debitam esse defenditur.
- 15 Legitima non potest lege, vel statuto auferri.
- 16 Mater sola non alit filium, qui fuit conceptus in Matrimonio putatiuo, quoad exinde fuit dissolutum.
- 18 Legitimi an sint filij suscepti a parentibus, qui de validitate Matrimonij dubij erant, ostenditur.
- 19 Coniuges quando de Matrimonio validitate dubitant, huiusmodi dubium speculatiuum est, ac per consequens non inducit malam fidem.
- 20 Matrimonium etiam publice contractum coram Patro, & testibus, omisso tamen denuntiationibus, censetur clandestinum quoad iustitiam, & alios effectus.
- 21 Matrimonium publicum non dicitur, quod coram

- magna hominum frequentia conuocatis etiam amicis, vicinis contractum fuit.
- 22 Illegitimi sunt filij, etiam in conscientia foro, qui ex Matrimonio clandestino, & stante impedimento dirimente suscepti sunt, quamvis parentes in rei veritate illud ignorauerint.
 - 23 Respondetur fundamentis contrariae opinionis.
 - 24 Filij legitimi non sunt, si Matrimonium clandestine sine denuntiationibus celebretur in moris articulo cum muliere, ex qua agrotans prolem susceperat.
 - 25 Datur differentia ratio quare in l. ult. C. de liberali causa, filij nati pendente lre super statu matris sequuntur conditionem, qua de matre indicabitur, filij vero nati lre pendente super validitate Matrimonij legitimi iudicentur, quamvis contra Matrimonium feratur sententia illud inualidum pronuntians.
 - 26 Alimenta ut filio lre pendente, quem pater filium esse negat, assignet index, debet summi ariam praemittere informationem, & si praesumptio aliqua sit pro filio, debet interim per iudicem pronuntari ut alatur.
 - 27 Cautio de reddendis alimentis, si in causa filius succumbat, an ab eo sit exigenda, remittitur.

CAP. Cùm inter. II.

Quando duo publicè, & sine contradictione Ecclesie contrahunt, & postea canonice per sententiam fit diuortium, filij qui nati, vel concepti sunt ante sententiam, habentur legitimi, & succedunt hereditario iure in bona paterna, & sunt nutriendi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. innoc. Collect. Zab. Ioan. And. Host. Butr. Anchar. Panorm. Prapof. Canif. Cojac. Alex. de Neno, Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 98. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 593. remissine Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. referunt ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 18. cap. 1. & est post Concl. Lateran. sub Alex. III. p. 33. c. 5.

Collige ex text. legitimos esse filios conceptos ante sententiam diuortij a parentibus, qui publice bona fide contraxerunt, licet inter eos existat impedimentum propter quod postea Matrimonium iudicio Ecclesie fuit separatum, ut per Conar. de sponsal. part. 2. c. 3. s. 1. Gail. lib. 2. obseru. 48. n. 6. Paleot. de noth. & spur. cap. 9. Gabr. lib. 6. commun. tit. de legitimat. conclus. 4. seruan. ad l. 6. Taurinum. 1. 1. cum seqq. Peregr. de fideicom. art. 24. n. 67. Menoch. de praesumpt. lib. 4. praesumpt. 77. Baptista Colla de facti scientia, & ignor. centur. 2. inspect. 48. n. 3. cum seqq. Castil. quond. quaestiom. lib. 2. c. 1. n. 2. & 7. Basil. Pont. de Sacram. Matrim. lib. 1. c. 8. ex n. 1. Nam legitimi sunt censendi filij suscepti ex Matrimonio, quod iusto facti vel iuris errore parentes nulliter contraxerunt, ut per Conar. d. c. 3. s. 1. n. 9. Paleot. d. c. 9. n. 9. ad fin. Peregr. d. art. 64. n. 69. vbi n. 68. aduertit ad hunc effectum sufficere Matrimonium putatiuum ex errore iniusto, quia titulus putatiui quamvis ex errore iniusto proueniens bonam fidem cauet.

Filij eorum non debent exinde sustinere iacturam. Ergo filij suscepti a parentibus, qui publice bona fide contraxerunt, vere, & proprie legitimi sunt, ut docet Con. §. 1. n. 1. Paleot. d. c. 9. n. 14. Gabriel. d. concl. 4. n. 14. Azor. insit. moral. p. 2. lib. 2. c. 16. q. 5. Menoch. de praesumpt. lib. 4. praesumpt. 77. a n. 3. & alij, quos copiose hinc refert Castil. quotidian. lib. 2. c. 11. n. 3. & 6. Arellan. de var. iur. & iur. imper. c. 5. n. 84. Battimacat. in c. naturales. si de feudo defunctor. contron. in v. sibus feudor. q. 9. n. 96. Parat. in tract. de legitimat. per subsequens matrim. n. 167. vbi n. 168. subdit quod in dubio requisita bona fides praesumitur.

trahitur, ita ut si illi instituantur heredes à testatore, qui credebat eos esse natos ex iusto Matrimonio, adhuc institutio non corrumpitur, quandoquidem ij filij quoad suum commodum censentur verè & propriè legitimi, & dicuntur sui heredes, & in potestate patris, Menoch. de præsumpt. lib. 1. præsumpt. 24. n. 9.

5 Unde ad sacros Ordines huiusmodi filios ex bona fide parentum legitimos admittendos esse ultra supra citatos, resolvunt Soar. tom. 5. de censur. disput. 5. sect. 1. n. 6. cum segg. Sayr. eod. tract. lib. 6. c. 10. à n. 31. Avil. eod. tract. p. 7. disp. 3. dub. 6. Bellet. disquis. cleric. part. 1. tit. de discipl. cleric. §. 3. n. 23. Et ad Episcopatum, ut per multos, quos refert & sequitur Castil. d. c. 1. n. 19. atque etiam ad Ecclesiasticam emphyteusim, ut post Dec. resolvit Cald. Pereira de nominatione emphyt. quest. 2. §. n. 38. Sic etiam licet legitimi à feudi successione repellantur c. 1. §. naturales, si de feudo fuerit controversia inter dominum, & agnatos, admittuntur tamen legitimi per bonam fidem parentum, communis ex Sonthech. de feudis. p. 9. n. 37. Gabr. d. concl. 4. n. 41. Sic denique licet bastardi non admittantur ad maius successione, mittuntur tamen illegitimi ex bona fide, ut probat Molin. de primog. lib. 1. c. 1. n. 12. & reliqui omnes veram esse sententiam sine difficultate admittentes quando maioratus simpliciter est institutus, vel emphyteusis simpliciter concessa.

8 Ardua tamen est inter scribentes controversia, an idem sit resolvendum quando in maioratu, feudo, emphyteusi, aut fideicommissio adiecta est clausula, ut succedant ij soli, qui ex legitimo Matrimonio procreati fuerint? Partem enim affirmativam, quod adhuc stante ea clausula, legitimi ex bona fide parentum sint admittendi, resolvit Dec. cons. 153. quem multis laudat Soc. iun. cons. 39. vol. 3. & sine dubio est magis recepta, ex Couar. d. p. 2. c. 8. §. 1. n. 3. Molin. d. c. 1. n. 15. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 77. n. 6. Mantica de coniect. ult. volunt. lib. 1. tit. 8. n. 24. Castil. d. cap. 1. n. 12. & 17. Peregr. d. art. 25. à n. 72. Contrariam verò negativam partem quod in his terminis stante clausula prædicta nequeant succedere legitimi ex bona fide parentum, tuetur Curt. iun. cons. 64. n. 8. vol. 1. sequitur Fuln. Pac. de probat. lib. 2. c. 16. n. 69. vers. ex quo inferatur, & in puncto iuris veriore esse concludit Cald. Pereira d. q. 21. n. 44. & de ea dubitans cogitandum relinquit Carol. Ruin. in l. Gallus, §. §. eius, num. 99. ff. de liber. & posth.

9 Cum parentes eorum.] Quamvis text. in presenti, parentum in numero plurali faciat mentionem, quasi videatur exigere ad legitimam bonam fidem utriusque parentis, cum tamen referatur verbum illud ad publicitatem, iuxta resolutionem communem DD. quod filij ex Matrimonio putativo quoad utrumque parentem legitimi sunt, si unus ex parentibus fuerit in bona fide, quamvis alter habeat malam fidem, ut docent gloss. verbo ambo, in c. cum inhibito, de clandest. despons. Duen. reg. 150. limit. 2. vers. circa, Gabr. d. concl. 4. num. 4. Peregr. d. art. 24. n. 66. Costa in c. si pater, de testam. lib. 9. verbo uxorem, num. 4. Seruan. d. l. 6. Tauri, num. 13. Azor. d. cap. 16. q. 3. Matienf. in rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 116. lib. 5. noua recopil. Sanch. de Matrim. lib. 8. disp. 34. n. 46. Gutier. eod. tract. r. 71. Rota decis. 454. n. 3. inter impress. Farin. post lib. 2. Seraph. decis. 1099. num. 1. Sanctarel. variar. quest. 20. num. 4. me citato in hoc loco, Faiard. ubi supra, num. 169. quæ quidem resolutio vera est respectu filij, & in eius favorem, & respectu parentis, qui in bona fide fuit, non verò respectu parentis, qui malam fidem habuit, hunc enim non gaudere iure legitimi parentis, resolvunt Costa d. verbo uxorem, n. 11. cum segg. Seruan. d. l. 6. n. 16. D. Barbosa in l. si cum uxorem, §. si n. 1. 2. ff. de sol. matrim. Sanch. d. disp. 44. num. 46.

10 ubi supra, num. 169. quæ quidem resolutio vera est respectu filij, & in eius favorem, & respectu parentis, qui in bona fide fuit, non verò respectu parentis, qui malam fidem habuit, hunc enim non gaudere iure legitimi parentis, resolvunt Costa d. verbo uxorem, n. 11. cum segg. Seruan. d. l. 6. n. 16. D. Barbosa in l. si cum uxorem, §. si n. 1. 2. ff. de sol. matrim. Sanch. d. disp. 44. num. 46.

vide plures alios, quos citavi ad c. ex revere, verbo igno-ram, infra, hoc tit.

Publicè contraxisse.] Id est, præmissis denuntiatio-nibus; Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 1. n. 12. Matrimo-nium enim clandestinum dicitur quoad pœnas, cõi-desunt denuntiationes, Perez. l. 1. vers. plura tamen, pag. 38. tit. 1. lib. 1. Ordin. Menoch. cons. 69. n. 70. Fuln. Pac. de probat. lib. 2. c. 16. n. 69. vers. ego nescia. Gutier. pract. lib. 2. q. 4. n. 13. & de Matrim. c. 5. num. 5. Sanch. d. disp. 1. num. 10. & plures alij, quos refert ego ipse de officio, & potestate Episcopi, part. 2. alleg. 3. num. 8. Unde filios susceptos à parentibus Matrimonium clau-desine contrahentibus indistinctè illegitimos esse, quia in iis, qui clam contraxerunt, semper scientia, & mala fides utroque iure præsumitur, docent Seruan. d. l. 6. num. 22. Fr. Erman. summ. tom. 1. cap. 21. num. 14. Henriq. in summ. lib. 11. cap. 20. §. 1. Peregrin. d. art. 24. num. 8. Castil. d. cap. 11. num. 8. Sanch. d. lib. 3. disp. 44. num. 6.

Ante latam sententiam.] Notatur ad hoc, quod filij nati post litem contestatam super Matrimonio publi-cè contracto, quod per sententiam postea nullam fuit declaratum, legitimi sunt, ut per Couar. d. cap. 8. §. 1. num. 5. cum segg. Gabr. d. concl. 4. n. 12. Peregr. d. art. 24. num. 70. Azor. instit. moral. part. 1. lib. 2. c. 13. q. 6. segg. de censur. lib. 6. c. 10. n. 33. Nam lites contestatio non in-ducit malam fidem quoad vñs matrimoniales inter parentes, qui à principio bona fide contraxerunt, nec coninges pendente lite privari possunt sine possessione commodi, aut suspenditur inter eos carnale com-mercium, iuxta text. in cap. 2. supr. ut lite pendente, & iuxta regulam generalem continenda possessio-ne lite pendente, quæ probatur in cap. 1. ibi tit. & quæ latissime profertur Lancellos. de attentatis. p. 1. c. 4. limit. 1. cap. 2. iuncta reg. & recepta interpretatio-ne illius c. 2. ibi, ante probatam accusationem, ex quo desumitur quod ante prolatam diffinitivam senten-tiam non dicuntur factæ probationes, neque liquet de causa, ut per Abb. hic n. 5. & 6. Amplia & extende idem esse lata sententia pendente appellatione, ut per Vincent. de franch. decis. 130. num. 3. nam conceptus appellatio pendente à sententia lata contra Matrimo-nium legitimum fieri resolvit Belles. disquis. cleric. p. 1. tit. de discipl. cleric. §. 3. n. 23. in fine, Faiard. d. tract. num. 175.

In bona paterna hereditario iure succedant.] Notatur ad hoc, quod successioni filiorum in bonis parentum origo, & necessitas ex iure Civili provenit, ut per Dyn. in reg. inducitur, n. 22. cum segg. de reg. iuri. lib. 6. sequitur Bart. in l. Titio centum, §. Titio generum, de ob-scondit. & demonstrat. & receptam sententiam profertur Lara in l. si quis à liberis, §. idem rescriptum, n. 14. cum segg. ff. de liber. agnosc. communem dicit Cenul. commun. contra commun. q. 110. à princip. Ceterum con-trarium, imò filiis legitimam portionem, seu successio-nem in bonis parentum iure nature debitam esse, re-ferunt Gomez. tom. 1. variar. cap. 1. à num. 2. Corral. lib. 3. Miscellan. cap. 16. à num. 3. Rojas de success. n. 1. prim. Molin. de primog. lib. 2. cap. 1. à num. 14. Spin. in specul. testament. gloss. 17. à num. 19. Azor. d. part. 1. lib. 2. c. 17. hinc inferentes ad varias quæstiones, & præcipue non posse lege, vel statuto hanc legitimam auferri, de quo Couar. part. 2. de sponsal. cap. 8. §. 6. num. 5. Costa in c. si pater 3. part. 2. verbo privare non possit, n. 42. ad utrumque partem late Cenul. d. quest. 112. Has tamen con-trarias opiniones sub distinctionis fœdere conciliate-das duxit, ut scilicet prima, quæ hanc legitimam, & filiorum successione ait iuris civilis esse, intelligi-gatur de legitima quoad quotam, seu quantitatem, & se-cunda verò opinio intelligatur quoad originem ipsius successio-

successionis, intelligendo deinde de iure naturali posterioris capitis, quod solis hominibus proprium est, & ius gentium à Iureconsultis dicitur; quam distinctionem in effectu agnoscunt post multos ex suprâ citatis Merlin. de legitima, lib. 5. tit. 1. q. 6. num. 7. & me citato in hoc loco, nouissimè Mar. Cotel. de donat. inter patrem, & filium, tract. prima, disc. 2. part. 6. num. 108.

16 Parentum facultatibus nutriantur.] Notatur ad hoc, quod mater sola non alit filium, qui fuit conceptus in Matrimonio putatio; quod exinde fuit dissolutum, ut per Surd. de aliment. tit. 7. q. 1. 4. n. 18.

17 Dux superfluit in hac materia resoluenda questiones, quarum prima est utrum legitimi censendi sint filij suscepti ex Matrimonio, quod iusto facti, vel iuris errore parentes nulliter contraxerunt? Pars affirmativa, quæ vera est, ex eo necessariò colligitur, quia ut text. probat, & suprâ in principali conclusione diximus, legitimi sunt filij habiti ex Matrimonio inualido bona fide utriusque vel alterius ex parentibus contracto, sed quando parentes iusto iuris, vel facti errore contraxerunt, nec malam, nec bonam fidem habere censentur; ergo si constat de tali errore filij legitimi erunt; vide Abb. in cap. prælatus, n. 5. & in cap. per venerabilem, n. 36. in fine, infrâ hoc tit. Couar. d. c. 8. §. 1. n. 9. Palcoth. n. 9. ad fin. Peregr. d. art. 24. n. 69. Utrum autem iniustus error sufficiat ad hanc legitimationem inducendam? ardua est questio, quæ pendet ex alia, utrum ex iniusto errore bona fides causari possit, sed relictis iis, quæ pro utraque parte adducunt DD. partem affirmatiuam de nostra legitimatione agens tenet Peregr. d. art. 24. num. 68. scribens ad hunc effectum sufficere Matrimonium putatiuum ex errore iniusto, quia titulus putatiuus quamvis ex errore iniusto pronuens bonam fidem causat, & consequenter sufficit in omni præscriptione, quæ solam bonam fidem exigit, vide Bart. in l. sensus, n. 17. ff. de usufruct. & ibi Paul. de Castro n. 2. & Bald. n. 20. Alciac. reg. 3. præsumpt. 5. Couar. in reg. possessor. §. 7. num. 5. Mench. illus. c. 77. num. 9. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 130. num. 3. cum seqq. Fachin. controuers. lib. 3. cap. 28. Gilchen. de præscript. p. 2. membr. 1. c. 3. à num. 8. & 13. Sanch. de Matrim. lib. 5. disp. 3. n. 13. ubi resoluit generaliter ighorantiam iuris non solum obsecrari, sed etiam clari si de ea constat utroque foro excusare.

18 Altera questio est utrum legitimi sint filij suscepti à parentibus, qui de validitate Matrimonij dubij erant: in qua pars affirmatiua verior est, quia qui dubij sunt de impedimento Matrimonij, eiusque validitate non habent impedimenti scientiam, sed potius bonam fidem, ex reg. text. in cap. si virgo 3. q. 2. ubi Augustinus ait, bonæ fidei possessorem dici qui se possidere ignorat alienum, malæ verò fidei cum scierit alienam esse rem, quam possidet; quibus verbis probat ad malam fidem inducendam necessariam esse quod positivè sciat vitium possessionis, seu impedimentum existens, sufficere verò ad bonam fidem ignorantiam vitij, seu impedimenti per negationem scientiæ, quod planè in dubitante reperitur, non enim positivè scit impedimentum, & consequenter ignorat, quo argumento dubitantem esse bonæ fidei possessorem notavit gloss. fin. in cap. ult. de præscript. quam sequuntur DD. communiter ex Abb. ibi n. 40. & Paris. n. 48. Balb. de præscript. 2. p. 3. q. 2. Mench. d. c. 77. à n. 3. Sacment. lib. 2. select. c. 10. num. 5. Accedit quia quando coniuges de Matrimonij validitate dubitant, huiusmodi dubium speculatiuum est, quia non dubitant in praxi an scitè utantur Matrimonio, sed an illud validum sit, quod dubium apud omnes receptum

est non inducere malam fidem, sed potius bona conscientia dubitantes posse eo stante operari, ut docent Nauar. in cap. si quis autem, n. 61. de penit. disp. 7. Couar. de spons. p. 2. c. 7. §. 2. num. 10. & in reg. possessor. p. 2. §. 7. num. 4. & plures, quos refert Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 4. 1. num. 4. & 8. quibus adde Valent. tom. 2. disp. 2. q. 14. punct. 4. dub. 4. & tom. 3. disp. 7. q. 3. punct. 2. vers. tertia, Azor. in sit. moral. p. 1. lib. 2. c. 19. Sayr. de censur. lib. 1. c. 13. Ioan. Solorzan. de Indiarum iure, lib. 3. c. 3. num. 80. & 81. Faiard. ubi supr. num. 173.

In gloss. Publicè, ibi, scilicet denuntiatione præmissa in Ecclesia publicè, alias dicitur clandestinum. Iam suprâ in text. ostendi Matrimonium dici clandestinum quando non est contractum præmissis denuntiationibus, quod hæc gloss. etiam probat. Vnde primò colliges sustineri non posse eorum sententiam, qui censent publicè contractum dici Matrimonium, quod coram Parocho & testibus fuit celebratum, quamvis omisæ sint denuntiationes, quod voluerunt omnes, qui docent post Concil. Trid. solum censeri clandestinum, quod sit sine Parocho, & testibus, ut tenent Molin. de iustit. tract. 2. disp. 176. vers. observa, & Dominus meus D. Barbof. in l. 3. p. 4. n. 39. ff. solut. Matrim. Sed salua pace tanti viri, non aduerterunt clandestinitatem diuersimodè considerari respectu diuersorum, vel quoad validitatem, vel quoad iustitiam, & alios effectus: si quoad validitatem consideretur, certum est solum censeri clandestinum quod sine testibus & Parocho contrahitur; si quoad iustitiam ut licitè fiat tam iure Decretalium, quam nouissimo Concil. Trid. attentò, sine dubio clandestinum censeri debet, quāvis coram Parocho & testibus fiat, si denuntiationes omittantur in d. cap. cum inhibitis, in princ. ubi solemnitate denuntiationum obseruandam præscribit, in d. c. 2. ubi, huiusmodi clandestina, & c. §. ult. ibi, tales conuentiones, & c. Deinde quia Concil. Trident. quoad denuntiationes faciendas expresse innouat decisionem Lateran. Concilij in d. cap. cum inhibitis, solumque addit quod nullum sit Matrimonium sine Parocho, & testibus; cum ergo à Trident. ius antiquum poenam imponens contrahentibus sine denuntiationibus non sit immutatum, sequitur quoad hoc obseruandum esse, & manere ius antiquum, iuxta l. precipimus, in fine, C. de appellat. & ita merito contra prædictos hanc partem tuerentur citati in text. hoc cod. verbo.

Secundò colliges sustineri non posse sententiam, quam plerique communiter receperunt profiterentur, quæ resoluit publicum censendum illud esse Matrimonium, quod coram magna hominum frequentia conuocatis amicis, vicinis, & consanguineis nomine feriosè exclusio fuerit contractum, quod docuit Abb. in d. cap. cum inhibitis, & ex Oldrad. Ioan. Lup. Roland. & aliis, quos refert & communem dicit Mascard. de probat. concl. 297. num. 9. Gom. 49. Tauri, n. 1. vers. ex quo, Couar. d. c. 6. in princ. num. 20. Sernant. l. 6. Tauri, num. 25. Sed falsum docent, peiusque pro hac sententia adducunt Nauar. in man. c. 22. num. 7. licet enim ille id admittat ubi inualuit consuetudo ut sine denuntiationibus fiat Matrimonium ad valuas Ecclesiæ, vel aliarum in præsentia cognatorum & vicinorum, post Trid. tamen aperte docet contrarium esse resoluendum, quo etiam casu loquuntur Palcoth. d. c. 9. num. 4. & seqq. Peregrin. d. art. 24. num. 65. Gütier. pract. lib. 2. q. 4. num. 13. Hentiq. lib. 1. c. 5. §. 1. & post gloss. hic verbo publicè, & alios, quos refert Sanch. lib. 3. disp. 1. n. 10. Nec obstat Abb. Panorm. fundamentum quod scilicet iura in hac specie solum exigunt, ut Matrimonium in facie Ecclesiæ contrahatur iuncta no-

tissima significatione nominis Ecclesie pro fidelium collectione, cap. Ecclesia, de consecrat. dist. 1. quamvis enim hæc significatio recepta sit, receptor tamen, & frequentior est alia, pro templo materiali, vt in tit. de Ecclesiis adific. & sæpe alibi, & in hoc sensu ponitur in d.c. cum inhibito, ibi, in Ecclesiis per presbyteros, iunctis, sequentibus, ubi etiam præcipit quod in Ecclesia fiant denuntiationes, vnde cum expresse requiratur hanc solemnitatem, qui sine ea contrahunt, clandestinè contrahere merito dicuntur.

- 22 Tertio colliges tutum non esse, quod de foro conscientie scribit Soar. de censur. tom. 5. dist. 50. sect. 1. num. 10. resoluens in eo foro censendam legitimam prolem susceptam ex Matrimonio nullo clandestino hoc modo sine denuntiationibus contracto, si in conscientia, & rei veritate constet parentes habuisse bonam fidem; quæ sententia iurati videtur ex eorum doctrina, qui resoluunt presumptionem iuris & de iure non habere locum in foro conscientie data veritate in contrarium, vt in terminis cap. is qui fidem, supr. de sponsalib. in quibus communiter constituunt primum Matrimonium præsumptum non habere locum in conscientia si sponsus consensum coniugalem non habuit in actu copulæ, sed in conscientia debere remanere cum secunda in quam verè consensit, vt post antiquiores receptum testatur, & sequitur Covarr. de sponsal. part. 1. cap. 4. §. 1. num. 9. & tanquam indubitatum supponit Sanch. lib. 7. disp. 37. num. 9. ad med. Sed contrarium in nostro proposito necessarid resoluendum existimo, quod scilicet etiam in conscientia illegitimi sunt filij, qui ex Matrimonio clandestino stante impedimento dirimente suscepti sunt, quamvis parentes in rei veritate illud ignorauerint, & in conscientia de ipsorum bona fide constet; ratio est quia effectus hic legitimatis, vtroque foro tam conscientie, quam exteriori non aliunde pendet quam ex legis auctoritate, quæ illos tantum legitimos facit, quos vt tales approbat; at verò ex supr. resolutis constat legem Canonicam expresse non approbare vt legitimos, sed potius vt illegitimos damnare filios susceptos ex Matrimonio nullo propter iuris impedimentum, quamvis parentes illud ignorarent, si sine denuntiationibus contractum est, ergo non oportet inter vnum & alterum forum distinguere, quamvis impugnare contendat Faiard. d. tract. n. 181.

- 23 Nec obstat arg. in simili de terminis d.c. is qui fidem, nam adhuc in illis in foro conscientie procedere decisionem illius text. tenent grauissimi DD. sed si communis sententia contraria esset indubitata, longè diuersa est ratio de illis ad nostros terminos, si aduersus Matrimonium non ex legis pendere auctoritate, sed ex consensu contrahentium, sine quo non potest subsistere, c. sufficiat 27. q. 1. l. nuptias, ff. de reg. iuris, & ideo licet lex ex copula post sponsalia præsumat consensum coniugalem, si tamen constet in conscientia, & rei veritate coniugalem non adfuisse consensum, non potest inde Matrimonium resultare, quod conscientiam obliget, quemadmodum in fortioribus terminis si quis verba exprimat consensum de præfenti importancia, & tamen interiorem consensum non habuerit, non potest in conscientia Matrimonium indicari, vt decidit text. in c. tua nos 26. supr. de spons. ubi notant omnes, & latè disputat Sanch. lib. 1. disp. 7. cum seqq. In nostro verò proposito cum totum pendeat ex legis auctoritate, quæ hoc casu non vult prolem vt legitimam approbare, resoluendum est illegitimam esse tam in exteriori, quam in interiori conscientia foro.

- 24 Quarto colliges falsam videri limitationem, quam tradunt Covarr. d. cap. 6. in initio, num. 1. in fine, & Gabriel. d. conclus. 4. num. 19. & Sarmient. lib. 1. select. c. 6.

n. 7. resoluens quod si Matrimonium contrahatur in mortis articulo cum muliere ex qua egrotans prolem suscepit, eam fieri legitimam, quantumcumque clandestinè sine denuntiationibus sit celebratum, fateor enim non existente impedimento dirimente inter contrahentes in mortis articulo Matrimonium esse licitum, & prolem antea susceptam legitimari, vt resoluunt Gomez l. 9. Tauri, num. 59. Molin. de primog. lib. 5. cap. 5. num. 25. Spin. in spec. testam. gloss. 1. §. a prior. à n. 104. At verò minime placere potest quod stante impedimento dirimente (qui sunt termini de quibus loquimur) legitimitur proles antea suscepta per tale Matrimonium nullum in rei veritate, & clandestinè contractum contra generalem decisionem text. in cap. cum inhibito, §. 1. de clandest. desponsat. qui absque illegitimis facit filios ex tali coniunctione clandestinè susceptos, non solum præsumendo præsumptionem iuris & de iure parentes habuisse malam fidem, sed insuper statendo, vt illegitimi sint, quamvis de bona fide ipsorum parentum appareat: quare, præsumptio bonæ fidei resultans ex necessitate contrahendi, in eo articulo nullum potest quoad hoc filius præferre subsidium.

In gloss. Sententiam, ibi, argument. contra C. de liberis, caus. 1. l. ult. Licet gloss. non soluat argument. in eiusdem solutione maximè laborant DD. in præfenti, quia scilicet in illa l. ult. filij nati pendente litesuper statu matris sequantur conditionem, quæ de matre indicabitur, ita vt ferui fiant si contra matris libertatem fuerit iudicatum; at verò in nostro text. filij nati pendente super validitate Matrimonij legitimi iudicentur, quamvis contra Matrimonium feratur sententia illud inuallidum pronuntians. Quare Abb. Panor. hic num. 6. respondet respectu legitimatis in ipso tempore conceptionis, & non sententie, at verò respectu libertatis inspicere tempus post lites contestationem. Card. verò Zabar. opposit. 2. resp. finorem est filiorum quod expectetur exitus sententie, quia potest mater ingenna pronuntiare; Bur. num. 7. quæ resp. Præposit. num. 5. ait differentie rationem in eo stare, quia status libertatis non imprimi conceptu libertatem, sed bene status Matrimonij conceptu legitimatatem.

In gloss. Nutriantur, fin. ibi, index summariæ cognoscit. d. & c. Singulariter gloss. iudicem instruit circa modum assignandi alimenta filio lite pendente, quem pater filium esse negat, debet enim summariam præmittere informationem, & si præsumptio aliqua sit pro filio, debet interim per iudicem pronuntiare vt aliam, loquuntur omnes hic, Covarr. pract. cap. 6. n. 8. Dec. reg. 365. Molin. de primog. lib. 2. c. 16. n. 30. Soar. de Pace in pract. tom. 3. c. 4. §. 3. num. 10. Lara in l. si quis à liberis, §. si vel parens, à n. 42. ff. de liber. agnos. d. Barbosa in l. 1. p. 1. n. 58. ff. sol. matrim. Valasc. consulta. n. 10. & 12. plenè Surd. de aliment. tit. 1. q. 110. n. 10. qui omnes prædictæ præsumptionis exempla proponunt, quando filius est in possessione filiationis, vel communis existimatione filius reputatur, vel primam sententiam pro se reportauit, à qua est appellatum, nam pendente appellatione alendum esse decidit text. in l. si in stirna, §. de inofficio, ff. de inofficio test. Vtrum verò cautio de reddendis alimentis si in causa filius incurrat ab eo sit exigenda, vide Covarr. n. 7. Molin. num. 4. Valasc. n. 7. proxime citatis locis.

SUMMARIUM.

- 1 Verbo viri & mulieris standum est an aliquis sit etrum filius, nisi expresse ostendatur. 2 Viciu

Qui Filij sint legitimi, Tit. XVII. 575

- 2 Vicinia fama multum valet in probanda filiatione.
- 3 Filiatio minime probatur ex sola alimentorum praestatione, nisi vi filio praesentetur.
- 4 Filiatio plene probatur ex confessione & nominatione parentum verè & principaliter propter se factam accedentibus alijs indicijs.
- 5 Nominatio patris in libro suo probat filiationem.
- 6 Legitima aut statim in vita patris peti possit si religionem ingrediatur, ostenditur.

Cap. Transmissæ. III.

Maritus & vxor quando negant aliquem esse suum filium, sed v.g. pietatis causa illum nutritum esse asserunt, quâvis à vicinia spuris credatur; tamen standum est verbo viri & mulieris nisi certis indicijs & testibus constet esse eorum filium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Ancharr. Panorm. Prapof. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 98. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 593. remissive Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 18. c. 3. & est post Concil. Lateran. p. 8. c. 11.

Quamvis à vicinia, qua ipsum filium, &c.] Notatur ad hoc, quod in probanda filiatione multum valet fama viciniae, vt per Couar. de sponsal. p. 2. c. 8. §. 3. n. 10. Paleoth. de nothi & spuris. c. 22. n. 2. Menoch. de arbitr. casu 79. n. 86. & de presump. lib. 6. presump. §. 3. n. 43. Anton. Monach. Lucens. decif. 56. n. 7. & 15. Mascard. de probat. concl. 79. 1. Fulu. Pacian. cod. tract. lib. 2. c. 6. n. 29. & 31. Sim. de Præcis conf. 13. n. 5. Rot. decif. 273. n. 11. p. 4. diuers. & in terminis probationis primi Matrimonij post contractum secundum Nicol. Superan. conf. 65. n. 4. Petr. Albingan. conf. 67. n. 9. tom. 1. conf. Matrim. Buratt. decif. 520. n. 5. cum seqq. hinc instructes Advocatos ad probandam filiationem quod tres faciant articulos. Primum quod ex viro, & vxore, seu concubina domi retenta natus est, secundum quod pater eum filium nominauit, & agnouit; tertium quod communi voce viciniae filius existimatus est: confirmaturque ex his omnibus, quæ Doctores tradere solent de vi, & auctoritate communis famæ, iuxta text. in l. 3. §. eiusdem; ibi, consentiens famâ confirmat, ff. de testib. & quæ plene consequuntur Duen. reg. 299. Garc. reg. 187. Mascard. concl. 753. Fulu. Pacian. lib. 1. c. 49. à princ. & à n. 33. Menoch. de presump. lib. 1. pres. 89. n. 28. cum seqq.

Quod cum pietatis intuitu nutritum esset.] Vnde ex sola alimentorum praestatione, vel collatione in Matrimonio cum possint fieri pietatis causa filiationem minime probari, resolunt Surd. de aliment. tit. 9. q. 7. n. 9. cum seqq. Valasc. conf. 176. n. 13. Si vero educationem, & alimenta praestet aliquis cuiquam vti filio, tunc filiationem ex hoc commodè probari, arg. l. 1. §. ad questionem, ff. de quest. & l. quidam 13. 2. de verbor. oblig. resolunt Couar. de spons. p. 2. c. 8. §. 3. n. 3. Mascard. concl. 795. & seq. Menoch. d. lib. 6. presump. §. 3. n. 32. Valasc. conf. 134. n. 4.

Standum est verbo viri, & mulieris.] Notatur ad hoc, quod ex confessione, & nominatione parentum verè & principaliter propter se facta accedentibus alijs indicijs plene probatur filiatio; vide Couar. d. c. 8. §. 3. n. 7. Duen. reg. 34. cum seq. Paleoth. c. 23. n. 2. Menoch. casu 89. n. 87. Mascard. concl. 790. à princ. Surd. conf. 1. n. 97. Seraph. decif. 1282. n. 2. eoque maxime cum nominationes sunt plures, Roland. conf. 22. n. 27. lib. 3. Parif. conf. 10. n. 56. lib. 2. Menoch. d. casu 89. num. 81. Buratt. decif. 520. n. 20. vnde nominationem patris in

libro suo probare filiationem dicunt Menoch. d. presump. §. 3. n. 57. & conf. 714. n. 18. Anton. Monach. Florent. decif. 61. n. 8. & 9. quæ quidem nominatio filiationem probat etiam si emanauerit ab vno parente, de cuius bonis, & hereditate agitur: Mascard. concl. 790. n. 12. & non solum probat contra patrem nominantem: sed etiam contra eius heredes, & contra alium tertium, vt per Paleoth. d. c. 22. n. 4. & 5. Menoch. d. casu 89. n. 7.

In gloss. Nota, ibi, dicunt quidam quod erant facti Monachi, &c. Vult gloss. filios vita patris si religionem proficiantur statim posse petere legitimam, quod communiter DD. colligunt ex text. in cap. cum simus, in fine, supr. de Regul. de cuius intellectu, & duabus contrariis communibus sententiis in hac questione vide ultra ordinarios ibi, & hic, Abb. in cap. in praesentia, n. 59. & Dec. n. 67. supr. de probat. plures de quibus Couar. c. 2. n. 7. de testam. Duen. reg. 256. sim. 6. Mench. illustr. c. 37. n. 10. Nan. comment. 2. de regul. n. 48. Perez l. 1. gloss. 1. pag. 75. vers. dubitatur, tit. 2. lib. 1. Ordin. Gu-tier. canon. lib. 2. c. 3. à n. 71. Crass. recept. §. legitima, q. 12. num. 5. Fr. Emman. quest. Regul. tom. 1. q. 80. art. 2. Cenal. commun. contra commun. q. 342.

S V M M A R I V M.

- 1 Illegitima proles est quam viro viuente vxor ex adulterio concipit sine cum adultero, sine cum viro moretur.
- 2 Spurijs censendi sunt omnes, qui ex illis nascuntur, qui Matrimonium contrahere non potuerunt, remissive.
- 3 Pater vbi non succedit, nec filius succedere potest.

Cap. Causam, quæ. j. IV.

Proles, quæ nascitur ex muliere, & alio viro quem habet vt maritum, dum viuunt verus maritus, est illegitima. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Ancharr. Panorm. Prapof. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 3. iuris Pontif. pag. 99. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 594. remissive Ximen. in concord. part. 1. refertur ab Anton. August. collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 18. c. 4. & reliquæ partes vbi sunt docet gloss. 1. hic verba muliere.

Collige ex text. spurios censendos esse omnes, qui ex illis nascuntur, qui Matrimonium contrahere non potuerunt, sed vide quæ dixi ad cap. tanta, verbo si autem vir, infr. hoc tit.

Notatur ad hoc, quod vbi pater non succedit, nec filius succedere potest, vt per Couar. de sponsal. p. 2. c. 8. §. 5. n. 1.

S V M M A R I V M.

- 1 Questio natiuitatis residens in causa civilis hereditatis qua vertitur coram iudice seculari ad Ecclesiasticum est remittenda, & n. 2.
- 3 Natalium causa Ecclesiastica pendente coram Ecclesiastico non potest secularis iudex in causa principali hereditatis procedere.
- 4 Index Ecclesiasticus, ad quem causa natalium, vel alia spiritualis remittitur, potest opponere exceptionem illam prafigere terminum peremptorium intra quem probare teneatur, non vero index Ecclesiasticus, n. 5.

6 Declara

6 Declaratur text. in presenti.

8 Filius ex illicito coitu natus presumitur potius spiritus quam naturalis.

9 Matrimonium presumitur quoad liberorum legitimationem cohabitantis vita functis.

10 Matrimonium presumitur quoad filios præcessisse inter viuos concurrentibus alijs præter cohabitationem coniecturis.

11 Cohabitatio hodie efficere nequit Matrimonium.

CAP. Lator. V.

1 Causa natiuitatis opposita petenti hereditatem coram iudice seculari, spectat ad Ecclesiasticum, & si intra duos menses pars non probat quod obiicit, iudex laicus de hereditate indicare potest, ac si non ageretur de causa natiuitatis, sed hoc debet intimari a iudice Ecclesiastico. Colligunt ex Ordin. Abb. Antiqui. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Prapof. Alex. de Neno, Canis. Cujac. Vhian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 100. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 594. remissum Calal in annot. & Ximen. in concord. p. 1. refertur ab Anton. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 18. c. 5.

2 Coram seculari iudice super hereditate, &c. Notatur ad hoc, quod questio natiuitatis residens in causa civilis hereditatis, quæ vertitur coram iudice seculari, ad Ecclesiasticum est remittenda, concordat text. in cap. suam, sup. de ordine cognit. vide Mant. dialog. 42. Cou. de sponsal. p. 2. c. 8. §. 3. n. 4. Garc. reg. 353. D. Barbof. in l. Titia, n. 22 ff. solut. Matrim. quod procedit quando causa legitimitatis, seu natalium pendet ex aliqua questione iuris, veluti utrum Matrimonium sit legitime contractum, & validum, non ita si versetur circa factum solummodo, veluti quia dubitatur an Matrimonium fuerit contractum de facto inter personas habiles ad contrahendum, Conar. d. c. 8. §. 12. num. 3. Garc. reg. 253. n. 12. Menoch. conf. 366. n. 11. D. Barbof. d. l. Titia, n. 22. §. 3. vers. secunda principalis conclusio, Cenal. commun. contra commun. q. 403. Cabed. p. 1. decis. Lustr. arefco 102. vbi refert questionem facti in proposito diei quando solum dubitatur an Matrimonium contractum sit, & questionem iuris quando patres fatentur Matrimonium de facto contractum esse, sed negant valuisse.

3 Et tunc seculari dominio, &c. Notatur ad hoc, quod pendente causa natalium coram Ecclesiastico non potest secularis iudex in causa principali hereditatis procedere, vide Marant. de ordin. iudic. p. 4. dist. ult. a princ. Corral. miscellan. lib. 2. c. 5. Gutier. de iuram. confirm. p. 1. c. 2. num. 14. D. Barbof. in d. l. Titia, num. 7.

4 Intra duos menses. Notatur ad hoc, quod iudex Ecclesiasticus, ad quem causa incidens natalium, vel alia spiritualis remittitur, potest opponenti exceptionem illam præfigere terminum peremptorium, intra quem ea probare teneatur, & vt eo elapso amplius non audiat, & iudex secularis in causa principali possit procedere, vt docent in presenti, Butr. n. 5. Abb. n. 4. Zab. oppos. 2. & Prapof. num. 4. quod confirmant ex multis, quæ circa præfinitionem termini ad probandam exceptionem, nullitatem, vel appellationem prosequendam, notant DD. per text. ibi in cap. personarum, de appellat. & Marant. de ordin. iudic. p. 6. de appellat. n. 194. Duhen. reg. 42. limit. 22. Lancel. de attent. p. 2. c. 12. an. pl. 13. & seq. c. 17. a n. 129. & p. 3. c. 23. n. 98. & c. 2. q. 16. & alij, de quibus Cened. ad Decret. collect. 17. a princ.

5 Non potest conuerso iudex secularis, qui de cau-

sa principali hereditatis cognoscit, præfigere partibus terminum, intra quem causa incidens spiritualis terminetur coram Ecclesiastico ad quem remittitur, quia iudici Ecclesiastico, qui in spiritualibus inspectus est, ex reg. cap. solite, de maior. & obed. legem imponere non potest, vt in simili ait text. in cap. ex informata. ne 50. de appellat. vbi notant Dec. n. 3. post Bart. in l. 2. ff. de re iudic. vbi sequitur sal. n. 12. & Rip. n. 7.

Illud tamen in præfinitione aduertendum demum text. in presenti, loquentem de præfinitione termini duorum mensium ad expediendam causam illegitimitatis, intelligi non ita distincte, sed quando conuicta malitia, vt erat in casu huius text. in quo causa poperabat coram Episcopo Noruic. qui causam ex poperabat: itaque Papa mandauit Episcopo, vt causam intra duos menses expediret, alias quod remitteret causam bonorum determinandam in iudiciis secularibus, ita Put. lib. 1. decis. 123. in antiq.

Sublaro appellationis obstaculo. De vi & effectu huius clausule vide in meis remissionibus de determinationibus, & clausulis, clausul. 7. & in tract. de clausul. claus. freq. claus. 9. & dixi ad cap. pastoralis, sup. de appellat.

Probare legitime, &c. Notatur ad hoc, quod illegitimitatem allegans debet illam concludere probis, vt per Caputaq. decis. 150. p. 2. vbi n. 9. dicitur requiri probationes luce meridiana clariores, Caualer. decis. 79. n. 1.

In gloss. Probare, pen. Notatur ad hoc, quod filius ex illicito coitu natus presumitur potius spiritus, quam naturalis, & sic incapax, vt per Menoch. de presumpt. lib. 6. q. 54. n. 3. & conf. 318. n. 14. Sord. de element. tit. 1. q. 10. n. 15.

In ead. gloss. ibi, Et mortuo, &c. Notatur ad hoc, quod cohabitantis vita functis, etiam inter Pontificum quoad liberorum legitimationem Matrimonium præsumitur, vt per Couar. de sponsal. p. 2. c. 1. n. 6. Menoch. de presumpt. lib. 3. q. 1. n. 7. Concurrentibus autem alijs præter solam cohabitationem coniecturis quoad filios præsumitur Matrimonium præcessisse inter viuos, Mascard. concl. 102. n. 7. Menoch. conf. 199. a n. 48. Franc. Molin. de ritu nup. lib. 1. comp. 12. n. 7. vbi n. 26. quod hodierno iure cohabitatio efficere nequit Matrimonium, nouus enim consensus requiritur, & forma Concilij, Spin. in speculo testam. gloss. 14. princ. n. 61. post princ. Matienl. gloss. 1. rubr. tit. 1. n. 5. lib. 5. noue recog. Sola tamen cohabitatio sufficit ad probandum Matrimonium ad effectum legitimitatis prolis, Felin. in cap. illud, n. 13. de presumpt. Canon. conf. 52. n. 3. Put. decis. 103. in fine lib. 2. in correctu, licet etiam ad effectum successionis, in quo sufficiens leuiore probationes; iuxta conf. Gemin. 17. num. 2. quod perpetuo Rot. sequitur, & signanter apud Cui. de Grass. decis. 6. qui filij sint legitimi, Seraph. decis. 1282. num. 6. & decis. 1099. n. 1. Rot. decis. 337. num. 1. & 10. p. 1. & decis. 34. n. 19. p. 2. diuers. & decis. 106. num. 8. p. 1. recent. Caualer. decis. 443. num. 2. & in P. nera legitimitatis 30. Ianuarij 1606. coram Senta. Verum quando constat de malo initio, nempe de concubinato præcedente, cohabitatio est levis coniectura, per decis. Caputaq. 210. p. 2. Rot. decis. 244. n. 2. inter impressas post vol. 2. consil. Farin. videndum hac materia Menoch. de presumpt. lib. 3. presumpt. ex num. 67. Greg. decis. 247. num. 4. Beltramin. num. 2. Caualer. decis. 142. n. 1. quod procedit etiam vbi constat de initio infecto, nempe de concubinato, licet tunc requirantur coniecturæ, & presumptiones plures, & fortiores Seraph. decis. 978. n. 7. Caualer. decis. 79. n. 1.

In ead. gloss. ibi, Quia habetur pro filio, &c. Ad probandam filiationem regulariter loquendo non requiruntur

runtur copulatiue tria illa, de quibus hæc gloss. videlicet quod quis sit in possessione filiationis, & quod possideat bona paterna, & quod sit natus de ea, quæ vxor credebatur, sed alternatiue vnumquodque sufficit, vt dicit Dec. in conf. 5. 4. in fine, Alexand. conf. 51. n. 2. & 5. lib. 1. Gozadin. conf. 12. n. 31. 32. & 37. Patil. conf. 10. n. 72. & 73. lib. 2. Paleot. de nobis, & spuris, c. 12. n. 2. ver. dicimus, usque ad fin. Mench. illustr. q. 85. n. 20. Rot. in Parmen. status, verfic. & quomodo 27. Aprilis 1622. coram Reuerendiss. D. meo Cocchino Decano.

S V M M A R I V M.

- 1 Filij naturales legitimantur per subsequens parentum coniugium, spurij vero non.
- 2 Filius naturalis natus ante Matrimonium legitimus efficitur, si illud postea inter parentes subsequatur.
- 3 Conditionis inæqualitas inter contrahentes non impedit quin filij naturales per Matrimonium postea subsequuntur efficiantur legitimi.
- 4 Instrumenta dotalia de iure Canonico in Matrimoniis necessaria non sunt.
- 5 Filij suscepti extra concubinatum per subsequens Matrimonium de iure Canonico legitimi efficiuntur.
- 6 Filij naturales ancille per subsequens Matrimonium cum ea contractum scienter legitimi efficiuntur.
- 7 Filij per subsequens Matrimonium legitimi efficiuntur, non obstantibus intermediis parentum nuptiis.
- 8 Filij naturales legitimantur per subsequens Matrimonium contractum in mortis articulo, vel a sehe deceptis.
- 9 Matrimonio in mortis articulo contracto legitimantur filij ante suscepti, etsi afforent substituti conditione, si sine liberis.
- 10 Per Matrimonium aliis validum, clandestinè tamen celebratum legitimantur proles ante suscepta.
- 11 Denuntiationum omisso nec reddit Matrimonium nullum, nec prolem illegitimam.
- 12 Naturalis filius, vt per subsequens parenti Matrimonium fiat legitimus, sufficit Matrimonium inter eos esse ratum, quamvis non sit copula consummatum.
- 13 Legitimitas, que fit per subsequens Matrimonium, iuris fictione retrotrahitur ad tempus natiuitatis.
- 14 Filij per subsequens Matrimonium sunt verè & propriè legitimi, non Principis privilegio, sed auctoritate iuris.
- 15 Legitimus per subsequens Matrimonium non perdit legitimationem, licet patri sit ingratus.
- 16 Matrimonium non potest ita contrahi quod filij antea suscepti non legitimantur.
- 17 Feudi ad successionem admittuntur legitimi per subsequens Matrimonium.
- 18 Legitimi per scriptum Principis ad feudi successionem non admittuntur.
- 19 Emphyteusim Ecclesiasticam obtinere, in eaque succedere possunt filij legitimi per subsequens Matrimonium.
- 20 Legitimi per scriptum Principis ad emphyteusim Ecclesiasticam successionem non admittuntur.
- 21 Legitimationem à Papa impetrare debent volentes in Ecclesiastica emphyteusi succedere cum clausula, vt bona Ecclesiastica possint obtinere.
- 22 Maioratum ad successiones admittendi sunt legitimi per subsequens Matrimonium, & præferendi filiis secundis, qui nati sunt ex eisdem parentibus legitimo Matrimonio iam coniunctis.
- 23 Filius naturalis primò natus ex concubina an sit præferendus filio secundò genito ex legitimo Matrimonio, quod est postea contractum cum alia, qua de Barbof. Collect. Tom. 11.

- functa sequutum fuit postea Matrimonium cum concubina, remissum.
- 24 Legitimati per subsequens Matrimonium possunt ad sacros Ordines promoueri, & in Episcopos eligi.
 - 25 Cardinalatus ad celsitudinem ascendere, non possunt legitimati per subsequens Matrimonium.
 - 26 Substitutum excludunt legitimati per subsequens Matrimonium, si restator dixerit, si sine liberis de legitimo, vel ex legitimo Matrimonio, &c.
 - 27 Legitimati per subsequens Matrimonium ad retratum sunt admittendi.
 - 28 Nobilitate parentum gaudent legitimati per subsequens Matrimonium.
 - 29 Donatio ineta terminos l. si vnumquam, C. de reuocandis donat. reuocatur per natiuitatem filiorum naturalium subsequuto postea inter parentes Matrimonio.
 - 30 Naturales filij solummodo per subsequens Matrimonium legitimantur.
 - 31 Naturalis filius quis dicatur ad effectum legitimationis per subsequens Matrimonium ostenditur.
 - 32 Tyrannus si rem habeat cum aliqua muliere per vim, filius inde natus non erit spurius quoad matrem.
 - 33 Clerici in minoribus beneficiis obtinentis filius legitimatur per subsequens Matrimonium cum ipsius matre contractum.
 - 34 Filij suscepti à Monacho, vel Moniali intra annum professionis per subsequens Matrimonium legitimi efficiuntur.
 - 35 Filij nati ex parentibus simplici castitatis voto adstrictis legitimi sunt subsequuto Matrimonio.
 - 36 Votum simplex, quod post duos nouitiatus annos fit in Soc. I. E. S. V. reddit emittentes inhabiles ad Matrimonium validè contrahendum.
 - 37 Filij suscepti ab eo, qui mortua vxore cum alia, ex qua filios prima viuente suscepit, Matrimonium contrahit, non legitimantur per illud.
 - 38 Incestuosus filius ex dispensatione Papa legitimatur per subsequens Matrimonium.
 - 39 Filij ex Matrimonio prohibito nati legitimantur, si fuit obtemperata dispensatio ad validandum Matrimonium, & ad legitimandam prolem, quamvis quoad Matrimonium non potuerit habere effectum propter superuenientiam mortis alicuius ex parentibus.
 - 40 Dispensare potest Summus Pontifex in radice Matrimonij quoad legitimationem etiam post mortem alterius ex coniugibus, si dispensatio per parentes in vita petita fuerat.
 - 41 Filius natus ex coniugato & soluta ignorante impedimentum, an per subsequens Matrimonium fiat legitimus ostenditur, & n. 42.

C A P. Tanta. VI.

Filij naturales, id est, ex soluta & soluto geniti per subsequens Matrimonium legitimi efficiuntur; spurij vero, qui ex coniugato, & soluta nati sunt, non legitimantur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neno. Canif. Cujac. Cened. collect. 68. Viu. in ration. lib. 4. inris Pontif. pag. 100. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 594. remissum Casal. in annot. & Ximén. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Angust. collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 18. c. 6. & est post Concil. Lateran. sub Alex. 111. p. 33. c. 1.

Collige ex text. in prima eius parte filium naturalem natum ante Matrimonium legitimum effici, si illud postea inter parentes subsequatur, docent in presenti, Butr. n. 2. & 4. Zab. n. 2. Anchar. num. 10. & Abb. n. 4. & 10. Villadieg. de irreg. c. 16. versiam aduertendum, Morquech. de bono dinis. lib. 4. c. 6. n. 17. Cuch. lib. 2. inf. maior. tit. 21. n. 129. & 140. Sanctarel. var. resol. q. 22.

42. *Conar. de spons. p. 2. c. 8. §. 2. Duen. reg. 350. Ant. Gom. l. 50. Tauri, a. n. 55. Gabr. lib. 6. commun. tit. de legitimat. conclus. 1. Cardinal. Mantica de conceit. ultim. volunt. lib. 1. tit. 12. Viuiam. tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 16. n. 1. vers. & hinc est pag. 754. Vezin. tom. 2. lib. 6. tit. 47. num. 76. cum segg. pag. 195. Peregrin. de fideicom. art. 24. Bernard. Graue. ad practicum Camera Imper. lib. 2. conclus. 24. Menochius de presump. lib. 4. q. 81. & remedio 1. adipiscend. num. 42. & consil. 15. num. 19. & consil. 16. & consil. 17. 4. num. 6. Mench. vsufrequent. lib. 3. cap. 42. Azorius institut. moral. p. 2. lib. 2. cap. 13. col. 162. cum segg. Perez tit. 2. lib. 5. Ordin. pag. 97. Sard. de aliment. tit. 1. quest. 3. num. 102. & tit. 2. quest. 15. num. 32. & tit. 8. privileg. 67. D. Barbosa in rubr. ff. solut. matrim. part. 2. num. 109. Cald. Pereira de nominat. quest. 2. 1. num. 40. cum segg. plures ex antiquioribus refert Cened. ad Decretal. collect. 68. Valer. Reginald. in praxi fori penitent. lib. 30. num. 69. & lib. 41. n. 357. Campan. in diuersorio iuris Canonici, rub. 11. cap. 13. num. 124. cum segg. Aloyf. Rice. in collect. decis. part. 1. collect. 107. Bellet. disquisit. cleric. part. 1. tit. de discipl. cleric. §. 3. Alexand. Trentacinq. variar. resol. lib. 1. tit. de legitimat. resol. 1. Paschal. de viribus patria potest. part. 2. cap. 4. ex num. 54. ad 100. Petr. Gregor. Syntagm. iuris part. 3. lib. 4. §. 6. Ioan. Bapt. Ladereh. Imolen. conf. 124. Fachin. controuerf. lib. 3. cap. 50. cum segg. & lib. 4. c. 54. & 55. & lib. 10. cap. 71. Anton. Merenda lib. 4. controuerf. cap. 17. Octau. Bammacat. in cap. naturales, si de feudo de funct. cont. in vrbis feudo. Mieres de maioratu, part. 2. quest. 1. Montaleg. de exercit. pract. action. lib. 2. cap. 1. §. 3. nonissimè Faiard. in tract. de legitimat. per subsequens Matrimonium, fetè per totum, & ex Berol. consil. 12. num. 36. & 37. in 2. aduertit Ioan. Bapt. Costa de facti scient. & ignorat. cont. 2. dist. 12. num. 44. quod dispositio huius text. procedit in fauorem filiorum, qui non peccauerunt, secus quoad ipsos parentes.*

3. Amplia primo procedere conclusionem etiam data conditionis inaequalitate inter contrahentes, vt quia femina sit vilis conditionis, aut meretrix, vir autem nobilis, & honestus, nec iure Caesareo, nec Pontificio impediatur nobilis ducere vilem, vt per Menoch. consil. 18. per totum, & praecipue à num. 6. & consil. 24. num. 28. Burg. consil. 6. num. 12. Gregor. l. 1. verbo se casa, tit. 13. part. 4. Peregrinus de iure fisci, lib. 3. tit. 17. num. 2. Put. part. 3. decis. 8. Cald. Pereira de nominat. q. 21. à num. 77. Fachinaum controuerf. lib. 3. c. 53. Aloyf. Rice. d. collect. 107. Octau. Caerberan. Pedem. decis. 154. Peregr. de fideicom. art. 24. num. 51. Ioseph. Ludonic. concl. 26. num. 11. datè Mench. controuerf. vsufreq. lib. 3. cap. 41. vbi asserit hanc opinionem procedere quoad validitatem matrimonij, non bene tamen negat obtinere quoad alios iuris Ciuilis effectus Mieres de maior. part. 2. quest. 1. n. 59. Paschal. d. cap. 4. n. 68. Alexand. Trentacinq. de subtit. part. 4. cap. 7. num. 45. & variar. resolut. lib. 1. tit. de legitimat. resol. 1. num. 4. Fufar. de subtit. quest. 409. à num. 94. vsquo ad n. 104. Anill. Gall. de except. tit. 1. part. 1. except. 2. n. 8. q. ad 92. & tit. 4. p. 2. except. 27. n. 216. Faiard. d. tract. de legitimat. per subsequens matrim. membr. 3. n. 108. Sanctarel. d. q. 22. n. 7.

4. Secundo etiam Matrimonium subsequens contrahatur dotalibus instrumentis non adhibitis, cum de iure Canonico (quod in causis matrimonialibus semper praevalet Ciuili cap. penult. & ult. de secund. nupt.) necessaria non sint. Vide Duen. d. reg. 350. l. 1. m. 1. Mantie. n. 1. Peregr. n. 54. dictis locis, Sanchez de matrim. lib. 3. dist. 44. n. 2. vers. nec textus, Thesaur. Pedem. decis. 83. sub num. 1. Vezin. tom. 1. commun. opin. lib. 6. tit. 47. num. 79. Francisc. Viu. Neapol. decis. 619.

num. 21. Fachin. lib. 3. controuerf. §. 51. Bernard. Graue. ad pract. Cam. imper. lib. 2. concl. 141. consil. 1. n. 19. cum segg. Azor. institut. moral. p. 2. lib. 2. c. 13. quest. 2. Mench. vsufreq. lib. 3. c. 41. num. 3. Ceuall. commun. contra co. mun. quest. 91. Rammar. in d. cap. naturales, quest. 2. num. 29. & quest. 14. à num. 115. vsque ad 135. Anill. Gall. d. tit. 4. part. 2. except. 27. n. 214. Arelan. de ratione iuris, & iur. Imper. lib. 4. cap. 5. n. 7. Faiard. d. memb. 3. n. 203. Basil. Pont. de Sacrament. matrim. lib. 1. c. 1. §. 8. ex n. 18.

Terio amplia quamvis extra concubinatum suscepti sint, vt per Peregrin. d. art. 124. n. 53. Bernard. Graue. d. concl. 141. consil. 1. n. 12. licet Gabr. d. concl. 1. n. 56. resoluat hanc opinionem procedere iuxta ius Pontificium, secus dicens de iure ciuili, ac promittit legitimatos successores incapaces videri, cum in materia successionum illud attendatur.

Quarto amplia etiam in filiis ancillae, nam per subsequens Matrimonium cum ea scienter contrahant filij naturales legitimi sunt, cum de iure Canonico validum contrahatur Matrimonium cum ancilla eius nota conditione, c. 1. & 2. de coniug. seru. Ita docent Greg. per text. ibi in l. 1. in fine, tit. 1. p. 2. Syluest. Adobrandin. §. fin. n. 10. Instit. de nupr. Ludou. de Sanctis in tract. de naturalibus liberis, cap. de legit. n. 10. Menoch. conf. 22. §. n. 7. 1. Campan. d. rub. 11. c. 33. n. 33. Sanchez de Matrim. lib. 1. disp. 20. n. 12.

Quinto amplia procedere huius text. decisionem non obstantibus nuptiis intermediis, nam si alter parentum contrahat Matrimonium cum alio, vel cum alia post susceptos filios, si tamen defuncto altero coniuge inter se concubitus, & concubina Matrimonium contrahant, legitimantur filij antea habiti non obstant Matrimonio intermedio, ita docent Abb. l. 1. n. 1. & Praepos. n. 7. Couart. d. §. 2. n. 14. Petr. Greg. Syntagm. iuris, p. 2. lib. 10. c. 4. n. 2. Sayr. de censuris, lib. 6. cap. 10. n. 19. Viuald. in candelabro aureo, tit. de irregul. ex illegitimitate, n. 121. Tiraq. in l. bones, §. hoc seruuu, l. 1. n. 8. Petr. Mozz. de contract. lib. 3. de Matrim. & naturalibus matrim. n. 16. vers. sedecimo ampliat. Cened. d. collect. 68. n. 4. in prin. Sanctarel. d. q. 22. n. 7. Basil. Pont. d. c. 1. §. 2. n. 15. Cald. Pereira do nomin. emphyt. q. 15. n. 54. Henriq. d. cap. 20. num. 1. lit. O. Campan. d. rub. 11. cap. 12. n. 131. Azor. d. cap. 13. quest. 5. Bellet. disquisit. cleric. p. 1. tit. de discipl. cleric. §. 3. num. 20. vers. legitimantur.

Sexto amplia etiam si Matrimonium contrahatur in articulo mortis, vel à sene decrepito, quia ex eo filij antea geniti legitimi redduntur, & tale Matrimonium inter tales illo tempore contrahi potest, habetque vim legitimandae eiusdem prolis, ita docent omnes in presenti praecipue Zabara. n. 6. Butt. n. 14. Anthon. n. 4. notab. 2. Henric. n. 5. Alex. de Neno n. 24. & Praepos. n. 8. Ozafe. decis. 154. Thesaur. decis. 96. d. n. 7. Franc. Viu. commun. opin. 304. num. 10. Card. Mantie. de consil. ultim. volunt. lib. 11. tit. 13. Paul. Fulc. lit. C. sup. 216. Lazar. Fernut. de momento temporis, cap. 8. num. 19. So. bast. Medic. in tract. Mors omnia soluit p. 1. n. 170. Tiraq. in l. si inquam, verbo suscepit, n. 73. Burlat. conf. 4. num. 7. lib. 1. Peregr. d. art. 24. n. 58. Guillem. Bered. in cap. Raynuitus, de testam. verbo in extremis, n. 13. Gall. lib. 2. obseruat. 141. n. 8. Menoch. consil. 108. num. 21. & consil. 226. n. 18. & consil. 350. n. 32. & de presump. lib. 4. pres. 83. n. 78. & lib. 5. pres. 5. n. 16. Siluan. conf. 1. n. 259. ex Hispanicis scriptoribus Conar. d. c. 8. §. 2. num. 20. Soar. in tit. de los pleitos, num. 10. Greg. d. 1. verbo se casa, tit. 1. §. p. 3. Rojas de success. cap. 2. num. 23. Cifuen. l. 13. Tauri, dub. 9. num. 13. & ibi Castil. num. 21. Molina de primog. lib. 2. cap. 5. num. 25. Mench. de success. creat. p. 1. §. 10. num. 506. & vsufreq. lib. 2. cap. 41. num. 4. Spin.

Spin. d. gloss. 15. à n. 102. Gutier. praet. lib. 2. quest. 105. n. 9. Sarmient. lib. 1. sect. c. 6. Henric. d. lib. 11. cap. 20. num. 1. vers. tertio. Brng. de Pace consil. 6. num. 11. Gama de Sacram. praet. ultimo supplicio damnatis. q. 4. num. 2. Fr. Emman. quest. regul. tom. 1. quest. 13. art. 1. & tom. 2. q. 77. art. 5. Cened. d. collect. 68. num. 2. Campan. d. rub. 1. c. 13. n. 173. Molina d. tract. 2. disp. 7. 2. num. 13. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 105. à num. 4. Gutier. eod. tract. cap. 118. num. 2. Franc. Molin. de rin nupt. lib. 1. comp. 18. n. 14. cum multis segg. Paschal. d. cap. 3. n. 89. & 90. Bammac. in d. c. naturales. q. 7. & 8. à num. 52. Valencuela consil. 66. n. 3. lib. 1. Gall. de except. tit. 1. p. 1. except. 2. num. 81. & 82. Faiard. d. membro 3. num. 215. Hieronym. Roderic. in compendio quest. Regul. resol. 76. num. 4. Sanctarel. variat. resolut. quest. 2. num. 3. vbi etiam respondet ad text. in l. nuper. C. de naturalibus liber. dum habet per Matrimonium sublequens prolem naturalem effici legitimam quando Matrimonium celebratur spe sobolis, nam Matrimonium contractum in articulo mortis, est etiam celebratum spe sobolis, cum fuerit celebratum ad suscipiendam prolem legitimam ratione Matrimonij, quae ex coitu fornicario erat suscepta, vide Basil. Pont. d. lib. 1. c. 1. §. 1.

9 Declara ut per Matrimonium in mortis articulo contractum legitimum filij anxia suscepti et si afforent substituti sub conditione, si sine liberis, itavt succedant excluso substituto, vide Gom. 1. 9. Tauri. num. 59. Couarr. d. §. 2. num. 19. Molin. d. cap. 5. num. 26. Alexand. Rauden. de analogis, cap. 36. à num. 1. Spin. d. gloss. 15. num. 105. Garc. d. gloss. 21. n. 59. Azor. d. c. 13. quest. ult. vers. queras, Canceller. lib. 3. variat. c. 12. n. 231. Henric. d. lib. 1. c. 7. num. 3. Sanchez. d. disp. 105. n. 8. Gutier. d. c. 118. à num. 3. Franc. Molin. d. compar. 18. num. 26. cum segg. Gregor. Lop. 1. gloss. magna. tit. 13. p. 4. Anton. Gabr. tom. 3. lib. 6. de legitimat. concl. 1. n. 30. & 54. Boët. decis. 159. num. 20. Ozac. Pedem. decis. 96. n. 3. & 5. Menoch. de praesumpt. lib. 3. praef. 81. n. 29. & lib. 5. praef. 5. n. 16. Burtat. consil. 40. n. 70. vol. 1. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 172. vers. posita validitate, Ruin. consil. 78. vol. 3. Coistain. c. si pater. verbo si absque liberis. n. 3. 5. de testament. lib. 6. Sanctarel. ubi supra. q. 26. n. 1. Quid autem si huiusmodi Matrimonium in fraude substituti contrahatur in articulo mortis, vide per supra citatos.

10 Sexto amplia etiam si Matrimonium aliàs validum clandestinè fuerit celebratum, per illud enim legitimat proles antea suscepta, vt per Azor. d. c. 13. q. 9. vers. queras, Sanchez lib. 3. disp. 44. & omisso denuntiationum nec reddit Matrimonium nullum, nec prolem illegitimam, Rota apud Farinac. decis. 71. n. 11. p. 1. recent.

11 Septimo amplia etiam si Matrimonium minimè fuerit consummatum, nam vt illegitimus per sublequens parentum Matrimonium fiat legitimus, satis est Matrimonium ratum, Maiol. de irregular. lib. 1. cap. 5. num. 9. Sayr. de censuris, lib. 6. cap. 10. num. 28. quos refert Bellet. d. §. 3. num. 20. Basil. Pont. d. cap. 1. §. 2. num. 16.

12 Legitimi habeantur.] Legitimatione hac, quae fit per sublequens Matrimonium iuris fictione retrotrahitur ad tempus natiuitatis, ita vt qui antea illegitimi nati sunt, per Matrimonium postea sublequendum non solum ex tunc legitimi fiant, sed ante, & tempore natiuitatis habeantur legitimi: ita docent in presenti, Burt. num. 2. & 4. Zabarel. num. 2. Abb. num. 7. Anchar. num. 10. Tiraq. de iure primogen. quest. 34. n. 34. & post Fortun. in §. c. quid si tantum. num. 174. Couarr. de spons. p. 2. cap. 8. §. 2. num. 26. Mantica de coniect. vltim. volunt. lib. 1. tit. 12. num. 18. Roland. consil. 100. num. 14. vol. 2. Barbof. Collect. Tom. 11.

Duen. reg. 350. ampliat. 3. Sordus consil. 309. man. 24. Quamvis contrarium, imò hanc legitimatorem non retrotrahi, sed filios modò legitimos censeri à tempore contracti matrimonij tanquam nouè tradat Alciat. paradox. cap. 12. & sequantur Philip. de fiction. part. 4. cap. 11. Peregr. d. art. 24. num. 34. & Fachin. controuers. lib. 4. c. 54.

Vnde filios per sublequens Matrimonium fieri verè, & propriè legitimos, resoluunt Sord. d. tit. 8. priuileg. 67. n. 5. 8. & 10. Montaleg. d. lib. 2. c. 2. §. 3. n. 17. Emil. Gall. de except. tit. 1. except. 2. p. 1. n. 1. cum segg. Mieres d. p. 2. q. 1. n. 12. ad med. Basil. Pont. de Matrim. lib. 1. cap. 11. num. 2. & 3. nouissimè Faiard. d. tract. de legitim. per sublequens Matrim. membr. 1. n. 6. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 372. num. 6. Basil. Pont. dict. lib. 1. n. cap. 11. ex n. 1. Azor. d. p. 2. lib. 2. c. 13. q. 6. Ludouic. de Sardis de legitimat. vers. 4. videndum est, n. 4. Anton. de Rol. de legitimat. p. 1. §. ult. videndum, n. 4. Ant. Gabr. commun. tit. de legitimat. concl. 1. in princip. ex num. 18. Hieron. Gabr. consil. 21. n. 36. vol. 1. Roland. consil. 100. n. 37. vol. 2. Cephal. consil. 82. n. 13. & 67. Card. Mantica. de coniect. vltim. volunt. lib. 1. tit. 12. num. 19. Cephal. consil. 54. n. 34. And. Gail. lib. 2. obseruat. 141. num. 1. Thesaur. decis. 196. n. 4. in fine, Peregr. d. art. 24. num. 1. Menoch. consil. 225. n. 6. & consil. 227. n. 9. & ex legitimo Matrimonio vt scribit Lader. consil. 24. n. 1. & 10. non enim in hoc consideratur fictio, vel improprietas, sed in eo tantum vt censentur nati, vel procreati ex legitimo Matrimonio, quia hoc dici non potest nisi fictè, & impropriè, Hieron. Gabr. d. consil. 21. n. 36. vol. 1. Roland. consil. 100. n. 37. vol. 2. Cephal. consil. 82. n. 13. & 20. & consil. 364. n. 36. Thesaur. d. decis. 196. n. 4. vers. ad allegata. Vnde Azor. d. quest. 6. vers. obicit, dicit verbum, habeantur, de quo in presenti, rei veritatem continere, cum proferatur ab eo, qui habet potestatem, non principis privilegio, sed auctoritate inris, itavt filius etiam inuitus sublequuto Matrimonio legitimus fiat, vt tenent idem Azor. d. c. 14. q. 12. vers. queras, Couarr. d. c. 8. §. 2. num. 13. Mench. quest. freq. cap. 42. num. 3. Molin. disp. 172. num. 5. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 58. num. 8. licet ibi contrarium tenere videatur, & ideo filius sic legitimatus non perdit legitimatorem, licet patri sit ingratus, vel neget alimentum, d. tit. 8. q. 67. n. 4. Azor. d. c. 14. quest. 11. vers. postremo. Nec Matrimonium potest ita contrahi quòd filij antea suscepti non legitimentur. Sord. d. priuileg. 67. num. ult. Azor. d. c. 14. q. 12. post Couarr. Sayr. Molin. & alios Basil. Pont. d. lib. 11. cap. 1. num. 21. & etiam ipsos inuitos filios fieri legitimos censent Sarmient. & Azor. quos refert, & sequitur Basil. Pont. d. §. 3. num. 22.

Ex quibus primò infertur huiusmodi legitimatus per Matrimonium sublequens ad successionem feudi admittendos esse, quia ab agnatis ex legitimo Matrimonio non differunt. Ita Feudista in cap. 1. §. naturales, si de feudo controu. inter dominum & agnat. vbi Andr. & Aluarot. num. 8. Afflict. notab. 5. num. 3. & num. 2. in fine, Curt. tract. feudorum. part. 3. col. 321. vers. secundum principalis regula. Clar. in §. feudum, quest. 82. num. 4. Couarr. d. c. 7. §. 2. num. 27. Tiraquel. de iure primogen. quest. 35. num. 35. Boët. decis. 123. num. 4. Mandos. in reg. 18. Cancell. quest. 6. n. 5. Duen. reg. 350. ampliat. 6. Gabriel. d. concl. 1. num. 22. Mantica. d. tit. 12. num. 22. Peregr. d. art. 24. num. 9. Vezin. tom. 2. consilium. opin. lib. 6. tit. 47. num. 83. pag. 195. Sonfbeck. de feudis. part. 9. num. 70. Sord. d. priuileg. 67. num. 7. Petr. Anton. de Petra in tract. de potestate Principis. c. 32. quest. 2. in princip. Capio nunc secundum, Henric. à Rosenthi. de feud. cap. 7. concl. 11. Syluan. consil. 3. num. 49. Sebast. Netti. ad lib. 1. feud. tit. 1. §. vel quia, n. 11. pag. 243. Mench. quest.

quæst. freq. cap. 42. num. 9. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 81. num. 9. & conf. 16. num. 27. & conf. 174. num. 13. Spin. in spec. restam. gloss. 15. princip. à n. 107. Cald. Pereira de nominat. emphyt. quæst. 13. num. 56. & quæst. 21. num. 36. Campan. d. rubr. 11. cap. 13. num. 129. Bernard. Græne. d. lib. 2. concl. 14. in consid. num. 3. plures ex antiquioribus refert Cened. collect. 68. num. 3. Bammac. in d. c. naturales. quæst. 1. num. 8. & 9. & q. 15. per tot. Montaleg. d. cap. 1. §. 3. num. 7. & 24. Mart. de success. legat. p. 1. q. 18. art. 4. Faiard. d. tract. de legitimat. per subsequens matrim. membr. 4. num. 223. Sanctarel. variat. resol. q. 42. num. 20. Basil. Pont. d. lib. 1. c. 11. n. 7. cum tamen legitimatos per rescriptum Principis ad illius successione non esse admittendos, per text. in cap. 1. §. natural. si de feudo contentio inter dominum, & agnatum, resoluant Mynsing. cent. 5. observat. 42. Petr. Anton. de Petra d. cap. 3. num. 16. Henriq. à Rosenth. dict. cap. 7. concl. 19. lit. F. Sontbech. d. part. 9. num. 7. Cald. Pereira d. q. 21. num. 45. Azor. d. c. 1. §. 1. q. 1. & 2. vers. nec obsit, Menoch. conf. 202. n. 168. Schrader. de feudis, part. 7. cap. 5. n. 27. me citato in hoc loco, D. Mari. Cutel. de donat. inter patrem & fil. tract. prima disc. 2. part. 6. num. 157.

21 Secundum infertur huiusmodi legitimatos per subsequens Matrimonium posse succedere in emphyteusi Ecclesiastica, ut bene tenent Duen. d. reg. 350. ampliat. 7. Gab. d. concl. 11. num. 29. Cald. Pereira d. q. 21. n. 36. Peregr. d. art. 27. n. 10. Tiraq. de iure primogen. quæst. 34. num. 55. Paleoth. de nobilit. & spur. cap. 31. num. 3. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 21. num. 49. Azor. d. lib. 2. cap. 13. quæst. 14. Montaleg. d. §. 3. n. 25. Gratian. rom. 4. discept. forens. cap. 6. §. 3. num. 26. & 27. Ioan. Bapt. Lup. de illegit. & natural. commento 4. §. 3. num. 11. Ouid. de Amicis de iure emphyt. q. 92. Trentacinq. d. resol. 1. num. 19. Faiard. d. tract. membr. 4. num. 225. cum tamen legitimati per rescriptum Principis ad illius successione non admittant, propt. resoluit Cald. Pereira d. quæst. 21. n. 3. & rectè post Afflict. decis. 386. consultuit Valac. consult. 1. §. 8. num. 8. quod volentes in Ecclesiastica emphyteusi succedere, debent impetrare à Papa legitimacionem cum clausula, ut bona Ecclesiastica possint obtinere.

22 Tertio infertur sic legitimatos admittendos esse ad successiones maioratum, & præferendos filiis secundis, qui nati sunt ex eisdem parentibus legitimo Matrimonio iam coniunctis: ita docent Tiraquel. q. 34. à princ. Molin. de primogen. lib. 2. c. 11. n. 23. Gregor. l. 2. verbo si no hño, tit. 15. p. 2. Peregrin. d. art. 24. num. 6. Auendan. l. 40. Tauri, gloss. 11. à n. 41. Menoch. conf. 16. n. 14. Burg. de Pace conf. 6. num. 13. Mench. quæst. vsu. freq. c. 42. Cald. Pereira d. q. 13. n. 52. cum segg. Henriq. in summ. lib. 1. §. 3. cap. 20. num. 2. in princ. Mieres de maioratu, part. 2. quæst. 1. num. 5. Ioan. Bapt. Lup. d. §. 3. n. 12. Palchal. d. cap. 4. ex num. 59. Mart. de success. legat. p. 1. quæst. 18. art. 9. num. 4. Franc. Ferrer. ad constit. de los impubers, sub rubric. de substitut. gloss. 6. num. 96. Faiard. ubi supra, num. 130. Nisi pluries fuerit repetitum quod admittantur filij legitimi de legitimo Matrimonio nati, quia tunc non admittuntur legitimati per subsequens Matrimonium, ut per Card. Mantica. de coniect. ultim. volunt. lib. 1. tit. 12. à num. 20. Peregrin. d. art. 24. num. 25. Thesaur. decis. 196. num. 4. Alexand. Trentacinq. variat. resol. lib. 1. tit. de legitimat. resol. 1. num. 24. Fular. de substitut. quæst. 409. num. 43. quamvis contrarium non sine fundamento sustineant, Molin. de primogenit. lib. 3. cap. 10. num. 16. Sfort. in tract. de compend. substitut. part. 6. quæst. fin. num. 17. vers. quartus casus, Laderch. de Imol. conf. 24. Bursat. conf. 18. num. 15. & 17. Petr. Anton. Anguil. conf. 74. num. 4. lib. 6. Vel nisi fundator excluderet legitimatos per subsequens

Matrimonium, quia in hoc minime de eius potestate, sed solum de illius voluntate dubitari potest, secundum Peregrin. d. art. 24. num. 26. Laderch. Imol. d. confil. 24. num. 57. Fular. d. quæst. 409. num. 71. Vith. 13. autem præferendus sit filius naturalis primò nato ex concubina filio secundò genito ex legitimo Matrimonio, quod est postea contractum cum alia, quæ defuncta vxore secutum est postea Matrimonium cum concubina; v. g. post natum filium naturalem ex concubina contraxit pater nuptias cum alia ex qua filium legitimum suscepit, & postea mortua hac vxore contraxit Matrimonium cum concubina, ex qua filium naturalem longè antè genuerat, quæritur modò an primogenia debeantur filio legitimo secundò nato; an filio naturali primò nato, factò tamen legitimo ex Matrimonio postea subsecuto cum concubina eius matre: in qua quæstione magis communiter sentiunt DD. filium secundò natum esse præferendum ei, qui primò natus est, pro cuius tamen vera resolutione consile Conar. d. cap. 8. §. 1. num. 2. Gregor. l. 1. verbo se causa, tit. 15. part. 4. Ant. Gomez. l. 1. 2. Tauri, num. 63. Tiraquel. d. quæst. 34. num. 3. & 41. Molin. d. cap. 1. num. 7. Peregrin. d. art. 24. n. 35. Azor. d. l. 40. Tauri, num. 41. Spino. d. gloss. 15. num. 16. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 21. num. 63. Henriq. d. num. 2. in commento lit. S. Molin. d. tract. 2. discip. 17. num. 3. Cened. commun. contra commun. q. 606. n. 25. Azor. d. p. 1. c. 14. q. 15. plures alios citat Cened. d. collect. 68. num. 4. ante medium, Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. cap. 18. n. 8. Bammac. d. cap. naturales. quæst. 4. num. 30. Montaleg. d. cap. 1. §. 3. ex num. 7. ad 14. Alexand. Trentacinq. d. resol. 1. ex num. 23. Ioan. Bapt. Lup. d. commento 4. §. 3. num. 22. vers. declaratur secundò, Emil. Gall. de except. tit. 1. p. 1. except. 2. ex num. 48. Bap. Costa de remiss. casu 32. in 8. cap. num. 6. & 7. Palchal. d. cap. 4. num. 56. Faiard. ubi supra, num. 234. cum segg. Eandem quæstionem examinant Fular. de substitut. quæst. 409. num. 33. & 34. Costa de retract. cap. 8. casu 12. ex num. 6. Mart. de success. legat. p. 1. quæst. 18. art. 9. num. 25. Basil. Pont. de Matrim. lib. 11. cap. 21. n. 8. & 9.

Quarto infertur huiusmodi legitimatos per subsequens Matrimonium posse ad sacros Ordines promoueri, & in Episcopos eligi, Menoch. d. confil. 16. n. 5. & confil. 799. num. 12. vol. 8. Surd. d. princ. leg. 67. num. 6. Azor. d. cap. 1. §. 1. q. 14. vers. præterea, Ludovic. de Sacris tract. de natural. liberis, cap. de legit. effectus, n. 5. Conar. d. cap. 8. §. 2. num. 24. & 30. Henriq. d. lib. 1. c. 1. cap. 2. num. 2. in princ. Valer. Reginald. in praxi fori parit. lib. 30. n. 70. Bellet. disquisit. clerice. part. 1. tit. de disposit. clericali, §. 3. num. 18. Tiraq. in tract. primogen. quæst. 14. num. 55. Syluan. confil. 3. num. 23. Ruin. confil. 211. p. 1. num. 3. vol. 1. Callan. in consuetud. Burgund. rub. 8. §. 3. n. 6. Vinald. in candelabro aureo, part. 2. rub. de irregul. speciebus, num. 113. Boer. decis. 199. num. 4. Campan. in diversorio iuris Canon. rub. 11. cap. 1. n. 117. ubi plures refert Palchal. d. cap. 4. num. 58. Trentacinq. d. resol. num. 18. Emil. Gall. tit. 1. p. 1. except. 2. num. 12. & 24. Montaleg. d. c. 1. §. 3. n. 6. Faiard. ubi supra, n. 221. Basil. Pont. d. lib. 11. cap. 11. n. 5. dixi de offic. & potest. Episcop. p. 2. alleg. 1. n. 33. & me citato Sanctarel. variat. q. 41. n. 18. Ad celsitudinem tamen Cardinalatus ascendere non possunt, propt. statuit Xistus V. sua constit. incip. Postquam, de anno 1590. publicata circa electionem Cardinalium, ut referunt Sayr. de censur. lib. 6. c. 10. n. 24. & 14. Henriq. d. num. 2. Bellet. d. §. 1. num. 22. Campan. d. cap. 128. num. 128. in fine, & me citato dict. allegat. 1. num. 35. in fine, tradit Sanctarel. d. quæst. 42. num. 19.

Quinto infertur huiusmodi legitimatos excludere

substitutum etiam testator dixerit, si gravatus decesserit sine liberis de legitimo, vel ex legitimo Matrimonio procreatis, vel legitime natis, &c. Vide Rip. in rub. si certum petatur, n. 3. & in l. si unquam, n. 96. C. de reuoc. donat. Conarr. d. c. 8. §. 2. n. 30. Roland. consil. ult. n. 18. vol. 2. Menoch. consil. 16. num. 6. & consil. 225. n. 9. cum seqq. & consil. 799. n. 43. versidem est, & de presumpt. lib. 4. presump. 81. n. 4. Crall. in §. fideicommissum, q. 38. n. 5. & vers. contrarium verò, Cephal. consil. 111. num. 4. & consil. 545. n. 9. Lader. consil. 24. n. 4. vers. supponamus, & n. 36. Surd. consil. 213. n. 18. Ioan. Garcia d. gl. 21. n. 21. Azor. d. c. 13. quest. ult. Cenall. commun. contra commun. q. 2. num. 64. Fulu. Pacian. consil. 8. num. 43. Franc. Ferret. ad consil. de lo impubers, sub rub. de substit. gl. 6. n. 100. Laderch. Inolen. consil. 24. per tot. Bammacar. in d. c. naturales, q. 2. num. 10. & 25. Castill. controuers. lib. 4. c. 31. num. 17. & num. 95. & lib. 5. c. 76. Ioseph. de Rusticis in comment. ad l. cum auis, ff. de condit. & demonstr. lib. 2. cap. 16. ex num. 18. Monteal. d. §. 3. num. 15. & 44. Anton. Merenda lib. 4. controuers. c. 17. Paul. Leon. consil. 100. Callanate consil. 34. num. 17. Amill. Gall. de except. tit. 1. part. 1. cap. 2. ex num. 24. Angel. Mateac. de legat. & fideicommiss. lib. 3. c. 11. Alexand. Raudens. de analog. lib. 1. c. 36. num. 140. & 131. Anton. Fab. de errorib. pragmat. part. 2. decis. 35. ad fin. Faiard. ubi supra num. 266.

17 Sexto infertur sic legitimatos ad retractum esse admittendos, vt per Tiraq. de retract. tit. 2. §. 1. gl. 8. n. 20. & seg. Duen. reg. 350. ampliat. 11. Ioan. Garc. d. gl. 21. n. 50. Ioan. Bapt. Lup. d. comment. 4. §. 3. num. 6. Montealeg. d. §. 3. n. 6. Ferret. d. gl. 6. n. 98. Faiard. ubi supra n. 218.

18 Septimo infertur huiusmodi legitimatos gaudere parentum nobilitate, vt notat Tiraq. de nobil. c. 15. n. 21. Mantica tit. 12. n. 4. Surd. d. priuileg. 67. num. 9. Ioan. Garc. d. gl. 21. in princ. Ioan. Bapt. Lup. d. comment. 3. §. 2. n. 9. Faiard. ubi supra n. 239.

19 Octauo infertur per natiuitatem filiorum naturalium subsequuto postea inter parentes Matrimonio renouari donationem, iuxta terminos l. si unquam, C. de reuocand. donat. vt docent Azor. d. cap. 13. q. 13. vers. praterea, Cald. Pereira de nominat. emphyt. q. 13. n. 56. Ioan. Bapt. Lup. d. comment. 4. §. 4. ex num. 38. Micres de maior. p. 2. q. 1. n. 12. Amil. Gall. de except. tit. 1. ubi supra. Faiard. ubi supra, n. 220.

Nond infertur huiusmodi legitimos habere querelam inofficiose donationis, eamque etiam ante ipsius celebrationem essent illegitimi, tenocare valeat, vt per Tiraquel. in d. l. si unquam, verbo, susceperit, num. 71. & de iure primog. quest. 34. num. 56. Ioan. Bapt. Lup. d. comment. 4. §. 2. ex num. 14. Faiard. ubi supra num. 220.

Decimo infertur huiusmodi legitimatos iunitas iura consequi, heredes fieri legitimos, succedere contra paternum testamentum, & illud rumpere, ita Ioan. Bapt. Lup. d. comment. 4. §. 2. num. 8. & 10. Montealeg. d. §. 3. num. 6. Trentacinq. d. resol. 1. num. 16. & 26. Franc. Ferret. d. gl. 6. num. 88. q. 4. & 95. Amil. Gall. de except. part. 1. except. 2. n. 8. q. 11. 12. & 13. Faiard. ubi supra n. 227.

Qui antea sunt geniti.] Aduertendum duxi in hac materia non omnes filios ex eisdem parentibus ante tale Matrimonium natos per subsequens Matrimonium legitimari, sed solum naturales, illi autem naturalis reputandus est, qui licet conceptus ex iis parentibus sit inter quos tempore conceptionis erat impedimentum dirimens Matrimonium, quod tempore natiuitatis iam cessauerat; veluti si soluta conceptus ex coniugato; at verò tempore natiuitatis filij mortua erat vxor illius coniugari; vel si soluta conceptus

ex consanguineo, aut affine, & tempore natiuitatis filij obtenta erat dispensatio, vt contrahere possent tunc tali casu filius natus est naturalis, & non spurius, eo quòd status filij ex tempore conceptionis, aut natiuitatis, prout magis tali filio erit expediens, est iudicandus, vt per Conar. d. cap. 8. §. 2. num. 2. Azor. d. 13. quest. 3. Molin. d. disp. 172. num. 4. & plures quos refert Cened. d. collect. 68. num. 6. Peregr. de fideicom. art. 24. n. 58. Fachin. lib. 3. controuers. cap. 50. Sanch. de Matrim. lib. 8. disp. 7. n. 19. Basil. Pont. in simili tract. lib. 11. cap. 3. Octau. Bammac. in d. cap. naturales, quest. 19. num. 172. & 173. Faiard. d. tract. de legitimat. per subsequens Matrim. membr. 2. n. 32. Vnde colligitur parentes habiles ad contrahendum, vt eorum filij per subsequens Matrimonium legitimantur, esse debere tempore conceptionis, vel partus, prout sit vtilius, & tempore quo coniugium celebratur, nulla cura habenda de tempore intermedio, & intermediis parentum nuptiis, vt per Palchal. de viribus patria potestatis, part. 2. c. 4. n. 94. Trentacinq. d. lib. 1. resol. 1. n. 22. Amil. Gall. de except. tit. 4. part. 2. except. 27. num. 208. Bammac. in d. cap. naturales, quest. 17. num. 148. & 149. Fufas. d. quest. 409. num. 112. Basil. Pont. d. lib. 11. cap. 1. §. 2. num. 15. refert plures Doctores Baiard. ubi proxime, num. 46. ubi addendi sunt citatis supra num. 7. Gregor. Lop. l. 2. verbo si no el hyo, tit. 1. §. 5. part. 2. Spin. in speculo testam. gloss. 15. num. 118. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 7. num. 19. Ratio est, quia fauor filiorum postulat vt tempus illud attendatur quòd ipsis fauorabilis est, §. 2. vers. sufficit, Instit. de iugen. l. nuper in fine, C. de natur. liber. gloss. verbo concepti, in c. 2. qui filij sint leg. quicquid contrarium neruose scripserit Sarmient. lib. 1. soleat. c. 6. n. 10. motus præcipue auctoritate text. in l. Paulus 11. ff. de statu homin. qui procedit attentis regulis iuris antiqui Digestorum, cuius tamen contrarium noua decisione Iustiniani in d. l. nuper, fuit constitutum, vt scilicet quoad filiorum statum, & legitimationem attendatur tempus conceptionis, vel natiuitatis, secundum quòd filiis vtilius fuerit. Illud tamen notabile memoriæ mandandum est quòd licet tyrannus rem habeat cum aliqua muliere per vim, filius inde natus non erit spurius quoad matrem, vt ex Bald. refert Hippol. cons. 25. n. 30. & consil. 99. n. 11. Nec est minori nota dignum naturales filios per subsequens legitimandos nuptias in rebus humanis existere non debere eo tempore, quo Matrimonia celebrantur, vt nepotes ex illis legitimari efficiantur, vt bene resolunt Conar. d. §. 2. n. 19. Anton. Gomez. l. 9. Tauri. num. 62. Molin. de primogen. lib. 3. cap. 1. n. 9. Fachin. lib. 3. controuers. cap. 56. Philip. Palchal. d. cap. 4. n. 91. ad fin. Blas. Robles de Salzedo de represent. lib. 2. c. 5. n. 24. Bammacar. d. cap. naturales, q. 6. per tot. Montealeg. de exercit. pract. act. lib. 2. cap. 1. §. 3. n. 54. & 55. Basil. de Matrim. lib. 11. c. 1. §. 3. ex num. 23. Amil. Gall. de except. tit. 1. p. 1. except. 2. §. n. 75. & quo ad 80.

Vnde ex dictis primò colliges filios Clerici in minoribus beneficia obtinentis, quia postea cum ipsius matre contraxit Matrimonium, per illud legitimari; licet enim huiusmodi Clerici in minoribus coñitahendo Matrimonium amittant beneficia; ipsi tamen Matrimonium validum est, cum illud non prohibeantur contrahere, cap. 1. & per totum, de Clericis coniugatis, ita docent Cardin. hic quest. 14. & Præposit. num. 12. Conarr. dist. cap. 8. §. 2. num. 5. Duen. d. reg. 350. limitat. 7. Mozz. de contractibus, tract. de Matrimonio, tit. de natural. Matrim. num. 16. vers. tertio ampliat. Rojas de success. cap. 27. num. 20. Campau. d. rubr. 11. cap. 11. num. 136. Menochi. cons. 74. num. 4. cum seqq. & cons. 225. num. 27. Vincent. de Franchi. decis. 47. num. 4. Auendan. l. 9. Tauri, gloss. 10. à num. 11. C C C 3 Spin.

Spin. in speculo testam. gloss. 16. princ. à mm. 93. Sayr. d. lib. 6. c. 10. n. 17. Lara in l. si quis à liberis, in princ. 89. cum seqq. ff. de lib. agnosc. Gutier. pract. lib. 2. q. 10. 4. n. 2. Fachin. controuers. lib. 3. c. 52. Azor. d. c. 13. q. 9. vers. quares. plures per Cened. d. collect. 68. n. 5. Sanctarel. variar. resol. q. 21. num. 4. Basil. Pont. d. lib. 14. c. 2. num. 5. quicquid contrarium tueatur Ozale. Pedem. decif. 154. Sarmient. select. lib. 1. cap. 5. num. 7. & 8. Henric. in sum. lib. 11. c. 20. §. 2. Ex eadem ratione dicendum mihi videtur filios Commendatorum Militarium Ordinum illegitimos per subsequens Matrimonium, legitimari, de quo tamen vide Couarr. d. cap. 8. §. 2. num. 30. Sarmient. lib. 1. select. cap. 6. Fr. Emman. questionum Regularium, tom. 1. quest. 13. art. 2. Molin. de primogen. lib. 1. cap. 2. num. 6. Villalob. in summa, part. 2. tract. 35. difficult. 10. num. 7. Hieronym. Roderic. in compendio questionum Regularium, resol. 76. num. 3. quia illi non sunt spurij, Gutier. pract. lib. 2. q. 111. n. 1. ad fin. Azor. d. l. 1. n. 14. tit. 9. lib. 3. noua recop. Molin. de iust. tract. 2. disp. 41.

34 Secundo collige ex eadem ratione filios susceptos à monacho, vel moniali intra annum professionis per subsequens Matrimonium legitimari effici, vt per Menoch. conf. 174. n. 8. & conf. 225. n. 18. Peregr. d. art. 24. n. 49. Fular. d. q. 409. n. 104. Fajard. d. tract. de legitimat. per subsequens Matrim. membr. 2. n. 55. Maiol. de irregul. lib. 1. c. 4. n. 15. Sayr. de censuris, lib. 6. c. 10. n. 18. Sanctarel. variar. q. 22. n. 5.

35 Tercio collige filios natos ex parentibus voto simplici castitatis adstrictis legitimari fieri subsequente Matrimonio, vt notat Lara in d. l. si quis à liberis, in princ. n. 93. Less. de iustit. lib. 2. c. 19. dub. 5. num. 57. Basil. Pont. d. lib. 11. c. 2. num. 6. & post Alexand. ac Maiol. idem tenet Sanctarel. variar. quest. 21. num. 1. vbi reprobat Anchor. Abb. Fr. Emman. & Veg. contrarium tenentes probabile dicit, licet contrarium verius existimet, Azor. d. cap. 13. q. 10. & exemplificari potest in illis mulieribus, quas Lusitani Beatas vocant, Italicè *Bizeche*, non enim proficuntur solemniter, sed voto simplici solent alligari, ex Sanch. de Matr. lib. 2. disp. 18. n. 4.

36 Contrarium verò resolue in votis simplicibus, quæ post duos nouitatus annos sunt in Societate Iesv, faciunt enim veros Religiosos, & ex Constit. Gregor. XII. reddunt emitentes inhabiles ad Matrimonium valide contrahendum, explicant Henric. in sum. lib. 1. c. 5. n. 5. Sanch. lib. 7. disp. 25. n. 15. cum seqq. Anton. Ricc. de iure personarum, & c. lib. 8. c. 8. num. 1.

37 Si autem vir viuente vxore, &c.] Principalis huius text. conclusio, quæ habet: filios autem genitos per subsequens Matrimonium legitimari effici, limitatur in hac secunda text. parte non procedere quando filij suscepti sunt ab eo, qui mortua vxore cum alia ex qua filios prima viuente suscepit, Matrimonium contrahit, huiusmodi enim filios antea genitos legitimari non fieri, sed adhuc esse spurios, resoluit Duen. d. reg. 350. limit. 3. cum seqq. Lara in l. si quis à liberis, in princ. n. 92. ff. de liber. agnosc. Gutier. pract. lib. 2. q. 105. n. 9. Menoch. de presumpt. lib. 4. presumpt. 81. n. 2. Peregrin. d. art. 24. n. 49. Valer. Reginald. in praxi fori pænit. lib. 10. n. 69. vers. aduerte, & plures citati per Cened. d. collect. 68. n. 7. Rota decif. 191. n. 2. apud. Farin. p. 1. recent.

38 Filius incestuosus ex dispensatione Papæ legitimatur per subsequens Matrimonium, vt censuit Rota decif. 164. num. 5. apud Farin. p. 1. recent. Illud tamen in præsentiarum aduertendum duxi filios ex Matrimonio prohibito natos legitimari, vbi fuit obtemperata dispensatio ad validandum huiusmodi Matrimonium, & ad legitimandam prolem, quamvis quoad Matri-

monium non potuerit habere effectum propter impedimentum mortis alicuius ex parentibus, nam hoc casu gratiam quoad legitimacionem proli posse executioni mandari, etiam in præiudicium venientium ab intestato, tenent Steph. Grat. discept. forens. c. 188. n. 48. Iacob. de Graffis tom. 1. conf. discept. forens. c. 188. assin. conf. 1. num. ult. Pute. d. conf. 483. n. 1. lib. 2. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 5. §. 9. n. 57. nouissime me citato in hoc loco, D. Mari. Cotel. de donat. inter patrem & filium, prima, decif. 2. part. n. 162. & quoad hanc legitimacionem posse summum Pontificem dispensare in iudice Matrimonij etiam post mortem alterius ex coniugibus, si tamen dispensatio per parentes in vita petita fuerat, censuit eadem Rota decif. 687. n. 13. apud Farin. p. 2. recentiorum, vide infra ad cap. per venerabilem, c. num. 4.

Quæstio est difficilis, vtrum filius natus ex concubinato, & soluta ignorante impedimentum per subsequens Matrimonium fiat legitimus? vel vt DD. loquuntur, vtrum filius putatiue naturalis per sequens Matrimonium postea subsequens efficiatur legitimus? Affirmatiuam partem tuetur gloss. 2. in premissis, quam sequitur, & secundum eam iudicasse Rotam Romanam refert Caslad. decif. 1. de spons. sequuntur etiam Ludou. de Sardis de legitimat. per verum Matrim. n. 15. & de legitimat. per Matrim. putatiuum, q. 1. Rotal. lib. 2. de Matrim. putatiuum, n. 2. Rota decif. 605. n. 57. 1. d. conf. plures alij, quos refert, & magis sequi videtur Galind. d. de legitimat. concl. 2. n. 2. in d. n. 9. Sanch. lib. 10. num. 10. vol. 3. Campan. d. rub. 11. c. 13. num. 109. qui dum vltimo loco citati referunt hanc partem esse communiter approbatam, & allegandam in Dactura variare tanquam benignam, piam & favorabilem, eique adhærescit Rotam: qui omnes mouentur argum. text. in cap. ex tenore, infra hoc tit. nam si Matrimonium putatiuum bona fide contractum reddit legitimum filios postea susceptos, ita etiam concubinatus putatiuus debet facere naturales, atque ita per subsequens Matrimonium legitimari, adducitur etiam cap. quod nobis, hoc tit. vbi Matrimonium clandestinum ab Ecclesia postea approbatum facit filios legitimari, quamvis propter aliquod impedimentum nullum esse detegatur, ergo si filius ex bona fide alterius parentis adulterinus non sit, & postea licitum Matrimonium legatur, hoc debet sufficere vt legitimus censetur.

Vtrum contraria sententia verior est, & omnia tenenda, quam magis videtur tenuisse d. gloss. 2. lib. 2. vltima verba, sed primum verum, adiecta sunt, vt credit Domin. conf. 66. Sed hanc sententiam expresse probant, Ioan. Andr. Butr. Abb. & Henric. quos refert, & sequitur Couarr. d. §. 2. n. 16. & 17. Duen. d. reg. 350. limit. 3. vers. quæ limitatio, Molin. de primogen. lib. 1. c. 1. n. 1. alt. Molin. Theolog. de iustit. tr. 2. disp. 172. vers. d. d. deinde, Sarmient. select. lib. 1. c. 6. à princ. & omnia n. 2. Peregr. d. art. 24. n. 52. & esse communem reprobata gloss. prædicta testatur, Gutier. d. q. 105. num. 9. & latè disputat Fachin. controuers. lib. 3. c. 55. approbat Azor. d. c. 13. q. 9. & plures citat Cened. d. collect. 68. n. 6. vers. egregia. Pro qua facit generalitas huius text. negari legitimari posse per Matrimonium subsequens filios natos ex iis, qui propter aliquod dirimens impedimentum valide Matrimonium contrahere non possunt, quod dari in coniugatis certum est; arg. verò, quod sumitur ex d. cap. ex tenore, in infirmum, & fragile est, nam ibi præcessit Matrimonium, quod actus est per se licitus, vnde mater ignorans impedimentum putat licitè à viro cognosci, & consequenter nuptum non est si hæc bona fides filijs proficit ad legitimacionem, ut verò in questione propolita quando filius nascitur ex coniugato & soluta extra figuram Matrimonij, quamvis

quavis ipsa visum coniugatum ignoret, scilicet nihilominus dare se operam rei illicitæ, quæ nunquam ab Ecclesia etiam Matrimonio securo approbatur, ac subinde non rectè procedit argum. de vno casu ad alterum, cum bona fides in qua totaliter fundatur d. cap. ex tenore, hoc casu nequeat considerari; ad d. cap. quod nobis, respondebis verius esse non dari ibi impedimentum dirimens, sed solum vitium clandestinitatis quod minime sufficit ad annullandum Matrimonium, ac prolem legitimam faciendam.

43 *Presertim si in mortem, &c.* Vt faciliè percipias huius dicti rationem, adverte quod postquam dixerat filios coniugati legitimos non fieri per Matrimonium subsequens si mortua vxore contrahat cum adultera, quod ea ratione procedit, quia stante impedimento ligaminis ex primo Matrimonio procedentis, non poterant parentes validè contrahere, & consequenter deficit habitas in extremo, ad quod trahitur legitimatio, sic & à fortiori, nec quando alteruter ex adulteris contrahere volentibus machinatus est in mortem prioris coniugis ea secuta, ex quo apparet aliud impedimentum, quod dirimit Matrimonium subsequens, & consequenter eo extante deficit habitas in extremo à quo, quod in actu habili esset necessarium, hoc est, quod Matrimonium validum sit, & legitimum. Quæ omnia ad materiam huius text. colligendo obsecrabis filium ex coniugato susceptum nunquam per subsequens Matrimonium cum ipsius matre contractum legitimari; verum si mortua iam vxore ex adultera filios suscipiat, distinguendum est vtrum alteruter machinatus sit in mortem vxoris & certum est tunc per subsequens Matrimonium non legitimari, quia nascuntur ex iis, qui impedimentum habent dirimens; si autem nec fides de contrahendo Matrimonio data est, nec alteruter in mortem coniugis fuit machinatus, filij sic suscepti post mortem vxoris per consequens legitimantur, vt bene explicat Lata in l. si quis à liberis, in princ. n. 92.

SUMMARIVM.

- 1 Ecclesia non cognoscit de causa Civili inter laicos, cognoscit tamen an quis sit de legitimo Matrimonio natus.
- 2 Causa natalium cognitio sue principaliter, suæ incidenter ad solum pertinet iudicium Ecclesiasticum.
- 3 Causam temporalem dependentem à causa principali natalium non potest Ecclesiasticus incidenter definire.
- 4 Declaratur text. in cap. per vestras, de donat. inter virum.
- 5 Declaratur text. in c. ex literis, de pignoribus.
- 6 Declaratur text. in cap. de prudentia, de donat. inter virum.
- 7 Opponens alteri parentes ipsius defunctos legitimos non fuisse, presumitur fouere malam causam.
- 8 Crimina morte extinguuntur.

CAP. Causam, quæ ij. VII.

1 **E**cclēsia non cognoscit de causa Civili inter laicos, bene tamen cognoscit de causa natiuitatis, an scilicet quis natus sit de legitimo Matrimonio. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabai. Ioan. Andr. Host. Henric. Butr. Anchar. Panorm. Prapof. Alex. de Neuo, Canif. Cajac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 101. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 598. remissus Casafin. etnot. & Ximen. in concord. p. 1. re-

fertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 18. c. 7. & est post Concil. Lateran. p. 33. c. 4.

Collige ex text. causæ natalium cognitionem sine principaliter, siue incidenter ad solum pertinere iudicium Ecclesiasticum, vt dixi ad cap. lator. *suprà hoc* ut causam verò temporalem dependentem à causa principali natalium non posse Ecclesiasticum incidenter diffinire, sed seculari iudicio debere referre, tenere videntur Vant. de nullit. sit. ex defectu iurisdict. ordinaria. n. 5. Scar. de Pace in pract. tom. 2. prelud. 2. n. 21. Fachin. controuers. lib. 1. c. 78. D. Barbola in l. 1. ff. solut. Matrim. p. 1. n. 40. & in confirmationem huius sententiæ adducunt fundamenta aliqua, in iuribusque contrariis respondere conantur; in primis ad cap. per vestras, de donat. inter virum, & vxorem, respondet ibi Palat. notab. 2. num. 5. loqui de paupere, atque ita miserabili persona, de cuius causa Pontificem, & Ecclesiasticos indices competentes esse notant DD. communiter per text. ibi in cap. ex parte, de foro compet. vt vel inuitus fatetur Con. pract. cap. 6. n. 1. D. Barbos. d. p. 1. n. 46. ad fin. vbi num. 47. similiter respondet ad cap. ex literis, de pignor. quod mulier, de qua ibi, erat oppressa per iudicem secularem à quo propter delictum mariti fuerat dote propria spoliata; deinde ad cap. de prudentia, de donat. inter virum, multipliciter respondetur, primò iudicem Ecclesiasticum posse ibi cognoscere de dote, non ratione incidentiæ; sed principaliter, quia est mixti fori; secundò quia mulier apud iudicem, qui de matrimoniali causa cognoscebat, petit dorem sibi restitui, & ita index debuit promittiari: tertio magis communiter respondetur in illo text. actum fuisse coram Ecclesiastico de dote per viam reconuentionis, quia maritus diuortium petebat, & mulier agnoscens impedimentum consanguinitatis coram iisdem iudicibus dorem repetebat. Quid autem in hoc verius credendum sit, & cætera, quæ in hac materia desiderari possunt tam circa principalis dubij resolutionem, quam prædictorum textuum intellectum, vide latè in meo tract. de officio, & potestate Episcopi, part. 3. alleg. 84. num. 2. s. cum segg.

7 *Licet incongruum videatur, &c.* Presumitur enim fouere malam causam opponens alteri parentes ipsius defunctos legitimos non fuisse, quia vt aduertit D. Barbola in l. Titia, n. 20. ff. solut. Matrim. videtur malitiosè distulisse eam objectionem vt illam eius hereditibus rei non plenè informatis obiciat, quæ malitiæ & fraudis præsumptio (cùm fouere malam causam præsumatur qui litem mouit post mortem debitoris, quia heredes non sunt instructi, Menoch. de præsumpt. lib. 3. præf. 35. num. 19. & lib. 5. præsumpt. 3. num. 103. Mascard. concl. 13. 18. num. 27. Cald. Pereira de emphyt. cap. 31. num. 64.) efficiet, vt latius sit procedendum, non tamen tollit quod etiam post mortem patris de eius legitimitate, vel illegitimitate, atque ita de statu personæ agi possit, si oportuerit ad decidendam questionem hereditatis, vt bene probat text. in l. quauis, ibi, propter emolumentum successionis, C. ne de statu defunctorum, Butr. n. 6. Anch. notab. 8. Prapof. notab. 6.

8 In gloss. Incongruum, ibi, quia crimina morte extinguuntur. Vide Plac. de delictis, lib. 1. cap. 28. Clar. in §. fin. q. 5. l. n. 9. & 12. Tiraq. de penis temp. caus. 49. n. 42. Sebast. Medices in tract. mors omnia soluit, p. 2. concl. 27. aliàs n. 5. cum segg. Bonacof. commun. crim. verbo falsitatem committens, p. 1. n. 76. Anton. Gomez tom. 3. var. c. 1. n. 78. Mench. quest. freq. c. 7. num. 15. Peregrin. de iure fisci, lib. 4. tit. 5. à princ. Cardof. in praxi iudic. & Aduocatorum, verbo, delictum, n. 34. Cald. Pereira in commentis ad l. vnicam, C. de delict. defunct. p. 3. in princ. & p. 5. num. 14.

num. 1. latè & eleganter Illustriss. D. Roderic. à Cunha post primam huius libri impressionem visus; in comment. ad c. 15. ex n. 3. dist. 23.

S V M M A R I V M.

- 1 Mulier per iudicium Ecclesie separata à viro, si viuentem illo contrahit cum secundo, legitima erit proles, quam ex illo suscepit.
- 2 Declaratur text. in presenti, & difficultates, quas patitur, dissoluntur.
- 3 Iudicis auctoritas, seu iussus in illicitis excusatur à dolo.

CAP. Perlatum. VIII.

1 Mulier si per iudicium Ecclesie est separata à viro, & viuentem illo de licentia Ecclesie alium ducit, proles suscepta ex secundo est legitima, & capax hereditatis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Prapof. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Vitian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 96. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 595. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Augst. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 28. c. 8. & est post Concil. Lateran. p. 50. d. 223.

2 Hic text. admodum multiplicem habet sensum, ut quis sit verus illius intellectus, omnino ignoretur, sicut recenset hic Abb. n. 5. & 6. & dicit Menoch. conf. 69. n. 75. Difficultas enim ex eo provenit, quia ex serie huius text. constat sententiam diuortij nullam fuisse propter ordinem iudicium non seruatum, processit enim iudex contra primum maritum absentem personaliter non citatum, & lite non contestata, quemadmodum oportebat expectando quod de ipsius obitu verosimilis haberetur presumptio, iuxta reg. text. in c. quoniam frequenter, §. porro, vers. si autem, ut lite non contest. Unde sententia nulla fuit, subindeque minime prodesse debet ad excusandam malam fidem mulieris, quæ non certa de morte prioris coniugis, cum secundo contraxit, contra reg. text. in cap. in presentia, de sponsalib. Sunt qui dicant in hoc text. maritum de uxore per longum tempus se absentasse, & diligenter perquisitum inueniri non potuisse constare ex text. ibi, Episcopus vero sicut vir prouidus & discretus, &c. quo casu presumitur maritum se absentasse per malitiam, & contumaciam, ne citatio ad eum proveniret, & tunc citatio ad domum valet, etiam in iis, quæ sunt magni præiudicii, ut per Tiraq. qui hunc text. citat. de retract. lig. §. 9. gloss. 2. n. 7. & procedi potest contra absentem, ut probat text. in c. 2. qui Matrimonium accusare possunt, secundum unum intellectum, ita Abb. & Cardin. hic n. 4. norantes diuersam esse rationem in c. per venerabilem, infra hoc tit. quia ex eo, in vers. Præterea, constat sententiam nullam fuisse. Tu dic quod Pontifex hic non curauit de validitate sententiae, aut processus ad effectum legitimitatis filiorum, de qua interrogabatur, quia siue esset valida, siue nulla, semper sufficiens erat ad legitimandam prolem susceptam ex secundo Matrimonio, quod eius auctoritate publice in conspectu Ecclesie parentes contraxerunt, nec iuris errore, si eum haberet mulier contrahens, consilia in iudicis sententiam bonam fidem potuit impedire, ita multi quos refert, & sequitur Couar. de sponsal. p. 2. c. 8. §. 1. n. 10. & ita etiam auctoritate gloss. ult. in presenti, refert Menoch. conf. 14. n. 7. & conf. 17. num. 5. & facit quod etiam in illicitis iussus, seu iudicis auctoritas excusatur à dolo, glossa in c. dixit Dominus, 14. q. 5. Tiraq. de penis

remp. causa 34. n. 4. cum seq. Decian. tract. crimin. lib. 2. c. 37. n. 4. lunat deinde, quia nullus iudicis decreto in possessionem illius rei, quam scit esse alienam, dicitur habere bonam fidem, ideoque potest præscribere, ut per Couar. in reg. possessor, p. 2. §. 8. n. 9. Mench. illustr. c. 7. n. 1. plenè Gilchen. de usucap. p. 2. memb. 2. cap. 1. d. princ. Accedit quod huiusmodi Matrimonium publice contractum fuit, & bona fides probatur ex eo quod quid publice factum est, ex Tiraquell. in proam. retract. comment. n. 13. Menoch. conf. 15. n. 8.

S V M M A R I V M.

- 1 Filij nati ex Matrimonio clandestino per Ecclesiam approbato sunt legitimi.
- 2 Filij suscepti ex Matrimonio valido, sed tamen illicito propter aliquod iuris impedimentum impediens tantum, non vero dirimens, sunt spurii, non feruntur fundamenta pro parte affirmati, & n. 3. pro negante.
- 4 Declaratur text. in presenti.
- 5 Filij naturales per Matrimonium clandestinum nullum propter defectum Parochi, & resursum non legitime ostenduntur.

CAP. Quod nobis. IX.

Filij qui nascuntur ex clandestino Matrimonio, sed deinde ab Ecclesia approbato, sunt legitimi, & heredes. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Prapof. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viñ. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 102. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 595. remissive Ximen. in concord. part. 1. c. 3. refertur ab Anton. Augst. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. de clandest. cap. 3. & est post Concil. Lateran. p. 50. cap. 17.

Hic sedet disputanda questio apud Doctores controuersa, verum filij suscepti ex Matrimonio valido, sed tamen illicito propter aliquod iuris impedimentum impediens tantum, non vero dirimens, sunt spurii, an legitimi? In qua ut certa ab incertis separemus dicendum videbatur in casu Matrimonij clandestini sine denuntiationibus contracti (quod validum esse notatur de offic. & potest. Episc. p. 1. alleg. 32. n. 1.) spurios esse filios ex eo generatos grauissimi tenuerunt Doctores, nam hanc sententiam Hostiensis tribuit, eamque sequitur Bero. q. 107. eandem tribuit, Glossæ, & Abbati in cap. ult. sup. de clandest. despons. Soc. 4. dist. 28. q. 1. art. 2. vers. alia sunt. Adducitur pro hac parte text. in presenti, quatenus probat filios ex Matrimonio clandestino nequam illud ab Ecclesia fuerit approbatum, illegitimos esse; deinde secundo adducuntur text. in c. cum inhibito, §. si quis verò, de clandestina desponsatione, & in c. ex renore, infra hoc tit. quibus iuribus requiritur ad legitimandam prolem propter bonam fidem parentum quod Matrimonium contractum sit in facie Ecclesie, tum etiam, quia in iisdem iuribus probatur illegitimitatem esse prolem susceptam ex Matrimonio clandestino, si inter parentes aliquod existeret impedimentum, quod ipsi ignorabant, quæ tamen legitima esse debent, si stante eo impedimento, & parentum ignorantia, non clandestine, sed publice fuisset contractum.

Verum huiusmodi filios susceptos ex Matrimonio clandestino valido legitimos esse verius est, & receptius, constat enim legitimacionem proles ex validitate Matrimonij pendere, quia ex iustis impetis initiat nalcupit filij, princ. iustit. de patria potestate, iustit. autem

antem nuptie dicuntur, quæ secundum leges validæ sunt, licet in contrahendo parentes culpam commiserint; si ergo Matrimonium valet secundum leges, & contracto licite videntur, non est cur ex tali coniunctione suscepti filij legitimi censeri debeant; acque ita expresse docuit gloss. vlt. in presenti, recepta per Butr. hic n. 6. & Abb. n. 5. sequuntur & Paleoth. de nuptiis, & spur. c. 10. num. 1. Mantie. de consuet. vlt. volute. lib. 1. tit. 12. n. 13. Menoch. cons. 199. n. 57. Fulu. Pacian. de probat. lib. 2. c. 16. n. 68. & alij plures per Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 4. n. 8.

4 Nec huic sententiae obstat text. in presenti, facilis est enim eius interpretatio, quamvis à DD. difficilis foleat reputari, ut constat ex statim referendis; nam DD. communiter existimant text. procedere in Matrimonio clandestino nullo propter aliquod latens iuris impedimentum, filiosque legitimos esse, quamvis concepti & nati sint in clandestinitate ante Ecclesiæ approbationem, si ea postea sequatur; quamvis deinde iam Matrimonio approbato impedimentum detegatur, ita resoluit communem dicens modernorum Anton. de Rosel in tract. de legitimat. lib. 2. cap. penult. de Matrim. putat n. 5. & post Ioan. Andr. Butr. Abb. Præpos. Alex. de Neuo, & Canis. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 102. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 595. remissive Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 11. cap. 1.

1 Illegitimi sunt filij nati ex Matrimonio contracto contra publicam honestatis iustitiam, & n. 2.

CAP. Referente. X.

Matrimonium contractum contra publicam honestatis iustitiam, non tenet, & filij ex eo nati illegitimi sunt, & ab hereditate parentum excludendi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 102. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 595. remissive Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 11. cap. 1.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Nau. in man. c. 2.2. à n. 57. Couar. de spons. p. 2. c. 6. §. 2. à princ. Hentiq. in sum. lib. 12. c. 16. §. 2. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 68. Gutier. eod. tract. c. 103. Bonac. eod. tract. q. 3. punct. 11. à princ.

SUMMARIVM.

- 1 Matrimonium si fuit in facie Ecclesiæ celebratum, non sufficit probare illius impedimentum ad probandum prolem illegitimam.
- 2 Contendens alicuius parentes Matrimonium contrahere non tenuisse, debet probare Matrimonium illud non potuisse, eiusque parentes illud contraxisse mala fide.
- 3 Intellectus diminuatorius reiciendus est.

CAP. Peruenit. XI.

Matrimonium quando fuit legitime celebratum ad docendum prolem esse illegitimam, non sufficit probare impedimentum Matrimonij, præsertim quia quandiu vixerunt quiesce simul permanserunt sine reclamacione. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 102. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 593. remissive Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 11. c. 2.

Notatur ad hoc, quod filius natus ex parentibus, qui in facie Ecclesiæ Matrimonium contraxerunt, postea verò declaratur Matrimonium fuisse nullum, cum tamen ignoretur an bona, vel mala fide parentes contraxerint Matrimonium, est reputandus legitimus, & habilis ad recipiendos Ordines, & ad officia Ecclesiastica, & secularia, ut per Sôar. tom. 5. de censur. disp. 10. sect. 4. n. 10. Sanctarel. var. resol. q. 20. n. 6.

Matrimonium fuisse illegitimè celebratum, & c.] Notatur ad hoc, quod contendens alicuius parentes Matrimonium contrahere non potuisse, debet dicere, & probare Matrimonium illud non tenuisse, atque eius parentes illud contraxisse mala fide, ita Couar. de spons. p. 2. c. 8. §. 2. n. 1. in fine.

In gloss. Si est ita, unica ibi, sed hoc est diminare. Notatur ad hoc, quod intellectus diminuatorius est reiciendus, ut per D. Barbol. in rubr. ff. solut. Matrim. p. 1. num. 12.

SUMMA

S V M M A R I V M.

- 1 Testium dicto statum qui probant aliquam legitimam, licet fama viciniæ, & tractatus parentum habeat contrarium.
- 2 Sententia que nititur duabus causis, quarum una vera est, & altera falsa, tenet.

CAP. Per tuas. XII.

- T**estes quando probant illam, quam viciniæ putabat concubinam, fuisse desponsatam de præfenti, filius habebitur legitimus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 103. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 595. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 12. c. 1.
- 2 Non tamen Decretali, &c.] Notatur ad hoc, quod sententia, que nititur duabus causis, quarum una vera est, & altera falsa, valet, & tenet, ut per Sylvan. conf. 2. n. 75. Gail. lib. 1. obseruat. 66. art. 9. Hippol. sing. 617. & conf. 113. n. 12. Tirac. in tract. cessante causa, limit. 22. n. 6. 13. & 20. Vant. de null. tit. ex defectu processus, n. 123.

S V M M A R I V M.

- 1 Papa in terris Ecclesiæ potest libere illegitimos legitimare, in terris vero alienis, minime, nisi ex causis multum arduis, vel nisi in spiritualibus, & tunc indirecè, & per quandam consequentiam intelligitur legitimare etiam quoad temporalia.
- 2 Archiepiscopus pro laico procuratoris officium apud Rom. Pontificem suscipere potest.
- 3 Papa non solum ad spiritualia, sed etiam ad actus seculares laicos potest legitimare in terris Imperij.
- 4 Papa, qui potest tollere impedimentum à iure positivo procedens, potest etiam illo sublato dispensare in illius radice.
- 5 Papa censetur in radice dispensare quando ipse declarat legitimos filios natos ante dispensationem, & postea nascituros.
- 6 Dispensatio in radice Matrimonij est tante potentia ut non solum uiuentibus contrahendis, sed etiam post eorum mortem operetur ad filiorum legitimisationem in præiudicium tertij.
- 7 Dispensatio in radice Matrimonij comprehendit tantum prolem susceptam in figura Matrimonij, non autem natum, & conceptum.
- 8 Legitimandi potestas inter ea, qua Principi referuntur, muneranda est.
- 9 Legitimationes in Regno Portugallie prout, & alibi non sunt vera legitimaciones, sed potius dispensationes.
- 10 Legitimatus à Principe non potest obtinere terras, que non sunt subdite Principi legitimanti.
- 11 Causa requiritur in Principe legitimante.
- 12 Argumentum à maiori ad minus validum est.
- 13 Argumentum de maiori ad minus non valet in materia dispensationis, quod declara ut ibi.
- 14 Episcopalis dignitas eximit filium à patria potestate.
- 15 Electio sola in Episcopum satis est ut quis patriam potestatem egrediatur.
- 16 Religionis professio à filio facta eum liberat à patria potestate.

- 17 Sernus liber fit, quando ad Ordines promouetur scienter per Episcopum absente, & ignorante domino.
- 18 Legitimus ut quisquam fit pro parte, & pro parte illegitimus monstruosus est.
- 19 Dispensatus ad unum, dispensatus quoque videtur ad consequentia.
- 20 Constantinus Imperator in pluribus terris, & Provinciis omnem temporalem potestatem, dominium, & uniuersa Imperij iura in Ecclesiam transiit.
- 21 Matrimonium propter adulterium coniugis potest dissolui quoad thorum, & mutuum cohabitationem, non tamen quoad vinculum.
- 22 Francia Rex Imperatori non subest.
- 23 Portugallia regnum est exemptum à Romano Imperio.
- 24 Hispania Reges non subunt Imperatori, nec superiori recognoscunt in temporalibus.
- 25 Aragonia Rex non recognouit superiorem.
- 26 Anglia Rex Romani Imperij iurisdictione est liber.
- 27 Veneorum serenissima Res. ab imperio exempta est.
- 28 Mediolani Dux habet iura regalia, & fiscalia, & omnia potest in suo statu, qua potest Imperator in toto Imperio.
- 29 Regna Neapolis, Sicilia, Sardinia, Polonia, & Ungaria Imperatori subiecta non sunt.
- 30 Sabaudia Dux serenissimus in suo ducatu Imperij, & omnimoda potestatis ius habet.
- 31 Flandria Comes, Archidux Austria, & alij Potentius in Germania superiorem non recognoscunt.
- 32 Delphini habet iura Principis supremi.
- 33 Ferraria Dux non recognoscit superiorem.
- 34 Montis Ferrati Dux habet iura Imperij.
- 35 Duces, Marchiones, Comites perpetuo iuncti, censentur Imperatores in suo Ducatu, Marchionatu, ac Comitatu.
- 36 Princeps supremus an possit filios proprios legitimare, ostenditur.
- 37 Papa in terris Regum directè non habet iurisdictionem quoad temporalia.
- 38 Causa dubia difficile, & ambigua ad iudicium Sedis Apostol. cui Roman. Pontifex præest, deferenda sunt.
- 39 Apostol. Sedes, & vniuersalis Ecclesiæ primatus iure diuino est in Roman. Ecclesia.
- 40 Apostol. Sedes an possit auctoritate Pontificia alia transferri ostenditur.
- 41 Petrum Rome fuisse contra hereticos qui defendenda ostenditur.
- 42 Apparuit Christi facta Petro interroganti, Dominus quid vadis, verissima.
- 43 Cardinalium dignitas tempore Innocentij I. cognita non erat.
- 44 Cardinales post tempora Innocentij IV. seu Bonifacij VIII. gerere ceperunt officium; quod antea gerebant Episcopi in summi Pontificis consilio.
- 45 Papa potest sine Cardinalibus omnia expedire etiam ardua, ex ciuilitate tamen in arduis debet communicare cum Cardinalibus.
- 46 Cardinales sunt instituti de iure diuino.
- 47 Cardinalium origo, potestas & hodierna excellentia inter omnes Ecclesiæ Prælatos, que sit, remissive.
- 48 Excommunicatio equiparatur morti.
- 49 Papa an possit mortis penam corporalem inferre remissive.
- 50 Presbyterorum filij ordinari non possunt.
- 51 Alimenta filijs spurij de aequitate Canonica oblige seruanda debentur.
- 52 Naturalis filius propriè, & strictè dicitur, qui ex concubina natus est in schemate uxoris.
- 53 Adulterini dicuntur filij Presbyterorum.

CAP. Per venerabilem. VIII.

Sedes Apost. potest illegitimos totius Orbis legitime ad actus spirituales, ut ad Episcopatum, nec non illegitimos terrarum Ecclesiarum etiam ad actus seculares, & putatur probabile illegitimos totius Orbis esse legitimatos ad actus seculares, maxime si in terris non cognoscant superiorem, qui possit legitimare præter Papam, vel saltem eum in spiritualibus dispensatur, consequenter intelligitur dispensatum esse in temporalibus, sicut quando creat quem Episcopum, eximit eum à patria potestate, & Episcopus scienter ordinans seculum, ordinatus est liber, licet ordinans teneatur satisfacere domino. Item Papa non solum in sua ditione, sed etiam in aliis Regionibus, certis causis inspectis, exercet casualiter temporalem iurisdictionem, non tamen vult præiudicare alieno iuri sed quia in dubiis recurrendum est ad Sacerdotem, Deuter. 17. cuius locus est Sedes Apostolica Romæ ad quam reuocatur Petrus à Christo dum interrogatus; Domine quo vadis? respondit, Romam iterum crucifigi, & D. Paul. ad Corinth. 6. Nescitis quoniam Angelos indicabimus, quanto magis secularia. Et sic qui non obedit, est excommunicandus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Bnt. Anchar. Panorm. Prapof. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Vinian. in ration. lib. 4. iuris Pontificij, pag. 104. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 595. remissimè Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. Angust. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 12. c. 2.

2 Arelaten. Archiepiscopum.] Ergo Archiepiscopus pro laico procuratoris officium apud Romanum Pont. suscipere potest, contra reg. text. in c. 2. ne Clerici vel Monachi, sed multi intelligunt ea ratione procedere, quia prohibitio illa solum obtinet locum in procuratore generali, qui huiusmodi officium frequenter exercet, non ita si vnum suscipiat, vel semel hoc faciat, per ea que diximus ad c. 1. de postul. num. ult. vbi multos citauimus DD. vel potest dici Episcopos, Sacerdotes & à fortiori alios inferiores Clericos non prohiberi officium procuratoris etiam pro laicis in Romanæ Curia suscipere, quod alij ampliant ad quancunque curiam Ecclesiasticam, etiam in partibus, vt tenent citati per me in d. c. 1. num. ult.

3 Quod autem super hoc, &c.] Ex his verbis, & aliis, quæ sequuntur, probari videtur conclusio illa in qua præcipue huius text. vertitur difficultas, quòd scilicet Summus Pontifex non solum ad spiritualia, sed etiam ad actus seculares laicos potest legitimare in terris Imperij, quod etiam deducitur ex vers. præterea, & vers. rationibus, ex quibus plene hanc conclusionem affirmatiuam firmant hic Host. & Goffred. de Trano in summa huius tit. Rot. decis. 200. alias 1. in nouis sub hoc tit. & securè tradit Anastas. Germon. in paratista ad hoc tit. & in effectu post longas distinctionum ambages sequitur Prapof. 2. n. 71. & vltra huius text. auctoritatem pluribus rationibus confirmat, quidquid in contrarium sit, communis DD. resolutio, de quibus Sanch. lib. 3. de Matrim. disp. 7. à princ. Basil. Pont. etiam de Matrim. lib. 11. c. 5. §. 1. à n. 1. Franc. Ferrat. ad consil. de los impubers. gloss. 6. n. 103. & seqq. Mich. Gom. de Arelan. in tract. de ration. iur. & iur. Imper. lib. 4. c. 5. n. 63. Faiard. in tract. de legitim. per subsequens Matrim. membr. 2. n. 82. cum seqq. & alij quos reprobant Rota Rom. decis. 291. num. 13. apud Farin. p. 2. recent.

4 Vnde Summus Pontifex, qui potest tollere impedimentum à iure positum procedens, potest etiam il-

lo sublato dispensare in radice illius, & relinquere Matrimonium in terminis priorum consensuum, & sic verum, & validum, prout ex tunc, ac si dispensatio illud præcessisset, vt censuit Rota in vna Hispan. legitimatatis 11. May 1615. coram Patriarcha Matzaredo, quæ est decis. 687. n. 8. apud Farin. p. 2. recent. & ita absque dubio posse Summum Pontificem laicos etiam in terris Imperij ad temporalia legitime in radice Matrimonij proficere hic Abb. n. 2. Zab. 9. §. & Prapof. n. 74. Couar. de spons. p. 2. c. 8. §. 8. n. 13. Molin. de primog. lib. 3. c. 2. n. 12. Peregr. de fideicom. art. 24. n. 77. & seqq. Cald. Pereira de nominat. emphyt. 9. n. 51. Henric. in summ. lib. 11. c. 20. §. 2. Sæp. de cens. lib. 6. c. 11. n. 6. Carpan. ad stat. Mediolan. p. 1. c. 456. tit. de legitimat. num. 126. Lancel. Gall. consil. 122. per tot. Gutier. de Matrim. c. 74. n. 33. Laderch. consil. 24. Intrig. decis. 35. n. 52. Thefaur. decis. 34. & 196. Calist. de lege Regia, §. 29. n. 1. c. lit. B. notissimè me citato in hoc loco, Mar. Cotel de donat. inter patrem & fil. tract. primæ dispens. 2. p. 6. n. 161. & plene relati à Sanch. d. lib. 3. disp. 7. n. 4.

Ratio est, quia cum impedimenta Matrimonij dirimentia à solo iure, seu lege Canonica proueniant, & Pontifex radix sit, & origo legis Canonice, quæ consanguinei intra certos gradus designatos, in cap. non debet, de consang. & affin. contrahere prohibentur & ab eo tanquam à vno fonte, seu lege animata auctoritas super istis proueniat, c. 1. de consuet. cap. 1. Romanorum 19. dist. cap. ipsi sunt 9. q. 1. & ibi gloss. nulli dubium esse potest quin impedimentis per eum sublatis rem ad terminos iuris naturæ primarios reducere possit. Vnde fit vt Pontifex dispensans, seu declarans in radice filios legitimos denno tales non faciat, quin solum velationem habitus naturalis, vt ait Bald. in l. emancipari, num. 2. ff. de adopt. remoueat. Detegit ergo filios iure naturæ legitimos, vt ait idem Bald. in l. manumissiones, mem. 8. ff. de iust. & iur. Ex quo superuenit (vt ait idem Bald. in cap. 1. §. in super. de probib. feudi alien. per Federic. n. 8.) noua virtus in præiacenti materia, & potentia materię ei iungitur, & ab illa denominatur. Et venit quippe isto in casu idem ipsum quod in expulsiōe nubium, quæ non facit ferenum, sed reteggit, & in excussione spicarum, quæ non facit frumentum, sed illud demonstrat, vt argum. l. adeo, ff. de acquir. rerum domin. notat Batt. in d. l. manumissiones, num. 2. Vnde errant valde, qui putarunt exemplo postliminij, aut legis Corneliæ, de quo in l. retro, ff. de capt. & postlim. reuers. & in l. legē Corneliæ, ff. de testam. in dispensatione in radice fictionem civilem retrotractionis interuenire. Lex namque in his, quæ sibi subsunt, verè quidem disponit, vt egregie docuit Batt. in l. si maritus, §. legis Iulie, n. 1. ff. ad legem Iul. de adul. & latius in l. si is qui prò & pro re, num. 29. ff. de usucap. & prosequitur latissimè Iaf. ibid. num. 117. vbi dicit pulchram & vtilem esse doctrinam Barthol. Crot. qui illam ipsam ait notandam & menti tenendam ibi n. 91. Anton. de Butr. consil. 20. num. 1. optimè Tirag. de iure consil. p. 3. limit. 3. & 4. num. 44. late Peregr. consil. 7. ex n. 26. vol. 2. Castill. quodid. tom. 5. c. 105. n. 28. Ergo ex prædictis omnibus clarè conuequimur dispensationis in radice proprium & potissimum effectum consistere in legitimatiōe prolis ex tunc, hoc est, à conceptionis initio, idque verè, non fictè, quia destructo ex tunc per dispensationem in radice consanguinitatis ex iure Canonico prouenientis impedimento, potest Pontifex Matrimonium à principio concubitus affectu maritali patrati validum declarare, & consequenter proletem legitimam quoad omnes iuris effectus, & in vniuerso mundo, vt expresse tenent citati supra, quibus

bus addendi sunt Nicol. Garc. de benef. p. 7. c. 2. n. 4. 1. Castill. d. c. 105. num. 21. Augult. Bero. conf. 23. num. 13. vol. 2. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 5. s. 9. n. 57. Seraph. decis. 1121. num. 1. & 5. Alex. Trentacinq. var. resol. lib. 1. tit. de legitimat. resol. 4. n. 1. Joseph. Sesse decis. 23. ex num. 55. Matra de success. legal. p. 1. q. 18. art. 1. Beltramin. ad Ludouic. decis. 19. num. 4. Basil. Pont. de Matrim. lib. 1. c. 5. s. 2. num. 8. & 9. Quicquid dicant Ant. de Butr. in presenti, num. 10. quem sequuntur Molina Theologus, Cernantes addit. ad Navar. citati à Sanch. d. disp. 8. num. 3. in fin. Soar. de censur. tom. 5. disp. 50. sect. 5. n. 9. Hurtado de Matrim. disp. 26. diff. 1. num. 5. Franc. Ferret. de impub. sub rubro de subtit. gloss. 6. ex n. 109. ad 135. minus bene existimantes Papam dispensando in radice nullum posse tertio præiudicium inferre in terris Imperij. Ex quibus autem verbis censetur Romanum Pontificem dispensare in radice in Matrimonio inter consanguineos nulliter contracto, ostendit Sanch. d. disp. 3. ad num. 14. & n. 22. Sed melius Rota d. decis. 687. num. 13. p. 2. recent. dicit à Papa dispensatum censeri in radice quando ipse declarat legitimos filios natos ante dispensationem, & postea natiuitos.

Quæ dispensatio in radice est tantæ potentiz, vt non solum viucentibus contrahendis, sed etiam post eorum mortem operetur ad filiorum legitimacionem in præiudicium tertij, aliàs vocari ad successionem, quia hæc legitimatio fundamentum non habet in consensu, quem parentes mortui iam præstare non possunt, sed potius in Matrimonio, quod nulliter contraxerunt, renouando impedimentum à principio, ac si non existeret tempore illius: cui rei nihil obstat quod vterque, vel alter ex parentibus mortuus sit, siquidem hoc non inducit defectum potestatis in Pontifici, ad renouandum impedimentum suæ legis Canonice, & effectus ab ea productos, vt probant in propriis terminis DD. per me citati ad cap. tanta, prope finem vers. filius incestuosus sup. n. 58. hoc tit. Seraph. decis. 1121. num. 2. Put. decis. 483. num. 2. lib. 2. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 5. s. 9. num. 57. Castill. d. c. 105. num. 26. Beltramin. ad Gregor. decis. 19. num. 5. & comprobatur Rota d. decis. 687. num. 13. vbi id procedere asserit vbi dispensatio per parentes in vita petita fuerit eadem Rota decis. 174. post lib. 2. consil. Farin. tenuit dispensationem in radice Matrimonij comprehendere tantum prolem susceptam in figura Matrimonij, non autem natum & conceptum ante Matrimonium, idem iterum censuit in vna Leonien. canonicatus 23. Februarij 1601. coram illustrissimo Ludouico, postea S. D. Gregorio X V. & est opinio Ioan. Andr. in presenti, num. 30. Anton. de Butr. col. 6. vers. videamus, num. 10. ad fin. Card. Zabara. col. 2. num. 9. q. 1. Abb. sub num. 21. & 22. Card. Alex. num. 61. 68. & 74. Petr. Anchor. conf. 409. num. 4. & 5. & in cap. vnic. num. 5. de sponsal. in 6. Peregr. conf. 1. à num. 6. lib. 3. & de fideicommiss. art. 24. num. 36. & 76. Cell. can. 31. num. 8. Anton. Gabr. tom. 3. commun. lib. 6. tit. de legit. consil. 3. num. 1. & 2. Garc. d. p. 7. c. 2. num. 42. Sesse tom. 3. decis. 231. num. 54. & aliorum, quos refert & sequitur Sanch. d. disp. 7. num. 4. & 7. Sed altera sententia, quæ admodum probabilis est, defendit effectum maritalem sufficientem esse ad dispensandum in radice, etiam si Matrimonium in figura, seu de facto inter coniuges non præcesserit, cum consensus ad Matrimonium necessarius hoc in casu subit, & solummodo necessarius in terminis iuris naturalis reputatur, ita Castill. in d. c. 105. n. 28. Basil. Pont. d. lib. 1. c. 5. s. 1. num. 12. & alij per eos citati; & si hæc opinio magis placuerit, necessum non erit de affectu maritali plenè Summo Pontifici consistare, sed potius du-

bis & præsumptis sufficiens erit ad dispensandum in radice, vt per Sesse decis. 231. n. 22. Cacharan. Pedem. decis. 154. n. 4. qui ex nuptijs postea sublequens plenè apprehenditur, vt expressè firmat Abb. in cap. tanta, n. 1. & 7. supra hoc tit. Alciat. lib. 2. de verbis. sign. n. 12. vers. quod si per sublequens, Menoch. conf. 225. ex n. 11. & conf. 227. à n. 12. Cætera quæ in hac materia occurrere possunt, vide in tract. de offic. & potest. Episcop. p. 1. tit. 2. c. 2. num. 101. cum multis segg. vbi plura circa intellectum huius text. plenè Sanctiæ. var. quest. 43.

Illud tamen aduertendum doxi in materia dispensationum legitimandi potestatem inter ea, quæ Principi reseruantur, annumerandam esse, vt docet Callan. consuetud. Burgundie, rubr. 8. s. 3. verbo abintest. n. 23. pag. 287. & s. 5. num. 40. pag. 295. Menoch. conf. 17. n. 9. Malcard. de probat. concl. 324. num. 2. Sord. conf. 1. n. 2. Cald. Pereira quest. forens. conf. 4. num. 33. Azor. instit. moral. p. 2. lib. 2. c. 14. q. 5. & iam hodie, propter eam in nostro Lusitanæ Regno legitimaciones non sunt veræ legitimaciones, sed potius dispensationes, de quo vide Menoch. conf. 181. num. 17. & conf. 305. num. 24. cum segg. & conf. 390. num. 53. Flores ad Cam. decis. 11. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 2. n. 77. Stephan. Gracian. discept. forens. c. 138. num. 41. cum segg. & ex nostris Lusitanis Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo sine curatore, n. 51. vers. aduerto tamen, & n. 52. & de nominat. emphys. q. 21. num. 64. & in responsis pro Sebastiano Limpo, n. 46. & 47. & quest. forens. lib. 1. q. 28. num. 23. Valasc. consult. 163. n. 7. & de parit. c. 12. num. 42. Cabed. p. 2. decis. 69. num. 1. vbi in eo resoluit quod legitimatus à Principe non potest obtinere terras, quæ non sunt subditæ Principi legitimanti.

Diversis causis inspectis. Ergo in Principe legitimante requiritur cautia, de quo vide Dec. in cap. Clerici, s. de adulteris, n. 10. vers. sed aduertendum, & de iudic. Menoch. conf. 19. n. 3. & 20. & conf. 20. num. 9. & 41. Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 17. à n. 25.

Quod in maiori conceditur, &c. Valgariter allegatur ad hoc quoddam validum est argumentum de maiori ad minus, de quo Euetard. loco 66. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 9. s. 2. num. 24. Sanch. d. lib. 3. disp. 1. n. 4. Card. Tusch. tom. 1. lit. A, concl. 501. Thom. de Thomass. in floribus legum reg. 53. & alij plures citati in bello de princ. vtriusque iuris, lit. A, num. 18. Sed dubium facit, quia text. in presenti, huiusmodi arg. de maiori ad minus validum pronuntiat in materia dispensationis, in qua illud non procedere resoluit Molina de primog. lib. 2. c. 4. num. 48. & 49. Conar. d. c. 8. s. 8. num. 11. Menoch. conf. 72. num. 11. Gutier. canon. lib. 2. c. 15. num. 124. & 126. Brunor. à Sole in locis communibus, lit. D, verbo dispensationes sunt vniuersæ, Molin. de iustit. tract. 2. tom. 3. disp. 191. n. 2. Sanch. d. disp. 1. n. 21. Vnde quidam distinguunt inter dispensationes odiosas, & fauorabiles, vt in his posterioribus procedat regula huius text. qui de legitimacione agit; quam inquirunt ea ratione fauorabilem, qui per eam fit ingreditur ad ius naturale, secundum quod omnes homines legitimi nascuntur, aut. quibus modis naturales efficitur, s. illud: at verò in prioribus, scilicet odiosis procedat communis sententia negativa. Alij verò distinguunt inter legitimaciones, quam inquirunt esse fauorabilem, & extendendam, sicut dispensationem, & inter potestatem legitimandi, seu dispensandi, de qua intelligunt text. in presenti, quam inquirunt esse fauorabilem, & extendendam, in Conar. d. s. 8. num. 6. vers. 8. & num. 11. Fr. Emmanuel. in summ. tom. 1. c. 166. num. 2. Perez l. 6. gloss. pag. 69. vers. hinc est, tit. 12. lib. 3. Ordin. Menoch. conf. 18. n. 6. Gutier.

- Gutier. d. c. 1. §. n. 1. 2. 5. Hentiq. in summ. lib. 7. c. 3. in fine, Molin. d. tract. 2. diff. 173. vers. obseruandum, Sayr. de censur. lib. 6. c. 1. n. 8. & alij, de quibus Sanch. d. lib. 8. diff. 2. n. 1. Sed his, & aliis reiectis intellectibus facili, & verior sensus est argumentum hoc de spiritualibus ad temporalia, & ita de maiori ad minus non esse Pontificis, sed partis parentis ad temporalia legitimationem.
- 34 Eximitur à patria potestate.] Notatur ad hoc, quòd per Episcopalem dignitatem filios familias eximitur à patria potestate, consonat Auth. sed Episcopalis dignitas, C. de Episc. & Cler. Bernard. Diaz reg. 23 §. Alphan. collect. 446. Gregor. l. 1. 4. gloss. fin. tit. 18. p. 4. Ioan. Garc. reg. 198. Vin. rom. 2. commun. opin. lib. 8. tit. 29. n. 4. pag. 403. Pinel. in l. 1. p. 1. n. 42. C. de bonis mater. Matienf. l. 9. gloss. 3. n. 3. tit. 1. lib. 5. noua recop. Vald. ad Xuar. ad l. 9. tit. de los pleytos, §. considera ultra, pag. 62. Cott. in memorab. verbo Episcopalis dignitas, & verbo Sacerdotium, pag. 742. Surd. de alim. tit. 9. q. 20. n. 34. Menoch. remed. 1 §. reciper. n. 32. Marta de iurisd. p. 4. casu 27. n. 4. Illustriss. D. meus Roderic. à Cunha in comment. ac c. si seruus sciente n. 9. & 10. diff. 53. vbi intelligit quoad iuris effectus, qui Episcopo sunt nociui, non verò quoad eos, qui illi sunt viles. Molin. de iustit. tract. 2. §. diff. 229. vers. sextus, n. 8. vbi etiam resoluit satis esse solam electionem in Episcopum, vt quis patriam potestatem egrediatur, esto nondum Episcopatum administrat.
- 16 Religionis professio à filio facta eum liberat à patria potestate, vt per Vin. d. n. 4. vers. & hoc idem, Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo sine curatore, n. 24. & 25. & verbo latis, n. 145. Nauar. commento §. de regul. n. 47. Surd. de alim. tit. 8. primil. 98. n. 6. Fr. Emman. quest. regul. tom. 2. q. 77. art. 6. Valasc. cons. 108. n. 3. & 23. D. Roderic. à Cunha vbi supr. n. 12.
- 17 Scietur seruum alterius, & c.] Notatur ad hoc, quòd seruus liber fit quando ad Ordines promouetur scienter per Episcopum absente, & ignorante domino, tenetur tamen Episcopus illius æstimationem in duplum recompenfare, per text. in cap. si seruus absente, §. 4. diff. resoluunt materiam late prosequentes, Trot. de vero, & perfecto Clerico, lib. 2. c. 4. Maior. de irregul. lib. 1. cap. 35. Vgol. eod. tract. c. 57. Hentiq. in summ. lib. 1. 4. c. 8. num. 7. Auil. de censur. p. 3. diff. 3. dub. vlt. Nauar. in man. cap. 27. n. 204. plures per Cened. ad Decret. collect. 61. Bellec. disquisit. clerical. p. 1. tit. de disciplina clericali, §. 14. n. 2. Bernard. in pract. cap. 1. 9. num. 3. in nouiss. edit. Illustriss. D. meus Roderic. à Cunha in comment. ad dict. cap. si seruus.
- 18 Videretur siquidem mīstruosum, & c.] Notatur ad hoc, quòd monstro simile est quòd quispiam sit legitimus pro parte, & pro parte illegitimus, consonat cap. extenore, supra hoc tit. vbi gloss. verbo ambo parentes, & facit reg. cap. 3. sup. de clandestina desponsat. Tiraq. in l. si vnquam, verbo donatione largitus, n. 284. Garc. de nobilit. gloss. 21. n. 78. Dispensatus enim ad vnum, dispensatus quoque videtur ad omnia consecutua, gloss. verbo solemnibus, in cap. si quis in clero 7. quæst. 1. gloss. verbo plures, in c. quia in tantum de prabendis, quas receptas testantur Felin. in cap. postulasti, num. 10. de rescriptis, Gom. in cap. vlt. num. 37. de indic. in 6. multi, de quibus Sayr. de censur. lib. 7. c. 14. n. 21. Sanch. d. lib. 8. diff. 1. num. 19.
- 20 In patrimonio D. Petri, & c.] Quòd scilicet habuit Apostolica Sedes in persona Syluestri Pontificis ex donatione Constantini Imperatoris, qui in pluribus terris, & prouincijs omnem temporalem potestatem, dominium, & vniuersa Imperij iura in Ecclesiam Romanam transfudit, de qua in c. Constantinus 96. dist. laudat, & approbat Pontifex in c. fundamenta, vers. ne auarbof. Collet. Tons. I. I.

tem, de elect. lib. 6. & in Clem. 1. de iureiur. facit text. in cap. ego Ludouicum 63. dist. quorum argumento veram esse hanc de Constantini donatione historiam Doctores communiter profitentur dictis locis, & Turrecr. de potestate Ecclesie, lib. 2. c. 42. Castald. de Imperat. q. 51. Pelag. de planctu Ecclesie, lib. 1. c. 43. & lib. 2. c. 29. Con. lib. 4. variar. c. 16. n. 8. vers. secundo loco, Alphonsus de Mendoz. in quolib. q. 4. scholast. §. 4. vers. 5. Card. Baron. tom. 4. annaliu Ecclesie anno Christi 324. Constantini 19. Molin. de iustit. diff. 25. plures refert Cened. ad Decretal. collect. 109. n. 4. quibus adde Francisc. Ioannet. in lib. Roman. Pontificum, c. 33. pag. 41. & alios citatos per me de officio, & potestate Episcopi, parr. 1. art. 2. cap. 2.

Non tamen ipsius violario coniug. & c.] Apertè probat text. Catholicam veritatem sapius sacris Canonibus definitam ab hæreticis nostræ tempestatis malè vexatam, quòd scilicet propter adulterium coniugis potest dissolui Matrimonium quoad thorum & mutuum cohabitationem, non tamen quoad vinculum, nec innocens potest vincente adultera aliud inire Matrimonium, ita etiam de Fide definitum est per Concil. Trid. sess. 24. Canon. 7. multiplici ratione, & diuinarum literarum, sanctorumque Patrum traditione confirmans contrariis late satisfacit Bellarm. in suis controu. tom. 2. de Matrim. lib. 1. c. 1. cum seqq. Conar. de sponsal. p. 2. c. 7. §. 6. n. 13. Gutier. canon. lib. 1. c. 25. n. 4. Hentiq. in summ. lib. 3. 1. c. 2. n. 3. iuncto commento lit. R. D. Barbol. in rub. ff. soluto matrim. p. 2. n. 15. Sanch. de Matrim. lib. 1. 0. diff. 1. n. 2. Rebell. de oblig. iustit. p. 2. lib. 2. q. 15. sect. 2.

Cum Rex superiore in temporalibus, & c.] Notatur ad hoc, quòd Rex Franciæ Imperatori non est subiectus, provt late defendunt Igneus per integrum tract. An Rex Franciæ recognoscat superiorem, Mant. dialog. 49. Carol. de Grass. de regibus Franciæ, lib. 1. tit. 6. Callan. in catalogo gloriæ mundi, p. 5. consid. 28. Petr. Greg. syntag. iur. lib. 47. cap. 1. 4. n. 15. Colm. in pragmat. in proem. pag. 1. verbo Dei, Scac. d. loco.

Portagalliæ Regnum quòd sit exemptum à Romano Imperio, asserunt Ferrer. de iusto & iniusto bello, n. 24. Nauar. in c. nouit, notab. 3. n. 165. de iudic. Parlad. lib. 2. rerum quorid. c. 21. n. 3. Cened. communium contra communes, tom. 4. q. 897. n. 391. Soar. de regibus, lib. 3. cap. 8. n. 3. in fin. Cabed. p. 1. Lusitania decis. 211. sub num. 3. & p. 2. decis. 7. n. 4. Garc. de nobilit. gloss. 21. num. 45. Cald. Pereira de empt. c. 1. n. 5. Mart. de iurisd. part. 1. c. 21. num. 13.

Hispaniæ Reges quòd non subint Imperatori, nec recognoscant in temporalibus superiorem, tenent gloss. in cap. Hadrianus, dist. 63. & in c. necessitate, de donat. inter virum, Conar. in reg. peccatum, p. 2. §. 9. n. 9. Nauar. d. cap. nouit, notab. 3. n. 161. Olan. in presat. antinom. num. 2. & 12. Renat. Chopin. de dom. Franciæ, lib. 2. tit. 1. n. 13. Gregor. l. 17. verbo en las cosas, tit. 23. part. 3. Burgos de Pace in proemio legum Tauri à n. 34. & n. 144. Perez in proemio Ordin. g. 1. pag. 6. Anend. de exequendis mand. p. 1. c. 1. n. 7. Francisc. Nunez de Valasco en los dialogos de contencion de la milicia y ciecia dialogo 1. fol. 28. & 29. Scac. de appellat. q. 16. limit. 5. num. 4. Azéued. l. 1. n. 5. tit. 17. lib. 9. & l. 3. n. 4. tit. 5. lib. 3. noua recop. Parlad. d. c. 21. n. 3. Mench. controu. illustr. in proem. Modern. de iurisd. p. 1. c. 26. n. 70. Cened. d. q. 897. n. 390. & seq. Cabed. part. 2. Lusitania decis. 8. num. 3. Petr. Matizius in suis dialogis varia historia dialog. 2. cap. 6. Soar. d. c. 8. n. 3. plenè Valdes. de Regum Hispania dignitate cap. 18. per totum, plures citat Cened. ad Decret. collect. 64. num. 4. Azor. in iustit. moral. p. 2. lib. 11. cap. 5. quæst. 4. vers. Regem.

- 25 Aragonum Rex non recognoscit superiorem, Sessé decif. 187. n. 106.
- 26 Angliæ Rex Romani Imperij iurisdictione est liber, siue iure belli, siue alio iure, quod per c. *consam*, quas. 11. 2. *supr. hoc tit.* tenent Lara in l. *si quis a liberis*, in *prin. mun.* 67. Azor. d. q. 4. *vers. Regem Angliæ*, Mart. de iurisd. p. 1. c. 21. n. 13.
- 27 Venetorum Sereniss. Respubl. ab Imperio exempta, tam de facto, quia Imperatorem in dominum non recognoscit, quam de iure, vel quia alma Venetiarum ciuitas in insula maris fundata est, atque ideo veluti altera Roma libera est, vel quia privilegium libertatis ab Imperatore habuerit, Peteg. de iure fisci lib. 1. tit. de his, qui iura fiscalia habent, n. 6. Menoch. conf. 2. n. 63. Mart. d. p. 1. c. 33. à n. Anton. Oliban. in *comm. ad vsar.* alium namque de iure fisci, c. 3. n. 79. vbi idem de ciuitate Genuesium, de qua etiam Menoch. d. conf. 2. à n. 48. Mart. d. p. 2. c. 3. à n. 85.
- 28 Mediolani Dux habet iura Regalia, & fiscalia, & omnia potest in suo statu, quæ potest Imperator in toto Imperio, & gaudet prerogatiua, l. bene à Zenone, C. de quadrienn. *prescript.* vt per Muscul. tom. 1. *commun. opin.* lib. 1. tit. 17. n. 25. pag. 216. Viuian. lib. 3. tit. 11. n. 72. pag. 393. *vers. Mediolani*, Mascard. de *probat. concl.* 139. n. 11. Menoch. conf. 307. n. 1. Anton. Oliban. d. c. 3. n. 79. Curt. iun. conf. 1. n. 29. & conf. 61. n. 10. & conf. 100. n. 3. Roland. conf. 88. n. 27. vol. 1. Ozalc. conf. 9. n. 3. Dec. conf. 41. num. 1. & 2. vol. 2. Bec. conf. 56. n. 61. vol. 1. Lader. conf. 71. num. 1. Surd. conf. 210. num. 22. Peregr. conf. 2. n. 36. Et ideo à Senatu Mediolanensi non datur appellatio, Scaccia d. q. 16. *limit.* 4. num. 6. *vers.* 1. & *limit.* 1.
- 29 Neapolis, & Siciliæ, ac Sardinie Regna Imperatori subiecta non sunt, vt per Azor. d. *quæst.* 4. *vers. Regem Neapolis*, cum *segg.* vbi idem de regnis Poloniæ & Vngariæ. Et quod Siciliæ Rex nihil prorsus habeat facere cum Imperio, Iacob. de Franchis in *vsibus feudorum tit. spec. feudor. num.* 3. & 4. Mar. Frech. de *subfendis*, lib. 1. de origine Baronum, n. 35. Petr. de Greg. de *concess. fendi*, p. 1. q. 2. n. 4. Peregr. conf. 4. n. 6. vol. 1. Et de Rege Apuliæ Ioan. Anton. Bellon. conf. 5. n. 13.
- 30 Sabaudie Dux Serenissimus in suo Ducatu Imperij, & omnimodæ potestatis iura habet, vt per Casan. in *catalogo gloria mundi*, p. 2. *confid.* 58. Muscul. *vbi proxime*, Ozalc. *Pedem. decif.* 155. n. 1. & conf. 9. num. 2. Sola in *comment. ad antiq. Decret. Sabaud.* in *proam. gloss.* 1. n. 17. Bec. d. conf. 56. n. 61. vol. 1. Paril. conf. 2. n. 39. vol. 1. Lader. conf. 71. n. 1. Surd. conf. 210. n. 22. Oder. *inter conf. Moror.* conf. 45. n. 7. Menoch. conf. 1. n. 158. & conf. 2. n. 103. cum *segg.* & conf. 9. n. 32. & conf. 156. n. 1. Ioan. Francisc. Leon. in *thesauro fori Eccles.* p. 1. c. 20. n. 29. & ab eo non potest appellari, Scac. d. q. 16. *limit.* 16.
- 31 Comes Flandriæ, Archidux Austriæ, & alij Potentatus in Germania superiore non recognoscunt, vt per Anton. Oliban. d. c. 3. n. 79.
- 32 Delphinus habet iura Principis supremi, vt per Mascard. de *probat. concl.* 139. n. 11.
- 33 Ferrariæ Dux non recognoscit superiorem, vt per Ruin. conf. 21. col. 2. vol. 1. quem refert Mascard. d. *concl.* 139. n. 10. Ioan. Anton. Bellon. conf. 5. n. 13.
- 34 Montisferrati Dux Serenissimus habet iura Imperij, & in eo Ducatu potest ea, quæ Imperator in toto Imperio, vt per Surd. *decif.* 1. n. 1. Menoch. conf. 1. n. 159. Dux Parmæ quoad iurisdictionem in subditos, & vassallos non recognoscit superiorem, sed habet supremam potestatem, exemplo aliorum Principum, qui vel ab Ecclesia, vel ab Imperatore fuerunt inuestiti, Paril. conf. 2. n. 18. & 19. vol. 2. Capol. *conf. crim.* 17. n. 45. Dec. conf. 19. n. 205. vol. 3. Ioan. Anton. Bellon. conf. 5. n. 12. Scac. conf. 8. n. 2.
- Duces, Marchiones, & Comites ab Ecclesia, vel Imper. perpetuè inuestiti censentur Imperatores in suo Ducatu, Marchionatu, ac Comitatu, & omnia possunt in subditos suos, quæ potest Imperator in toto Imperio, vt per Soar. in *thesauro commun. verbo Ducat.* n. 376. Farin. *conf. crimin.* 94. num. 6. Bonacol. *commun. crimin.* p. 1. *verbo Ducat.* fol. 55. *vers.* Menoch. conf. 302. num. 21. & conf. 1156. num. 14. Peregr. conf. 2. n. 36. *volunt.* 1. & generaliter de pluribus Italia Principibus Paril. conf. 17. num. 4. & conf. 25. n. 53. & conf. 69. num. 3. vol. 1. Socin. iun. conf. 76. n. 1. vol. 3. Decian. conf. 41. n. 2. vol. 2. & conf. 56. num. 3. vol. 5. Nat. conf. 487. num. 3. & conf. 661. n. 18. Ozalc. d. conf. 9. n. 2. Bec. d. conf. 56. n. 61. vol. 1. Surd. conf. 390. num. 25. & conf. 419. n. 16. Lader. d. conf. 71. n. 1. & ideo ab eis ab Papan, vel Imperatorem appellari non potest, Capol. *conf. crim.* 17. n. 45. Nat. conf. 608. n. 7. Dec. conf. 56. n. 45. & vol. 5. Peteg. de iure fisci, lib. 1. tit. 2. num. 63. Ozalc. conf. 9. num. 41. & 43.
- Videretur aliquibus, &c.] Notatur ad hoc, quod potest supremus Princeps vt talis, non vt pater, filius proprios legitimare, vt per Abb. hic n. 13. Con. de *sp. sul.* p. 2. c. 8. §. 8. n. 20. Rojias *success. cap.* 2. §. num. 51. Molina de *iustit. tract.* 2. *disput.* 173. *vers.* Princeps. Verum contrarium ex nostro text. obseruat gloss. *hic verbo Regi gratiam*, considerans quod Pontifex solum fert opinionem quorundam, quorum sententiam non approbat, & sequitur Cabed. p. 2. *decif. Lusitania* 59. num. 20.
- In aliis regionibus temporalem iurisdictionem, &c.] Notatur ad hoc, quod in terris Regum non habet Summus Pontifex iurisdictionem directè quoad temporalia, ex vi tamen Pontificalis officij habet sufficientem potestatem super omnia negotia secularia, quando id expedit ad quietem, & conseruationem ac Ecclesiæ defensionem, & ad bonum spiritualitatis, ac ad finem Ecclesiasticæ potestatis supernaturalis assequendum. Vide Victor. de potestate Ecclesiæ *resol.* 1. *quæst.* pen. & de *relect.* de Indis *insularis*, part. 1. à n. 26. & ad *colim.* Matthai, num. 29. Soc. in 4. *disput.* 23. *quæst.* 2. art. 1. & de *iustitia*, lib. 4. *quæst.* art. 1. *colum.* 4. post *prin.* Turrecrem. in *summ. lib.* 2. cap. 113. & 114. Viuian. tom. 1. *commun. opin.* lib. 1. tit. 2. num. 23. pag. 157. Albert. Pigh. de Ecclesiastica *hierarchia*, lib. 1. Caietan. 2. 2. *quæst.* 43. *artic.* 8. Ioan. Driedon. de *libertate Christiana*, lib. 1. cap. 15. & 16. Card. Bellarm. de Romano Pontifice *controuers.* 3. *generalis* lib. 5. cap. 6. Nauar. in *cap. nouit. notab.* 3. de *iudic.* Mench. *lib.* cap. 21. Cenall. *communium contra commun.* *quæst.* 119. Morlam in *emporio iur.* p. 1. tit. de *iurisdic.* q. 3. Molina de *iustit. tract.* 2. *disput.* 29. *vers.* *tertia conclusio*, Rebello de *obligat. iustit.* part. 2. lib. 1. q. 23. *sect.* 1. num. 26. & *sect.* 5. num. 29. Soar. de *legibus*, lib. 3. cap. 7. num. 1. & de *defensione Fidei Catholica contra Anglicana scita errores*, lib. 3. cap. 2. Illustrius. D. meum Roder à Comia post primam huius libri impressionem à me rursus in *comment. ad cap. cum ad verum* 6. *disput.* 96. Tannet. in 2. *disput.* 4. *quæst.* 4. dub. 1. num. 33. Gabr. Peretta de *maxima Regia*, prel. 1. num. 4. & *segg.* Salgado de *protest. Regia*, tom. 1. part. 2. cap. 1. *pres.* 1. n. 55. me citato in hoc loco Dian. *resolut. moral.* part. 1. *tract.* 2. *resolut.* 121. me quoque citato in hoc loco nonissimè D. Mar. Cotel. de *bona. inter patrem*, & *fil.* *tract.* 1. *disput.* 2. p. 6. num. 6. Ex quorum resolutione vera & recepta illa est sententia, quod scilicet directè Summus Pontifex potestatem non habet in temporalibus. & procedit intertus in *cap. cum ad verum* 96. *distict.* & *cap. miter.* de *iudic.* cum similibus. Eam tamen habet casualiter & indirectè in ordine ad spiritualia, quoties scilicet ad spirituale bonum fuerit necessarium, &c. *prova*

procedit text. in presenti, & Extrauag. unam sanctam, de maior. & obed. Quamvis directè habere summam potestatem defendat Marta de iurisdic. p. 1. cap. 18. cum segg. contra enim est verior opinio, ex traditis per Azor. instit. moral. p. 2. lib. 2. cap. 5. q. 6. vers. questio itaque.

38 Si difficile, &c.] Ex hac Deuteronomij auctoritate cap. 17. quam eleganter, & eruditè explicat Pontifex in presenti, colligit infra in vers. Medium, causas difficiles, ambiguas, seu dubias ad iudicium Sedis Apostolice Romanus Pontifex præstet, esse deferendas, veluti quando agitur de vero sensu, & interpretatione sacrarum Scripturarum, ut definit Concil. Trident. sess. 4. in Decreto de editione & usu sacrorum librorum, vers. scilicet, & latè prosequuntur Cano de locis Theolog. lib. 12. cap. 7. cum segg. Pygh. de Ecclesiastica Hierarchia, lib. 4. c. 2. Bellarm. tom. 1. controuers. 1. lib. 3. cap. 4. Pena in direct. inquisit. lib. 2. schol. 21. reg. 2. & 3. Bañes in 2. 2. q. 1. art. 10. dub. 6. concl. 5. optimè Cened. ad Decretal. collect. 8. n. 5. Azor. instit. moral. p. 1. lib. 3. c. 3. q. 2. vers. respondeo. Sic etiam quando agitur de interpretatione Concil. Trident. ad Sedem Apost. esse recurrendum adest Bulla Pij IV. Summi Pontif. quæ incipit: Benedictus, ibi: si quis verò in eis aliquid obscurius dictum & statutum fuisse, eamque ob causam interpretatione, aut decisione aliqua egerè visum fuerit, ascendant ad locum, quem Dominus elegit, ad Sedem videlicet Apostolicam.

39 Locus enim, quem elegit Dominus, &c.] Notatur hic text. ad hoc quòd Sedes Apostolica, & vniuersalis Ecclesiæ primatus ex Christi Diuina dispositione, atque ita Domino iure est in Romana Ecclesiâ, Summulus Pontificatus, seu Papatus iure Diuino Romanæ Ecclesiæ est annexus, consonant text. in cap. omnes 22. dist. cap. dudum 3. q. 6. c. 2. ad finem, de Summa Trinit. & tenent Turrecrem. de potest. Ecclesiæ, lib. 2. cap. 40. cum segg. Pygh. de Ecclesiastica hierarchia, lib. 3. cap. 12. & 13. Cordub. lib. 4. quest. 1. proposit. 9. vers. sed vtrum sedes ista, Melch. Cano de locis Theolog. lib. 6. c. 8. vers. deinde illud, Rebuff. in concord. tit. de mandatis Apostol. §. 1. in princip. in gloss. Romanus Pontifex, Aluar. Pelag. de planctu Ecclesiæ, lib. 1. plures alios refert Cened. ad Decretum collect. 11. n. 4. quibus adde latissime Card. Bellarm. tom. 1. de Romano Pontifice, lib. 2. & princ. & in addit. ad Martyrolog. Romanum 18. Ianuar. pag. 30. Card. Tusch. tom. 3. concl. 3. n. 19. & n. 7. lit. R. concl. 362. optimè Azor. instit. moral. part. 2. lib. 4. cap. 1. 1. quest. 2. 40 vers. his testimoniis, inde asserentes non posse auctoritate Pontificia aliò transferri huiusmodi Principatum, quod ex professo eruditè disputat Alphonsus de Mendoza in quodlib. q. 4. scholastica, post Iacobat. de Concil. lib. 8. art. 6. Bellarm. d. tom. 1. de Romano Pontif. lib. 4. cap. 4. Videmus tamen, & passim nobis referunt historie, quòd per septuaginta annos parum plus stetit dicta sancta Sedes Auenioni apud Francigenas, ut tradunt Illecas in chronica Pontificali, part. 2. lib. 6. cap. 1. & 7. Petr. Mexia in sylua varia lect. lib. 2. cap. 6. S. Antonin. p. 3. hist. tit. 21. c. 1. vbi refert rationes ob quas à Pontif. Clement. V. fuit translata Sancta Seles Auenioni, sed iuxta suprascripta Romæ fuit restituta per Gregor. XI.

41 Petrus Urbem fugiens, &c.] Licet hæretici huius tempestatis impudenter negent B. Petrum Romæ vnam cathedram constituisse, & quòd magis est, nec Romam vnquam vidisse, eos tamen ex omnibus antiquis Patribus, atque Latinis eleganter conuincit Card. Baron. annal. Eccles. tom. 1. anno Christi 44. cum segg. ex professo latissime comprobat, omnibus contrariis satisfaciens Card. Bellarm. d. tom. 1. de Rom. Pontif. lib. 2. à princ.

Barbof. Collect. Tom. II.

Hanc historiam de apparitione Christi facta Petro authenticam & verissimam esse non est dubium, de ea enim meminere antiquissimi Ecclesiæ Patres, scilicet Abdias Apostolorum contemporaneus, & discipulus, Babylonique Episcop. lib. 1. hist. Apost. in vita B. Petr. propè fin. quem librum Iulius Africanus (cuius mentio habetur apud D. Hieronymum in catalogo scriptorum Ecclesiasticorum) ex Græco Latinum fecit, eandem etiam apparitionem refert Hegesip. de excidio Hierosolymitano, lib. 4. c. 2. S. Ambros. in oratione contra Auxentium, & plures alios antiquissimos Patres refert Mendoza d. q. 4. & ex nouioribus asseuerant pro indubitato Cordub. d. lib. 4. q. 1. dub. 1. Iacob. d. lib. 8. in fin. Sebast. Medices in summa omnium heresum, p. 2. verbo Petrus, pag. 614. latè Georg. Scherer. in libro, an sit verum, quòd Roma femina Pontifex fuerit, argum. 3. Card. Baron. tom. 1. annalium Ecclesiæ anno Christi 69. cap. 6. & 7. Bellarm. d. lib. 2. c. 3. ad fin. vers. Adde vltimò, Azor. d. q. 2. vers. deinde, cum segg. vbi in contrarium adductis respondet.

In executione sacerdotalis officij coadiutores, &c.] De Episcopis, & non Cardinalibus esse intelligendum plures ex nostris existimantur ea ratione, quia tempore Innocent. I. Auctoribus huius text. Cardinalium dignitas cognita non erat, ut longo discorsu nititur comprobare Virg. Polyd. de inuent. rerum, lib. 4. cap. 9. Et officium, quod antea gerebant Episcopi in Summi Pontificis consiliis, deinde post tempora Innoc. IV. seu Bonifacij VIII. gerere ceperunt Cardinales, iuxta text. in cap. fundamenta, §. deest, de elect. in 6. & sequitur Card. Tusch. tom. 1. lit. C. concl. 97. concludens iuxta text. in presenti, Summum Pontificem semper Sacerdotes, & Episcopos habuisse, qui sibi assisterent coadiutores, licet non Cardinales, sed alio nomine appellarentur, ut latè explicat Iacobat. de Concil. lib. 1. art. 12. pag. 26. & vers. similiter, pag. 41. optimè Garc. de nobilit. gloss. 48. §. 3. n. 35. cum segg. Verum licet Papa solos Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos conuenerit fratrum nomine, alios verò filios appellare, ut dicit gloss. verbo filij in proem. harum Decretal. tamen hic illud verbum, fratres, statim qualificat ex termino differenti, videlicet, qui nobis iure Leuitico in executione sacerdotalis officij coadiutores existunt, atque ita præsignat assistentiam, seu assidentiam illam in iudicando ex iure Leuitico introductam, cuius munus nullatenus ad Episcopos simplices, sed ad Episcopos Cardinales, & ceteros eiusdem Collegij spectat; atque ita hunc text. expendit hic Host. sub n. 27. Ioan. Andr. & Abb. vterque n. 19. & alij passim, quos citat Iacobat. de Concil. lib. 1. art. 12. charta 43. Et quamvis cum Papa scribit Cardinali non Episcopo, eum vocet filium, cum eo tamen sensu ut sit filius primogenitus, nihilominus quando refert verba ad ordinem, ceterumque ipsum, semper eos vocat fratres, ut bene declarat Host. in cap. ad liberandum, n. 3. de Iudæis, & est text. in c. fundamenta, §. deest, de elect. lib. 6.

Notatur hic text. ad hoc quòd Papa non debet ardua explicare sine consilio fratrum, id est, Cardinalium, ut per Rebuff. in concordatis tit. de approbat. conuent. gloss. de eorum consilio, pag. 519. in fine. Sed Doctores magis communiter resoluunt posse Summum Pontificem sine Cardinalibus omnia expedire, etiam ardua, ut per Card. Alban. in tract. de Cardinal. cap. 30. Mench. illustr. cap. 23. per totum, Card. Paleot. de consular. sacri Palatii, part. 1. q. 3. Ceuall. q. 645. Garc. d. §. 3. num. 53. Azor. instit. moral. p. 2. lib. 4. cap. 1. col. 1. 40. & cap. 3. col. 420. Flamin. de resignat. lib. 3. quest. 18. num. 124. & lib. 7. quest. 5. num. 14. dicit quòd ex ciuitate in arduis debet communicare cum Cardinalibus.

DDd 2 Notatur

46 Notatur etiam ad hoc, quod Cardinales sunt instituti de iure diuino, vt per Duen. reg. 72. l. 1. 3. Franc. Marc. decis. 1296. latè Garc. de nobil. gloss. 48. §. 3. n. 26. cum seqq.

47 De Cardinalium origine, potestate, & hodierna excellentia, & præminetia inter omnes Ecclesiæ Prælatos latissimè tractant Cassan. in catalogo gloria mundi, p. 4. considerat. 10. cum seqq. Barbaz. de præstantia Cardinalium, p. 1. q. 1. Turrecem. in summ. lib. 1. cap. 80. cum seqq. Petr. Matth. in scholiis ad Motus Summorum Pontif. pag. 93. cum seqq. Cotta in memorab. verbo Cardinales. Aluar. Pelag. de planctu Ecclesiæ, lib. 2. cap. 17. Hieron. Roman. de Republica Christiana, p. 1. lib. 3. c. 1. & 2. Maiol. de irregul. lib. 2. c. 3. Fr. Ioseph. de Segnenea in vita S. Hieronymi, lib. 3. cap. 6. Anastas. Germon. in suo tract. de indultis Cardinalium in descriptione, §. Episcopius a n. 7. & in tract. de sacrorum immunit. lib. 3. c. 6. Flam. de resignat. lib. 2. q. 1. n. 34. cum seqq. & lib. 3. q. 1. n. 69. cum seqq. & lib. 7. q. 12. Ioan. Garc. d. §. 3. n. 16. cum multis seqq. Zerol. in praxi Episcop. part. 1. verbo Cardinales, Granat. ad Octavian. de stylo Curia lib. 1. c. 1. à n. 7. Lali. Zech. de Republica Ecclesiastica, tit. de statu Illustrissimorum Cardinalium, Card. Bellarm. in suis controu. tom. 1. de Clericis, lib. 1. c. 16. Azor. in sit. moral. p. 2. lib. 6. cap. 7. col. 695. Henriq. in summ. lib. 1. c. 27. de Cardinalium dignitate, Gonzal. ad regul. 8. Cancel. gloss. 24. à princip. Card. Tusch. tom. 1. lit. C. concl. 3. cum seqq. plures refert Cened. ad Decretal. collect. 115. qui post alios scribunt quod Cardinales vocantur filij primi gradus Papæ, Consiliarij eius columnæ Ecclesiæ, post Papam maiores, Patres spirituales, Orbis terrarum Cardinales, præferuntur Patriarchis, sunt pars corporis Papæ, vtuntur equo, & capello, ac indumento rubeo, & Patriarchæ habent capellum morellum, collegium illorum est sacrum, & Senatus diuinus, & sacer cœtus, ac Ecclesiæ gremium.

48 Mori precipitur. Id est, per excommunicationem, vt interpretantur Perez l. 1. gloss. 3. pag. 172. col. 1. ad med. tit. 5. lib. 8. Ordin. Farinac. in praxi crim. p. 1. lib. 1. q. 19. n. 12. Excommunicatio æquiparatur morti, quia quemadmodum mortuus vitæ corporalibus fructibus priuatur, ita excommunicatus vitæ spiritualis fructibus caret, medicinalis autem dicitur, quia intentio Ecclesiæ, & iudicis eam proferentis est afferre peccatorum medicinam, & remedium vt à peccato resipiscat, cap. 1. in princ. de except. lib. 6. prolequuntur Couar. in cap. alma mater, part. 1. in initio. n. 9. Vgolin. de censuris tab. 1. cap. 1. in princ. & §. 1. Salzed. ad Bernard. in pract. cap. 116. num. 3. Hentiq. in summ. lib. 13. cap. 1. num. 3. Soar. de censuris, tom. 5. disp. 4. sect. 5. à n. 30. Sayr. eod. tract. lib. 1. cap. 3. à num. 8. Auil. eod. tract. p. 1. dub. 2. ad 2.

49 Ergo Papa non potest mortis pœnam corporalem infligere, de quo vide Couar. lib. 2. var. cap. 20. n. 10. vers. tertio.

50 Canone vetante tales ad sacros Ordines, &c. Vt in c. & per totam §. 6. dist. cap. 1. & per totum, de filiis Presbyter. vide plures Doctores, quos refert Cened. ad Decretum collect. 62. quibus addè Salzed. ad Bernard. in pract. c. 14. Vgolin. de irregularit. cap. 44. Sayr. de censuris, lib. 6. cap. 10.

51 Negantibus, &c. Ergo videtur Pontificem in præfenti approbare legem civilem, quæ spuris denegat alimenta, in Auth. quibus modis naturales efficiantur sui, ad finem, vnde desumitur text. in auth. ex complexu, c. de incestu nupt. Sed de iure nostro Pontificio in c. cum haberet, supr. de eo, qui duxit in matrim. vbi multos citant Doctores, abrogatus est rigor iuris Civilis, & æquitas Canonica seruanda est vtroque foro, non solum Ecclesiastico, sed etiam seculari, vt per Con. de

sponsal. p. 2. c. 8. §. 6. n. 6. Lara in l. si quis à liberis, §. idem rescriptis, num. 27. Duen. reg. 367. ampl. 1. D. Barbo in l. 1. p. 4. num. 65. ff. soluto Matrim. Gam. decis. 1. n. 29. Nec contra huiusmodi Canoniam æquitatem tenet in præfenti aliquid statueri videtur, sensus enim de intentio Pontificis est ostendere detestabiles esse de odiosos spurios legibus Diuinis, atque humanis, & in eius rei confirmationem adducit leges Ciuiles, quæ eos adeo odio habuerunt, vt etiam alimenta eis denegent, minimè verò voluit eorum legum rigorem approbare, ideoque cum de sacris Ordinibus ageretur, dixisset Canones vetare illos ad sacros Ordines promoueri, de alimentis agens secularibus legibus adhibuit, non igitur Canonicis, vt bene aduertit Cened. d. c. cum haberet, in fine, & ante eum Paleot. de natu. & spuris, c. 26.

In gloss. Non naturalibus. Notatur ad hoc quod naturalis filius propriè, & strictè dicitur, qui ex coniugina natus est in schemate vxoris, vt per Ant. Grot. l. 9. Tauri, n. 1. Cou. de sponsal. p. 2. c. 8. §. 4. n. 2. Solutio alim. tit. 1. q. 9. n. 9.

In gloss. Adulterinus. Notatur ad hoc quod Presbyterorum dicuntur adulterini, vt per Azor. in sit. moral. p. 2. cap. 7. q. 13. in fin. Card. verbo Fornicatio, num. 18.

In gloss. Certis causis. Quænam sint causæ ex quibus Romanus Pontifex temporalia proximè per se administrat, etiam extra loca Romanæ Ecclesiæ iurisdictioni subiecta, vide apud Azor. d. part. 2. lib. 4. c. 19. quæst. 2.

Notatur hæc gloss. ad hoc quod quando de iure Ciuili datur dubium, & ius Canonicum tollit dubitationem, & super ea disponit, tunc leges Canonice attendendæ sunt, & secundum eas indicandum, vt per Abb. in cap. licet ex suscepto, n. 10. de foro compati. Decian. in tract. crimin. lib. 2. c. 18. num. 16. quos refert Illustriss. Dominus meus Roder. à Cunha in comment. ad cap. non oportet 10. n. 3. disp. 44.

S V M M A R I V M.

- 1 Coniugatus si viuente prima in facie Ecclesiæ contrahit cum secunda hoc ignorante, legitima erit eorum proles.
- 2 Filij geniti ex Matrimonio in facie Ecclesiæ contra bona fidem saltem alterius coniugij celebrati sunt legitimi.
- 3 Impedimenti scientia præsumitur ex Matrimonio clam & occultè contracto.
- 4 Filius natus ex Matrimonio bona fide parentum inito, est verè legitimus non solum quoad parentum habentem bonam fidem, sed etiam quoad aliam malam fidem habentem.
- 5 Parens qui sciunt impedimentum, non habet ius legitimi parentis.

C A P. Ex tenore. XIV.

Coniugatus quando ducit aliam in faciem Ecclesiæ, quæ ignorat illum esse coniugatum, eius proles indicatur legitima. Colligunt ex Ordin. Alb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Pont. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo. Camil. Crisost. Vinian in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 106. Alegonius in compend. iuris Canon. pag. 196. remissuè Casal in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 12. c. 1.

Probat hic text. filios genitos ex Matrimonio in facie

facie Ecclesie cum bona fide saltem alterius coniugis celebrato esse legitimos, esto Matrimonium propter occultum impedimentum fuerit nullum, vt per Henricum in summ. lib. 11. c. 20. §. 1. vers. secundo, Menoch. conf. 5. num. 18. & conf. 15. n. 5. Bonacoli. tom. 1. commun. opin. lib. 6. tit. 2. num. 37. pag. 705. Fr. Emman. quest. Regul. tom. 1. q. 13. art. 1. Nauar. conf. 3. sub tit. de sponsalib. n. 1. in antiq. Cald. Pereira de nominat. emphyt. q. 21. num. 38.

3 In facie Ecclesie. Ergo videbatur requiri ad legitimandam prolem propter bonam fidem parentum quod Matrimonium contractum sit in facie Ecclesie; sed aliud tendit text. nam cum Matrimonium, de quo agit, esset nullum, utpote ab vxorato viuente prima vxore contractum, vt ex illo filij nati dicantur legitimi, fundat se text. in eo quod non fuerit clandestinum, sed in facie Ecclesie contractum, ad ostendendam alterius ignorantiam, nam si prater impedimentum ligaminis fuisset quoque Matrimonium clandestinum, intraret dispositio text. in cap. cum inhibito, §. si quis vero, supr. de clandestina dispens. probantis filios genitos ex Matrimonio inter prohibitos contracto cum vitio etiam clandestinitatis esse spurios, nam ex Matrimonio clam & occulte contracto presumitur scientia impedimenti, & dolose Matrimonium contractum, vt probant l. ult. ff. de ritu nupt. & l. 1. c. de interdict. Matrim. Malfard. de probat. concl. 531. n. 43. & concl. 297. Menoch. de presumpt. lib. 5. p. 3. n. 107. Vnde resolutio illa, quæ habet non legitimari filios ex Matrimonio putatio nisi publice fuerit contractum in facie Ecclesie, intelligenda est quando ex aliquo impedimento dirimenti Matrimonium esset nullum, etiam illud coniugibus minime fuisset notum: vide Conar. de sponsalib. p. 2. cap. 6. in initio, num. 12. Malfard. concl. 798. num. 5. Peregr. de fidei-comm. art. 24. num. 74. Duen. reg. 320. limit. 12. Stephan. Gratian. discept. forens. c. 83. n. 21. Cenall. commun. contra commun. q. 697. a. n. 7. de Matrim. Gutier. c. 71. n. 8.

4 Ignorantiam. Notatur ad hoc, quod filius natus ex Matrimonio bona fide parentum inito, est vere legitimus, non solum quoad parentem habentem bonam fidem, sed etiam quoad alium malam fidem habentem, vt per Duen. reg. 150. vers. circa quam, Bonacin. commun. crimin. p. 1. verbo Matrimonium, fol. 111. vers. Vincent. de Franc. Neapol. decis. 130. n. 1. Malfard. de probat. concl. 798. n. 5. Costa in cap. si pater, de testam. in 6. p. 1. verbo vxorem, n. 2. Matienf. in rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 116. lib. 5. noua recop. D. Barbof. in l. si cum dotem, §. fin. n. 12. ff. solut. Matrim. plures per Sanch. de Matrim. lib. 3. dist. 39. n. 46. Girond. de priuilegiis seu exemption. explic. 1195. Castil. quotid. quest. lib. 2. c. 11. n. 3. Valer. Reginald. in praxi fori panit. lib. 31. n. 35. & dixi ad c. 1. super verbo cum parentes eorum, hoc tit. vbi aduertit parentem, qui sciuit impedimentum non habere iura legitimi parentis in predicto filio, cum Cost. d. verbo vxorem, n. 2. & Barbof. d. fin. n. 12. & Sanch. loco proxime citato, nunc tamen addendum duxi valde probabile esse vtrumque parentem censeri legitimum, ac proinde posse succedere suæ proli, vt latè tuentur Auend. ad l. 6. Tauri, gloss. 1. Gutier. pract. lib. 3. q. 74. Cenal. q. 697. n. 16. cum seqq.

S Y M M A R I U M.

- 1 Filij nati ex Matrimonio infidelium in gradu prohibito à lege Canonica sunt legitimi si tales coniuges ad legem Christi conuertantur, & n. 2.
- 3 Filius natus ex patre Christiano & matre pagana, Barbof. Collect. Tom. 11.

sine Iudæa, an fiat legitimus Matrimonio inter parentes subsequuto, ostenditur.

4 Matrimonium à fidei contractum cum Iudæa, vel alia infideli puniuntur pœna adulterij.

C A P. Gaudemus. XV. & fin.

Filij infidelium qui contraxerunt in gradu in Ecclesia prohibito, post fidem receptam reputantur legitimi. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 106. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 596. remissuè Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 12. cap. 4.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Sot. in 4. sentent. distinct. 39. quest. unic. art. 3. ad 4. Lap. alleg. 89. num. 10. Malfard. de probat. concl. 648. num. 21. Valer. Reginald. in praxi fori panit. lib. 30. num. 77. Anton. Ricc. in trat. de iure personarum extra gremium Ecclesie exist. lib. 2. c. 3. n. 10. vbi num. 5. obferuat gradus per Canonicas constitutiones veritos non vendicare sibi locum in Matrimoniis inter Iudæos. Textus iste tripliciter intelligitur à scribentibus. Primò quod loquitur de filiis susceptis ab infidelibus, qui nunquam ad Fidem conuersi sunt, quo casu indubitatum est legitimos esse, quamvis contraxerint in gradu legibus Canonicis prohibito, quia nascuntur ex iustis nuptiis secundum patriæ morem. Sed hunc intellectum merito improbat Card. hic, licet enim in se verum sit, literæ non conuenit, ex ea enim constat agere Pontificem de iis, qui in infidelitate contraxerunt, & deinde conuersi sunt ad Fidem, patet hic, post Fidem receptam, & c. & ibi, ad Christianam Fidem venerunt.

Secundò alij communiter agnoscunt agere de contrahentibus in infidelitate, & postea conuersis, & sunt qui casum fingant in parentibus, qui contraxerunt cum vxore repudiata prima, quorum filios inquirunt indicare legitimos post conuersionem parentum dispensari, & ex gratia, secundum Hostienf. sed hic intellectus literæ non conuenit, minime enim Pontifex meminit de prima vxore dimissa, & secunda superinducta, & deinde quia etiam si fateamur secundum Matrimonium, viuente prima vxore repudiata, nullum esse etiam inter infideles, cum tamen bona fide fuit contractum secundum patriæ mores, causa videtur sufficiens, vt ex generalibus regulis cap. secundi, & cap. ex tenore, hoc tit. filij legitimi reputentur.

Tertiò melius intellectum omnino retinendum præstant ceteri, quod scilicet parentes antequam conuerterentur ad Fidem in gradibus sola lege Canonica prohibitis contraxerunt, filios inde susceperunt, & postea ad Fidem conuersi sunt, & his terminis filios legitimos reputari decedit textus, consonant omnia ipsius verba, atque ita intelligunt gloss. vltim. Cardin. Ioan. Andr. Abb. Præposit. Cujac. & alij communiter hic, teste Lapo allegat. 89. num. 10. & alijs, de quibus Malfard. de probat. conclus. 640. num. 21. Et ratione confirmatur, quia secundum rigorem vt filij legitimi sint, sufficit quod filij nati sint, vel concepti ex iustis nuptiis secundum patriæ morem, sed ponimus vtroque tempore conceptionis, & natiuitatis inter parentes istorum secundum patriæ morem fuisse Matrimonium; ergo ex generalibus principijs, rectè Pontifex eos legitimos reputat. Confirmatur etiam, quia post conuersionem

DDd 3 SACRUM

ratum permanet, indissolubile, perfectamque Sacramenti rationem sortitur Matrimonium, quod ab infidelibus contractum est, in gradibus sola lege Canonica prohibitis, *cap. infidelibus, de consang. cap. gaudemus, de diuort. latè* comprobatur post antiquiores *Conar. de spons. p. 2. c. 6. §. 10. n. 3. Card. Bellarm. tom. 2. de Sacram. Matrim. lib. 1. c. 5. ad fin. latè* Sanch. d. lib. 7. disp. 7. 1. & consequenter cum Matrimonium à principio validum fuit, & post conversionem validum maneat, nihil obstat ex quo de filiorum legitimitate possit, vel debeat dubitari; & consonat ratio quam hic text. reddit ibi, *Utilitate publica suadetur*, quæ scilicet consistit in favore Christianæ Religionis, ut in d. *cap. gaudemus, de diuort. expressit* text. post principium *vers. in favorem*, quæ ratio Matrimonij perpetuitatem, & validitatem respicit, & supponit, & consequenter concludit secundum generalia principia filios ex tali Matrimonio susceptos legitimos esse reputandos.

Non obstat si dicas text. agere de infidelibus contrahentibus in secundo, vel tertio, aut ulterioribus gradibus consanguinitatis, ut constat inter ascendentes, & descendentes secundum & tertium gradum, vel secundum magis receptam sententiam in infinitum esse prohibitum Matrimonium, ex infinitis Auctoribus, quos plenissime refert Sanch. d. lib. 7. disp. 151. à n. 12. quia respondetur pendere rationem & resolutionem ex variis opinionibus, quos latissime prosequitur Sanch. *proximè citato loco*, atque etiam tenet Henricus in *sum. lib. 12. c. 9. §. 3. quod* ex excepto primo gradu, inter patrem scilicet & matrem, inter reliquos ascendentes, & descendentes lege naturali Matrimonium prohibitum non esse, nec ad fidem conversi sunt separandi.

3 An autem filius natus ex patre Christiano, & matre pagana, siue Iudæa fiat legitimus Matrimonio inter parentes subsecuto, quæstio est? in qua negativam partem, videlicet huiusmodi filium non reddi legitimum, tenent Panorm. in *cap. tanra, n. 14. sup. hoc tit. Conar. de sponsal. p. 2. c. 8. §. 2. n. 7. Ricc. ubi sup. n. 12. Azor. in *stit. moral. p. 2. lib. 2. c. 13. §. 8. Ratio* est, quia Matrimonium fidelis cum Iudæo, seu alio infideli, est vetitum non solum de iure Divino, sed etiam de iure Canonico, & Ciuili, *Con. d. p. 2. c. 6. §. 11. n. 1. Marq. de Iud. p. 2. c. 3. sub n. 13. vers. quid autem*, Sanch. de *matrim. lib. 7. disp. 71. sub n. 7. Ricc. d. c. 3. num. 8. vers. tertia*, & 4 n. 19. dicit Matrimonium à fidele contractum cum Iudæo, vel alio infideli puniri pena adulterij, & citat Dec. *tract. crimin. lib. 5. c. 12. n. 2. in fin. & n. 23. Menoch. de arbitr. casu 290. in princ. Farin. in praxi crimin. q. 136. n. 1. & 19. Tripliciter* intelligitur hic text. ab scribentibus. Primò quod loquitur de filiis susceptis ab infidelibus, qui nunquam ad fidem conversi sunt, quo casu indubitatum est legitimos esse, quamvis contraxerint in gradu legibus Canonicis prohibito, quia nascuntur ex iustis nuptiis secundum patriæ morem, intellectum merito improbat Card. hic, licet enim in se verum sit, literæ non convenit, ex ea enim constat agere Pontificem de his, qui in infidelitate contraxerunt, & deinde conversi sunt ad fidem, patet ibi, *post fidem receptam*, & ex parte decisa ubi post hoc verbum *gaudemus*, & *infra* clarissime loquitur de conversis ad fidem, ibi, *ad Christianam fidem venerunt*, refert integram Ant. Aug. sub tit. *de diuort. collect. 3. Decret. c. 2. Vnde* secundò communiter agnoscunt agere de contrahentibus in infidelitate, & postea conuersis, & sunt qui casum fingant in parentibus, qui contraxerunt cum vxore repudiata prima, quorum filios inquirunt indicare legitimos post conversionem parentum dispensatione, & ex gratia secundum Host. Sed etiam hic intellectus literæ non convenit, minime*

enim Pontifex meminit prima vxore dimissa, & secunda superinducta; deinde quia etiam si taceatur secundum Matrimonium viuentis prima vxore repudiata nullum esse etiam inter fideles, cum tamen bona fide fuerit contractum secundum patriæ mores, causa videtur sufficiens, ut ex generalibus regulis, c. 1. & cap. ex tenore, hoc rit. filij legitimi reputentur.

Quare tertius intellectus est omnino retinendus, quod scilicet parentes antequam conuerterentur ad fidem in gradibus sola lege Canonica prohibitis contraxerunt, filios inde susceperunt, & postea ad fidem conuersi sunt, & his terminis filios legitimos reputari decedit text. consonant omnia ipsius verba, atque ita intelligunt gloss. vlt. Card. Ioan. Andr. Abb. Papez. Cujac. & alij communiter hic, teste Lapo allegat. 83. n. 10. & aliis de quibus Mascard. de *probat. concl. 6. n. 21. Et* ratione confirmatur, quia secundum rigorem ut filij legitimi sint, vel concepti ex iustis nuptiis secundum patriæ morem, sed ponimus utroque tempore natiuitatis, & conceptionis inter parentes istorum secundum patriæ morem iustum fuisse Matrimonium, ergo ex generalibus principiis rectè Pontifex eos legitimos reputat. Confirmatur etiam, quia post conversionem ratum permanet, & indissolubile, perfectamque Sacramenti rationem sortitur Matrimonium, quod ab infidelibus contractum est in gradibus sola lege Canonica prohibitis, *cap. infidelibus, de consang. cap. gaudemus, de diuort. latè* comprobatur post antiquiores, *Conar. de sponsal. p. 2. c. 6. §. 10. n. 3. Card. Bellarm. tom. 2. de Sacram. Matrim. lib. 1. c. 5. ad fin. & plenissime* Sanch. de *matrim. lib. 7. disp. 73. Et* consequenter cum Matrimonium à principio validum fuerit, & post conversionem validum maneat, nihil obstat ex quo de filiorum legitimitate possit, vel debeat dubitari. Et consonat ratio quam noster text. reddit ibi, *utilitas publica suadetur*, quæ scilicet consistit in favore Christianæ Religionis, à cuius præceptione facile possunt vxores reuocari timentes deseri à viris suis, ut in d. *cap. gaudemus*, expressit text. *post princ. vers. in favorem*, quæ ratio Matrimonij perpetuitatem, & validitatem respicit, & supponit, & consequenter concludit secundum generalia principia filios licet tali Matrimonio susceptos legitimos esse reputandos, & confirmatur ex ratione bonæ fidei, quam proximè retigimus ex materia text. in *cap. ex tenore*, hoc tit.

Nec obstat si dicas textum agere de infidelibus contrahentibus in secundo, vel tertio, aut ulterioribus gradibus consanguinitatis, & constat inter ascendentes & descendentes secundum, & tertium gradum, vel secundum magis receptam sententiam in infinitum esse prohibitum Matrimonium ex infinitis Auctoribus, quos plenissime refert Sanch. d. lib. 7. *disput. 151. à num. 12. Quia* respondetur pendere rationem, & resolutionem ex variis opinionibus, quas latissime prosequitur Sanch. *proximè citato loco*, inter quas valde probabilis est quam ipse sequitur, *num. 19. cum segg.* atque etiam Henricus in *sum. d. lib. 12. cap. 9. §. 3. quod* excepto primo gradu inter patrem, scilicet, & matrem, inter reliquos ascendentes, & descendentes lege naturali Matrimonium prohibitum non esse, nec ad fidem conversi sunt separandi.

Qui Matrimonium accusare possunt,
vel contra illud testificari.

TIT. XVIII.

SUPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Io. Andr. Anchar. Buttr. Panorm. Præpos. Marian. Socin. Alex. de Neuo, Durand. in breuiario aureo iuris Canon. & in speculo iuris Pontif. sub hoc tit. lib. 4. Steph. Ranchin. in continuat. tit. Decret. Ioan. de Londr. in breuiario sanctorum Canonum, Petrus de Rauenna in compendio iuris Canon. Martin. Mefnart. in epitome Decret. Dan. Venat. in analysi methodica iuris Pontif. à pag. 560. Goffred. & Hostien. in summa huius tituli. Alex. Callan. & Anastas. Germon. in paratitlis ad quinque libros Decret. Barthol. Carthag. in expost. tituli iuris Canon. Lancel. in instit. eiusdem iuris, Cafarel. in erotem. eiusdem iuris. Canif. in summa iur. Canon. nouissimi Ioan. Honor. lib. 4. summa. in Decret. omnes sub hoc tit.

SUMMARIVM.

- 1 Quando agitur de validitate Matrimonij, reo contumaciter absente possunt super impedimento Matrimonij recipi testes alias legitimi, & ad eorum dicta sententiam ferri.
- 2 Maritus præsumitur habitare cum uxore.
- 3 Citatio personalis non requiritur ubi quis malitiosè latitat.
- 4 Uxor debet sequi virum etiam quando vir culpa sua mittitur in exilium.
- 5 Uxor non tenetur sequi virum vagabundum longè peregrinantem.

CAP. Relatum. I. Alex. III.

- 1 Quando tractatur de validitate Matrimonij ob allegationem valentis probare, v. g. impedimentum cognationis, si maritus est absens, & cum omni diligentia requisitus, nequit inueniri, & manifestum est quod asseritur, aut apparent legitimi accusatores, & testes possunt illi recipi, & causa secundum Canones terminari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Buttr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 107. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 596. remissive Ximen. in concord. p. 1.
- 2 Cum uxore permansit. Maritus enim præsumitur habitare cum uxore, vt per Tiraq. de retract. tit. 1. §. 9. gloss. 1. n. 7. quem refert, & sequitur Menoch. de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 27. num. 1. Malcard. de probat. concl. 1271. n. 1.
- 3 Postquam inuenis fueris, &c.] Notatur ad hoc, quòd eo casu, quo quis malitiosè latitat, non requiritur citatio personalis, vt Tiraq. d. §. 9. gloss. 2. n. 7. Couar. in cap. alma mater. p. 1. §. 9. n. 4. Alciat. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 35. Menoch. remed. 8. recuper. n. 215. Cald. Pereira de renouat. emphyt. q. 6. n. 3. & citandus tantum est conquirendus in sua domo ad hoc vt non repertus possit ad illam citari. Gutier. præf. lib. 1. q. 133. n. 6.
- 4 In gloss. Eximur. Notatur ad hoc, quòd uxor debet

sequi virum, etiam quando vir ob delictum mittitur in exilium, de quo vide Sanch. de Matrim. lib. 1. disp. 41. num. 12.

In ead. gloss. ibi, Nisi forte vagabundus discurreret. Notatur ad hoc, quòd uxor non tenetur sequi virum vagabundum, vel longè peregrinantem, vt per Tiraq. ad leges connubiales, gloss. 1. p. 1. n. 39. Perez ad lib. 4. Ordin. pag. 912. Menoch. de arbitr. casu 469. n. ult.

SUMMARIVM.

- 1 Accusatio, & testimonium in causa Matrimoniali personaliter, & non per literas fieri debent.
- 2 Testis per scripta testificari & proprium testimonium exponere non potest.
- 3 Confessio sacramentalis fieri non potest in scriptis.

CAP. A nobis. II. Clem. III.

ACCUSATIO, & testimonia in causa matrimoniali, in scripturis fieri non debent, sed personaliter, quia scriptura etiam si valeat quantum ad præsumptionem, tamen non valet quoad sententiam, nisi alia legitima adminicula suffragentur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Buttr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 109. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 597. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 11. c. 4.

Nihil voce propria, &c.] Notatur ad hoc, quòd testis per scripta testificari, & proprium testimonium exponere non potest, vt per Hippol. in l. de minore, §. plurimum. n. 2. ff. de quest. Alberic. de testib. p. 3. n. 31. Crot. eod. tract. num. 197. & 375. Aufser. de reprob. testium, n. 44. Sayr. in clauis Regia, lib. 12. c. 21. n. 2. Lanfranc. de testib. n. 5. Couar. variat. lib. 2. c. 13. n. 9. in prime. Rebuff. de reprob. testium, n. 541. cum seqq. Viu. tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 10. n. 24. & 25. pag. 514. Malcard. de probat. in proem. q. 5. n. 11. cum seqq. & concl. 460. n. 3. Farin. in praxi crimin. p. 2. q. 80. n. 27. cum seqq. Fr. Emman. quest. regul. tom. 2. q. 13. art. 4. Bernard. Graue ad practicum Camera Imper. lib. 1. concl. 110. confid. 3. n. 7. Franc. Viu. in commun. opin. lit. T. vers. testis non potest, Tiber. Decian. consil. 51. vol. 1. Anton. Scap. in tract. de iure non scripto, lib. 3. c. 51. sub rubr. de iuramento calumnie, latè Buccathon. de different. inter iudicia civilia & crimina. different. 81. per tot. Quod adèd verum est, vt nec etiam depositio testis à se in scriptis redacta, & ad iudicem transmissa, quamvis talis testis prius in iudicio iurauerit, secundum Scap. citato loco, & Decian. d. consil. 51. n. 6. vers. quod talis testis; & hæc opinio verior est, licet alij contrariam partem tenentes existimauerint huiusmodi attestaciones testium in scriptis per testes redactas, & iudici missas valere ac sustineri, ex quorum numero sunt Bart. in l. Theopompus, ff. de dote præleg. n. 12. vers. quare an testis possit deponere, Alex. in l. legata inutiliter, n. 7. vers. item inducitur, ff. de legat. 1. & alij, quos referunt Malcard. conclus. 149. post n. 26. vers. contra supra dictam, Farin. d. q. 80. n. 28. nisi eorum resolutiones intelligamus, priuilegio, vel longa obseruantia sic dictante, iuxta not. per Gail. lib. 1. obseru. 101. m. 15. & 14. attestantem in Regno Boëmia, & Archiducatu Austrie, aliisque locis ex singulari priuilegio, & longa obseruantia receptum esse vt illustres, & nobiles personæ non cogantur accedere ad iudicè personaliter ad perhibendum testimonium, sed satis esse quòd per scripturam sub fide sua absque corporali iuramento deponat.

& depositionem obfignatum iudici examinis transmittant, quod etiam refert Farinac. in praxi crimin. q. 74. num. 58. & d. q. 80. n. 51. dicit nunquam vidisse testes quantumcunque nobiles, & integre fidei, & in iudiciis versatos in scriptis deponere. Quemadmodum etiam Confessio sacramentalis non potest fieri in scriptis, tum quia sigillum Confessionis periclitatur, tum etiam, quia tollitur erubescencia confitentis si propria peccata scripta confessori tradantur, gloss. verbo per scriptum, in c. quem pœnitet, de pœnit. dist. Gabr. in 4. dist. 17. q. 1. D. Thom. quod art. 10. Couar. d. n. 6. Bonac. de Sacram. disp. 5. q. 5. sect. 2. puncto 2. §. 2. n. 25. Soar. tom. 4. de pœnit. disp. 19. sect. 3. n. 15. vbi super hoc refert peculiarem Clement. VIII. declarationem, quam etiam adducit Quarant. in summa bullarum, verbo Confessio sacramentalis, vbi contraria opinio vti falsa, temeraria, & scandalosa damnata est, text. verò in cap. qualis 30. q. 5. dum ait in fine recipiendam esse pœnitentiam per scripturam, quicquid dicat ibi gloss. verbo per scripturam, procedit in pœnitentia exteriori, quæ in iudicio imponitur ad separationem thori, vt advertit Gabr. vbi supra.

S V M M A R I V M.

- 1 Consanguinei & parentes testificari possunt in causa matrimoniali super consanguinitate, & contractu.
- 2 Parentum testimonium in causa matrimoniali ad fauorem filiorum recipi potest.
- 3 Parentes recipi possunt in testes pro filiis in his, quæ melius per eos sciri præsumuntur, quam per alios.

CAP. Videtur. III.

- 1 IN causa Matrimonij coniungendi, vel disiungendi ad testificandum admittuntur parentes, quibus deficientibus, proximiores, scilicet in criminalibus, & contractibus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 109. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 597. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 1. Decretal. lib. 4. tit. 1. de Matrimonio contra interdictum Ecclesie celebrato, c. 1.
- 2 Collige ex text. in causa matrimoniali parentum testimonium ad fauorem filiorum recipi posse, vt per Anch. hic notab. 4. Abb. notab. 1. Zab. notab. 3. & Præpos. n. 1. Ant. Gabr. commun. tit. de testib. conclus. 9. à princ. & conclus. 17. n. 16. Crott. de testibus, n. 113. Campeg. eod. tract. reg. 1. fallent. 3. Gregor. l. 1 §. verbo è mando, tit. 9. p. 4. Mascard. de probat. conclus. 1018. n. 14. cum seqq. & conclus. 1019. num. 8. & 23. & conclus. 1023. & conclus. 1031. n. 20. & conclus. 1148. num. 23. Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. comp. 8. n. 8. Farin. in praxi crimin. p. 3. q. 54. n. 191. vbi n. 192. intelligit procedere cum aliis, quos ibi citat, quando agitur, & dubitatur de substantia Matrimonij propter affinitatem; scilicet si queratur an Matrimonium sit contractum, necne: quia tunc est latius distinguendum, & procedere text. in presenti, etiam in probatione cuiusque alius impedimenti Matrimonij, in quo militat eadem ratio, docet Gutier. de Matrim. c. 44. n. 87. cum seqq.
- 3 Quoniam unusquisque suam genealogiam, &c. Notatur ad hoc, quod parentes recipi possunt in testes pro filiis in his, quæ melius per eos sciri præsumuntur, quam per alios, vt per Gabr. d. tit. de testib. conclus. 17. n. 8. Farinac. d. q. 54. n. 194.

Et contractibus verum est. In quibus autem causis possit, vel non possit pater testimonium ferre in causis filiorum, dixi ad c. super eo 12. in gloss. sup. de testib., quibus addo Buccaron. de different. inter iudicia civilia, & crimin. differ. 158.

S V M M A R I V M.

- 1 Desponsata inuita, sed postea sponte cognita, contra Matrimonium non auditur.
- 2 Testes in causa Matrimoniali debent esse praeclaræ famæ.
- 3 Matrimonium metu initum non ratificatur copula metu graui extorta.

CAP. Insuper. IV.

VELLA innubilis, quæ inuita contraxit, postea in iudicio sponte cognita si dicat se nunquam coeuisse, & hoc probet per testes præclaros famæ, & conuersatione, non est audienda, quia antequam cognoscere eum potuit, non reclamauit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 110. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 597. remissive Ximen. in concord. p. 1. refertur ab Anton. August. collect. 2. Decretal. lib. 4. tit. 1. c. 3.

Fama, & conuersatione præclaras. Notatur ad hoc, quod testes in causa Matrimoniali debent esse præclaræ famæ, vt per Gregor. l. 1 §. gloss. 1. tit. 9. p. 4.

Copula carnali consensit. Intelligit spontaneè cum; in man. c. 22. n. 5. ad finem, Menoch. de præsumpt. lib. 3. pref. 4. num. 31. cum seqq. Petr. de Ledetina de Matrim. q. 4. art. 3. in fine, Henricq. in summa lib. 1. cap. 3. num. 7. Sanch. d. diff. 18. n. 13.

S V M M A R I V M.

- 1 Matrimonium accusans propter quæstionem repellitur.
- 2 Hominum malitiis non est indulgendum.
- 3 Malitiis hominum occurrendum.

CAP. Significante. V.

Innoc. III.

MATRIMONIUM accusans pro quæstione repellitur. Idem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 111. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 598. remissive Ximen. in concord. p. 1. refertur ab Ant. Aug. collect. 3. Decretal. lib. 4. tit. 1. c. 2.

Cum igitur non sit malitiis hominum indulgendum. Hominum malitiis non esse indulgendum pluribus ad id citatis iuribus probat Elcob. de ratiocin. cap. 1. n. 3. illis enim est occurrendum, Flamin. de consuet. benefic. q. 32. n. 61. & nequaquam est via apertenda, Cæsar Argel. de contradit. legitimo q. 13. n. 90. Flamin. d. q. 35. n. 70.

SYMMA

S V M M A R I V M.

- 1 Matrimonij ab accusatione repellitur, qui denuntiationis tempore tacuit, nisi denuntiationem probabiliter ignorauit, vel iuret de nouo didicisse, & quod non obicit illam malitiosè.
- 2 Absens non præsuntur scire ea, quæ sunt in ciuitate.
- 3 Absentia cion sit facti, non præsuntur, nisi probetur.
- 4 Vicinus egrotus graui morbo non præsuntur scire facta vicini, vel quæ publicè sunt in ciuitate.
- 5 Notitia eorum, quæ publicè, & solemniter sunt, præsuntur.
- 6 Ignorantiam alleganti incumbit onus probandi.
- 7 Impedimentum an possit iuramento probari, ostenditur.

C A P. Cùm in tua. VI. & fin.

Matrimonium iam factum accusans si in tempore denuntiationum non manifestauit, non est admittendus nisi eo tempore fuerit extra diocesim, vel non potuerit habere notitiam denuntiationis, v. g. si ex morbo non erat sanæ mentis, vel ita puer ut hoc non intelligeret, vel alia causa legitima fuerit impeditus, vel etiam si iuret quod ea postea didicit ab alijs qui sciuerunt denuntiationes, & siluerunt, hic enim esset audiendus si etiam iuret quod hoc non procedit ex malicia. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Canis. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 102. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 595. remissum Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 1. Decret. lib. 4. sub hoc tit. cap. vnic.

Extra Diocesim existeret.] Notatur ad hoc, quod absens non præsuntur scire ea, quæ facta sunt in ciuitate, vt per Boët. decis. 39. n. 17. Duen. reg. 125. lim. 2. Tiraq. de retract. tit. 1. §. 36. gloss. 2. n. 57. Surd. decis. 246. n. 16. Sayr. in clau. Regia, lib. 3. c. 5. n. 5. Mascard. de probat. concl. 29. §. n. 7. vbi n. 12. resoluit absentiam cùm sit facti, non præsumi nisi probetur, nam absens præsuntur ignorare etiam ea, quæ publicè nota sunt. Roland. conf. 9. n. 44. lib. 1. Honded. conf. 55. num. 49. & 50. lib. 1. Card. Tusch. lit. I. concl. 18. n. 8. & concl. 22. n. 6. & lit. S. concl. 64. n. 8. Farin. fragm. crimin. p. 2. lit. I. n. 101. vbi n. 102. cum Card. Tusch. declarat, dummodo absentia sit longa, & remota & talis vt id, de quo queritur, verisimiliter ad notitiam absentis peruenire non potuerit, aliàs secus. Vnde ignorantiam crassam, & lupinam non excusare per hunc textum tenent Costa de facti scientia, & ignor. in sp. 81. n. 16. & alij, quos refert Farin. d. lit. I. n. 165.

Si nimia infirmitatis feruore, &c.] Notatur ad hoc, quod consanguineus, vel vicinus egrotus graui morbo non præsuntur scire facta vicini, vel consanguinei, aut ea, quæ sunt publicè in ciuitate, vt per Tiraq. in tract. de indic. in rebus exig. vers. 14. pag. 56. Mascard. d. concl. 29. §. n. 10. Surd. d. decis. 246. n. 16. Sebast. Medic. de casu fortuito, p. 1. q. n. 17. vers. tertio infirmus, Gabr. commun. tit. de præsumpt. concl. 6. n. 32. Card. Tusch. lit. C. concl. 741. n. 18. Ioan. Bapt. Costa de facti scientia, & ignor. disp. 73. à n. 7. Farin. d. lit. I. n. 196.

Quod denuntiationem publicè factam, &c.] Notatur ad hoc, quod præsuntur notitia eorum, quæ publicè & solemniter sunt, vt per Mascard. de probat. conclus. 1102. n. 6. quia publica vox, & fama inducit scientiam. Ioseph. Ludou. Perns. decis. 103. n. 12.

Alioquin cùm rationabiliter, &c.] Notatur ad hoc, quod ignorantiam alleganti incumbit onus probandi, vt per Sanch. de Matrim. lib. 9. disp. 32. n. 4. Et cùm sit quid in animo consistens iuramento probatur, Menoch. de arbitr. casu 186. à n. 2. Mascard. de probat. conclus. 638. n. 1. & 2. & concl. 881. Seraph. de priuilegiis iuram. priuileg. 4. Mancin. de iur. effect. 103. num. 1. Card. Tusch. lit. I. concl. 24. n. 1. Bapt. Costa de facti scientia, & ignor. in sp. 84. n. 2. Farin. d. lit. I. n. 2. cum seqq.

Nisi propriè firmauerit iuramento.] Ergo impedimentum potest iuramento probari, contra text. in cap. ex literis, supr. de in integr. restit. & in cap. cupientes, §. quod si per viginti, & ibi gloss. verbo fides, de elect. lib. 6. de quorum iurium conciliatione agunt Menoch. de præsumpt. lib. 1. præs. 78. n. 10. & 11. & Alciat. eod. tract. reg. 3. præs. 16. n. 3. vers. sed tamen saluando, vbi dicit text. in presenti, loqui quando præsumptio illa oriens ex publico proclamare, & similibus est debiliior ea, quæ oritur ex iuramento: vel potest dici text. procedere vbi impedimentum per iuramentum non potest verosimiliter probari, text. verò in d. cap. ex literis, & in d. cap. cupientes, locum habere vbi impedimentum potest verosimiliter probari per testes, vel aliter legitime, quia tunc non admittitur iuramentum partis, ne recedamus à reg. cap. licet vniuersis, supr. de testibus.

In gloss. Iuramentum. Notatur ad hoc, quod aduersus præsumptionem scientiæ eorum, quæ publicè sunt, resistentem contra eum, qui præsens fuit, admittitur probatio per eius iuramentum, vt per Lap. alleg. 94. n. 5. Ozaic. decis. 71. n. 28. Menoch. d. præs. 78. num. 6.

De Diuortijs.

TIT. XIX.

VPER hanc rubr. scripserunt Zabari. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præpos. Alex. de Neno, Durand. in breuiar. aureo iuris Canon. fol. 131. & in speculo iuris, sub hoc tit. lib. 4. Steph. Ranchin. in continuat. tit. Decret. fol. 168. Ioan. de Londis in breuiario sanctorum Canon. fol. 1-8. Petr. de Rauenna in compend. iuris Canon. Mart. Mesnart. in epitome Decret. Dana. Venat. in analysi method. iuris Pontif. à pag. 574. Goffr. & Host. in sum. huius tit. Alex. Cassan. & Anast. Germ. in paratitulis ad quinque libros Decret. Lancel. in Instit. iuris Canon. Cafarel. in eror. eiusdem iuris, Canis. in sum. eiusdem, Barth. Carthag. in exposit. tit. Decret. Typæ. in analytica postremi iuris Eccles. enarrat. nouissimè Ioan. Honor. lib. 4. sum. in Decret. omnes sub hoc tit.

De materia huius tit. vide latissimè Sanch. de matr. lib. 10. Bonac. eod. tract. q. 4. punct. 5. Farin. in praxi crimin. p. 5. q. 143. §. separatio.

S V M M A R I V M.

- 1 Homicidium necessarium non priuat spe coniugij, sed machinatio in mortem coniugis sic.
- 2 Mulier insidiatrix in mortem viri punitur poena amissionis coniugij, etiamsi insidia effectum non sint consecuta.
- 3 Factum narratur cuiusdam mulieris insidiantis mortem viro suo.

Cap.

CAP. Si qua. I.

- 1 **H**omicidium necessarium, v. g. ad defensionem suae vitae non privatur spe coniugij futuri, sed machinatio privata, ut si mulier est machinata, & misit aliquos ut suum maritum interficerent, & maritus inuolatus aliquem occidit, maritus non privatur spe coniugij, at mulier sic. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 112. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 593. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 20. c. 1. defumitur ex Concil. apud VVo. matiam relat. per Burchard. lib. 6. Decret. c. 41. & per Iuon. p. 10. c. 169.
- 2 Collige ex text. mulierem inidiatricem in mortem viri puniri poena amissionis coniugij, quamvis infidiae effectum non sint consequutæ, ut per Boët. decis. 262. n. 3. cum seqq. Menoch. de arbit. casu 360. n. 82. intellige dummodo ad aliquem actum exteriorem productæ fuerint, ex Farin. in praxi crimin. p. 5. q. 143. num. 155.
- 3 Referunt Doctores de hac materia agentes exemplum cuiusdam mulieris infidiantis mortem viro suo; hæc enim cum diu illam tacuisset, & minime reperiri posset, vna nocte plorans stabat in stabulo ubi eius maritus mortuus absconditus fuerat, & fœtebat, & ad ploratum mulieris vicini occurrerunt, quod fuit causa, ut reperto cadavere, & muliere tortæ, ac confessæ quod suum maritum occidi fecerat à quodam suo amasio, statim suspensa fuit, propterea tanti criminis gravitas postulabat, narrat Boët. decis. 262. n. 6. ad fin. Dec. in tract. crimin. lib. 9. c. 13. n. 16. & c. 14. num. 9. Farin. d. p. 5. q. 120. num. ult.
- 4 In gloss. Inidiatrix. Hanc gloss. communiter DD. sequuntur, teste Farin. d. p. 5. q. 143. n. 155.

SVM MARIVM.

- 1 Coniuges propter aliud crimen à spirituali fornicatione, vel etiam carnali non separantur, & sic separati nubere non possunt, quia tenet Matrimonium.
- 2 Diuertere coniugibus ob nullum crimen aliud à fornicatione carnali vel spirituali licet, si ille coniux illo in plicitus non pertrahat alterum ad peccandum.
- 3 Dinortium quoad thorum licitum est propter adulterium spirituale.
- 4 Coniugi diuertere integrum est quando ab altero coniuge ad peccandum inducitur.
- 5 Matrimonij vinculum propter hæresim non dissolvitur.
- 6 Vxori datur actio ad separationem thori propter ipsius viri adulterium.

CAP. Quæsiuit à nobis. II.

Alex. III.

- 1 **C**onjuges propter aliud crimen à spirituali fornicatione, vel etiam carnali non separantur, & propter eam separati nubere non possunt, quia tenet Matrimonium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canif. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 112. Alagona in compend. iuris

Canon. pag. 598. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 20. c. 2. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 3. c. 1. §. quod autem.

Pro furto, vel alio crimine, &c. [Notatur ad hoc, quod propter nullum crimen aliud à fornicatione carnali, vel spirituali licet coniugibus diuertere, si coniux illo implicitus non pertrahat alterum ad peccandum, ita D. Thom. in 4. dist. 19. q. vnc. art. 6. in corpore, D. Barbol. p. 2. rubr. ff. solut. Matrim. à n. 17. Sanch. de Matrim. lib. 10. disp. 17. n. 3. Farin. in praxi crimin. p. 5. q. 143. n. 98. & 241. Quicquid hodie afferant propter alia crimina adulterio paria, veluti veneficium, participationem, & similia, de quibus in l. consensu, C. de repud. Matrimonium posse dissolui quoad thorum, & mutua cohabitationem. Rip. in rubr. de iudic. n. 18. cum seqq. Lara in l. si quis à liberis, §. si quis ex his, an. 7. ff. de liberis agnos.

Nisi fidei sue religionem corrumpere velit. [Notatur ad hoc, quod propter adulterium spirituale, quale est hæresis, vel apostasia à fide, in quam alter coniux libere, licitum est dinortium quoad thorum, ut per Surd. de aliment. tit. 7. q. 21. Couar. de sponsal. p. 1. c. 5. §. 5. n. 4. Bellet. disquisit. cleric. p. 1. tit. de favore cleric. lib. 9. c. 4. n. 106. Henric. in sum. lib. 11. c. 17. mon. 7. Valer. Reginald. in praxi fori poenit. lib. 3. i. n. 314. Farin. d. q. 143. n. 18. Sanch. d. lib. 10. disp. 17. n. 5. cum seqq. qui etiam resoluunt ratione hæresis licitum esse dinortium quo ad mutua obsequia, cohabitationem, ac debitu coniugale.

Verum si coniugem suam, &c. [Notatur ad hoc, quod si integrum est coniugi diuertere quando ab altero coniuge ad peccandum inducitur, timereque sibi animæ ruinam, ut per Gaet. in reper. cap. ad l. i. n. 10. §. 4. n. 235. Anglin flor. Theolog. p. 1. de matrim. q. 12. de cultus disparitate, art. 2. post dub. 7. diffie. 1. Card. Bellarm. lib. 1. de Matrim. c. 14. vers. secundo sine consensu, Henric. d. c. 27. n. 7. D. Barbol. in rubr. ff. solut. Matrim. p. 2. n. 30. Sanch. d. disp. 17. n. 5. Valer. Reginald. d. lib. 3. n. 318. vers. posterior, Bonac. de Matrim. q. 4. punct. 5. n. 25. vers. quarta. Vnde Sanch. d. disp. 17. n. 6. inferre iustitiam præbere causam diuertendi uxori ipsi si vir sit eius leno, & n. 7. si admittat domi viros procaces, & parum pudicos, & n. 8. si coniux habitare renuit, si alter latrocinium exercens diuitias congreget, vel nisi sub conditione peccati patrandi.

Semper tamen coniuges erunt. [Notatur ad hoc, quod quamvis propter hæresim fiat thori separatio, non tamen Matrimonij vinculum dissolvitur, quia non nisi per mortem coniugis alter coniux alij nubere potest, ut per Surd. decis. 249. n. 2. D. Barbol. d. p. 2. rubr. n. 19. Sanch. d. disp. 17. n. 7. Farin. d. q. 143. n. 108. De Matrimonij indissolubilitate vide Petr. de Ledesma. de Matr. q. 67. art. 1. cum seqq. Sanch. lib. 2. disp. 17. c. 14. Gutier. de matr. c. 54. Bonac. eod. tract. q. 2. punct. 11.

In viris quoque, &c. [Ex his verbis colligitur Farin. d. q. 143. n. 22. uxori dari actionem ad separationem thori propter ipsius viri adulterium.

SVM MARIVM.

- 1 Vir non potest dimittere uxorem sine iudicio Ecclesiæ, etiam propter impedimentum parentele naturalium, quæ tamen si fuerit publica & notoria, & non opponat Episcopus ex officio adhibita gravitate Matrimonia illicitè contracta dissolui potest.
- 2 Sententia iudicis desideratur ut licita sit thori separatio.
- 3 Adulterium ubi esset ita notorium ut nulla professio

guersatione celari possent, tunc absque iudicis sententia licet fieri separatio.

4. Conciliatur text. in presenti cum cap. significasti, hoc tit.

6. Index ex officio parte inuita procedere potest ad retractandam sententiam in coniugali causa latam, ubi de errore certior factus fuerit.

CAP. PORRÒ. III.

1. Vt sine iudicio Ecclesie non potest dimittere uxorem propter parentelam etiam publicam, & notoriam, quod si fecerit, compelli debet redire sub pena excommunicationis. Quando vero parentela est publica, & manifesta, ut in primo, vel secundo gradu, & nullus acceperit, Episcopus ex officio adhibita grauitate Matrimonia illicitè contracta dissolvere potest. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Prapof. Alex. de Neno, Canis. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 115. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 599. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 20. c. 3. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 50. c. 29. §. porro.

2. Collige ex text. sententiam iudicis desiderari ut licita sit thori separatio, ut per Gaetan. in repet. c. ad limina 30. q. 1. §. 4. in 422. Caliro lib. 2. de lege penali. c. 8. vers. igitur. Card. Bollar. in suis controuers. lib. 1. de Matrim. c. 14. vers. secundum est. Graffis in decis. aureis, p. 2. lib. 1. c. 1. num. 66. in fin. & n. 73. casu 2. Perez l. 7. gloss. 1. col. 2. str. 15. lib. 8. Ordin. Morl. in empirio iuris, p. 1. tit. 1. q. 9. n. 51. Butr. de dement. tit. 7. q. 17. num. 19. cum seqq. Bernard. Graue. ad pract. cam. Imper. lib. 2. concl. 2. 7. num. 24. Farin. in praxi crim. p. 59. l. 43. n. 49. cum seqq.

3. Limitant tamen aliqui supradictam conclusionem non procedere ubi taliter notorium esset adulterium, ut nulla prorsus tergiversatione celari posset, nullumque inficioni esset locus, de qua limitatione Couar. de spons. p. 2. c. 7. §. 5. n. 12. Petr. de Ledsima de Matrim. q. 62. art. 3. in fine, Vega in summa, tom. 1. c. 13. casu 1. Fr. Emman. etiam in summa, tom. 1. c. 240. num. 4. Henriq. lib. 1. c. 17. n. 2. in dicto comment. lit. I. Sanch. de Matrim. lib. 10. disp. 12. n. 13. D. Barboia in rubr. ff. solut. Matrim. n. 26. Farin. d. q. 143. n. 52. qui duo vltimo loco citati ex hoc inferunt conciliationem ad text. in presenti, cum cap. significasti, infra hoc tit. ut scilicet text. in presenti, loquatur in notoria consanguinitate, que tamen celari aliquo modo poterat, at vero text. in d. cap. significasti, agit de notorio adulterio, quod nulla tergiversatione celari potest, tunc enim notorium impedit restitutionem, quando tale est ut nullo modo tegi valeat: que quidem conciliatio facilis est, ac veritate nititur, licet DD. diuersimodè in his iuribus conciliandis locuti fuissent, Nam Butr. hic n. 9. Zabari. n. 3. Abb. n. 9. Alex. de Neno, n. 11. Couar. d. n. 12. dicant in presenti non esse statutum, quod concedatur restitutio uxori expulse ob notoriam consanguinitatem, sed tantum prohiberi, ne vir tunc propria auctoritate a se uxorem expellat, etiam si notoria sit consanguinitas, at vero in d. cap. significasti, non decidi posse uxorem notorie adulterantem expelli propria auctoritate viri, sed uxorem sic expellam, quamvis temere, minime esse restituendam, Nanar. vero conf. 6. n. 2. sub rit. de conuers. coniugat. in antiq. & conf. 1. n. 2. in notis, asserit text. in presenti, loqui in consanguinitate notoria, cuius exceptio minime restitutionem impedit, ac significasti, in adulterio notorio, quod restitutioni faciendæ obstat. Deinde Brunel. de spons. concl. 30. n. 12. casu 4. & Gaeta d. §. 4. n. 216. Graffis d. n. 66. & alij dicunt nostrum text. quatenus

tenus concedit restitutionem in adulterio notorio, intelligendum de commisso ante spoliū, at d. c. significasti, illam denegans de commisso postea. Denique Francisc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. comp. 2. 2. n. 43. dicit se non & præter alios existimare, ideo in hoc text. ob notoriam etiam consanguinitatem non potuisse maritum uxorem expellere propria auctoritate, quia nulla uxoris culpa à marito poterat imputari: at in casu d. cap. significasti, non fuit uxor restituta quod ea adulterium commisisset, & culpa sua cuiuslibet est nociua, quinimo uxor illic nedum semel adulterium commisit, sed & adhuc post dimissam à marito eo prætextu iterum cum alio coiens sobolem ab eo suscepit, atque ideo ne ex propria culpa & delicto commodum consequatur, iniquum ibi visum fuit Romano Pontifici fore restituendam. Verum his, & aliis reiectis intellectibus, quos adducunt Menoch. remed. 1. recap. n. 12. cum seqq. & Sanch. d. disp. 12. n. 38. priori, quem sup. ex Farin. & Barboia adduxi propter eius facilitatem, & tantorum virorum auctoritatem, inhaerendum mihi videtur, quem olim inter disputandum in Conimbricensi Academia libenter amplexus fui.

Illicite. Idem inualide, ut intelligit Sanch. de Matr. lib. 1. disp. 2. n. 81.

Tui officij interest Matrimonia, &c.] Notatur ad hoc, quod potest index ex officio parte inuita procedere ad retractandam sententiam in coniugali causa latam, ubi de errore certior factus fuerit, ut per Sanch. d. tract. de Matrim. lib. 7. disp. 100. n. 3. Et potest etiam ex officio inquirere super consanguinitate coniugis ne inter eos iniuste contrahantur nuptiæ, ut per Socin. reg. 197. fullent. 16. Farin. fragment. crim. p. 2. lit. I. n. 354.

S V M M A R I V M.

1. Uxor petens restitutionem mariti repellitur si notorie fornicata est, & maritus continuit.
2. Vir propter adulterium uxoris non potest propria auctoritate illam expellere.
3. Adulterium notorium dicitur quando est facti permanentis.
4. Spoliari dicitur mulier de domo viri & sponte recedens si volens redire non admittatur.
5. Adulterium commissum ab uxore propter sententiam mariti ab eius domo aufugiente, potest accusari per maritum.
6. Mulier ab adulterio non excusatur si dicat illud, propter famem commisisse.
7. Separatio thori propter adulterium uxoris impeditur si uxor incipiat de eodem adulterio viri, vel e contra, declaratur ibi multipliciter.
8. Adulterij notorii exceptio, seu replicatio impedit restitutionem viri, aut uxoris eam petentis.
9. Separatio thori propter adulterium, etiam fit, si vir dederit occasionem, ut mulier fornicetur.
10. Restitutio concedenda est uxori temere recedenti si postea rediens non admittatur.
11. Maritus non alit uxorem sine causa degentem extra eius domum.
12. Maritus alit uxorem, qua etsi decesserit sua culpa, tamen est parata redire.
13. Spoliatus ante omnia est restituendus, quando agit iudicio possessorio allegans spolium, & petens se restitui.

CAP. Significasti. IV.

- V**xorem dimittens propter adulterium sine sententia iudicis, ideo excommunicatur, vxor verò dimissa adhuc adulteratur cum aliis, & tamen petit restitui dicens se iniuste dimissam, & habuisse materiam adulterandi à marito, si adulterium mulieris est notorium, non est cogendus ad illam recipiendam nisi constiterit ipsum virum cum alia adulterasse. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Btr. Anchar. Panorm. Prapof. Alex. de Neno, Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 115. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 599. remissioe Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 20. c. 4. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 16. c. 14.
- Sine iudicio Ecclesia dimissa.**] Notatur ad hoc, quòd vir propter adulterium vxoris non potest propria auctoritate illam expellere, vt per Conar. de spons. p. 2. c. 7. §. 4. n. 8. est tamen necessarium iudicium Ecclesie, Paul. Comitol. respons. moral. lib. 1. q. 142. Farin. in praxi crim. p. 5. q. 143. n. 229. vbi n. 232. amplia vt nec etiam vir possit vxorem de domo sua expellere propter præteritum adulterium, etiam quòd de illo fuerit certificatus ab aliquo viro fide digno extra iudicialiter, non enim debet sic statim fieri credulus, vt vxorem ex sua domo repellat.
- Verum mulier non continet, &c.]** Notatur ad hoc, quòd notorium isto casu dicitur adulterium quando est facti permanentis, veluti quando mulier postquam recessit à viro sobolem procreauit, ita Farin. d. q. 143. num. 7.
- Afferens se ab ipso iniuste dimissam.]** Ergo si mulier de domo viri sponte recedat, & tamen volens redire non admittatur, dicitur spoliari, vt per Mascard. de probat. concl. 1329. n. 9.
- Notatur ad hoc, quòd si mulier propter scuitiam mariti ab eius domo aufugiat & ita eiecta adulterium committat, poterit maritus eam de adulterio accusare, quia illud commissum fuisse culpa mariti dici non potest, cum illius culpa ad illud perpetrandum minimè fuerit ordinata, ita D. Barbosa in l. 2. in princ. p. 1. n. 97. in princ. ff. solut. Matrim. vbi etiam cum Menoch.
- conf. 31. num. 30. resoluit, quòd nec mulier excusatur ab adulterio, si propter famem dieat illud commississe.**
- Nisi constaret ipsum cum alia, &c.]** Notatur ad hoc, quòd separatio thori propter adulterium vxoris impeditur, si vxor excipiat de eodem adulterio viri, vel è contra, sit enim isto casu mutua debitorum compensatio, vt docent Cot. in memorab. verbo vxor suscepta de adulterio, Sanch. de Matrim. lib. 10. disp. 5. n. 2. & disp. 8. n. 29. cum seqq. latè Farin. d. q. 143. n. 69. cum seqq. vbi n. 71. resoluit quòd vt fiat compensatio vnus adulterij cum alio, non attenditur an quis vnum vel plura commiserit adulteria, & n. 73. quòd compensatio adulterij vnus coniugis cum altero adultero datur siue adulteria sint commissa eodem tempore, siue diuerso, & n. 79. quòd compensatio sit de Sodomia perfecta, & de fornicata ad adulterium, & de adulterio ad Sodomiam, & num. 77. cum seqq. quòd sit compensatio si euiliter agatur, & adulterium commissum sit post spolum.
- Ad eam recipiendam, &c.]** Notatur ad hoc, quòd exceptio, seu replicatio notorij adulterij impedit restitutionem viri, aut vxoris eam petentis, si enim vxor à viro sine causa expulsa petat virum sibi restitui, & vir de notorio vxoris adulterio excipiat, impedit petitam restitutionem: & è contra si vxor, quæ sine

causa à suo marito aufugit, viro petenti sibi eam restitui, excipiat de notorio viri adulterio, pariter impedit petitam restitutionem, ita Farin. d. quest. 143. num. 53.

In gloss. *Materiam*, in princ. ibi, sed contrarium est verum, &c. Notatur ad hoc, quòd separatio thori propter adulterium etiam fit si vir dederit occasionem, vt mulier fornicetur, veluti expellendo eam de domo, denegando alimenta, & quid simile, vt per Farin. d. q. 143. num. 12.

In ead. gloss. ibi, sed pone quòd mulier recessit, &c.] Notatur ad hoc, quòd vxori temere recedenti concedenda est restitutio, si postea rediens non admittatur, vt per Sanch. d. lib. 10. disp. 12. n. 16.

In ead. gloss. ibi, sed nunquid poterit à viro petere restitutionem, &c.] Notatur ad hoc, quòd maritus non debet vxorem sine causa degentem extra eius domum, vt absque viri culpa propria temeritate ab eius consortio recedat, vt docent Conar. de spons. p. 2. c. 7. §. 4. num. 8. Tiraq. de retrah. tit. 1. §. 10. gloss. 1. num. 14. & 16. Laro in l. si quis à liberis, §. si ex iis, n. 34. & 35. ff. de lib. agnos. Bronor. à Sole in locis commun. verbo maritus, vers. maritus cogitur, Petr. Gregor. synagm. iuris lib. 3. c. 19. n. 4. D. Barbosa in rubr. ff. solut. Matrim. p. 2. n. 4. Maicent. l. 2. gloss. 1. n. 52. tit. 9. lib. 5. nona recap. Simile aliment. tit. 6. quest. 10. n. 5. & tit. 7. quest. 7. & quest. 16. num. 1. Sanch. de Matrim. lib. 9. disp. 4. num. 2. cum seqq. Maritus tamen alit vxorem, quæ eum decessit sua culpa, tamen est parata redire, ex Sord. tit. 1. quest. 2. num. 26.

In gloss. *Si notorium.*] Notatur ad hoc, quòd spoliatus ante omnia est restituendus, quando agit iudicio possessorio, allegans scilicet spolum, & petens se restitui, si enim agat petitorio, non statim restituendus est, sed audietur exceptio, vt per Sanchez d. disp. 2. num. 18.

S V M M A R I V M.

1. Matrimonium separatur propter adulterium mulieris, & si vir postea fornicetur, reintegratur.
2. Adulterium probatur per confessionem vnus ex coniugibus quoad effectum separationis thori.
3. Adulterij penas effugere potest vxor propter vitium sanitiam, aut propter famem necessitatem.
4. Matrimonium reintegratur si facta separatione thori propter vxoris fornicationem maritus cum alia fornicetur.
5. Confessio calore iracundie emanata confitenti non nocet.
6. Adulterium si vxor, aut vir committat, alter qui est innocens, non solum potest à nocenti separari, sed etiam eo viuente ingredi religionem, aut Ordinem suscipere.

CAP. Ex literis. V.

Vxor si fornicatur, fit diuortium, si deinde Maritus adulteratur, compellitur redire ad vxorem, vt cohabitent. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Btr. Anchar. Panorm. Prapof. Alex. de Neno. Canif. Cujac. Viuiam in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 115. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 600. remissioe Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 2. Decret. lib. 4. sub tit. de clandest. despons. lib. 4. c. 1.

Capit publicè confiteri, &c.] Notatur ad hoc quòd ad effectum separationis thori probatur adulterium ad effectum separationis vnus ex coniugibus, vt per Farin. in praxi, d. quest. 143. n. 17. faciunt quæ Bronor. tract.

de sponsal. concl. 26. n. 2. Franc. Marc. decis. 754. Menoch. de arbitr. casu 103. n. 7. & de presumpt. lib. 3. pres. 1. n. 11. Mascard. de probat. concl. 1031. n. 33. Non obstat certissima iuris regula, quæ habet confessionem delicti per se solum non sufficere ad aliquem condemnandum, cum non sit dominus membrorum suorum, l. liber homo, ff. ad leg. Aquil. Clar. §. fin. q. 57. num. 10. vbi Baiard. n. 1. cum seq. Dec. in tract. crimin. lib. 5. c. 20. n. 37. Mascard. concl. 354. a. princ. Farin. in d. praxi crimin. q. 2. n. 7. quia quoties delictum confessum nullam habet permanentiam, quia sit facti transeuntis veluti, adulterium, furtum, & his similia, ex vera & ab omnibus approbata opinione, si cum confessione concurrat partis querela, potest quis ex eo condemnari, ita in specie in crimine adulterij resoluit Clar. d. q. 55. n. 11. qui ex Boër. & aliis ita obseruari affirmat. Vnde cum in presenti prius maritus de adulterio uxorem conuenisset, atque postea eadem illud fuerit confessus, nihil mirum si potuit iudex ex illius confessione thori separationem inducere.

3 Virique priuati continentiam, &c.] Notatur ad hoc, quod vxor ab adulterij pœna excusatur propter viri leuitiam, aut propter famis necessitatem, aut propter paupertatem, vt per Menoch. conf. 31. num. 30. & 32. Baiard. ad Clar. §. adulterium, n. 35 cum seqq. Farin. in praxi crimin. q. 141. n. 60.

4 Prefatum virum ad legitimam uxorem redire compellat.] Notatur ad hoc, quod si facta separatione thori maritus cum alia muliere fornicetur, reintegratur Matrimonium, mulierque virum sibi restitui petere potest, vt docent Couar. de spons. p. 2. c. 7. §. 6. n. 5. vers. imo lata sententia, Surd. d. q. 16. n. 52. & tit. 7. q. 4. n. 10. Buccaron. de differ. inter iudicia ciuilia, & crimin. differ. 131. n. 9. D. Barbof. in l. viro, ac vxore 40. n. 3. ff. solut. Matrim. Farin. d. q. 143. num. 35. Sanch. de Matrim. lib. 1. c. disp. 9. n. 27. cum seqq. vbi ad hoc quatuor recentet Doctorum sententias, quarum vltima (cui ipse tanquam probabiliori adhæret) tenet, vt isto casu coniugi nulla competat actio aduersus coniugem, quia fornicatus fuit post sententiam diuortij ad sui fauorem latam, sed bene iudex ex officio ad euitandum fornicationis periculum possit & debeat coniuges reconciliare, & insinual ad cohabitandum cogere.

5 In gloss. Admonita, ibi, sed si fiat ex deliberatione, &c. Notatur ad hoc, quod confessio calore iracundie emanata consentienti non nocet, vt per Duen. reg. 292. ampl. 3. & reg. 119. limit. 3. Padil. in l. error, n. 15. C. de iuris & facti ignor. Perez l. 3. gloss. 2. pag. 211. tit. 8. lib. 8. Ordin. Ioan. de Selua in tract. de iureiur. p. 3. n. 30. Tiraq. de penis temper. causa 1. n. 25. Mascard. de probat. conclus. 345. n. 36. & concl. 346. n. 20. & concl. 350. n. 20. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo vol aduersary dolo, n. 42. col. 3. Farin. in praxi crimin. p. 3. q. 9. n. 24. Franc. Molin. de ritu nupr. lib. 1. comp. 30. n. 6.

6 In gloss. Redire, fin. ibi, & uterque altero inuito monasterium intrare potest. Notatur ad hoc, quod si vir aut vxor commississent adulterium, alter, qui est innocens, non solum possit ab adultera separari, sed etiam ea viuentem ingredi religionem, & sacros Ordines suscipere, quia licet maneat vinculum coniugale, tamen neoter tenetur alteri, & quilibet cessit iuri suo, vt per Stephan. Gratian. discept. forens. c. 102. num. 24. Sanch. de Matrim. lib. 10. disp. 11.

S V M M A R I V M.

1 Vxor si à viro in hæresim lapsa propria auctoritate diuertit, ad eum reuersum redire compellitur. Barbof. Collect. Tom. 1. l.

secus si per iudicem Ecclesiasticum ab eo fuisset separata.

2 Hæreticum maritum expellere potest vxor propria auctoritate non expectato Ecclesie iudicio.

3 Vxor qua propter viri hæresim ab eo discessit propria auctoritate tenetur redire si vir ad fidem conuertatur.

4 Catholicus quomodo possit à coniuge hæretico propria auctoritate separari, ostenditur.

5 Vxor separata iudicio Ecclesie à viro propter eius hæresim non tenetur amplius redire ad eum.

CAP. De illa. VI. Urban. III.

Maritus si labatur in hæresim, & vxor propria auctoritate diuertit, si maritus conuertitur, vxor debet reuerti, & est compellenda, si fuit separata per sententiam iudicis, non est compellenda. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabbar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alexand. de Neno, Canis. Cened. collect. 169. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 116. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 600. remissus Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anc. Aug. collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 20. c. 5. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 50. c. 63. & illa verò.

Sine iudicio Ecclesie declinauit, &c.] Notatur ad hoc, quod vxor potest propria auctoritate maritum hæreticum expellere, non expectato Ecclesie iudicio, vt per Surd. de aliment. tit. 7. q. 2. n. 6. vbi etiam dicit quod hic est casus in quo vxori agenti possessorio recuperanda ad coniugem, qui diuertit propria auctoritate, obstat exceptio spiritualis fornicationis, quia non potest fide salua esse tuta cum illo: addit etiam quod hæc est vna ex differentiis inter carnalem, & spiritalem fornicationem, quia pro carnali vxor non expellitur propria auctoritate nisi delictum sit notorium, sed id licet pro spirituali propter periculum infectionis.

Et cum reuersus fuerit, &c.] Notatur ad hoc, quod vxor, qua propter viri hæresim ab eo discessit propria auctoritate, & sine iudicio Ecclesie, tenetur redire, si idem vir ad fidem reuertatur, vt per D. Barbof. in rubr. ff. solut. Matrim. p. 2. n. 20. in fine, vers. non obstat secundo, Gutier. canon. lib. 1. c. 1. n. 20. Cened. ad Decret. collect. 13. n. 1. Ludou. Beia respons. casuum conscientie, p. 4. casu 30. Farin. in praxi crim. p. 5. q. 153. n. 120. cum seqq. Sanch. de Matrim. lib. 10. disp. 15. n. 13. vbi asserit ita fateri omnes DD. nisi esset timor probabilis ficti, & non vere conuersionis, & sic non cessaret periculum peruersionis Catholicæ, & n. 14. ampliat etiam quod Catholicus, qui propria auctoritate ante sententiam iudicis ab hæretico diuertit, ingressus fuisset religionem, eidem reuerso est restituendus, quia ante sententiam diuortij non est licitum coniugi Catholico religionem ingredi.

Iudicio Ecclesie.] Aduerte quod, vt Catholicus dicatur ab hæretico separatus auctoritate, ac iudicio Ecclesie, non desideratur specialis diuortij sententia, sed tantummodo iudicium illud Ecclesie, id est, sententia iudicis Ecclesiastici, qua declaratur illum esse hæreticum, ita huiusmodi sententia, absque alia separatione integrum erit Catholico omnino diuertere, vt docent Castro de iusta heret. punir. lib. 2. c. 7. Cou. de spons. p. 2. c. 7. §. 5. n. 5. Iacob. de Grassin decis. aur. p. 1. lib. 2. c. 84. n. 16. D. Barbof. d. p. 2. n. 21. & 22. Sanch. d. disp. 15. n. 20.

Eum nullatenus ducimus compellendum.] Notatur ad hoc, quod vxor separata iudicio Ecclesie à viro propter eius hæresim non tenetur amplius redire ad eum.

E E c etiam

etiam redeuntem ad fidem, ut per D. Barbof. d. p. 2. n. 10. in fine, vers. secundus est. Facin. d. q. 1. 43. n. 123. ubi n. 125. intelligit dummodo vxor sit à viro iudicio Ecclesie separata propter heresim ingressa, & professà fuerit religionem, secus si religionem non fuerit ingressa, aut ingressa, sed non professà, tunc enim viro redeundi ad fidem restituenda est, etiam quod iudicio Ecclesie fuerit separata, testaturque sic vidisse communiter Doctores distinguentes, & concordantes text. in presenti, cum cap. seq. in fin.

S V M M A R I V M.

- 1 Coniugale vinculum non dissoluitur altero coniugum fidelium in heresim lapsa, sed si vnus infidelium coniugum conuertatur ad fidem, & alter nolit sibi cohabitare, vel non sine blasphemia, aut sine peccato mortali, soluitur coniugium, & conuersus contrahere poterit.
- 2 Papa errare non potest cum aliquid definit tanquam summus totius Ecclesie prefectus, & pastor.
- 3 Matrimonium inter fideles contractum alterutro ad fidem Christi conuerso dissoluitur tribus concurrentibus.
- 4 Matrimonium tenet si alter coniugum labatur in heresim.
- 5 Matrimonium verum & legitimum est apud infideles.
- 6 Fidelis cum infideli habitare quando dicatur cum contumelia Creatoris, ostenditur.
- 7 Coniux vnus si post alium ad fidem conuertatur, primus conuersus restituitur secundo conuerso si res est integra.

CAP. Quanto. VII. Innoc. III.

- 1 **M**atrimonium inter infideles contractum soluitur si vnus conuertatur, & alter non vult cohabitare sine iniuria Creatoris, & conuersus potest aliam ducere, quia erat verum Matrimonium, sed non ratum. Si fidelium coniugum alter fiat hereticus, vel infidelis, relictus non potest alteri nubere, quia non soluit Matrimonium, erat enim ratum per Sacramentum fidei, quod durat cum vita, & sic qui remansit, est cogendus redire ad eum si reuertatur ab heresi, vel infidelitate. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Batr. Anchar. Panorm. Prapof. Alex. de Neuo, Canif. Cnjac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 117. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 600. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 14. cap. 1.
- 2 **L**icet quidam Prædecessor noster, &c. Gloss. verbo Prædecessor, in presenti, dicit huiusmodi prædecessorem fuisse Cælest. III. & ex iis verbis aliqui colligere videntur Romanum Pontificem errare posse cum aliquid definit tanquam summus totius Ecclesie præfectus, & pastor, sed occurrit Azor. in sit. moral. p. 2. lib. 5. c. 4. q. 3. vers. secundo obicitur, respondens nihil ex hoc text. probari, nec enim consequens est si aliquid in corpore iuris contineatur, ut eo ipso sit à Pontifice diffinitum, multa enim in corpore iuris habentur, quæ Pontifices non definiunt, sed dicunt suam sententiam tantummodo referentes, & ideo hic text. caute dicit, prædictum Prædecessorem sensisse, & non diffinisse.
- 3 **S**i enim alter infidelium, &c. Notatur ad hoc, quod Matrimonium inter infideles contractum alterutro ad

fidem Christi conuerso dissoluitur, potestque Christianus statim contrahere cum alia tribus concurrentibus causis; prima est cum infidelis conuersus fidelis respicit coniugium: secunda cum non vult sine iniuria Creatoris cum fidei commemorari, tertia cum ex contractu infidelis fidei perniciem atque animi exitium permaneret. Ita docent Aegid. de Sacram. tom. 2. diff. 6. dub. 5. n. 58. Bonac. de Matrim. q. 3. punct. 7. n. 4. Paul. Comit. respons. moral. lib. 1. q. 126. vers. quarta, cum sup. ubi in vers. sextam, asserit probabilius esse tribus de causis non ipso iure Matrimonium cessare infidelium, sed tunc demum cum secundum est legitimum in Christi Ecclesia celebratum, quod etiam tenet Henricus in sum. lib. 1. c. 8. n. 4. ubi in comment. lit. S, illorum non approbat opinionem negantiam valere Matrimonium secundum fideles, si infidelis coniux moritur vellet quidem remanere sine contumelia Creatoris, sed non vult conuerti, de quo etiam Bonac. d. punct. 7. n. 6. ubi contrarium sequitur.

Si vero alter fidelium, &c. Notatur ad hoc, quod alter coniugum labatur in heresim, tenet Matrimonium & in nullo casu dimittit consummationem, ut per Basil. Pont. de imped. Matrim. c. 21. in fine, item repetit ipsemet Basil. Pont. in suo nouissimo tract. de Sacram. Matrim. c. 48. n. 27. aduertens n. 28. quod quamvis Matrimonium teneat etiam vnus ex coniugibus labatur in heresim, attamen cohabitatio illicita est, unde separatur thorus, & domicilium, nisi consuetudine, quia periculum abest, huiusmodi prohibitio abrogatur, quo fit ut apud Gallos, Germanosque sine vilo peccato Catholici Matrimonia cum hereticis contrahant, & cum iisdem cohabitent.

Quod est Matrimonium verum inter infideles, &c. Notatur ad hoc, quod apud infideles est verum & legitimum Matrimonium, ut per Sanchez de Matrim. lib. 1. disp. 9. & lib. 7. disp. 73. n. 2. Cened. ad Decret. c. 2. n. 2. Paul. Comit. d. q. 126. vers. tertia, optime Sanchez de Sacram. in genere, lib. 2. c. 5. art. 3. vers. secunda propositio, ubi asserit quod si Matrimonium inter fideles contrahitur, verum esse potest, non tamen inter eos Sacramentum est, dicitur enim à Summo Pontifici in presenti huiusmodi Matrimonium esse verum, quia est validum, non tamen est ratum, id est, non est omnibus modis indissolubile, quia non est Sacramentum.

Non tamen est ratum, inter fideles autem verum, & ratum, &c. Ergo Matrimonium fidelium est ratum eo quod fidelium est ob susceptum Sacramentum fidei, ita Magist. in 4. dist. 39. cap. fin. in vltimis fore verbum, Palud. eadem dist. q. 1. concl. 3. Richard. arr. 1. q. 2. Gualelm. Rubion. q. 2. arr. 3. Ioan. Mai. q. 1. c. 1. Thom. de Argentina q. 1. art. 1. Deça Hilpalens. dist. 16. q. 1. art. 1. in solut. ad 5. dub. contra primam conclusionem Darand. dist. 16. q. 3. n. 14. S. Antonin. p. 3. tit. 1. c. 6. quos refert communiter Basil. Pont. de Sacram. Matrim. lib. 1. c. 11. & proinde ubi n. 5. in hac verba. Quare quod nonnulli Doctores asserunt Matrimonium effici ratum qua Sacramentum est, si velint idem esse Matrimonium ratum, & esse Sacramentum, sumpta proprie voce Sacramenti, videtur falsum est. Nam Matrimonium infidelium cum ad fidem transeunt fit ratum, ut docent Ambros. (lib. 1. ad Corinth. 7.) & Innoc. (scilicet in presenti, de tamen non est, nec potest esse Sacramentum. At si nomine Sacramenti intelligant vinculum Matrimonij, quod ratione huius arcane significationis dicitur Sacramentum, ut dictum est, recte interpretari possunt, ut idem sit, ac si dicerem fieri ratum susceptione Baptismi; cum in ea susceptione conuenit Matrimonij vinculo ea ratio Sacramenti, scilicet significatio coniunctionis Christi cum Ecclesia, & dictum est, cum autem dicunt esse indissolubile, quia

quia ratum, & ratum, quia indissolubile, recte dicunt, loquuntur autem de insolubilitate extrinseca, ut dictum est, quae illi accedit ex susceptione Baptismi, quatenus cessat iam casus ille, in quo poterat dissolui in baptizati fauorem.

- 6 *Contumelia Creatoris.*] Contingit autem quando infidelis compellit fidelem ad peccatum, vel quando infidelis non vult nomen Dei, aut Christi audire, nisi cum despectu; vel quando nomen Dei blasphematur, vel impedit quominus debitus honor, aut laudes Deo exhibeantur, vel quando retrahit familiam à Christi fide, ita Valent. tom. 4. disp. 10. q. 1. punct. 3. Sanch. lib. 7. disp. 7. n. 6. Rebell. de oblig. instit. p. 2. lib. 3. q. 10. sect. 2. n. 2. quos refert, & sequitur Bonac. d. punct. 7. n. 5.
- 7 In gloss. Si relinquatur ibi, si autem antequam contrahat cum alia, &c. Notatur ad hoc, quod si vnus coniux post alium ad fidem conuertatur, primus conuersus restituitur secundo conuerso, si res est integra, id est, si alteri prius non nupserit, & sic inter eos reintegratur Matrimonium tanquam nouum, ita Farin. in praxi crimin. p. 5. q. 143. n. 119.

S V M M A R I V M.

- 1 Compendium huius text. refertur.
- 2 Infideles Matrimonio coniuncti in primo gradu consanguinitatis si ad fidem conuertantur, separandi sunt.
- 3 Sacramentum coniugij quomodo dicatur apud infideles existere, ostenditur, & n. 4 & 5.
- 6 Habitatio fidelis cum infideli quando poterit esse sine contumelia creatoris, quo tempore permittitur, ostenditur.
- 7 Iudaei, & infideles licite contrahunt in gradibus per leges Canonicas prohibitis.
- 8 Papa an super infideles habeat potestatem saecularem gubernatuum, remittitur.
- 9 Coniugia an soluantur per Sacramentum Baptismi.
- 10 Polygamia iure diuino, Evangelico, naturali, & humano prohibita.
- 11 Papa non potest dispensare in pluralitate vxorum.
- 12 Contrahens cum pluribus simul venientibus quas penas incurrat, remittitur.
- 13 Inquisitores contra hereticam prauitatem possunt procedere & punire contrahentem cum duabus.
- 14 Parentes an sint plus diligendi, quam vxor.
- 15 Patres veteres legis antiquae pluribus vxoribus coniuncti immunes fuerunt à culpa.
- 16 Matrimonij vinculum non dissoluitur propter coniugij adulterium.
- 17 Repudium quare fuisse licitum Hebraeis, ostenditur.
- 18 Matrimonium an statim ut infidelis conuertitur ad fidem dissoluatur, ostenditur.
- 19 Infidelis ad fidem conuersus non potest diuertere ab infideli ad fidem conuerso, obiciens ei fornicationem tempore infidelitatis.
- 21 Matrimonij separatio si Ecclesiae sententia facta sit eo quod infidelis noluerit conuerti, conuerso postea infideli, integrum est fidei ad religionem migrare.
- 22 Hereticus absolutus in foro poenitentiae potest accusari in foro externo.
- 23 Iudaeus effectus Christianus in foro conscientiae ab omnibus praeteritis peccatis & criminibus absolutus censetur.

C A P. Gaudemus. VIII.

- 1 Pagani qui habent vxores in aliquo gradu prohibito ab Ecclesia, ut in secundo, vel tertio, vel vltimo. Collect. Tom. I. l.

teriori, si conuertantur, remanent coniuges, quia per Baptismum non soluuntur coniugia, sed crimina dimittuntur. Item habere plures vxores est inimicum fidei Christianae, nec vnquam licuit, nisi quibus fuit diuina reuelatione concessum, ut Patriarchis, & aliis viris iustis: quare infidelis habens plures vxores, licet primam repudauerit, si conuertatur, tenetur accipere primam repudiatam, nisi illa renuat cohabitare cum illo, vel nisi consentiat, non tamen sine contumelia Creatoris, vel nisi illum pertrahat ad peccandum. Si autem illa prima conuertatur, maritus prius conuersus, adhuc non duxit aliam, debet illam primam accipere, nec potest illi dimissae obicere fornicationem ex eo, quia post repudium alteri nupsit, nisi cum aliis fuerit fornicata. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Barr. Anchar. Panorm. Praepos. Alex. de Neuo, Canis. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 118. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 601. remissus Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 14. cap. 2.

Vxores accipientes in secundo, &c.] Non autem in primo lege naturali prohibito, veluti inter ascendentes primi gradus, id est, patrem, & filium, ita docent Petr. de Ledesma de Matrim. q. 5. art. 3. diff. 1. concl. 1. Vinald. in candelabro, p. 1. Sacrament. rit. de Matrim. n. 189. Valent. p. 4. disp. 10. q. 5. punct. 3. ubi de cognationis imped. vers. quarto conuenit, Henricus in summa lib. 12. c. 9. n. 3. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 51. Valer. Reginald. in praxi fori poenit. lib. 31. num. 118. Nec inter collaterales primi gradus, quales sunt frater, & soror, est enim interdictum, ac irritum iure naturae Matrimonium inter eos contractum, ut tenent Petr. de Ledesma d. art. 3. difficult. 3. conclus. 1. & difficult. 4. conclus. 1. Valent. d. q. 5. punct. 3. rit. de Matrim. cognat. vers. sed tamen contraria sententia, Henricus d. c. 9. n. 4. plures quos refert, & sequitur Sanch. d. lib. 7. disp. 52. num. 11. vbi num. 12. infert infideles Matrimonio coniunctos in primo gradu consanguinitatis lineae transuersae, ut sunt fratres, separandos esse dum ad fidem conuertuntur, & huiusmodi Matrimonia inter fratrem, & sororem, uti prohibita lege naturali Ecclesiae, vel Papae dispensatione permitti non posse, resoluit Azor. instit. moral. p. 2. lib. 5. c. 3. quest. 2. vers. communis.

Cum Sacramentum coniugij apud fideles, & infideles existat.] Laborant maxime DD. in declarandis huiusmodi verbis cum prima facie videantur difficillimae resolutionis. Difficultatem facit, quia Sacramenta non reperiuntur nisi in Ecclesia, cap. quia ex sola 24. q. 1. cap. extra Catholicam 1. q. 1. ita ut extra illam nullum reperiatur, cap. plerumque, §. hinc est 2. q. 7. cum similibus; cum ergo Iudaei, & infideles sint extra Ecclesiam, iuxta Apostoli auctoritatem, quem refert text. in presenti, Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, iudicare, 1. ad Corinth. c. 5. & late comprobatur Card. Bellarm. in tertia controuersia generali, lib. 3. c. 3. Ratio est, quia cum careant Baptismate, quod est ianua omnium Sacramentorum, cap. veniens, de Presbyt. non baptiz. consequens est, ut omnes qui Baptismi gratiam non sunt assequuti, in Ecclesia esse dici non possint, cap. firmissime, de consecr. dist. 4. cap. maiores de Baptismo.

Quare DD. diuersas exquisierunt solutiones, in primis Couar. de sponsal. p. 2. c. 1. §. unico, n. 4. tenet Sacramentum coniugij apud infideles existere habitu, non verò actuali, verò, ut sunt Veracr. Petr. de Ledesma, & alij, quos refert, & sequitur Sanch. de matrim. lib. 2. disp. 8. n. 1. dicunt appellari in presenti, Sacramentum Matrimonium infidelium large, & improprie, in quantum aliquo modo designat vniionem Christi cum Ecclesia,

E E c 2 Ecclesia,

Ecclesia, licet improprie, quia fide carent. Non tamen Anton. Ricc. in tract. de iure person. extra grem. Eccles. exist. lib. 2. c. 1. num. 8. dicit Matrimonium dupliciter posse considerari. Primum uti naturæ contractus, & remedium concupiscentiæ, & uti signum rei sacræ non conferentis gratiam, & hoc modo reperitur etiam inter Iudæos DD. in 4. sent. dist. 39. art. 1. ubi Sot. in 1. conclus. Alio modo addit idem Ricc. posse Matrimonium considerari, uti Sacramentum institutum à Christo, & hoc modo non reperitur nisi inter Christianos, prout evincunt ea, quæ supra memoravimus, in confirmationem difficultatis.

Ego verò semper advertendum duxi, Sacramentum esse nomen generale, de cuius ratione saltem in genere est quoddam sit rei sacræ signum. Sacramenta autem in genere sumpta in duas partes dividuntur, in Sacramenta scilicet legis veteris, ac naturalis; & legis novæ, ac Evangelicæ, quæ licet inter se multum differant, tamen omnia dicuntur Sacramenta, & sic appellantur à Conciliis, & sanctis Patribus, & ideo Matrimonium apud infideles dicitur Sacramentum, non quidem novæ legis, sed legis naturalis; quia specialiter institutum est, tum quia significat rem sacram, id est, unionem inter Christum, & Ecclesiam, & hoc modo accipitur Sacramentum coniugij in presenti, quod in genere est apud fideles, & infideles, sed diverso modo apud hos imperfectum significans tantum, & non efficiens; apud illos verò significans, & efficiens, ac gratiam conferens, quod post alios bene explicat Sot. in 4. dist. 26. quest. unic. art. 1. & dist. 29. q. 1. art. 1. Specul. coniug. p. 3. art. 3. 5. novissime Basil. Pont. de Sacramento Matrimon. lib. 1. c. 6. n. 6. & communis Theologorum interpretatio, iuxta quam declarandum est, cap. ult. de transact. cap. ult. de presbyt. non baptiz. & conciliabitur cap. quanto hoc tit. cum text. in presenti, quia in hoc Sacramenti nomen sumitur in genere, in illo verò sumitur in specie pro Sacramento novæ legis, & sic etiam DD. qui videntur sibi aduersari ad concordiam reducentur.

Utrum autem Matrimonium ab infidelibus contractum, si postea ad fidem convertantur per Baptismum verum sit Sacramentum novæ legis? questio est dubia, in qua Ioan. Ecch. homil. 37. de Matrim. Palud. in 4. dist. 26. q. 4. S. Antonin. p. 3. tit. 14. cap. 9. §. 3. ad med. affirmant verum esse novæ legis Sacramentum, dummodo tamen post Baptismum pristinum Matrimonium in fidelitate contractum nouo consensu confirmetur, quasi novus ille consensus tempore habili expressus Sacramentum faciat, sicque apud utrosque Indos observatum. Specul. verò coniugatorum p. 2. art. 26. affirmat Sacramentum esse, sed novum consensum post Baptismum negat esse necessarium, nam cum idem Matrimonium maneat, quod per Baptismum non dissolvitur, ex text. in presenti, & in cap. si infideles 28. q. 1. sequitur quoddam novus consensus non facit novum Matrimonium, nec præstat novam formam, & materiam, & per consequens necessarius non est ut efficiatur Sacramentum; unde concludit, quoddam licet laudabilis sit consuetudo Ecclesiæ, quæ iubet infideles post Baptismum pristina Matrimonia nouo consensu confirmare, necessarium tamen non est. Durand. verò d. dist. 29. q. 3. validissimo argumento contendit Matrimonium infidelium nec ante, nec post Baptismum esse Sacramentum, ait enim in omni Sacramento factum esse necessarium, quia consistit in opere operato, sed in isto Matrimonio factum ante Baptismum non facit Sacramentum, factum verò post Baptismum, non facit Matrimonium, quia cum per Baptismum solum, non fit, de nouo fieri non potest, Baptismus verò per se

non potest Matrimonium Sacramentum facere, licet ad illud necessarius sit; ergo Matrimonium Sacramentum non est, quæ sententia probabilis est, & facile defendi potest, benignius tamen erit cum plerisque asserere Matrimonium infidelium post Baptismum ornatum consequi Sacramenti, præsertim cum hoc mos Ecclesiæ probare videatur, & in fortioribus terminis resoluti Viger. de iustit. Ecclesiastica, c. 16. vers. 9.

Non illam dimittam, &c. Olim tempore primitivæ Ecclesiæ & sexcentis proximis sequentibus annis propter frequentem infidelium conversionem, quæ tunc fiebat, ex consilio Apostoli ad Corinth. 1. c. 7. laudabilis fuit habitatio coniugis fidelis cum infideli, quando habitare volebat sine contumelia Creatoris, ut dicitur D. August. relatus in cap. iam nunc, & sequenti c. q. 1. succedentibus tamen temporibus via compositionis est non modicum perniciem periculum imminebat fidei ex simultanea habitatione cum infideli, de propterea consuetudine Ecclesiæ recepta est, ut præceptum inductum, ne coniux ad fidem conversionis permittatur cum infideli cohabitare, text. in cap. dar. 28. q. 1. D. Thom. Sylvest. Durand. Gabr. & alij quos refert, & sequitur Sanch. lib. 7. disp. 1. c. 12. n. 13. extendit procedere etiam si subisset aliqua via conversionis.

Qui constitutionibus canonicis non arctantur, [Nunc] tur ad hoc, quoddam gradus per canonicas constitutiones veritis in matrimoniis contrahendis, non venditur sibi locum in matrimoniis inter Indos, seu infideles sed ipsi licet contrahunt in gradibus per Canones prohibitis, ita docent Innoc. in cap. super hi de vov. Barbat. cons. 13. n. 4. Felin. in cap. ad hoc, n. 2. de Indis, Brun. in tract. stantibus infidelibus, art. 6. sub n. 7. vers. ad hoc facit, Marquar. de Iudeis, p. 2. c. 4. n. 2. ea ratione, quia Iudæi, & infideles non ligantur constitutionibus, quæ ab Ecclesiâ feruntur, ad dirigendum regimen spirituale, ut docent Sord. cons. 1. n. 1. lib. n. 6. & 18. Card. Mantica de tacit. & ambig. consens. lib. 2. tit. 8. n. 59. Sanch. lib. 6. disp. 1. n. 3. & alij plures quos refert, & sequitur Ricc. d. lib. 2. c. 3. in princ. quia Ecclesia non potest infidelibus impedimenta Matrimonij dirimentia statuere, Sanch. lib. 7. disp. 1. n. 3. ubi tamen libenter facit posse Pontificem non tanquam Ecclesiasticum Principem, sed tanquam temporalem impedimenta dirimentia Matrimonium infidelibus inhabitantes loca suæ temporali iurisdictioni subdita decernere. Unde Matrimonia contracta per Indos & infideles in gradibus humana lege prohibitis post conversionem ad fidem non separari, resoluti Ricc. d. c. 3. num. 9.

De his, quæ foris sunt indicare, [Verum] Summus Pontifex super infideles habere possit potestatem generalem gubernatam, ac proinde cognoscere, indicare, & disponere de eorum negotiis laicis, licet ibi disputari de officio & potestate Episcoporum p. 1. tit. 3. c. 1. n. 1. cum seqq.

Cum per Sacramentum Baptismi non solvantur conjugia, [Ergo] non eo ipso quod alter ex coniugibus infidelibus ad fidem convertitur altero manente in infidelitate, dissolvitur coniugium, de quo vide Sanch. lib. 7. disp. 6. n. 6.

Nec ulli unquam licuit plures uxores habere, [De] Polygamia iure diuino Evangelico, naturali, & humano prohibita, vide Tiraq. l. 7. consue. gloss. 1. p. n. 20. cum seqq. ubi adducit plurimum gentium testimonia, quæ plures habent uxores, & multos plures quibus non permittitur. Hentiq. in summa, lib. 1. c. 6. Menoch. de arbitr. casu 420. num. 2. quoniam plures quos refert Sanch. lib. 7. disp. 80. q. 1. n. 1.

adde Farinac. in *praxi crimin.* p. 5. q. 1. 40. n. 2. Ludou. de Sotomaior, insignem præceptorem metum, super Cantic. cap. 5. in verbo sexaginta sunt Regina. pag. 1091. Basil. Pont. de impediment. matrim. cap. 13. & de matrim. lib. 7. cap. 49. Gutier. de matrim. cap. 106. Bonac. cod. tract. 9. 3. punct. 10. à princ. nouissime Illustriss. D. meus Roderic. à Cunha post primam huius libri impressionem visus in comment. ad cap. Christiano, dist. 34. pag. 261.

11 Vnde Summus Pontifex cum dispensare non possit in iure naturæ, vel Diuino, non potest in pluralitate vxorum dispensare, vt docent Ledesma de matrim. q. 65. art. 2. conclus. 3. Valent. tom. 4. dist. 10. q. 1. punct. 3. Sanch. d. dist. 80. n. 8. Reginald. de Sacram. & censur. tom. 2. dist. 26. dub. 2. n. 20. Reginald. d. lib. 31. n. 4. & alij quos refert, & sequitur Bonac. dist. punct. 10. num. 4. vbi n. 6. resoluit infideles contrahentes matrimonia cum mulieribus inualide contrahere, tenerique cum prima habitare, si ipsa voluerit cum eo permanere absque Creatoris iniuria: cæteris in infidelitate remanentibus, & quamvis omnes vxores, quas vir habebat tempore infidelitatis, conuertantur, præter primam nolentem cum ipso permanere volentem, sed cum petractione ad peccatum, aut cum iniuria Creatoris, vir non tenetur ullam ex conuersis ducere, in rigore loquendo, quia nulla ex ipsis est eius coniux, excepta prima, ita DD. loco proxime citato.

12 Gravis poena imponitur ei, qui contrahit cum pluribus simul viuentibus, vt constat ex l. cum qui duas, C. de adul. & ex §. affinitatis, vers. qui duas, Instit. de mupr. & apud nostros Lusitanos in Ordinatione Regia, lib. 5. tit. 19. & apud Castellanos in l. fin. tit. 17. p. 7. & in l. 9. tit. 7. & l. 8. tit. fin. lib. 8. Ordinam. & l. 8. tit. 20. lib. 8. noua recop. referunt plura in detestationem huius criminis, diuersasque penas secundum diuersarum Prouinciarum statuta imponentes, Conar. d. part. 2. de sponsal. c. 7. §. 3. num. 6. Duen reg. 290. vers. limita tercio, Tiraq. de iure marii, gloss. 8. num. 206. & l. 7. conubiali, quest. 1. part. 7. n. 24. Gomez. l. 80. Tauri, n. 27. cum seqq. Clar. §. fornicatio, n. 30. vbi Bajard. à n. 34. Palat. in repet. rubr. de donat. inter viros, §. 57. n. 2. 5. Viu. tom. 2. commun. opin. lib. 9. tit. 7. num. 4. pag. 469. Menoch. de arbit. casu 420. n. 96. cum seqq. & consil. 16. in fin. Cabal. resol. criminal. casu 98. Farin. in *praxi crimin.* q. 1. 40. Sanch. d. lib. 7. dist. 80. & 81. plures per Cened. ad Decretal. collect. 171.

13 Inquisitores contra hæreticam prauitatem possunt procedere, & punire contrahentem simul cum duabus, vel pluribus vxoribus, tanquam contra suspectum de hæresi, eo quod videatur malè sentire de Sacramento, vt docent Perez ad tit. 1. lib. 5. Ordin. pag. 44. in fine, Menoch. d. casu 420. n. 114. & de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 6. n. 37. Nauar. consil. 1. de hæreticis, n. 8. Azue. l. 5. n. 3. tit. 1. lib. 5. noua recopit. Gutier. pract. lib. 2. q. 8. n. 1. Henriq. lib. 1. c. 2. n. 3. & lib. 1. c. 6. n. 4. Farin. d. quest. 140. num. 24. Emman. de Valle de incantationibus, & ensalm. sect. 3. cap. 1. num. 14. in princ. & cap. 3. num. 5.

14 Propter hoc relinquer homo, &c.] Ergo videtur plus diligendam esse vxorem, quam parentes, contra quartum Decalogi præceptum, & contra Doctorum resolutionem asserentium filiam teneri potius alere patrem quam maritum, de qua Sord. de aliment. ritul. 1. q. 3. n. 3; Sanch. de Matrim. lib. 9. dist. 4. n. 2. Sed hæc verba sunt intelligenda quoad vnionem carnalis copule, & cohabitationis, in aliis autem non est deferendus pater propter coniungem, secundum D. Thom. 2. 2. q. 26. art. 11. Cæterum quomodo Adamus dixerit conpecta vxore, propter hanc relinquendum patrem Barbos. Collect. Tom. 11.

& matrem, cum patre careret, vidè eleganter Colon. Concil. in lib. de Sacram. noua legis, tract. de Matrim. cap. Est autem.

Nisi cui fuit diuina reuelatione, &c.] Notatur ad hoc, quod veteres Patres legis antiquæ pluribus vxoribus coniuncti culpæ immunes fuerunt, eo quod Deus cum illis dispensauerit, quo exemplo excusari videntur olim vicini Gentiles, dum ex ignorantia vnus plures ducebat, quibus tamen per se nunquam licuit plures ducere, nec enim illis hic fauor privilegij datus est à Deo. Cæterum iam in lege Evangelica eiusmodi dispensatio cassata est à Christo Seruatore nostro, quando Matth. 19. reducit Matrimonium ad primum statum in quo vnica vxor licebat, quare nullis fidelibus, nec infidelibus licita est hodie polygamia. Hæc omnia colliges ex Card. Bellarmin. lib. 1. de Matrim. cap. 11. propos. 3. & 4. Valent. p. 4. dist. 10. quest. 1. puncto 3. Henriq. in summ. lib. 12. cap. 6. num. 2. Sanch. de Matrim. lib. 7. dist. 80. num. 12. cum seqq. Gutier. de Matrim. cap. 106. num. 2. cum seqq. Bonacin. d. puncto 10. n. 3. & 4. Basil. Pont. de Matrim. lib. 7. c. 49. num. 4.

Qui autem secundum ritum suum, &c.] Notatur ad hoc, quod licet propter coniugis adulterium detur separatio thori, non tamen dissoluitur Matrimonij vinculum, vt per Bajard. ad Clar. §. adulterium, n. 114. latè Sanch. de Matrim. lib. 10. dist. 2. Farin. in *praxi crimin.* p. 5. q. 143. n. 33.

Repudiavit.] Notatur ad hoc, quod repudium fuit permittum non tanquam licitum, sed tanquam minus malum ad vitanda maiora, vt per Conar. de sponsal. p. 2. c. 7. §. 4. n. 4. Tiraquel. l. 9. conub. num. 5. Nauar. consil. 3. in fine, sub tit. de conuers. coniugat. in nouis, Petr. Gregor. syntagm. iuris, p. 2. lib. 9. c. 16. n. 1. & p. 3. lib. 22. cap. 3. num. 20. Sed probabilius est repudium fuisse licitum Hebraeis Deo dispensante in lege naturali, cui repudium aduersabatur, vt per Gaët. in repet. cap. ad limina 30. quest. 1. §. 4. num. 203. Veracruc. p. 2. speculi, art. 10. conclus. 1. Petr. de Ledesma de Matrim. q. 68. art. 3. conclus. 1. & 2. Angles in floribus theolog. 1. p. de Matrim. q. 7. de bigamia, art. 2. diff. 2. conclus. 1. Metin. lib. 4. de sacrorum hominum continentia, controuers. 1. c. 10. Henriq. in summ. lib. 11. c. 8. n. 13. in fine, D. Barbosa. in rubr. ff. soluto matrim. part. 2. num. 9. cum seqq. Sanch. de Matrim. lib. 10. dist. 1. num. 5. cum seqq. Maldonat. in Matth. 19. num. 8. q. 2. Azor. instit. moral. part. 1. lib. 6. cap. 1. quest. 3. circa fin. Rebell. de obligat. instit. lib. 21. q. 1. §. sect. 1. in fine, Basil. Pont. de Matrim. lib. 7. cap. 50. num. 1.

Quod si conuersum, &c.] Notatur ad hoc, quod non statim ac infidelis conuertitur ad fidem dissoluitur Matrimonium, nisi donec ipse ad alias nuptias transeat, itavt generatio vnus sit corruptio alterius, vt per Conar. de sponsal. p. 2. cap. 7. §. 3. n. 5. Nauar. in man. cap. 22. n. 49. & consil. 1. n. 6. & 9. & consil. 2. n. 5. in antiquis, & consil. 1. n. 5. & consil. 3. n. 6. & 9. in nouis, sub tit. de conuers. infidelium, Vinald. in candelabro aureo, 1. parr. de Matrim. num. 221. Vega tom. 1. summ. cap. 13. casu 5. & tom. 2. c. 34. casu 145. Angles in floribus theolog. tit. de Matrim. quest. 12. art. 2. dub. 5. Emman. Sà in summa, verbo Matrimonium, tit. de impedimentis dirimentibus, n. 8. vers. conuersus ad fidem, Petr. de Ledesma de Matrim. q. 59. art. 5. dub. unic. conclus. 5. Henriq. in summ. lib. 15. c. 8. n. 4. Sanch. de Matrim. lib. 7. dist. 75. à n. 4. Fr. Basil. Pont. de imped. matrim. cap. 21. vers. sed explicandum, pag. 171.

Nisi alias fuerit fornicata.] Aduerte quod infidelis ad fidem conuersus non potest ab infideli diuertere ad fidem conuerso, obiciens ei fornicationem tempora infidelitatis admissam occasione data per coniungem infidelis.

EEe 3 nocen

nocentem, eo quod noluerit ad consortium maritale admittere illum volentem cohabitare ab que contumelia creatoris, ut per Fr. Basil. de imped. Matrim. c. 21. vers. sunt tamen, Sanchez de Matrim. lib. 10. disp. 5. n. 8. ubi etiam asserit non ob stare huius textus decisionem, quia eo tantum pertinet ut fornicatio tempore infidelitatis admittitur non censetur deleta per Baptismum quoad dinortium ratione illius celebrandum.

20 In glos. Compellitur ibi, alij dicunt quod Matrimonium ipso iure non soluitur. Vide Farin. in praxi crimin. p. 5. q. 143. n. 111. Paul. Comit. respons. moral. lib. 1. q. 126. n. 4. nouissime Basil. Pont. in suo tract. de Sacram. Matrim. lib. 7. c. 48. & n. 16. & n. 17. asserit probabilior opinionem, qui docent Matrimonium non dissolui ipso iure infidelis discedit, vel pertrahit in peccatum, vel non vult sine iniuria Creatoris cohabitare, sed cum transit fidelis ad secundas nuptias, & in hanc suam sententiam citat S. Thom. Palud. Major. Turrecr. Armil. Syluest. Navar. Sot. & Valent. & n. 18. reprobat sententiam huius glossae dicentis, licet Matrimonium sit solum, tamen restitui iure postliminij in fauorem fidei, ex eo fundamento quia Matrimonium dici non potest postliminio redire cum eius essentia ex consensu pendat contrahentium, & quoniam cum infidelis sui coniugis conuersi pariter sequitur religionem sine nouo consensu in priori permanet Matrimonio, necessario dicendum est illud non fuisse parentum.

21 In ead. glos. ibi, sed nunquid etiam posset intrare religionem. Notatur ad hoc, quod si sententia Ecclesiae separatio Matrimonij facta esset eo quod infidelis non luerit conuerti, conuerso postea infideli integrum est fidei ad religionem migrare, ut per Sanchez lib. 7. disp. 76. n. 1.

22 In glos. Poterit, fin. Notatur ad hoc, quod haereticus siue ab Episcopo, siue ab Inquisitore, aut ab alio absoluendi facultatem habente, absolutus in foro poenitentiae, potest nihilominus accusari in foro externo, citari, carpi, & in carcerem detrudi, torqueri, & puniri siue canonica, siue ciuili poena, quia poenitentia pro foro interno imposita tendit ad alium finem, nempe ut per illam poenitens satisfaciatur Deo, & ipsi reconcilietur; at poena fori externi spectat ad vindictam publicam, & Reipubl. satisfactionem, ut per Anton. Gomez tom. 3. var. c. 1. n. 40. Aniles ad c. 2. 5. Preter. glos. la pramatica, n. 10. Penna in directorio Inquisit. p. 2. commento 25. vers. rursus altera questio. Azor. instit. moral. p. 1. lib. 8. c. 19. q. 6. & c. 10. q. 10. Sanchez in praecipua Decalogi, lib. 2. c. 12. n. 7. tom. 1. Illustriss. D. Roder. à Cunha comment. ad c. 6. n. 5. disp. 192.

23 In ead. glos. ibi, dicas quod omne crimen tollitur in Baptismo. Notatur ad hoc, quod in foro poli, & conscientiae Iudeus effectus Christianus ab omnibus praeteritis criminibus & peccatis absolutus censetur, ut docent Conarr. var. lib. 2. c. 10. sub n. 4. Sord. de aliment. tit. 7. q. 1. n. 45. Sanchez d. lib. 10. disp. 3. n. 5. Farin. in praxi crimin. p. 3. q. 98. n. 150. plures per Cened. ad Decret. collect. 2. n. 3. Illustriss. D. Roder. à Cunha ad c. 1. n. 5. disp. 26.

S V M M A R I V M.

- 1 Fratr. relicta in uxorem accipere non licet, & de facto ducta separanda est, nisi aliter Ecclesia dispenseret.
- 2 Affinitatis impedimentum inter Iudeos, & infideles contrahitur, amplius ut ibi.
- 3 Iudaei an utantur nostris legibus, remissive.

Frater non potest ducere uxorem relicta a fratre, licet dispenseetur cum nouiter conuersis, ut remaneant in Matrimonio, quod in infidelitate contrahunt more Mosaico, ut suscitarent semen fratri, colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabon. Neno. Canis. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Prae. pag. 120. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 601. remissive Catal. in annot. & Ximen. in concord. p. 187. refertur ab Ant. Ang. collect. 3. Decret. lib. 4. tit. 14. c. 1.

Ut Matrimonij contractus cum relicto fratre non contrahitur. Notatur ad hoc, quod inter Iudeos, & infideles contrahitur impedimentum affinitatis, nam in hoc text. infidelibus ad fidem conuersis praecipitur ne priusquam ad fidem venerint, ducant in uxorem relicti fratris sui, quod certe Ecclesia non praecipit si impedimentum affinitatis ex Matrimonio consummatione proveniens esset simplex eius inuentum, nec aliud haberet naturalis foederis; quare ita docent D. Thoma in 4. dist. 41. quest. unica, art. 1. q. 1. in corpore, ubi Sot. vlt. art. 1. D. Antonin. in 3. p. sum. tit. 1. c. 1. in fine pro Ricciol. de iure per se extra grem. Eccles. existit. lib. 2. c. 3. plures quos refert, & sequitur Sanchez de Matrim. lib. 7. disp. 65. n. 4. quamvis Henric. lib. 11. c. 3. n. 5. censet impedimentum non contrahi, & ob id eum, qui tempore infidelitatis consummavit Matrimonium cum uxore, post Baptismum ducere sororem uxoris. Quam quidem principalem text. conclusionem à nobis desumptam ampliant Ricciol. n. 5. & Sanchez n. 6. dictis locis procedere in impedimento affinitatis proveniente ex Matrimonio rato non consummato, limitantque in impedimento affinitatis proveniente ex actu fornicationis, ut apud ipsos videri potest.

Quatenus verò hic text. concedit nouiter conuersis ut utantur Matrimonio contracto cum relicto fratre, difficultas reputatur à Dodoribus, glos. enim, Abb. Praepos. & communis hic, exilimant Matrimonium illud fuisse contractum ante Baptismum, & eundem intellectum probant Sot. in 4. dist. 40. q. unica, art. 1. in fine, Con. de sponsal. q. 2. c. 6. §. 10. n. 3. Sed definit non potest. Primum quia si ante conversionem contraheret, nulla Pontificis concessionem opus esset, Matrimonium enim contra leges Canonicas ab infidelibus contractum valet, & post Baptismum dirigitur non potest, ex cap. gaudemus, supra hoc tit. Rostus confutatur ex verbis text. dum inquit, quia dispar est ratio ad nouo ad fidem conuersorum, igitur contractus materalis relicti fratrum erat conuersorum de nouo, & sic fidelium, qui adhuc non erant satis instructi de celebratione legis veteris in his praecipis iudicialibus, quae ad religionem, & caeremonias non pertinebant, & arbitrantur post conversionem se posse relicti fratrum nubere. Deinde conuincitur ex illis verbis propter infirmitatem genitum, quae parum conueniunt his, qui ante conversionem contraxerant, & nulla indigebant venia. Vnde verus intellectus est Matrimonium hic fuisse post conversionem ab his, qui iam erant fideles, & legibus Ecclesiasticis ligabatur, & ideo necessaria illis fuit dispensatio; quod verum text. ait, si tamen iuxta legem Mosaicam, & c. eo pertinet, quia si nuberent relicti fratrum cum libere descendunt, quia id erat contra legem Moysi, qua putabant se ea uti posse, Matrimonium non erat bona fide, & in isto errore factum, neque dispensationem merebatur. Nec obstant huius interpretationi verba text. ibi, ne tales sibi de caetero possint quam ad fidem venerint, copulent, quoniam non vult Pontificis

De Donation.inter Virum, &c. Tit. XX. 607

Pontifex significare neminem ex ea Ecclesia fuisse eatus conuerfionem, est enim illud falsum, & contra manifesta text. verbain principib, conuerforum, fed illud demum vult Pontifex quod qui vique ad illud tempus post conuerfionem sic contraxerant vtantur Matrimonio per dispensationem, qui vero deinceps contraxerint post conuerfionem, careant dispensatione illa, & ideo præcipit Epifcopo, vt illis deinceps tale Matrimonium interdicit, quo pacto text. hic veram continet dispensationem, & intelligitur à Paris. in effectu conf. 68. n. 25. i. lib. 4. quamvis ab eo recedat Con. vbi fuprà non percipiens vltima verba textus.

Iuxta legem Moſaicam. Ergo Indei non vtuntur noſtris legibus, de quo vide Tiraq. de iure primog. q. 66. n. 22. & 25.

De Donationibus inter Virum & Vxorē, & de dote post diuortium restituenda.

TIT. XX.

UPER hanc rubr. ſcripferunt Zabarel. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præpoſ. Alex. de Neno, Palat. Durand. in breuiario aureo iuris Canon. fol. 131. & in ſpeculo iuris, ſub hoc tit. lib. 4. Steph. Ranchin. in continuat. tit. Decret. Ioan. de Londris in breuiario ſanctorum Canon. fol. 1. 8. Petr. de Raucenna in compend. iuris Canon. Martin. Meſnart. in epitome Decretal. fol. 168. Dan. Venat. in analyſi methodica iuris Pontif. à pag. 583. Goffr. & Hoſt. in ſum. huius tit. Alex. Caſſan. & Anaſt. Germon. in paratilis ad quinque libros Decret. nouiſſimè Ioan. Honor. lib. 4. ſum. in Decret. Barthol. Carthag. in expoſit. tit. iuris Canon. omnes ſub hoc tit.

De Materia huius tit. vide apud Luſitanos Ordin. Regiam lib. 4. tit. 65. vbi parens meus, & apud Caſtelanos l. 4. cum ſeqq. tit. 11. p. 4. vbi Gregor. & l. 9. tit. 9. lib. 5. noue recog. vbi Azened. Scipion. Gentil. in ſpeciali tract. de donat. inter vir. & vxor. Duen. reg. 2. 21. Kircho. Soar. Bellacom. & alios tom. 1. commun. opinion. tit. 10. lib. 5. pag. 733. Ant. Gom. var. tom. 2. c. 4. n. 23. Aloyſ. Ricc. in collect. decif. p. 4. collect. 799. Cenal. com. contra commun. q. 12. Card. Mantica. de tacitis, & ambig. conuent. com. 2. lib. 2. Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 3. q. 1. Molin. de inſtit. tract. 2. diſp. 286. cum ſeqq. Leſſ. eod. tract. lib. 2. c. 18. dub. 12. Sanch. de Matrim. lib. 6. Valer. Reginald. in praxi fori pœnit. lib. 25. n. 158. Azor. inſtit. moral. p. 3. lib. 11. de donat. c. 10. de donat. inter vir. & vxor. Reb. de oblig. inſt. p. 2. lib. 1. q. 8. n. 44. cum ſeqq. & lib. 1. q. 13.

SVM MARIVM.

- 1 Matrimonio ex cauſa licita ſeparato dos eſt vxori reſtituenda, & n. 2.
- 2 Matrimonio ex cauſa licita ſeparato in Regno Portugallie debent omnia bona diuidi inter virum, & vxorem pro dimidia parte.
- 3 Obicitur contra text. concluſionem.
- 4 Dos reſtituenda eſt vxori, vbi fit ſeparatio culpa mariti, non vero ſua ipſius.
- 5 Dos vt per maritum reſtituatur vxori, neceſſarium eſt, quod mulier per ſententiam iudicis Eccleſiaſtici ab eo fuerit ſeparata.

- 7 Intellectus quem præſtat gloſſ. i. ad hunc textum, an ſit verus, oſtenditur.
- 8 Maritus habet priuilegium vt ſi condemnetur ad reſtituendam dotem vxori, teneatur ſolum quatenus facere poteſt.
- 9 Verba quod maritus non conueniatur vltra quam facere poſſit, quid ſignificent, oſtenditur.
- 10 Priuilegium, quod maritus non teneatur vltra quam facere poteſt, ab eo remitti non poteſt.

CAP. Mulieres. I.

Matrimonio. ex cauſa licita ſeparato doſeſt vxori reſtituenda. Colligunt ex Ordin. Abb. aniq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Hoſt. Butr. Anch. Panorm. Præpoſ. Alex. de Neuo, Caniſ. Cuiac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 121. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 601. remiſſiue Ximen. in concord. p. 2. reſertur ab Ant. Auguſt. collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 21. de dote poſt diuort. reſtituenda c. 1. & eſt poſt Concil. Lateran. ſub Alex. 111. p. 50. c. 46.

Hanc eandem concl. ex hoc text. deſumunt Segur. in repet. vnam ex familia, §. ſi fundum, n. 39. ff. de legat. 2. Palat. in repet. rubr. huius tit. §. 54. num. 10. Couar. de ſponſal. p. 2. c. 6. §. 8. num. 26. Gutier. canon. lib. 1. c. 24. num. 14. & de iuram. confirm. part. 1. cap. 1. n. 61. D. Barboſ. in rub. ff. ſoluto matr. p. 2. n. 39. cum ſeq. Vnde data culpa in marito ſuperueniente morte vxoris, neque dos, neque dotis lucrum eidem coniugi competere poteſt. Roland. conf. 50. n. 4. vol. 1. Alex. in l. ſi cum dote §. ſin autem n. 10. ff. ſoluto matr. Socin. iun. conf. 2. in ſin. lib. 1. Roland. de lucro dotis q. 68. n. 8. eo enim ipſo quod dos eſt reſtituenda ob diſſolutionem Matrimonij poſt ſeparationem thori, omnia accessoria in conſequentiam, & dependentia à prima cauſa ſubſiſtere non poſſunt. Alexand. de Neuo conf. 18. in 2. dub. Dec. reſp. 52. num. 51. lib. 1. Seraphin. decif. 1308. n. 2. Rot. in Auxinnana dotis 17. Iuny 1619. coram R. P. D. meo Pirotano.

De iure vero noſtri Regni Luſitania vbi de conſuetudine celebratur contractus Matrimonij per charitatem medietatis, iuxta Ordin. Regiam lib. 4. tit. 46. in princ. illo ſeparato ex cauſa licita quoad thorum auctoritate Eccleſie pro dimidia parte diuidi debet omnia bona, ita vt dimidia remaneat penes vnum, altera vero dimidia retineat ſibi alter, quia ratione mutue ſocietatis, quæ tacite inter coniuges videtur contracta in illo Regno, prædicta pars bonorum diuerſiſſe eſt acquiſita, quam per diuortium etiam ſua culpa factum non amittit, quia ex cauſa veluti oneroſa ad eum pertinet, ita poſt Palat. in repet. rubr. huius tit. §. 34. n. 10. tradit D. Barboſa d. p. 2. rubr. n. 48. & 61. faciunt quæ ad hoc propoſitum reſolunt Couar. de ſponſalib. p. 2. c. 1. n. 8. ad ſinem, Pinel. in l. 2. C. de bonis mat. p. 1. n. 37. Gutier. canon. lib. 1. c. 24. n. 14. Matienſ. l. 5. gloſſ. 9. in 1. tit. 9. lib. 5. noue recog.

Verum contra principalem textus concluſionem obicitur ab aliquibus quod vbiunque Matrimonium ex cauſa adulterij ſeparatur, ſic ſeparatio ex cauſa licita, cum licite poſſit coniux propter adulterium adulterum coniugem à ſua cohabitatione dimittere, iuxta text. in cap. dixit Dominus 32. q. 1. cap. Apoſtolus 32. q. 7. cum ſimilibus, & tamen Matrimonio ex cauſa adulterij ſeparato non eſt dos reſtituenda vxori, cap. plerumque, inſr. hoc tit.

Quare facienda eſt differentia inter caſum in quo contingit ſeparatio culpa vxoris, & inter caſum in quo contingit culpa mariti, ita vt in illo, in quo propter culpam mariti fuerit Matrimonium iudicio Eccleſie

- cleria quoad thorum, & mutuum cohabitationem separatum, sit vxori tota dos restituenda, quod est casus de quo loquitur text. in presenti; in alio vero ubi separatio fit culpa ipsius vxoris, veluti ob adulterium ab ea commissum, in quibus terminis loquitur d. cap. pleniusque tunc restitutio dotis ei facienda non est, & ita illa iura intelligunt, & conciliant Ripa d. l. n. 3. Vincent. de Franch. p. 2. decis. 244. n. 3. Palat. ubi proximè, D. Barbosa d. p. 2. rubr. n. 39. & seq. & in l. maritum 13. n. 43. ff. soluto matrim. Nam ubi Matrimonium culpa vxoris auctoritate Ecclesie fuerit separatum nec dotem, nec alimenta durante causa diuortij maritus vxori restituere, aut prestare tenetur, Roland. conf. 50. n. 6. lib. 1. Garc. de expens. cap. 13. n. 56. D. Barbosa d. p. 2. rubr. n. 47. & in l. si ab hostibus, §. fin. mun. 38. ff. soluto matrim. Si tamen neque viri nec vxoris culpa diuortium contingit, & factum est ad tempus, vxori dos non est restituenda, nec procedit decisio huius textus iuxta ea quae tradunt Perez l. 4. tit. 4. lib. 5. Ordin. Lara in l. si quis à liberis, §. si quis ex his num. 37. ff. de liberis agnosc. si vero in perpetuum factum est, videntur tacitum pactum coniuges inire, ut quilibet eorum alteri restituat, quod ab eo accepit, ut per Segura in d. §. sed si fundum, n. 38. D. Barbosa d. p. 2. rubr. n. 56.
- 6 Separata.] Notatur ad hoc quod ut dos per maritum restituatur vxori, necessarium est quod mulier per sententiam iudicis Ecclesiastici ab eo fuerit separata, ut per Nouell. de dote special. 11 n. 7. D. Barbosa d. p. 2. rubr. n. 41. & seq.
- 7 In gloss. 1. Hec glossa asserit text. in presenti esse intelligendum de Matrimonio putativo, quod detecto impedimento irritum iudicatur, ut per Abb. hic n. 4. Couat. de sponsal. p. 2. c. 6. §. 8. n. 26. Camp. de dote 3. part. q. 238. Tiraq. l. ult. comm. gloss. 8. n. 260. Valdes. in addit. ad Xuar. ad l. 1. tit. de las ganancias, lib. 3. fori n. 9. pag. 12. Qui quidem intellectus licet in se verus sit, non conuenit literæ eius text. cum ipsius generalitatem restringat, ut patet ex verbis ibi, quilibet iusta causa, & ibi, proprius viris, quæ verba non de putatiuis viris, qui proprii viti non sunt, sed de veris coniugibus sunt intelligenda.
- 8 In gloss. Totam 2. ibi, alias in quantum facere potest. Notatur ad hoc quod maritus habet privilegium, ut si condemnatur ad restituendam dotem vxori, non debet in solidum in eius bonis fieri executio, sed solum quatenus facere potest, quod aperte probant text. in l. maritum 13. ff. soluto matrim. l. patronus 17. l. non tantum 20. ff. de re iudic. cum similibus, resoluunt Camp. de dote p. 3. q. 238. cum seq. D. Barbosa in d. l. maritum.
- 9 Molin. de iustit. tract. 2. disp. 442. n. 5. Quid autem significant ea verba, quod maritus non conueniatur ultra quam facere potest, vide D. Barbosa d. l. maritum, n. 5. cum seqq. & n. 100. Molin. d. tract. 2. disp. 415. n. 3. cum seqq. & n. 8. cum seq.
- 10 In ead. gloss. ibi, et si maritus, &c. Notatur ad hoc quod huiusmodi privilegium non potest à marito renuntiari, cum enim sit inductum ob illam eximiam reuerentiam, quæ maritis debetur, esset prædicta renuntiatio contra bonos mores, ut ait text. in l. alia, §. eleganter. ff. soluto matrim. ubi latè D. Barbosa à n. 1. Cou. in cap. quamvis, p. 2. in princ. n. 8. Gom. tom. 2. var. c. 11. n. 53. Lara in l. si quis à liberis, §. sed si filius, n. 94. ff. de liberis agnosc.

SYMMARIUM.

- 1 Matrimonio soluto cogitur vir, dotem restituere, & bona diuidere, quæ communiter eis obuenerunt.

- 2 Matrimonio soluto ultra dotem est restituenda mulieri dimidia pars bonorum, quæ constante Matrimonio fuerunt acquisita.
- 3 Societas vera, & propria, an sit contracta de iure communi inter virum, & uxorem, questio dubia.
- 4 Partem affirmatiuam, ac prouide inter coniuges attentum iure communi lucra constante Matrimonio acquisita esse communicanda, quæ Doctores tenent, referuntur.
- 5 Pars negatiua verior, & receptior.
- 6 Contrarius partis affirmatiue respondetur.
- 7 Societas vera, & propria non contrahitur inter coniuges, etiam ubi adest consuetudo, seu statutum, et inter coniuges simpliciter contrahentes bona communiceantur.
- 8 Renuntiare possunt contrahentes Matrimonium communicationem etiam inducitur, & statim legibus, seu statutis eam inducentibus.
- 9 Coniuges putatiui communicant bona inter se iuxta statuti huiusmodi communicationem permittentem.
- 10 Pactum tempore contracti Matrimonii, quod nullo non teneatur soluere debita mariti, etiam contracta constante Matrimonio, valida est.

CAP. Significauit. II.

Urban. III.

Coniuges quando ex licita causa solemniter separantur, maritus cogitur censuris, nisi aliquid obstat, restituere dotem, & partem rerum communium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. 23. art. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panor. Prepos. Alex. de Neno, Canis. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. art. 1. Pontif. pag. 121. Alagona in compend. iuris Canon. postea remissus Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 2. c. 3.

Collige ex text. soluto Matrimonio ultra dotem esse mulieri restituendam dimidiam partem bonorum, quæ constante Matrimonio fuerunt acquisita, idque ratione tacite societatis inducit inter coniuges, per quam omnia lucra eo tempore acquisita inter eos generaliter communicantur, de quo vide Palat. in repet. rubr. huius tit. §. 61. in princ. Montal. l. 1. tit. 3. lib. 3. fori. Callan. in consuet. Burgun. rubr. 4. §. 2. n. 5. Mod. in rubr. ff. pro socio, in fin. Cou. de sponsal. p. 2. c. 7. §. 1. n. 5. & lib. 3. var. c. 19. n. 2. Gom. l. 50. Taurin. 69. Spin. in specul. stat. gloss. 18. n. 4. in fin. & n. 5. Garc. de coniugali acquisitione, n. 30. Gam. Lufir. decis. 314. n. 2. & 5. Valdeca. sult. 103. n. 1. & 2. de partitione. c. 5. n. 4. Cabed. Lufir. decis. 150. n. 4. p. 1.

Questio est maximè controuersa utrū attentum iure communi inter virum, & uxorem sit contracta vera, & propria societas, per quam lucra constante Matrimonio quæ sita ad inuicem inter eos communicantur? in qua questione pro affirmatiua parte facit text. in presenti, deinde text. in cap. cum societas 17. q. 2. quorum iurium auctoritate hanc partem, immo inter coniuges attentum iure communi lucra constante Matrimonio quæ sita esse communicanda, & dari inter eos eodem contractum societatis, tenent Palat. d. §. 61. in princ. & §. 65. n. 12. Callan. d. §. 2. n. 1. Ludou. Gomez §. actiones, n. 12. Instit. de actio. Didac. Seg. in prælat. paruo de bonis lucrandi constante Matrimonio, n. 7. ff. in l. unum ex familia, §. sed si fundum, n. 14. ff. de leg. 2. Gam. d. decis. 314. n. 4. & alij citati sup. in principali text. conclusione.

Verum contraria sententia verior est, & receptior, quæ docet non dari veram nec propriam societatem, attentum

De Donation. inter Virum, &c. Tit. XX. 609

attento iure communi tam Canonico, quam Ciuili inter coniuges, nec bona, seu lucra constante Matrimonio qualita inter eos communicari, quia nullibi in terminis iuris communis huiusmodi communicatio bonorum in vim societatis inducta reperitur inter coniuges: quare ita tenent Duaren. in rubr. solut. matrim. tit. de nupt. Conar. d. c. 7. §. 1. n. 5. & lib. 3. variar. c. 19. n. 3. Tell. l. 16. Tauri. n. 12. & 13. Pirrh. in consuetud. Arel. de societ. inter vir. & vxor. c. 1. n. 1. Pech. in tract. de testam. coniug. lib. 2. c. 1. n. 1. & 2. Matienf. l. 2. gloss. 1. num. 1. tit. 9. lib. 6. noua recop. Gutier. pract. lib. 2. q. 118. n. 5. & 6. Ioan. Garc. de expens. cap. 13. n. 14. & d. tract. de coniugali acquiesc. n. 30. & seg. Valac. d. cap. 5. n. 4. cum segg. & consult. 103. a princ. D. Barbol. p. 2. rubr. ff. solut. matrim. n. 47. ad finem, & in l. 1. p. 1. n. 33. & seg. & p. 4. n. 99. cum segg. & in l. diuortio, §. ob donationes, n. 1. ff. eod. latè & eleganter Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 3. q. 65. nouè Ioan. Frideric. Solis in tract. de bonis constante matrim. acquisit. q. 8.

Qua sententia retenta non obstat text. in presenti, dum iubet fieri diuisionem eorum, quæ constante Matrimonio sunt acquisita, quia omnia responsione illorum, qui dicunt text. procedere de consuetudine illius loci, ommissa etiam aliorum responsione, quod scilicet societas expressè contracta fuerat per coniuges, quod ex illo nullo modo colligitur, planius intelligitur, ut procedat in bonis, quæ coniugibus communiter obuenerunt, vel quia constante Matrimonio marito, & vxori fuerunt donata, aut alio modo relicta, seu quia ex utriusque pecunia utriusque nomine empta sunt; qui intellectus literæ text. plurimum conuenit, non enim dicitur dicitur hic societas, & actionem pro socio competere, sed iubet diuisionem bonorum fieri, quæ etiam absque societate per competentem actionem in rebus communibus à iure conceditur, iuxta l. vi. sit. ff. pro socio, §. item, si inter. Insuper de oblig. que ex quasi contract. quem intellectum sequuntur gloss. ult. in presenti, & Abb. n. 3. Conar. Ioan. Garc. D. Barbol. & Valac. dictis locis. Minus obstat text. in d. cap. cum societas, & alij similes, in quibus coniuges socij appellantur, quia non intelliguntur de societate communicatiua bonorum, prout sunt ciuiles societates, sed de communicatione, & consortio omnis vitæ, & de communicatione diuini, & humani iuris, ut latè explicuit Iurisc. in l. 1. ff. de ritu nuptiarum, & de hac communicatione intelligitur illud Genes. mulier quam dedisti mihi sociam, &c.

Ampliabis, ut nec etiam stante lege, vel consuetudine secundum quam inter coniuges simpliciter Matrimonium contrahentes bona omnia communicantur, prout in regno Portugallie iuxta Ordin. Regiam lib. 4. tit. 46. adhuc enim inter coniuges vera, & propria societas non contrahitur, ut tenent Garc. & D. Barbola locis citatis, D. Marta in votis nouissimarum decif. voto 53. n. 14. Et insuper sunt huiusmodi leges municipales, aut statuta iuris communis correctoria, ac per consequens strictè intelligenda, ut docent Burg. de Pace q. 8. n. 24. Gutier. d. q. 118. num. 6. ad fin. Matienf. d. gloss. 1. n. 77. Franc. Molin. d. q. 66. num. 13. & 8. stantibus huiusmodi legibus, seu statutis possunt coniuges declarare, ne huic communicationi sic locus, imo & inducta renuntiare, ut tenent Perez rit. 4. lib. 5. Ordinam. pag. 169. Mench. vsufreg. lib. 1. cap. 13. n. 6. Cald. Pereira in l. si curatorem. verbo sua facilitate, n. 7. D. Barbol. in l. si constante, in princ. n. 133. & in l. si ab hostibus, §. fin. num. 59. ff. sol. matrim. Reb. de oblig. inst. part. 2. lib. 6. q. 1. num. 4. Gam. decif. 366. n. 4. Burg. de Pace q. 9. n. 9. Pinel in l. 1. p. 1. n. 36. C. de bonis mater. Franc. Molin. d. q. 65. n. 17.

Quam loco viri tenebat. Notatur ad hoc quod stan-

te consuetudine, pacto, seu lege, per quam non solum lucra constante Matrimonio qualita, sed reliqua bona inter coniuges communicantur, & soluto matrimonio æqualiter diuiduntur, idem etiam obseruandum est inter coniuges putatios, ita ut omnia circa veros coniuges statuta locum habeant in putatiis, ita Palat. in repet. rubr. huius tit. §. 36. n. 2. Gom. l. 53. Tauri. n. 37. vers. extende secundò, ad fin. & n. 77. Cou. de sponsal. p. 2. c. 7. §. 1. num. 7. Tiraq. post leges comm. gloss. 8. num. 270. Matienf. l. 2. gloss. 1. a. n. 4. tit. 9. lib. 5. noua recop. D. Barbol. in d. §. fin. n. 12. vers. ex qua inferitur, & n. 13. Azened. d. l. 2. n. 4. Ioan. Garc. de coniugali acquiesc. à num. 159. Ioan. Frider. Solis d. tract. q. 19. Stephan. Gratian. discep. forens. c. 12. o. n. 76. cum segg. Reb. de obligat. inst. p. 2. lib. 6. q. 1. n. 19. latè Francisc. Molin. d. lib. 3. quest. 66. a princ. vbi n. 9. hoc verum intelligit quando coniuges contraxerunt in facie Ecclesiæ, & hodierno iure cum solemnitatibus requisitis à sacro Concil. Trid. sess. 24. de reform. matrim. c. 1.

In gloss. Non est. Notatur ad hoc, quod valet pactum tempore contracti Matrimonij quod mulier non teneatur soluere debita mariti etiam contracta constante Matrimonio, ut per Matienf. d. l. 2. gloss. 1. n. 58. Perez rit. 4. lib. 5. Ordin. pag. 169. D. Barbol. in l. 1. ff. soluto matrim. p. 3. num. 62. vbi addit procedere etiam quamvis constante Matrimonio huiusmodi pactum celebratur, & citat Boer. decif. 244. n. 2.

SVM MARIVM.

- 1 Delegatus ad causam Matrimonij, si ferat sententiam diuortij super restitutione dotis, potest pronuntiare, & n. 2.
- 2 Intellectus ad hunc text. præstatum.
- 3 Conditio ob causam, vel sine causa datur pro dote putatiua repetenda.
- 4 Maritus putatiuus non habet dilationem ad solutionem dotis putatiuæ.

CAP. De prudentia. III.

Clem. III.

Vdex delegatus si ob impedimentum dirimens ferat sententiam pro diuortio, debet etiam sententiare pro tota dote restituenda secundum ius Canonicum, quia qui cognoscit de principali, debet cognoscere de accessorio, & incidenti. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Hostiens. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alexand. de Neuo, Canif. Cujac. Viuian. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 123. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 602. remissuè Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 2. Decretal. tit. de dote post diuortium restituend. cap. 1.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Hippol. sing. 589. Mant. lib. 1. dialog. 42. Gerard. sing. 38. Anton. Gom. l. 50. Tauri. n. 53. Nouel. de dote, part. 9. prim. 16. Azened. l. 10. num. 44. & seg. tit. 1. lib. 4. nouè recop. Molin. de inst. tract. 2. disp. 443. alt. Molin. de primog. lib. 2. cap. 15. n. 76. Gutier. pract. lib. 1. q. 44. m. 6. cum seg. & lib. 3. q. 29. n. 28. Cabed. Lufit. decif. 125. n. 3. p. 1. Sed videndū est quare index qui cognoscit de validitate Matrimonij, possit super restitutione dotis pronuntiare, contra decisionem text. in cap. causam, que 7. sup. qui filij sint legit. vbi deciditur indicem Ecclesiasticum, qui virtute scripti Apost. principaliter de causa legitimitatis cognoscit, teneri relinquere Regi, seu potestati

testati seculari iudicium super possessione terrarum, idem probat text. in cap. tuam, sup. de ordine cognit. & inuat ratio l. 1. C. de ordine iudic.

- 3 Quare communis existimat ideo delegatum ad causam Matrimonij potuisse in presenti super restitutione dotis pronuntiare, quia causa dotis etiam principaliter mota est mixti fori, & bene poterat praeueniendo saecularem, de ea cognoscere, & super ea pronuntiare. Ita Innoc. Imol. Abb. & alij hic, Auster. de potestate Ecclesiae super laicos fallent. 2. 7. Gom. in cap. ult. num. 2. 2. de iudic. in 6. Ripa in l. 1. n. 48. ff. soluto matrim. Bald. Nouell. de dote. p. 9. privileg. 16. Perez l. 2. tit. 1. lib. 3. Ordinarum. Soar de Pace in pract. tom. 2. pralud. 2. n. 21. Sed hic intellectus convincitur ex litera huius text. ibi: Vos qui de Matrimonio principaliter cognovistis de dote, quae est causa incidens, accessorie cognoscere valuistis: ergo Ecclesiasticus index non alia ratione quam incidentia de dote cognovit, ut melius advertunt gloss. hic, verbo accessorie, Molin. d. cap. 1. §. n. 76. Palat. in repet. e. per vestras notab. 2. D. Barbol. in l. 1. p. 1. n. 46. ff. soluto matrim. ea scilicet ratione, quia causa dotis est aded coniuncta & connexa Matrimonio, cum illa sine hoc constare non possit, l. 3. ff. de iure dotium, index Ecclesiasticus indicando Matrimonium non valuisse merito, & consequenter debet iudicare dotem restituendam; quae necessaria dependentia non reperitur in hereditate, longè minus in restitutione terrarum, de qua in d. cap. causam quae, vide latius super intellectum huius text. quae diximus de offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 84. n. 30. faciunt quae Sanch. de Matrim. lib. 10. disp. 8. n. 15.

- 4 Amplia locum habere huius text. conclusionem non solum quando plenarie, sed etiam quando summarie proceditur, quia etiam tunc index Ecclesiasticus de causa principali summarie cognoscens super temporaliter incidenter moto rectè pronuntiabit; cuius contrarium dicendum erit in laico, qui nec incidenter in causis summaris quoad Ecclesiastica negotia se potest intro-mittere, ut post Ioan. Andr. resoluit Dec. in c. 2. n. 24. de iudic. licet Rip. ibid. n. 13. Menoch. remed. 3. retin. n. 336. & Gutier. lib. 1. canon. c. 34. n. 46. securè existimat posse laicum iudicem cognoscere de causis Ecclesiasticis incidenter, unde inferunt posse in causa possessoria, quae summaria est, incidenter cognoscere, quod tamen falsum puto ex his, quae tradunt Dec. ubi supra, Couar. practica. c. 33. n. 1. Valasc. conf. 93. n. 9.

In gloss. Repetebat ibi, & sic agit conditione sine causa. Notatur ad hoc, quod pro dote putativa repetenda datur conditio ob causam, vel sine causa, ut per Cou. de spons. p. 2. cap. 6. §. 8. n. 23. Tiraq. de iure mariti, gloss. 8. num. 142. & n. 254. resoluit quod actio quae datur pro dote putativa atque privilegiata est, atque ea, quae vere uxori datur, & n. 266. tenet quod maritus putativus non habet dilationem ad solutionem dotis putativae.

- 5 In ead gloss. ibi, Mobilia vsque ad annum. Haec glossa communiter reprobat secundum Cou. d. §. 8. n. 24.

S V M M A R I V M.

- 1 Dotem amittit mulier propter adulterium à viro separata, & n. 2.
- 3 Donationem propter nuptias, seu lucrum dotis ex pacto proveniens amittit mulier propter adulterium.
- 4 Bona paraphernalia propter adulterium amittit uxor.
- 5 Doctores referuntur de bonis paraphernalibus multa tradentes.
- 6 Dotem perdit propter adulterium etiam uxor putativa.
- 7 Dotis amissionem propter adulterium tacite remississe

consentit vir post illud commissum si sciens cum uxore se reconciliauerit.

- 8 Reconciliata uxor non dicitur, quae habitat cum viro adultero, & patitur ab illo cognosci, si non habet certitudinem adulterij à viro commissi.
- 9 Dotem, & donationem propter nuptias recuperat uxor, si maritus commiserit adulterium.
- 10 Uxor potest agere ad separationem thori & ad restitutionem dotis, quando maritus habet concubinam.
- 11 Dotem perdit uxor propter osculum luxuriosum, vel amplexum inhonestum.
- 12 Uxor propter adulterium dotem amittit, non ipsa iure, sed per sententiam.
- 13 Dotem amittit uxor propter adulterium, quando propria voluntate, puta virum timens ab eius domo recesserit.
- 14 Maritus postquam semel adulteram uxorem admisit, & reconciliauit, non potest eandem accusare de eodem crimine.
- 15 Reconciliatus coniux, si in adulterium relabatur, punitur de illo accusari.
- 16 Dotem, & donationem propter nuptias, propter adulterium commissum amittit mulier, etiam si postea sententiam super adulterium ipsa probata sanguinitatem, vel affinitatem.

C A P. Plerumque. IV.

Mulier quae causa fornicationis indicio Ecclesiae, vel propria auctoritate à viro recessit, nec reconciliatur, non potest repetere dotem, vel dotalia. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Burr. Anchor. Panorm. Preposit. Alex. de Neno. Canif. Cujac. Cened. collect. 1. 4. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 123. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 602. remissionē Catal. in anno. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collat. 2. Decret. sub tit. de dote post diuor. resit. lib. 4. c. 2.

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Couar. de sponsal. p. 2. cap. 7. §. 5. n. 13. & §. 6. ex n. 1. Viatorum. 2. commun. opin. lib. 9. tit. 7. n. 3. pag. 467. & Bellacomb. n. 5. pag. 470. Boer. decis. 338. ex n. 2. Ioan. Martin. de Olano in antinom. lit. A. n. 64. Anton. Scop. de iure non scripto, lib. 1. c. 50. ex n. 13. Tiraq. post leges commun. gloss. 8. n. 238. & l. 1. commun. n. 44. in fin. vers. sed & hinc fit, Tiraq. ad leges commun. gloss. 8. n. 238. Gom. l. 80. Tauri. n. 47. Clari. §. adulterium, n. 12. vers. alia quoque est pena, & n. 13. vers. & scias, Cantera in suis quest. crimin. lib. 2. tit. 4. sub tit. de adulterio, Costa in cap. si pater, 1. p. verbo legat, n. 46. Menoch. de arbitr. casu 287. num. 1. cum segg. & casu 419. n. 44. & conf. 314. n. 1. vers. haec tamen, Palat. in repet. huius rubr. §. 20. in prin. Gam. decis. 334. vbi Flores in addit. & decis. 236. Vincent. de Franch. decis. 184. num. 1. Azaved. l. 1. cum segg. tit. 2. lib. 8. noua recap. Petr. Greg. syntagm. iuris lib. 36. c. 6. n. 14. Strud. de adm. tit. 7. q. 16. n. 20. cum segg. Molin. de iustit. tom. 4. tract. 7. disp. 90. n. 2. D. Barbol. in l. 2. a princ. n. 53. cum segg. ff. soluto matrim. Francisc. Molin. de ritu nupt. lib. 3. q. 6. m. 2. Bellet. disquisit. cleric. p. 1. tit. de favore clericorum resit. §. 4. n. 71. Sanch. de Matrim. lib. 10. disp. 8. num. 2. Valasc. conf. 169. Cabed. p. 1. Lusitan. decis. 124. & 125. Petiti in praxi crimin. p. 5. q. 142. n. 1. cum segg.

Vtrum autem dos vxoris adulterae applicetur marito vbi mulier habuerit filios vel primi, vel secundi Matrimonij? vide Couar. d. §. 6. num. 4. vers. ceterum, Avendan. resp. 24. ex n. 1. Callan. in consuetud. Burgund. rubr. 4. §. 6. verbo, & sera reme, num. 25. & rubr. 6. §. 1. ca. num. 8. Palat. in repet. huius tit. §. 20. num. 1. vers. intellige tamen, Boer. d. decis. 338. n. 5. Baëq. de inope debitor. c. 1. n. 68.

De Donation. inter Virum, &c. Tit. XX. 611

n. 68. Et quid si talis adultera habeat patrem, an in eius praeiudicium maritus lucretur dotem? vide Cassan. d. 5. 6. vers. & sera tenuit, ex num. 20. Boët. d. decis. 338. ex n. 5. Caballin. millog. 527.

3. Amplia primò huius text. decisionem in donatione propter nuptias, seu lucro dotis ex pacto proveniente, vt per Palat. in repet. huius rub. §. 20. n. 1. vers. sic etiam vxor. Clar. §. adulterium. num. 12. vers. alia quoque, Viu. tom. 1. comm. opin. lib. 9. tit. 7. num. 3. vers. qua profectò, pag. 467. col. 1. D. Barbol. l. 2. in princ. p. 1. n. 54. & 98. vers. item vt ipsa amittat dotem, Sanch. d. lib. 10. disp. 8. num. 21. Perez. l. 1. gloss. tres bienes, tit. 1. lib. 5. Ordinar. pag. 21. Surd. de alimentis, tit. 7. §. 16. n. 30.

4. Secundo amplia in bonis paraphernalibus, vt per gloss. hic verbo dotatum, in fin. & per Cou. de spons. p. 2. c. 7. §. 6. n. 2. Anton. Gom. l. 80. Tauri, num. 47. vers. item etiam imponitur, Clar. §. adulterium, n. 1. vers. adde quod, Cott. in memorab. verbo mulier propter adulterium, pag. 594. Surd. d. q. 16. num. 28. Perez. l. 2. tit. 1. §. lib. 8. Ordin. pag. 290. Farin. d. q. 142. n. 3. Contrarium tamen tenent Menoch. de arbit. casu 418. in addit. n. 5. & conf. l. 1. n. 72. & conf. 56. n. 4. cum seqq. Canez. variar. resol. lib. 1. c. 9. n. 69. & 78. Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 3. q. 67. n. 5. D. Barbol. in d. l. 2. n. 54. & seq. Sanch. d. disp. 8. n. 10. vbi dicit etiam attentò iure Regni Castellæ bona paraphernalia & reliqua vxoris adultere adiudicari viro. De bonis paraphernalibus multa tradunt, Viu. tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 7. n. 48. pag. 724. Menoch. de presumpt. lib. 3. q. 8. Cald. Pereira de extinct. enphyteur. cap. 11. num. 15. & 16. Bernard. Græuæ. ad pract. Camera Imper. lib. 1. concl. 133. & lib. 2. concl. 78.

6. Tertio amplia in vxore putatua, quando scilicet Matrimonium est nullum propter aliquod impedimentum affinitatis, seu consanguinitatis, & tunc, etiam quod Matrimonium non adit, vxor propter adulterium dotem perdit, & viro applicatur, vt per gloss. hic, Cou. d. c. 7. §. 6. n. 1. Clar. §. adulterium, num. 14. vers. sed quid si aliquis, Lancel. Gallia in consuet. Alex. in gloss. maritus, q. 2. n. 13. Crauet. conf. 205. n. 36. & antiq. temp. p. 4. §. videamus, ex n. 11. Anton. Gom. l. 80. Tauri, n. 48. vers. secundo inferitur, Viu. d. tom. 2. commun. opin. lib. 9. tit. 7. n. 3. vers. sed ipsa conclusio, Gam. decis. 39. Hieron. de Laurent. Auenion. decis. 145. n. 15. Surd. de alimentis, tit. 7. q. 16. n. 22. Farin. d. q. 142. n. 16. D. Barbol. d. l. 2. p. 1. n. 93. cum seqq. remissiuè Cened. d. collect. 154. n. 4. Quid autem si Matrimonium non teneat an mulier adultera amittat dotem? vide Guid. Pap. sing. 566. nota pactum, n. 8. Clar. d. §. adulterium, n. 14. Ant. Gom. l. 80. Tauri, num. 48. Anton. Quelada diuers. quest. c. 18. vers. in qua parte.

7. Nec reconciliata postea, &c. Notatur ad hoc (sumpto argumento à contrario sensu) quod quando vir post commissum ab vxore adulterium, illud sciens tacuit, vxorem in domo retinuit, cum ea se reconciliauit, & commisit, actionem quam habebat ad separationem thori, & dotis amissionem tacite remississe censetur, vt per Viu. d. tom. 2. commun. opin. lib. 9. tit. 8. n. 3. vers. secundo, pag. 467. Surd. de aliment. tit. 7. q. 16. num. 75. & n. 102. cum seq. Bajard. ad Clar. §. adulterium, num. 116. Bellet. d. §. 4. n. 82. Sanch. d. lib. 10. disp. 8. n. 21. Farin. d. q. 142. n. 68. cum seqq. vbi n. 69. ampliat etiam quod reconciliatio fuerit sequuta post ceptum iudiciu super amissione dotis, imò etiam post sententiam, & n. 74. etiam ampliat, vt non solum domi retinens adulteram vxorem censetur illi remississe actionem & accusacionem, quam habebat pro commissio adulterio, sed etiam possit dici eiusdem vxoris leno. Non dicitur tamen reconciliata vxor, quæ habitat cum viro, & patitur se ab eo cognosci, si eadem non habet certitudinem adulterij à viro commissi, quia habita scientia adulterij per

maritum commissi agere poterit ad separationem, vt decisum fuit in vna Rordana separationis thori 21. Junij 1606. Coram Iusto, & in alia Bononien. separationis pariter thori 26. Junij 1606. Neque vbi agitur de remittenda dicta iniuria, sufficit scientia deducta ex coniecturis & presumptionibus, sed debet esse plena & concludens, Mohed. decis. 4. de probat. Put. decis. 147. lib. 1.

Mulier. Ita etiam & contra si maritus commiserit adulterium, vxor recuperat dotem, & lucretur donationem propter nuptias, vt per Rojas sing. 214. in fin. vers. quod si maritus, Philip. Dec. in l. semper in contrahibus, ex n. 7. ff. de regul. iuris, Roland. conf. 50. ex n. 44. vol. 1. Burfat. conf. 120. n. 20. Rimin. conf. 395. n. 4. Bajard. ad Clar. §. adulterium, num. 103. Petr. Greg. syntagm. iur. lib. 3. c. 6. n. 14. Surd. de aliment. tit. 7. q. 16. n. 30. Sanch. d. lib. 10. disp. 8. n. 11. D. Barbol. d. l. 2. in princ. p. 3. n. 56. vers. unde licet, Farin. d. q. 142. n. 3. cum seqq. Vincent. de Franch. decis. 244. n. 3. p. 2. Thesaur. decis. 130. n. 4. Bellet. disquisit. cleric. p. 1. tit. de fauore clericorum reali, §. 4. n. 74. vbi n. 75. resoluit quod potest ad restitutionem dotis agere, & n. 76. cum Cast. conf. 128. & 328. ac Cuman. conf. 175. tenet posse eandem vxorem agere ad separationem thori, & ad restitutionem dotis quando maritus tenet concubinam.

Fornicata. Vel propter osculum luxuriosum, vel amplexum inhonestum, aut si patiatu sibi mamillas tangi à viro, vt per Surd. d. q. 16. n. 32. cum seqq. & plures refert Doctores Cened. d. collect. 154. n. 5. qui latissime agut de pena osculi impudici, vel tactus mamillarum.

Iudicio Ecclesiæ. Notatur ad hoc, quod propter adulterium vxor dotem amittit non ipso iure, sed per sententiam, vt per Cou. de sponsal. p. 2. c. 7. §. 6. n. 1. Sanch. d. lib. 10. disp. 8. n. 13. Farin. d. q. 142. n. 66. Et ante illam non tenetur constituere marito in conscientia, ex Ludou. Mexia in tract. raffe panis, concl. 6. n. 63. vbi subdit quod similiter maritus, qui adulterium commisit, in conscientia non compellitur vxori reddere dotem, quam ipse propter adulterium vxoris suæ consequutus fuit.

An propria voluntate. Notatur ad hoc, quod propter adulterium vxor dotem amittit quando propria voluntate & absque alia iusta causa, puta virum timens, ab eius domo recesserit, vt per Sanch. d. disp. 8. n. 13. vers. sed hinc, Farin. d. q. 142. n. 28. vbi n. 29. lecus dicit si à domo viri recedit non propter fornicacionem, quia tunc dotem non amittit. Vide Tiraq. in l. 1. commun. 24. vers. quum & si vir, & Palat. in repet. huius rubr. §. 20. n. 4. resoluunt quod maritus non lucretur dotem quando ipse atrocibus vxorem verberaret, ob idque vxor an fugiat, & adulterium committat, tunc enim aiunt, nec accusare, nec consequi poterit dotem maritus, quicquid dicat Corduba de Lara in l. si quis à liberis, §. si quis ex his, p. 210. ff. de liber. agnosce.

In gloss. Nec reconciliata, ibi, postea illam, &c. Notatur ad hoc, quod posteaquam vir semel adulteram admisit, & reconciliauit, non potest eandem accusare de eodem crimine, vide Gam. Lustraria decis. 235. n. 6. & decis. 273. Surd. de aliment. tit. 7. q. 16. p. 102. & 103. D. Barbol. in l. 2. in princ. p. 1. num. 101. & 104. ff. soluto matrim. Cened. ad Decretal. collect. 137. n. 1.

In ead. gloss. ibi, Nisi postea fornicetur. Notatur ad hoc quod si reconciliatio facta coniux ille reconciliatus in adulterium relabatur, potest non obstante priori illa reconciliatio de nouo eo adulterio illum accusari, & ratione illius celebrari diuortium, vt per Palat. in repet. cap. in princ. §. 9. n. 18. Cou. de spons. p. 2. c. 7. §. 6. n. 7. Angles in floribus Theolog. l. p. de matrim. q. 9. de diuortio, art. 1. diff. 2. concl. 6. Gregor. l. 8. verbo en ante, tit. 17. p. 7. Fr. Emman. tom. 1. sum. c. 240. num. 3. Surd. d. q. 16. n. 103. Azened. l. 2. n. 11. tit. 20. lib. 8. noue recop. Henriq. in summ. lib. 11. cap. 17. n. 5. D. Barbol. d. l. 2.

l. 2. part. 1. in princ. n. 104. Sanch. d. disp. 5. num. 20.

16 In gloss. Repetere, fin. ibi, demum probatur consanguinitas inter eos, &c. Notatur ad hoc, quod propter adulterium commissum perdit mulier dotem, & donatorem propter nuptias, etiam si post latam sententiam super adulterio ipsa probet consanguinitatem, vel affinitatem inter eos extare, & pronuntietur exinde nullum Matrimonium, vt per Guid. Papæ sing. 568. vers. unde dubitatur, Bellet. d. 5. 4. n. 72.

Aduertendum est pro intellectu iurium de dote dispensentium quod dos promissa venit sub nomine dotis, & verè, & propriè dos dicitur, Achil. decis. 13. n. 2. de cons. Steph. Gratian. discept. forens. c. 666. n. 22. Rot. decis. 248. num. 6. p. 4. diuers. & in Senogallien. dotis 23. Ianuarij 1608. coram Card. Pamphilio iun. plures refero ego ipse de appellat. verbor. vtriusque iuris signif. appell. 84. n. 2. Vnde statutum de lucro dotis habet locum etiam in dote promissa, licet non tradita, vt per Menoch. de pres. lib. 6. pres. 1. n. 21. Gasp. Ant. Thesaur. quest. forens. lib. 2. q. 75. Adrian. Negulant. quest. forens. q. 443. n. 9. cum seq. Steph. Grat. d. c. 666. n. 22. Rota apud Achil. decis. 13. & coram Gregor. XV. decis. 5. num. 1. & decis. 204. n. 20. & p. 4. diuers. decis. 248. num. 11. & in Asculana dotis 29. Maij 1596. coram Giptio, & in Ariminen. legati 20. Decembr. 1596. coram Litra, quod procedit, etiam si statutum dicat quod dos remaneat apud virum, Rot. d. decis. 248. num. 11. p. 4. diuers. imò etiam si statutum loquatur tacitè, vel expresse de dote data, Menoch. d. pres. 1. num. 21. ad fin. Rot. in Asculana dotis 9. Martij 1605. coram Card. Sacrato.

SUMMARIVM.

1. Mulier per officium iudicis cogitur donata sibi à viro propter nuptias pro conseruatione illiciti Matrimonij relaxare, si talis donatio praestet impedimentum dissolutioni talis Matrimonij.
2. Maritus ultra arras uxorem dotare potest.
3. Dos, & donatio propter nuptias pari passu ambulant, & aequalem continent fauorem, exceptis casibus à iure expressis.
4. Arrhe in Hispania cedunt lucro vxoris.
5. Argumentum de donationibus propter nuptias ad arras Hispania non subsistit.
6. Nuptia incestu non contrahuntur ex solis sponsalibus inter consanguineos, & affines non secuta copula carnalis.

CAP. Et si necesse sit. V.

Clem. III.

1. Donata à marito propter nuptias cum pacto quod si contingat separatio, remaneant pro vxore, si deinde Matrimonium reperitur nullum ob consanguinitatem, & donata causant difficiliorem separationem, sunt restituenda viro, quæ donauit, quia hæc non ob turpem, sed ob nullam causam fuerunt donata, nec sunt dos, nec donatio propter nuptias cum Matrimonio sit nullum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Canis. Cuiac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 124. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 603. remissuè Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Angust. collect. 2. Decretal. lib. 4. sub tit. de dote post diuortium restituend. cap. 2.

2. Casum huius Decretalis refert Franc. de Rades, y Andrada en la chronica de las tres ordenes y cauallorias,

tit. de la de Santiago. c. 1. 2. vers. El Rey de Castilla. al. aliqua tangit Valdes. ad Xuar. ad l. 1. tit. de las arras, §. nota primo, pag. 26. vbi tenet quod maritus, ultra arras potest dotare uxorem, sic intelligens hunc text. loqui in vera dote, quia Rex Alphons. IX. uxorem habuit Berengariam filiam Regis Alphonsi VIII. Castellæ ei coniunctæ in quarto consanguinitatis gradu, & dos data est à Rege Legionensi Alphonsi IX. in pigm. & securitatem Matrimonij, & dicit Valasc. cons. 4. n. 3. illud quod supra dictum est de marito, quod potest constitutere dotem vxori ex propria substantia, esse limitandum quando illa donatio, & dotis constitutio fieret ante contractum Matrimonij, secus si post, vel effectus eius conferretur in tempus Matrimonij.

In tribus difficilis reputatur hic text. Primo in eo quod vir vxori dotem dedisset, cum vxor viro dote, vir autem donationem propter nuptias vxori constituit? Secundo quare pactum inter Regem Legionensem, & filiam Regis Castellæ factum de dote lucranda, si eam aliqua occasione relinquere, non sit obseruandum? Tertiò quomodo dos, & donationes contrahentium incestas nuptias per eosdem soluto matrimonio repetantur, non verò fisco adiudicentur?

Quod attinet ad primum gloss. i. hic, oppressa difficultate exponit verbum, dote, id est, donationem propter nuptias, quam tamen expositionem DD. communiter reprobant per alia text. verba inferius posita, & ideo nec dos, nec donatio propter nuptias, quæ isti enunciant dotis constitutionem, in proposito interuenisse. Quare resoluendum est quod quamvis dos propriè dicatur, quam vxor dat viro ad Matrimonij onera supportanda, donatio verò propter nuptias appellatur, quam vir vxori facit, vt probat text. in cap. super, inf. hoc tit. l. 1. ult. in §. sancimus, C. de donat. ante nuptias; quandoque tamen vir vxori dotem potest assignare, vt probat text. in presenti, & in d. cap. super, et opt. in c. 1. de adulter. & post Vincent. Abb. Præpos. & alios hic explicat Xuar. in tit. de las arras. n. 4. & electiocepta sententia ex Valasc. cons. 4. n. 3. quæ planius procedunt secundum antiquam Castellæ consuetudinem, vt præcitat DD. aduertunt, de qua Pala. in repet. rub. huius tit. §. 2. 4. n. 2. Greg. l. 1. gloss. 4. tit. 1. p. 4.

Quoad secundum verò dubium reicta opinione Butr. hic n. 5. Abb. n. 2. & aliorum, qui existimant pactum in proposito non esse obseruandum, quia dissoluenti Matrimonij libertatem impediatur, tunc enim magis ob turpem, quam ob nullam causam datum esset, resoluendum est pactum sine dote non valere, & quod autem sine Matrimonio non consistere, iuxta Leonensem l. ff. de condit. sine causa. Vnde cum Matrimonium inter consanguineos nullum sit, cetera, quæ ex eo dependent, nullius quoque sunt momenti, & licet in contrahendo Matrimonio cum consanguinea turpitudine versetur, in dote tamen constituenda nulla turpitudine reperitur, vnde cum in quacumque materia causa proxima non remota sit inspicienda, causa autem proxima in proposito sit dos, quæ nullam ex se continet turpitudinem, merito Pontifex in proposito decernit pactum de lucranda dote in fauorem filie Regis Castellæ celebratum magis ob nullam, quam ob turpem interpositum, quem intellectum colligo ex doctrina Bart. in l. ult. n. 2. ff. de condit. sine causa, quam sequuntur Cou. de sponsal. p. 2. c. 6. §. 8. n. 23. & probat aperte ex d. l. amuniculo.

Quoad tertium dubium inquirendum à nobis est, cum propter consanguinitatis impedimentum inter Regem Legionis, & filiam Regis Castellæ inceptæ nuptiæ essent contractæ, quare dos per Regem soluto Matrimonio repetatur, non verò fisco adiudicetur, iuxta reg. text. in l. cum hic status, §. ult. ff. hoc tit. & in l. qui

De Donation. inter Virum, &c. Tit. XX. 613

Qui contra iuncta aut incestas, C. de incestis nupt. quibus iuribus probatur bona contrahentium incestas nuptias fisco esse applicanda; in quo text. iste difficilis admodum reputatur; variorumque patitur intellectus. Nam gloss. in presenti dicit quod scilicet in specie huius text. ille, qui incestas nuptias contraxit, Rex erat Legionis, qui nullum in temporalibus superiorem recognoscit iuxta resoluta in collect. ad c. per venerabilem, n. 24. qui filij sint leg. ac per consequens neque fiscum, quem intellectum communem dicit Alciat. in l. his consequenter, s. i. n. 21. ff. familia herede. Boer. decif. 264. n. 15. Nonell. de dote. p. 1. n. 1. sequitur D. Barbof. in l. si ante, n. 28. ff. soluto matr. Quidam vero inter sponsalia de futuro, & Matrimonium de presenti communiter distinguunt, ut scilicet contrahentes illicita sponsalia etiam scienter non incidant in penas contrahentium incestas nuptias, iuxta gloss. verbo contrahere in Clem. 1. de consang. sed potius donata renocent per conditionem sine causa, per text. in l. si ff. de condit. sine causis, contrahentes vero illicitum Matrimonium, sine consummatum illud sit, sine non, incidant in predictas penas, eorumque bona fisco adiudicentur. Alij putant Matrimonium in presenti fuisse contractum sub conditione, si Papa dispensaret, Rip. tamen in rubr. n. 29. ff. soluto Matr. alium ad hunc text. assignat intellectum, nempe illo Regem Legionis donata in proposito potuisse repetere, quia licet fisco ea posset auferre in penam contrahentium incestas nuptias, mulier tamen de hoc iure opponere non potuit, cum nullus de iure fisci prater ipsum fisco posset opponere, ut notat gloss. verbo non pertinere in d. l. his, qui consequenter, s. i. ubi Alciat. n. 21. Couat. d. c. 6. s. 8. n. 13.

Sed his, & alijs reiectis intellectibus inharendo primo, quem supra, ex gloss. in presenti praestiti, aduertendo dñi quod quamvis dos, donationes propter nuptias, & caetera, quae ex contrahentium incestas nuptias liberalitate procedunt à fisco tanquam ab indignis possint vendicari, ut probat text. in l. qui contra, C. de incestis nupt. aut incestas, eod. tit. hic tamen non conditione ob turpem causam, sed potius in penam eorum qui incestas nuptias scienter contrahunt, specialiter fuit statutum, ut patet in d. l. qui contra, ibi, vendicari facimus, & in d. aut incestas in princ. ibi, incestas nuptias contrahentis pena est bonorum confiscatio; unde quamvis castra à Rege Legionis filiae Regis Castellae magis ob nullam quam ob turpem causam data essent, ut hic text. probat, & ita conditione sine causa per Regem possint auferri, qui tamen incestas nuptias scienter contraxit, potuit fisco, si superiorem recognosceret, praedicta bona in penam vendicare, sed cum Rex legibus quoad vim coactivam subditus non sit in penam iuris non incidit, ac per consequens quod sine causa dedit, iure optimo conditione sine causa potuit repetere, iuxta l. vi. ff. de condit. sine causa.

Erideo nec dos, nec donatio propter nuptias, &c.] Ergo dos, & donatio, propter nuptias pari passu ambulant, & aequalem continent vinorem exceptis casibus à iure expressis, ut docent Vincent. de Franch. decif. 182. n. 2. cum seqq. p. 1. Surd. de alim. tit. 1. q. 4. 2. a. n. 77. Menoch. de praes. lib. 3. praes. 15. num. 10. Arthæ vero in Hispania cum cedant lucro vxoris, Gom. l. 50. Tauri. n. 9. & 10. Greg. l. 7. gloss. fin. tit. 1. p. 4. non subsistit argument. de donationibus propter nuptias ad arthas Hispaniae, Greg. l. 1. verbo Spagnas, tit. 1. p. 4. D. Barbof. in l. 1. ff. sol. matr. p. 4. n. 15.

Notatur ad hoc, quod ex solis sponsalibus inter consanguineos, vel affines non secuta copula carnali incestus nuptiae non contrahuntur, ut per Clar. §. incestus num. 9. vers. haec autem pena, Duen. reg. 150. limit. 3. Menoch. de arbit. casu 502. n. 79. & seq. Peregr. de iure Barbof. Collect. Tom. 11.

fisci, lib. 5. tit. 1. n. 37. vers. intellige quinto, Sord. de alim. §. 9. 7. n. 27. Farin. in praxi crim. q. 149. n. 157.

S V M M A R I V M.

- 1 *Vsfructuarius donans sine consensu domini rem ipsam uxori propter nuptias non transfert in eam plus iuris, quam ipse habebat.*
- 2 *Vassallus non potest filiae suae feudum in dotem dare sine consensu domini.*
- 3 *Emphyteusis sine consensu domini in dotem filiae dari non potest.*
- 4 *Vsfructuarius liberè potest vsfructum alienare inconsulto domino.*
- 5 *Primus acquirens, quando vinit, durat ius secundus, cui facta est donatio.*
- 6 *Nullus plus iuris in aliam transferre potest, quam ipse in se habet.*

C A P. Nuper. VI.

Vsfructuarius si concedat partem terrae uxori in dotem, mortuo marito vxor non potest amplius illam habere, nisi consentiat dominus terrae, quia non transfert in eam plus iuris quam ipse habebat, & ob istam rationem si terra fuit data in feudum, vel hereditatem alicui, & heredi, quem habebat ex legitima vxore, & ipse concedit partem terrae in dotem uxori, & moritur sine herede, vxor non potest amplius habere partem terrae. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabai. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Praepos. Alex. de Neno. Canis. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 124. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 603. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 3. Decretal. lib. 4. sub tit. de dote amittenda, vel post dñor. restit. cap. 2.

Vel feudum.] Notatur ad hoc, quod vassallus non potest filiae suae feudum in dotem dare sine consensu domini, ut per Duen. reg. 40. ampliat. 8. Cald. Pereira de extinc. emphyt. c. 5. num. 43. sic etiam sine consensu domini emphyteusim in dotem filiae dari non posse tenent Gama Lusitanie decif. 242. Cald. Pereira d. matr. c. 10. n. 3. Rebelle de oblig. inst. p. 2. lib. 13. q. 5. num. 4. licet ubi fuerit dos inestimata contrarium sentiant Card. Mantica. de ratiis & ambig. convention. lib. 22. tit. 28. num. 39. cum seqq. Valac. consult. 113. num. 9. cum seqq.

Quod tamen attinet ad commoditatem fendi, & emphyteusis, potest vassallus absque consensu domini illam quoad vixerit in dotem concedere ratio est, quia per talem concessionem vitale dominium non transfertur, nec ius aliquod in re constituitur, sed obligatio sola personalis ad fructus ex ea percipiendos, vnde talis concessio nec est alienatio, nec prohibita censetur, quare ad quodcumque tempus fiat, morte vassalli expirat, liberèque ad illum regreditur, ad quem si in dotem lata non esset erat transitura, ita post Tirag. de retract. lign. §. 1. gl. 7. n. 47. explicant eleganter Molina. de primog. lib. 1. c. 21. n. 24. & vlt. Molina. de instit. tract. 2. disp. 466. vers. in tertio.

Dum vixerit.] Notatur ad hoc, quod vsfructuarius liberè potest vsfructum alienare, & in tertium inconsulto domino cedere, ut tenet Cald. Pereira d. tract. cap. 11. num. 4. sed vsfructum alteri cedi non posse quin deuoluatur ad dominum proprietatis, resoluit Lara in l. si quis à liberis, §. parens, num. 69. cum seqq. ubi num. 62. asserit textus in presenti, quatenus

FFF habet

habere valere dotis constitutionem, dum vixerit ipse fructuarius, qui concessit, loqui in persona eius, qui concessit alicui fructuarius, non verò in persona eius, qui cessit.

5 Notatur etiam ad hoc, quod quandiu vivit primus acquirens, durat ius secundum, cui facta est donatio, ut docet Cald. Pereira d. tract. c. 21. n. 2.

6 Nullus plus iuris in alium transferre possit, &c. De hoc principio vide Sord. conf. 126. n. 31. Ioseph. Sesse Aragonia decif. 188. n. 15. & 23. Cels. Argel. de contradicte leg. 9. n. 68. Pich. ad princ. Infit. de acquif. per arrogat. n. 49. & alios per me citatos in tract. de Axiom. iuris ususfreq. Axiom. 160. n. 2.

SUMMARIVM.

- 1 Compendium huius text. refertur.
- 2 Marito exigenti dotem à tertio, qui eam promiserat, non obstat exceptio, quod vergat ad inopiam si offerat cautionem de restituendo.
- 3 Mulier contrahens Matrimonium cum inope scienter, non excluditur à petenda cautione de dote servanda.
- 4 Cavere pro modico cogi quis non debet.
- 5 Captio idonea, quæ sit, remissive.
- 6 Ecclesiasticus iudex cum de causa dotis in hoc text. cognovit, ostenditur.
- 7 Pecunia ad alimenta relicta deponi debet apud mercatorem ad honestum lucrum.
- 8 Usuraria dicitur societas, in qua capitale saluum servatur.
- 9 Maritus cui non fuit soluta dos promissa, an possit uxorem expellere, ostenditur, ac declaratur text. in presenti.

CAP. Per vestras. VII.

Maritus quando petit dotem vxoris, & illa contra eum excipit quod sit pauper, & quod non possit dare sufficientem cautionem, debet dare illam, quam potest, vel committere dotem alicui honesto mercatori, ut de parte honesti lucri possit onera Matrimonij sustentare occasione dotis detentæ si maneant separati adulterentur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos. Canif. Alex. de Neuo, Palat. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 124. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 603. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 3. De cret. lib. 4. sub tit. de dote amitt. vel post. diuor. restit. c. 3.

Mercatori, &c. [Dubitant DD. in presenti, quo pacto dos sit deponenda penes mercatorem, quod si periculosa fuerit, exposita iam plenè mulieri non succurreret; si verò cum pacto, ut periculum ad mercatorem pertineat, iam tale lucrum torpe potius, quàm honestum dicendum est, ex reg. l. si non fuerint, §. stricto. ff. pro socio. Quare communis opinio intelligit contractum affecutionis, siue cum eisdem mercatoribus penes quos deponenda erat, siue cum aliis esse licitum, ut post Nau. in man. c. 17. n. 255. & in c. 1. n. 36. 14. q. 3. resoluit Fr. Ludon. Lop. instruct. negotiantium, c. 65. Con. lib. 3. var. c. 2. n. 4. Gam. decif. 253. n. 1. de eoque Pontificem esse intelligendum, aliter honestum lucrum cum dotis securitate dari non posse. Verùm hic intellectus licet in se verus sit; diuinatiorius tamen videtur, multaque supplet, quæ ex litera huius text. non colliguntur, nec hodie poterat praticari, cum post nouam Sixti V. constitutionem super affecutionibus

editam talis contractus cum eodem mercatore sit prohibitus, & usurarius præsumatur. Vnde omisso prædicto, & aliis intellectibus, de quibus per Con. d. 2. n. 1. Bero. in cap. ult. de usur. n. 49. Fr. Ludon. ubi sup. ref. ad primum, planius intelligitur hic text. ut scilicet Pontifex non dicatur dotem apud mercatorem saluum esse à damnis, & periculis fortuiti, cum enim solum intendat text. dotem saluari à viro ad inopiam vergente, qui idoneam cautionem præstare non poterat, & ad hunc effectum inbet eam apud mercatorem deponi, ut ex parte honesti lucri Matrimonij onera suppetatur; igitur dos apud mercatorem eo modo, quo foret apud maritum non inopem, sed opulentum, & penes maritum dicitur dos à fortuitis casibus libera non est, sed eidem subiecta remanet, igitur similiter penes mercatorem esse potest, & quamvis text. in presenti, de solo lucro mentionem faciat, damnum negotiatio proportionabiliter inducit, ex reg. l. cum datus §. 2. §. damna. ff. pro socio, faciunt illa text. verba, ibi, ut ex parte honesti lucris, & c. honestum autem lucrum dici non potest, quod ab eo socio præstetur, qui nullum damnum subit, iuxta d. §. damna, cum similibus.

De ipsa non peritura præst. &c. [Notatur ad hoc, quod marito exigenti dotem à tertio, qui eam promiserat, non obstat exceptio quod vergat ad inopiam, si offerat cautionem de restituendo, vel petit eam deponi apud mercatorem, ut per Tiraq. cessante causa, l. i. n. 1. q. 1.

Notatur etiam ad hoc, quod mulier contrahens Matrimonium cum inope scienter, non excluditur à petenda cautione de dote servanda, vide Nouel. de dote p. 7. priuileg. 32. Palat. in repet. rubr. huius tit. §. 11. & seq. n. 12. D. Barbof. in l. si constante, n. 27. ad hoc ref. facit etiam, ff. solut. Matrim. quos refert Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 3. q. 52. n. 38. Et quod mulier affectuanda sit de dote, regulam cum ampliationibus, & limitationibus constituit Aloys. Ricc. in collect. decif. p. 4. collect. 1310.

Satis possit ei modicum credi doti. [Notatur ad hoc, quod non debet quis cogi pro modico canere, ut per Tiraq. de iudicio rebus exig. vers. 27. pag. mibi 59.

Nisi cautionem idoneam, &c. [Cautio idonea, siue sufficiens, quæ dicatur dixi ad cap. ex transmissa §. 8. in gloss. verbo sufficienti, sup. de restitu. solut.

Pro dote vxoris sue, &c. [Ideo in presenti iudex Ecclesiasticus de causa dotis cognoscit, quia agitur de paupere, atque ita miserabili persona, de cuius causa Pontificem, & Ecclesiasticos iudices competentes esse notant Doctores communiter per text. ibi in cap. ex parte, sup. de foro compet. ut vel innotis fatetur Contr. pract. c. 6. n. 1. & tenent Palat. hic notab. 2. n. 5. D. Barbof. in l. 1. p. 1. n. 4. ad fin. ff. solut. Matrim. quos refert ego ipse de offic. & potest. Episcop. p. 3. alleg. §. 4. num. 19. in fine.

Vel saltem alicui mercatori, &c. [Notatur ad hoc, quod pecunia ad alimenta relicta deponi debet apud mercatorem ad honestum lucrum, ut per Sord. de aliment. tit. 9. q. 40. n. 17. Cur. Philip. p. 2. lib. 2. c. 1. n. 2. & vide ad quid D. Barbof. in l. 2. ff. solut. Matrim. in prin. p. 1. n. 51. Gregor. l. 29. verbo ganancias, tit. 11. p. 4. ubi dicit ex Plat. quod hodie potest dari licite pecunia mercatori, ut inde percipiat ille questus, qui honeste percipi possunt.

Notatur ad hoc, quod societas in qua capitale saluum seruatur, dicitur usuraria, ut per Farin. p. 4. conf. 54. n. 24. vers. quia stipulatio.

Vxor à viro dimissa, &c. [Notatur ad hoc, quod maritus, cui non fuit soluta dos promissa cum vxore, potest illam expellere domo, ut per Lat. in l. si quis à liberis, §. si quis ex his, n. 51. ff. de liberis agnosc. Palat. repet. huius rubr. §. 64. num. 16. & in repet. cap. notab. 1.

De Donation.inter Virum, &c. Tit.XX. 615

C A P. Donatio. VIII. & fin.

Gregor. IX.

in princip. n. 2. vers. sed ego teneo, Boët. decis. 2. n. 3. Brunnor. à Sole in compendio resolut. lit. M. verbo maritus potest repellere, Anton. Gom. l. 53. Tauri, n. 31. Petr. Greg. Syntagma iuris lib. 9. c. 19. n. 3. Gutier. allegat. 1. r. n. 16. Contrarium tamen, immò vxorem minime expelli posse ob dotem non solutam, tenent Conar. de spons. p. 2. c. 7. in initio, n. 2. Otaui. Cacher. Pedem decis. 132. n. 18. Baëg. de non meliorandis filiabus causa donat. c. 3. n. 21. Marien. in rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 91. lib. 5. noua recop. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 425. vers. si maritus dos. D. Barbof. in l. 1. p. 3. n. 5. ff. solut. Matrim. n. 56. respondendo ad text. in presenti, dicit quòd hic vxor expulsa non petebat restitutionem, si enim eam peteret, ante omnia esset restituenda, per text. in c. porro, supr. de diuortis, & in c. ex conuersione supra de restit. sponsat. hanc etiam opinionem sequitur Sanch. de Matrim. lib. 9. disp. 5. n. 7. bi n. 18. dicit Pontificem in hoc text. non definire id licitum esse, sed supposita expulsi-
one, siue iusta, siue iniusta, responder ad principale quæsitum de dotis cautione, præstanda sit necne?

SVM MARIYM.

- 1 Compendium huius text. refertur.
- 2 Donatio non valet inter virum, & vxorem.
- 3 Iuramentum an confirmet donationem inter virum, & vxorem ostenditur.
- 4 Imperator, aut Rex validè donat Imperatrici, seu Regina.
- 5 Donatio remuneratoria valet inter virum, & vxorem.
- 6 Vxor marito donat causa adipiscendi dignitatis.
- 7 Maritus donare potest pecuniam ad rescindendas do-
mos dotales incendio consumptas.
- 8 Maritus donare potest vxori quid annuum, vel men-
struum ad eam cum suis sustentandam.
- 9 Alienam rem de consensu domini, potest maritus do-
nare vxori.
- 10 Vxor donare potest marito ea mente, vt donatio con-
uertatur in dotem filie.
- 11 Religiosis favore valet donatio inter virum, & vxorem.
- 12 Maritus constante Matrimonio potest omnem dotem
promissam, vel partem eius vxori remittere.
- 13 Donatio causa mortis, vel quando confertur in tempus
Matrimonij finiti, valida est inter virum, &
vxorem.
- 14 Manumissionis causa donatio facta inter virum, &
vxorem, valida est.
- 15 Nominare potest maritus vxorem ad emphyteusim.
- 16 Donatio facta exilij, vel deportationis causa, valet
inter virum & vxorem.
- 17 Donatio exigui pretij inter virum, & vxorem va-
lida est.
- 18 Donatio valet inter virum, & vxorem quando coniux
qui donat non sit donatione pauperior, quamvis
alter ditior fiat.
- 19 Donatio valet inter virum, & vxorem, quando coniux
donatarius non sit ditior, licet donans reddatur
pauperior.
- 20 Vxor dotis non soluta validè remittit vir vxori.
- 21 Donatio irrita inter coniuges confirmatur morte na-
turali, vel civili donatoris, si ante eius mortem præ-
cedat traditio rei donate vera, vel ficta.
- 22 Donatio invalida inter coniuges, vt morte confirme-
tur, desideratur donantem in eadem voluntate
persistere usque ad mortem.
- 23 Donatio inter coniuges facta quando renouata cen-
setur, ostenditur.
- 24 Donatarius si ante donantem moriatur, nulla est facta
inter viros donatio.

Barbof. Collect. Tom. II.

Donatio inter coniuges Matrimonio durante ex
quo alter sit locupletior, alter pauperior, non est
firma, nisi confirmetur morte donatoris, & si dona-
tor dum vivit, reuocat tacitè, vel expressè, vel si prius
moriatur, qui donationem accepit, euanciscit donatio.
Item soluto matrimonio sicut dos reuertitur ad mu-
lierem, sic donatio propter nuptias redit ad virum, nisi
secus fiat de consuetudine, vel de pacto lucrandæ do-
tis, vel donationis propter nuptias, & istud pactum
debet esse æquale ex vtraque parte. Colligunt ex Ord.
Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabara. Io. Andr. Butr. Anch.
Host. Panorm. Præpos. Alex. de Neuo, Cened. collect. 82.
Canis. Cujac. Vin. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 126.
Alagona in compend. iuris Canon. pag. 604. remissinè
Calal. in annor. & Ximen. in concord. p. 1. & 2.

Collige ex text. non valere donationem inter virum,
& vxorem, de quo vide Duen. reg. 221. Palat. in rep.
rubr. huius tit. §. 28. n. 3. & §. 46. princ. Alciat. lib. 5. dis-
punct. c. 14. Clar. §. donatio, q. 9. ex n. 1. Conar. var. lib. 2.
c. 7. ex n. 4. ad med. & in rubr. de restam. p. 3. ex n. 2. Fulc.
lit. D. sing. 12 §. Lancel. Gallia in consuet. Alexand. in gloss.
legare, q. 1. n. 31. & q. 2. ex num. 2. & in gloss. viginti, q. 8.
n. 84. Menoch. de præsumpt. lib. 3. pref. 12. ex p. 5. Mozz.
de contract. tit. de donation. §. de personis inter quas cadere
possit donatio, ex n. 31. Seraph. de privileg. iuram. priuileg. 71.
a princ. refert alios plures Cened. ad Decretal. collect. 82.
n. 1. quibus adde Molin. de iustit. tract. 2. disp. 289. n. 2.
Less. eod. tract. lib. 2. c. 18. dub. 12. Rebell. de oblig. iustit.
p. 2. lib. 6. q. 13. n. 7. Azor. in iustit. moral. p. 3. lib. 11. de donat.
c. 10. q. 1. Valer. Regin. in praxi fori pœni. lib. 25. n. 158.
vers. quantum, Sanch. de Matrim. lib. 6. disp. 1.

Quærit Cened. d. collect. 72. n. 2. an si in ipsa dona-
tione inter coniuges facta, appositum sit iuramentum,
virtute ipsius talis donatio confirmetur, & ad hoc ibi
plures plena manu refert DD. quibus adde Serfer. de
iuram. lib. 2. c. 12. n. 7. Fachin. lib. 3. controu. c. 82. Cenal.
commun. contra comm. q. 12. n. 5. Bapt. Coste de falsi scien-
tia, & ignor. post disp. 91. cent. 2. in cons. num. 3. Valasc.
cons. 5. n. 10. Card. Mantica. de tacitis & ambig. conuent.
lib. 2. tit. 8. Azor. d. c. 10. q. 1. vers. sed queritur, Sanch.
de Matrim. lib. 6. disp. 11. n. 1. & 2. Surd. decis. 194. n. 1.
conf. 194. n. 23. Less. d. dub. 12. n. 88. Bernard. Graeur. ad
præticam Camera imper. lib. 2. concl. 40. Francisc. Molin.
de ritu nuptiarum, lib. 3. q. 1. n. 25.

Limita primò quando Imperator, aut Rex donat
vxori, vel Imperatrix aut Regina viro, quia valet dona-
tio, l. pen. C. hoc tit. vt per Peregr. de iure fisci, lib. 4. tit. 5.
n. 25. Card. Mantica. d. lib. 2. tit. 3. n. 2. Cardos. in praxi
iudicium, verbo donatio, n. 74. Molin. d. disp. 289. n. 17. ita
princ. Less. d. dub. 12. n. 89. Sanch. de Matr. lib. 6. disp. 3.
n. 1. Azor. d. lib. 11. c. 10. q. 4. Rebell. de obligat. iustitie,
p. 2. lib. 1. q. 8. n. 45. vers. septimus, & lib. 6. q. 13. n. 1.

Secundò limita quando donatio est remuneratoria
alicuius debiti, aut si vir & vxor mutuo sibi donent,
vel si vir senex & ignobilis vxori iuueni & nobili do-
net, l. quod autem, §. si vir & vxor ff. hoc tit. vt per Tiraq.
l. 9. conuub. gloss. v. p. 6. n. 27. Ioseph. Ludou. Pernf. dec. 66.
n. 12. & 13. Ozalc. decis. 100. Francisc. Mar. decis. 22.
part. 2. Fachin. d. lib. 3. controu. c. 80. Surd. conf. 164. &
conf. 196. n. 8. Cenall. q. 27 §. à n. 8. Less. d. dub. 12. n. 86.
vers. sextus, Molin. d. disp. 289. n. 17. vers. tertius, Rebell.
d. q. 8. n. 45. vers. primus, & lib. 6. q. 13. num. 1. Sanch. d.
lib. 6. disp. 6. Francisc. Molin. d. q. 1. n. 100.

Tertio limita quando vxor marito donat causa &
FFF adipiscens

- adipiscenda dignitatis, l. quod adipiscenda, ff. hoc tit. vt per Molin. d. disp. 289. n. 17. vers. quartus, Lell. d. dub. 12. n. 89. vers. sextus, Rebell. d. q. 8. n. 45. vers. sextus, Sanch. d. lib. 6. disp. 3. n. 9.
- 7 Quarto limita quando maritus donat vxori pecuniam ad reficiendas domos dotales incendio consumptas, l. quod si vir, ff. hoc tit. Lell. d. dub. 12. n. 89. Rebell. d. q. 8. n. 45. vers. secundus, & lib. 6. q. 13. num. 5. Molin. disp. 289. n. 17. vers. secundus, Card. Mant. d. lib. 2. tit. 4. num. 56.
- 8 Quinto limita quando maritus donat vxori quid annuum, vel menstruum ad eam cum suis sustentandam ad vires dotis, hoc est, fructus dotis. D. Barbof. in l. qua dotis, n. 66. & 67. ff. soluto matrim. Sanch. d. disp. 3. n. 12. ex gloss. in l. ex annuo, ff. de donat. inter. Lell. d. dub. 12. n. 89. vers. octauus, Azor. d. c. 10. q. 4. vers. octauus, Mantic. d. tit. 4. n. 30.
- 9 Sexto limita quando maritus donat vxori rem alienam de consensu domini, vt per D. Barbof. in l. que dotis, n. 22. ff. soluto matrim. quem refert Rebell. d. lib. 6. q. 13. n. 53. Card. Mant. d. lib. 2. tit. 5.
- 10 Septimo limita quando vxor donat marito ea mente, vt donatio conuertatur in dotem filiarum: vide Cald. Pereira quest. forens. lib. 1. q. 18. num. 23. Rebell. d. lib. 6. q. 13. n. 6. Card. Mant. d. lib. 2. tit. 4. n. 32. per l. si vxor marito, ff. hoc tit. & me citato in hoc loco, D. Mar. Cutel. de donat. inter patrem & filium, tract. prima disp. 3. p. 2. n. 22. pag. 458.
- 11 Octauo limita fauore Religionis valere donationem inter virum & vxorem, quando scilicet fiat ad Dei oblationem, vel vt locus sit sacer, aut religiosus, l. si sponsus, s. concessa, & s. proinde, cum segg. hoc tit. Card. Mant. d. lib. 2. tit. 4. n. 29.
- 12 Nono limita quando maritus constante Matrimonio omnem dotem promissam, vel partem eius vxori remittit; non valebit tamen alterius debiti remissio, per gloss. in l. si constante, C. de donat. ante nuptias, resoluunt Azor. d. cap. 10. q. 4. vers. septimo, Rebell. d. q. 8. n. 45. vers. quintus, Sanch. d. lib. 6. disp. 3. n. 10.
- 13 Decimo limita quando donatio mortis causa facta est, vel quando confertur in tempus Matrimonij finiti, per text. in l. sed interim, & l. si is seruus vxori, & l. quia in hoc, ff. hoc tit. Franc. Molin. d. q. 1. n. 43. Azor. d. c. 20. q. 4. vers. nono, Card. Mantic. d. lib. 2. tit. 4. n. 21. Sanch. de Matrim. lib. 6. disp. 10.
- 14 Vndecimo limita quando causa manumissionis facta est donatio, l. quod autem, s. manumissionis causa, cum duabus segg. ff. hoc tit. l. maritus, C. eod. Card. Mantic. d. lib. 2. tit. 4. n. 24.
- 15 Duodecimo limita quando maritus habens emphyteusim vxorem in ea nominat, quia hæc nominatio plenam firmitatem habet, vt per Cald. Pereira de nominat. emphyt. q. 4. n. 18. & faciunt quæ ipse tradit de potestate elig. c. 17. n. 50.
- 16 Decimotertio limita quando donatio facta est exilij causa, l. inter virum, hoc tit. vel quando facta est causa deportationis, l. sed si mors, s. 1. hoc tit. Card. Mantic. d. lib. 2. tit. 4. cum segg. Sanch. d. lib. 6. disp. 3. n. 13.
- 17 Decimoquarto limita quando donata sunt exigui pretij, l. sed si vir, s. si vir, & l. ex annuo, sumpto argumento à contrario sensu, ff. hoc tit. Card. Mant. d. lib. 2. tit. 4. n. 44.
- 18 Decimoquinto limita quando coniux, qui donat non sit donatione pauperior, quamvis alter ditior fiat, gloss. in presenti, Azor. d. lib. 1. cap. 10. q. 4. vers. quarto, Card. Mant. d. lib. 2. tit. 4. n. 57. Rebell. d. lib. 6. q. 14. n. 4. Molin. d. disp. 289. n. 17. in fin. & n. 18. Sanch. de Matrim. lib. 6. disp. 3. n. 7. Francisc. Molin. d. lib. 3. q. 49. num. 29.
- 19 Decimosexto limita quando ex donatione coniux

donatarius non sit ditior, licet donans reddatur pauperior, vt per Baçz. de meliorand. filiab. c. 19. n. 6. Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 3. q. 49. ex n. 29. Azor. d. c. 10. q. 4. vers. quinto, Card. Mantic. & Molin. vbi proxime, Sanch. d. disp. 3. n. 2. cum segg. Rebell. d. q. 13. n. 6. me citato in hoc loco, Mar. Cutel. d. loco, n. 23. pag. 458.

Decimoseptimo limita si vir viuas dotis non solute, de quarum solutione conuentum erat, remittit, l. vt. vsuras 55. ff. hoc tit. Duen. reg. 2. 21. limit. 7. Sanch. d. disp. 3. n. 11.

Nisi donatoris obitu confirmetur.] Notatur ad hoc, quod donatio irrita inter coniuges confirmatur morte donatoris, consonant text. in l. Papirianus, & l. cum hic status, ff. hoc tit. l. 1. & 2. & l. donationis, quæ parentes, C. eod. l. 4. tit. 11. p. 4. resoluunt Card. Mantic. lib. 2. tit. 7. Azor. d. cap. 10. q. 7. Molin. d. disp. 289. n. 4. Sanch. d. lib. 6. disp. 14. n. 1. Rebell. d. lib. 6. q. 13. num. 1. Francisc. Molin. d. q. 1. n. 27. vbi n. 28. intelligit precedere ne dum in morte naturali, sed etiam accidentali, imò & ciuili, veluti cum quis est deporatus, vel in metallum damnatus, aut religionem professus, vt docet Molin. d. disp. 289. n. 6. Surd. conf. 171. a. n. 7. & l. 266. n. 10. & 11. Card. Mantic. d. lib. 2. tit. 7. n. 9. segg. Azor. d. c. 10. q. 8. Rebell. d. q. 23. num. 15. Francisc. Molin. d. q. 1. n. 29. Carol. Tapia in reper. anti. iuris, de Sacrosanct. Eccles. verbo ideoque, nec de his, Dilect. Cutel. de donat. inter patrem & fil. tract. prima disp. 3. n. 2. pag. 103. Et vt donatio inter coniuges morte donantis confirmetur, opus est vt ante mortem eam præcedat traditio rei donatæ vera, vel fida, d. l. Papirianus, vbi gloss. verbo mariti, vt per Gregor. d. l. verbo in su vida, Matienf. l. 7. gloss. 3. n. 3. l. 1. lib. 1. noui recop. Molin. d. disp. 289. n. 4. Valac. conf. 3. n. 6. Gouier. pract. lib. 2. q. 12. n. 120. D. Barbof. in l. que dotis, n. 65. ff. soluto matrim. Card. Mant. d. lib. 2. tit. 7. n. 12. cum segg. Rebell. d. q. 13. n. 16. Sanch. d. disp. 14. num. 6. cum segg. Francisc. Molin. d. q. 1. n. 36. & 37.

Si renouetur ab eo tacite, vel expressis.] Notatur ad hoc, quod vt donatio inualida inter coniuges morte confirmetur, desideratur donantem in eadem voluntate persistere vsque ad mortem, quare si expressè, ac tacite renouet, minimè confirmabitur morte, vt per Sanch. d. lib. 6. disp. 13. per totum, Molin. d. disp. 289. n. 11. vers. secundus euentus. Et tacite censetur donatio renouata si diuortium inter coniuges sequatur, nisi ex mutuo consensu, & beneplacito fuerit factum, l. si diuortium, s. si maritus, & l. cum hic status, s. si diuortium, ff. hoc tit. Molin. d. disp. 289. n. 12. Vel si facta fuit sequutio propter adulterium, nisi reconciliatio inter eos Card. Mantic. d. lib. 2. tit. 7. n. 29. Item tacite censetur huiusmodi donatio renouata si donans vendat, peremeret, leget, aut donet eandem rem alteri, imò si pigram illam alteri tradat, aut speciali hypothecæ subiciat, nisi de voluntate donantis confiteri intendere, vt donatio perseueret, l. cum hic status, s. si maritus, & l. quædam res, ff. hoc tit. Molin. de iust. disp. 289. num. 11. plures, quos refert, & sequitur Sanch. d. disp. 13. n. 1. item tacite censetur renouata si facta sit à viro dote esset sine liberis, eis nascentibus, Rebell. d. q. 13. num. 1. Molin. d. disp. 289. n. 13.

Præsumitur naturale persolui.] Notatur ad hoc, quod si donatarius ante donantem moriatur, nulla est facta inter viuos donatio, d. l. cum hic status, s. si maritus, & l. a marito, C. hoc tit. Rebell. d. q. 13. n. 13. & 14. ronym. Portoles in tract. de consort. & fiduciis, leg. c. 52. n. 10. Sanch. d. lib. 6. disp. 14. n. 10. cum segg.

De Secundis Nuptiis.

TIT. XXI.

UPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Panorm. Præpol. Alex. de Neuo. Cujac. Durand. in breuiar. aureo iuris Canon. & in speculo iuris, sub hoc tit. lib. 4. Steph. Ranchin. in continuat. tit. Decret. Ioan. de Londris in breuiario sanctorum Canon. Petr. de Rancenna in compend. iuris Canon. Mart. Mesnard. in epitome Decret. Dan. Venat. in analysi method. iuris Pontif. à pag. 588. Goffred. & Host. in sum. huius tit. Alex. Cassan. & Anastas. Germon. in paratitulis ad quinque libros Decret. Barth. Carthag. in exposit. tit. iuris Canon. Canif. in sum. iuris Canon. nouissime Ioan. Honor. lib. 4. sum. in Decret. omnes sub hoc tit.

S V M M A R I U M.

- 1 Nuptia secunda non sunt benedicende, & n. 2.
- 2 Sacerdos secundis nuptiis benedictionem impertiens in casu non permissio suspensionem incurrit.
- 3 Amplia etiam si benedicat secundum Matrimonium dissoluto primo.
- 4 Suspendo, quam incurrit sacerdos secundis nuptiis benedictionem impertiens in casu non permissio non incurritur ipso iure.
- 5 Sacerdos secundis nuptiis contrahentium alterius Parochia benedictionem impertiens absque Parochi, vel Ordinarij licentia quam penam incurrat, ostenditur.
- 6 Pana arbitraria ultra suspensionem imponi potest sacerdotibus secundis nuptiis benedictionem impertientibus in casu non permissio.

CAP. Capellanum. I. Alex. III.

- Presbyterum qui benedicit secundas nuptias Episcopus debet suspendere ab officio, & beneficio & mittere eum Roman. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpol. Canif. Cujac. Alex. de Neuo, Cened. collect. 49. Viuiam. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 129. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 604. remissiuè Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 16. cap. vnic.
- 2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Clar. lib. 5. §. fin. q. 7. n. 2. Zerol. in praxi Episc. p. 2. verbo nuptie, Menoch. de arbitr. casu 417. per tot. ubi in n. 2. subdit decisionem huius text. non corrigi per Conc. Trid. sess. 24. de reform. matr. c. 1. quo simpliciter constitutum est nuptias esse benedicendas, quia de primis nuptiis ex Conc. intelligendū, & non de secundis, Perez l. 1. col. 1. vers. est & alia pana, tit. 1. lib. 5. Ordin. pag. 52. Petr. Moz. de contrah. tit. de matr. §. de naturalib. matr. n. 10. Bonac. comm. crim. verbo Sacerdos benedicens, Henrici in sum. lib. 11. c. 1. n. 2. Gutier. de Matr. c. 106. m. 14. cum seqq.
 - 3 Ab officio, beneficioque suspensum.] Notatur ad hoc, quod Sacerdos secundis nuptiis benedictionem impertiens in casu non permissio suspensionem incurrit, ut per Couar. de spons. p. 2. c. 8. §. 1. n. 2. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 8. n. 27. Gutier. d. c. 106. n. 16. à qua suspensione excusat qualibet ignorantia etiam crassa, dummodo non sit ita crassa, ut sit ingens temeritas, Sanch. lib. 3. disp. 48. n. 7. Gutier. d. tract. c. 7. §. n. 16.

Quamvis autem aliqui teneant prædictam suspensionis penam locum habere tantum, ubi constante Matrimonio priori presbyter secundas nuptias benedicit, ex quorum numero sunt Cou. d. §. 1. n. 2. Aloyf. Ricc. in praxi fori Eccles. decis. 369. n. 2. in 1. edit. & res. sol. 3. in 2. edit. verius tamen est Sacerdotem incurtere huiusmodi suspensionem si benedicat secundum Matrimonium etiam dissoluto primo, ut docent Mar. Alter. de censur. tom. 2. disp. 11. de suspens. c. 4. vers. sed primo, Salzed. in praxi. c. 77. lit. D. Marc. Ant. Genuenf. in praxi Archiep. Neapol. c. 59. in vlt. edit. Sanch. lib. 7. disp. 8. 2. in fin. Vgol. de offic. & potest. Episc. c. 15. §. 1. n. 6.

Hæc pena suspensionis ab officio, & beneficio non infligitur ipso iure in præfenti, quia hic tantum præcipitur, ut ipsum suspensum remittat absolendum ad Pontificem, quasi dicat, illum suspende, & ubi suspende, à solo Pontifice potes absolui, ita docent Cou. d. §. 1. n. 2. Bernard. d. c. 77. n. 2. Clar. §. fin. q. 7. vers. sacerdos, Nauin man. c. 2. §. n. 137. Perez l. 5. col. 5. vers. intelligi, tit. 1. lib. 5. Ordin. Henrici d. c. 16. §. 2. & lib. 13. c. 39. n. 3. Fr. Emman. in sum. tom. 1. c. 241. in fine. Mar. Anton. Genuenf. d. c. 59. in vlt. edit. Mar. Alter. d. c. 4. vers. secundo, Sanch. d. disp. 8. n. 2. 6. Gutier. d. c. 106. n. 16.

Hodie ex noua dispositione Concil. Trid. sess. 24. de reform. matr. c. 1. contra Sacerdotes secundis nuptiis benedictiones impertientes subditis alterius Parochia absque Parochi, vel Ordinarij licentia, est imposita pena suspensionis ipso iure interim dum absoluitur ab Ordinario eius Parochi, qui Matrimonio interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat: & licet dicta Conciliaris dispositio suspensum absolute ipsum pronuntiet, hanc tamen suspensionis penam nedom ad officium, sed etiam ad beneficium extendi posse resoluit Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 2. disp. 11. n. 149. & ab ea non solum Episcopum, sed etiam eius Vicarium posse absolute secure tueri Sanch. lib. 3. disp. 52. n. 4. & Mar. Alter. d. c. 4. in fine.

Illud tamen aduertendum duxi, ultra suspensionem de qua in hoc text. imponendam esse penam arbitariam, ut docent Menoch. casu 417. n. 8. Perez d. l. 5. vers. intelligi, Salzed. d. c. 77. lit. F. vers. in hoc delinquens, Cenal. comm. contra comm. q. 604. n. 135. Aloyf. Ricc. d. res. sol. 113. n. 1. Vgol. d. §. 12. n. 6. in fine.

Ad Sedem Apostolicam nullatenus destinare, &c.] Hæc missio ad Romanam Curiam sublata fuit per Extravag. Ioannis XXII. de qua meminerunt Cou. d. §. 1. n. 2. vers. est tamen, Salzed. d. c. 77. lit. C. Henrici d. c. 16. §. 2. lit. Q. Sanch. d. disp. 8. n. 28. Mar. Alter. d. c. 4. vers. quinto.

S V M M A R I U M.

- 1 Dubitans de morte coniugis nisi prius certificetur contrahere non debet, & si contraxit, potest reddere, sed non exigere debitum, & si postmodum sciat primam viuere, dimittat secundam.
- 2 Captiui apud hostes Matrimonium est validum.
- 3 Coniux qui dubius de morte prioris coniugis contraxit, debitum nullo modo petere potest, tenetur tamen reddere.
- 4 Iudex Ecclesiasticus non debet mulieri facultatem concedere, ut secundo viro nubat, donec certum nuntium acceperit de morte prioris quantumcumque annorum spatio quindecim abfuerit.

CAP. Dominus. II. Luc. III.

Ad secundas nuptias nullus transire præsumat, nisi prius constet de morte vxoris, & si aliquis

FFF 3 adhuc

adhuc dubius de morte illius, aliam duxit, debet red-
dere debitum, sed non petere, & si deinde constat de
vita prima coniugis, relicta secunda ad primam reuer-
tatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect.
Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos.
Cened. collect. 171. Alex. de Neno, Canis. Cujac. Viu. in
ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 129. Alagona in compend.
iuris Canon. pag. 604. remissive Ximen. in concord. p. 1.
& 2. refertur ab Anton. Auguſt. collect. 1. Decret. lib. 4.
tit. 22. c. 3.

2 In superscript. ibi. *Universis Christianis in captivitate
Saracenorum positis.* Notatur ad hoc, quod Matrimo-
nium captivi apud hostes est validum, ut per Sanch. de
Matrim. lib. 4. disp. 12. n. 7. An autem hodie qui apud
Turcas vel apud alios infideles detinentur, vel mer-
cium congerendarum causa, aut alia ratione commo-
dantur, teneantur iuxta formam Conc. Trid. contrahe-
re, dixi de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 32. n. 154.

3 Collige ex text. coniugem, qui dubius de morte
prioris coniugis contraxit, debitum nullo modo pete-
re posse, teneri tamen reddere alteri bona fide possi-
denti, de quo vide Salon. 2.2. q. 61. tract. de dominio,
q. 5. art. 6. ratione ult. finalis conclusionis, Barth. de Le-
desma dub. 20. de matrim. concl. 1. Henric. in sum. lib. 12.
c. 6. n. 7. in comment. lit. S. Azor. in sum. moral. p. 1. lib. 2.
c. 18. q. 5. Sayr. in clavi Regia, lib. 1. c. 13. n. 25. Sanch. de
Matrim. lib. 2. disp. 4. n. 2. Gutier. eod. tract. c. 51. n. 1.
Valer. Reginald. in praxi fori pænit. lib. 3. n. 72. quid-
quid dicat Basil. Pont. de imped. Matrim. c. 13. §. 5. con-
iugem non posse contrahi valide cum dubio de morte
prioris viri, eo quod sit inhabilis donec certum ha-
beat nuntium, additque in vers. secundo colligo, hunc
text. qui est Lucij II. esse correctum per alium Cle-
mentis III. in cap. in presentia, supr. de spons.

Quid autem facere debeat coniux postquam secun-
do nubet, si dubitat de morte primi coniugis, vide
Nauar. in man. c. 16. n. 40. & c. 22. ex n. 54. & in cap. si
quis autem, de pænit. disp. 7. ex n. 90. usque ad n. 102.
Anton. Cordub. in quest. Theolog. lib. 3. q. 8. vers. sed pro
maiori, Steph. de Gaeta in cap. ad limina 39. q. 1. §. 4.
n. 478. Ludou. Lop. in instruct. conficient. p. 1. c. 81. ex
col. 333. Menoch. de arbit. casu 420. ex n. 129. Matienf.
l. 5. gloss. 1. n. 6. tit. 1. lib. 5. nona recop.

4 Donec ei cõstet, quod ab hac vita, &c.] Notatur ad hoc,
quod index Ecclesiasticus non debet mulieri facultatē
concedere, ut secundo viro nubat, donec certum nun-
tium acceperit de morte prioris, quantumcunque an-
norum spatio quindecim adfuerit, Valer. Reginald. d.
lib. 3. n. 71. Mors autem viri qualiter probanda sit, ut
inde possit vxor certa reddi, ac licentiā petere secūdo
nubēdi, vide per citatos ad d. c. in presentia, & ibi citatis
addo Ioseph. Lud. Perus. decis. 12. à n. 1. Viu. tom. 1. com.
opin. lib. 4. tit. 9. de prob. n. 19. pag. 377. vbi Bellac. n. 56.
pag. 480. idē Viu. tom. 2. lib. 7. tit. 5. n. 75. pag. 241. Malc.
de prob. concl. 1070. cū segg. Flam. de resig. lib. 9. q. 24. n. 4.
eum segg. & lib. 11. q. 7. n. 19. & q. 7. a. n. 9. Farin. in praxi
crim. q. 140. & n. 24. Valer. Reginald. lib. 31. n. 70. Gutier.
de matr. c. 51. plures refert Cened. ad Decr. collect. 171.
5 Ad priorem coniugem reuertatur.] Notatur ad hoc,
quod si compertum fuerit mulierem habere duos vi-
ros, tunc primo viro restituenda est, & si ad eum re-
dite renuerit excommunicationis vinculo innodatur
donec redeat, ita docent Menoch. de arbit. casu 420.
n. 129. Farin. d. q. 140. n. 32.

SUMMARIUM.

1 Coniuges non debent de nouo benedici si vnus ex con-
iugibus fuit alias benedictus.

2 Coniux secundo nubens non est à presbytero benedi-
cendus: & quid hodie seruetur generali consue-
tudine, ostenditur, & n. 3.

CAP. Vir autem. III. Urban. III.

Si vnus ex coniugibus fuit semel benedictus in pri-
mo Matrimonio, non debet in secundo deinde
benedici. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect.
Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos.
Alex. de Neno, Canis. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris
Pontif. pag. 131. Alagona in compend. iuris Canon.
pag. 605. remissive Ximen. in concord. part. 1. c. 1.
refertur ab Anton. Auguſt. collect. 1. Decret. lib. 4. tit. 22.
c. 1. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 9. c. 1.

Collige ex text. coniugem secundo nubentem non
esse à Presbytero benedicendum, ut per Conde. spous.
p. 2. c. 8. §. 1. n. 2. in fin. Nauar. in man. c. 22. n. 83. Perez
l. 1. vers. est alia pena, tit. 1. lib. 5. Ordin. pag. 51. Iacob.
de Graff. in decis. aur. p. 1. lib. 2. c. 8. n. 2. Valent. p. 4.
disp. 10. q. 6. punct. 1. ad fin. vers. deinde etiam. Menoch.
de arbit. casu 417. n. 2. Henric. in sum. lib. 11. c. 14. n. 1.
plures per Cened. ad Decret. collect. 49. n. 1. quibus ad-
de praxim Episcopalem p. 1. verbo nuptia, Cened. com-
mun. contra commun. q. 604. n. 134. Marc. Ant. Genual.
in praxi Archiep. Neapol. c. 59. Sanch. de Matrim. lib. 7.
disp. 82. cum segg. Gutier. eod. tract. c. 106. n. 14. cum segg.
Bonac. eod. tract. q. 4. punct. 6. n. 4. Rebbe. de oblig. iuris.
p. 2. lib. 3. q. 10. n. 3.

Hodie verò ex generali consuetudine communiter
recepta obtentum est quod si femina solam nundam
fuisse benedicta, posset tunc vtrique benedictio ge-
neraliter fieri, ut testantur Couar. d. c. 8. §. 11. n. 2. Gor-
gor. l. 2. verbo no deuenſer, tit. 11. p. 4. Salced. c. 4.
lit. B. Marc. Ant. Genual. d. c. 59. Aloyſ. Riccio in praxi
fori Eccles. decis. 369. n. 2. in prima edit. & refol. 373. in
fine, in 2. edit. Mar. Alter. de cens. tom. 2. disp. 1. de sup-
pens. c. 4. vers. tertio dubitatur, Henric. d. c. 16. n. 2.
lit. M. Possuin. de officio curati, c. 10. n. 48.

SUMMARIUM.

- 1 Mulier nubens infra annum lugubrem infamiam non
incurrit.
- 2 Resuscitatus coniux non recuperat uxorem suam.
- 3 Beneficiarius resuscitatus non potest beneficium repetere.
- 4 Monachus resuscitatus non tenetur redire ad Monasterium.

CAP. Super illa. IV.

Mulier, quæ nubet infra annum luctus secundum
leges, non incurrit infamiam secundum Apo-
stolum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect.
Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præpos.
Alex. de Neno, Canis. Cujac. Viu. in ration. lib. 4.
iuris Pontif. pag. 131. Alagona in compend. iuris Canon.
pag. 605. remissive Casal. in annot. & Ximen. in concord.
p. 1. & 2. refertur ab Anton. Auguſt. collect. 1. Decret. lib. 4.
tit. 22. c. 1.

Mulier viro suo mortuo, &c.] Ergo coniux reli-
citas non recuperat uxorem suam, de quo vide Ti-
raq. post leges conub. gloss. 6. num. 19. & in l. si uxorem,
verbo suscepit liberos, n. 170. C. de renouand. donat. Guil-
lelm. Bened. in cap. Raynuitus, p. 2. verbo mortuo itaque
restatore, il. 1. n. 324. Petr. Mozz. de contrah. tit. de mar.
§. fin. n. 4. vers. hinc dicunt, Sebalt. Medic. in tract. mora
omnia soluit, p. 1. n. 95. in fine, & n. 145. & p. 2. conel. d. 6.
n. 207.

n. 207. & p. 3. n. 127. Lancel. Gallia in consuetud. Alex. gloss. vxoris. q. 5. n. 14. Matienf. ad rubr. tit. 1. gloss. 1. n. 84. lib. 5. noue recop. Mench. in prefat. Illustr. n. 76. Henric. in sum. lib. 2. c. 12. plures per Cened. ad Decret. collect. 171. n. 7. Rebuff. in tract. de pacificis possessoribus n. 268. vbi dicit quod si beneficiarius miraculose resurgeret, non posset beneficium repetere, sicut nec vxorem cum morte sit solum Matrimonium. Garc. Girond. de privilegiorum, & exempt. explicat. n. 129. vbi n. 128. 2. resoluat quod resuscitatus licet non recuperet vxorem, recuperat tamen filios, & n. 128. 5. tenet quod Monachus resuscitatus non tenetur redire ad Monasterium. Non est tamen resuscitatus iterum baptizandus, aut ordinandus, vt per Guillelm. Benedict. d. n. 324. Petr. à Nauar. de restit. rom. 1. lib. 1. c. 2. ex n. 3. vers. docent igitur, Sebast. Medic. d. p. 1. n. 146. & p. 2. concl. 98. ex n. 173. Vinald. in candel. aureo, tit. de irregul. bigamia, n. 10. in fine. An condemnatus ad mortem resurgens iterum puniatur, vide Flam. Cathar. de execut. sentent. capto, humis, in prefat. n. 65. Medic. d. p. 1. n. 147.

S V M M A R I V M.

- 1 Compendium huius text. refertur.
- 2 Mulier nubens infra annum lugubrem, non debet legalis infamia sustinere iacturam.
- 3 Pœna secundis nuptiis post annum initis iure civili inductæ an sint correctæ per text. in presenti, ostenditur.
- 4 Matrimonialis causa indicatur secundum ius Canonicum.
- 5 Lex lata à seculari Principe circa Matrimonium est nulla.

CAP. Cùm secundum. V. & fin.

Innoc. III.

Mulier, quæ nubit infra annum luctus secundum leges, non incurrit infamiam secundum Apostolum. Colligitur ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Host. Butr. Anchar. Panorm. Præp. Alex. de Neuo. Canif. Cujac. Viu. in ration. lib. 4. iuris Pontif. pag. 132. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 605. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 2. Decret. lib. 4. tit. 1. §. c. unic. Collige ex text. mulierem nubentem infra annum lugubrem non debere legalis infamiae sustinere iacturam, ac per consequens pœnas feminis secundò nubentibus intra annum luctus à iure Ciuili statutas corrigi per text. in presenti, itavt viduæ quocumque tempore possint impunè ad secundas nuptias transire, ita docent Cou. de spons. p. 2. c. 3. §. 9. n. 5. & 6. Greg. 1. 3. verbo facta un anno, tit. 12. p. 4. Guiliel. in c. Raymirus, de testam. verbo & vxorem, decis. 5. vbi de success. ab intest. n. 90. Rebuff. rom. 1. ad leges Gallia, tit. de consit. in proem.

gl. 5. n. 66. Clar. §. sup. prim. n. 6. Brunel. de spons. concl. 19. n. 6. Sarmient. select. lib. 1. c. 4. n. 4. Perez. l. fin. vers. est tamen inquirendum, pag. 53. tit. 1. lib. 5. Ordin. Gutier. in repet. l. nemo potest, n. 19. ff. de leg. 1. & pract. lib. 2. q. 95. n. 5. Charian. tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 4. n. 47. cum seg. Matienz. l. 3. gl. 1. n. unic. tit. 1. gl. 2. n. 1. & n. 44. & l. 9. gl. 8. n. 5. tit. 9. lib. 5. noue recop. Azened. ad d. 1. 3. n. 1. & 2. Spin. in speculo testam. gl. 14. princ. n. 99. Surd. de alim. tit. 7. q. 24. & tit. 9. q. 30. Peregr. de iure fisci, lib. 3. tit. 15. n. 1. cum segg. & tit. 16. n. 1. D. Barbol. in l. 1. p. 7. n. 17. cum seg. & l. 2. in princ. p. 1. n. 66. ff. solut. Matrim. Cenall. contra com. q. 742. n. 2. Valac. consil. 16. n. 5. Modern. de iurisd. p. 4. casu 70. n. 24. Pich. de nobilit. communicatiua, n. 65. Pradil. in sum. legum penaliu. p. 2. casu 16. Molin. de iust. tract. 2. disp. 154. vers. de iure Ciuili, Cardol. in praxi iudicum, verbo mulier, num. 22. Bened. Egid. in repet. l. Titia, ff. de condit. & demonstr. p. 3. n. 61. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 87. n. 23. cum seg. Gutier. eod. tract. c. 108. plures refert Doctores Farin. fragm. crimin. p. 2. lit. M. n. 398.

Scilicet vnus anni spatium.] Ergo pœnæ iure ciuili inductæ secundis nuptiis post annum initis, utpote quæ in filiorum fauorem sunt, minimè sunt correctæ per text. in presenti, de quo vide Gutier. in d. repet. l. nemo potest, n. 20. & d. q. 95. n. 5. & d. c. 108. n. 21. Sanch. d. lib. 7. disp. 88. n. 39. q. 1. autem sint pœnæ secundis nuptiis iure ciuili inductæ in fauorem prioris matrimonij, quæ iure Canonico non corriguntur, latè prosequuntur Sanchez d. disp. 68. Gutier. d. c. 108. n. 22. cum segg. & de pœnis testamentariis secundis nuptiis impositis iure canonico non correctis, vide Matienf. l. 3. gl. 2. n. 14. tit. 1. lib. 5. noue recop. Anton. Gabr. rom. 3. commun. opin. tit. de secund. nupt. concl. 5. n. penult. Spin. d. gl. 14. n. 100. Sanch. d. lib. 7. disp. 91. n. 1.

Cum in his præsertim seculares leges, &c.] Notatur ad hoc, quod causa Matrimonialis indicatur secundum ius Canonicum, vt per Surd. de alim. tit. 8. princ. 10. n. 7. Vnde & qualibet lex lata à seculari Principe circa Matrimonium, etiam si non reprobetur ab Ecclesia, nulla est, vt docent S. Thom. in 4. dist. 41. q. 1. art. 1. ad 4. Syluest. verbo Matrimonium 2. q. 1. & 2. nouissimè Basil. Pont. de Sacramento Matrimonij, lib. 6. c. 2. n. 1. vbi num. 3. contra Sanchez resoluit nequaquam posse Principem secularem fidelem aliquam legem statuere ad substantiam Matrimonij directè, vel indirectè pertinentem, quæ vim habeat, nisi ab Ecclesia tacite, vel expressè probetur ex defectu potestatis, & num. 4. pariter resoluit, neque circa accessoria matrimonij posse Principem secularem ex defectu potestatis leges ferre, si eo accessorio impeditur principale, & n. 5. dicit circa illa accidentalialia Matrimonio, vel accessoria, quæ non pertinent ad eius substantiam, neque ex se impediunt principale, seculares Principes pro sua potestate posse leges validas statuere, cuiusmodi sunt leges circa dotem, & lucrum dotis, vel donationis inter virum & vxorem, & sponsalitiarum largitatem, & similiter leges, quæ pœnis constitutis adiuvant prohibitiones Ecclesiasticas.

FINIS LIBRI QVARTI DECRETALIVM.

EARL
In his
TO
V
18

LIBRI QUINTI DEGRALIVM